

سەردەم

گۆنارنىڭ تايىپتە بەزمىگىزبان و كەلتورى بىيلى
دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم دەرىدەكەت
ژمارە (۲) جۈزەيرانى ۱۹۹۹ - سالى يەكەم

خاۋەنى ئىمتىياز : شىركۇ بىيەكەس

سەرنووسەر : رەۋوف بىيگەرد

بەرنووبەرى نووسىن : ئازاد بەرنىجى

دەستەى نووسىن :

ئازاد سەلىق مەدەد

رەئىن ھەردى

دەرىنئانى ھۈنەرى : قادىر مېر خان

ئاۋنىشان:

سەلىمانى - ئۈلگەى يەكگەرتن

دەزگاي چاپ و پەخشى سەردەم

تەلەفۇن : ۲۹۸۳۹

بۇ پەيۋەندى كەردن لەدەردەۋى ۋلاتەۋە

سەنتەرى سەرجەنار

Tel: 00873 761 477 268 - 00873 682 040 391

Fax: 00873 682 040 392 - 00873 761 477 269

كۆمپيۇتەر : جەلىل ھەسەن

چاپ : چاپخانەى ۱۵۱۵

بەرگە : ئۆلگەىنى ھەزىر

دەریا

ژمارە (۳) حوزە پرانی ۱۹۹۹ سالی بەگەم

■ فیکر و فەلسەفە ۳

پاش مۆدیریتی (له فارسییەوه: رفیق مەردی) ۴

مەزنی بێ خواي سەرەمی مۆدیریتی و پۆست مۆدیریتی (و: م. خالید) ۲۵

رووبەر و بونەرەي هاوچەرخی ئاسنامەي فەرەنگی (و: رەبەر سیومەلی) ۶۳

مارگیژو بنیامین و رەمەندی رۆمانتیکی (له فارسییەوه: ئازاد جەمال) ۷۸

■ رەشەم و ئۆزینیوه ۹۱

وهرگرتن و میژوی ئەمەبی (له فرەنسییەوه: ئەحمەد موفتی) ۹۲

تیزرە میژوی وهرگیران (له ئیتالییەوه: یاسینی فەلن سەمی) ۱۰۱

کەلتوری گریک لەقەزناغی کلاسیکدا (له ئینگلیزییەوه: ئازاد سەدیق مەحمەد) ۱۱۶

جاری گەردوونی مافی مەزنی (له مۆلەندییەوه: گۆزان باباەلی) ۱۴۰

■ لەمەدەبی گەلەمەوه ۱۴۵

لەشیعی هاوچەرخی فەلەندییەوه (له ئینگلیزییەوه: شێزاد حەسەن) ۱۴۶

چەند ئەقەبی ئۆسکار وایلد (له ئینگلیزییەوه: کەریم هومەس) ۱۵۵

پشیلەي ژیر باران (له ئینگلیزییەوه: بەکر عوسمان) ۱۵۹

■ گەشەگۆ ۱۶۳

رێگای نرێزی روجیس نۆبیرە (له عەرەبییەوه: بەرە عەلەدین) ۱۶۴

■ هونەر ۱۷۷

رەنگدانەرەي هونەري بونیزم لەهونەري کریستیانیادا (ئامادەکرینی: ئازاد جەمسەمی) ۱۷۸

■ گەشەي ژمارە ۱۸۵

شانۆنامەي - ئاوانی کوشتنیک لەکۆنساکەدا - (له ئینگلیزییەوه: عەتا قەرەداغی) ۱۸۶

■ وێستگەکانی سەرەم ۲۲۳

کتیپی رەشی کۆمۆنیزم ۲۲۴

دەلی تاریکی ۲۳۸

تایمەکان لەمیژوی میللەتانی جیهاندا ۲۴۰

بەبۆنەي مەرگی تیدمیزەرە ۲۴۲

لەیادی نوو سۆبەري ئازادیادا ۲۴۶

پاش مۆدیرنییتی

■ بابەك ئەحمەدى

• ۋ: رەببىن ھەردى

(لەگۆشەيەكى دورى دنيادا كە لە سىستەمى كەمكەشەنە بى ئەزمارەكان دەردەوشايەو، رۆژنىك ئەستىرەيك ھەبوو كەگياندارانىكى ھوشيار تيايدا دەريان و ئەم گياندارانە لەكاتىكدا زانىنيان داھىناو ئەو ساتەوختەش لەمىژووى دنيادا غرور نامىزترين و لەھەمانكاتدا درۆزترين ساتەوختەكان بوو. بەلام تەنھا ساتەوختىك بوو. چونكە سروشت چەند بايەكى ھەلساند و ئەستىرەكە بەستى و گياندارە ھوشيارەكانىش مردن)

فەردىك نىتچە

تواناي تەحەمول كەردنى ئەنگىزە خود ھوشيارىيەكانى خۆى نەماو. ئايا ئەتوانىن بلىين كە سەردەمى ئىمە واتە ئەو رۆژگارەى كە كەسانىك بە (مۆدیرنىيتى دوايى) و ئۆریش بە رۆژانى پاش مۆدیرنىيتى دەزانن، سەردەمىكە كە تيايدا نەدەتوانىن بزۆتەرە مۆدیرنەكان لە رىكخستنى دنياماندا راست بكەينەو و نەدەتوانىن تەحەمولى دەرئەحجامەكانى [ئەو بزۆتەرە

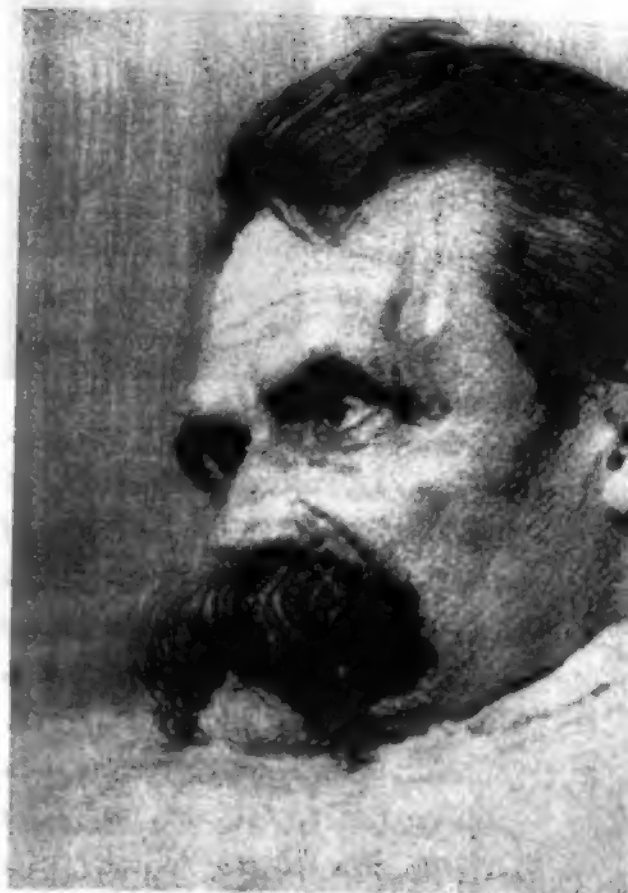
مىژوونووسى رۆحى تىئۇس لىئىيوس بەم شىۋەيە ئەو مەتەلەى كە بېووە ئافەتى سەردەمەكەى، دەريپى: (لەم رۆژگارەى ئىمەدا نەدەتوانىن تەحەمولى ھەلەكانمان بكەين و نەدەتوانىن تەحەمولى رىگاچارەسەرى ئەو ھەلانە). ئەو نووسەرى ئەم رستەيەى ھىئاو تەو^(۱) باسى (ھىگن) يىشى كەردووە كە رمانى جىھانى يۆنانى دەگەرەنەو بۆنەو

رەخنە گرانى مۇدىرنىيىتى كۆمەلگاي مۇدىرنىيىتى
 ھەر بىم خەسلەتەنەۋە دەئاسىن. ئەوان رىگاي
 رۇزگارى پاش مۇدىرنىيىتى بەيەككە لەم دوو
 رىگەيە دەزانىن: يان نەيلزم يان گەيشتن
 بەئاسۆيەكى تازە... ئاسۆيەك كە ھەللاتنى
 بەگوماندخازى پۇست مۇدىرنىيىتى و بەپروا نەبوون بە
 ماناي كۇتايى شتەكان، رووداۋەكان، گوتارەكان،
 دەقەكان و بە نكولىكردن لە مېتافىزىكى
 ئامادەبوونى مانا، دەستى پىكرىۋە.

كۇتايى مۇدىرنىيىتى

يەككە لە سەرەتاترىن بەكارھىتئانەكانى
 پېشگىرى پۇست Post بەماناي (دوایی) يان
 (پاش) لە فەلسەفەي ئەمۇدا زاراوەي (پاش
 مېژو) ە كە ئەرتۇلدگن لە كىتېبى (دنيايىبوونى
 گەشەسەندن) لە سالى ۱۹۶۷ دا ھىتايە ئاراوە.
 ئەو لەم كىتېبەدا باسى كۆمەلگاي مۇدىرنىيىتى كىردى
 پىرسى بۇچى ئىستى جولىنى نوپىۋىۋەۋەي
 بەردەۋام كە ياساي مۇدىرنىيىتى بوو، لە لقەكانى
 زىيانى كىتورى، فكىرى و فەلسەفەدا خاۋ بۆتەۋە؟
 چۈن ئەمۇلى بوون واتە (ھاۋچەرخ بوون لەگەل
 سەردەم دا) كە بىنەماي مۇدىرنىيىتى بوو، لەكارى
 فكىرىدا بەرچاۋ ناكەۋىت؟ گلن باسى بىتۋاناي
 عەقلى فەلسەفە كىرد و نوۋىسى چىدى ناكىرى
 لەپاش ماركس، نىتچە و فرويدەۋە، قسەيەكى
 تازە لە فەلسەفەدا بىكرىت... ئەولەكۇتايىدا
 پىرسى ئەم قەيرانى فكىرى فەلسەفەيە چ
 كارىگەرىيەك دەكاتە سەر بىناغەي ئەندىشەي
 زانستى؟ لىرەدا باسەكە بەۋەلامەي گلن بەم
 پىرسىيارەي داۋەتەۋە، دىژ ناكەمەۋە. بەلام تەنھا
 ئامازە بۇ نىزىكى ناچارانەي باسەكەي لەگەل
 كىتېبى (قەيرانى...) ھۆسل دا دەكەم. لە سالى
 ۱۹۶۹ دا (ئالان تورىن) ىش پېشگىرى Post ي
 بەكارھىتئانە بەلام لە بوارىكى جىباۋزولەقالبى
 گوتارىكى كۆمەلئاسانەدا. ئەولەكىتېبى

مۇدىرنانە] بگەين؟ بۇ تىتۇس لىفىۋس جىھاننىك
 كۇتايى پېتھاتىۋو، ھىگلىش باسى كۇتايى مېژوۋى
 دەكرد. ترس لە (يان پېشېبىنى) كۇتايى، شىتىكى
 تازەنىيە. پىتەچىت بەردەۋام بىرۋەكەي كۇتايى
 ۋەك سەرەتاترىن ئامازەكانى عەقلىيەتى مۇۋف
 (ۋەك ئىدىراكى غەرىزى لە بوونى سەرەتا) ھاتىيىتە
 ئاراوە.

ھەموو رەخنە گرانى مۇدىرنىيىتى باسى كۇتايى
 مېژوۋ و ئاخىر زەمان، ناكەن. تەننەت ھەندىكىيان
 ھىوايان بەكرىۋەۋەي ئاسۆي تازە ھەيە، بەلام
 ھەمويان باسى (كۇتايى مۇدىرنىيىتى) دەكەن.
 مۇدىرنىيىتى رەخنەي لە نەرىتەكانى كۆمەلگا
 كۈنەكان دەگىرت و دەيگوت ئەۋكۆمەلگايانە
 عەقلىنى نىن و بىن ناگان لە ئازادى و رۇجى
 داھىتەرانەي مۇۋف و بەھايەك بۇ تاكانەيى
 عەقلى زانستى - رەخنەي دانائىن ... و بەلام

هاوچەرخ) دوور
 دەگەوێتەووە
 تارادەیکە لە
 (هەل و مەرجی
 پۆست مۆدێرنی
 ئەمەریکی نیە)
 دەچیت.
 بەلام شێوە

موسل

(کۆمەڵگای دواى پێشەسازی) دا دەریخست کە
 (قوناغی دواى پێشەسازی لە پەرەسەندنى
 کۆمەڵگای مۆدێرن) یەکن لە ساتەوختە
 مێژووییەکانى پێشەسازی بوونە. واتە
 پێشگری (پۆست) بەمانای گۆرانکاریەکی
 رادیکال و چۆنایەتى نە، بەلکو قوناغێکی
 پەرەسەندن ئاشکرا ئەکات کە (لەچەند لقیکدا) لە
 قوناغەکانى پێشوو جیاواژە، زاراوەی (دواى
 پێشەسازی) تارادەیکە لەگەڵ زاراوەی
 (کۆمەڵگای دواى سەرمایەدارى) دا دروست کرلە
 کە لەناو ژمارەیکە لە خەباتکێژانى بالەکانى
 چەپی سۆسیال دیموکراتیدا، لە دەیهەکانى ۱۹۲۰
 و ۱۹۳۰ دا بەکار دەبراو مەبەستیش
 لەبەکارهێنانى روونکردنەوێ هەل و مەرجی
 جێناوەتى رژێم و کۆمەڵگای یەکنێتى شۆرەوێ بوو،
 کە بەبەروای ئەوان بەقوناغێکی گواستەویدا
 ئەدەپەپێ: واتە نەسەرمایەدارى بوو نە
 سوشیالستى.

ئەم زاراوەی (دواى سەرمایەدارى) یە لەپاش
 جەنگەو لە پەرەمەکانى بیریارانى راستڕەویشدا
 بەکار براو مەبەستیشیان [لەم زاراوەیە]
 (سەرمایەدارى نوێ) بوو. ئەم بیریارانە هەل و
 مەرجی ئەمەریکی سەرمایەدارىیان بە (دواى
 سەرمایەدارى) ناو دەناو ئەنانهت لە هەندێ
 کتێبى وانەى ئابووریشدا، سوودیان لەم زاراوەیە
 وەرگرت. کۆمەڵێ لە نووسەرانی چەپڕەویش لە
 دەیهەکانى ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ دا سوودیان لەم زاراوەیە
 بۆ رەت کردنەوێ جێگەى یەکنێتى شۆرەوێ و
 دژایەتى لەگەڵ سۆشالیزم دا وەرگرت. هەندێ
 جار لەبۆرى لیکۆلێنەوێ کلتوریشدا باسى
 (خەسلەتى پاش بوژوانى) دەکرا، بۆنمونە (ژار
 پولا) لە وتارێکدا باسى [خەسلەتى پاش
 بوژوانى بەرەم و ئەندێشەکانى] (فالتر
 بنیامینی)^(۱) کردووە. واتە بنیامین تێئووانینیکی
 بۆ کلتورەیهە کە لە (قەیرانى عەقڵاوەپێ

جیاواژەکانى بەکارهێنانى زاراوەی پاش مۆدێرن،
 کامانەن؟ Postmodernismo زاراوەیکە کە
 لەدەیهەى ۱۹۳۰ داو لە باسکردنى ئەدەبیاتی
 ئیسپانى پێش جەنگى جیهانى یەکەمدا بەکار
 دەهێنرا. لە هەندێ جاریشدا ئەم زاراوەیەیان بۆ
 باسکردنى ئەدەبیاتی ئەمریکای لاتین لەماوەی
 نێوان دوو جەنگى جیهانیدا، بەکارهێناوە.
 هەندێک لە مێژوونووسانى ئەدەب، ئەدەبیاتی
 دەیهەى ۱۹۵۰ ولاتە یەگرتووەکانیان بە (پاش
 مۆدێرن) ناوناوە،^(۲) بەلام بەکارهێنانى تازەى ئەم
 زاراوەیە لە هونەرى معمارییەو هاتوووە
 دەگەرێتەو بۆ بیرۆکەى دابەران لە (شکلى
 پێکەووە بەستراو و تۆرگانیک)، واتە جیاپوونەو
 لە (یەکنێتى گریمانەى تۆرگانیکى نەخشەیکەیان
 واقیعێکی قەزایی). لەپاستیدا ئەو تێئووانینی کە
 [پێى وایە] ئەکێ بەشەکانى (اجزاء) بێنا هەم
 دوور لەبەکارهێنانەکانى و هەم دوور لەو یەکنێتیە
 گریمانەییە دروست بکێ، ئاراستەیکە بۆ
 خۆقوتارکردن لە (وانە زانکوییەکانى
 مۆدێرنیزم)^(۳). لێرەدا ئاشکرایە بەکارهێنانى پاش
 مۆدێرن بەمانای قبوول نەکردنى بەردەوامى
 مۆدێرنیزم. واتە لێرەدا رووبەرووی دابەران
 دەبینووە، لەکاتیکی کۆمەڵگای پاش
 پێشەسازی، شکلیکی پێشەسازیبوونى
 کۆمەڵکابوو.

يەككىلى ترلەو بەكارمېنانەي (پۇست مۇدېرنىزم) كە كەمتر ناسراو دەقىكى نوسراوى ئارتۇلد تۇيىنى فەيلەسوف و مېژوونوسە كە لە تۆھمەين بەرگى كىتېبى (توۋىنەوئەي مېژو) لە سالى ۱۹۵۴ دا باسى ئاوابوونى ژىارى رۇژئاواي بۇ ناو دەھلىزى (ئاعەقلانىت و رېژەگەرى) دەكرىد پەيداىوونى [ئەم حالەتەشى] دەگەپانەو بۇ سەدەي نۆزدەو بەتايىبەتى بۇ دەيەي ۱۸۷۰، و لەم بوارەشدا سوودى لە زاراوئەي (پۇست مۇدېرنىزم) (وەك مەجازى سووكايتەك) وەرگرت. ^(۴) بەلام بەكارمېنانى فەلسەفيانەي پاش مۇدېرن كە فرانسوا لىوتار نمونەي كاملى بە زاراوئەي (مەرج يان ھەلومەرجى پاش مۇدېرن) دەست نىشان كرىو، خەسلەتتىكى ئالۆز بە پېشگرى (پۇست) دەبەخشى. لەلايەكى دىەو وەشەي مەرج يان ھەلومەرج (Condition) كە لە ناوئىشانى كىتېبە گرنگەكى لىوتار دا ھاتو، ئەوئەندەي دى ئالۆزىيەكان زىاد ئەكات. ^(۵) لەراستىدا لىوتار باسى دوو شتى جىاواز ئەكات.

مەرجى پۇست مۇدېرن واتە ھەلومەرجىك كە تىايدا بىتوانايى مۇدېرنىتى دوايى، بە قەيرانە كىشتىگرەكانىو، ئاشكرا بوو، بەلام ھېشتا ھەلومەرجىكى تازە لەدايك نەبوو. لەلايەكى ترەو ھەلومەرجى پاش مۇدېرن واتە دەست پىكرىنى رۇژگارئك كە تىايدا مۇدېرنىتى كۆتايى پىھاتو، رۇژگارئك كە ھېشتا ناوئىكى بۇخۇي نەدۆزىو، مەرجى پۇست مۇدېرن يان رۇژگارئى ئىمە (پاش مۇدېرن) نى، بەلام بەردەوامى مۇدېرنىش لە ھەموو ئەو لاپەنانەدا نى كە مۇدېرنىتى دروست كرىو. [بەلكو] نۆزىر ئاشكراكەرى قەيرانى مۇدېرنىتى و مۇدېرنىزە، ھەلومەرجىكە كە ھەم پىئوسىتى بەردەوامى دەھىنئىتە پىشش و ھەم لاپەنە دۆكەي واتە پىئوسىتى داېران. ھەم ناتوانى بىنئىتەو ھەم جىگىركى نى.

بەگىنەو بۇ ھوكمەكەي (بۆلىن) كە لە فەسلى شەشدا باسەم كرىد: ھەموو شىتتىكى مۇدېرن، مەملەتنى نەك لەگەل رابىرو، بەلكو لەگەل ئەمۇدا دەكات. ئەم خالە تەنھا لە گوتارى پۇست مۇدېرنىدا ئەوئەندە بە كاملى و دروستى و وردى زانرا. خەباتى نوڭەرى، ئەمۇئى بوون و تازەگەرى دۆى نەرىتسەكان، خەباتسە دۆى بەردەوامى نەرىت و ژيانى نەرىت لە ئەمۇدا، كەوابو داېران لە مۇدېرن، خۇي بىزوتنەو، يەكى مۇدېرنە. لەكاتىكدا لەبوتىداي خۇيدا دۆى ئەم دوپارەبوونەو، يەيە. مۇدېرنىتى پىرۆزكرىنى گۇپانكارى، نوئىبوونەو، ئەمۇئى بوونە، جا چ ئەو شتەنە بەدەست ھاتىن يان نە، [ئەوا] مۇدېرنىتى بانگەشەي ئەجەمادانىان ئەكات. كەوابو گۇپانى بابەتى مۇدېرن و گۇپىنى بە شىتئىك كە ئىستە بە پۇست مۇدېرن يان بە مەرجى پۇست مۇدېرن ناوى دەيەن، لە بانگەشەو ئەفسوون و جادووى مۇدېرنىزم، جىانابىتەو.

ئەم خالەي دوايى زۆر گرنگە. ھەندى لە
بىريارانى پۇست مۇدېرن پېيان لەسەر ئەو خالە
داگرتوۋە كە مەزىنە دەسكەوتەكانى مۇدېرنىزم
لە ھونەردا (دەگۇرېت بۇ گوتارى پۇست مۇدېرن)
ئەو نمونەيەي كە يەكسەر بە خەيالماندا دېت،
دوا رۇمانى جېمس جويسە (Finnegans
Wake) ۱۹۳۹. رۇمانىك كە نوسراوى يەكەك لە
گەورەترىن نوسەرانى مۇدېرنىزمە، دەگۇرېت
لە ھەولدانى جويس دا بۇ راكردن لە زمان، بۇ
بەكارھېتەنى وشەكان و تەنانت رېزمانى نەحوى
زمانە جياوازەكان و لە راكردنى (رۇمان) ەكەدا لە
نەخشەي رۇمانى [رواى]، ئەو قۇناغى (تېپەرىن
بۇ بىن مانايى) يەي (ليوتار) بدۇزىنەو،^(۷) بە
وتەي دېرىدا مەسەلەكە لېزەدايە كە تېگە يىشتى
جويس بۇ گوتار (پۇست مۇدېرن)^(۸) ە.
نمونەيەكى دى كە بەھۇي نوسىنەكانى جېل
دۇلۇزەو يەكسەر بە بىرماندا دېت، كافكا،
ھەلومەرجى زمان و (جۇرەكانى زمان) كە دۇلۇز
لە كىتېبى (كافكا)، لەبەرگىركردن لە ئەدەبىياتى
كەمايەتى) دا (۱۹۷۵) ئاماژەي بۇكردوۋە،^(۹)
خۇي لەخۇيدا تېپەرىن لە زمانى مۇدېرنىزم
پېشان ئەدات. ئەو ەي كە چۇن زمانىكى تر لەناو
دلى زمانەو دىروست دەبېت (و ەسەسەي
بەرھەمەكانى نوادەيەي دۇلۇز) خۇي بەيانىكى
ئەو گۇرەنەيە:

(رەنگە خەلگى ھەرامزادە، ژۇردەست،
چەوساۋە، بەردەوام لە حالەتى دىروست بوون،
بەردەوام ناكاملدا تەنھا لە ناو ەپۇكەكانى
نوسەردا بدۇزىتەو، ھەرامزادە چىدى
ھەلومەرجىكى خېزانى نى، بەلكو ھەلومەرجىكى
نەزادىە.. كافكا بۇ ئەورۇپاي ناو ەندى و (ملۇيل)
بۇ ئەمريكا، ئەدەبىياتىن ەك كوردارى پەيۋەندى
گىشتى خەلگى كەمايەتى و چەوساۋە، ناساند...
بۇ ھەموو كەمايەتەكان كە دەرپىرنى خۇيان
جگە لە ناو ەلەپى نوسەرەو ە نەبېت،
نادۇزەو).^(۱۰)

ئېستا با جېھانى ئەو نوسەرانە بەجى بېلېن
كە ھەندى جار لە مۇدېرن دەچن ە ھەندى جار لە
پۇست مۇدېرن و بگەرىنەو ە بۇ نمونەي (پاش
پېشەسازى). كۆمەلناسان بە ھىنانە ئاراي ئەم
چەمكە بەدواي ناسىنى (قۇناغى پاش
پېشەسازى) دا نەدەگەران، بەلكو دەيانويسىت
بەردەوامى پېشەسازى بوون و دەرئەنجامەكانى
گىشتىبوونى ئەم جوولەيەي (ژيانى پېشەسازى)
بخەنە ژۇر لېكۇلېنەو ەو. لە گوتارى زانستىش دا
چەمكى (پاش ئەزموونى) بە ماناي ئەو كۆمەلە
دەرئەنجامە ئەزموونىە دېت كە (سەقامگىر)
بوون. لە گوتارى ھونەردا (پاش ئەوانگارد) واتە
قبولكردنى ھونەرى پېشپەرە. بەلام بەپېچەوانەي
ھەموو ئەمانەو ە كاتى باسى (پاش بونىادگەرى)
دەكەين، ئىدى ئامازە بۇ بەردەوامى ناكەين
بەلكو بەراشكاۋى ئامازە بۇ جۇرېك لە دابىران
دەكەين: لەكۇتايى دەيەي ۱۹۶۰ ە ھەولېكى
ھەمەلايەنە درا بۇئەو ەي بەس نەبوونى شىكارى
بونىادگەرەنە بخىتە ژۇر لېكۇلېنەو ەو. چاك
دېرىدا نەك ھەر ئەو شىكردنەو ەي بەھۇي
رەخەگرتن لە زمانەوانى (سوسىر) رەت كردهو ە،
بەلكو لەھەمان كاتدا گەرەنەو ە بۇ (ھەلومەرجى
پېش بونىادگەرى) شى رەت كردهو ە. جېل دۇلۇز
ھەولېدا بۇ ئەو ەي دەسەلاتى مانا لە (گوتارى
بونىادگەرى) دا ئاشكەرايكات و تەنانت ەندى لە
بونىادگەرەنىش ھىتۋاش ھىتۋاش ەندى لە تېزە
سەرەكپەكانى خۇيان ەلاۋە نا، لېزەو ە ليوتار
نوسىبويەتى كە لەسەر بناغەي نمونەي (پاش
بونىادگەرى)، دوو رىگا لەبەردەم پاش
مۇدېرنىزمدا ەيە: يان (پەردە دىران) يان
(نەبلىزم).^(۱۱)

زىگاي يەكەم چىە؟ دىورى پەردەي دىران
لەبى شەرمىەو ە Cynicism چەندە؟ ليوتار
دەنوسى كە مەبەستى گەرەنەو ەي بەردەوامە بۇ
بانگەشەكانى مۇدېرنىتى (و مۇدېرنىزم) بۇئەو ەي
لەناويدا ناتەواۋى بانگەشەي دابىران لە نەرىت

جيس جيس

خۇمان لە ھەزايەكدا پەرزەنتە ھەزايەك بەلەينى
 مەترسەپەكان، دەسلەت، شادى، پەرزەنتەن و
 گۆرانكارى ئىمە دۇنيا، دەدات. و لەھەمان كاتدا
 يانى ئىمە سەرقالى وئىرانكردنى ھەموو ئەو
 شتانەين كە بۆمان دابەن كراوھە لەبارەيانەو
 [شتەك] دەزانەن، يان بە خۆگۆنجانەن لەگەلياندا،
 دەژەن. دەورويەرو ئەزموونى مۆدېرن سەرچەم
 سەنئەتە جوگرافىيە... و چىنايەتى و
 نەتەواپەتى، دىنى و ئابدۇقوجىبەكان، تىك
 دەشكىتەن. بەم مانايەش دەتوانەن بەلەينى
 مۆدېرنىتى سەرقالى يەكگرتووكردنى سەرچەم
 مۆلەكەكە، بەلام ئەمە يەككىتەكە لە بۆنيادى
 خۇيدا ئاكوكتى تىداپە. يەككىتەكە يەككەگرتووه،
 ئىمە بەرەو گىزەلووكتى لىكەلە شاندەووه
 دىسان قۇرمەلەبوونى بەردەوام، خەبات و
 دزايەتى، ئالۆزى و دلاپاوكى پال پتوودەنى.
 مۆدېرن.. بوون پانى بەشەك لە دنيايىبوون كە

ئاشكرا بگرتى. [و] ھەلەپتەجانی ئەو دەرتەنجامە
 ئەك ھەرتەنھا لەبەك يا چەند روويەكەوھ، بەلكو
 لەسەرچەم ژيانى ھاوچەرخەوھ كە (قەيران
 بەردەوامە) و لە قەيرانى تەكەلۆزى، زانستى،
 پەرزەردەيى، ئابوويو... وھ، گەپشتەن بەو
 دەرتەنجامەي كە (تەنھا يەك ناو كۆتايى ھاقتى
 ئامادى مۆدېرن، ئاشكرا دەكات: (ئاشفەتتەن).
 رەنگە بتوانەن بەلەينى گۆتارى پۆست مۆدېرن
 شتوھەيكى (رەخنەي كۆتووي) يە بە فراوانتەين
 ئەو مانايەنى تا ئىستەن بۆ رەخنەمان زانئوھ.

ئابى پەيدا بوونى گۆتارى پۆست مۆدېرن بۆ
 بەرگريكەرانى مۆدېرنىتى ئەوئەندە جىسى
 سەرسوپمان بىت. [چونكە] مۆدېرنىتى خۆى
 ھەمىشە سەرقالى رەخنەلەخۆگرتن پووه.
 سەپىركردنى ھەمووشەتەك لە دىدەيكى
 رەخنەگرانەوھ (ھەمووشەتەك، تەنانتە خودى
 رۆزگارى مۆدېرنىتى)، وانى دىزەن و تەنانتە
 دەكرى بەلەينى دروشمى رۆشنگەران و لاپەنگرانى
 نوێخووانى و گۆرانكارىبەكان، پووه. ھەنووكە
 پتەدەچى ھىچ رۆگايەكمان بۆ ناسىنى مۆدېرنىتى
 لەبەردەمدە نەبىت جگە لە وردبوونەوھ لە رەخنە
 بىرىندارەكە رەكەنى پۆست مۆدېرنەكان، لەپاستيدا
 لىكۆلەينەوھى خودى مۆدېرنىتى ھىچ ئەگەرەك
 ناخاتە بەردەستمان جگە لە وردبوونەوھ لەم
 رەخنە توندە لە بنەماكانى، تەنانتە ئەگەر
 لەگەل گۆتارى پۆست مۆدېرنىتىدا ھاويەنەبەين.
 نووسەرەيكى ئەمەريكى لەكاتى نووسىنى ئەم
 رستانەدا كە دەپتەنەوھ، ھىچ بەيىنكى لەگەل
 پۆست مۆدېرنىتىم دا نەبوو، كاتەك باسى
 مۆدېرنىتى ئەكا، قەسەكانى ئاشنا دپتە بەرگوتى:
 (ئەمۆ جۆدەيكى زىندوولە ئەزموون ھەيە،
 ئەزموونى شوێن و كات، خودى ئەوئەوى دى،
 تواناكان و مەترسەپەكانى ژيان كە لەنتوان ژنان و
 پياوانى دنيا دا ھاويەشە. مەن ئەم جۆرە ئەزموونە
 ناودەنیم: مۆدېرنىتى. مۆدېرن - بوون واتە

بهوتی مارکس تیایدا هرشتیگی قورس له ناو
فه زادا مه له ده کات).^(۸۷)

- پیته چن گرنگترین کارایی (پوست مؤدیرین) له
سهرجی به کم دا نهوه بیت که شه وه له مان بۆ
دوره خستین [تایوانین] (لایهنی کم له هندی
بابهت و هندی چاردا) کومه لئ شتی جیواو
پتگه وه کۆپکهینه وه. نهو شتانهی که بهرهمی
مؤدیرینین، به لام پتگه وه له جینگه بهک دا
کۆنانه وه واپیورین و ناسرین. بهم مانایهش
پیته چن پوست مؤدیرین توانای نه دجامدانی
کاریکی مه بیت که بیریارانی مؤدیرین ناتوان
نه دجامی بدن، نه مه لایهنی پۆزه تیغی
به کارهیتانی پوست مؤدیرینه. به لام له راستیدا
خودی نووسهران و بیریارانی پوست مؤدیرین
بهردهوام له گۆشهی به کارهیتانی سلی یان
تینگه تیغیه پوست مؤدیرین بهانه کن. نه مهش
تا پاده بهک دهرفه جایی زنگاری (مه ریگانی
پوست مؤدیرینه). واته سهردهمی قهیرانی
مؤدیرینی [که تیایدا] بی توانای (نموونه بهکی
سهرهکی و بهکتا) ناشکرابوه، به لام هیتشتا
بیریارانی پوست مؤدیرین ناتوان کاریکی دی
له جیتی نهوه نه دجام بدن، یان ته تانهت
نه لته رناتیتیک دابهیتن. پورتوگزی [نه دازیاری]
معماری پوست مؤدیرینیستی نینالی، شیعی
شاعیریکی هاوالاتی خوی هیناوه ته وه که ناوی
(مونتاله) به: (کلیتیک / له نیتیه دوا مه کهن / که
هیج ده رگایهک ناکاته وه / نیتیه ته نهها ده توانین
بلتین که چی نین / و چ شتیگمان ناویت...)^(۸۸)

دهگری له هونهی معماری (و دیاره
شارسازی) دا که بهر له هره هونه ریکی دی
کار دانه وهی ئیجایی بهرام بهر به پوست
مؤدیرینیستی پیشان داو دهوری مه بوو له دروست
بوونیدا، نهو لایه نه دروستگه رو کاراییه پوست
مؤدیرینی به ساده تر ببینین. معماری (تا نهو
جینگه بهی له روانگه بهکی ستاتیکیه وه سهیری

ده که یز به هونه ریکی ده (الین) زۆر بهرام بهر
به گرانکاریه کانی مؤدیرینیم، هه سستیاری بهو
به کیک له گرنگترین لایه نه کانی زیانی مؤدیرین
[بریتیبوو له] زیان له ناو شاره که وهه کان داو
پیشتر له هه سلی به کم دا ببینیمان که
کومه لئاسیکی وه (سیمیل) [چۆن] له م باره به وه
لیکۆلینه وهی گرنگی نه دجام دانه وه ده سستی
پیشخه ری بایستی گرنگ بووه له کومه لئاسیدا،
خالیکی گرنگ که ده بیت لیره دا ناماره ی بۆ
بکه ین نه وه به که لایه نی به کارهیتان و هه سلی
معماری له هه قور هونه ریه کانی دی زیاتره (و
هر له بهر نه مهش که ژماره بهک له جوان -
ناسه کان به توندی نکۆلی له وه ده کهن که
معماری هونه ریه بیت). معماری بهر مانایه ی که
له وشه ی یۆنانی شفه دا هه بوو خولفاندن و
داهیتان، هه م بۆ تیرکربنی نیازه کان (ته تانهت
ده گری بلتین نیازه سهره تاییه کان) قورمه له
بووه به به کارهیتانی نامیر، سه وادی که یشتن به
ناساندیکی که م تا زۆر دیاریکاری هه یه وه هه م
پشت نه ستوره به تخشه بهکی هونه ری، واته
به یوه سته به رستا ستاتیکیه کانه وه. معماری
له بهر شه لایه نه ته کنیکیه ی خوی (لیره دا
ته کنیک بهعه مان شه مانایه به کارهیتاره که
هابرماس به به سستیستی) هونه ریکی عامه لیه،
هه رچه نه ده گریست له میثوودا چه نه
ساته وه ختیگیش بنۆزینه وه که که متر سه رنج له م
حاله دراوه. هه ر له بهر نه م خه سته ته عه مه لی یان
فونکسیونلی معماریه، شه م هونه ره که
په یوه سته به زیانی زۆرانه و پیدایه سته کانه وه،
زیاد له هه ر هونه ریکی دی ناسۆی لیکۆلینه وهی
له باره ی بین تواناییه کانی مؤدیرینیه وه، کرده وه،
معماران به کم هونه ره نه بوون که تینگه یشتن
چیدی تازه گه ری و نوپکردنه وه له خویان دا به
به هایهک نازمیرن. له مهش گرنگتر سهره تا
معماره کانی پوست مؤدیرینیستی بهر نه م که

له سەر نه وه داگرت كه نيمه هه نووكه رووبه پووى
(نهرينى مؤديرنيزم) راوه ستاوين كه چيدى
خاوه نى نه و زيندوويس و كاراييهى ميعمارى
مؤديرنى سهره ناي سهدى بيبست نيه و له ناستى
تيورى و پراكتيك دا باوه پى به و دوگمايانه هيناه
كه له گه ل ژيانى راسته قينه و رژانهى خه لك دا،
ناگووچى.

چ شتيك له نتيوان ميعمارانى مؤديرنيزمدا،
ته ناهت له رژانه كانى كارايى و دسه لالتى
مؤديرنيزمدا، هاويهش بووه، چ شتيك (فالتر
گروپيوس)، (لوكوژ بوزيد)، (لودفيك ميس وان
درويه) ي به ده ر له جياوازيه تيورى و
پراكتيكه كانيان - له يه نزيك ده كرده وه نه و
نايدا هاويه شهى كه نه وانى پيكه وه گري ده دا
هه رنه وه بوو كه ناويان نا (نايديؤلوزيائى ميعمارى
مؤدين). بيوو كه ي مؤديرنيزم كه خوى گويانتيكى
بنه رتهى به سهر ميعمارى كلاسيكى نه وروپايى -
نه ميريكيذا هينا، نه مهبو: بيناكه بى ساده ترين
ره گه زه كانى كورت بكه ينه وه، هه بوويهى
[موجوديت] نه زاي بيناكه چريكه ينه وه له سهر
ناوكى سهره كى [نه خشهى بيناكه].

بناغهى به كپارچهى سهرجه م به شه كانى
بيناكه به هوى ساده ترين شكله كانه وه، دابنين،
خومان له جوانكارى و ته ناهت به ك فؤرمى زياد
(كه به كه لك نايهت) دوربخه ينه وه، شته زياده
ديدارى و نمايشيه كان وه لاوه بنين. به كورتى
هه ول بدين به و شتانه بگين كه كارى سهره كى
بيناكه زامن و نمايش ده كات. نه ووكه
سهره كيهى كه هه ندي جار به شيويهى جياواز
ده رده بپرا، بريتيبوو له: جوانى هه مان كرداره.
جوانى شتيكى زياده نيه، واته شتيكى زياده
بو كردار نيه. هه ميشه رووكرده ساده كرده وه
خوى له خويدا (فونكسيوناليسم) ه. ^(*) ده بيبست

هه موو شيويه يه كى جوانكارى به بيانوى نه وهى
كه (به كه لك نايهت) واته ده وريكي تاييه تى نيه،
وه لاوه بنين. بنه ماي كورت كردنه وه، گه پشتنه به
كه مترین مادهى ده رپرين بى تيگه ياندنى باشترى
به يام.

ده كرتى نه م ئاراسته به به ره و ساده يى و
فونكسيوناليسم له به ره مه هه ريه كانى (ميس
فان دروه) دا، بدو زيننه وه. كه سيك كه به پاشكاوى
وتبووى له هه رجيتيك شكليكه به كارها، ده بى
به كه لكى شتيك بيت. بناغهى نه م فونكسيوناليزم
و زياده به ويه له ساده بيد، شيويه يه كى ده رپرينى
عه قل باوه پى، ناميرى، مؤديرنيه، شيويه يه ك كه
له سهر بناغهى [پروانه بوون به] كرداره
گويانكاره كانى خود، راوه ستاوه. نه م
عه قلاباوه به نه يده توانى جيا له و دسه لالتى بيت
كه هاوپى و په يوه سته به زانينه وه. ليره وه قسهى
نه و تراوى ميعمارى مؤدين بريتيبوو له: ده بى به و
شكلا نه بگين كه نه و كردارانه ده رده خه ن كه
به سود [يان زامنى] ها تووچوى سهرمايه ن.
له راستيدا كاتى لوكوژ بوزى ده ينووسى (نه خلاقى
پيشه سازى گوياره: نه مۆ كارخانه مايه
كه وره كان گوياردون بى ريخراوى ته ندروست و
نه خلاقى) ^(*)، [هه مان] نايديؤلوزيائى مؤديرنيتى
دوباره ده كرده وه، نه و شتانهى له كوتارى
ميعمارى مؤدين دا به يه كيتى، ناوكى سهره كى،
به كپارچهى ره گه زه كان ناو ده برا، ده رپرينتيكى
ترى ريسا سهره كيه كانى عه قل باوه پى
مؤديرنيتى بوون كه به په يوه نديان له گه ل
ده سه لالتا، به پيچه وانى خه يالى
مؤديرنيزمه كانه وه، نيمكانى دريژه دان به ژيانيان
به سيبستميكى (نامرؤفانه) ده دا. به ده رپرينتيكى

په يوه ندى نتيوان به شه كانى پيگ نيتو هه موو نه و په يوه نديان له وه
بليه خيان وه كه يه ك بى په ره مه ندين و كاركردى سيبستميكه.
هه ره مه له م فونكسيوناليسمدا ماله مو به رده وانى سيبستميك به هوى
دمرؤفانم و موزيكلانپه ره ماله سهر ده كرتى... (وه ك)

^(*) فونكسيوناليزم - الوظيفه: فونكسيوناليسمى گويانتيكى
نهرينيكه كه (تالكوژ بارمسون) و (روبرت ميجنون) به نوڤنهرى
سهره كى له سهرده م هاوچرخ دا دانه نرين. يه كى له تيژه
سهره كيه كانى نه م فونكسيوناليسمدا هه ره سيبستميك له

فلسه فییانه هم عه قلاباوه په پښت نه ستور بوو به خه یالی ناماده بوونی مانایه کی په کتاو ناعقلانه. معماریک که گه وړه ترین میعمار ه کانی مؤدیرن بوو واته (فرانک لویډ رایت) (که له ساده کړنه وده دا پیش هم مان ده که وت) گوتیوی که (په کښی بینا) له سه رچاوه په کی عاقلانه وه دیت. لوکور بوزیه، ده سال نوای نه وه که ستایشی (کاپیتول) مایکل نانژی له رڼما ده کړد، نووسی که (لیره دا په کښی ده روونی) مانای به سیمای دهره کی به خشمیوه، نه و نمونه ی که رنبله ی ه وای هینایوه که به هژی په ستانی ه و لو په یوه ندیه ده روونیه کانه وه، شپوه په کی دهره کی هیه.^(۹) له راستیدا کاتن میس فان دروه ده یگوت که شکل ده بیت له گال (رڼحی زه مانه) دا بگوډجن (نه و خړی وشه ی هیگلی به کاره یتاوه Zeitgeist) قېرولیده کړد که رڼتیکش دیت میعماری مؤدیرن له گال سرده مه که یدا نه گوډجن. رڼتیک که به پنی وتی لیوتار نه وده ددهش دورنه بووه.

چارلز جنکس له سه ره تای ده په ی ۱۹۷۰ دا له نه خشه ی میعماریه کانیو له کتېبه که شیدا: (واته) (زمانی پښت مؤدیرن له میعماریدا) ره خنه ی له م بڼه ما عه قلا نیه ی شکلی ساده گرتووه. نه و ره خنه ی له و شکله په کتایه گرت که له سه ر بڼاغه ی (ناوه پڼکیکی بالاده ست) دروست ده کړیت و ده سه لاتی خړی له سنوردار کړنی ده لاله ته کانه وه به ده ست دین و نووسی له راستیدا له م شه شه پالووه لاکښه ییه شوو شه ییه مؤدیرنانه دا که گویا په کتېبه کی نرگانیکیان هیه، نه وای بوونی نه جیاوازیه. جنکس به رگری له هه مه پرنکی کړیو گوتی هیچ پتویست نه که به رده وام ه مان مانای نویاره بووه وه، له شکله په کسانه کان دا پتیکه ش بکری، هم خاله له هه موو شتن زیتر له گال ژبانی نه مېږدا ناگوډجن. له راستیدا

هه مه کیه (کلی) که خاوه نی هاوریکی [انسجام] و په کښی نرگانیکي به شه جیاوازه کانی نه بیت، هه مه کی نه، نه و به شپوه ی فیه له سووفانی پښت مؤدیرنیزم پرس ی چ گرفتی که له وده هیه کاتیک په کتیک به رده وپووی بینایه، یان کومه لن بینا (نه خفه ی گه پر کتیک، کومه لگایه کی نیشته جن، کومه لگایه کی کلتوری) ده بیت وده، هیچ وینایه کی له که مال و کتایای هاتنی مانای له خه یال دا نه بیت یان به دهره نه دجامیکي وا نه گات؟ نه و نووسی که میعماری مؤدیرن له ترسی هم بین کتاییه مانا، وینایه کی (تصویریکي) هه لی بڼ کتایای و که مال دروست کړیو هه ر له به رنه ودهش بچو کترین ره گزی جوانکاری وه لاره نا که رتوشیک له م بیریکه یه دا دروست ده کات. جنکس پنی له سه ر نه وه دلگرت که هر گیز ناکریت به و ده لاله ته په تیه بگه ین که ناره زوی مؤدیرنیزم بوو.^(۱۰) له به رنه و هیه ساده یی که هیچ کاتی ناتوانین بلین گه یشتوینه ته هه لومهر جیک که هیچ ده لاله تیکي شارووه و ناواخی، بوونی نیو نه وای که هیه [ته نها] په ک مانای روونو دیاریکر لوه. له راستیدا نه و گرفنه ی له م ساده کړنه وه له میعماریدا دروست ده بیت، ناگه پته وه بڼ ه و ل دان بڼ ده ست گه یشتن به به یانیکي ته جریدی، به لکو ده گه پته وه بڼ تینه گه یشتن له شکلی واقعی و هه بووی په یوه ندیکړن. ده بڼ نه مېږد باس له شپوه په کی تازه ی په یوه ندی مړی بگه ین (به به راورد له گال شپوه ی سه ره تای په یوه ندیه کان له سه ره تای شپړشی پیښه سازیدا). شکلی ساده ی مؤدیرنیزمی زاده ی تیکه یشتنی ساده خوازه که سه رچاوه که ی ده گه پته وه بڼ سه رده می شپړشی پیښه سازی. ده کړی نه وه بینین که په یوه ندیه کی راسته و خو له نینوان ده سه لاتو هه قلاباوه پیدا هه بوو که له م تیکه یشتنه ساده خوازو له میعماری مؤدیرندا، ده رکه وت. رابرت

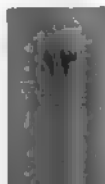
ښتوری که مېک پېش بالو بوونه وده کتېبه گه ی (جنکس) له کتېبېک دا که موزه خانه ی هونه ره مۇډېرنه کانی نیویورک چاپی کرد، و ناوېشانی بریتیبوو له (نالوزی و نرایتی له میعماریدا) [۱۹۶۶] ناماژه ی بۆنم خاله کرد. ^(۷) ښو نویسی ښه مای میعماری مۇډېرن بیرۆکه په کی کونه (و که چیدی نه ماوه) له په یوه ندی مریه، ره گه زی سره کی لهو شته ی که ښتوری به (دهرېږنی مۇډېرن) و جنکس به (زمانی میعماری مۇډېرن) له قه له میان دلوه (به پېچه وانه ی خه یالی خودی میعمارانی مۇډېرنیزمه وه) (نمونه کان بیان شکه په تی و تهریدیه کان) ښه.

ره گه زه بونیادیه کان ناتوانن وه ک ره مزی سره یخ و ریځ، ریځه و تننامه ی کاریکهن. (ښو ساده یی شکلانه) زاده ی ده ست گه یشتن به به یانیکې ته جریدی ښه که گروپپوس به یوی پیږو، ناشتوانن بیږ. جنکس له سره شتیره ی سیستمی زمانه وانی سلسلېر، باسی زمانی میعماری کریووه که تیایدا ره گه زه کانی ناماژه لهو په یوه ندیوه مانا ورده گرن که پتیکه وه یان ده به ستن. (واته له سره ښه مای روپه پوویو ښه وه کان، لیکچوونه کان)، له بینایه کدا که ه موو شتیک تیایدا نه ندازه ی زیاسپه ی ساده کړاونه ته وه ته نها ناشکرلکه ری کرداره کانه، بهرامبه ره کان [متقابل] له ناو ناچن، به لکو ته نها نمایش ناکرین. کاری میعماری دروست کړینی په یوه ندی له نیوان (شوین زیانو مروق) و (مروق و مروق) دا. ره گه زه کانی میعماری پۇست مۇډېرن له خه سلته ی په یوه ندی میعماری له راستیدا له شتیره ی تازه ی په یوه ندی تاکه که سه کان، سه رچاوه ورده گرن. [واته] ه مان ښو خه سلته ی که له میعماری مۇډېرن دا نکولی لښه ده کړی. خالی گرن گتر ښه وه په ره گه زمکانی بینا و نه دجاسی کاره که ده که ونه به رده م ته فسیره جیاوازه کان و به رده وام به پیږی

تېگه یشتنیکې تازه بۆ ښو (یاری زمان) ده ی که خویان له ناویدا فورمه له بوون، راته ده کړین و ده هیترینه ناروه.

میعماری پۇست مۇډېرن له سره ښه مای هه مه په نگی، گډانکاری و جیاوازی، دروست ده بیت. ښاغله کی جیا بوونه وه ی شکه له کردار. (سوود وره گرن له جوانکاری) که له م میعماریه دا باوه، له میعماری مۇډېرن دا به گوناوېکی نه به خسرلو، ده لمېړزا. له میعماری پۇست مۇډېرن دا زمینیکې خولقنېر یان ښه وه ی لوکریوز به (دامینانی په تی زهینی) ناو دنا، جپی خوی ده دا به په یوه ندی په کی هاوتای له نیوان میعماری ښه وه ی سوود له بیناکه ورده گړی. له میعماری مۇډېرن دا په ک میعمار کارده کات که به ته وای پیسېر، ورو ته کنیکه، به لام له میعماری پۇست مۇډېرن دا، میعمار ناتوانن بیږ په یوه ندی په کی هه میخه یی له گه ل نه وانه ی سوود له بیناکه ورده گرن، کاریکات. ښو کرداری بیناکه (پېشبینی ناکات) به لکو به رده وام له کاردا به روو په تی. ښو ناوېشانی کردار به شکلپکی ته جریدی نابه خسر، به لکو له سره ښه مای پیدلویستی مرییه کان (و په کیځ لهو پیدلویستیانه، پیویستی ستاتیکیه به (شتیکې بیږ که لک) ه نه خه کی ده گړی و لیږه وه بیناکه ی ښو له قولاغی کړتاییدا ته نها وه لامده ره وه ی پیدلویستیانه کان نه، به لکو خولقنېری پیدلویستی تازه و دهرېږی پیویستی په یوه ندی مریی تازه یه. نمونه ی به شداری (خه لکی ناوچه یی) له دروست کړینی پېرۆه کانی خانوودا (و له نوی کړنه وه ی گه په لسو خانووه کونه کان دا) له میعماری پۇست مۇډېرن دا، که م ښه.

خالیکې گرنگی دی ماوه ی نیوان میعماری مۇډېرن و پۇست مۇډېرن، زیاد ده کات. میعماری مۇډېرن هه ول ته دات به شتیره په کی ره ها

له رابرو و به شپږه په کی کامل و بنه پرتی له نه رفته کان دلبرېږي. نو به پېچي حوکمی تېریږي مؤیدینې جگه له بېزاروون له نه ریتو (دلبرېږي نه بستمؤ لږ جیانې کامل و رها) له پوره دم خړیدا نابینې، نو هروا نه دات رتسا مېماریه کانی پېش مؤدین له راموش بکاو نو پېچي ته نه ترخېږي میژووی سنوور لرون بډ لاده نې. به لام مېماري پښت مؤدین تامه نړۍ شکله کڼسه کان و نه نمونه میژووی جیاوازه کانه و هندیکیان بڼ هیچ ترسېک له نه گودجان، له بیناکه دا به کاربښي. نه تیکه ل کړنې شپړوانه پان نه وې جنکس ناوی ده نې (وه رگرتني رادیکالانه) ^(۸) له سه بناغي نه و حوکمه گرنگی پښت مؤدین نه که ناکړي مانا ناماده بکړي. ناکړي دلا له هه مو ره گه زمکان بکړي مل بډیه ک مانای په کتا، بنه پرتي و کڼتايي بده ن. به لام نه مه خړي رتسایه نه: پړپار نه که هر بینایه که له سر (بنه ماگانی) مېماري پښت مؤدین دروست ده کړي، به ده وام له تیکه ل کړنې شپړوانه کان پیک بیت. به لام کاری مېماري پښت مؤدین نه ویه ده ری بخت هه میښه تیکه ل کړنې شپړوانه کان نه ستم نه. به هه حال نکولی کړنې مؤدینیزمه کان له م خاله، کاریکی هه لیه. به وتی (پېتر ټاینز مان) له کوتاری پښت مؤدیندا کوتاری بالاده ست بوونی نه. مېماري پښت مؤدین هیچ رتسایه ک دانانیت که په پړه وکړنې هه میښه یی کاریکی ناچارانه بیت. هه پړه نگی نه که هر له بینایه کدا به لکو له سرجه م کاری مېماري پښت مؤدیندا، بالاده سته.

(میتافیزیک و نه میلیم)

یقناخیم دوفلوره، پړپارو لاهوتیه که له ماوه ۱۱۲۰ تا ۱۱۴۰ دا هاته دنیاوه له سالی ۱۲۰۲ دا کلچی لویي کړد، سن قوناغي میژووی به له پیک جیا ده زانن: قوناغي باوک، قوناغي کوپ

و قوناغي (روح القدس)، په که مینې به رږزانی کوپرو هه روهما به رږزانی په هودیه ت ده زانن، نو وې به رږزگاری مېسحیه ت و سته مېشې به قوناغیک دلا ده تا که تیاپدا خه لکی باوه (ایمان) له ده ست نه ده ن. بالاترین پله له قوناغیه که م دا کاتن بوو که باوک به (عهدي عتیق) حوکمی کړد. له قوناغي نووم دا کوپ به مړي کړنې گوناوی مړی کانه وه له سر خاچ، چاره نووسی هه موانی ده ست نیشان کړد. به لام له جوا قوناغ دا - که نړی زه مه نه که ی ټاشکرانیه - (روح القدس) له گال کفرا ده جه نگی به لام شکست نېږي. ناخري زه مان نیت و کوپ جاريکی دی دپوه. نه م تېروانینه ناخر زه مانې و مسیانیکه به شپږه په کی دی له سه ده کانی لویدا له به ره مې عارفه مېسحیه کان و له نووسی عارفه په هودیه کانیشدا، نوپاره کرایه وه. نه مه تېروانینیکه هه م په پوره سته به قوناغیه ندي میژووی هه م نه نجام و نوامیزو، ده پېښته پېش. نه گه ر چاو له لایه نی مسیانیکي (پړپاروون به ده ریکوتني رزگارکری کوتایي) تېروانینه کانی دوفلوره، پېښین، [نوا] بنه مای کاره که ی نریکه له ژماره یه ک وتو وړی میژووی سده ی رښنگه ری و هه روهما نریکه له قوناغیه ندي میژووی فیکر وه، فیکر ش باسی سن قوناغي خوبایي، قاره مانې و مړی ده کړد که ده بیته مړي له ناوچوون و میښه تی مړی کانه. بېگومان کاتن جیمس جویس دوا رمانه که ی خړی له سر بنه مای تېروانینه کانی فیکر، پیک ده مینا چاوکیښی له سر نووسی نه کانی عارف سده ی نوازه مېمیش بوو. به تاییه تی نه مړی که که نیدی نه وه روون بوو ته وه که سده کانی ناوه راست ری - نمای زه نی نه وروون.

نیچه له ریگه په کی دیپره - جیا له ری فیکر، تارک دیه ک نریک له جویسه وه - گه پایه وه یق قوناغیه ندي دوفلوره. نه وړنایه ی نه و یق

نهیلینم هه بیوو، بیر خه ره وهی (سهرده می له ناو چوونی ده سه لاتی (روح القدس) ه. چیل دۆلۆز به ئاماره کردن بۆ ئهم په یوه ندیه ده نوسیت که ده بئ سهر چاره ی ناوه رۆکی سهره کی فه لسه فه ی نیتجه، واته (که رانه وهی هه می شه یی) یخ هه ر له م باوه په یوه به سوورانی قوناغه میژوو به کان، به تایبه تی له رۆژگاری له ناو چووندا، بدۆزینه وه، نه وهی ده که پۆته وه زهرده شتی نیتجه هه وال که ی دینن، بابه شتی دووباره بووه نه. به لکو (جیاوازی که که دووباره دیتته وه).^(۳۱) دۆلۆز پتشنه یی نه وه ده کات بۆ به کجاریش بووه ده رپرسی بریندار که رانه ی زهرده شت به جدی وه ریکرین:

بهرار نیه که هه موو شتی که رۆک وه که چۆن بوون و به کجاری رویدا، دووباره بپته وه. شتیکی جیاوازی دیتته وه به لام به پنی رۆسای دووباره بوونه وه. لێر وه ده بینین له په ره گرا ی نووه می پارچه ی سیانزه یه م له کتیمی سته می (زهرده شت وای گوت) دا که ناو نیشانه که ی بریتیه له (چاک بۆوه)، زهرده شت ده مریت و دیسان زیندوو ده بپته وه، به لام چیدی نه وه هه مان نه وه که سه نیه که پتشر بوو. که سیک نیه که بۆ زیانیکی دی بگه رپته وه، یان که سیک دی نیه که بۆ هه مان زیان بگه رپته وه، هه مان زهرده شت که بۆ هه مان زیان ده که رپته وه. زهرده شت به جانه وه ره کانی ده لیت:

(من دیسان دیتته وه، به م خۆره وه، به م زهویه وه، به م داله وه، به م ماره وه، به لام نه که بۆ زیانیکی نوو، یان زیانیکی باشت، یان زیانیکی لیکچوو، من نه مرانه هه ر بۆ ئهم و ئهم زیانه یان بۆ گه وه ترین و به و کترین شته کانی، ده که رپته وه، بۆ نه وهی جاریکی دی که رانه وهی نه مرانه ی هه موو شتی که، لێر بکه م).^(۳۲)

دۆلۆز ئاماره بۆ حوکه که ی دانسی نو سکوتله ندی ده کات (هه موو شتی که له نێوان دوو جیاوازی دا رووته دات).^(۳۳)

خوازه شکلیکی جیاوازیه. جیاوازی نێوان مانای زمانی و مانای خوازییه. شیعروتن شکلیکه له جیاوازی دانسان: له نێوان جیهانی عاقلانه و جیهانی شاعیرانه دا. له نێوان بنیابه دا که هه قن سنووره کانی ده ست نیشان کره وه و بنیابه کیش که شیعر (یان دا هینان) بئ سنووری کره وه. به لام شیعر ده یی ده خا که له ناو خۆدی زمان دا جیاوازی که هه یه که له (زمان و جیهانی عاقلانه) شدا به هه مان ده سه لاته وه کار ده کات که له شیعرا هه یه تی. ئیمه له دنیادین به لام به پاراستنی سووریه که وه لێی، به جیاوازی که وه که خقمان هق شیارین پێی. به وهی دۆلۆز که سیک دی له دهروونی ئیمه دله، که سیک دی که ماوه ی له که ئامندا هه یه وه می شه له دهروونی ئیمه دا بیر ده کاته وه. که وابوو که رانه وه بۆ (هه ر ئهم و هه ر ئهم جیهانه) هیچ نیه جگه له که رانه وه بۆ شتی که له که ل جیهان دا ماوه ی هه یه، هه مان (شت) نیه، (به لکو) جیاوازه.

مارتین هایدگر ده پرسیت (زهرده شتی نیتجه کتیه)^(۳۴) زهرده شت به و شتی وه یه ی له هه ر پارچه یه کی کتیه که وه ده یانین په یام هینه رو مژده هینه رو، هه وال هینه ریکه. نه وه وال له شتی که وه دینن، پتفه به ریک نیه که بلیت هه وال له حه قیه ته وه دینم، (به لکو) سوال که ریکه، به رگ ریکه ریکه، بۆ به رگ ریکدن له شتی که (بۆ شتی که) هه وال دینن و له پاسیدا بۆ ره وابه تی به خشین به شتی که که کار ده کات... واته هه وال دینن. زهرده شت به یانگه ره (Fur Sprecher)، به رگری که ره (Fursprech). قسه که ریکه که راله ده کات، روونی ده کاته وه، هه م په یام هینه ره هه م شیکارکار، هه م ته فسیرکار وه هه م په یام ده ر. بۆ به رگ ریکدن له شتی قسه ده کا. له چ شتی که؟ هه والی که رانه وهی نه مرانه و سوپرمان دینن و به رگریان لێ ده کات.

زهرده شت - به ده رپرسی هایدگر - فیکاری نه خلاق نیه، به لکو فیکاری میتافیزیکه، نه و

ههوالی (زنگاری) ئیتمه بیتی. واته [ههوالی] ماوهی ئیتمه له گهڵ شهوه دا که ههیه. ههوالی دژیتی (ضدیت) ی ئیتمه بیتی.. له گهڵ شهوهی که به (Widerwill) یا (دژه ئیراده) ناو ده نرێ. زنگاری ئیتمه، زنگاری له ئیراده نیه: زهردهشت ئیراده به (بنه مای بوونی ئیتمه) ده زانییت و واش پیتاسی دهکات. ئیرادهی هیز به ئازادی ده ناسی و ده یناسینی به لام:

به لام زهردهشت وهك پیتقه مبه ره كونه كان واناكات. شه په یام بیتی به لام نهك له هیزتی بالاتر وه یان له خواوهنده وه، شه خۆی به بهر زتر، به توانا تر، دانا تر له وانا نهی که ده یلێته وه، پیشان نادا. شه ته نهها دوا مان لێ دهکات (له و که سانهی که فتریان دهکات) بۆ شه وهی زیاتر بپۆین. به زمانی هایدگر زیاتر بپۆین، [واته] Uber بپۆین. هایدگر ده لیت: زیاتر له و پرده بپۆین که هه نووکه له سه ری روه ستاوین. هایدگر باسی پرد زیاتر دهکات: پرد (زه مه نه) و ئیتمه خه لکه کانین (Menchen). خه لکین که تیده په رین، ده بێ له پرده که تیه پین و زیاتر له وه بپۆین و بپین به خه لکانی تیه پیر Ubermenchen⁽⁷⁷⁾ واته بپین به سوپرمان. شه مرقفه تیه پیره له پردی زه مه ن، شه سوپرمانه، به مانای ره گه زتی بالاتر له مرقف نیه، [به لکو] ته نهیا که سێکه که له پرد په ریه ته وه. که سێکه که له کورتو به ندی زه مه ن زنگاری بووه. له پرد په ریه ته وه به لام ناسمانی سه ری هه ره مه مانه که بوو ناسمانیک که هاویه شه له نیتوان پرپو پاش پردا (زیاتر له پردا).

ناشکرایه که نیتچه زهردهشت نیه. نیتچه پرسیار که ره، که سێکه که بوونی ناچاره بۆ شه وهی له شوناسی زهردهشت بپرسن. پرسیار کرس کاری شه وه. هایدگر نه لێ: نیتچه هیچ هه والی نه دا گوتهاری خۆی له دای میتافیزیک زنگار بکا. لیره وهیه که هه میشه به راوردی زهردهشت له گهڵ پیتقه مبه رانی (عه دهی عه تیق) دا (و بۆچی له گهڵ

پیتقه مبه رانی (عه دهی جه لید) یش دا؟ نا) دیته پیتشه وه نیتچه ده پرسن شوناسی زهردهشت چیه:

ته فانه ت ئیوه ش ره نگه له خوتان پرسسی بیت (زهردهشت بۆ ئیتمه کتیه؟ ده بین چی ناو بنیین؟) و (ئیوه ش وهك من به پرسیاره كان وه لامی خوتان دلاوه ته وه: ئایا مژده به خشی که؟ یا به نه دجام - که په نه ری؟ سه ره که وتویه که؟ یا سه راتگری که؟ چاره سه ره کراوی که یان پزیشکی که؟ ئایا شاعری که یا که پرده یه کی حه قیقه ت؟ زنگار که رێکه یا کۆیله که رێکه؟ پیاو چاکیکه یان خرابکاریکه؟⁽⁷⁸⁾ زهردهشت پیتشر، ساته وه خشی پیتشر، خۆی گوته ویه تی:

(بینهرێک، خوازیاریک، داهینه رێک، خۆی هم نایینده یه که و هم پردی بۆ نایینده و هه روه ها دلخه کم وهك ده سته وسانی که له سه ر شه م پرده ماوه ته وه: زهردهشت هه موو شه مانه په)⁽⁷⁹⁾ گوتهاری پۆست مۆدیرنیس له مه زیاتر نا لیت: مۆدیرنیستی هه مان پرد (زه مه ن) ه پردیک بۆ نایینده، یان ده لێن که وایه. ئیتمه کتین؟ ده مانه وی له پرده که تیه پین، بپین به سوپرمان، (واته) که سێکه که زیاتر ده روات. ده مانه وی ته وهك بینهرێک بین به لام خۆمان به پردیک بۆ نایینده ده زانین. هه رچی که ده لێین له ولاوه بوه ستن، ئیتمه جگه له که سێکی ده سته وسان که له سه ر پرده که ماوه ته وه، زیاتر نین. رێگایه کمان بۆ شه ولا، بۆ زیاتر نیه.

گوتهاری پۆست مۆدیرن بانگه شه ی شه وه ناکات که شه ولایه، خۆی له گهڵ شه وه شه دا که مۆدیرنیستی ده بیته پتی بگات (یان بانگه شه ی شه وه دهکات که ده بێ - یان ده توانی - پتی بگات) به یه ک شه ت نازانن. گوتهاری پۆست مۆدیرن زیاتر له ده وری (خوازیارو بینهرێک) دا ده رده که ویت، واته خۆشی ده سته وسانی که، ماوه ته وه له ناوه راستی پرده که دا. شه وهی پۆست

مؤدیرین ده لایت له مه زیاتر نه: له پردیش که تیپه ریت، چی له سر په نامه کت ده کیت؟ خلق ناسمانی هر دوی لای پرده که هریه کتیکه. زیاتر ده پوی له پردی (زده من) ده په ریتوه، به لام خلق له ناسمان به ریزتر ناپوی. له سر دوی به ده چپه پیشتی به لام خلق له قه باره دا سر ناکه وی، خلق ناسبت به سوپرمان. بانگه دهی مؤدیرینتی پروپوچه. ته ناهت نیتاش که وه ده سته وسان له ناوه پاستی پرده رلو سته وه، هر واز له بانگه ده ناهیتن. قسه کردن له باره ی قهیرانه وه (قهیران گرنکترین و شه به له قهیرانه کی زمانی پست مؤدیرینیتدا)، (بریتیه) له هولدانی که له باره ی مانه وه له سر پرده که، زرده شت ده لایت: (شاء، هر زندانی که شیت ده بیت... توو بهی شو له بهر نه وه زده من ناگه ریتوه بولواوه. (نه وه ی بو) نه مه یه ناوی شو بهر ده ی که نیراده ی ناتوانی بیجولیتن).^(۷۹)

ناگه ریتوه. ناتوانی بگه ریتوه، شو تکره دهی هابرماز بق فکر و گوتاری پست مؤدیرینی دوست نه کات، نه که نه وه ی به زمانی بیاریانی پست مؤدیرین رت بگرتوه، به لکر خوی له خویدا دهرمن: که س ناتوانی (و له باره یه شه وه نایه ویت) بگه ریتوه. به لام که سیک هیه که ده لایت: له بهر دویشت چووندا چ مه تر سبه که هیه و له بانگه دهی پتیر و وانیشتا چ مه تر سبه که شارلوه توه. نیراده ی نازادی به خلق، نیراده ی پتیر که ویتن، له بهر نه وه ی ناتوانی شو بهر ده بجولیتن، ده بیت به ناز و دهر. نیراده له گه زده من دا نوزمنی ده کات، نیم پوی نیت به له نویتیمان ده چیت، بریاریو به یانی نویتنی نیت به بگرتیت، شتیکی دی بیت، به لام نه بوه به شتی که له نه مرز. که وایو به لکه چه سبه یینی نیت، سبه یینی نه مریمان، باشتربیت له مرز؟ هایدگر ده لایت: بهم شتیه به زرده شت (له بروی خویدا به سوپرمان و به نه براهه،

وانه ی که پانه وه ی نه مرانه ی شو ناس ده لایتوه).^(۸۰) لیوتار چه ندان جار به دلتیاییه وه گوتووه تی و نوو سیویه تی که ناییت گوتاری پست مؤدیرین و نه یلیم به یه ک شت بزانی، تا نیرده ی بینیمان که باسی ناوه پزکیکی تری نه منیضه ی نیتچه یه: که پانه وه ی نه مرانه. نیتا به هوی هایدگر وه ده یین که چون باسی نه یلیم، نیت به ره و (ناوه پزکیکی دی) راده کتیتن.

نووسینی (تیپه رین له هیل) ی نه ریت یونگر بق خوینتری فارسی زمان ناشنایه، زیاد له سی ساله بق فارسی وه رگتیراوه^(۸۱) و له م ماوه به دا چه ندان جار چاپ کراوه توه، یونگر له م نووسینه دا باسی (نه یلیم کاملی) کروی پرسی نایا نیت به جیمان هیتنوه یان نه؟ هایدگر له وتاری (مه سه له ی بوون) ۱۹۵۶^(۸۲) دا که به بونی یادی شست ساله ی له دایک بونی یونگر وه نوو سیوی: که پانه وه بق پرسپاره که ی یونگر:

(راپورته که ی نیتوه له باره ی هلو مرجه وه له نوبی شو نامازانه ویت که دهری ده خن نایا نیت له هیل که تیپه ریون یان تا چ راده یه که جیمان هیتنوه و پیمان ناوه ته دهر وه ی ناوچه ی نه یلیم کامله وه. له ناویشمانی نووسینه که تان دا Über die Linie و شه ی Über به مانای جیتن و تیپه رینه. له گه له مو نه مانه ش دا Über له نامازانه دا که دیت به مانای (له) به کار ده یترن. باس کردن له هیل و له ناوچه ی نه یلیم کامل. نه گر نیت له ویتنه ی هیل و دبیننه وه، ده یین که هیل فهزایه که رسم ده کات که به فهزایه کی دی دیاری ده کرتی. فهزا له یه که کزده بیتوه. له یه که کزبوونه وه سر په ناهیک به براهه یه که پتکه وه کزده بنه وه. سر چاره ی جه وه ی نه یلیم و به که مال گه یشتن، له دهر وه ی شوینی هیل، ده دست چین ده کات).^(۸۳)

یونگر باسی تئپه‌رین له هیل ده‌کاتو
 هایدگریش باسی خودی هیل [ده‌کات]. لای
 هایدگر فه‌زایه‌ک بوونی نیه له‌ده‌ره‌وه‌ی فه‌زای
 نهیلیزمیک که خوی کامل ده‌کات. ده‌کرت پیش
 کیشانی هیل باس له په‌یوه‌ندی مرقف به
 نهیلیزمه‌وه بکه‌ین. خالی گونگ مه‌نگاونان نیه
 به‌ره‌و نه‌ویه‌ری هیل، [چونکه] نه‌مه یانی رویشتن
 له شکلیکی نهیلیزمه‌وه به‌ره‌و بالاتر لئی، [واته]
 رویشتن به‌ره‌و شکلیکی تری نهیلیزم. فه‌زا مولکی
 هیل، هر له‌به‌رته‌وش بالاتر لئی یان نه‌ویه‌ری
 هیل، شتیکی تر نیه. وشه‌ی Peri له‌یونانیدا جگه
 له مانای (له) مانایه‌کی تری هه‌بوو: نامانج یان
 مه‌به‌ست. نه‌وه‌ی به‌ئه‌لمانی پستی ده‌لټن
 Endzweck: پانتایی کل‌تایی. نه‌و شوینه‌ی
 ئیدی ناکرئ لی‌وه‌ی بق جییه‌ک به‌وین. ناکرئ
 چیدی لی‌وه‌ی بق جییه‌کی دی به‌وین. قسه‌کردن
 له‌باره‌ی هیل‌وه واته تا لوا نه‌ندازه چاو برینه
 (خودی کاملی نهیلیزم)، وینه‌ی هیل
 بیره‌ینه‌ره‌وه‌ی سه‌ریه‌ناهیکه‌که (نووایه‌ن)
 کۆده‌کاته‌وه. [واته] به‌سه‌ر هه‌ربوولادا، په‌ک مانا
 بالاده‌سته. نیچه‌کاتن باسی ئیراده‌ی ده‌کرد،
 ئیراده‌ی سه‌ریه‌ناهیککی دی، روانگه‌یه‌کی دیو
 فه‌زایه‌کی جیاوازی ده‌هینایه پیشن. هایدگر له
 وتاری (میتافیزیکی نیچه)^(۳۰) دا ده‌ریخستوه
 که هه‌رله‌به‌ر نه‌مه‌ش بوو لای نیچه ئیراده
 نه‌یده‌توانی جگه له (ئیراده‌ی هیل) شتیکی تر
 بیت.^(۳۱) نه‌م ئیراده‌ی هیزه‌ش - به‌پیتجه‌وانه‌ی
 مه‌به‌ستی نیچه‌وه - سه‌رچاوه‌ی نه‌خلاقیکی
 تازه‌بوو. چه‌مکی چاکی (agathon) - که
 نیچه‌ش وه‌ک هایدگر - په‌یدابوونی به‌یه‌کێک له
 گونا‌مه‌کانی نه‌فلاتونو و گرتدرلو به‌چه‌مکی
 نایدیاوه ده‌زانی، به‌شکلی تازه (له‌قالبی
 نایدیایه‌کی تازه‌دا) سه‌ر ده‌ریختیه‌وه. واته
 گوتاری نیچه له‌قالبیکی میتافیزیکیدا
 ده‌رده‌به‌ئو هیچ چاره‌یه‌کیش له‌مه زیاتر نیه.

تئپه‌رین له‌هیل ناشکرکه‌ری نه‌م میتافیزیکیه‌یه،
 وټن له‌باره‌ی هیل‌وه، ده‌یه‌وئ نه‌و نایدیا، نه‌و
 بونیاده نه‌خلاق - میتافیزیکه وه‌لاوه بنیت.

وټناکرینی هیل وه‌ک نه‌وه‌ی ده‌کرت لئی
 تئپه‌رین، واته نه‌وه‌ی هیشتا نه‌مانزانیوه که
 جه‌وه‌ری نهیلیزم [بریتیه له] که‌مال به‌خشین
 به‌خوی.^(۳۲) و له‌م حاله‌دا نه‌مانزانیوه که
 نه‌ویونه‌ی که به‌گرمیانه‌ی ئیمه ده‌بیت له هیل
 به‌پیتجه‌وه (شیوه‌ی جیا‌جیایی بوونی بوونه)^(۳۳) و
 به‌خودیک (سوژه‌یه‌ک) مان زانیوه که به‌هه‌ره‌ویه‌ک
 بیت له‌جییه‌ک دا له‌هیل ده‌پیتجه‌وه. واته بواری
 تازه بابت ده‌ناسیت و مه‌به‌ستی کونترول
 کردنیستی (ئیراده‌ی هیل). به‌لام بوون نه‌خودوه نه
 مه‌به‌ستی جیگایه‌که، نه‌شتیکه‌و نه په‌یوه‌ندی
 نیولن شته‌کانه. بوون له‌ناو زه‌من دا نیه. واته
 زه‌مه‌نیکی پیشتر له‌و بوونی نیه. پیش بوون
 بواری (له‌ده‌ره‌وه‌ی ۰۰) بوونی نیه. زه‌من و بوون
 یه‌ک شت و بوون ناتوانن له‌هیلێک به‌پیتجه‌وه،
 چونکه نه‌مه تئپه‌رین له‌خودی خویته‌ی. هایدگر
 به‌ناماژه‌کردن بق ده‌قیکی کل‌تری یونگر
 (کرتکاران) پئی ده‌لټت که له‌م نووسینه‌دا نه‌و
 باسی نهیلیزمی جیهانی (له‌ناسنی سه‌یاره‌دا)
 کردوه. چۆن ئیستا هیلێک وینه ده‌کات که
 ده‌توانن تری به‌پیتجین؟ که‌واته نه‌و ئیراده‌ی
 (خۆ سازدانه [بسبج] کامله که له‌و نووسینه‌دا
 هاتوه، چی لی‌هاتوه؟ (به‌که‌مال گه‌یشتنی
 نهیلیزم ده‌ست پێ‌ئکا).^(۳۴) ریک هه‌ر
 له‌به‌رته‌مه‌ش ئیمه ناتوانن باسی تئپه‌رین
 له‌مۆدیرینی، واته تئپه‌رین له‌هیل و گه‌یشتن به
 فه‌زا یان روژگارێک، یان نه‌که‌ریک، یا شویتیکی
 تازه بکه‌ین، و به (هه‌لومه‌رجی پاش مۆدیرنه)
 یان به زاروه به‌ناویانگه‌کی لیونار به
 (هه‌لومه‌رجی پۆست مۆدیرن) ی بزانی. پۆست
 مۆدیرنه له‌باشترین حاله‌دا، به‌که‌مال گه‌یشتنی
 نهیلیزم یان مۆدیرینیستی دوا‌یه. نه‌ک وه‌ک

باسه گه ئى نىتچە كە پاش مۇدېرن بە نەپلىزم دەگەن، بەلكى وەك تىگەيشنىك لە (سەرپەناھىك كە نوو لەزا [ئى نوو سەرى پەرد] پىنگو كۆدەكانەو). ئەمە قەدەر يان بەو وشەيەى كە ھامىدگەر بەكارى دېئى (مونىراى) مۇدېرنىتە.

پۇست مۇدېرنىزم و قەيران

گوتارى پاش بونىانگەرى و پۇست مۇدېرن بە (پەيرەوكرىنى) نەرىنى رەخسەكارى لە مۇدېرنىتى، نوو چەمكى قەيران و ھەقىقەت ھەمىشە پىنگو بەكارىتىنى. ھەقىقاوھەرى رۇئاوایى بەكەك لەشىوھەكانى بېرواھىتان بىو بەھىزى ھەقىقەتى مەرفەك ھەرىگىز نەپتوانى نەپتى قەيران روون بكانەو. لایەنى دەسەلاتگەرى ھەقىقەت باوھەرى ھەر بۆنەم نەتوانىنە دەگەرقتەو: لەبەرەمبەر قەيرانەكانداو لەكانەك نا تواناى روونكرىنەوھەيانى نىە، پى لەسەر كاراىى خۇى دادەگىرئو بەم شىوھە رىنگاى رەخسەكارى دادەخات كە سەردەمەك خۇى ھىناوویە ئاراوو ھانى دەداو تەنانەت لەھەندى سەنەوھەختا پىشتى پىرەستەو. لىوتار دەنووسىت كە ھەقىقەت (راوى مەزىن) پان (راوى سەرەكى) بوو. سىفەتى مەزىنىش بىرھەنەروھەى (پىشكەرى گەورەى داستانىسكە). ھەنووكە مەنەلۇجى ئەم گىرەوھە كۆتایى پىھاتەو. پۇست مۇدېرنىزم واتە رىزگاروون لەم گىرەوھە گىرەنەوھە، پان لەم مەنەلۇجە. ئىستە دەتوانىن تىپگەن كە ئەك ھەر ھەقىقاوھەرى سەدەكانى رابىروو، بەلكى ھەقىقەت تەنیا پەكەك لەگىرەوھەكان بوو، و ئەوھەندەش گىرەوھەپەكى باش نەبوو. رەنگە لەچەند سەنەوھەختىكداو بۆھەندى كەس چەند شىتىكى باشى گىرەپىتەو، بەلام بەھەرھال پەكەك بوو لەناو ئەوانى دىدا. ئەگەرچى بەھىزەروو (واتە باشتەر رەواپەنى بە دەسەلات بەخسەو). واتە ئەویان تەنھا بە گىرەوھەپەك ناساندوو.

مىشەل فۇكۇ باسى گىرەوھەى ئىرى كىرەوھە، تەنانەت ئەگەر رەخسەى دىرەداش لە فۇكۇ قىوول بەگەن، ئەوا ئەو خالە دەمىنەتەو كە فۇكۇ ئەگەرچى بۆ پەكەم جارنا، بەلام بەكامەترین شىوھەى مومكەنى دەرىپەن دەنگەى گىرەوھەپەكى دى: واتە شىتى، ھىناوھە پىشتى. فۇكۇ جارەكە وئى: (ناكرى مەچ كام لەشىوھەكانى ھەقىقاوھەرى لەگەل خۇدى ھەقىقا بەپەك شت داپەتەن). بىناغەى قەسەكەسى ئەوھە كە (ھەقىقەت بەكەك لەشىوھەكانى ئىرادەى دانایى بوو). ^(۳۰) كەواپو ھەقىقاوھەرى بە زمانى دىرەدا (پاشكەرى پاشكەرى). بە ھەقىقەتە بەستەرە (و بەھەرى ئەوھە رەواپەنى پى دەپەخسەرى) كە خۇى بەستەرە بە ئىرادەو.

ھەنووكە بابگەرپىنەو بۆ بەلگەنەووستى سەرەكى (تىگەپىشتى پۇست مۇدېرن): قەيران. رەنگە ئەم قەيرانە وەك ھوسرىل گوتەووستى قەيرانىكى مەعنەوى پىت، رەنگىشە ئەوھەلى ئاخىزەمانى پىشان بەداتەو كە جىزى سەردەى ئادىت بوو. رەنگە بەھەمان ئەو سادەپىەى كە ھابىراز گوتەووستى: لەپىكەوتنەكانەو پىتو كورت بىكرىتەو بۆ قەپرانى رەواپەنى، بەلام لەھەر رىنگاپەكەو بۆزىن (ئەگەر رىنگاكە بېرىن) تىدەگەن كە قەيرانىكە لەپەن تەواناى دەرىپەندا، لەبەدەرىپەن - نەھاتى مانادا، لە ونبونى مانا. كاتى دەپەرسن: ئاجار جىاوازى مۇدېرنىزم و پۇست مۇدېرنىزم چە؟ گرانترین پرسىارىان ھىناوھە ئاراوو، چونكە جىاوازى [راكان] لەبارەى ھەمان چەمكى جىاوازیوھەپە. وەلام دەدەپەنەو: پەپەھەندى بەوھە ھەپە مەبەستى ئىوھە لە جىاوازى چە؟ مەبەستى پۇست مۇدېرنىزم لە جىاوازى ماوھەى بەپەك ئەگەپىشتەو ئىوان ماناو دەرىپەن، واتە نەتوانىن لەپىشكەشكەرىنى مەبەستە. دەتوانىن بە زمانى كلاسكىك بلەپىن جىاوازى ئىوان جەوھەرو مانا.

ده زانين كه فوكو، بارت، لكان و ندرېي
 بونيانگه ران به پېي نه رويي فورماليسته
 رووسه كان، جياوازيه كيان ده كرد له نيوان ماناي
 ده قو مه به ستي نووسه ردا. قېووليان نه ده كرد كه
 ماناي ده قو هه مان نهو شته بېت كه نووسه
 ويستوويه تي (پان له ده قو دا دېناوه). لقيكي
 گرنگي هېر مونيكي مونيپنېش له سه ر نه م
 بهرپان. نه م دور گروپه له نوو رووي جياوازه وه
 به هه مان ده ر نه دجام كه پشستون: ده بېت
 له شېكرنه وه دا بق دوزينه وه ماناكانې ده قو،
 سوود له ميتر ده كاني زمانه واني وه ريگرين، بق
 نه وه له ماناي شارلوهي ده قو بگهين (باوه پي
 بونيانگه له ققناغي په كه ميديا) ويان به موي
 راشه كاني وه ريگراني ده قه وه، ماناي تازه
 دابه پيترنيت (باوه پي قوتا باخانه ي هېر مونيكي
 مونيپن). پېويست ناكالا لېره دا نهو مويانه
 به پيتمه وه كه هريسه كيكيان بقسه لماندنې
 بقچوونه كه ي ميئاويه تبه وه. نه م كار كه كه له
 چهند نووسينيكي ديديا كرووه. به لام خالتيكي
 گرنگ له پيداچوونه وه پويست مونيپنيزمه كان دا
 به م نه دجامه ده گات كه ناتوانين تتي بپه پيپن:
 نه وان ره خنه له بونيانگه ران ده گرن [و
 ده لپن] كه ميتر دي كاره كه يان خولقاندني مانايه
 نه ك دوزينه وه، له په پره واني هېر مونيكيش نهو
 ره خنه په ده گرن كه داهيتانه كه ي خويان به جدي
 زانيوه نازانن كه (ده قو له مانا راده گات). راسته
 ده قو ناسويه كي كراوه په بق ماناي بې نه ژمار،
 به لام ريك له بهر نه م موي هه ميشه ده كرېت
 له ريگه ي تازه وه به مانايه كي خوازيار بگهين. نه م
 گومانكار به ره هايه ي پويست مونيپنيزم
 ده گه پيتمه وه بق به لگه نه ويسته سه ره كيه كه يان
 واته (هېراني مانا). له راستيدا به په پره وي له
 (فينگشتاين) ده لپن ده قو پانتاي ياريه زمانيه
 بې نه ژماره كانه. مانا له م ياريانه دا ده وړكي
 دروسته ري نيه، به لكو ريسايه كه كه هر

ياريه ك پيشكه شي نه گات، پان نه دجاميكه.
 ياريه كي ده قو نه وه په كه نووسه ويستوويه تي و
 ميئاويه ته پيشي، ياريه كي دي نه وه په كه
 وه رگريك ده پيتمه وه پيشي. ياري سويه ميش
 نه وه په كه وه رگري سويه ده پيتمه پيشي كه
 مه به ستيكي گريمانه يي ده گه پيتمه وه بق
 نووسه رو... نه ياري نووسه به مانا ده گات (و
 لېره ش دا بونيانگه ران و په پره واني هېر مونيكي
 راست ده گن) و نه ياري ده قو به مانا ده گات (و
 لېره شدا هه ريو قوتا باخانه كه هه لن). نه ياري
 وه رگرو نه هېر ياريه كي دي [به مانا ناگات]. هر
 ياريه ك ريسايه كي هه په و مانايه ك، به لام نابيت نهو
 مانايه به جدي وه ريگرين و نابيت به وهنده
 وازيپيپن. نابيت به راستي نهو به مانا دابنيپن.
 نهو چه مكانه ي به كاري دپنن له قاليي نامازه
 زمانه وانيه كان دا ده رده پيپن، به لام له بهر نه وه ي
 زمانمان ته ك نيهو له بهر نه وه ي سنووي
 دنياكه مان زمان ده ست نيشاني كرووه،
 [كه واپو] نازانريت. نه نهو سنووي دنياي نيمه
 ده ناسريت و نه پانتايي دنياي چه مكي ناسيني و
 زماني نيمه. نيمه ته نها ده توانين به زمان و
 چه مكه كان ياري بگهين و ماناكان دروست بگهين،
 به لام نابيت نه وهنده به جدي وه ريان بگرين كه
 بانگه شه ي ناسين بگهين.

جاريكي دي نامازه بق ده وري نه شاز ده كم.
 نه م ده وري به كم ته ماشا مه كهن. نه وه ي ده لپت
 (هېر يه فينيك بووني نيه) ناي خوي په قيني به م
 رسته يه هه يان نه؟ نهو كه سه ي كه ده لپت
 (ته نيا نهو گوزارانه ي كه له رووي نه زمونيه وه
 تاقې كرينه وه هه لده گرن، شاياني سه لماندن يان
 نه ن كرينن) ناي ده توانيت نه م گوزاره يه له رووي
 نه زمونيه وه تاقيبكاته وه بق نه وه ي تر بگات كه
 راسته يان هه له؟ نهو كه سه ي كه ده لپت
 (مانايه كي كرتايي بووني نيه) نه م قسه په خوي
 مانايه كي هه يه يان نه؟ ده كرېت هه ريك له م

گوزارانه به حوکمیکی بنه پرتی یان کوتایی دابنیتین، ده توانین وانه که یین. بابه ته په قینه کانی نیمه له سیستمی ناماژه کان دا (و له هه نځای په کهم دا له سیستمی ناماژه کانی زمان دا) پتیشکهش ده کرتین، به لām ناماژه کان خلق (بی لایه) نین. شو ماوه په یی نتوان ناماژه و مانا (ماوه دالو مه دلول ماوه د مه دلوله کان وه وینای زینهی تاکه کان) چی لست بکه یین؟ کوتاری پست مؤدیرین له بهرته وهی به نه شازه هوشیار بووه، زقر به ناسانی ده لیت پله یه که هه بووه که تیایدا خود، هوشیار ده بوو به بابهت. به مانای نه وهی باسی زانستی خلقی له باره یی جیهانی دهر وه ده کرد. پله یه کی نووم هه بوو که تیایدا خودی هوشیار له هوشیار خلقی هوشیار ده بوو. به زمانی میگل خود هوشیار ده بوو، یان به زمانی فله سولمان (خود نه ندیش) ده بوو. پله یی سیتیم هه بوو که تیایدا خود، هوشیار ده بوو به نا هوشیاری خلقی. تیده گه یی که بقی چی تیناگات، یان چلن تیناگات، یان نه وهی تینی ناگات چ ده ورکی هه یه له وهی کهوا ده زانی تینی ده گات و چ ده ورکی هه یه له کرداره کانیدا. نه کرنی نه م سنی پله یه به م شیوه یه کورت بکه پنه وه:

۱. هوشیار بوون به بابهت - که بانگه شای فله سله یی نه زمونځگه یی، شیکاری و نامبریکه.

۲. هوشیار بوون به هوشیاری - که بانگه شای نایدیالیزم و عه قلباوه پری ره خنه گرانه یه.

۳. هوشیار بوون به نا هوشیاری - که له کانتیه و تا فریډ جینگه یی مشت و مې بوون.

کوتاری پست مؤدیرین (پله یی چواره مه) نا هوشیار یه به... واته جارکی دی وه کوما خولازه کانی یونانی کون (چیدی نازانین). ته نانه ته له پله یی سیتیمه یی که ده مانزانی که نازانین، تپه ریوین و نیتستا نازانین. پله یی سیتیم

له ناو خویدا سنوورکی بقی دانایی به گریمانه وه وهرده گرت... له [بوونی] شتیک - بوونی نا هوشیاری - ناگادارین، به لām پله یی نوایی نکولی کرینه له دانایی و چونکه ناشزانین، هم نه و پله یی چواره م بین مانا ده بیت و هم پله یی په کهم تا سیتیمه یی... که واته ده گه پتینه وه بقی خالی سهرتا: بقی شویتنه یی که ولمان ده زانی له بهرته وهی ده زانین که بیرده که پنه وه، [که وابوو] هه یین. بقی و جیهی که (خود) مان دروست کرد. ده گه پتینه وه بقی سهرته یی قه پیران، قه پیرانیک که بوونی له دانایی وه وهرده گرت و هر له بهر نه م هویه ش به وته یی فکوک (دروست کردنی خود هیچ دهر دیکي چاره سهر نه کرد).

نیتچه، هایدگر و دیریدا هه ریه که یان به شیوه یه که لایه نی تیک - شکینه یی ویرانکری خود هوشیار یان پیشان داوه، هه ریه که یان به شیوه یی تاییه تی خلقی دهر یان خستوه که هه له کونه کان له خود هوشیاریدا پشت نه ستور به عه قلباوه پری ماونه ته وه. نیتچه باس له مه سیحیت ده کات، هایدگر له میتافیزیک و دیریدا له سه نته ریزمی ناخاوتن، هه رسپکیان لایه نیکي ره هاگر یان هه یه که لیتان جیا نابیته وه. نیتچه له نتوان نهیلیزم و نیراده دا، هایدگر له نتوان دوولایه نی قه دهری مؤدیریتیدا ریگایه کیان ده دی جیاواز له یه کدی. به لām دیریدا دهری ده خات که ناینده ته نیا به و شیوه یی که ده توانی بیی، ده بی: وه که مه ترسیه کی مه زن. نیتچه دهینووسی (زمان له سهر بنه مای نه ورژه به دیارانه ده زمیرین که نه م قه دهره دروستی کر نووه، [واته] له په کهم ریژی مه سیحیه ته وه، بقی چی له دوار ریژه وه نایز زمیرین... واته له نه مریزه. ^(۳) دیریدا وه که هایدگر دهری ده خات نا کورت ژماردن له سهر بنه مای ناماده بوونی مانا، بونیاد بنیتین. هه ر ریژیک که ده ست پین ده کات ریژیکي به دیار ده یی.

پژل ريگژر (و تارادهيه كيش رولان بارت) ميژوويان كرد به راپورت يان گيرانه وهيهك. ليوتار ميژووي له پتي جياواز له سيستمى هيگلى (و له راستيش دا له روييه روى ته روى هيگليدا) كرد به عقل. عه قلى روونوه كان يان (سه روو دهق) به ماناي ده قيك له باره ي ده قيكه وه. فله سه فه له م نيوده (ره وايه تي نه م سه روو ده قيه) يا (هولدان بۆ دروست كرښى ره وايه تيه). راپورت يان چيرلكي رۇشنگري به مؤيښن ناو ده بن. [و] راپورتنيك له باره ي نه م راپورته وه، وهك ده قيك له باره ي ده قيكه وه يا (سه روو ده قيكه وه) به پۇست مؤيښن ناوده بن.^(۳۷) په يدايون (و بواري ده سه لاتي) نه م سه روو ده قه ناگه رپته وه بۆ سه رده ميځ كه دهق كامل بووه، بهلكو ده گه رپته وه بۆ نه و سه رده مه نزيكه ي كه ريساكانى يارى له گوتار، يان به وته ي ليوتار له زانست، نه ده بيات و هونه رده كاندا، گۇڤا و نه م گۇڤانه ش پتر (قه يرانيك بوو له راپورتدا، قه يرانيك كه هر له سه رده تاي مؤيښنيم وه) وهك خود هوشيارى مؤيښنيتى بوونى هه بوو، به لام درهنگ به شيويه يكي كامل ناشكرابوو. ليردها مه به ست له مؤيښنيزم به وردى نه و كۆمه له قوتابخانه هونريه يه كه له ماوه ي ساله كانى ۱۸۹۰ و ۱۹۳۹ دا په يدايون، و سالى سى و تۆز، سالى گه يشته كوتايى Fnnegnas ه.

له راستيدا نه و سه رده مه ي كه نيجه له گوتارى ستاتيكيډا به مؤيښنيزمى له قه له م ده ده ين و رډر كه سيش وهك (سه ركه وتنى مؤيښنيتى) باسى ده كن، رډرگارى په يدايونى گوتارنيكي ره خنه گرانه يه له باره ي مؤيښنيتيه وه، ده كړي به (مؤيښنيتى نويى) يان (سه رده تاي پۇست مؤيښن) ي بزانين. نه م ناوكه سه رده تاييانه كه له نووسينه كانى نيچه دا ناشكرابوو، نا ناوه راستى ده يه ي ۱۹۵۰ ده رنه دجامه كانى خوى جگه له ناو به ره مه كانى هايدگه ردا (له هيچ

شويښنيكى بيدا) ناشكرانه كرد. و نه م ده يه يه ش هه مان نه و كاته يه كه به وته ي ليوتار (تيايدا دنايى، شكلى گۇڤي) و كۆمه لكاي پيشه سازى به ره و كۆمه لكاي پاش پيشه سازى ههنگاوى نا و ميعماران باسى پۇست مؤيښنيزميان كرد.

ئالۆزى پۇست مؤيښن - كه به هيچ شيويه كه نكولى لى ناكړي - زاده ي نه م ميژووه و نه م ناشكرابوونى ده رنه دجامانه يه. مؤيښنيتى بير له نه دجام [يان كوتايى] ده كاته وه، هه رچه نده رۇشنگريان باسى نه مړويان ده كړبو كانتيش نه م خالە ي به ستايشنيكي ناشكرالوه نووياره كړيووه ته وه، به لام نه م نه مړويه به ناينده و (به هه لومه رجنيكى، ئوميدلوي) يه وه، به سترابووه وه. نه نديشه ي ره خنه گرانه بى نه م نه دجامه - لانى كه م به ومانايه ي ره خنه كه نايدىاليزمى نه لمانى ده يه يتايه نارالوه - بوونى نه بوو. پۇست مؤيښنيزم له به رامبه ر نه م ناينده بيخى مؤيښنيتيه دا، لايه نتيكى پرلگماتيكي هه يه، له نه دجامه وه دوروه و تواناي ياسا رډي كاري فيكرى نيه. دلته ستنى (پۇست مؤيښن) به يارى زمانى كه فينگشتاين له ليكولنه وه فله سه فيه كان دا هيتايه پيشى، ده گه رپته وه بۆ نه م بى توناييه. هر ياريهك خوى (نا راسته دهكات) بى پيدلويستى به ره وايه تي عه قل - باوه رانه. ليوتار ده ليت نيجه به (رځخسنتنيكى دروستى زمان) واته به (ريساكانى گواستنه وه ي مانا) ناگه ين، له به رنه وه ي كه مانايه كه نيه بگويزي ته وه. ليردها ليوتار سوودى له خولزه ي (ههرو) وه رگرتوه. سروشت، زانست، كۆمه لكاو زمان له م خولزه يه دا چونهك [ده بن] و يه كه رهنگ وهرده گرين. وهك چۆن هر گيرانه وه يه كه له ناو هه وريك (پيكا ته يه كي گۇڤاوو ده ست نيشان نه كړلو) له ره گه رزه ريوانيه كاندا. دروست ده بن، هه وريك كه وهك خوى ناميښتته وه و به رده وام شيويه ده گړي، هه روا سيستمى مانايش قابيلى

گړېانه. ^(۳۸) هور نمونې سیستميکی ناسه قامگیره... سیستميک که ره که زه کانی (ناسیني وږتيرين يه که کانی يان به زمانې ليوتار (micrologie که ی) ده مينځپوه به لام له شکلي جيا جيا دا.

باسه که ی ليوتار له باره ی زمانه وه که نه له نيدی قوتا بخانه یی زمانه وانیه وه و نه له کړشې کوتاری نه لسه فیه وه پېشکه ش کړاوه، ره خنه يه که له ناماژه له و ډيدگاپه وه که (کوتاری ناماژه ناسی، هميشه خوی وه کوتار ناماده ده کات). ^(۳۹) کوتاری مؤدیرن له نیوان زمانو دناییدا په یوه ندي ده ورزیته وه. به تاییه تی له نیوه ی یوه موی نه م سده په دا (ته کنیک و زانست نه م په یوه ندي یان قبول کړیوه) به لام نه مړی نیمه نه ک له باره ی زمانه وه به لکو له باره ی (زمانه کان) وه قسه ده کین، واته تیوره ی په یوه ندي رڼایکی گړنگتر له تیوره ی زمانه وانی په یدل کړیوه، چونکه په یوه ندي مړیسی گړانتر بووه. تیوره ی په یوه ندي شپوره یه کی (سرو زمان) ه، به واتی کوتاریک به ریسای زمانیه وه له باره ی زمانه کانه وه. نه م گړانکاریسه دهر نه دجامی سلسی لښ که وتوت وه. نه مړی زړه یی خه ک له گیرمانی خویان دا وه رگړنکیان هیه به ه زارو پینچ سده وشه له پاده وړیدا. ^(۴۰) نه م ش یه ک مانای هیه: په یوه ندي به مړی زیاتر له ه زارو پینچ سده وشوه مومکینه. زمان کاره کنه ری ستاتیکیانه ی خوی له دسست دلو. کاره کنه ریک که به سترابو به تیوره ی نه ددیه وه Poetigue، شاروه به لام به ته ولوی گړنگ بوو، لیوتار باسی (تیوره ی بیده نگی) ده کات. وه که نه وه ی که پایینه وه بق رڼکاری پېش سوسیر (که پانه وه وشه ی بیزلوی پوسست مؤدیرنیمه). نایا ده کړی له م جیهانه دا که نه وده له پوی که دجینه ی وشه کانه وه لسه قیره و له نیدی تیوریشه وه هیچ شتیکی نیه پېشکه شی بکات،

باسی په یوه ندي زمان و زانین بکړی؟ له کړمه لگاپه کی ټینفورماتیک دا زانین (ټینفورمیزه) ده بی. زانینی زمان و ته نانه ت پیوستی پتی له پرده چیته وه. ^(۴۱) لیوتار به بیزلویه ده نووسیت (نیدی ده کړیت به ناسانی رڼایک بهینینه به چاومان که زانین ده سووړیته وه، ریک وه که پاره). ^(۴۲) زانین (بی تاییه نه ندي) (فرنکسمول) ده بی. نه وده ده به سه که ره نگی جیاوازی شکسته کان بناسی.

گرفت به مړی بی بایه یی زانین و زمانه وه له ناستی سیاسی یان کړمه لایه تیه وه، به ناستی نه خلایک ده کات. پیده چی پوسست مؤدیرنیمیش نه توانیت په یوه ندي به گرفتگی نه خلایک بزان. به لام ده بیت لیره دا وریدینه وه. نه توانین له دروستکړنی په یوه ندي دهر نه دجامی هه مان نه و هه لومه رجه یه که په یوه ندي کړدن وه (خه بات کړدن) دهر ده خات. ^(۴۳) له یوخی گوما دوازی و نه زانین جه وهریکی شاروه دا، واته له یوخی (نه زانکاری) (الاسریه) دا جیگه یه ک بق نه خلایک نامیتیته وه. لیوتار نه م (گرفته نه خلایک) ی خستوته ژیر باسه وه. لایه نه جیاکانی (نه م گرفته ی) له دواکتیبیک دا که تا نه م بلایوی کړیوه ته وه، واته له (نه خلایک پوسست مؤدیرنیم) دا خستوته ژیر باس. ^(۴۴) با نه م گرفته به راورد بکین به و باسی هابرماز که له بواری (نه خلایک په یوه ندي) دا کړیویه تی: له نه خلایک په یوه ندي کړدن دا، په یوه ندي ده کړیت بق کړلاریکی ناخاوتنی و اوجار بق ناخاوتن. (به لام) له باسه که ی لیوتار دا خالی ناوه ندي سرو زمانه، واته نه و زمانه ی که له باره ی زمانه وه یه. له باره ی نه و زمانه وه که په یوه ندي نامومکین ده کین. له زمان دا نه و په یوه ندي داده هینین که (نه گری کوتاریکی ستاتیکانه ی له ناو خویدا حه شارداوه). نه ک له ناو ناخاوتن واته: له ناو (نه گری ناماده بوونی مانادا)

بهو شیوه‌یهی که مؤثرنیتی ده‌یوست ده‌ری
بخات.^(۱۶)

داهیتان به‌دور له‌خودی زمانه‌وانیایانه
به‌ستاره به‌گوتاره‌وه. که‌وابوو گوزاره‌کان
گرنګن نه‌ک (کرداری ناخاوتن)، کومه‌لئ له
گوزاره‌کان نه‌ک په‌یوه‌ندی ناخاوتن، توانا نه‌ک
کردار. (نه‌خالق په‌یوه‌ندی) هابرمز ملکه‌چی
له‌ناوچوونی توانای ده‌رونی و سناټیکی زمان
بووه. نه‌وهی له‌نیوان خه‌لک دلو له‌ ناخاوتن
رژانه‌دا رووده‌دا په‌یوه‌ندیه‌کی ناکامه. هابرمز
نهم [ناخاوتن رژانه‌یه] (نومید به‌خض) ده‌کات.
خه‌لکی به‌مانانانګن، [به‌لکو] سه‌رحه‌می درون
له‌جیی مانا، داده‌میتن. هابرمز ته‌سلیمی نهم
(نوسخه به‌ده‌له‌ی مانا واقعیت) ده‌بیت.

هابرمز (لوجیکی بین‌مانایی) ده‌رک نه‌کړیوه.
همان بین‌توانایی له‌گه‌یشتن به‌مانادا که به
زاراوه‌ی نه‌گودجاوی نه‌نگوستیسیم نام هیتا،
ده‌بیتکه هزی بین‌توانایی له‌ (روایه‌ت کردندا)
لیوتار ده‌نوووستی که گوزارشتی روایی،
گوزارشټیکه بۆ فراموش‌کردن، وه‌ک چۆن نیمه
له‌کاتی بیستن (یان خویندنه‌وه‌ی) رۆمانیک‌دا
(زۆر شت) فراموش ده‌که‌ین.

بگه‌ریتنه‌وه بۆ چه‌مکی پښت مؤدیرن، لیوتار
له‌ کتیبی (روونکردنه‌وه‌ی پښت مؤدیرن بۆ
مندالان)‌دا ده‌نوووستی که به‌ سه‌رچدان له
به‌رده‌وامی داهیتانی هونه‌ری، تیده‌گه‌ین که هر
ده‌ستکه‌وتیکی نازمو مؤدیرن، له‌ په‌یوه‌ندی‌دا
به‌وه‌ی پټش خویه‌وه به‌ (پښت مؤدیرن)
ده‌ژمیریت. واته به‌رله‌وه‌ی مؤدیرن بیت، له
په‌یوه‌ندی‌دا به‌ (بابه‌تی مؤدیرنی پټش خویه‌وه)
پښت مؤدیرنه:

(سيزان کام فه‌زایه‌ی بۆ جه‌نگ بانګ نه‌کرد،
فه‌زای ښتیباعیه‌کان. بیکاسقو براك میزشیان
ده‌کرده سه‌رچ شټیک؟ فه‌زای سيزان، دوشان له
سالی ۱۹۱۲ دا له‌ چ به‌لگه‌نه‌ویستیک داپرا؟ له‌وه‌ی

که ده‌لټت په‌رده‌ی وینه‌کټشان ته‌نانه‌ت نه‌گه‌ر
کوپیسټی بیت ده‌بی بخوالق‌نری. بۆن
به‌لگه‌نه‌ویستیکي تر ده‌خاته زۆر په‌سیاره‌وه که
به‌ بروای نه‌وه‌له‌کاری دوشان دا به‌ده‌ست
لینه‌دراوی مابوووه: جټیکه‌ی به‌یانگری به‌ره‌م.
[په‌م شیوه‌یه] به‌خواییه‌کی سه‌رسوپه‌یتنر
(نه‌وه‌کان) پټش په‌کدی ده‌گه‌ون. به‌ره‌م ته‌نیا
کاتیک به‌ مؤدیرن ده‌ژمیریت که سه‌ره‌تا پښت
مؤدیرن بوو. په‌م شیوه‌یه پښت مؤدیرنیم
نه‌ک له‌کوتایی مؤدیرنیم‌دا به‌لکو له‌ پله‌ی له‌دایک
بوونیدا رله‌وستاوه).^(۱۷)

جیانی فاتیق که قوتایی هایدگه‌رو
گادامیرو زۆرتر له‌بواوی هیرمونتیک‌دا پیر
ده‌کاته‌وه تاله‌بواوی پښت مؤدیرنیم‌دا، هه‌ول
نه‌دات جه‌وه‌ری مؤدیرنیتی بۆزیته‌وه و
باسه‌که‌ی له‌گه‌ل باسه‌که‌ی لیوتار‌دا چه‌ند
لیکچوونیکیان هه‌یه (مؤدیرنیتی سه‌رده‌میکه که
تیایدا مؤدیرن بوون، به‌هه‌یه‌که. ده‌کری بلټین
به‌هه‌یه‌کی بونیایه که سه‌رحه‌م به‌هاکانی دی
بۆنه‌وه‌ده‌گه‌ریتنه‌وه).^(۱۸) نهم پټناسه‌یه
بهریتنه‌وه‌ی پټناسه‌ کلنه‌کانه که مؤدیرنیتی
له‌گه‌ل دونیای بوون و نه‌فسانه‌ دمالین‌دا،
به‌یه‌که‌وه ده‌بیخی. ده‌رپرېنیک که پاش ماکس
فیهر (باوه‌ به‌ پیشکوه‌تن و نه‌موقی و تازه‌یی)
تیایدا، ده‌وریکسی گرنګی بینیه‌وه. مؤدیرنیم
به‌خواستی (سناټیکایی کردنی ژبان) ده‌ستی
پن‌کرد. ته‌نانه‌ت به‌ وته‌ی بودلیز (هه‌ولیک بوو بۆ
ده‌ست به‌سه‌راگرتنی هونه‌ر به‌سه‌ر بواره‌کانی
تری ژاندا). هر له‌به‌رنه‌مه‌ش له‌گه‌ل (شه‌وقو
ناره‌زوی ناینده) دا هاوریت ده‌بوو.

سه‌یرکردنی شاینده، خواستی گه‌یشتن
به‌کوتایی، بناغی داهیتانی هونه‌ری مؤدیرن‌بوو.
فوتقریسم له‌ سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیستدا ناوټکی
به‌خوی به‌خشی که ناشکرلکه‌ری مه‌یلی
سه‌ره‌کی و قولی سه‌رحه‌م قوتا‌بخانه

دەئاسىيەتەۋە. نىتىچە ۋە ھايدىگەر ھېرۇمۇنتىكىكى سەرگوتارىيان لەبارەى گوتارى كۆتايى مۇدىرنىتەۋە، خولقاندەۋە. ھەرلەبەرئەمەش چەمكى (تېپەپىن) ى ھايدىگەر، ئەۋەندە گىرگە. واتە ئەۋەستەى دىرىدا بە Depassement ى ئاۋناۋە: ۋەلاۋەنان، نكولىگىرن، تېپەپىن لە ... نىتىچە بىۋىلەناۋىرىنى مۇدىرنىتى پېئىسنىارى ئەۋەى دەگىرد (مەيلە دەۋونىيەكەى رادىكالىزەبگەين).^(۷) بەلام رادىكالىزەگىرن بەناچارى بەماناى قىۋول كىردن نى، بەناچارىش بەماناى نەۋى نكولى لىگىرن نى. لەراستىدا ئېمە، نەك بەگىردارى نكولىگىرن نەۋى كىردن، بەلكو بەگىردارى كوشتن ھاتوۋىنەتە ناۋ رۇڭگارى پۇست مۇدىرنىتەۋە. لەجىنى [جىبەجىگىرنى] پېئىسنىارەكەى نىتىچە لەگەل مۇدىرنىتىدا ھەمان ئەۋەستەمان كىرد كە ئەۋەلگەل نەرىتو رابىۋودا دەيگىرد. كوشتن بەۋەى دۇستۇقىسكى (گىردارىكى ئەۋەىيە). مۇدىرنىتى كە بە كوشتنىك دەستى پىكىرد كە شىتى (زانىنى شاد) [ى نىتىچە] بەھاۋارەۋە باسى دەگىرد. ھىزى بالايان كوشتو مۇقۇبان بەھىزى بالا ناۋنا. لەراستىدا بىرۋىكەى بلىندىۋون و بەرىۋونەۋە لەناۋچوۋ، ھەلسەفەش لە (نەۋەى بەرىزى ھوسرىل) دا دەرى خىست كە بۇ يادەپىئانەۋەى خودى (تراسىندىتالى) زمانىكى نىستالوژيانەى ھەپە.

سەۋرى گوتارى مۇدىرن

نىتىچە بۇ تىكىشكاندىنى زمان سوۋد لە زمان ۋەردەگىرى. ئەۋە سوۋدى لە رىساكانى دەرىپىن، شىۋازەكان، نەشازەكان، خود ئەندىشەپىيەكانى زمانى مۇۋى ۋەردەگىرت، بۇئەۋەى ئەم (بىنا گەۋەپە) تىك بىشكىتىن. بەكارمىئاننى ۋەشەكانى بىناۋ بىناغە ئەۋەشەكانى بەدۋايان دا دىن: ۋەك: پىككەتە، ۋىزانە، بونىاد، سەپەناھ... ۋەك ئەۋە ھەجازانەى بىۋى چەمگەكان و (بىۋارە

ستاتىكىەكانى مۇدىرن بوۋ. ھاتىمۇ دەۋەسىت (سەپىگىرنى ئايندە) ئەۋەى مۇدىرنىتى دىۋست دەگىرد.^(۸) بەلام دەگىرى لەم ئايندەپىيەدا بەشۋەپەكى تايىت لە ھۇتۇرىسم دا، دەركەۋىتىكى (ستراتىلى پۇست مۇدىرن) بىۋىنەۋە: ئارەۋى ئەۋەۋىنى ئەم سەردەمە، واتە ئارەۋى كۆتايى پىئەتەنى رۇڭگارىك كە بە (ئەستەۋىلۇجىا) دەستى پىگىردو لە بىناى خۇيدا جۋانى بە [ھىتىك دادەنا كە دەۋەنەرى] بىناسىرى. بەپەۋى ھاتىمۇ كۆتايى مۇدىرنىتى واتە كۆتايى ئەستەۋىلۇجىا.^(۹) ئەم كۆتايىش (زمانى پەكتەى ھەلسەفە) ھە. (دەۋە كلاسىكىە گەۋەكانى كلورى ئەۋەۋىپاى ئېمە) پەك پەك باپەخى خۇيان لەدەست دەدەن. ئىستەتەنیا دەگىرى لەگەلىندا گەتۋىگى بگەين (ۋەۋەۋىز لەگەل رۇڭگارى دىرىن دا).^(۱۰) بەلام دەپىت بۇ بەردەۋامى گەتۋىگە ھەرىۋولا بەرابەرىن. قىۋول كىردى بەرابەرى واتە نكولىگىرن لەسەرتو لەپاپەۋە پەكان. ھىوم يان سىپىنوزا سەۋەرتو لە ۋەگىرە پەۋەردەگەۋەكانى سەردەمەكەيان بوۋن. ھەمىشە بەرەمەكانىيان بەم گىرمانەپەۋە دەخۇپىنەۋە. نىتىچە ۋە ھايدىگەر بەماناىەك ھەلسەفەيان (ناپىرۇزگىرد). ئەۋان بە ھىئانە ئاراي مېۋىۋى مېتافىزىك رىكاي ۋەۋەۋىكى بەرابەريان لەگەل (كەسانىكىدا كە تادۋىننى بەمامۇستە دەئاسىران) كىردەۋە. ھەر لەبەرئەمەش ھاتىمۇ ئەۋان بە (ھەپەسۋەنى پۇست مۇدىرن) لەقەلەم ئەدات.^(۱۱) ئەۋان ھەپەسۋەنىكى وان، نەك لەبەرئەۋەى باسى لەناۋچوۋنى مۇدىرنىتىيان كىردەۋە، بەلكو لەبەرئەۋەى قەپەكىيان ھەبوۋ لەبارەى قەپەى مۇدىرنەۋە... قەپەك كە نەزىندانى مۇدىرنىتىۋە نەزىندانى (ئەۋەى پىرۇن). قەپەك كە ئەۋەى بوۋن ۋەۋەۋە بەبەپەك نازانىن، چۈنكە ئامادەبوۋنى نەرىتەكانى (عەھدى عەتىق) لەناۋياندا

فهلسه فیه کان) به گفتی و گوتاری فهلسه لی
له باره ی زمانه وه به شیوه یه کی تاییه تی
به کارده هینرئ، بووه به شستیکی باو له
فهلسه فهی [نهم] سه ده یه ی دوا ییدا. (نیتجه) و
(دیلتای) و (سیمیل) هیمای ویرانه یان به کار
ده هینا. نهم ده رپرینه مه جازیه له هاپنگه ره وه
(که نه پنی هونری وه که نه پنی په رستگای
کلاسیکی ده بیینی) تا فوکو (که نه رگولوزای،
نه که به دوزینه وه ی به لگه کان، به لگو به
ورده بونه وه له (بینا دیرینه کان) ده زانی، بیری
په یوه ندی نیوان میعماری و فیهله سوفمان
ده خاته وه. دیریدا له یه کتیک له ووتاره
سه ره تاییه تی بلاری کرده وه، نووسی:

(نه وکاته، به رجه سستی و نه خشه ی
بونیا ده کان روونتر ده رده که ویت که ناوه پوک (که
وزه ی چالانو زیندوی مانابه) بن لاپه ن و به تال
بکریته وه. ریک وه شاریکی چول و جیماو که
به هوی کاره ساتیکی سروشتیه وه یان هونه ریه وه،
کورت بوویته وه بئ جومگه پیکه پنه ره کانی
خری. شاریک که چیدی که س تایدا ناژی به لام
به ناسانیش فراموش نه کراوه، به لگو (هیشتا)
به ماناو کلتور داگیرکراوه.^(۱۷))

له م لیکچواندنه ی (دیریدا) دا چهند خالیکی
گرنگ هه یه:

۱. مانا نه به ستراره به (یان) [و] به بوونی
چالاک ی بابه ته کانه وه، له شاریکی ویراندا
جومگه پیکه پنه ره کان ناماره بئ ژیانیکی
راپردو (یان ناماده نه بوونی - بوونیکی
چالاک-) ده که ن به لام هاوکات ویتایه کی
ماناش له ناو خریدا هه لده گرئ.

۲. دوزینه وه ی جومگه پیکه پنه ره کانی
بابه ت (واته تیکه یشتن له پیکهاته ی بونیادی
بابه ته که) بئ تیک شکاندن مومکین نیه.
ده بئ هه لومهرجی به کاره یسانی له ناو بجیت،

بئ وه ی توانای به کاره یتانه کانی تری،
ناشکرابیت.

۳. تیکشکاندن پیکهاته ی بابه ت له
کاره ساتیکی سروشتی یان نا سروشتی
ده چیت. له (بوومه له رزه) یان (بومباران)
ده چیت.

[ده بئ] ده ق یان بابه ت له (خه لکی) واته له
مانا گریمانه کانی، له به رکاره یتانه
سیمقننیکه کانی ره گه زه کانی، چول بکه یین.
نه وکات ده توانین کاتن لایه نی کارو پراکتیکی
ده ق کال بووه ته وه یان ته نانه ت سراوه ته وه، له و
هه لومهرجه نادیارانه ورده بینه وه که سروستگه ری
پیکهاته ی بونیادی ده قن. واته چیدی شیناره کانی
ده رپرین، مه جازه کان، خوازه کان، ته کنیکه کانی
شپه رو. به که گ نایه ن و زمانی په تی له
ده ره وه ی مانا داسه پاوه کان یان نه وکومه له
مانایانه ی بئ ده ق ده گپریته وه، ده رده که ویت.
تیزی دیریدا وه فورمالیسته روسه کان
(ورده بونه وه یه له خودی (ده ق)، به لام نه و له م
ناراسته یه دا پئ له سه ر ورده بونه وه داده گرئ،
نه که له سه ر ده ق و ده لیت که شتیک له ده ره وه ی
ده ق بوونی نیه. چونکه نا کریت له ده ره وه ی ده ق
له شتیک ورده بینه وه، که واپو سه رجه م مانا
داسه پاوه کان ده سرپینه وه. [له مه شدا] ته نیا
مه به سستی نو سه ر و هه لومهرجی میژووی و
سایکولوجی و کومه لاسیه کان، ناسرپینه وه، به لگو
هه موو شتیکی (گپرانه وه) (نسبت دادن)
ده سرپینه وه. ده کریت به ناسانی نه وه ببیین که
نهم شیوه نه خشه یه ی پتویستی (پیکهاته
شکانی) ده ق، هیچ نیه جگه له به رده وای
لوژیکی کورت کردنه وه ی دیارده ناسیانه که
هوسریل دلوی ده کرد. واته گه یشتن به نه پوخه
یان (پیش دلوه ری دامالین) و هه موو بابه ته
زیاده کان له (خودی بابه ت) جیا کردنه وه.

(پيتر ټايفزمان) ي ميمعاريش پيشنيار ټيكي
 (له م شپوه په ي) هه په. نه وېش وهك ډيريډا نه لټ
 ډوليزمه به رامبه رهمكان وه لاهه نټين (به رامبه ري
 نټوان بونيدو جوانگاري - ډكوراسيون - نټوان
 نه زمونځگه ري و فرمه له كړدن، نټوان شكلو
 كړدار...). نه م وه لاهه ناناي ډوليزمه
 به رامبه رهمكان به ماناي له ده سندانى رټسا
 ناسراوه كاني ميمعاري نيه، [به لكو] ډوزينه وه ي
 نه و رټسا يانه په كاتيك ماناگه ليك دروست ده كڼ
 به دمر له وه ي به تاكه ماناي نه و [رټسا يانه]
 ودرده گريټ. ^(١) نه وه ي كه نټمه فزاي ميمعاري
 وهك دهق ته ماشابه كين دهكه رټته وه بټي گوتاري
 بونيدو گري. ليكچوني شارو دهق له بهر هه مه كاني
 رټلان بارت دا هاتوه.

به لاه ډيريډا كړداري ميمعاري له كهل كړداري
 نووسين دا به يه كه شت ډاډه نټي. نه و به
 نامازه كړدن بټي قسه ي نيتچه له (هه نووكه مړوف)
 دا كه پرسپويه تي (بټي من نه وه نده كټي مې
 باش ده نووسم؟) ده پرسپټ (بټي ټايفزمان وا
 باش ده نووسپټ؟). ^(٢) نووسين له گوتاري
 سه نته ريزمي ټاخاوټن دا (پاشكزي پاشكزيه)،
 له نټوان ټاخاوټن و مانادا ماوه يه كه هه په.
 به دهر پري نټه فلاتون نووسين ډوچار له مانا
 ډور نه كه وټته وه. ډيريډا له م ماوه (تيوري وه)
 نه و دهر نه دجامه ودرده گريټ كه مانا بووني نيه.
 نټمه بټي ماناو ماوه په يوه ندي ډاډه هټين.
 گراماتولوژي (زانستى نه م ډاهيټانه په). وهك چوڼ
 له نمونه ي شاري چوڼو جټماو دا، نه و كار هه ساته
 - هه رچيه كه بوو - زانستى پټكها ته و بونيداي
 په يوه ندي لوزيكي و سيمانتيكه كانو ډوچار
 زانستى ډاهيټاني ماناي، ډاهيټا.

كه واپو له سنوري گوتاريكدا كه له بونيداي
 خوږيدا رهنگه نه وه ي ميتافيزيكاي ټاماده بوونه،
 راده وه سټين. به م مانايه ډيريډا هه رگيز قبولي
 نه كړد كه پټكها ته شكاني به ماناي ډايراني

له گوتاري هه لسه ل مؤيدين بيت. ده زانين كه نه م
 گوتاره پشت نه ستوره به ميتافيزيكي
 ټاماده بوون، واته گوتاريكي (سه نته ريزمي
 ټاخاوټن) ه. به لاه ته نيا به كار كړدن له سنوري
 نه م گوتاره و ره خنه گريټ لټي، ده كريټ سه رجه م
 نه وه ي نه يټوانيوه دهر يي پټي (يان بزانري)، يان
 به گريمانه وهر گريټ، يان ټاماده بيت) ډوزينه وه.
 رټك وهك زه رده شت كه ناچار يوو خه لوه تگاي
 خوي له لوتكه ي شاخه كان به جټي بهيټي، به لاه
 رټكايكي نه ډوزينه وه بټي نه وه ي بچټه ناو
 خه لكه كه وه (مه ترسي بكات). كه واپو نه و
 ستايشي ټاراسته ي نه و به نډبازه كړد كه
 (مه ترسي) كړيوه.

پيشنيارى ډيريډا بريحي نيه له ډايران له
 گوتاري مؤيدين يان ډاهيټاني گوتاريكي تازه،
 واته كه پشت به نه لته رناتيفيكي دروستكرو،
 كړمه له يه كي نيسان دروستكرو له لوجيكي
 به لكه هټنه روه. نيتچه و هاپدگه ريش
 له چوارچټوه ي قبول كړاي گوتاري مؤيدين دا،
 كاريان كړد. ته نيا به خوځسته ناو نه م
 چوارچټوه په وه ده كريټ وهك ډيريډا (له وتاري -
 نه فسانه ي سمي - دا) نامازه بكه ين بټي و
 جټيگه په ي نيتچه نه يټواني [ټايدا] جياوازي بكات
 له نټوان مه جازه كاني دهر پري نټه لسه لوه چه مكه
 هه لسه فيه كاندا. واته بچينه لوي نه و خه ياله وه
 (كه پشت نه ستوره به ميتافيزيكي ټاماده بوون)
 كه چه مك (مه لولو گوزاره هه لسه فيه كان)
 دهر ده بريت. نه كه رچي نه كه به زمان، لايه يي كه م
 به فيكرو نه يزاني فيكرو [واته نيتچه نه يزاني] كه
 له نټوان چه مك و دهر پري نټه (ټاخاوټن زهني) دا چ
 ماوه يه كي نه بپاوه هه په. ^(٣) به لټي ده كريټ
 به يارمه تي گوتاري هه لسه ل مؤيدين له كهل خودي
 خوږيدا بجهنگين (وهكو جهنگ له كهل نيا، زمان،
 دهق) دا. ډيريډا به تاييه تي له لوه نووسينه كانيدا
 پټي له سه رنه وه ډاگرت كه پټكها ته شكاني

ناتوانی له ددروونی نه خښه می مؤډرنیتي، رابکات،
ته نانه کاتن ده په ویت بونیادی سستی به لکه
هینانه وه کانی ناشکرابکات، یان په نجه بخاته
سر نه و نژایه تبه ددرونیانه می که چه مکه
پنکه وه به ستر او ه کانی نه م پر ژده په یان دروست
کړیوه. پنکه اته شکانی هه میښه بیری له
به لکه نه و سست هه لسه فیه کانی مؤډرنیتي
کړیوه ته وه، [په لام] بیرکړنه وه لسیان له
هاوقسه می له گه لیدا جیانیسه. هاوقسه می نه ک
به مانای قبولی کړنی دهر نه نجامه کانی وتوویژ،
به لکو به مانای (هولدان بڼ دهر هینانی نیمکانات
له ناو دلی نه م په ک نیمکانه وه). له رڼی نه م
هاوقسه ییوه دهغه کانی روښنگری و لایه نگرانی
ره خنه کاریو پنکه اته شکانی (شیرکړنه وه) ده بن
به په ک. د ه نا کاره که ده بیت به شپوه په ک یاری
کړن به وشه کان. یاری کړن به وشه کان، که م
نیه. هر ده قیک شپوه په ک یاری کړنه به
وشه کان. هر مانایه ک ریسای یاریه کی تازه
پیشان نه دات. هر راته کړدیک داهینانی
ریسایه کی تازه په. به لام نه گه نه م یاریه بیه ویت
بزانریت، ده بیت روون بکړته وه. [ده بن] که سڼ
به نه گه ری ریسای بن نه ژماره کان ناشنا بکات.
وتویژ له گه ل ethos یان نه خلاق روښنگری،
نیمکانی نه وه ددات که باوه پی ناوه ندی به
(ناماده بوونی مانا) بن بایه خ بیت.

پنکه اته شکانی واته خویندنه وه می ده قیک
نه ونده له نژیکه وه که جیوازیه چه مکیه کان –
نه و جیوازیانه می دهق له سر بناغه یان راوه ستاوه
– سست بیو له ناو یچن. ناشکرا ده بیت که نه م
جیوازیانه له سره تاوه پنکه وه نه گودجاو بوون و
له سر بناغه می نه شازه کان راوه ستاون. به م
شپوه په دهق پیوه ری ددروونی خړی، پیوه ری
جیاکاری له نیوان چه مکه کان دا له دست ددات.
پنکه اته شکانی نه وه نیه که له باره می ده قیک
تایبه ته وه نه م نه گودجانه پیشان بده یین. نه م

کاره رڼر په می ره خنه گران به (شپوازی جیوان)
له باره می رڼر په می دهغه کانه وه نه نجامیان دلوه.
بپوای نیویدا نه وه نیه که ده کړیت نه م کاره
له باره می هر ده قیکه وه نه نجام بده یین. هر
ده قیک که میتافیزیکی ناماده بوون پنکه اته می
فقره له و دست نیشان بکات. که واپووه ده بینین
پنکه اته شکانی جوریک له (خود نه ندیشی) شه،
واته دهق خړی خړی ده خویندنه وه و نه و مانایه
وه لاره ده نیت که له سر بنه مای میتافیزیکی
ناماده بوون، دلویژاون و نیمکاناتی (مانایی) تازه
تاقی ده کانه وه. واته پی ده خاته سنووری بن
ماناییه وه. [پن ده خاته] پانتایی نه وه می (ناکړیت
تسه می له باره وه بکړی) (فنگشتاین).

نایا ده کړیت بلین که هر ده قیک – هر چه ک
بیت – بڼ نیویدا وه ک شیر بیته نارووه وه ک
شیریش ده خویندنه وه؟ به راستی خویندنه وه می
شیر زیاد له هر شپوه په کی (خویندنه وه) له
میتو دی پشتمناری نیویداوه نژیکه. ده کړیت هر
شیریک به هڅی راته کړنه رڼر کان و ته نانه بن
نه ژماره کان، بخویندنه وه. به نکولیکرن له
نه بوونی مانایه کی راشکاو و په کتا، هر ده قیک
له به رده م (تیکه یشته جیوازو بن نه ژماره کان
دا) ده کړیته وه.

زمان ناتوانی به سترایی به نه زموونی ناماده و
راسته و خړوه. چونکه به و ته می سوسیر به ستر او ه
به جیوازی (و ونیون) وه. کاتن ده لپین (ج)
کتیپیکي باشه (! یان دلمینی سهون) روویه پووی
دلویکی زمانی (دهقی، گوتاری) بووینه ته وه و
توانای گه رانه وه بڼ نه زموونیکي راسته و خړو
نازمانیمان، نیه، نیمه ته نیا کړمه لئ مانامان
له به رده سست دایه، مه دلول هه میښه نابینار
ده میتیته وه. نه م خاله به مانای نه وه نیه جیهانی
ده روه، واته جیهانی بابه ته کان، بوونی نیه.
به لکو به و مانایه دیت ناکړیت پیناسیکی هاویه ش،
تاکانه و بپرو ه بڼ شته کانی دنیای دهر وه

پیشکش بکین. مانای هر رسته و گوزاره يك له یاری زمانیدا دروست ده کړیتو نه زموونیکي سره یخو له شته کان که له دهره وهی نه م یاریه زمانیه فورمه له بېټ، یوونی نیه، (و) مومکین نیه.

جیهانی بابه ته کان وهك دهق، هرگیز نهو مانایه ی نیه که ده یلټو نهو شته نالټ که له سریدایه. پټکاته شکانی له سردهق چریده بیته وه به لام له ویدا ناوہ ستیت، کاری دیریدا پټکاته شکانی دهقو نه م شارندنه وه کاریه ی دهق له باره ی دهقه فلسفه کانه وه به ه مان نه ندازه به راستی ده زانی که له باره ی دهقه هونری و نه ده بیه کانه وه [به راستی ده زانی]. فلسفه بانگه شه ی نهو دهکات (له راستیدا لټیکي گرنګ له عه قلانیته ی فلسفې هاوچهرخ، بانگه شه نهکات) که دهستی گیشته وه به زمانیکي په تی، واته چیدی کوتاریکی خوازه یی نهو بڼو ټیگه یشتنی پیوستمان به تیوره ی دهر پړین نیه. ټوژینه وه یی شکستی فلسفه (یان لټیکي) له م رووداوه دا به مانای ټیگه یشتن له بڼو توانایی زمان، له پراکړنیدا له مجازه کانی تیوره ی دهر پړین. ناسینی ناویشیاری دهقی فلسفې په یوه ندی به ټیگه یشتنی روویه یی خوازه ی دهر پړینی فلسفه یوه، هیه. سه نته ریزی دهنگ په یوه سته به ناماده یوونی مانا یان میتافیزیکی ناماده بوونه وه. له نه فلاتونه وه تا (زانستی مړیو تازہ) هه میسه قسه ی ناخاوتن و دهنگ له قسه ی نویسن به گرنګتر ناسرا. هه میسه گومانی نهو دهکرا له ناخاوتن دا مانا ناماده یه، واته به هی بیستنی حهرف و ناماژه دهنگه کان ده توانین (مانای واقعی) یان له پړی نالوګوی زمان، فکرو واقعته وه، بڼوژینه وه. لټره دا په یوه نديان به ستوته وه به بیرۆکه ی روویه یی نو یان چهند خود له وتو وټټک دا. که واپو نویسنیان به

په یوه ندیه کی ناکامل زانیوه. هرگیز نیمکانی تاقیکرنه وه ی په کسری نه ندیشه کان تیایدا یوونی نیه. نالوګوی مانا واقعته، زمان و نه ندیشه تیایدا، یان مومکین نیه یان زځر سنوورداره. لټره وه قه دیس نه گزستین ده یگوت که (نویسین، شټوه ی گټوټنه) و هه میسه به زیاده، یان به پاشکری مانا دهر میتریت. له فایدروسی نه فلاتون دا به یوونی نه توانین ببینین که ناخاوتن و نویسن له یهك پله و پایه دانانی به هاییدا داده نړین و په یوه ندیه و ورده گرن که هر له سره تاوه گرنګتر یوونی ناخاوتن زامن دهکات. به وتی نه رستو (نهو دهنگانه ی به هیی دهنگه وه دروست ده بڼ، سیمبولیکانی هه لومهرجیکي فیکرین و وشه کانی نویسن سیمبولیکانی نهو وشانه که به دهنگ دروست ده بڼ).^(۹۷) دیریدا به باسکرنی نه م په یوه ندیه به نه دجامیکي گرنګ دهکات: هه مو دوالیزمیکي به رامبر ده بیته هیی پایه و پله دانانیکي به های.

دیریدا له باس کړنی فایدروسی نه فلاتون دا پیشانی دلو که نامانچ و مه به سستی فیله سوف له م دهقه دا نهو یه که ناخاوتن به رزتره له نویسن. به لام سرنج له دهقه کی نه فلاتون نه یسه لمټن که نویسن (یان بیرۆکه یه کی تابیته له نویسن) له فکری فلسفې و هر شټوه یه کی عه قلانیته که ناراسته ی چونایه تی، پانتایی، سنوورو لوژیکي زمان (چ زمانی فلسفې یان شټیکي دی) بیت، جیا تابیته وه، نه م خاله به مانای به رزیوونی نویسن نیه به سر ناخاوتندا. هر یوویکیان له ماناوه نووړن و هیچیان ناتوانن بانگه شه ی نزیکي خویان بکه ن له واقعیه تی شته کانه وه، به لام نهو پله و پایه دانانه به هاییه ی که به لایه نګری ناخاوتن، نویسن به بڼو توانا ده زانی، زځرتر به هیی باوړ - کړن به نه گری ناماده یوونی ماناوه ده بیته هیی هله ی زځر.

ديريدا له کتیبې (له باره ی گراماتولوژي) په وده
 دهری خستوه که نامانچ و مه به سستی رؤسؤ نه وه
 بوو بیسه لمبتنی سروشت له ژبانی مرقفدا
 سه رچاوه و بڼه مای هه رشتنیکي باشو ته ندروستو
 راسته و به په رده سندنې کلتور پټ به پټی
 پېشکه وټنی کومه لگاگان، شپوه ی نالوژترو
 به رزتر له ریڅخستنی کومه لایه تی و نه کتیکي
 فورمه له بووه (به مه ش) له نیمکاني په یوه ندي
 مرقف به رده که زه کاني سروشته وه که م بووه وه .
 به م شپوه په مرقف له و (حقیقه ته بونیاده)
 دورکه وټه وه . نه م بیریکه یی رؤسؤ که له بونیادو
 جه وه ریدا (نړی رؤشنگر یی) په (و له بیریکه ی
 رؤمانسپه نه لمانیه کانه وه رډر نزیکه) دهوریکیشی
 بق زمان داده نا. زمان له م دوریه له سروشت و
 نزیکه بوونه وه له بونیاده نالوژو ته کتیک و
 کلتوریه کان، به شپوه په کی روو له زیاده
 به کاره پټانه کانی نالوژ تر بووه تا بولجار
 فورمه له ی بیریکه نه بسترکته کانی کرد که له
 (بوخی سروشته وه) رډر دورن . که و ابو هه موو
 شتیک مانای ره سه نو سروشتی خوی له ده ست
 دا . نه و مانایه ی که له ناخاوتنیکي ساده ی بټ
 نارایشته ده م به ده ست دهات و هه م دهرده بېرا،
 له ناوچوو به هوی پېشکه وټنیکي هاوناهه نکه وه،
 زمانیکي نالوژ فورمه له بوو که له (دوله مه ندي
 سروشتی) دهنکه کانی که م کړیوه ته وه، رؤسؤ تا
 نه و جیکه په چووه پېشن که کوتی موسیقا له
 هاوناهه نگی دهنکه کانی ناخاوتنه وه فورمه له
 بووه، به لام پټ به پټی پېشکه وټنی ژبانی
 کومه لایه تی له و ده نگانه ی ناخاوتن دورو
 به رده وام زیاتر له شپوازه کانی (نوو سین) نزیک
 بڼه .^(۵۸)

رؤسؤ ديسان نمونه دینیته وه که له دوی
 سروشتیدا ژبانی جنسی، سقزدارو وه ناخاوتن
 ساده و بټ نارایشته، شپوه په کی گواستنه وه ی
 هه ستو په یوه ندي سروشته . به لام له ژبانی

کلتوریدا نه م لایه نه سروشتیو غه ریزیه له ناو
 ده چیت. له به راوردی رؤسؤدا له نیتوان ناخاوتن /
 کرداری سروشتی جنسی له لایه ک و نوو سین /
 ده سته پ له لایه کی دیه وه، ده بینین که رؤسؤ
 سروشتی بوون له (ناماده بوون) وه به ده ست
 دینټی. بابته ی ونبوو (غائب) ناسروشته . له
 عه شقی جه سته یی و گوتاردا په یوه ندي نیتوان
 تا که کان ناماده یه له کاتیکدا له نوو سین (و له
 ده سته پ) دا په یوه ندي که زه نیه و پشت
 نه ستورده به ونبوو.^(۵۹)

رؤسؤ له م رووه وه ده لیت که نوو سین
 (پاشکویه کی ترسناکی) ناخاوتنه، شتیک که
 جوانی، غه ریزه، ژبان، هه ست سقزو ده نگی
 سروشتی ویران ده کات. پاشکریان به زمانی
 دیریدا Supplement لوجیکیکي دوی لایه ی
 هیه . له لایه که وه شتیک ده توانی وه ک پاشکوی
 شتیکي کامل بزاتری، که له م حالته دا له
 (زیاده یه ک) زیاتر نیه . له لایه کی دیه وه شتیک
 ده توانی لایه یی ناکاملی شتیکي دی ته و لو بکات
 که له م حالته دا که م تارژر به به شتیکي
 نؤرگانیکي نه و شته ده ژمیریت (وه ک به شمی
 پاشکریان addendum له فره نکه کانی زمان
 دا که دوا گورپانکاریه کانی په ره سه ندي زمان
 ده کاته هاوپی ده قی سه ره کی فره نکه که).
 به بروای دیریدا ده کړت له نامازه ی رؤسؤدا
 بڼه وه ی نوو سین پاشکوی ناخاوتنه، هه روو
 لایه نه که ی پاشک دهرک بکه یین. رؤسؤ له باره ی
 سه رچاوه ی زمانه وه نوو سیویه تی که زمان
 سه رده تا وه ک ناوازیکی غه ریزی و سروشتی
 فورمه له بوو (گودجاو له گه ل رتساکانی ناخاوتندا)
 پاشان گورپا بق سیستمیکي نالوژ (گودجاو له گه ل
 رتساکانی نوو سین دا). هه ر له به رنه مه ش
 به ها که ی که م بووه وه و دابه یی. زمان ته نیا
 ده توانی له سه ر بڼه مای ریڅه وټن - نامه
 هاویه شو قبوولکړلوه کان، په یوه ندي له نیتوان نه و

که سانه‌ها دروست بکات که به کاری دینن. به لام
 هم ریکه و تننامانه له سار بنه‌های پیش
 گرمانه‌کان، هاوتنه‌نیشتی سیستمی دهنگه
 جیاولزه‌کان و مانا جیاولزه‌کان، دروست بووه.
 تیوره‌ی رؤسۆ (که له همه‌کترین شیوه‌ی خؤیدا
 تاپاده‌یه که له تیوره‌کانی سوسیز ده‌چیت) پشت
 نه‌ستووره به میتافیزیکی ناماده‌بوون، واته
 (پشت نه‌ستووره) بهو بیرۆکه‌یه‌ی [که‌بروای وایه]
 له‌گه‌ل سیستمی دهنگه‌کاندا، مانا ناماده‌ده‌بیت
 هر له‌برنه‌ماش (تیوره‌ی رؤسۆ) نه‌و
 به‌لکه‌نه‌ویسته له‌گه‌ل خؤیدا دینن که [بروای
 وایه] ناخاوتن یاسروشت له‌نووسین یاکه‌لتوور،
 به‌ررتزه. به‌لام به‌وته‌ی دیریدا لوژیکی باسه‌که‌ی
 رؤسۆ وه‌ک لوژیکیه باسه‌که‌ی نه‌فلاتوون،
 هه‌لده‌که‌ریته‌وه. ناتوانین کومه‌لگایه‌ک وینا بکه‌ین
 مه‌گه‌ر له‌پله‌یه‌کی به‌رسه‌ندنن میژوویدا که به
 هه‌رحال له (دوخی سروشتی نومینلویه‌وه)
 دووره. هیچ سیستمو ریئایه‌کی کومه‌لایه‌تی
 بوونی نیه (ته‌نانه‌ت له (سهره‌تاییرترین) شیوه‌دا
 که بتوانین وینای بکه‌ین) که له‌کلتوردا قورمه‌له
 نه‌بووین. بونیادی زیان له‌هیچ کومه‌لگایه‌کدا
 ناتوانن به‌ته‌لوای غه‌ریزی و سروشتی بیت.
 به‌هه‌رحال کومه‌لن ره‌مه‌ه‌ن که تاکه‌کان
 ریکه‌و تننامه‌کانیانی قبول‌کردوه، شیوه‌یه‌ک
 دابه‌شیبوونی کاری کومه‌لایه‌تی هیه، و شیوه‌یه‌ک
 له‌پولین‌کرین، ده‌سه‌لاته جیاولزه‌کان (هه‌یه) که
 به‌ناچاری ده‌رنه‌نجامی کلتوری ده‌خه‌نه‌وه: له
 ریئاساکانی سیستمی خیزانیه‌وه تا پیکهاته‌یه‌ک له
 جاسوگره‌ی - پزیشکی، له‌شکلێک زانیی دل‌راو
 که له‌پیداووستیه ته‌کنیکه‌کانی ژبانی رۆژانه‌وه
 هاوتوه، تا گرنگترین ده‌زگای سیمۆلۆژی واته
 زمان. بنه‌های نه‌خالقی تیروانیی رؤسۆ له‌باره‌ی
 سه‌رچاوه‌ی ژبانی کومه‌لایه‌تیوه، نه‌وه‌یه
 سروشت دروستکاری سه‌رجه‌م چاکیه‌کانه. به‌لام
 هه‌میشه (چاکیه‌کلتوریه‌کان) له‌دابو

نه‌ریته‌کان و ریئاسا نه‌خالقی و ریئاساکانی ژبانی
 جنسی، خیزانی و خزمایه‌تیوه له‌دابو ده‌بنو
 فورمه‌له‌ده‌بن. ریئاسای سه‌رسه‌ختی رؤسۆ چ له
 زمان، چ له‌تاسیتی نووسین و چ له‌ژبانی کلتوریدا،
 نه‌له‌ده‌کریت. ده‌کریت هم‌خاله به‌وردی
 له‌نمونه‌که‌ی تیریدا واته له‌مؤسیقاشدا،
 به‌سه‌لمنیریت. ناکریت ته‌نانه‌ت وینای یه‌ک ملۆدی
 په‌تی بکه‌ین، هیچ ملۆدیه‌ک، ته‌نانه‌ت ساده‌ترین و
 سهره‌تاییرترین شیوه‌ی، قاییلی وینا‌کردن و لیدان
 نیه، نه‌گه‌ر له‌زه‌مینه‌ی هارمۆنیه‌کدا نه‌بیت، واته
 پشت نه‌ستووره به‌پیش زه‌مینه‌ی پیکهاته‌ی
 دهنگه‌کان، پیشکه‌وتنی نا‌گورده‌کان و .. هم
 پیش زه‌مینه‌یه به‌ناچاری پانتایی به‌رده‌وامی
 میلۆدیه‌ک داده‌هیتن. هم‌خاله ته‌نانه‌ت له‌باره‌ی
 ده‌نگیکی یه‌ک‌تاره (تا نه‌و شیوتنه‌ی وه‌ک
 ره‌گه‌زێکی مؤسیقی به‌تیریته‌ ناراوه) راسته.

دیریدا له‌خویننه‌وه‌ی ده‌قه‌کانی نه‌فلاتوون و
 رؤسۆدا، راهیه‌کی تازه پیشکه‌ش ناکات. نه‌و
 هه‌ول نه‌دات ده‌ری بخات که زمانی هم‌ده‌قانه
 به‌ناچار پیچه‌وانه‌ی مه‌به‌ستی نووسه‌ره‌کانی،
 ره‌فتاری کردوه. واته زمان به‌پیتی سه‌نته‌ریزی
 ناخاوتن ده‌چیته پیشن بۆنه‌وه‌ی جه‌خت له‌سهر
 گرنگی نووسین بکات و له‌و لوژیکیه جیابیته‌وه.
 میتافیزیکی ناماده‌بوون وه‌ک لوژیکیک له‌هر
 ده‌قیکه‌دا، ده‌ری ده‌خات که زنجیره‌پله‌ی
 نرخاندنی چه‌ند به‌ساده‌یی و ئاسانی ده‌توانیت
 هه‌لکه‌ریته‌وه. هم (گه‌رانه بۆ دژی خود) هم
 لوژیکی که ناسه‌قامگیری به‌لکه‌نه‌ویسته‌کانی خۆی
 پیشان ده‌دات، به‌مانایه‌ک پیکهاته‌شکانی: (هیزی
 ده‌روونی ده‌ق) ه.

پیکهاته‌شکانی، پیتاسه‌هه‌لگر نیه. دیریدا
 هه‌میشه ره‌خسای له‌وه‌گرتوه به‌مانه‌وێ
 پیتاسه‌ی بکه‌ین له‌به‌ر هم‌هۆیه‌ش وشه‌که به
 قاییلی (وه‌رگێژان) نازانن. له‌وه‌لامی نامی
 لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی ژاپۆنیدا (به‌ناوی) نیرۆتسۆ (که

به ره مه کانی بڼه خوښه فارسي ناشنایه) دهنوسیت که ناکړیت پښکاته شکاني به وړدی همیشه به یکه وځه یا یکه زارو، دهریپین.^(۱۰) نه گره بکړیت حقیقه ټیک له پښکاته شکانیدا بدوږتیه وه نه ویه که ښمه به دهرنه نجامیک بگه یه نیت: هر گوزاره یکه له م چه شنه (پښکاته شکاني واته...) سنووردلرکړنی مانایه به چوونیه کی. و له بنه پرتدا پښکاته شکاني به نوای نه وده ده گړیت وشه وک (واته) (یا بابه تی له م جوره وک (بریتیه له ...)) بڼه بایه خ بکات. نه گره پیناس بگات به چوونیه کی یان گونجانی دالو مه دلول (نه و) به ناچار نکولی همه کی مانایی و زیندو، لښه کړی. ناماژه ی زمانه وانیش هر له بهرنه وهی له م (چوونیه کیه) جیاپه، کارایی په پیداده کات. په یوه ست بوونی به بڼ سنووری ده لاله ته کان (که دیریدا ناوی ده نښ جیواوای، یان به زمانی خوی Difference) نیمکاني نه وه نادات له (یه پیناس دا جی تی بیتیه وه). به لام ښمه ده توانین نه و خاله روون بگه یه وه که بڼچی ټیکشکاني پښکاته ی ده قیک پیوښته. به بڼی نه و ټیروانینه ی که دیریدا به (میتافیزیکی رڼناوایی) له قله می نه دات، هر ده قیک (هر کړمه لن ده لاله تی جیواوای) خاوه نی مانایه که تپایدا ناماده یه. کارو نه دجامی زانست (و به مانایه کی همه کی: کارو نامادجی لیکولینه وه) بوزینه وهی نه م مانایه یه. له بهرنه ودهش که مانا به هر حال بوونی هیه، کاره که ده توانیت دواچار به نه نجامیک بگات. هر چه نده نه م کاره هندی جار ناسان و هندی جار به گران نه نجام نه نریت. به لام مانا هر گیز ناماده نیه. نه گره گریمان نامادهش ده بو، له بهرنه وهی زمان له بونیاده جیواوایه کان نروست بووه (به وته ی سوسیر له بونیاده جیواوایه کان، په یوه نډیه جیواوایو به رامبه رکان) و همیشه مانا لوده خات، که وایو (مانا) دهرنا بڼریت.

دیریدا له خوږندنه وهی به شیک له پارچه یه کی دیریزی هوسریل دا به ناوی (سه رچاوه ی هنده سه) (که له کتیبی - قهیران - دا هاتوه) پیشانی دا که نه نانت حقیقه ته هنده سه کانیش نمونه یی نین و به پتچه وانه ی بروای هوسریل وه (که ره گسی له نهری تی نه قلیدیسدا هیه) (له سنووری ره هادا نین). هوسریل له نووسینه کی خویدا به م شپوهیه به لکه ی هیتابووه که حقیقه ته هنده سه کانی هېچ په یوه نډیه کیان به نووسینه وه نیه. به لام دیریدا پیشانی ده دا که له خودی نووسینه کی هوسریلدا ده کړیت رسته گلیک بدوږتیه وه که له سر نه م پیش گریمانه یه بونیاد نراون که بڼ نمونه یی بوونی حقیقه تی هرشتیک ناتوانین له بواری حه نسی په تپیدا لیتان بکولینه وه، به لکو ده بیت وینای شکلیکی میژووی له زانین بکین... شکلیک که به ناچار به سترو له نووسینه وه.

به ورېبونه وه له باسه کانی دیریدا که زور به کورتی و به ناماژه کړدن باسم کړد، نه م خاله ده زانری: دیریدا به شپوهیه که به نوای هه مان پرسپاره ویه که زه نی کانتی به خویوه خه ریک کړېو: چون زهن ده توانی په ره بسین کاتیک روپه پوی ژماره یکه مه سه له ی کورتایی ده بیتیه که په یوه نډی به ماهیه تی خویوه هیه؟ کانتی بیر له خوی ده کاته وه، خوی هه لده سه نگیښ و پرژه گه لیکي نروستیش له هه مان بابه ته وه ده خولقین؟ نه م پرسپارانه، دیریدا وک کانت بڼه یتانه نارای مه سه له ی مؤدیرینتی راده کیشی. له دوا کتیبدا که تانه مړی له دیریدا بلاوړتیه وه واته (خپوه کانی مارکس) جارنکی دی ده گه رتیه وه بڼ مه سه له ی بڼ سه رویی جیهانی مؤدیرین و ده ی ده خات که چونکه ټیکه بشتنی بریاری شپږشگری سده ی پتیشو [واته مارکس] له نوای هه مان بڼ سه رویی زیهندا مابووه وه، واته گرفتاری نه و (مه سه له

1. e. Connolly, *Political Theory and Modernity*, Oxford, 1991, p.1.
2. . Rautet ed, *Weimar ou l'eplosion de la modernite*, Paris, 1984, p.19.
3. . Meschonnic, *Modernite, Modernite*, Paris, 1988.
4. Jencks, *The Language of postmodern Architecture*, London, 1977.
5. Howe, *The Decline the New*, New york, paris, 1985.
6. F. Lyotard, *La condition postmoderne*, Paris, 1985.
7. F. Lyotard, *Lecture enfance*, Paris, 1991.
8. Derrida, *Ulyse Gramophone*, Paris, 1987.
9. .Deleuze, F. Guattari, *Kafka, pour une litterature Mineur*, Paris, 1984.
10. .Deleuze, *Critique et clinique*, Paris, 1993, pp. 14-15.
11. F. Lyotard, "Du bon usage du postmoderne" *Magazine Litteraire*, mars 1987, p. 97.
12. .Berman, *All That Is Solid Melts Into Air*, New york, 1982, p.15.
13. .Portoghesi, *Postmodern*, London, 1978. P.8.
14. e courbusier (Eduard Jeanneret- Gris), *Towards A New Architecture*, tra F. Etchells, London, 1972, p. 184.
15. id, p.79, p. 181.
16. Jencks, *the language of...*, p. 9.
17. .Venturi, *Complexity and Contradiction in Architecture*, New york, 1966.
18. Jencks, *The Language of...*, p.132.
19. .Deleuze, *Difference et repetiton*, Paris, 1976, P. 384.
20. . نینچه، چنن گت زرنشت، ص (۲۴۱-۲۴۵).
21. .Deleuze, *Difference et ...*, p. 387.
22. . Heidegger, *Essais et conférences*, pp. 116-147.

گرتاییانه) بوو، نه‌یده‌توانی جگه له جیهانیکی (بێ سهرویه) و (نه‌گوندجاو) شتیکی دی بناسی. نه‌م کتییبه وه‌ك دوا‌به‌ره‌مه‌كاني دتیریدا به زمانیکی ئالۆز و پپر له ناماژه و کینایه نووسراوه. نه‌و له ختیوکه‌وه که له‌به‌که‌م دتیری (مانیفیست) دا باسکراوه، ده‌ست پێ‌ده‌کات [و] له‌ختیوی باوکی هاملتیه‌وه، پاشان وتی هاملت له‌پاش بپننی ختیوی باوک به‌بیر ده‌هینتیه‌وه که باسی (سهرده‌می نه‌گوندجاو) ده‌کات (The time is out of joint) (په‌رده‌ی ۱، لاپه‌ره: ۵).^(۱۱) دتیریدا له‌م (نه‌گوندجانی سهرده‌مه‌وه) به‌هۆی نووسینه‌کانی پۆل فالتیری، مۆریس بلانشو مارتن هایدگه‌ره‌وه ده‌گات به‌نکولیکری (له‌م] سهرده‌مه. مارکس چۆن سهرده‌مه‌که‌ی قبوڵ نه‌ده‌کرد؟ نه‌م‌پێ‌گرانی کاری نیه‌م له‌م (زه‌مانه نه‌گوندجاوه‌دا) نه‌وه‌یه که له‌نکول کردنی‌دا بێ تواناین. وه‌ك چۆن چه‌مکی دادپه‌روه‌ری (Dike) بێ هایدگه‌ر له‌ قسه‌کانی ئانا کسیمندر دا ته‌نیا به‌مانای دادپه‌روه‌ری (Das cerechte) نیه به‌لکو هاوکاته له‌گه‌ل Adikui که هه‌م نادادپه‌روه‌ریه‌وه هه‌م بێ سهرویه‌ری وه‌هه‌م نه‌گوندجانی رۆژه‌کان.^(۱۲)

مارسلوس له‌ سه‌ره‌تای نمایشه‌که‌ی شکسپیردا به‌هۆراشیق ده‌لێت: (تو خواوه‌نی زانیی هۆراشیق. له‌گه‌لی دا قسه‌به‌که) به‌لام ختیه‌که له‌گه‌ل هۆراشیقدا قسه‌ناکات. دتیریدا پیشانی نه‌دات که یه‌کێک له‌ زانیانی سه‌ده‌ی پیشووش نه‌یتوانی له‌گه‌ل ختیوکه‌ دا قسه‌ بکات که وای ده‌زانی (و به‌توندیش له‌سه‌ر نه‌و باوه‌په‌بوو) نازادی له‌گه‌ل خۆیدا دتینی. ختیوکه‌ که به‌بروای نه‌و هه‌م زاده‌ی رۆژگاری نوێ بوو، هه‌م په‌یامه‌که‌ی به‌گرتایی ده‌گه‌یاند. به‌راسنیش نه‌و ختیه‌ یه‌کێک له‌ ختیه‌کانی مۆدیرنیستی بوو، ره‌نگه‌ هه‌ر له‌به‌ر نه‌م هۆیه‌ش نه‌یتوانی نازادی به‌پننی.

46. J- مهره‌ها سهیری و تاریکی نثری هایدگر بکن (ناخاوتنی نیچه
F. Lyotard, *La condition...*, p. 35.
47. J- M. Heidegger, *Chemins qui ne menent nulle part*, pp. 173-219.
48. G 23. M
. Heidegger, *Essais et...*, p. 124.
49. 24. ف
. نیچه، چنین گفت زرتشت، ص ۲۰۶.
50. 25. د
. س. پ. ص (۲۰۷-۲۰۸).
51. 26. M
. Heidegger *Essais et...*, p. 143.
52. 27. ا
. یونگر، عبور از خط، ترجمه و تقدیم. هومن، تقریر. م. ال احمد، تهران، (۱۳۴۶).
53. 28. Ib
کتبه که له سالی ۱۳۴۹ دا و درگیراوه و دور له سالی (تنها نوژماره‌ی کیهان ماه) دا یلگرومونه.
54. J 29. Ib
28. M. Heidegger, *Questions*. Vol. I pp. 195-252.
55. C 30. II
id, P. 200.
56. J. 31. Ib
id, pp. 211-219.
57. J. 32. Ib
id, p. 233.
58. A 33.
34.
59. S 35. Ib
id, pp. 209-210.
60. P 36. M
. Foucault, *Politics, Philosophy, Culture*, ad. L.D. Kritzman, London, 1990, p. 35.
61. J. F.
Nietzsche, *The Anti-Christ*, p. 187.
62. J. J.
F. Lyotard, *La condition postmodern*, p. 7.
63. M 39. Ib
id, p. 95.
40. Ib
id, p. 11.
41. Ib
id, p. 13.
42. Ib
id, p. 16.
43. Ib
id, p. 17.
44. Ib
id, p. 23.
45. J-
F. Lyotard, *Moralites Postmoderns*, Paris, 1993.

مروفي بى خواي سەردەمى مۇدىرنىزم و

پۇست مۇدىرنىزم

■ جۇن . ك . مۇداي

● و : م . خالىد

۱- مروفي بى خواي سەردەمى مۇدىرنىزم

نېمە لەم سەردەمەدا بەرەو رووي نوو جۇر ئىنسانى بىن خوا ئەبىنەو، يەكەم، مروفي ئاكادېمى بىن خوا، كە سىماي بىن باوەپى ئەرىستوكراتى سەدەي ھەژدەو ھەژدەپە، ھاندەرى بىن باوەپى ئەو ئەو بوو كە دەپويست بە بىن خوا لە جىھان بگات و روونى بگاتەو ھەبەستىشى لە جىھان، سروشت و مروفي و مېژوو و كۆمەلگا بوو.

نوو، مروفي بازارى بىن خولە كە سىماي بىن باوەپى سەرمایەدلىرى سەدەي تۆزدە ھەمە. ھاندەرى بىن باوەپى ئەو تەنھا ئەو بوو كە ئەپويست بە بىن خوا، كامەرانى و خوشگوزەرانى ئەم جىھانە مسۆگەر بگا.

بە پېويستى ئەزانم ھەر خېزا ئەمە بلېم كە روونكرىنەو، سەردەو، روونكرىنەو، يەكەي نۇر سادەو سەردەتايى مەسەلە يەكەي مېژوو پە. چونكە، بۇ نموونە: بە ھېچ شىئە يەك لايەنى سىياسى مەسەلە كەي لە بەرچا و نەگرتو. ئىلھاد يان بىن باوەپى ئەرىستوكراتى سەردەمى رۇشنگەرىي فەرەنسا، ھۆكارى سىياسىي ھەبو. يەككە لە ئامادجە گرنگەكانى رەخنەگرتن لە دىن - يان ورتەر بلېن، رەخنە لە ئايىنزاى كاسولىك و ئەو ياسا يانەي كە لېسا كە پەيوەندىيان بە ژيانى كرەمە لاپەتەو ھەپە ئەو بوو كە ھېزى پادشا لاواز بگرتى و رېگە خوش بگرتى بۇ رەخنەگرتنى راستەوخۇ لە دەسلەتتى

بڼ چهلو چوونی پادشا که لایه ن پایه به رزانی که لیساهو پشتگیری نه کرا. بڼ باوه پښ سرمايه دارایی سده ی نژده هه میش هؤکاری سیاسی هه بوو.

نامانجی نوژنایه تی کردنی بڼ له م سده یه دا بریتی بوو له ریشه کیش کردنی پاشماوه کانی سسته می فیودالی و پایه و پله ی نرستوکرته کان و سامانی مولکداره گوره کان، که هر هه موویان په یوه نښه کی نژیکیان له گه ل که لیسادا هه بوو. له سده ی هه لده و هه ژده و ته ناته سده ی نژده هه میشدا، باسکردنی مه سه له دښه کان به بڼ روویه پوویونه وه ی مه سه له سیاسی په کان و به پڅه وانه وه، کارنکی نه ستم بوو، وه ک چؤن له و سده مه و پاش نه ویشدا باسکردنی مه سه له میتافیزیکه کان به بڼ باسکردنی مه سه له دښه کان، نه ستم بوو. پاش دارماني پښکاته ی هه لوه شاو و ناسه قامگیری سده کانی ناوه پاست له پرېکدا کومه لن سیستمی شیواوی فکری و بواړی کرداری سریان هه لدا.

میژووی بڼ باوه پښ نوی به شیوه په کی داخ هیتر به میژووی به حساب (نازانیه نوپکان) وه گریئ نراوه. دیاره نه مه روودلوپکه، که رهنکه بکرایه رووی نه دایه، به لام به کرده وه رووی دلوو. به هه حال لایه نه سیاسیه که ی بابته کوفرو بڼ باوه پښ له وه نالوژتره که له لیکولینه وه په کی کورتدا باسبکریت.

هه روه ها من له وېروایه دام که نه لایه نه، شتیکی به پرېکه وت و ناکامی بارونوختیکی میژووی بووه روودانیان شتیکی پتویست نه بووه. هه روه ها هؤکاری سیاسی ناتوانی مه سه له ی سره که ی بڼ باوه پښ، که له بڼه رتدا لایه نټکی دښی و فکری هیه، پیتاسه، یان روون بکاته وه. چونکه نه گه ر هه رگیز هیج په یوه نښه کیش له نټوان که لیساهو ته ختو تاجی

ده سه لاتدا نه بوايه، دیمان مرقی بڼ خوی سرده می پرست مؤبیرنیتی په یدا نه بوو.

به رای من مه سه له ی سره که ی بڼ باوه پښ، روونکردنه وه ی سرچاوه ی مه یلی بڼ باوه پښه، له بڼه رتدا نه م سرچاوه یه که دیارده ی روحیه تی نادښی و دیارده ی سرده می مؤبیرنیتی، جگه له مه یلی مرقی بڼ تیگه یشتن له جیهان و ژیان له جیهاندا، به بڼ خوا، هیچی تر نه ی.

روونکردنه وه ی سرچاوه ی روکردنه کوفرو بڼ باوه پښ، نه رکیکی گوره یه له میژووی بیرکردنه وه که لتووړو دیندا، من له نټوان هؤکاره کاریگه رکاندا ته نها تیشک نه خمه سر هؤکارنکی نالوژ، واته ده سه که وتی سده کانی ناوه پاست. له و سده مه دا سن روودلو ی گرنګ روویدا که له میژووی بڼ باوه پښا روالی چاره نووس سازیان هه بووه.

په که م روودلو نه وه بو که مه سه له ی (خوا) بوو به مه سه له په کی میتافیزیکی و نه پستمؤلوژو و زمانی، که نه بوايه عه قلی هه لسه فی په کالای بگردایه ته وه.

به م جوره، بڼ په که م جار له میژوودا، نه م مه سه له (چوار لایه نه یه) ^(۱) راسته وخو له به رامبر عه قلی مرقدا راوه ستا. به جڼه ښانی نه م نه رکه هه نګاوټکی بڼ په روایانه بوو. چونکه دانانی مه سه له ی (خوا) له به رامبر لیکولینه وه ی عه قلانیدا، بانګه شه یه ک بوو بڼ خیانه تکردن له نه ریتی عه قلانی. له سده مه ی سده کانی ناوه پاستدا نه ریتی عه قلانی له راستیدا نه ریتیکی (عه قلانی - باوه پښ) بوو. له م نه ریتدا تیگه یشتنی عه قلانی خوی له گه ل باوه پښ مه سیحیدا ده گونجان و نه وه ی راستی بڼ له حالته ی سه لماندنې مه سیحیه تدا نرخ و پایه ی به ده ست نه هټنا. لیره وه، له نه ریتی له م چه هغه ندا، نه قل رنګای به خوی نه هندا به دونه دجامی بڼ باوه پښ بکات له م رنګه یه وه خیانه ت له خوی بکات.

له راستیدا ئەم خیاڵەتە کاتیک روویدا که مؤدیرینیتی، قەلەمەوی عەقل و باوەڕی لەیه ک جیاکەردەوه. لەم جیاکارییه دا بوو که مەیلی نوێی بێ باوەڕی سیمای خۆی دەرخواست و رینگاکرایه وه بۆ دەرئەنجامەکانی بێ باوەڕی فەلسەفەی تازه. ئەمە یەکەم لایەنی چیرۆکی بێ باوەڕیه، لایەنی دووهمیش پەیوەندیەکی نزیککی بەم لایەنەوه هەیە.

رووداوی دووهم ئەوه بوو که فەلسەفەی تۆماسی، فەلسەفەی ئەرەستویی قبۆل کرد. له باسی ئێستای ئێمەدا، بایەخی ئەم رووداوه لەوه دایە که ئەم قبۆل کردنه روانگەیهکی بەرامبەر جیهان لێکەوتەوه که لەگەڵ روانگەی پیشووتر، که نەریتیکی ئاگوستینی پەروردهی کردبوو، جیاوازییهکی بنه‌رته‌ی هه‌بوو.

له نەرینی ئاگوستینیدا، جیهان گۆڕەپانیێک بوو که مرقف ناچار بوو تیایدا به‌هۆی ئەو ته‌سه‌وره‌وه که له زه‌ینی خۆیدا بۆ خوا هه‌یه‌تی و به‌ یارمه‌تی ئەو نیشانه‌ی که له خوا به‌ده‌ستیه‌وه‌یه‌تی، به‌رده‌وام بێت له‌ گه‌ڕانی خۆیدا بۆ ئۆزینه‌وه‌ی خوا، جیهان به‌ شتێک له خوا ئەزانلو بایه‌خیشی ئەگه‌ڕایه‌وه بۆ ئەم تاییه‌تمه‌ندیه.

به‌لام له‌ روانگە‌ی تۆماسی نوێدا، جیهان سیستمێکی پشت به‌ستوو به‌ خۆو خودموختارو ته‌واو له‌خوا جیاواز بوو. که‌وا بوو ده‌بوو به‌هۆی عەقل و له‌سه‌ر بناغه‌ی بنه‌ما فەلسەفیه‌کانو یاسا‌کانی بێ‌کردنه‌وه‌ی عەقلانی بخریته‌ ژێر بێ‌کردنه‌وه‌ له‌سه‌ر بنه‌مای کتیی پیروژ به‌وه‌لانی خواکان، ئەه‌ریمه‌نه‌کان و ژماره‌ی زۆری ئافرینه‌ره‌کان (demiurges) ئەفسانه‌ی له جیهان دامالایوو.

(ئاگۆنیناس) یش به‌ یارمه‌تی (ماتریالیزمی وینه‌یی) ی ئەرەستو (ئەگەر بکری ئۆزیه‌یه‌که‌ی ئەرەستو، واته‌ پێکهاته‌ی بوونه‌وه‌رانی مادی له‌

ماده‌و وینه، به‌ ماتریالیزمی وینه‌یی له‌قه‌ڵەم بده‌ین) روانگە‌ی ناویراوی بلا‌ک‌کرده‌وه. ئەو، تیۆری کتیی پیروژی، که به‌ گۆیره‌ی ئەو تیۆریه جیهان سیستمێکه له‌واقیعه‌ته‌کان که له‌ دهره‌وه‌ی سیستمی خوا‌بین و نه‌گه‌رچی پیشانده‌ری بوونی خوایه به‌لام بریتی نیه له‌ ئەو - کرده تیۆریه‌کی فەلسەفیی رێکخراو. له‌ رووه‌وه که ئەم سیستمه پیروژ نه‌بوو گه‌ڕان بۆ ئۆزینه‌وه‌ی نه‌تییه‌کانی شتیکی کوفر نامیز و هه‌رام نه‌بوو. سه‌ره‌پای ئەمە مرقف به‌هۆی ئەوه‌وه که عەقلی هه‌یه، به‌ هاو وینه‌ی خوا^(١) دانه‌زلو ده‌سه‌لاتداری ده‌ستپشانکراوی ئەو بوو له جیهاندا. به‌لام لێره‌دا چارێکی دی له‌شیوه تێپوانینی سه‌ده‌کانی ناوه‌پاستدا بۆ جیهان وه‌ک بابەتێک له‌به‌رده‌م تیگه‌یشتنی عەقلی مرقفدا، بانگه‌شه بۆ خیاڵه‌تکردن له‌نەرینی عەقلانی خۆی هه‌شارداوه.

فەلسەفە‌ی سکولاستیک به‌شیوه‌ی تۆماسیه‌که‌ی، شیوازیێک له‌ ئۆزینه‌وه‌ی ژیرانه‌ی (چ فەلسەفی، چ زانستی) سه‌لماند که له‌ رووی شیواز ناسیه‌وه (ئیه‌ل‌اندانه) بوو. چونکه به‌ (ئەزموون) ده‌ستی پێده‌کرد نه‌ک به‌ خوا. له‌گە‌ڵ ئەمه‌شدا ئەم شیوازی لیکۆلینه‌وه له‌ناو نەریتی عەقلانیدا، به‌و جۆره‌ی که فەیلەسوفه‌کانی سکولاستیک تیگه‌یشتبوون، به‌کارئە‌بره‌، که‌واته تا‌که شیوازی لیکۆلینه‌وه نه‌بوو، ئەو راستی‌یه‌ی که بۆی ئەگه‌ڕا تا‌که جۆری راستی له‌قه‌ڵەم نه‌ئە‌درا. هه‌روه‌ها ئەو شیوازانە‌ی بۆ گه‌یشتن به‌ یه‌قین به‌کاری ئەه‌یتا تا‌که شیواز نه‌بوو که هه‌بێ. راستی (هه‌قیقه‌ت) وه‌ک بیه‌نایه‌ک وابوو که چه‌ند نه‌ه‌میکی زۆری هه‌بوو. هه‌لبه‌ت ئەم لیک‌چواندنه ره‌نگه گومرا‌که‌رییته‌. که‌واته واباشتره له‌بری ئەوه بلێن که‌یه‌ک جیهانی هه‌قیقه‌ت هه‌بوو که تێیدا شیوه جیاوازه‌کانی هه‌قیقه‌ت و له‌گە‌ڵ ئەوه‌شدا شیوازه‌کی جۆرلو‌جۆر بۆ گه‌یشتن به‌

حەقیقەت - (کە لەگەڵ فرەبوونیدا بەکیەتییە ک
لەنێوانیاندا هەبۆ) - ئەبێنرا.

سەرەپای ئەمەیش، لە سەدەکانی ناوەراستا
ئەم باوەڕە پتەووە بالادەست بوو کە لەنێوان
دەرئەنجامە ئاراستەکراوەکانی بێرکردنەوێ
عەقڵانی و ئامۆزگاریە ئایینیەکاندا، ناتوانن و نابن
هیچ جیاوازییەک بێ چارەسەر هەبێت.

خیانەت (لە نەریتی عەقڵانی سەدەکانی
ناوەراستا) کاتێک روویدا کە مۆدێرنیتی، ئەقڵ و
نیسانی لەیەک جیاکەردەو، و پاشان بەو
دەرئەنجامە گەشت کە تەنها یەک جۆر
حەقیقەتی ئەقڵی و یەک شێوازی گەشتن بەو
حەقیقەتەو یەک پتەوریش بۆ یەقینێک کە لەم
رێگەو بەدەست دێ هەبێ.

لەم ئەنجامگیریدا، روکردنە ئیلهاد لە
بێرکردنەوێ نوێدا روونتر و ئاشکراترە. چونکە
ئەمە پتر بە مانای دەست تێوەردانی زانست
گەری بوو لە رەوتی ئەقڵانیەتدا ئەگەر مێژوو
لۆژیای زانستی، ئانایینی، کەواپە، و ئەگەر تاکە
میتوولۆژیایەکی (متمانەدارە)، کە ئەلێن وایە،
کەواتە ئەقڵ هیچ رێگایەکی لەبەردەمدا بۆ
گەشتن بە حەقیقەتی بالا، بەم شێوەیە لە
بنەڕەتدا هیچ حەقیقەتیکی بالاو لە ئەنجامدا هیچ
خواپەک بوونی نیە. چونکە لە رێگەیی
میتوولۆژیای زانستییەو ناتوانن بە شتێک بگەین
کە نیشانەیی بوونی خوابێ.

تا ئەوکاتەی کە مۆدێرنیزم وەفادارە بە
مەیلە بنەڕەتیەکی خۆی واتە بە روونکردنەوێ
جیهان بەبێ خوا، ئەوا هیچ ناپەرەزاییەکی بەرامبەر
بە گفتوگۆ لەبارەیی خواوە دەرئەنجامە بێ، مەلەبەت
بەو مەرجەیی ئەم گفتوگۆیە لەدەرەوێ
ئەکادیمیای لەدەرەوێ شوێنە گشتییەکاندا،
بکرایە. بەلام گرفت لێرەدا بوو کە بۆچی ئەبێ
گفتوگۆی لەم بابەتە هەبێ. بە شێوەیەکی وردتر،
نەخشەیی بنەڕەتی نوێ کە لەسەر بناغەیی

پێناسە و روونکردنەوێ جیهان بەبێ خوا بوو،
پتووستی بەنەخشەییەکی تر هەبوو تاکو خوا -
کە لە کۆتەو لە زەینی مۆڤدا پەڕەندی بە
جیهانەو هەبوو - پێناسە بکا. بە زمانیکی
راشکاو تر بڵێن، گرفتیی بێ باوەڕیی نوێ ئەمەبوو
کە بۆچی خواپەک کە نەبوو و نیە، لە زەینی
مۆڤدا بوونی هەبێ. ئەم گرفتەیش لە لۆژیکی
مۆدێرنیزمدا بە ئاسانی چارەسەرکرا: (لەو
رووەوە کە ئەقڵ و باوەڕ یوو بوازی نەگۆجایی
رۆن، (کەواتە) خوا ناتوانن هیچ پەڕەندیەکی
بە قەڵەمڕۆیی ئەقڵەو هەبێ، لەبەرئەو ئەبێ
بێگۆزینەو بۆ قەڵەمڕۆیی جیهانی خەیاڵ. ئەم
تیۆریە کە ئایین زادهی وەم و خەیاڵە تا سەدەیی
نۆزدەهەم وەک تیۆریەکی کلاسیکی مۆدێرنیتی
ایسھاتبوو، و ئەتوانن لەم سەدەییەدا
بەشێوەگەلی جۆراوجۆر لەگەڵن شوێندا
ببۆزینەو، بۆ نموونە بوونی ئەم تیۆریە لە
فەلسەفەیی مارکسدا بوو هۆی ئەوێ کە ئەم
کەسایەتیە سەردەمی پۆست مۆدێرنیزم
بەستریتەو بە سەردەمی مۆدێرنیزمەو.

تیۆری نوێ، بە تەواوەتی خۆی لە
قوتابخانەییەکی ئایینی و فەلسەفی و مێژوودا
ئاشکراکرد کە جێی خۆیەتی ناوی (مۆدێرنیتی
تەعمیدکراوی) (Modernism christened)
لێ بنێن.

روانگەیی مەسیحی، مەسیحیەتی بە ئایینی
رووداوێکان ئەزانی، واتە ئایینیکە کە تیایدا باوەڕ
لەسەر بناغەیی رووداوێ مێژووییەکان دامەزراوە.
بەلام مەسیحیەت ئایینی بێوا و بێ چوونیشە، واتە
دینیکە کە تیایدا باوەڕ بەشێوەیەک دەرئەنجام، کە
راست و لێرەو پەڕەندی بە حەقیقەتی بالا
(خواو خواست و ئیرادەیی ئەو بۆ موقوف) هەو
هەبێ. لە روانگەیی رۆحیەتی دژ ئەقڵی نوێو،
ئەم وتەیی بێ مانایە و داواپەکی پڕۆپۆچە و لە
راستیدا هەرئەو شتەیی کە مارکسیستیک بە

عرفان گہری یان عرفان مہلبستن
(Mystification) ناوی نہبا.

مؤتمننیمز له سهر بناغهی بابه ته
سهره کیه که ی خزی (هلبهات نه گه ر به دوا
دهر نه دجایم لژیکی خزی بگیه نین) ناچار بوو
بلن: مه سیحیه ت دینی نه فسانه کانه. چونکه نه و
روودلوانه ی بناغهی مه سیحیه تی پتکه هتاوه،
هر رگیز روویان نه دلوو به لکو به ره می
نه زمونیکن که مرقف له زیان له ناو جیهاندا
به دهستی هتاوه و له میژوودا پیاده ی کردووه.
وه ک چون هر رگیز سیسی فس^(۳)، یان
گردویه ر دیک بوونی نه بووه و هر وه هایش هر رگیز
مه سیحیک له جیهاندا نه زیاده و قهت مریدووشی
زیندوو نه کردووه ته وه. هر روو نه فسانه که بژیه ک
مه به ست به کار نه برهن نه ووش دهر برهنی
نه زمونی مرقف، جا چ بۆده رخستنی شکست و
ناو میژدی مرقف له م جیهاندا بیتو چ بق
دهر خستنی ناوات و ئاره زووی مرقف بی بق
ژیانیکی به رزتر (له جیهانیکی تر دا). هر روو
نه فسانه که حه قیقه تیکی نامیژوویمان پیشان
نه ده ن. هه چیان باسی واقعییه ت ناکه ن، به لکو
ته نها باسی کومه لئ شتی خه یالی نه که ن.

جگه له ودهش وهك چۆن روودلوو مه سېحېكان
نه فسانه يېنو هه قېقه تي ميژوو يان نيه،
(هه روو هاشي) بېرواو باوهره كاني مه سېحېه تېش
سېمېۆل گه ليكن كه هه قېقه تي نه نئو لۆڙيان
نويه، نه م باوهرانه به هيچ شتووه يهك خاوه ني
بايه خېتكي ره هاو ژېرانه (نه قلاني) نين كه لايه ني
به رجه سته ي بوون (واته بووني خسولو
خواسته كاني) دهرده بېرن، به لكو بايه خېتكي
ريژويي و زانستتي و هه ستيارانه يان هه يه كه
گوزارشت له لايه ني زيه ني نه زمووني ئايي ني
نه ككن. واته ناتوانن ماناي نه و كردارانه ي خوا
له ميژوودا نه جگامې نه دات له قالبې نه و گوزارانه دا
دهر بېرن كه نرخی هه ميشه پيان هه په و نه مهش

نه‌وه نه‌گه‌یه‌نێ که کرداری له‌م باب‌ه‌ته هه‌رگیز
رووی نه‌داوه. بیروباوه‌ڕه‌کانی مه‌سیحیه‌ت
ده‌رپرینێکی نیمچه فله‌سه‌فی ته‌نها له‌وێدا وانه‌ی
فله‌سه‌فی پێشکه‌شی ده‌کات که له‌ به‌رامبه‌ر ژیا‌نی
خۆی‌دا ده‌یگرێت...

(دەرپرېنځ) که دلگیری به کی تپه پری هیه .
ته نه اشم کار دانه وه گه لن که تا که رو دلووه ی
راسته قینه ی دینین، له بر نه وه مه سیجیه له
هر یو لای نه وه چ وه ک دینی رو دلووه کان و چ
وه ک دینی بړوکان، خه یا لوی و زاده ی و ه مه
نه نه و دهر نه حجامه بوو که مه یلی نوئی
باوه پری به ره و نا کامی هتس خزی کشا
بیرکړنه وه ی نوئی وتی نه گره نه تانه وئی باسی
خوا بکن، نکایه نه مه تان له بیر نه چیت که ته نه
باسی خوتان نه که نو بهس .

سینه‌مین و گرن‌گترین روودلوی گه‌وره‌ی
فیکری له سه‌ده‌گانی ناوه‌پاستدا بابه‌تی باس
هه‌لگری ئافراندن بوو. ئهم بابه‌ته گرن‌گترین
کێشه‌ی فله‌سه‌فه‌ی مه‌سیحیه‌ت بووه‌و هه‌میشه
گرفت لێزه‌دایه که چۆن بێ کۆتاو کۆتا، پتوو‌ست
و شیمان، کاتی و هه‌میشه‌یی، ره‌هاو رۆژه‌یی،
ئه‌نوانن پێکه‌وه‌ بوونیان هه‌بێ و سه‌رچاوه‌ی
شوێنه‌وار بێ. ئهم مه‌سه‌له‌یه‌ش بوولایه‌نی هه‌یه،
یه‌که‌ میان لایه‌نی میتافیزیکه‌ و ئوه‌ میان لایه‌نی
ناکاری.

ده توارژیت مه سه له میتافیزیکه کی
 په پوهندی نټوان خو لو نافریندرو هکان به ناسانی
 بڅه پنه روو: نه گهر خوا ه په نه گهر خوا ه نی
 سېله نی تایپه نی خویه نی، نه ی چو ن شتی کی تر
 نه توانی بوونی ه بی؟ له و ناچې که جگه له
 بوونی بی کړتایی، پټویست، هم میخه یی و ره های
 خوا جینگابه که ه بی بڅ بوونی کی کړتاییدار،
 نه گهر دار، کاتی و ریژه یی. بڅ نه ریتی ه فلانی
 په واتای سه ده ناوه راستی به کی، پټویست بوو
 که بلې نه م کښه به نه نیا کښه ی ته نلیفه. به

واتایه کی تر گرفتنی نیوان کۆکردنه وهی حهقیقهت
 گه لێکه که له دوو جهه سه ری جیبا وازدان، به لام
 دژایه تیه کیش له نیوانیاندا نییه. فهیله سوفه کانی
 سکولاستیک که نه م سه له یان به م شیوه
 ده رپری بوو، سه رکه وتووانه به کالایان کۆدبووه،
 به لام خودی هێتانه نارای نه م سه له یه
 بانگه شه یه ک بوو بۆ خیانت کردن له نه ریتی
 نه قلی. بیرکردنه وهی نوێ که کۆلی دابوو، بریاری
 دا که سه له که به شیوهی هه لێژاردن له نیوان
 دوو رێگای دژ به یه ک دا بخته روو. له م بریاره وه
 له و هه لێژاردنه دا که لێی ده که وتنه وه. مه یلی
 نوێ به یه بریاره ی به ته واته تی خۆی ناشکرا کرد.
 دوو رێگای باسکراو، ناشکراو روون. تۆ
 ناچاری یان بلێی ته نها خوا هیه، یان بلێی ته نها
 جیهان، که له هه ر دوو باردا نه نجام هه رکوفر
 بێ باوه رپییه. گریمان تۆ رێگای به کام
 هه لته بژێری و نه لیت: ته نها خوا هیه. له م
 حاله ته دا، له و رووه وه که جیهان به هه موو روونی
 نه زمونی وه بوونی هیه، که واته جیهان نه بێ
 شتیکی خوابی بێ. نه گه ر وابێ تۆ به کێک له
 فۆرمه کانی به کیتی بوون (وحدة الوجود) ت
 هه لێژاردوه، کۆنترین فۆرمی به کیتی بوون
 (هه مووشت خوابیه) واته (رۆحگه ری) (Aninism)
 ی سه ره تایی، نیستا نیتر کارامه نییه چونکه
 بۆنی ناخۆشی خورافه په رستی لێ دێ. به لام
 ئیوه نه توانن تیفکرانی (گتۆسی) کۆن چاکسازی
 بکه نه وه و جۆرێک له فۆرمی (به کیتی بوون) ی
 (به ده ره له پرۆسه) ⁽¹⁾ هه لێژێرن که لایه نی خه یالی
 که مته ره به رواله ت لایه نی فه لسه فی به که ی
 به هیزتره. یان نه توانن (به کیتی بوونی دینامیکی)
 هه لێژێرن که له سه ر بنه مای نه م تیۆریه خوا
 به رده وام له حاله تی ده رکه وتندایه. هه روه ها
 ره نگه هه لێژاردنه که تان به گوێره ی فه لسه فه ی
 سه ده ی نۆزده یه م مۆنيسمی نایدیالیستی بێ ⁽²⁾،
 به م واتایه که ته نها نمونه ی ره هاو راسته قینه،

خوایه و هه موو شته کانی تر به رجه سه بوونی
 کۆتایی نه ون. له هه رکام له حاله ته کانی
 سه ره وه دا ئیوه رێگای کوفر بێ باوه ریتان
 هه لێژاردوه، چونکه (به کیتی بوون) واته ئیلحاد
 چونکه نه گه ر هه موو شت خوا بێ که واته هه یج
 شتیکی خوا نییه. به شیوه یه کی روونتر بیرۆکه ی
 (به کیتی بوون) وه ک ره تکردنه وه ی ئافرینه ره و
 نه گه ر خوابیش ئافرینه ره بێ که واته خوانییه،
 لێزه وه ره وتی روونی مه یلی بیر ی نوێ به لای بێ
 باوه رپی دا به راشکاوی ده رته که وێ. بیرکردنه وه ی
 نوێ دژی بوونی خودی خوا نییه به لکو دژی نه م
 بریابیه ی مه سیحیه ته که نه لێ خوا ئافرینه ری
 جیهانه.

گریمانیه ی دووه م نه وه یه که تۆ بلێی ته نیا
 جیهان بوونی هیه، واته جیهان ته نها شتیکی که
 بوونی هیه، یان لانی که م ته نها شتیکی که
 بوونی بایه خی هیه. جیهانی مادی (که
 مرفیش نه گریته وه) سه ره خۆو بێ نیاز پشت
 به خۆ به ستوو وه هه میشه و ته نانه ت له نه زه له وه
 هه بووه. نه گه ر بکۆی باسی سه رچاوه ی جیهان
 بکه ین نه بێ بلێین که جیهان به شیوه یه ک خۆی
 خۆی دروست کردوه.

به هه رحال جیهان خۆی روونکردنه وه ی
 خۆیه تی. له بۆی نه م جیهانه وه یان له پشت نه م
 جیهانه وه هه یج تر نییه و به هه یج جۆرێک خوا
 بوونی نییه. (نه م روانگه یه) به سه رته نه لێ
 (نه ستیژه کان کوێرانه نه خولێنه وه). له م
 حاله ته دا ئیوه ماتریالیزم تان هه لێژاردوه. ته نها
 نه وه ماوه ته وه که جۆره که ی (جۆری
 ماتریالیزمه که) ده سنیشان بکه ن. (ماتریالیزمی
 رواقی) ⁽³⁾ ی کۆن بۆ مرفی سه رده می نوێ.
 ره نگه له راده به ده ر خه یال په روه رانه و به ناشکرا
 نازانستیانه بێ. سه ره پای نه ویش، ره وشی
 رواقیه کان (له راده به رده ر) نه قلییه، به لام ئیوه
 نه گه ر هیشتا به سه ره تای سه ده ی نۆزده یه مه وه

ماتریالیزمی دیالیکتیکی پۆلس - به واتا
مارکسییه‌که‌ی - هه‌لبژێرن. که له‌م حاله‌ته‌دا،
ئه‌بێ ئۆر وریا بن، نه‌گه‌ر هه‌یشتا نه‌تانه‌وێ له
مه‌یلی بێ باوه‌پێ به‌وور بن. ئه‌م بابته
بابه‌تیکی ئالۆزه به‌لام من به‌ تامه‌ زۆرییه‌وه
هه‌ول نه‌ده‌م به‌شێوه‌یه‌کی ئاسان روونی
بکه‌مه‌وه، گه‌لێ روونه‌و مارکسیش به‌ ئاشکرا
قبوولی کردبوو که بێ باوه‌پێ (ئیلحاد) بته‌مای
بابه‌تی ماتریالیزمی دیالیکتیکییه‌ (هه‌لبه‌ت به
مانا مارکسییه‌که‌ی). به‌لام به‌ پێچه‌وانه‌ی رای
مارکس ئه‌مه‌ هه‌یج روون نییه‌ که بێ باوه‌پێ
ئه‌نجامی ماتریالیزمی دیالیکتیکی (به‌ واتا
مارکسییه‌که‌ی) بێ. نه‌گه‌ر قبوولی بکه‌ین که ئه‌م
تیورییه‌ی له‌مه‌ر واقعیه‌ت ته‌نیا تیورییه‌کی
فله‌سفه‌ی - زانستییه‌و وه‌ک هه‌موو تیورییه‌کانی
فله‌سفه‌ی - زانستییه‌کان ئه‌توانێ به
په‌ره‌سه‌ندنێکی ره‌خه‌یه‌ی بگا، واته‌ نه‌گه‌ر
ماتریالیزمی دیالیکتیکی (به‌ مانا مارکسییه‌که‌ی)
به‌هۆی هه‌یج جادوویی مه‌یلی سیاسی به‌لای
کوومه‌لگای نا ئایینه‌وه‌ بیهێته‌ به‌روایه‌کی دۆگماو
نه‌گه‌ر (به‌و جۆره‌ی که له‌ سۆفییه‌تی جاران دا
ببوو) له‌م حاله‌ته‌دا ماتریالیزمی دیالیکتیکی
ئه‌توانێ به‌ ئه‌نجامیکی خوا په‌رستانه‌ بگا،
ماتریالیزمی دیالیکتیکی مه‌رج نییه‌ به‌ ئه‌نجامی
کوفرو بێ باوه‌پێ بگات.

من ئه‌لێم نه‌گه‌وه‌ی که بگا، هه‌لبه‌ت
توێژه‌رانی تره‌ن که ئه‌لێن بێگومان نه‌گا، به‌لام
من هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ ئه‌لێم که نه‌گه‌وه‌ی بگا. به‌پای
که‌سانی سه‌ر بابه‌تی باسکراو بابه‌تیکی
توێژینه‌وه‌یه‌ واته‌ ئه‌بێ لێی بکۆلینه‌وه‌ که
ره‌خه‌ی زانی له‌ ماتریالیزمی دیالیکتیکی ی
مارکس چ شتیگمان بۆ ئاشکرا نه‌کات. ئایا ده‌ری
ئه‌خات که رێگا بۆ په‌یوه‌ندی ئه‌م جۆره
ماتریالیزمه‌ له‌گه‌ل باوه‌پ به‌خوا دا کراوه‌یه‌، یان
به‌ستراوه‌؟ ئه‌م مه‌سه‌له‌ له‌ ئه‌مه‌ژدا بایه‌خیکی
تایبه‌تی هه‌یه‌، به‌لام من روویه‌په‌رووی

به‌ستراون، ئه‌توانن ماتریالیزمی میکانیکی
هه‌لبژێرن و به‌ رازاندنه‌وه‌ی به‌ په‌ره‌سه‌ندگه‌ری
(کاملیوون گه‌رای) ^(٧) کۆتایی سه‌ده‌ی ئۆزده‌یه‌م
نه‌ختی ره‌نگو رووی ئه‌مه‌ژیی پێ بیه‌خشن.
له‌مه‌ر حال دا ئێوه‌ بێ باوه‌پێتان هه‌لبژاردبووه‌،
ئه‌مه‌یش حه‌قیقه‌تیکی ئاشکرایه‌و به‌ گه‌شتیش
په‌سه‌ند کراوه‌. بێگومان بێ به‌روایان عه‌وامیش
ئه‌م حه‌قیقه‌ته‌یان قبول نه‌کرد چونکه‌ ئه‌و (واته
بێ باوه‌پێ عامی) دیارده‌ی گه‌وره‌ی سه‌ده‌ی
ئۆزده‌یه‌م بوو، و تیوری نه‌رێست هه‌یگلی به‌و
شێوه‌یه‌ی که به‌ تیوری داروین کامل کرابوو،
به‌هه‌وایی گه‌شتی ژیرانه‌ ده‌زانی.

نه‌گه‌ری ئه‌وه‌ش هه‌یه‌ که ئێوه‌ بلێن
که‌ شیبینی ئۆر ژیرانه‌ی سه‌ده‌ی ئۆزده‌یه‌م
نه‌ختی کۆن بووه‌و وێرایی مارکس، مۆنیزمی
مادی، به‌تایبه‌ت جۆری میکانیکیه‌که‌ی به‌ که‌م
بایه‌خ و شتیکی رووکه‌شانه‌ بزاتن، و بقاته‌وێ

نه یوو مه ته وه، چونکه به رای من (که له کتیبی پیرزده وه درگیرلوه) کوفر و بڼ باوه پی ټاکامی هیچ تیوری هکې فلسفې یان زانستی نریه، به لکو بریارو ه لېژلرونکی نازده که له ه موو تیوریه که له پېشتره، مه لېت فلسفه که له بڼ باوه پانه، واته نهو فلسفه فانه ی که له که ل باوه پ به خوا دا ناگو دجین، ه من. نه م مه یله و نهو گوزاره یی که نه م مه یله دهری نه بڼ (هیچ خوابه ک بوونی نریه) سرچاوه ی ټیلهامی نه م فلسفه فانه نه ک دهره دجامی نه وان.

به گشتی دوو جوړه فلسفه ی بڼ باوه پی ه په، په کتیبان (مؤنیزمی په کتبی بوون - Pantheist Monism) و نه وی تریان (مؤنیزمی ماتریالیزم - Materialism Monism). به شتوه په کی ساده تر، ته نها په ک جوړه فلسفه ی بڼ باوه پی ه په، نه ویش ټاک که رای په (مؤنیزم). و نا شکرانی په نایا فلسفه ی ماتریالیزمی دیالیکتیک ټاک که رای په (مؤنیزم) یان نا؟ ټاک که رای نه یه وڼ مه سه له ی به یه ک نا شتا کورنه وه ی نیوان خوا جیهان که له سه ده کانی ناوه راستدا چه سپی بوو، بکا به مه سه له ی ه لېژلونی خوا، یان جیهان، که له سه رده می نوږدا په یدابوه. نه م خواسته ی ټاک که رای په پېشینته ی به لکه کاری و به لکه داری نه، به لکو پیشانده ری مه یلی ټینسانه به کوفر و بڼ باوه پی، مه یلک که روهی ده سه لاته به سه ر سه رده می مؤنیزمیتدا.

نه م دوو جوړه فلسفه ی که له بڼه رندا هریه کن، تیوری که لیک دیاریکرون. به لام تیوری په کی نادیارش هیه که پتر له وه ی نه قل بریاری له سه ر دابن، ټاکامی په ککه وتنی نه قل. ټیوه نه توان (بریاری ه لواسین) ^(۸) له قوتا بڼانه ی دیارده ناسی نوږدا ه لېژین، واته له کاتی روهی ه یووونه وه له که ل مه سه له ی بوون، یان میتافیزیکدا بریار دهرنه کن و به پڼی نه ریت ریگی ه لواسین و لواخستنی بریار بگرته به ر.

نه م قوتا بڼانه یه زږد به وردی (زڅ) واته نه وه ی له ده روونو دهره وه ی ټینساندا نه پڼی. وه سف نه کات، به لام هیچ بریارکی بوونی له سه ر دهرناکات.

دیارده ناسی هاوچه رخیش له به کاره یتانی به هیزی کرداری (هیه) له رستی نه ری دا خوی نه پاریزیت. نه که ر ټیوه به ره و نه م قوتا بڼانه یه پاشه کشی بکن، نه و نه بڼ به ته ولوه تی خوتان له باسو خواسی نا لوز سه بارت به خوا - به شتوه توماسی په کی - پیاریزن. په که م مه سه له، واتا نایا خوا هیه؟ نه تان وه سټیتیت، چونکه نه م مه سه له یه له و مه سه لاته یه که له سه ر بڼه مای قوتا بڼانه ی دیارده ناسی هاوچه رخ ناتوان لری بدوین، له م حاله تدا به (نازانگه ری میتافیزیک) ^(۹) قایل ده بن.

رهنگه بلین نه م جوړه (نازانگه ری) په شتوه یه ک له کوفر و بڼ باوه پی په که پله یه ک

له خوار بت په رستبه وده، چونکه بت په رست له
سه لماندنې هه بوونی خوادا وه ستانی بونی یو
گومانیشی نی یه، به گوږه ی شایه تی هه کیمی
قهومی به نی ئیسرائیل^(۱۰). بت په رست به دواي
خوادا ده گه پئو گومانی نیه که نه توانئ
بیدوزینه وه، به لام له به رامبه رپسپاری نووه مدا
واته خوا کړه یه؟ تووخی هه ل و گومایی نه بئ.
هم هه ل یه ی نه قابیلی لیږندن و چاوپوخی
نی یه به لام رهنگه هه کیم بلئ که نه و که متر له
(نازانمگه ری) قابیلی سه رزه نشته، هه رچه ند
(نازانمگه ری) ی نوئ دیارده یه که که هه کیمی
قهومی به نی ئیسرائیل هه رگیز روویه رووی
نه بووه توه.

نیمه له نوو سراوه کانی هه کیمانه ی^(۱۱) قهومی
به نی ئیسرائیلدا روویه رووی گوماندارک نه بینوه
که به ده ست جیهانه وه ماندور بووه، به لام باری
رؤحیه تی نه و له گه ل باری رؤحیه تی (نازانمگه ری
نوئ) دا ته ولو جیازازه.

نازانمگه ری نوئ چونکه ناتوانئ خوا بناسئ،
خری له قهره ی سه لماندنې (بوونی خوا) نادات.
رهنگه بگوږئ که هم گه وجیه ی (نازانمگه ر) له
گه وجی بت په رست خراپره، چونکه نازانمگه ری
ته نیا ره تکرندوه ی خوا نی یه به لکو به راشکاو ی
ره تکرندوه ی نه قلیشه. راسته که زاتی خوا له
قهله مړه ی نه قل بالاتره به لام بوونه که ی وانی یه.
له روانگه ی هه کیمی قهومی به نی ئیسرائیل وه
بوونی خوا نه و حقیقه ته یه که نه بئ هه موو
موقنیک زانیاری له سر ی هه بیت. هم حقیقه ته
له نیوان نه و حقیقه تانه ی که پتویسته مرقف
بیزانیت، له پله ی یه که مدایه، چونکه نه گه ر
که سیک له به رامبه ر نه و حقیقه ته دا نه زان بیت،
نیتر بوی نی یه خوی به ئینسان واته
بوونه ورکی خاوه ن نه قل دابنئ.

نازانمگه ری جوړک له بئ باوه پی که خوی
له قهره ی گوږه پانی معریفه نادا که سی

نازانمگه را ته نانه ت به دواي خواپیدا ناگه پئ، نه و
نه یوئ رهوتی نه قل که زاتی (گه وه ری) نه قل
به مل هوپی رابگرئ. پولس سه باره ت به م بزانی
نه قل له نه دجومه نی تاروی پاگوسی^(۱۲) وت:

هم بزانه (سوسه و گه پانه) به لام ناکامی هم
گه پانه نه بئ به گه یشتن به خوا کړتایی پئ بیت.
بئ نیمه خوا شتیکی نووره ده ست نی یه. نه و (له
هیچ کام له نیمه وه دور نی یه)، هه روه ها
نازانمگه ری وه بئ باوه پی یه که وایه به وپه پی
هیوایی و ناو میډی یه وه. نازانمگه ر نه لئ
گه پان به دواي خوادا زور پي مه ترسی یه و له
تولنای مندا نیه. نه مه یس سوک کړدنئ نه قل و
خوا له به رچاو دور نه که ویتوه. بئ گومان
نه مه یس بئ نه و نمایشه گوره یه ی نه قل،
سه رنه دجامیکی خراپه و مایه ی ته م ل یه، نه و
نمایشه ی که نه فلاتون له سه رته ی نیمه نی
یه که میدا، ده رکوت و هه والی سه رسو پهنه ری
(نارکی بالا) ی هه لسه فیه ی راگه یاند. نه فلاتون
وتی: قهله مړه ویکي بالا هیه که به رزتره له پله ی
نه قل مرقف و وه پتوهریک وایه بوی، به لام
گه یشتن به م قهله مړه وه نه ستم نی یه.

لیکدانه وه یه که له م پئ پئ باوه پی
نه رسو کړتایی یه وه له چاخی مؤډیزیم دا
پیشکش کړا نه وه پیشان نه دات که هم بئ
باوه پی یه دوو خه سلته هیه:

یه که م: واده رنه که وئ که دهره دجامی به
نه قلانی بوون و پاساودانه، چونکه نه لئ (که واته
به م پئ یه خوا یه که بوونی نی یه). به لام نه مه
رواله تیکی دروزانه یه، له پشت هم نه دجامگیریه
به روالت عه قلانیه، هیژکی هاند ر هه بوو بئ
نه خشه یه کی بنه رته ی که ناکرئ هیچ به لگه یه کی
نه قلانیانه ی بئ به یتینه وه، هم نه دجامگیریه بئ
باوه پانه یه ته نیا نه یتوانی وه که مه یل به بئ
باوه پی وه نه خشه و به رنامه یه که، به هوی هم

نه خشه و بپړاړه كړدلړنكي نازادي سهره تايي په وه
خړي دهر پخات، له حالنكدا كه نه ريتي سده دكانی
ناوه پاست ته نيا داني به جياوازيان دا نابو نه ك
له يه كتر دابرينيان، به لام بيري نوئ شه وې
دهر خست بپركړنه وې نوئ بلن بولري باوه و له
بولري نه قل جيايه. هره ورك چن بولري خه يال
له بولري وينا كړدن و هره وها له بولري هه كايه تي
خه يالي جيايه.

بپريارنكي تري بيري نوئ تاييت بوو به
جه وهرې هه قيقه شه. له نيدې نه ريتي
سده دكانی ناهه پاسته وه، بولري هه قيقه به هړي
هيزه زږه دكانی نه قل شه په يوه ندي به بولري
بوونه وه هيه، له م رووه شه نه ريت له بولري
هه قيقه ندا بړواي به ليكچوون هه بوو به لام بيري
نوئ نه مې كه هه قيقه يه ك واتاي تاكي هيه
به نه سلنكي باوه و پيكر او دانا. به واتايه كي تر
ته نها يه ك هه قيقه هيه، نه ك كړه لني
هه قيقه كه يه كيان گر تېن.

نواين بپرياري بيري نوئ جيا كړنه وې خولو
جيهان بوو، له حالنكدا كه نه ريتي سده دكانی
ناوه پاست قايل بوو به كړكړنه وېان. بيري نوئ
نه يووت يان خوا، يان جيهان. به لام نه ريتي
سده دكانی ناهه پاست نه يووت خولو جيهان. نه بېن
له م بپرياره چاره نووس سازانده به نوای ره گو
ريشه ي بېن باوه وې نه كا سيمدا بگه پيښ. نه ك له
هېچ به لگه و پاساو هينانه وه يه كدا.

دووه م: به ته ولوي نه توانين شم بېن باوه وې يه
له يه ك رسته دا كړيكه پنه وه: (له به رنه وې كه نيمه
بق دهر ك و روونكړنه وې جيهان هېچ پټويستمان
به خوا نيه كه واته خوايه كيش نيه). له م رسته يه دا
تيزو به رنامه ي نوئ زياتر به روونې خړي
نه نويتن. ناشكرا كړني جيهان به بېن خوا، كارنك
بوو كه بيري نوئ نه يويست بيكا.

شم بېره (خواي ناشكرا كړ) ي رت
نه كړه وه، له حالنكدا دا ناوي تاييت خوا

خولاقينه ره و له كتيبي هيكمه ت (سليمان ۱۲،۳) دا
به س نه ت كار هاتو وه، خوا كه سنيكه كه
هه يه ويه بېن نه وېش هېچ شتيك ناچي ته نه قل شه،
چن به بېن نه و هېچ شتيك بوونې نيه.

ماهيتي شم لايه نې بيري نوئ له
گفتو كړه كي به ناويانكي نيوان نه ستېره ناسي
كه وړه (پېرسيمون لاپلاس) و ناپليون بېراده وې،
كه پاشان بوو به بالويزي يه كم دا به جواني
دهر نه كه وئ. لاپلاس به رگي له ككتېبه ميژوو
سازه كه ي به ناوي (روون كړنه وې سېسقمي
جيهان) ي له هه مان سالي دهر وچوونې دلاواته
سالي ۱۷۹۶، پيشكه شي ناپليون كړد. ناپليون
د هه ستخوشي له بېراده ره كه ي كړو وتي: شم
روونكړنه وې جيهانه شا يه نې ستايشه، به لام
(له م كتيبه دا هېچ يادنك له خوا نه كړاوه).
رسته يه ك كه لاپلاس له وه لامي ناپليون دا به
زمانې هينا، كه وهرې ماهيتي بېن باوه وې
ناكابه ي نه ريكيتن. لاپلاس وتي: (من پټويستم
به و تيوري يه نه بوو). هره وها شم رسته يه
ليكچوونې نيوان بېن باوه وې نه رستو كراتي و
په رسته ندي باشتري سهرمايه داري نه خاته روو.
كه له تاييه ته ندي يه دكانی سده وې نژده يه م بوو.
كه ساني خړش كوزهران له باز اوډا نه يان وت (چ
به زمانې هره نسايي قسه يان كړدې يان به
زمانې نينگليني يان هره ماننكي تر):

نيمه هېچ پټويستي يه كمان به خوا نيه، كه واته
خوا نيه. خلو ناما دې نه وان نه و نه بوو كه
پيتاسه ي جيهان بكن به لكو ته نها نه يان ويست
تتيده بزيون. له نيدې نه وان شه راس تي يه
نابووري يه كان تاكه راستي بوون له ژياندا. نه وان
پتيان واپوو كه ته نها كاروپيشه گرنگه بق
ژيانيان. (هه لېه ت شم بنه ما روون و زږد گرنگه له
كړنه وه پيش نه وې باس بكرې به كړه وه
به پټوه نه چو و) خوا هېچ په يوه ندي كي به كار و
پېشه وه نيه. بق سهر كه وتن له باب ته

نابوری به کاندایه که تا که بابیه تی گرنکن خوا پتویست نیه.

پتم وایه پتویست ناکا هه لویتسه بکه یزو له مه زیاتر ده ریاره تی نه م بئی باوه پی به بدوین که ناکامی بیرو هوشی پهرتو بلاره. رهنگ بایه خی سهره کیی نه م جوړه بئی باوه پییه، له وه دابیت که مه سه له ی خولایی به شتویه کی خه لک په سه ندانه، واته به گوژیړه ی واقعیت و هه ول نابوری و کومه لایه تیه کان، نه خسته به رباس نه ک به شتویه کی نه رستقراسیانه ی زانست و فله سه ف. نه م چه شنه بئی باوه پییه، هه روه ها ریگی بئی بئی باوه پییه کی تر، واته بئی باوه پی کرژکاری، یان به حسابی (پوپ پیوس) ی یانزه هم (له دین وهره گه پانی خه لکان) ی خوش کرد. بئی باوه پی نه وان به هوی بئی دهریه سستی یوه بوو. نه م بئی باوه پییه له سه ده ی نژده یه م دا له بئی باوه پی پیخوو چاره نووس ساز تر بوو چونکه بوو به لانکه زای مارکسیزم.

پیش نه وه ی به سه رده می مویتزیته دا تیپه رین، لانی که م پتویسته سه باره ت به جوړیکی تر له بئی باوه پی که به ره می نه م سه رده مه بوو، نه ختیک بدوین. نه م بئی باوه پییه بئی باوه پی شاری یان بئی باوه پی سیاسی بوو، که له ژیر ناوی خواز لوی (دژ به ریحانیه ت Anticlericalism) دا خوی نواند و به که ره سه ی زاتی تیوری سیاسی حکومته نا نایینه یه کان (Letatlaigue) له قه له م نه درا. نه م روانگه به سه رده می ریشنگه یو شوپشی مه زنی فهره نسادا ته شه نه ی کرد، نه گهرچی پیشینه ی رتد کونتری هه بوو. دوو پرنسیپی بالاده سستی بئی باوه پی شاری واته پرنسیپی لیکنه ترلزان و ده سه لاتی ته وای دی دولت و پرنسیپی جیا کرینه وه ی کلینسا له دولت، نه م دوو پرنسیپه له کاملترین شتویه ی دا خوی له کوماری سته می فهره نسادا یاسای جیا کرینه وه ی کلینسا له دولت له سالی ۱۹۰۵ دا خوی بینیه وه.

به م شتویه به مه یلی نوی بئی بئی باوه پی نه ک به ته نها له ناکانیمیاو بازارا پهره ی سه ندو به لکو له شاره کانیشدا بلارو بووه وه. نه م مه سه له یه بوو به چا وگه ی بنه مایه کی سیاسی - نایینی، که کوله کی بنچینه ی حکومته نا - نایینی یه کان پیک نه هیتن، به گوژیړه ی نه م بنه مایه، نایین ته نها مه سه له یه کی که سی و دهریو نیه که په یوه ندی به ویزانی ناکوه هیه، نایین نه وپه پی ره پتی به نویزخانه ی کلینسا وه هیه و شتیکه په یوه ندی به کلینسا وه هیه که له م حاله تیشدا، به گوژیړه ی پیناسی بنه مای جیا کرینه وه ی کلینسا له دولت به بابیتکی شه خسی له قه له م نه درن. پرنسیپی ناویرلو نه لن: خولو نایین بزیان نییه دلوی نه وه بکن که پله و پایه کی گشتگیریان هه بئی، واته جینگایه که له مه بدانی کومه لگادلو رولی سهره کی له کردلری گشتگیری حکومتا.

به گوژیړه ی پیناسی سهره وه زیانی به کومه ل خوی تیا نییه، واته به بئی خوا به رده وام نه بئی. هه روه ها چه مکی نایینی کومه لو چه مکی کومه لی خودایی، له سیفهدا تووشی دژه کان نه بئی. خه لکیش، وه ک حکومت. به ره سمی کافرو بئی باوه پین واته بئی باوه پی فله سه فیه کی کومه لایه تییه که یاسای جیا کرینه وه ی کلینسا له دولت دای رشتووه. نه م یاسایه پرنسیپی سیاسی - نایینی جیا برونه وه ی نایینی له سیاستی هینایه دی و رایگه یاند که قه له مپه وی حکومت دا، کلینسا به هیچ جوړیک بوونی گشتگیری نیو هه روه ها کلینسا پایه ی یاسایی نییه و له باری مافوه هیچ حسابیکی بئی ناکری، که واته ناتوانن چالاکي گشتگیری هه بئی، له راستی دا نابیت کلینسایه که له نارادا بمیتیت وه، به م جوړه به پنی یاسا په رستگه ی خوا ویزان کرا. هه لبت نه گهر خوا بیویستایه نه ی توانی له دلی خه لکی دا جینگای خوی بکاته وه، به لام له ناو کومه لگادا جینگایه کی بئی نه مابووه وه. خه لک وه ک

کۆمه لگا خويان قبول نه بوو و بړويان به بوونی نه بوو، نه وان نه يان وت (خوا له کۆمه لگادا وجودی نیی).

بهم شپوه به له سدهی قزده يه م دا ديارده يه که (کتیبي پيروز) به ناوی (خه لکانی که خوا ناسن) باسی کردون، جاريکی تر له لورميکی نویدا سهری ه لدايه وه. هم ديارده يه (بن باوه پي شار) بوو که (پاپا پيوس) ی قريم له (پيرستی ه لکان) داو (پاپا ليوی سيانزه يه م) له گه لتي به يان نامه دا که دهري نه کرد به توندي نژايه تي خويان له بهرام به ري دا ده ري پي. هم ديارده يه لاپه نيکی ناسه قامگيري به خوره گرتبوو، واته له لايه کوره هيشتا به سهرده مي مؤديرنيزمه وه به ستر بوو، له لايه کی تره وه سهر به سهرده مي پوس مؤديرنيزم بوو. چونکه له پيشه کی به سهرده کی به که ي دا هاتوه که (حکومت له ژبانی به کومه لي خويدا هيچ پيوستی به خوا نی یه و له راستی دا خوا هيچ په يوه ندي په کی به سياسته وه نی یه)، نه مهش له تاييه ت مهندي په کانی هزي سهرده مي مؤديرنيزمه، به لام له سن لايه نی تره وه، بن باوه پي سياسي له کوماره کانی فره نساو له ولاته نوروپي په کان که لاسايي فره نسايان نه کرده وه پردیکی به ره و سهرده مي پوس مؤديرنيزم ه ليه ست.

به که م: مه يلی سياسي به لای بن باوه پي دا، شپوه ی نکولی کردنی خوی ميژويی به خوره گرت، واته رت کردنه وه ی خويه کی سياسي که خه لگی دوست کردوه و له ناويان دا نه ژي و وه ک ميژيکی به توانای ره ها جله ی چاره نووسی به ده سته وه يه. نه م ديارده يه کی نوئ بوو، چونکه نه وه ی که له سهرده مي مؤديرنيزم دا نوکولی لن نه کرا خوی جيهان بوو، واته خولقينه ري جيهانی که زمين و ناسمانه کانی

خولقاندی، به لام هم بن باوه پي به واته هم (خه لکه بن خوا) نوئيه که خاوه ن توانای ره ها رت نه که نه وه تاييه ت مهندي سهرده مي پوس مؤديرنيزمه.

نووه م: نه و ديموکراسي به توتاليتاره ی که له سهرده مي رقشنگري و شلپشي مه زنی فره نسا که و ته وه، شپوه يه کی نوئ ی له بن باوه پي سياسي لن که و ته وه که له رووی بن باوه پي وه، باپره گه و ده ی هق و دادی ديکتاتوري توتاليتاريته ی کومونيزم بوو. هم ديکتاتوريه که له مارکسيزم و شلپشي جيهانی کومونيزمه وه سهرچاوه ی گرتبوو، بن باوه پي په کی په يماند لانه ی وای پيک هينا که هرگيز ميژوو به خوره نه يديبوو.

سيه م: بن باوه پي شار که له سهرده مي مؤديرنيزم دا، په يدا بوو، هم سهرده مي تيپه پاند، چونکه شتيک بوو بالاتر له رلونيک بقر واقعيه تکان، هم بن باوه پي به بوو به به شتيک له بناغه کانی حکومت و به م سه پري ده سلاته بوو به ميژيکی ميژويی که به ميژو توانا وه وه ته ولو وشيارانه نه ک هر نه نها واقعيه ت سياسيگان، به لکو ه موو واقعيه تکانی - له وانه چه مکی ژياري (حضارة) - ی گزي. نه م تاييه ت مهنديکی تره بقر بن باوه پي شار که له سهرده مي پوس مؤديرنيزم دا له گه ل به نمونه کردنی هزي مارکس په يدا بوو.

۲- نينسانی بن خوی سهرده مي پوس مؤديرنيزم

له سهرده مي نيستادا نو جقر نينسانی بن خوی تازه په يدا بوو، له بهر نه م ناچارين ناويکی تازه بقر هم سهرده م دابيني. هر چه ند (پوس مؤديرنيزم) ناتوانی به ته ولو ته وه سفي هم

سهردهمه بگا، بهلام لانی کم لهگهال پېشانندانى
جياوازيى شم سهردهمهو سهردهمى
مؤيدرينميشدا شهو نهگهپهنتى كه دريژه
سهردهمى مؤيدرينمه.

جورى په كم، مرقى بى خواى شوقشى
جيهانى كؤمؤنيزمه. كه ناتوانين بلتين تاكه
كه سيكه، بهلكو يهك گروپ، يهك چين، و باشت
بلتين يهك حزيه، شم مرقف - واته مرقى بى
خواى شوقشى كؤمؤنيزم - خهلكانتيكى دروست
كرد كه تهعبرهكهى كتيبى پيرؤز واته (خهلكانتي
كه خوا ناناسن)، پر به پيستيانه. دنهدهرى بى
باوهپى شه مان لهگهال دنهدهرى بى باوهپى
سهردهمى مؤيدرينمدا جياوازه.

ئينسانى سهردهمى مؤيدرينم شهيوست شهو
جيهانهى كه راستهوخو و جياواز لهخوى
روويهپوى بووهتهوه، بهبى خوا روون بگاتهوهو
لنى تن بگا، بهلام مرقى نوئى كؤمؤنيس
شهيوئى شم جيهانه بگړئ^(۱۲). مهبهستى شهو له
جيهان هر شهو شتهپه كه ماركس له (سروش)
دا بهدى نهكرد، واته شهمو سيستمى
بهرمه مهينانى مادى و پهيوهنديپه
مرقايهتيپهكان كه هئزى (كار) ى ئينسان
بهدرؤاى ميؤرو دروستى كړوون، جيهان
جيهانتيكى پيشهسازى و بهرمه مى كارو پيشه
مرقف، بهم مانايه سروشت بهؤچوونى ماركس،
(لهشى ناؤرگانيك - inorganic body) ى
مرقف. له قوتابخانهى ماركسيزم دا ئينسان و
سروشته بهبن بهيك و ئيتر به شهواوهتى لهيك
جيا نين، چونكه سروشت بهرمه مى كارى
خويهتى. بهم شپوهپه سروشت ناؤينهپهكه له
خوى دا مرقف نهوئيتتهوه، و بهواتپهكى باشت
ناؤينهپهكه كه مرقف خوى تپدا شهبينى و له
رووهوه سروشت خودى مرقف.

كانتيك كه سروشت وردهكارىپهكانى خوى
ناشكرا شهكات هئزه دهروونىپهكانى مرقف

دهرنهكهون، ئينسان له ريگهى سروشتهوه كه
بهرمه مى كارى خويهتى، شهيوونى راستهپينه
خوى نهوئيتتهوه، مرقى ماركسيست شهيوئى
سروشتي ئينسان، كه واتپهكى هئنده ناؤونى
مهپه بگړئ و شم گورپهپش نه تهنبا بهبى خوا،
بهلكو له رووى دؤايتى و دؤمنايهتى خواوه
نوپكا، به كورتى شهروهك ماركسيش به راشكارى
وتوويهتى، خواستى كه سيكى ماركسيست
(سهركونى خوا) په.

جورى دوهم ئينسانى بى خواى شانويه، من
ليزه دا وشه (شاتر) هر بهو مانايه بهكار شه بهم
كه بيگون بهكارى برهوه. شهو (بتهكانى شاتر)
ى له كؤمهله چوارينهكهى بتهكانى مرقف (به
واتپهكى تهجريدى تر، دهمارگيرىپهكانى مرقف)
دا له پلهى چوارهم دا داناهو. منيش شهروهك شهو
شاتر بهجيهانى وه شهو خهپاله گشتىپهكان،
ماتمه هاويهشهكان و شهو ههستانهى كه شهمو
خهلكى تپيدا بهشدان شهزانم. له راستپش دا
شاتر جيهانتيكه كه تپيدا خهپالو سؤزه
نمايشتهكان كه رهسهى دهرپينى پيروباوهپن.
مرقف بى خوا نوئىپهكهى ئيمه پاش دروست
كردنى شاتريهكى لهم بابته تپيدا نيشتهجن
شهبيت، نامادجى شهو دروست كردنى شم شاتريه
تارادهپهكى رؤر شم نامادجپش له ريگه
هونهروه دئيتته دى. هونهرگه ليك وهك چيروك
نووسين، بهتايپهتپش نووسينى شاترنامه (كه له
پيش دا ناوى (سيناريوئى پوچ گهرا)^(۱۱) ى به
ناوچهوانهويه)، شپوهكارى پهيكهسازى و
تهنانهت هونهره نمايشتهكان، شم مرقف نهبه
ماناى مهن و كؤنى وشهكه فلهسوفه نهبه مانا
نزمهكهى شهمرؤش، هيچ بايهخيك به ميتافيزيك
مهعريفه ناسى نادات و له راستى دا پاريزه
جاران و دؤمنى ئيستائى ميتافيزيكه. له
بهرامبهردا خوى دلوتهوه ديارده ناسى واته

خه ریکي وه سف کړننې (یارودوخ) ی نینسانه مه یلېشې به لای ناکار (اخلاق) دا هیه، به لام تا نیستا نه یوانیه وه ناکارېک دابنن جگه له (ناکاری برخ - ethic of situation)، که له راستی دا ناکار نییه، به هر حال، نه گهر مرقفناسی به زانستیک بزاینن که له سروشتی مرقف نه کولیته وه، نهو هرگیز روو له زانسته ناکات. چون گریمانه ی نهو نه مه یه که مرقف هیچ سروشتیکی نییه، به رای نهو نینسان (ماهیت) نیه به لکو. تنه ا یه که ناماده کی و جوره کرده یه که و نه گهر مانا سهره تاییه یه عیبری یه کی وشه ی بوون (وجود) له بهر چاویگرین، نه توانین بلینن که تنه ا یه که بوونه، واته په یدابوونیک: (standing forth) ی به رده وام که هه موو ساتیک چالاک و نازاده.

مرقی بڼ خوی شاتق به پیچه وانه ی مرقفی بڼ خوی ناکادیمی، نایه وئ به بڼ خوا جیهان روون بکاته وه لښی تنبگا، له روانگی نه وه وه جیهان پوچ و بڼ هووده یه (absurd). نهو هر به و حسابیش خولزیاری کړپنن جیهان نییه، چونکه نه م گورانه هه رچی بڼ، ناتوانن نه م جیهانه له پوچی رزگار بکا. نامادجی نهو تنه ا به دی هینانی وجودیکی بڼ خوی به واته یه کی ورنتر نامادجی نهو (به دی هینانی خودی خویته ی) یان به دی هینانی نینسانیکی بڼ خوا که له م جیهانه دا بتوانن بزی. نهو جیهان به بڼ خوا نه زانن چونکه نپراده ی له سهر نه وه یه که جیهان وه ک خوی بڼ خوا بڼ. به کورتی نهو نایه وئ خویه ک ه بیت.

له درژده ی باسه که دا نه م ه وئ تاییه تمه ندی یه کانی نه م دو جوره بڼ باوه پی یه ی سهرده می پوسست مؤتیرنیزم بڅمه روو. سهرده تا باسی نهو تاییه تمه ندییانه نه که م که هه ر دوو جوره نینسانه بڼ خوا کی سهرده می پوسست مؤتیرنیزم، سهره پای جیاوازیه

ژوره کانیان، تپیدا هاویه شن، پاشان به کورتی باسی خه سلته تاییه تمه یه کانیان نه که م.

نینسانی شوقشی کومونیزمی جیهانی و نینسانی شاتق له شش خه سلته دا هاویه شن، نه م خه سلته تانه ■ به جیاوچ پتکه وه، پیشانده ری نهو نه که هه ر دوو جوره نینسانه که سهر به یه ک سهرده م (یان په ک فه زای رقی) ن له که له گال سهرده می مؤتیرنیزم دا جیاوازه، به لام په یوه ندی تاییه تمیشی له گال دا هیه.

خه سلته یه که م: هه ر دوو نینسانه که روو په روو مه سه له یه که بوونه ته وه. پېشتر وټ که باوه پی مه سیحی و به هودی له سهر نه وه ی که خولو جیهان قابیلی کړبوونه وهن سوو به هوی په یدابوونی سوو مه سه له:

یه که م میتافزیکي و نه وئ تر ناکاری.

مه سه له ی یه که م بریتی سوو له: که چنن نافرینه رو نافریندراو نه توانن هه ر دوو کیان بوونیان هه بیت و هه ر دوو کیشیان چاوگی کاریگری بڼ؟ نه م مه سه له یه که هزی سهرده کانی ناوه راست، به شتوه یه کی فلسفه یی باسی کړد سوو و رتکه چاره یه کی فلسفه فیشی بق دانابوو، هزی نویشی ته ولو به خویه وه سهرقال کړد.

مه سه له ی سوو م که هه میشه سهرجنیکی نازل هینری ویستوه، نه مړ به هوی چنن هکاریکی میثوویس و تیوریکه وه - که لیره دا مه وای باسکړدنیان نییه - بوونه ته ناوه ندی سهرنج. مه سه له که نه وه یه، که نه گهر خوا هه یه و نهو جوره یه که هیه، واته هه م نافرینه روو هه م به تواناو ره هایه که واته چنن نه بیت نه م جیهانه وایت که نیستا هیه، واته هویته هه موو چه شنه به دله پی و گره پانی مه ینه تی و هه زاری و چاره رشی مرقف!

هیچکس ناتوانن خوی له م مه سه له بدزیته وه، نه م مه سه له یه بق هه موو که س

تأقیق کړنه وه په ګډه. وه ګډه چېن که تأقیق کړنه وه په ګډه
 بوو یو قهومی بهنې ئېسراییل نه وکاته ی که له
 (مسه) یان (مهریبه) دا قووشی به لای ټینویه تی
 بوون له بیایاندا. نه مه تأقیق کړنه وه ی نه قلی
 ئینسانی نیه، چونکه مه سه له ی خرابه، به
 پیچپه وانه ی بابه تی میتافیزیکی که ریڼه چاره ی
 فلسفې مه ل نه ګرځی، به ته واره تی فلسفه
 نه خاته لاره. به لګو بابه ټیګه یو تأقیق کړنه وه ی
 نیراده و میزی مه لېږلرنی مرقف، چونکه راپریس
 مرقف له واقعیه تی ناماده بوونی خوا وه
 دهسه لاتدریکی خیرخواز و چاره ساری جیهان
 له (الزحی) به به مفری و خرابه که هاوسه ټګی
 نه واقعیه تن، روت بکاته وه.

نیت لیره دا پرسپارده کانی مرقف فلسفې
 نین، به لګو میژووی و وجودین. ئینسان نه پرسن:
 (خوای من له کوڼی به؟ نایا زیندوه؟) نه مه
 بابه ټیګه که ئینسانی شوقش و ئینسانی شاتر
 هرکامیان به شپوارو گیانی تاییه تی خویانه وه،
 روویه پووی نه بڼه وه.

خه سه له تی دوهم: نه مه تاییه ته ندیه که له
 خه سه له تی په ګډه وه وهر ګېراوه، نه مه یه که
 هر دوو ئینسانه که نه فسانه ی مرګی خویان
 قبوله. نیچه وتی: (نه مه خوا ګرځه به راستی نیت
 زیندو نیه، نه مه به ته واره تی مریوه) (نه مه
 رسته یه له کتیبی زهرده هفت به ګرځه ناخافت
 میثاوه ته وه، به لاه له زړویه ی کتیبه کانی تری
 نیچه دا رسته ی له م بابه ته هاتوه) جزی خویه تی
 که بیرسین، نیچه یوچی نه مه هواله ی، که به
 (هوالی ترسناک) ناو نابوو، راګه یاندو مه به سستی
 له م هواله چی بوو؟.

وه لاه نیچه هر شتیک بڼ، نه مه نه فسانه یه
 له سرده مری مؤدیرنیزم دا باو نه بوو. له و
 سرده مه دا، ئینسان به به هانه ی باشی نه قلی
 ګه رای، به مه قه ناعه تی ګرځېوو که بلن خولنیو

به س، واته وجودی خوا حقیقه ټیګی نه قلی نیه و
 هر ګیزیش حقیقه تی نه بووه، به لګو ته نها په ګډه
 وه م و خه یال بووه. جیهانی عه قلی، که جیهانی
 راسته قینه ی ئینسانه، پتویستی به خوا نیه.
 به لاه نه فسانه ی مرګی خوا، به پیچپه وانه ی
 بیرکړنه وه ی سرده مری مؤدیرنیزم، پاس له
 واقعیه ټیګی میژووی نه ګډه، واته ګرځانګاریتیکه
 له پوښه ی روډلوه کان و ریڅارنکی نوی ته یو
 چاره نووسی ئینسان. له به رنه مه، نه مه نه فسانه یه
 پره له هه ست و هه ژان، چ نه مه هه ست و هه ژانه،
 توږه یی ټیګی ټاګرین بڼ، یان ناو میډیکی دلمرین،
 پاخود خولیا په کی شیتانه، سرده نجام بانګه شه ی
 مرقف نه کات که بریاده وړکاو نه خشمه ی نوی
 د لېږتی.

له مېر خواوه، نه قلی و باوه، هر چی نه لټن،
 با بیلن، حقیقه ته وه په که خوا له میژووا که
 جیهانی برلوه ی ئینسان و مهیدانی ګرځه وه یه تی،
 چووته دهره وه. نیچه به نه فسانه که ی خوی و به
 ټاګاییه وه، مه سه له ییګ که سرده مری مؤدیرنیزم
 له رووی ناپاکی نیاز وه خوی لږ لادابوو، به
 راشکاوی ټیګی ترس میته روه نه میښت ته لاره وه.
 چون تر ته نها به به هانه ی که هه ندی که س وایان
 وتوه، نه توانی بلن ی جیهان پتویستی به
 خولقینه ریګ نیه که روونکه روه ی جیهان بڼ،
 به لاه بۆت نریه بلن ی که نه مه جیهانه پتویستی
 به دهسه لاتدریکی به ریڼه به ریش نیه. چونکه
 هیچ که س ناوړی بلن: نه ګر خوا مریوه نه ی
 کڼ دهسه لاتدری ره هاو بڼ چه ندو چوونه؟
 ته نانت له باری نیاز ناپاکی شه وه ناتوانی خوت
 له م پرسپاره بدزیته وه؟ جا نه مه پرسپاریتک بوو
 که ئینسانی شوقش ی (ګرمونیزم) و ئینسانی
 شاتر، هرکامیان به شپوارو تاییه تی خویان
 به ګوړه ی بڼه مای هاویه شه ی مرګی خوا
 راسته و خو روویه پووی بوونه ته وه.

خه سه له تی سټیهم: نه مه خه سه له ته که دیسان
 ټاکامی خه سه له تی په ګډه مه، نه مه یه که بڼ

باوه پری شوقش و شائق بنه مایه که پراوه ته وه. نه م
 بن باوه پری ته نانت ته نانت زه حمه تی نه وه به خلقی
 نادات که خلقی له به رگینگی ترا بنوین و بلی من
 نه دجام گیری به که م راستگی وه هر له به نه وه له
 بن باوه پری نا کادی می راف کاترو راستگی تره.
 سهره پای نه مانه پیش بن باوه پری نوی به هوی
 خوقیشاندانی راستگی یانه به وه وه بنه مایه کی
 پراوه و بریارینگی نازادی سهره تایی که خلقی به
 پیویستی به کی دیالکتیکی له قه لاه نه دلو،
 پینگی هیزه کانی له گوره پاندا گورده. خه لکانی
 سهر به نا کادی میست لایان واپو که بق
 ره تکرینه وهی خولو پروا به نه و و بق
 ره تکرینه وهی به لکه کلنه کانی پروا به نه و نه بن
 ده سهو دویتی پاساو هینانه وه بن. (له سهرده می
 مؤدیرینیم دا) پروا به خوا بره ای تقدیرنه ی خه لکو
 (تین) بو، به لام بن باوه پری نو قکاری و دژاپه تی
 کردنی رای گفتنی و (ثانسی تیز) سو، چاخی
 رقشنگری نه م راستی به ی به جیاواز کردنی نپوان
 ده مارگیری و روون نه ندیشی، قبول کرد. به لام
 نه وه لوستانه ی که تا پیش سهرده می پو مست
 مؤدیرینیم نه گوریوون، نیستا گوریوون.

بن باوه پری بنه مایه کی پراوه به و نه فسانه ی
 مهرگی خوا رای تقدیرنه ی خه لکو بوو ته (تیز -
 Thesis). بونه وهی ثانتی تیز (Anti thesis)
 واته باوه به خوا، متعانه پیدا بکا، که سی
 مه سیحی نه گره نه توانن، نه بن دوویاره خوا
 زیندوو بکاته وه و نیمانیش بق سه لماندن خلقی
 به لکه به پینیتنه وه.

پیویسته نه مهش بلیم که بن باوه پری بنه مای
 پراوه ی هاوچهرخ لای واپه که هرزی سهرده می
 مؤدیرینیتی به راستی له پینانوی رهت کردنه وهی
 باوه پرا نه دجام گیری نه کرد. نه م بابته بنگومان
 به سهر مارکس دا ده سه پپت، چونکه نه وه له
 هندی بابته جودا و جودا به هه مان شپوانی بن
 باوه پری نا کادی می - بلنموونه له رهت کردنه وهی
 چه مکی خولقاندن دا - نه دجام گیری به کار نه با.

به لام ته نیا شتیک که خو پنه ی به ره مه کانی
 لسی تی نه دمه گن نه وه به که مارکس ته نانت
 له خیتوهی مه سه له که نه گه پستوه. بق نمونه
 مه سه له ی به ره دوا مپوونی جیهان له گه ل
 مه سه له ی نه گری گودجانی دا تیکه ل نه کات، نه و
 پتر به و تپوریا نه قایلی که راسته و خق له
 فیوریاخی وهرگرتوه. واته نه وهی که نابین
 وه هم و خه پالو خوا خولقاوی هیزی خه یالی
 نینسانه. هه ورها که باسمان کرد نه م تیوریه
 می سهرده می مؤدیرینیم، به لام بن باوه پری
 مارکسیستی و بن باوه پری شائق بق دواوه
 ناگه پنه وه نه م تیوریه یان نه گریوونه به نه م
 سهرچاوگی خلقان.

هیچ کامیان بقنه وهی پاساو یک بق مه پله کی
 خلقان - واته مه یلی سهرکوت کردنی خولو به
 غایب زانینی - به هیچ جوری که نه بق دواوه
 نه گه پنه وه نه ناویش له نه دجام گیری به کانی
 چاخی مؤدیرینیم نه دهنه وه.

خه سه لاتی چواره م: مرقی شوقش و مرقی
 شائق له م راپه دا ته باو کلکن که خوا ته نیا شتیک
 زیاده نریه که پشت گوین بخری و ناویری لسی
 نه دریته وه، به لکو هره شه به کی جدی به که
 نه بیته له دژی خه بات بگری و شه ی له کولی
 خه لک بگریته وه. خوا و همینگی بن ورن نریه
 که لیکیش زیانباره. نه م دوو مرقی به به خوا
 بوون قایل نین و هه رنوکیان تقدیرش نه دخوان.
 نه وان بن باوه پین، به لکو دوژمنکارین و خواس
 به توانای ره ها به دوژمنی خلقان نه زانن، مه یل
 به لای سهرکوت کردنی خوادو به غایب زانینی
 لیره وه سهری هه لداوه.

خه سه لاتی پنجه م: نه م دوو مرقی نه دزه خوا
 نو پیه، بق دوژمنایه تی جدی خلقان له گه ل خوادا
 بنه مایه کی هاو به شیان هیه. به رای نه وان خوا

هرچند هرکاميان وشه‌ی سروشت به واتای
تاييهت خوی به کار نه‌با. مرقی شورش نه‌لن:
نه‌بن مرقف له له‌شی ناترگانیکي و ریک
نه‌خلووی خوی (مه‌به‌ستیان سروشت) له ریکي
ریک‌خستنی‌یه‌وه له کومه‌لگای کوم‌نیستی‌دا رزگار
بکری. مرقی شاتر نه‌لن: نینسان نه‌بن
له‌ریکي به‌دیه‌تانی پوچی‌یه‌وه له ماهیه‌تی
خوی رزگار بکری.

له‌هر‌دو حال‌دا نازایی په‌یوه‌ندی به
بیروپرو یا ساوه‌نی‌یه به‌لکو په‌یوه‌سته به
کرده‌وو میژوووه. مه‌سه‌له‌ی نازایی مه‌سه‌له‌ی
ده‌سته‌به‌ر کردنی نه‌و نازایی‌یه‌نی‌یه که به
شیوه‌به‌ک دابین کرلو، به‌لکو مه‌سه‌له‌ی دابین
کردنی خودی نازایی‌یه که هېشتا بوونی‌نی‌یه.
کاتیک که مرقی شورش و مرقی شاتر بریاری
نازاد کردنی نینسان نه‌ده‌ن و نه‌یان‌وئ نازادی
بکن، له راستی‌دا وه نه‌ویه بیان‌وئ نینسان
بخولقین، خولقاندنیکي نوئ، که په‌کام مارجی،
خو له غایب زانیه‌تی.

نیستا نه‌وئ هندی درباری مرقی
دژه‌خوای شورش جیهانی کوم‌نیزمه‌وه بدویم،
نامادجی من ته‌نیا پیشاندانی نه‌م راستی‌یه‌یه که
نه‌م نینسان له میژودا دیارده‌یه‌کی نوئ‌یه.

په‌کام: مه‌یلی که‌سی مارکسیست به‌لای دژه
خوای‌دا، نه‌وه که‌وگه‌مژه‌یه‌ی^(۱۵) که له‌ته‌وراتدا
ناوی ماتووه که له‌سهر بنه‌مای مه‌یلی تاکه‌که‌سی
به‌ره‌لار بن لقاوه‌وه. نه‌وه که‌فیل‌سوروه‌کانی
چاخی روشن‌گری فوره‌نسا له‌سهر بناغی مه‌یلی
له‌خوبایی بوواته‌و نه‌قل په‌رستی. به‌لکو ره‌گی بن
باوه‌ری مارکسیزم له جیهانی روودلووه‌کان دایه
واته له مه‌ینه‌تی و چاره‌په‌شی مرقف‌دا، که
راستی‌یه‌که‌ی کومه‌لایه‌تی‌یه‌و نابن له جیهانی بیرو
باوه‌رو تیوری‌یه‌کان دا بقی بگ‌رین. نه‌م بن
باوه‌ری‌یه تاکامی په‌سنی و توو‌په‌ی مرقف له

وه‌ک خولقینه‌ری سروشت و ده‌سه‌لاتدار به‌سهر
میژودا نوژمنی نازایی نینسان. نه‌گر خوا
ه‌یهو نینسان نه‌خولقین‌و به‌تاييهت نه‌گر
حکومت نه‌کا به‌سهریدا، که‌واته نازایی
نینسان‌کان له‌کویدایه، واته نینسانی نازاد مانای
نیه. مه‌لبه‌ت لیکنده‌وه‌ی نازادی به‌لای نه‌م دوو
مرقه‌وه که‌لن جیاوازه، به‌لام به‌م ه‌موو
جیاوازی‌یه‌وه، ه‌ره‌دوویکیان له‌سهر نه‌وه
ریکه‌وتوون که نازادی بریتییه له‌تک‌تق‌می ره‌ها
(autonomy absolute) بیجکه له‌م حال‌ته،
هر نازادی‌نی‌یه. نازادی به‌مانای سهریه‌خویی‌وه
سهریه‌خویی به‌مانایی تیپ‌ه‌راندنی
ه‌مووسنوریکه، به‌م پرتیه نه‌گر نازایی خوا له
سهری نازایی نینسان‌وه بیت‌و له نه‌دجام‌دا
نازایی نینسان سنوردریکا، نه‌و نازایی‌یه ه‌ره
نامین. نینسان نه‌بن خوی جیهانی خوی بن،
نیستا نه‌م جیهانه چ سروشته‌که‌ی مارکسیستی
بن، یان پوچی‌یه‌که‌ی شاتر یه‌کان، جگ له‌م
حاله‌ته نینسان، نینسان نه‌.

خه‌سه‌تی شه‌شم: مرقی شورش و مرقی
شاتر، هرچند له وه‌سفی نازاییدا جیاوازی‌یان
پیکه‌وه ه‌یه به‌لام له‌خالیکي ناوهریک‌دا هاوده‌نگ
و کړکن: هیچکامیان بایه‌خ بقو نازادی‌یه‌ی
سهرده‌می مؤدیرنیزم دانانن. له چاخی
مؤدیرنیزم‌دا باس له نازادیکه‌لیکی به‌حساب نوئ،
مافی مرقف و هاوول‌تیاو باس له نازادی‌یانه‌ی
که یاسا نه‌توانن ده‌سته‌به‌ریان بیت، کرلو.

به‌لام نازایی راسته‌قینه‌ی مرقف به‌م شتوازه
یاسایی‌یه بن به‌هایانه ناپه‌ته دی، چونکه نه‌م
شتوازه هیچ په‌یوه‌ندی‌یه‌کان به نازادی‌یه‌وه
نریه، نینسان ته‌نانه‌ت نه‌گر له ه‌موو نازادی‌یه
نوئ‌کانیش به‌خدارین، هېشتا هر کزیله‌یه.

به‌لام کزیله‌ی کی؟ ه‌ره‌دو مرقف‌که به‌یه‌ک
ده‌نگ وه‌لام نه‌ده‌نه‌وه: کزیله‌ی سروشتی خوی،

بارونلخی میژوویی خوی له سهردهمی تهکنیک و پيشه سازى دا، له ناخی بى باوه پیهك دا كه سهرچاوه سهرهكیهكهی مهسهلهی خراپه و گنده لى په، بته مایهكی ئاكاری مهیه كه له سهر نهو بته مایه، نهك ههر نابى خراپه و گنده لى هه بى بهلكو به هیج جورىك بوونیشى ژهكفری^(*) ناکرئ. ئەم ئەسله هینده ره مایه كه تهنانهت خوی كتیبی پیرزیش وهك بابتهكی پیویست بق حكومهتهكهی به سهر جیهاندا قبولی ناكا. نهو خراپه و گنده لى به خراپ نه زانی، بهلام به شتیكى دوور له ژهكفری نازانى. ههروهها كه پۆلس ی پیرۆز وتوویه تی: (خوا له بهرامبهه خراپه و گنده لى دا (ژهكفری) نهنوین، بهلام نه مرق ئەم مهسهلهیه وهك تاوانیک وایه له دژی تاوانیک وایه له دژی خوادا. بهگویرهی ئەم تاوانه، خوا نابى له بهرامبهه خراپه و گنده لیدا ژهكفری بى و چون ژهكفره، كه واته خوانیه. بهم شیوهیه خوا له بهر خودی خوی نكولی لى نهكرئ. ئەم بى باوه پیه كه تیدا، ئینسان، خوا به هوی ئاكاریكه وه كه پتر له خودی خوا له ئەم نهچن، روت نهكاته وه، پاكترین و به گوپترین جورى بى باوه پیه. ئەم بى باوه پیه گالى له بى باوه پیهكانى سوکی ئینجیل و تاك كه رایانهی بى بایه خى فلهسفه، مهزنده. بى باوه پیه مارکسیستی هه رچهن نهگیشهوته ئەم ئاسته، بهلام به رهو ئەم مه بهسته دهروا.

نووه: مه یلی مارکسیستیک بى نازادی، ئاکامی توو په یی نه وه له به بهختی مرقف. بر دیایوف نهگیشهوته كه: پرس یاریان له زانخوازیكى^(**) روسی كرد كه له پاریس خویندنی نهولو كردهو نهیه ویست بگه پته وه بق روسیا: كه ئایا چ شتیك له فهره نسادا پتر له هه موو شت سهر دجی راكیشای؟ له وهلامدا وتی: (فهره نسا به هیج شیوهیهك نازادی تیدا نیه). ئەم وهلامه

سهیره پيشانی ئەدا كه له نتوان چه مكی نازادی له چاخی مۆدیریزمدلو چه مكی نازادی له هزری مارکسیستی دا چهن مهردای مهیه. له روانگهی مارکسیستیکه وه، ئسازادی راسته قینه واته دهسه لاتداریتی به مه بهستی گۆرینی سروشت، گۆرینی مرقف و كقمه لگا، بینا كرنی جیهانیكى نوئ و دهستپێكرنی میژوویكى نوئ. كاتیک كه ئینسان نهو پیدلویستیانیه كه له دیالكتیكى ماتریالیزمی میژوودا شارداروهن، دهرك بگا، ئەم تواناو دهسه لاتیه دهست نهكهوئ و ئەم دهرك كرنه نه یكا به حاكمی میژوو.

نازادی راسته قینهی مرقف تهنها برتیبه له دهسه لاتداریتیبه كه له میژوودا هه موو ساتیک بهكار نه برئ. ئەم نازادیه واته ئەم بهكاربردنی هیزیه به سهر پرۆسهی میژوودا، هه مان نازادی ره مایه ئینسانی شوقش كه خاوهنی ئەم نازادیه بوو له مانای میژووتیده گات. بهواتایهكی تر، مانایهكی نوئ به میژوو نه به خفس و به رهو رتیازیكى نوئ كه له كۆتاییهكهی جیهانیكى به نور له مهینهتی و چاره رهشیه ناراستهی نهكات.

سینهه: دوژمنی سهرهكی نازادی، به مانا مارکسیستیهكهی، خوا به مانا رههاكهی ره مایه "خوا ئاگایی"، نهو جۆرهی كه كتیبی پیرۆز لیكى دلوه ته وه، سهرچاوهی سهرهكی له خۆدایه پان و له خۆ نامۆبوونی مرقفه. ئەمه چه مكیكى ئالۆزی مارکسیستیه بهلام ئیمه بق مه بهستهكی ئیستا ی خۆمان نه وهنده به سه كه بلین له خۆ نامۆبوون دژی نازادییه. به واتایهكی وردتر وه ژینراوتر، له خۆ نامۆبوون، ئینسان له نازادیهكانی خوی بییهی نهكات. ئینسانیک كه خوا به توانایهكی رهها بزانی، رادهستی^(***) وههم و خه یال. به وههم و خه یال زانینی خوا، نهگه نه لێن ئاکامی رزگار بوونی ئینسانه له

فلسفه‌ی سرده‌می مؤدیریزم، نه‌توانین بلین،
 ناگامی نم چه‌قیقه‌ته‌یه که که‌سی مارکسیست
 نه‌یه‌وئ خوا وه‌هم و خه‌یال بئ. خوا جگه له
 ده‌ستکردیکی یان نافریندرایکی خودی ئینسان،
 شتیکی ترنیه. مارکس (له‌گوتاریکی
 به‌ناویانگیدا که تییدا نایین به (نه‌فیونی گل) ناو
 نه‌با ئه‌ئ: (خوا ناهي ئینسانی سته‌مدیده‌یه).
 مرقف بۆ ئارامکردنه‌وه‌ی خۆی له‌کاتی مه‌ینه‌تیدا،
 هیزیکی خه‌یالی، که ده‌سه‌لاتداری میژوه‌و
 نه‌توانئ له نه‌هامه‌تی رزگاری بکاو میژوو به‌رو
 به‌هه‌شتیک بپا که له‌ویدیوی خۆیه‌وه‌یه، له
 ناسمانی خه‌یالدا دروست نه‌کا. به‌لام نه‌مه له
 راستیدا ته‌نها ره‌نگدانه‌وه‌ی مه‌یله‌کانی خودی
 ئینسانه، هه‌رۆیه نه‌م ره‌نگدانه‌وه‌و نه‌م خه‌یال
 ره‌نگدراوه‌یه و بپوا به‌م خه‌یالانه هه‌مووی زیان
 به‌خشه‌و پیشاندهری له‌خه‌یالامۆی مرقف.
 مرقف له‌نه‌هجامی باوه‌ر به‌خودا له‌گه‌ل خودی
 راسته‌قینه‌ی خۆیدا نامۆ نه‌بئ. نو نه‌م توانایه‌ی
 هه‌یه که خۆی بئ، واته به‌توانای ره‌هاسئ، به‌لام
 که باوه‌ری به‌خوا هه‌بوو نه‌توانایه‌ی له‌ده‌ست
 نه‌دا. ئه‌رکی میژوویی مرقف نه‌وه‌یه که سروشتی
 خۆی بگۆڕی و له شه‌ ناوێرگانیکه‌یه‌که‌یشی (واته
 سروشت) که له‌هالی حازیدا به‌ره‌و کۆیلایه‌تی و
 چاره‌ره‌شی نه‌با، رێک بخاته‌وه، واته مه‌ینه‌تییک
 که له رابردودا له خه‌سه‌له‌ته‌کانی کۆمه‌لگای
 فیودالیه‌ بوو و ئیستاش له‌تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی
 کۆمه‌لگای کاپیتالیزمه له‌خۆی دوور بخاته‌وه.
 به‌لام ئینسان، له‌گه‌ل باوه‌ر به‌خودا ناتوانئ نه‌م
 ئه‌رکه به‌جئ به‌ئین.

که‌واته نه‌بئ خوا ناگامی له‌ناو ئینسانه‌کانی
 نوێی شۆڕشدا ریشه‌کێش بکړئ. هه‌روه‌ها خوا،
 به‌ته‌واوه‌تی سه‌رکوت بکړئ، واته هه‌م له ژبانی
 کۆمه‌لایه‌تی و هه‌م له ژبانی تاکیدا نه‌بئ
 ده‌ریکړئ. مارکس و میراتبه‌ره‌کانی، فریوی نه‌و
 دروشمه‌ پوچه‌له‌ی مرقف بئ خواکانی سرده‌می

مؤدیریزمان نه‌خوارد، که ئه‌ئ: ئایین بابته‌که
 ته‌نها په‌یوه‌ندی به‌تاک و به‌که‌سه‌وه هه‌یه.
 ئه‌وان نه‌وه‌نده زیره‌ک بوون که تییکه‌ن، ئایین
 ته‌نانه‌ت به‌شیوه‌ی باوه‌ریکی که‌سی، له هه‌موو
 بابته‌کی تری کۆمه‌لایه‌تی، کۆمه‌لایه‌تی تهره.
 که‌واته له کۆمه‌لگای نایدیالی مارکسیزمدا هیچ
 که‌س، ته‌نانه‌ت له خه‌لوته‌ی دلی خۆیشی دا، بۆی
 نیه بلئ: (خوا لیره‌دایه، به‌توانای ره‌ها ئیستا
 زیندوه‌و خه‌ریکی کاره). که‌سیکی وا، که‌مژه‌یه و
 به‌دابراو له شۆڕش له‌قه‌له‌م نه‌درئ، شۆڕشیک که
 هه‌موو سه‌ره‌که‌وتنه‌کانی به‌سه‌رکوتگرینی خه‌لو
 ریشه‌کێش کرینی باوه‌ر به‌ده‌سه‌لاتداریتی نه‌و
 به‌سه‌ر میژوه‌وه به‌ستراوه.

لینین، که میراتگری مارکس بوو، نه‌م خاله
 زۆر گرنگه‌ی گه‌لن راهه‌کاوترا له‌مامۆستاکی
 ده‌رپرپوه. نه‌و له‌سالی ۱۹۰۵ دا وتی: ره‌نگه
 حکومه‌ت بیه‌وئ ئایین وه‌ک بابته‌یکی ته‌واو
 شه‌خسی له‌قه‌له‌م بدات به‌لام نه‌مه ته‌نها
 مشووریکه‌و سازانه له‌گه‌ل گیانی کاپیتالیزمی
 مؤدیرندا. له‌بیدی هیزیی کرێکارانی سۆسیالیستی
 شۆڕشگێژه‌وه، ئایین به‌هیچ جۆرئ بابته‌یکی
 شه‌خسی نیه به‌لکو نایدیۆلۆژیکه، له‌م روه‌وه
 په‌یوه‌ندی به‌حیزیه‌وه هه‌یه و له‌نه‌هجامدا شتیکی
 کۆمه‌لایه‌تییه. له‌خه‌باتی نایدیۆلۆژیکیدا، خه‌بات
 درئ ئایین زۆلی بناغه‌یی هه‌یه و راگه‌یاندنی بئ
 باوه‌ری بۆ راگه‌یاندنی حیزب زۆر پتویسته.
 که‌سیکی مه‌سیحی، واته که‌سیک که‌خوا به
 توانای بئ چه‌ندو چوون و ره‌ها نه‌زانئ و پئی
 وایه که نه‌و لیژه‌و له‌م ساته‌و له‌میژودا له‌گه‌ل
 ئیتمه‌دایه، له‌حیزبی ئیتمه‌دا جیگای نیه و کاتی که
 حیزب به‌سه‌ره‌که‌وتنی شۆڕش سه‌ریکه‌وئ،
 که‌سیکی واه هیچ کوئ، جیگای نابێته‌وه.

چوارهم: نه‌فسانه‌ی مه‌رگی خوا
 له‌پێداویستییه‌کانی نایدیۆلۆژیکی شۆڕشه.

هه لبت مهرگی خوا تهنه نهفسانه يک نيه، بهواتاييکی ورتتر، له پشت روالهتي نهده يی نهفسانه وه، حه قيقه تيکی زانستيانه هه يه. نهو حه قيقه تهي شمه يه که نينساني شقوش به ده رکيکی زانستيانه له ميژوو گه يشتوو و له مانای ميژوو تيگه يشتوو. نهو تيگه يشتوو که ميژوو سروشتی نينسان سروست نهکا، نهک خوا، و نه مه ييش واته مهرگی خوا، کاتي که مرقف له ريگه ي ميژوو وه خوی ناسی و تيگه يشت که نافریندراوی ميژوو، نهک هي خوا، نيتر خوا مردوه، نهو مريدو له گورپه يانی ميژوو ده رکراو نينسانيش وهک دهسه لاتداری ميژوو به جی هيت.

پينجه م: مرقفی نژه خوی شقوش وهک لايه ني نهو سنووه ي که بق نه رکه ميژوو يه که له بهر چاوی گرتوه، ديارده يه کی نو يه. چونکه نامادجی نهو يه کالاکر نه وه ي مهسه له ي خرابه و گنده لي نيه. نهو، نه م حه قيقه ته نه زانی که هيج ريگابهک بق چاره سري نه م مهسه له ي شيایي قبول کردن نه به مگر لايه ني کرده وه ي تيدا هه بيت واته به راستی نينسان له کوتو بهندی خرابه و گنده لي رزگار بکا. به م پريه، نه رکيک که به نه ستوی گرتوه، نه رکيکی کرده يه.

نهو هه روه ها نه مه ييش نه زانی که مهسه له ي خرابه تهنه به ده سستی که سيگ ريگه چاره ي کرده يی خوی نه بېی که بتوانی پيشانی بدات که خرابه له راستيدا خرابه نيه به لگو چاکه يه (واته شهپ تهنه شهپ نيه به لگو خيره). له نهروتي کتیبی پيرزدا نه م توانايه تهنه خوا هه يتي و بهس. به توانای رها. تهنه له بهر نهوه له بهرام بهر خرابه دا که له م جيهانه دا نه کړی، ژه کله ري پيشان نه دات، چونکه نه توانی کارئ بکات که نه م ژه کله ري يه (دابه وري يه که ي بخته رو) (رؤمي يه کان کتیبی سنيهم، نايه تي ۲۶).

نه مرق نينساني شقوش له هه موو کاتيکی تر باختر نه توانی نه م کاره بکات، چونکه نهو نه مرق خاوه ني نهو تولنايه يه نه مه بنچينه ي سهره کبی رهوشتی شقوشه. له روانگه ي نهو وه خرابه نه توانی رها بېی و تهنات نه کړی خرابه به ده سستی نه نقه ست نه دجام بدری، به لام بهو مهرجه ي له پيتناوی به ديها تني نامادجی کانی شقوش دا بېی. دهسه لاتداری نو يی ميژوو نه توانی واپيشان بدات که به ده ختي نيسنا (ج خودی نينسان به سهر خوی هينابېی و ج به سه رواندا سه پاندي) له راستي دا چاکه يه خيري تيدا يه، چونکه له پيتناوی به ديها تني نامادجی کانی شقوش دايه.

له کاتي سهره لدانی کرمه لکای جيهانی کرمق نيزم دا، مهسه له ي خرابه کاری، به کرده وه يه کاللا نه بيتو وه له م کات دايه که دادی رزگار که ري مرقفی نژه خوا ده رنه که ويی. ميژوی رزگاری له کتیبی پيرزدا له کاتيکه وه ده ست پې نهکا که (يه هوه Yahweh) وهک خوابه کی ناماده و زيندو هاته خواره وه تا قه وه که ي خوی له نه هاهه تري کزيلايه تي ميسر رزگار بکا. نه م ميژوو ناماژه بق نامادجک نهکا که هه م يهک واقعيت و هه م يهک هينما، واته گه رانه وه بق سه رزه ميني به ليندراو که جگه کانی هه نگوين شيري تيدا يه. به رواي نو يی رزگاری، له کاتيکه وه ده ست پې نهکا که نينسان تيگه يشتوو که وا خوا نهک هه ر رزگار که ري نريه به لگو خواقينه ريض نريه و نه مه ييش به مانای مهرگی خوابه، نه م ميژوو ييش ناماژه بق نامادجک نهکا که تهنه واقعيته نهک هينما. دهسه لاتداری نو يی ميژوو، واته هيزی کرمق نيسن، په يمانی نيزين واته بردي خه لک بق سه رزه ميني به ليندراو، نوويات نه کاته وه، به لام نه مجاره هه رومي سه رزه ميني به ليندراو هه موو گوی زه وي يه و چونه ناويشي له داماتوودا

سەرئەگرت. هێماکانی هەنگوین و شیر هەرودە
خۆیان ماوە تەرەو لە هەر کامەیان بەشی هەموو
کەس دابین ئەکرت، بەلام بەلای سەرروی ئەم
سەرزمەمینە هەموو خەلکانەو ئالایەک
ئەخە کێتەو کە وەبیر هێنەرەوێ ئەو ئالایە
کە پاش سەرگەوتنی (یوشع) بەسەر (ئەمالیک
Amalek) هەکان دای موسا بەرزێ کردەو، ئەنھا
بەم جیاوازییەو کە لەسەر ئەم ئالایە نووسراوە
(خوایە، خوا مردووە).

شەشەم: مرقئی شۆرش دلتیایی یەکی تەواو
نوێ لە خۆ پیشان ئەدات کە لەگەڵ پلە
ئەودەسە لاتداریتی یەکی بە ئەستۆی گرتووە،
گوردجاو و شیاو، هەلبەت ئەو وەک (کۆندۆرسە)
نێیە کە بە دلتیایی یەکی تەواو و بەلام قابیلی
شکان، کە تاییبەت بە ئەل گەپایی پێشین بوو،
لەسەر هەلدانی روو ئەندیشی و لەناوچوونی
دەمارگیری دلتیایی. مارکس وتی: (راو
ئەندیشەکان هیچ کاریکیان پێ ناکرێ) و
میراتبەرەکانیشی بە تەواوەتی برۆیان بە
قەسکە ی کرد. ئەوان بیروپاکی مارکس یان
بەهێز مۆتیرە کرد و کردیانە حکومەتێکی گەورە
کە هەموو تواناکانی خۆی بۆ بەرەو پێش بردنی
شۆرش خستوو و گەر، شاگردەکانی مارکس
زۆر چاک ئەزانن کە چۆن کەلک لە هێز وەرگیری
بۆ پاراستنی ئەندیشە. ئینسانی نوێ (کۆنت) یش
نێیە کە خۆی بەم برۆیە دلتیایی بکا، کە
مێژووی خۆی کۆتایی بەسەر دەمی لەسەفەر
ئیلاهیيات ئەهێنێ و چاخی نوێی زانست دەست
پێدەکات. ئینسانی نوێ ئەزانێ کە مێژوو
هەرودەما کە پێویستی بە دەسەلاتدار هەیە،
پێویستی ویش بە خزمەتکار هەیە کە کارەکانی بۆ
جێبەجێ بکا.

گەورەترین لەخۆبردوویی ئینسان ئەو یە کە
خزمەتکاری مێژوویی. چونکە لەم خزمەتکردنەدا،

قوولترین رهگی دلتیایی خۆی ئەدۆزێتەو.
ئینسانی نوێ نمونەی ساختهی هەمان
(خزمەتکاری یەو) یە کە ئەشقیای نوو دەم چەن
شیرینکی بۆ هۆنێوەتەو. ئەو، لە خۆبوردەو
پارەو لەزەتیش ناتوانێ تووشی خراپەو گەندەلی
بکات. ئەو پەیمانی بەستوو کە سەختی کاری
بەردەوام، کە ئەرگی بنەرەتی چینی کرێکارە،
زەکەری بکا و لەم رێگەو بەدیھاتی
ئامادەکانی شۆرش پێش بخات. ئەم ئینسانە
نوێیە ئەیهوێ حکومەتی دیکتاتۆری بەسەر
هەموو جیهاندا بسەپێنێ، بەلام ئەنھا بەمەبەستی
رێگارکردنی جیهان. ئەو تەنانت خوازیاری
مەرگی خۆیەتی و بەم کارەشی ئەبیته هۆی لەناو
بردنی حکومەتێک، کە کەرەسە هێزی خۆیەتی،
بەلام ئەنھا لەبەرئەوێ کە تەنانت بە باجی
مەرگی خۆیەتی بوو، خەلک رێگار بکاو بەرەو
ژيانیکی نوێ لە کۆمەلگایێکی بێ چیندا بیانبات.
هەلبەت ئەمە رووداویکە کە ئەمۆ بەرچاوانەوێ
بەلام ئەو، روودانی لەداهاتوودا بە شستی
بێگومان ئەزانێ. (بە چاوی ئیمان گەلێ لە شتە
ئەنیدەنیەکان ئەبێنێ).

دەست ئەتەست، خەسڵەتەکانی ئینسانی
شۆرش -م بەهێزەو بیکی عێفانی تەواو کرد.
چون لام وایە ئەگەر باری عێفانیەکی کە لامی
ئینسانی نێو خۆی شۆرش ئەبێستێ، ناتوانێ
بەتەواوەتی دەرکیان بکەن.

وەسفکردنی جۆری نوو دەمی بێ باوەری لە
چاخی پۆست مۆدێرنیزمدا، کە مرقئی نوێی
شائق هێمایەتی، گەلێ نێوارە. چونکە ئەو نازە
هاتووەتە ناو مەیدانەو هێشتا ئامادەکانی
بەتەواوەتی روون نێیە، سەرەرای ئەمانەیش،
ئاخافتن لەسەر مرقئی شائق وەک ئاخافتن لەسەر
مرقئی مارکسیست ئاسان نێیە، چونکە ئینسانی
مارکسیست یەک سیما واتە یەک رووی هەیە،
ئەویش بەکۆمەلێک هێلی نەگۆڕ و دیارەو، وەک

باوه په پلي، واته خوا مړيووه، بډيان نه شي پان
 نا؟ ناماجي نو نه مه په كه به دي هاتني مەرگي
 خوا ده سته ريكارو جيهانيك به پيښته دي كه
 خوكه ي مړيووه مړيوه ها وه سكرانيكي
 بياره ناسانه له نينساني بي خوا بخته رو.
 ناماجي گشتي مرقلي شاتقش، كه سارته ري
 كړيووه به نمونه بالاي خړي، هر شتيكه له م
 پايته، ه لبت بي نه واو كړني باه ته كه مان
 پتويسته چنه خاليكي ناسك زباد بكري كه من
 ه ول نه دم به شتو په كي گشتي باسيان بكه م.

په كه م: خالي ده سته پكړني مرقلي شاتق،
 جيهاني روولووكانه نه ك جيهاني باوه په كان.
 نو وي له سهره تاوه له بهرام به ري دايه مه سه له ي
 خراپه په. نو جيهانا به م جوړه نه پيښي كه كامل
 (ه لبت خودي كامق نه ك نو كامق ي و له ژور
 كاريگ ري نه فسيه و ناماجه كاني سارته ردا
 يو). له كتيبي (نينساني ياخي) دا به پيويه تي.
 نو وي نو نه پيښي بايه خپكه كه مەرگ كه ماري
 دلوو به رده وام به شتو ده ك ل جوړاو جوړ (كه
 ه مان شتو جوړاو جوړه كاني مەرگ) ه څرشي
 نه كړي ته سر. نو اي مەرگيش هيچ شتيك نه په.
 هه نديك له مه پنه تي په كاني مرقف گشتي په، وه،
 جهنگي نږدانه و ره فسياري توندوتيز له
 نوريكانه كاني كاري ناچار ددا، كه هه ريوو كيان
 نه نجامي سته مكار ي پان گه رجا په تي سياست
 مه درانه. هه نديكش له مه پنه تي په كان تاكي و
 كه سين وه، بي تاوانتيك كه نزار نه دي پان
 كه سنيكي به نه مه كه كه خيانه تي پي نه كړي، پان
 دلداري كه ره فتياري ناچوا ميرياني له گه ل نه كړي،
 كه سنيكي به پريز كه تاوانتيكي سووكي به نارووا
 نه دي ته پال و هه روو ها نه خړ خړي په كان و
 شكسته كان و لاوازي په كان. نينساني شاتق نه م
 ديمه نه دلته زڼانه نه ك به ره فسيبي و
 به دگوماني په وه بهرام به مرقف، - كه له

كه سنيكي به سالاچوو به پيشه په كي نه كړيو
 دياره وه، به لام نينساني شاتق په ك نينسان نريه
 به لكو كړه لنيكي زور نينسانه كانه كه له په كتر
 جياوازو جيان و ليكچووني نه و تر له نتيواناندا
 نابيزيت، له م رووه وه پتاسه كړني سيماي نو
 نه گه نه سته م نه بي، دژوره. رهنگه نمونه بالاي
 نه م چه شنه نينسانه (ژان پول سارته) بيت،
 هه چنه هه ندي له مرقف كاني شاتق نه م
 ليكچوونه رته نه كه نه وه.

نه توانين سارته به شتو په كي نا ناساي و
 پتچه وانه، به هيله سوونيكي سكرلاستيكي برانين،
 چونكه په يوه ندي نو له گه ل پيشگزي په كاني
 نيچه دا وه كه په يوه ندي هيله سووني سكرلاستيكي
 وايه له گه ل پيشگزي په كاني (سهره مې نوئي)
 (مه به ست چوار نينجيه كه و نامه ي نوينه رانه).
 هيله سووله سكرلاستيكيه كان كه پيشه نكيان
 (نانسيلم) يو، به به ماي (نيمان نه هينم تاكو
 تيبيكه م) ده ستيان پيكره.

پرسيا ري هيله سووني سكرلاستيكي نه مه يوو
 كه ناپا نه وي باوه نه پلي ماقوله؟ به لام
 سارته به نه فسانه ي مەرگي خړاوو ده ست پي
 ده كات. مەرگي خوا بي سارته تاكه كوله كي
 باوه په تي و نه مه يشي بي سي و نوو قبول
 كړيووه. كه واته پرسيا ري نه وي وه كه پرسيا ري
 هيله سووني سكرلاستيكي وايه، واته ناپا نه وي
 باوه نه پلي ماقوله؟ نه گه ر بهانه وي
 پرسيا ره كي سارته ر وږتر روون بكه پنه وه نه بي
 په كتيك له وه كاني پرسيا ره كه بگړين، چونكه
 وشه ي ماقول (Intelligible) بيگومان له
 روانگي سارته ره وه ناماقوله، نو هه رگيز نه م
 وشه به به كارنابا، چونكه نه و كاته ناتواني
 مه به ستي خړي ده ري بي. كه واته پرسيا ره كي
 نو له گه ل پرسيا ري هيله سووني سكرلاستيكي دا
 نه ختيك جياوازه. به شتو په كي راستر،
 پرسيا ره كي سارته نه مه په، كه ناپا نه وي

هه موو لایه که وه روویه پرووی ئەم مەترسیانە
نەبێتە وه - بە لکو بە سۆزو هاو دەودی یه وه،
سەیر ئەکا. حالەتی دەروونی ئەو پێچەوانەی
حالەتی دەروونی مرقفی مۆدێرنیزمە که
بەرپاڵکان لە چاوی دا نرە و شاوێ بوون.

دەروونی ئەو تاریکی دای گرتووه و هەست بە
کۆتایی هاتن و تێکشکاندن بوون (وجود) ئەکا و
ئەمەش ئەبێتە هۆی بێ تاقەتی و پەشیمانی
نێگەرانی بوونی. گیانی ئەو لە بەرامبەر قابیلی
پیش بینی نەبوونی مێژوودا ئەلەرزێ. ئەم مرقفی
چاخی پۆست مۆدێرنیزمە لە پەشیمانی و دڵ
راوێکدا نەژی.

نووه: مرقفی شاتر بەهۆی روونکردنە وه و
تێگەشتنی جیهانی بێنراویدا ناپوا، بە لکو تەنها
ئەیهوێ ئەم جیهانەدا بە نازادی بژی. تێگەشتنی
ئەو لە نازادی، نادیارو ئالۆزە، بەلام ئێمە بۆ
مەبەستی ئێستای خۆمان، تەنها ئەوەندە بەسە
که لە دەستەواژەکی سارتر کە لک وەرگیرێ و
بۆ ئێمە که مرقفی شاتر ئەیهوێ (دروستکەری
خۆی، یان داھێنەری خۆی - Inventor of
himself) بێ. ئەم خواستە، پەرزەشی بەلام
نەک لە جووێ خوش خەیاڵانە و باوی کۆن، مانای
ئەم خواستە ئەوەیە که ئێنسان ئەبێ پووجی
جیهان و هەروەها پووجی خۆی دەرک بکا. مرقف
یەک مامبەت نییە، واتە لە قوولایی دەروونی دا
هیچ ماناو ماقوولێسە تێک نایە، ئێنسان هیچ
سروشیتێکی نییە، واتە لە قوولایی دەروونی دا هیچ
کۆمەڵە سیستەمێکی هێزی بزوێنەری نییە که
ببێتە هۆی کارێکی ناماندار و گونجاو. ئەم
مەسەلە یە نەک هەر لەسەر ئێنسان بە لکو لەسەر
جیهانی شەو راستە و لەم حالەدا جیهان ئەبێ.
بە جیهانێکی شاترێکی که تەنها بەکەلکی
شاترێ. با ئەمانە هەمووی وایێ و کەس هەولی
گۆڕانیان نەدا، چونکە ئێنسان شاتر

بە پێچەوانەی مرقفی مارکسیست، نازادی بەمانای
ئەگەری گۆڕینی جیهان نازانی. بەپای ئەو
ئەگەری ئەم بابەتە شتیکی نەستەمە. ئێنجیل
ئەلێ: (جیهان تاریکە) و بەم شتیوێ
حەقیقەتێکی نەگۆڕو بۆلاتر لە زەمان دەرئەخات،
بەلام ئێنسانی شاتر ئەلێ جیهان پووج و بێ
مانایە. بەم جووێ ئێنجیل جیهان تەنها بە
نەهێنی یەک ئەزانێ بەلام مرقفی شاتر ئەیکا بە
مەتەلێکی رووت.

کەواتە، چوارچێوەی ئامادجی ئێنسان دیارە و
نەخشەی بنەرەتیی ئەو لەم چوارچێوەیەدا
ئەمە یە که نازاد بێ. لەروانگەیی ئەو وه نازادبوون
بەم مانایە که بەتەنایی و بەکەمالی لە بەرامبەر
بوونی خۆیدا پابەند بێ و بەرپر ساریتی کامیلی
بە خۆی خۆیە وه بێ. مرقف ئەیهوێ لە
روویه پروویوونە وه لەگەڵ پووجی جیهاندا خۆی
خۆی بێ. ئامادجی ئەوەیە که خۆی رزگار بکا.
خۆی بزوێتە وه و تێگا.

ئەم (خۆ) یە تەنها یەک نازادی و سەرەخۆیی
رەهاو لە راستیدا هەمان ئەو شتە یە که ئەو
ئەیهوێ دای بێت و دروستی بکا. لە جیهانێکا
که لە هەموو بارێکە وه پووجە ئەمە بەتەنها
ئەرزێ لەقەڵەم نەدرێ، بەلام ئەم ئەرزەش
خۆی پووجە. لەم حالەدا ئامادجی ئێنسان هەر
لەسەرەتاوێ مەهکوم بە شکستە، چونکە ئەگەر
بیهوێ ببێتە خاوەنی ئەم نازادییە، ئەبێ خاوەن
و ئەمەش پووجی یەکی نوویه رامبەرە. مەسەلە
تەنها ئەمە نییە که ئێنسان ناتوانێ بێت بەخوا
بە لکو لە راستیدا ئەگەر بیهوێ خوا بێ، ئێتر
ناتوانێ بوونی هەبێ چونکە خوا بوونی نییە.

سێهەم: مرقفی شاتر ئەفسانەی مەرگی
قبول، بەلام بەمانایێک تێی دەکا که تایبەت
بەخۆیەتی. ئەو، بە پێچەوانەی ئێنسان
سەر دەمی مۆدێرنیزم، نایەوێ بوونی خوا رەت

بکاته و هو ته نانات زه حتمتی نه وه به خځی نادات که ناراستی بوونی به لکه کلنه کانی بوونی خوا بښه لمینځ. مهسه له چور لایه نیه که یی سده کانی ناوه پاست - واته نایا خوا هیه؟ ماهیه تی چیه؟ چوځ بیناسین؟ چوځ ناوی به رین؟ - بځ نهو هیچ ماناییکې نیه. پرسیماری نهو هه مان پرسیماری کتیبی پیروزه، واته نایا خوا لیره ییو نځستا له گه ل نیمه دایه؟ به لوم وه لامیکې نه گه تیف به م پرسیماره نه داته وه.

به واتاییکې ورنتر، نهو نالځی که خوا مریوه، چونکه نه مه به مانای نهو یه که خوا کاتی خځی بووه له گه لمانا ژیاوه. نینسانی شاتر له یه ک حالتی رځی دا باسی نادیماری خوا نه کا. نهویش له حالتی هه ست به تاوان و ترسدایه ترس له وهی که رهنکه خوا نادیمار (ناپیدا) نه بځ، رهنکه نهو تنها نه وکاته یی که به راستی بوونی هیه نادیمار نه بځ. هه ست به تاوانیش بځنه وهی که خوا تنها له بهر نه وه ناپیدایه که نینسان پشت گوځی خستوه. به لوم مرقفی شاتر له حالتی رځی تردا که پیشاندهری نیراده ییکې بځی باوه ریی پته ویره، نه لځی خوا غایبه. نهو کاتی که نیراده یی پست مډیږنیزمانه یی ته ولو به هیژ نه بځ له مهیش تن نه پته یو نه لځی خوا هر نه بځ غایب بځی به م وته یه خواستی بڼه پته یی خځی دهر نه به یځ. هه لښت هڅه پیشی ناشکرایه: نه گهر خوا له ناو خه لکدا ناماده بځی، نینسان نازلایی خځی که یه کیکه له خواسته بڼه پته کانی مرقفی شاتر له ده ست نه دا. نه گهر خوا ناماده بځی که واته نهو که نینسان دروست نه کاو نهو که ماهیه ته و سروشت به نینسان نه به خځی. له م حاله یشدا، نیر نینسان نازاد نیه که خځی له نه بوون، واته له حالتی نه بوونی سروشت و ماهیه ته، دروست بکا. نه گهر خوا ناماده بځی، بوونی نینسان، که ماهیه تیشی نه هیڅته دی، نه هیڅته چاره نووسیک و به س، چاره نووسیک که مرقف خځی هلی

نه بځلر بوه. له حاله تیکه وادا هیژی هه لښارینی به توانای رها که بالتره له هیژی هه لښارینی نینسان، به سهر نینساندا نه سه پیندری و هیژه که یی مرقف بځی دروست کړینی خځی له ژور نهو هیژه دا ورد نه بځی له ناو نه چځ. نه گهر خوا ناماده بځی و نه گهر وه نازادیکې بالاده ست تر له بوونی مډیږووی نینساندا ده ست تیوه ردانی هیه، نیر نینسان ناتوانی بوونی هیه چونکه ژپانی خوا به مانای مهرگی نینسانه.

له بهر نه مانه نه بځی راکه یه ندری که خوا مریوه و غایبه و ناپیدایه. نه م راکه پاندنه، کرده وه ییکې نیراده یی یه و پیشاندهری خواستی بڼه پته یی نینسانه بځی به غایب زانینی خوا. نینسانی شاتر، وه ک نینسانی سرده می پست مډیږنیزم له نهری مارکسیستی دا، له بڼه پته دا دزه خوا یه، به لوم به پیچه وانه یی مارکس، ناپه وځی خوا سرکوت بکاو له مډیږو دهری بکا. (نه گهر نهو بځوانی مډیږو دهر ک بکا، که له راستیدا دهرکی ناکا، دهرکی نهو له مډیږو له گه ل دهرکی مارکس یه کسان نیه).

نه گهر نځیو چه مکی (له راموش کړدن) ی خوا له کتیبی پیروزه وریکړن و به مانا فریډی یه که یی که هه روه مانا که یی کتیبی پیروز وایه دهرکی بکه، ورنتر نه توان خواستی مرقفی شاتر وه سف بکه. خواستی نهو نه مه یه که خوا له به هسی (خودناگا) (Consciousness) دا رلوون. نامانجی نینسانی شاتر دهر کړینی خوا له وړاندانی (خود ناگا) ی خوی ته یی. هه چن له م حاله ته یشدا خوا له قوولای وړاندانا بوونی هیه. رای خوا ناسی نځیو هه رچی بځی، له م باب ته دا نه بځی قبولی بکه که نه م نامانجه پتووستی به مه ترسیبه کی جیدی سایکلوجیانه هیه.

وتمان که مرقفی شاتر سیمایکی لځی و نادیماری هه ییو نه خځی توانیو یه تی پیناسه ییکې راستی خځی بکاو نه که سیکې تر. به لوم به هه ر حال

سیمایکی نوئییه که نیمه تهنانه لیره، واته
 نه مریکا، نابین پشت گوئیی بخهین. رهنگه نیمه
 تنها له بهرنه وهی که هیشتا له چاخی مؤدیرنیزمدا
 نه ژین (یان پیمان وایه که له م چاخه دا نه ژین) و
 ههروه ها له بهرنه وهی که مه سه له ی خراپه (شر)
 تا ئیستا که متر نه م ولاته خو شیه خته ی خستنه
 ژیر کاریگه ریی خویه وه، مرقی شاتو به لامانه وه
 نامویه، به لام نه بین زور زیاتر له پیشو سهرجی
 بدهین، چونکه نه و دانوه (هه که م) ی چاخی
 مؤدیرنیزمه. هه راموشی نه کهین که نه وجیهانه ی
 که نه و (مرقی شاتو) به پوچی نه زانی و بونی
 مرق که نه لی خوی تیدا غایبه وه نه نازادی یه ی
 نینسان که نه نه به شکست و ناکامی نه زانی
 هه مووی ناکامی سهرده می مؤدیرنیزم. نیمه
 نه مرق که نه بینن مه سه له ی خراپه، می شکلی نه وی
 داگیرکریوه، هه که ی نه وه یه که نه م مه سه له
 کزنه به شیوه ی نالوز و بهرچاوی نوئی، میراتی
 چاخی مؤدیرنیزمه که به نه و گه یشتوه.

دانوه ری له سهر نینسانی شاتو، که خوی یه ک
 دانوه ره، کاریکی دژواره، به لام نه گهر بریار بین
 نه م دانوه ری یه به گویره ی کتیبی پیروز، لام وایه
 باشتین کتیب، هیکه متی سلیمان بین. هه رچن
 نه بین هه ندی گوپانکاری تیدا بکهین، هه کیمی
 به نی ئیسراییل هه رگیز له نه سکه نده رییه ی
 میسر، - که له وکاته دا پایته ختی هه رهنگی
 جیهانی زیاره (حضاره) بوو و له ویدا هه موو
 جوره نینسانیک سهاره ت به مه سه له ی خوا
 گفتوگویان نه کرد، - له گه ل نینسانیک له م
 چه شنه دا روویه پوو نه بووه ته وه. نه گهر زانای
 به نی ئیسراییل له گه ل مرقی شاتو سهرده می
 پؤست مؤدیرنیزمدا روویه پوو ببوابه ته وه، به م
 جوره له باره یه وه دانوه ری نه کرد: (نه م نینسانه
 شایانی سهرزه نشتی که متره، چونکه رهنگه نه و
 له گه پانی خویدا بۆ نوزینه وه ی خوا له رنگه ی
 راست لای دابین. نه و ته ولو نوقمی بارو دخی

نینسان نه بین و نه یه وی پهی به ناخی بیا، به لام
 ههروه هایش رنگه به خوی نه دا که گیروده ی
 روالته دهره که کان بۆ وچ ترسناکه نه و شتانه ی
 که نه ی بینن.)

نه م به کتیکه له دوو پاساوه کزنه کان
 (به راوردی بکهن له گه ل حکمه تا به شی ۱۲
 به ندی ۷، ۶) که هه لیه ت پاساوکی باشتره به لام
 هیشتا به هانه بینکی رهوانیه.

ئیستا کاتی نه وه هاتوه که له م لیکدانه وه
 بریزه، به لام هیشتا پوخته نه کرلوه دا، له م
 مه سه له ی (خوا له رابری و ئیستا دا) نه دجام
 گیریه ک بکهین. لانی که م یه ک نه دجام هه یه که
 نه توانین بیکهین به نوو به شه وه:

یه که م:

به راستی نه توانین بلین که مه سه له ی خوا
 له سهرده می مؤدیرنیزم دا، نه و جوره ی که مرقی
 بین خوی ناکامی هیثیه ئارلوه، تاپاده یه ک
 بریزه پیدانی هاتنه خواره وه ی مه سه له ی خواپه
 له سه ده کانی ناوه راست دا، - به و شیوه یه ی که
 (ناکر نیناس) باسی کردبوو. - له هه ربوو
 سهرده م دا بابته به ریاسه کان له یه کسانیه وه
 نزیک بوون چونکه باس له بوون، ماهیه ت،
 ناسین و زمان نه کرا. ^(۱۶) بۆ هه ربوو لایه ن واته
 هه لسه فه ی سکولاستیک و مرقی بین خوی
 نه کادیمی، بابته ی سهره کی نه مه بوو که خوا
 چه ؟ مه سه له ماقولیه تی خوا ههروه ها له
 په یوه ندی له گه ل نه وه دا ماقولیه تی جیهان بوو.

به لام له سهرده می پؤست مؤدیرنیزمدا نه م
 مه سه له یه پوچ بووه ته وه چونکه نه گهر خوا،
 نه و جوره ی که چاخی پؤست مؤدیرنیزم
 گریمانه ی لی نه کا، مرده وه ئیتر بۆچی باسی
 ماقولیه تی خوا ههروه ها ماقولیه تی جیهان
 بکهین؟ به راستی چ پیویستی به باس؟ نیمه
 نه بین یه کتیک له م نوو کاره بکهین: یان له بهرنه وه ی

که نینسان نازاده که جیهان بگورې، جیهان بگورېن، یان له بهرنه وهی که نینسان جگه له به خشیښی مافی هاتنه دیی جیهانی (به بن خوا) نازادی په کی تری ښه، تنها مافی هاتنه دی به جیهان ببه خشین.

دووه م:

له سهرده می پښت مډیرنیزمدا مهسه لهی خوا نه گه ږتوهه بڼو بارودوخه ی له کتیبی پیروزدا هاتووه. هه لبت له بری باسی گه پانه وه نه بڼ بلتین، نه م مهسه له یه له قولاییدا، که هه میسه تیدا بووه واته له قولایی میژودا که گه لن خوارتره له ناستی روودلو مکانی رږژانه و له قولایی ښی مږودا که گه لن قولتره له ناستی بری رږژانه) هاتووه ته سهره وهو خوی ناشکر لکړیوه. مهسه لهی خوا نه مږو تنها له ناستی بیرو پوچوون و سه لماندن، واته ناستیک که باسی ماهیه ت و بوونی تیدا ده کړی، نامه وه ته وه، به لکو له پله ی میژووی - وجودی، که تیدا باس له ناماده بوون یان غایب بوونو روون بوون یان لیلی نه کړی، جیگر بووه. نه مه هه مان پله و ناسته که خوی به نی نیسراییل له کانتیکدا که قهوه که ی خوی به سر کرده وهو له کزیلایه تی و کورتو به ند رزگاری کړین، مهسه لهی خوی تیدا جیگر کرد. مرقی شوقشو مرقی شاتویش که نیمه یان به سر کرېوتوه (نه گه نه لیتین بڼو رزگار کرښمان) جاریکی تر نه م مهسه له یه یان له م ناسته دا دلناوه.

نیمه که نه لیتین بهرمان به خوا هیه، بڼو سپاس کردن له دوو چه شنه مرقی بڼو خوی سهرده می پښت مډیرنیزم، که میراتبه یی سهرده می مډیرنیزم نو نامرگاریه کانی نهو سهرده مه یان به شتیوه ییکی باشت هیناوه ته ناروه، به لکه مان هیه. به لکه کانمان نه مهیه که نه وان مهسه له که ی نیمه یان که مهسه له ییکی

نایینی و له راستیدا مهسه له ییکی نینسانیه له قولاییه وه بڼو هیناویانه ته روو، و به شتیوه یه کی نژیک به ناشکرو به روونی باس کړیوه. نه وان نه م مهسه له یه یان به روونی په کی تاراده یییک ترس هینه رو له دهسته واژه ییکی ریکو پیکدا که نیمه راجله کتینی و له گرنگ بوونی مهسه له که ناگامان بکاته وه، دهر پریوه. واته (خوا مربوه) له م حاله نه دا دهر پریی نیمه و مرقی سهرده می پښت مډیرنیزم ښی په کن، چونکه نیمه نه لیتین خوا زیندوه.

مهسه له که لیره دایه که نایا چ شتیک نه فسانه یه و چ شتیک راسته قینه؟ نایا و ته که ی نیچه نه فسانه یه، یان و ته ی نینجیل؟ نه وه ی مارکس نه یلی نه فسانه یه، یان نه وه ی موسا نه یلی؟ قسه ی سارته یی پارسی نه فسانه یه، یان گوته ی پلاس تارسوسی؟ نایا خوا نه و جوړه ی که پیغه مبه یی سهرده می پښت مډیرنیزم رایگه باندوه، مربوه، یان به گوړه ی پتیشگری ډیرین تر هینا زیندووه و هک (که سیک که هیه) بوونیکی نه مری هیه و هه میسه به گفتی خوی وه فاداره؟ نه و گفتی دلو هه میسه له گه لمان بڼو ته نانه ت کزتابی سهرده میک که تیدا، چاخی مډیرنیزم و پښت مډیرنیزم تنها دوو ساتی که من له دیالکتیکی درېژخایه یی میژودا.

هه روه ها نه توانین مهسه له که به شتیوه یه کی نه مرقی که به بیر هینه ره وه ی شتیوه ی دهر پریی کتیبی پیروزیش بڼو باس بکه ی: نایا بوونی خوا به هیزکری بوونی میژووی نینسان، یان رووخینه ریته؟ نایا بڼو وه ی که نینسان بوونیکی نازادو چالاکی هیه پتویسته که حوزوی خوا، به شتیوه ی که نه وراتو نینجیل نه لیتین، دهرک بکاو قبولی بکا، یان نه و جوړه ی که مرقی شوقشو مرقی شاتو نیمه یی، بیخاته پشت گوئی و نکولی لی بکا؟ نایا بڼو نه وه ی خه لکی بوونیان هیه، واته و هک هیزکی ریکخرو

بقی گه یشتن به چاره نویسی کی میژوویسی
 تی بگوشن، پیویسته که نکولی له خولیکه ن؟ یان
 نه بین خویمان به تگمه تی نه و بزائن؟ نایا دان نان به
 بوونی خوا له میژوودلو له خود ناگایی زه پنی
 مرفدایه که نه بیته هزی له خو نامق بوونی
 نینسان، یان سه رکوتکردن و ده رکردنی نه و
 له میژوو و پاشه کشن پی کردنی له خود ناگایی دا؟
 نایا زانیاری له مهر خواوه نه بیته هزی دهست
 کیشانه وهی نینسان یان کومه لگا، له پله ی
 مرفا به تی و شارستانیه تی و که و تنه ناو ته له زگی
 پوچی و نه بوونه وه، یان، نه ناسینی خوا ده بیته
 هزی نه وه؟

۱۹۹۹/۱/۹

م. خالک

په لویزه کان:

(۱) بابته جوار لاپه ن بریتیه له: ۱- نایا خوا هه به؟
 ۲- چ ماهیه تیکه هه به؟ ۳- چون نه بین بیناسین؟ ۴-
 چون ناوی بیهین؟ بابته یه که مو سووم لایه نی
 میتافیزیکان هه یو بابته سیهم لایه نی مه عریفه یو
 بابته جوارم لایه نی زمانی هه به.
 (۲) له کتیی پیروزدا هاتوه که: (وه خوا وتی نینسان
 له شپوهی خرم و وه خرم دروست بکهین تا کو به سه ر
 ماسی یه کانی زه ریاو بالنده کانی ناسمان و تازه له کان و
 به سه ر هه موژه میندا و هه مو خطی که کان، که به سه ر
 مه ردا نه خشین له زمانی ره وایی بگا. هه بزیه خوا
 نینسانی له شپوهی خرمی نافراند) (سفری سه ره لدان،
 نه سکی یه که م، نایه تی ۲۶، ۲۷).

(۳) Sisyphus: سیسی فس له نوسنوره کانی
 یونانی کلنه و پاش نه وهی که پادشای مهرگ واته
 ناناتوس نه ی مرینن و به نه خشه ییکی فیلاوی (پیش
 مردن به ژنه که ی نلن که پاش مردن پرسه یق دلمه ندی
 نه عزیه یق مهره - که چی که نه مرئ له لای هاندیس،
 خوی جیهانی ژیزه مین یان جیهانی گیانه کان گازه نده
 نه کا که ژنه که م نه ریتی ناییی به چن نه همتاوه به هه چی
 نه زانیوم ئیزم بده با بجه وه جیهانی سه ره وه سزای

بده م) دپته جیهانو ئینجا خرمی له پادشای مهرگ
 نه هشاریته وه ناگه ریته وه بق جیهانی ژیزه مین، به لام
 (مه رس) کوپی زفس خرمی وه لاسی نه م سه رکه شیه ی
 نه دپته وه نه یگه ریتنه وه بق جیهانی مهرگ، هاندیس
 بق نه وه ی پیش به راگردنی دویاره ی بگری، نه ریکتی بق
 دهست نیشان نه کات، واته سیسی فس نه بین به ریتکی
 گوره به تل دان بیاته سه رگر دیک نه مه له حالیکدا بوو که
 به رده که هه ر که نه گه یشته سه رگرده که خیرا به رو خوار
 تلور نه بویه وه سیسی فس ناچار بوو دویاره هه ولی
 سه ر خسته وه ی بدات به م شپوه یه سیسی فس
 گریزه بوو و بیری راگردنی له سه ر ده رچوو.

(۴) (به ده ره له پروسه) (emanationist) له پینی
 e که له زمانی لاتینیدا به مانای (به ده ره له) و وشه ی
 mano که به مانای (پروسه) یه پیک هاتوه، له م
 تیورییه دا جیهان له ناگامی به رده کانی خولو دروست
 بووه و هه مو بوونه وه ریک له جیهاندا مه یلیکی دهروونی
 بیکه پانه وه یه ککرتن له گه ل سه رچاوه که واته خوا دا
 له خردیدا ههست ده کا.

5) idealist monism.

(۶) ماتریالیزمی هه یونانی کون ancient stoic
 materialism وشه ی Stoic که وشه ی (Stoa) ی
 یونانییه وه که به مانای (هه یوان) ه وه رگر لوه. هزی نه م
 ناوانانه یش نه وه یه که (زنون کیتونی - ۳۳۵-۲۶۴ پ.ن)
 دلمه زرنه ی نه م قوتا بخانه یه، واته هه لسه فیکانی له
 یه کیک له هه یوانه کانی ناسیندا نه وته وه. قوتا بخانه ی
 هه یونانی کون روانگیکی ماتریالیزمی هه یو له و
 بهرویه دان که تنها ماده، واقعیه تی هه یه.

(۷) به بروای (کاملبوونگه رایان) گیان له به رانی نه م
 جیهانه دانه دلنه و سه ره خق نه نافریندران، به لگو له
 ناگامی پروسه ی کاملبوونی تاکه گیانه به ریکا ورده ورده
 نلزیوون و په رهیان سه نده وه، نه م تیورییه له کلنه وه
 هه بووه، به لام چارلز دروین به خه بانی بیست سالیه
 خرمی و کورکرنه وهی گه ل به لگه رگر شتی سه لماند.

(۸) epoche: وشه ییکی یونانی به مانای هه لواسین
 و دواختنی به رار، له م ریازه دا پیش گریمانه کانی
 روانگی سروشتی مرقف وه بپروا به هه بوونی
 جیهانیکی به ده ره له جیهانه نه خرقته ناو که وانه وه هه ج
 به راریکی له سه ر ناسین، نه م کاره نه بیته هزی نه وهی که
 سه رنجی مرقف به لای نه ویداردنه دا بچن که له پروسه ی
 نه زموندا، یارمه تی زانیارییه کانی بدات.

(٩) نازناریوگری میتافیزیکی - Metaphysical agnosticism - وهی agnosticism له پیتی a که له زمانی یقنایدا به مانای (نه - نا) واته (not) ی نینگیزیو وهی guosis به مانای Knowledge (زانست - زانباری) پیک هاتوه. هم دهسته وازهیه له مانای تاییهتی خویدا بریتیه له گومانکردن له مهر مه موو بابه ته کانی میتافیزیک و به تاییهت مه سه له ی له مهر خواو مانه وهی رزحو جیهانی جیاو له جیهانه. که هم دهسته وازهیه بق یه که م جار له لایه ن (توماس هینری هاکسلی) وه له سالی ۱۸۶۹ دا به کاریوا هاته نار له سه فوه.

سه چاوه گولاری ژماره ۱۲/۱۱ ی نره فون (فصلنامه فلسفی، ادبی، فرهنگی ارغنون - شماره ۱۲/۱۱ پافیزو زمستان ۱۳۷۵).

* ژه کله ری، یان ژه کله ری به مانای (صبر و تحمل) ، و ژه کله ری به مانای صابر
* * زادخواز - له دور وهی زان + خواز
پیکهاتوه و به مانای خویندکاری زانکله.
*** راده ست: به مانای نیلی ده ستو پی به سترو،
واته نیلی زنجیر کرلوه.

10) sage of israel.

(۱) حکیمی قومی به نی ئیسرایل، به نو سرلوه حکیمانه و له سه فیانه ی قومی به هورده وتری که پیش زابین نو سرلوه، هم نو سرلوه بریتین له پینج کتیب له کتیبی نهورات (عهد عتیق) که بریتین له: نه یروب، په نده کانی سلیمان، کوه لگا، حکیمه تی سلیمان و حکیمه تی یه سوع کوپی سیراخ.

(۲) ئاریوپاگوس Areopagus. له زمانی یقنایدا به مانای گردی مریخو به نه نجومه نی بالای ده ستوری و دانه وری یقنان نه وترا که ئرکیان پتر سزانانی تاوانبارانی پیاو کوژی سو تاندن بوو به لام له سه رده می نیم پرتوری رومدا به شتیو بیکی به رفراوان له تاوانی نایینی وه ک کوفر به راهبر به خواکانیسی نه کولی وه.

(۱۳) ئیشاره ته به قسه که ی مارکس که وتویه تی (فیهله سوله کان، ته نها رله ی جیهانیان کرلوه، به لام نیمه نه مانوی جیهان بگورین).

(۱۴) سیناریزی پوچ theater of absurdity - بزلفیک بوو که سالی ۱۹۵۰ دا به تاییهت له فهره نسا و له سه رده ستی سیناریز نووسانیک وه ک ساموئیل بیکتو ئوژدن یونیسکو گه شه ی کردو بلاوو یوه وه. نه وان وجودی مرقیان به بین ماناو بین تامانج و پوچ نه زانی و هه ولیان نه دا له رنگه ی سیناریزکانی خویانه وه هم مه به سه بگه یه نن. له م جوره سیناریزیانه دا، دلرشته ی چیرۆک ره ویتیکی واقعی و مه نتیقی نه بوو، دیالوگه کان بین ماناو کالته جاپی و ته کراری بوون. هم بزلفه گه لیک به قوتابخانه ی دادابیزم و سوریا لیزی هونری نه چن.

(۱۵) گه مژه ی نینجیل - biblical fool، ئیشاره ته به نایه تی یه که م - مزمووی ۱۴ له کتیبی مزلمیر که نه لی:

رووبه پووبوونه وهی هاوچه رخ و

ناسنامه‌ی فهره‌نگی

■ داریوش شایگان

● و: ریتوار سیوه‌یلی

زانستی به جۆرتیک له‌گه‌ل عیرفاندا ده‌خه‌ملیتن،
هه‌روه‌ك چۆن عیرفانیش به‌هۆی روونکردنه‌وه‌ی
زانستیان‌وه بریندلر ده‌كهن.

به‌لام با بزانی‌ن مه‌به‌ست له‌م
رووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌ چیه‌؟ نایا له‌م
رووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌ هێژیک نییه‌ له‌به‌رامبه‌رماندا
خۆی ده‌نوێنێ و ده‌یه‌وێت بچینه‌ شه‌ره‌ جه‌نگو
مه‌یدانه‌وه‌؟ نایا له‌م رووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌دا
ره‌گه‌زی بێگانه‌ی وا نابینرێت كه‌ پێویسته
له‌ باروبۆخی ئێمه‌دا تێبینی بكرێت. ره‌گه‌زێكی
بێگانه‌ی نه‌وتو، كه‌ له‌گه‌ل بێگانه‌بوونه‌كه‌شیدا
دلوای نه‌وه‌مان لێ ده‌كات تا به‌كسانیه‌یه‌ له‌ده‌ست
چوه‌كه‌ به‌تێننه‌وه‌ بۆخی خۆی؟ له‌م

ئێمه‌ قسه‌ له‌و رووبه‌پووبوونه‌وه‌یه‌ ده‌كه‌ین كه‌
له‌ئاسیا بۆته‌ هۆی گۆرانکارییه‌ فیکرییه‌كان.
خه‌می ئه‌و بێناسنامه‌یه‌ ده‌خۆین كه‌ نه‌مۆ
هه‌ره‌شه‌ له‌شارستانیه‌ته‌ دێزیه‌كان ده‌كات.
هه‌روه‌ها به‌ده‌ست ژینی دوولایی و نه‌خۆشمانه‌وه
ده‌نالێت. واته‌ به‌ده‌ست ئه‌و دژایه‌تییه‌
وجووبه‌ی كه‌ له‌ ئه‌جلامی رووبه‌پووبوونه‌وه‌ی
دو جیهانبینی ته‌واو جیاوازه‌ هاتۆته‌ دی.

ئه‌و لایه‌نانه‌ی كه‌ په‌یه‌ندییان به‌دوو شیوه‌ی
جیاوازی بوونه‌وه‌ هه‌یه‌و له‌ئه‌جلامی به‌یه‌ك
گه‌یشتیاندا ناچارمان ده‌كهن په‌رچه‌ كردلری
چاوه‌پوان نه‌كرلوایان له‌ئاساستا بنوێنین
به‌داخیشه‌وه‌ له‌ئاكامی ئه‌م تێكه‌ل بوونه‌دا بیری

روویه پروویوونه و په هرچنده بهیتر بیت، شو
 کړششانه یېش که مبه سستیان ده سست
 به سه راگرتنېتی زیاتر ده که ونه گیان کیشانه و و
 رڼو به رڼو گرنګی شیکړنه و دی بارونځه که و
 ناسینی هڅه کانو به ده سست هینانی شو
 نامرانه ش که یارمه تیمان ده دن بڼ له ناوړدنی
 زیاتر هڅی ده سپنیت. ده سترګن به سه هر
 جځده رویه پروویوونه و په کی هاوچه رخدا
 په کسانیی هڅه کاریګره کانو ته بایی
 بڼه ماییان لهو ملعلانیته دا ده بیته هڅه بڼ
 له دایک بوونه و دی نوی، بڼ خویینا کړنه و و
 دویزه و دی هڅی نوی. نه مه ش همان دیارده په
 که نیمه زیاتر له نزیګ بوونه و دی زیاره کاند، لهو
 رتینسانسه که مو رڼو سه رکه و توانه که
 له ناوه و دی هر فره ه نګنګا به نه دجام
 گیشتون، ده بیننه و.

نه مه ش همان شته که له شپوهی
 (رتینسانسی کارولنېزی)، سدهی نوی می
 نه وروپا و رتینسانسی نایینی هیندق له همان
 سده دا که به هڅی هو له کانی (شانکارا و
 (کرماریلا) و له هیندستان هاتنه دی. یاخود
 له شپوهی رتینسانسی گورهی سدهی
 شازده په م له نه وروپا به دی ده که پنه و.
 دیسانه و هر به و هڅه شه و که نیمه و ده رګړتانی
 نوو سراوه عه ربیبه فله سه فیه کانو بڼ لاتینی له
 سدهی نوازده په می زاییندا به کارکی
 سوو به خش له قه له م ده دین، سوو به خش له
 بوازی شو رویه پروویوونه و په دا که له ناست بیری
 سده کانی ناوه راستدا بینویه تی. هه روه ها
 و ده رګړانه تیبتي و چینیه کانی به رمه می بودایی
 (ماهایانا) و و ده رګړتانی به رمه م کلاسیکه
 سانسکریته کان بڼ فارسی له سدهی شازدهی
 زاییندا، له همان بابته. پاشانیش هو لدانه کانی
 نه که به شا له هیندستان له پتنایو
 تیه لکیشکرنی مه نه پیدا پتویسته له بهرچاو

بگیرین. شو هو لدانه ی له به رمه م کانی
 (دراشکر) کوی شای جیهاندا، به لووتکی
 به رزیمان گیشتن.

نم نریک بوونه و و گشتوګو رتینسانسه ی له
 ناوه و دی تاکه ژارتکا روو ده دن، به
 دلنایمی په و بڼ که سانیک که هڅی دزایه تی
 کړدنیا بونو نیلها میان لیتوه و ده رګړتوه و
 به سه ریشیاندا زال بون، دوو رڼایان بینوه:

له لایه که و شوینی به رهنګاریوونه و بونو له
 لایه کی دیکه شه و به دیته ری نازادی و
 پشکړونه ی هڅه دایته رهنګاریان بون.

(چون سکرترس نروګینسا) له م روو و و
 روخساری بڼه رته رتینسانسی کارولنېزیه،
 چونکه توانیو ته پیکهاته په کی جه سورانه
 له بیری نیفلاتوونی نویو نایینی مه سیحی دوست
 بکات. پیکهاته په کی وا که له سه هر هولی
 باوریا پیرانی یقنانی به نده. نم پیکهاته په هرګیز
 مه سه نه ده بوو نه گه ر ه رنو شپوهی بیری
 بڼانی و مه سیحی، له گه له هوو جیاوازی په کی
 رڼو ریشیاندا بولریان به نه زمونی مه عه ویی مرقف
 نه دایا په تا که شه بکات. نه گه ر (شانکارا)
 له لایه که و ملعلانی له گه ل دینی بودا ده کات و
 له لایه کی دیکه شه و نیلها می لیتوه و ده رده رګړت،
 هڅه کی شو په (بی جه و هری) بوو دایه تی، هینا
 بڼ نه زمونی کی بوو دایه ده کات که له پله ی
 (تاتمان) و نه نزیکه هه روه ک چون له قوتا بظانه ی
 (نه دایا فیدانتا) یا ده رده که ویت، هه روه ها به و
 هڅه و که (کارما) په یوه ندی کی نه پچرلوی
 هه رنو جیهان بینیه که په. گه ر دراشکر ده یه ویت
 عرفانی هیندقو سقافیزی نیسلامی له
 شپوهی کی رڼو بڼوانه دا په ک بظات، هه رچنده
 په یوه ندی نم شپوهی ش سه رنچراکیش، به و
 هڅه و که نایینی هیندق و نایینی نیسلام، له
 ناستی نه زمونی میتافیزیکیاندا خاوه نی په ک
 بینایی گونجاو و هه روه ها ناییدای مرقف و

چاره نووسی ئه و مرقفه له جیهانداو یاسا
 وجودیه که ی له هه روهو جیهانیی هیندیو
 نیسلامیدا وهك به كن. له لایه کی دیکه شه وه ئه گه ر
 بیر کردنه وه ی ئین سینا و ئین نه لروشد،
 فه یله سووفه خوراوی یه کان ناچار ده کهن له
 به رامبه ر سه رسه ختی خورمه لاتدا بچنه
 سه نگه روه، ئه و له به رامبه ری جه بری یقنانی -
 نیسلامیدا (خه لق کرین له عه ده م) خقی
 ده نوینن، که له ئیراده ی مه سیحیه ته وه
 سه رچاوه هه لده گرئ، هه روه ها ئه گه ر لافاوی
 وجودی خه لق کرین له عه ده م له مللانیان و
 پیکدادانیان و ئه مه ش ده بیته زانه وه ی بیروپا،
 ئه وه مه موو ئه و لایه تانه له و خاله وه سه رچاوه
 هه لده گرین که نیسلام مه سیحیه تی یقنانی (بوو
 به یقنانی) له گه ل هه موو جیاوازییه کی گه وری
 نتوانیشیان، بپوایان به سه رچاوه یه کی رزحانی
 به رزتر مه یه، بۆیه ئه زموونی عیرفانی که سانیکی
 وهك (ئینبوله ره بی) و (ماسته ر تۆکه هارت) له
 ره چه له کدا هه ر یه کن، ئه گه رچی فه زای
 فه ره نه نگیان له رووی شیوه ی په روه رده بوونه وه
 جیاوازه .

به لام ئایا له رووبه پوو بوونه وه ی هاوچه رخدا
 هه مان یه کسانیی جه وانمه ردا نه، یاخود هه مان
 گودجانی قوول به دی ده که یین؟ هه رگیز!
 هۆکه یشی ئه وه یه بۆ یه که مجار له میژووی مرقفدا
 په یوه ندی ئینسان به خوداو سه روشت وه له
 بیخه وه ژیره و ژوو ده بیته و ئه م گۆرانکارییه
 قووله ش له خوراو له به ره و لای ئیمه ری ده کا.

له خوراوی سه ده ی شانده و هه لده یه مدایه که
 سه رده می پیشه سازی ده ست پئ ده کاو له
 هه مان سه ده شه دایه که زانست وهك هیژ
 ده ناسریت (فرانسیس بیکن) مرقف ده کریته
 فه رمانه و او خاوه نی جیهان (دیکارته). هه روهك
 چۆن (که ونیه ت) ی یقنانی و (خودا - هومانیزم)
 تاییه ته ندی بیر مه سیحیه ت بوو، هومانیزمیش

ده بیته تاییه ته ندی بیر سه رده م و فه لسه فه ش
 جیی خقی بۆ مرقفناسی چۆل ده کات. له و
 سه رده مه شه وه بیر زانستی - ته کنیکی که
 زاده ی زانسته سه روشتیه کان بوو، جیگسه
 به ناسین و لێره بوونه وه ی عیرفانی چۆل ده کات،
 ئه م ناسینه ش تا ئه و سه رده مه به توندی ئه و
 به هایانه ی ده پاراستن که په یوه ندی قوولی نیوان
 ژیا ره جیاوازه کانی له ئه ستق بوو، به م پتیه ش
 ته بابی یه که به سه خترین و بنه بپترین شیوه تیک
 ده چن:

له و سه ره وه له خوراو وه ده ست
 به سه راگرتن، هیژه ده ستدریژی و داگیرکر
 ته پوتقز ده کاو له سه ره شه وه (خورمه لات)
 به رگریکرینکی گرز له شیوه ی زه ینی گۆچ بوودا
 خقی ده نوینن. چه نده ئه م هیژ شه بین ئامان و بین
 به زه ییه، نه وه نده ش هیژه به رگری که ره کان
 به دووین له پته ویی دیرینه ی خویان و له ئاکامیشدا
 ناتوانن خویانی له به ردا بگرن. هۆی چیه ئه و
 هیژانه و ئه و گودجانه قووله ی که له رابردوودا
 ببووه هۆی لیدانی دلی پیکهاته
 سه رکه و تووه کان و به رده وام تازه که ره وه بوو،
 ئیدی وجودی نه ماوه؟ هۆکی ئه وه یه نه ک
 شیوه ی رووبه پوو بوونه وه ی ئه و پۆکه و هۆیه کانی
 له می پیشو ناچیت، له و سه رچاوه یه وه ئاو
 ناخواته وه، به لکه دژی ئه و سه رچاوه یه شه!
 بۆچوونه نوینیه کان نه ک هه ر گرنگییه کی نه وتل
 به ناسینی عینی، به سه روشت و رزگاریی ئینسان
 ناده ن، به لکه به شیوه یه کی پرلکتیکی رووت بیر
 له ده ست به سه راگرتنی سه روشت و هه ل و مه رجه
 ئابورییه کانی ژیا نی مرقفیش ده که نه وه.
 ده توانریت بگوترئ هه موو ئه و به هایانه ی که ئیمه
 ساله ها بوو پاراستبوومان و به هۆیا نه وه
 په روه رده یه کی رزحی و تیروانینمان بۆ جیهان
 پیکه وه ئابوو، له ئاکاو وه کی کومه لیک تاوانی
 تال لیمان و ده ره که و تن و ئیمه ش له وه حالی

بووین که واقعیت جگه له پشت به ستن به (هیزو نیراده) که له رووخساری (هوق ته کتولونی گوس) دا خوی ده نویتن، شتیکی دیکه نه بوو و ناییت!

مه به ستن له روویه پوووونو وهی هاوچه رخ، خالی به کتر برینی چهنین چه مکی بنه پرتیه که هر له سهره تای دروستیوونپانه وه تا ئیستا جورده گورانو به ره و پشه وه چوونکی تایه تیان دیوه، هر به م بونه شه وه له نه دجای پشکه و تنو گورانکاری له خوشیاند، کرکی بیر خوراوا پتکه هینن. نه وه شو چه مکانه له گورپه پانی روویه پوووونو وهی هاوچه رخدا به دواپن شیوهی گورانی خویان گیشتونو نه ویکه وه که چه مکی زور تاییه تی خوق ده نویتن، شتیکی له نه دجای خویندنه وهی (بیری زال) دا واته، نه بیر مه لگری نه چه مکانه به روونی دیاره، هه ره ها به تیبینیکرنی ئسو گورانکاریانه ی نه چه مکانه له نه دیشی بریاره گوره کاندایا پاش تیپه پووونی چهنین سده به دیان هینان، نه و لاینه ناشکرا ده بیت. له لایه کی دیکه شه وه به تیبینیکرنی لایه نی میژوویی نه گورانکاریانه، نه وه مان دیته پیش چاو که چون ره وتی ناویرا به ره و دنیایی کردنی جیهان، واته روونکردنه وهی له سهرچاوه رقی و ته مسیلییه کانی و بین روقه کرنی سروشت و به ندرکنی مرقف له ده وری غه ریزه کانی ههنگاوی ناوه. نه و بیر زالانه شو به گشتی بریتین له: (بیری خولقاندن له عه ده م) بیری ره وتی میژوویی (سوقچه کتیفیزم)ی زهین، که له لایه که وه له جیهانی هه ستنیکراو نازاده و له ولای دیکه شه وه له جیهانی عه قلانی داپراوه. نه و له وه تی نیراده یه که سهره تا به په یوه ندی له گه ل نیراده ی له لیزرهر (خوایه کی تاییه ت) مانای خوی به ده ستن ده هینیت و پاشانیش وه نیراده ی مرقفی تاک رقی خولقینهر له نه ستر

ده گرت و له شیوه ی (منی موله ق) و نیراده ی به هیزه وه گرتی دراو (ناوی کتیه که ی نیچه یه - و) خوی ده نویتنیت. سهره دجام (کوسموس)ی یقنانی شوینی خوی بق دوووی هه نده سی، واته به شتکرینی گشت سروشت، چول ده کات و به ره می نه م گورانکارییه شو سهره تای سده ی زانستی و ته کتیک و ده سلاتی جیهانی بیری ته کتیکه ..

بین هیز دوو دلییه که نیراده ی بیسنووی نه و (خودا تاییه ت) ییه ی که ئیدی نه که به پیی بیری نه فلاتوونی نو، که به هوی لافاوه و جیهانی له عه ده م ده هینایه بوون، به لکه به هوی ده سلاتی ره های خویه وه نه و کاره ده کات. نه و خوداییه ی که ئیدی (ماده) به ره گزی بنه مای عه ده م نازانیت، هه ره کوو بیری نه فلاتوونی و نه رستری جهختیان ده کرد، به لکه به دروستکراوی ده سستی خوی ده زانیت، به م پییه شو گوناوه. په یوه ندی به ره تکرده وه (نفسی) یه وه نامینیت، به لکه راسته و خوق ده به ستریتیه وه به نیراده ی هه لیزرینی بوونی مرقفه وه، که نه م لایه نه له لایه که وه غرور وه که حاله تیکی باشت له کپنووشبردن و خوق به بچووکر زانین ده بینن و له لاکه ی تریشه وه په یوه ندی خوی به ماده وه ده پارزیت که نه م مه سه له یه شو له سده ی سیزده یه مه وه، که زانسته سروشتیه کان په ره یان سهند، که شه ده کات.

چه مکی ماده له بیری (رؤجیز بیگقون) دا به دووی کرکی جواله ده روونیه کاندایا و له بیری نیکولوس گوزانقوس و جیوردانو برقنودا ده بیت هیزی بیپانه وهی په زدانی و به م شیوه یه شو له سده ی شانزده یه به ره و دوا لهرنی دوزینه وه مکانی (کوپلر) (کوپرنیک) و (گالیلئو) ده بیت به بیری ریازی و میکانیکی له ناست سروشتدا تاوه کوو له نه دجامدا به پله ی هه لوه شانده وهی (نموونه ی جه وه ری) ده کات.

ههروهه پتويسته شهوش بگوتري كه له
 نيتوان شه تيروانينه بالايه مادده به ده ستي
 ده هينيت له لايه كه وه گرنگي زږي ههسته كان و
 جه سته و غه ريزه سروشته گاني مرقدا
 په يوه ندييه كه هيه. شه غه ريزانه شه له لاي
 (هترمان يا كزي) وه كه جه وهري تاكه كه س
 ده رده كه ون و له گال تيروانينه گاني
 ناتوراليسته كان (الطبيعيون) و پوزه تيفيه كاندا به
 قوناغي گريمان (مرفي كه ره سه خولقينه)
 كوتايي پي ديت. واته شه و گريمانه ي كه جياوازي
 نيتوان مرقو ناژول، به جياوازيه كي ريزه ي
 ده زانيت نه كه جياوازيه كي (خودي) ي. له م
 تيروانينه يشه وه نيدى رځ په رچيونه وه
 عه قلتيكي به رزتر نيه، به لكه ديارده يكي پچراوه
 له سروشت.

شه و لايه نانه ي ره وتي ميژوو ده ستيخان
 ده كه، يا شه و تا مه يلى جنساني (لبيذق) لاي
 فرويدن، يا خود نيراده ي به هيزه وه به سراوي
 شربنهاور، نيچه و ناډله ن، يا خود مه يلى
 به ره مه پتان و جړو جړه گاني به ره مه پتاني لاي
 ماركسن كه به شپوه يكي گشتي له غه ريزه ي
 خوراكه وه سه رچاوه يان هه لگرتوه.

بيجه له مانه يش ده توانين په يوه نديي نيتوان
 دوو خالي ديكه شه ده ستيخان بكه ين كه
 به كه ميان (مه سيعي بوون) ي ميژوو له دوو
 شپوه ي رابردو و نوايي خويده، كه وه پړوسه ي
 خه لق كردن و هاتنه خواره وه ي شاده م و پاشانيش
 گه پانه وه ي مه سيع و رزگاركريني شاده ميزاد خزي
 ده نوينيت. خالي دوه دهميش، گريمانه مه زنه گاني
 ميژوون كه له لاي (هيكل) وه كه نزيك بوونه وه ي
 رځ له خود - هوه ده رده كه وي و له لاي كارل
 ماركس ده بيته ديا له كتيكي ملانتي چينايتي و
 له بيري ديلتاييشدا ساختماني هوكاره گاني
 دوه رده يكي ميژووي پيك ده هينيت. بيري دنيايي
 بووني نامانجه مه سيعيه كان هه رگيز وه

هينتيكي بيپرانه وه نه ده هاته دي نه گه بهاتباو
 چه مكى نيراده و كار، به و جړه ي كه له بيري
 مه سيعيه كان هه رگيز وه هينتيكي بيپرانه وه
 نه ده هاته دي نه گه بهاتباو چه مكى نيراده و كار،
 به و جړه ي كه له بيري مه سيعيه تدا وه كه خه لق
 كردن له هه دم ده رده كه وي، له ديزه مانه وه
 جتيكه ي چه مكى يواني بق بوون نه گرتباوه،
 دياره گه را نه بويه هه رگيز (فوزيس) ي يواني
 نه ده گه را بق (ناسوي ميژووي) تاوه كو جووله ي
 ميژووي له بهرام به ر گه يشتني مه به سته كانيدا،
 ناسان بكات، شه و حالته ي كه (ژيلبه ر دوزان)
 (بت په رستي ميژوي) تاو ناوه.

بيگومان ريشه يكي گه رانكاري له بنه ماي
 (سزجه كتبتيزم و ده رونيته ي) ناگوستينه وه
 به ره و (بنه ماي تاكه كه سي) (نونس سكوتوس) و
 له وي شپوه رووه و بيري ره خنه گرانه ي
 (تيكهام) و (كوگيكت) ي ديكرتي و پاشانيش به ره و
 (مؤناد) ه گاني (لايب نين) ده كشتي. هه مان ره و
 له لاي (نيتشه) ده بيته (كردلي كارپيكرائي) شه و
 (من) ره هايه ي كه خزي ده سه پيتي و له لاي
 (شتيرن) ده بيته (مني خاليس) كه هه ر جړه
 هاو كاريه كه ره و ده كاته وه و پاشانيش له لاي
 (سارتر) ده بيته تاكو مه حكومه كولو به نازادي.
 هه ر به م جړه شه، په يوه ندييه كه له نيتوان شه و
 له ويته ي نيراده، به ماناي نيراده يكي بيپرانه وه ي
 خودايه كي تاييه ت و نمونه گاني له لايه كه وه، وه كه
 سه ربه ستي نيراده له لاي (كانت) هه روه ها
 نيراده ي به هيزه وه گريدرلوي نيتشه له لايه كي
 ديكه وه به دي ده كرتت. به تيبينيكردي شه م
 ره و ته ميژووي به ده توانين بلتين: له
 گه رانكاريه گاني بيري خورواوا، جووله يه كه له
 سه روه بق خواره وه له عه قلوه بق غه ريزه، له
 نيه ته وه به ره و ميژوپه رستي، له رځه نيه ته وه
 به ره و عه قلانييه ت، له رځه ووني مه ده وش ناساي
 مرقه وه به زاتي موته قدا به ره و خوپه رستي و به

دواسه دهی وجودی گریونه که له دواړوڅا
جیهانیک له ناو ده بات؟

بېگومان هر وه لایکسی هم پرسپاره
بدهینه وه په یوه نښی به و ښکایه وه هیه که
نیمه ه لیده بڅرین، یاخو له وانه یه بتوانین
ه لیبڅرین. به لام له وه پوڅسنتی هم
پرسپارانه دا مه به ستمان زیاتر پشت به بیروپاره
به ستنه بڅ وه لامه نیتمالیه کان نهک پشت
به ستن به زانست، وهک مانا پراوپره که ی هم
وشه یه.

نیتساش ده مانه ویت به شپوه یه کی گشتی له و
گړانکاریانه بکولینه وه که له نه دجامی
رویه پوویونه وهی هاوچه رخدا هاتونه ته ناروه.
له راستنیدا هم رویه پوویونه وه په خالی پابانی
قوناغیکه که نو ه زارو پېنچ سده سالی
به سهر دا تپه رده بیت.

له م رویه پوویونه وه په دا که نه مړی نیمه
گیروده ی بوین سهر پای نه وه روه ته فیکرانه
به شدارن که بزونه ری ژیانی خوراوان: له چه مکی
(نبراده ی به هیزه وه به سړا) وه بېگړه تا بېری
ته کنیکو نه زمونگه ری که زیاتر ناماچه
پراکتیکه کان جهخت دهکاتو لیره پشه وه مانای
روهتی میژوی پیرزی مړوف تا سنووری نه و
ناستی که خوی نیدایه داده به زنی. هم
نزمینیه دیارده په که به قسه ی پیرساره
نه مرکبیه کان، ره هندی معنه وی پیرکړنه وهی
له مړفدا به شپوه یه کی سخت تنگ کړدونه وه.
به م مانایه ش بیت زږویه ی مړوفی ساده نه و
که سانه که ه موو شتیک به شپوه په کی تقوینر
ده سه پېتنو به ږیزترین شتی مړوفیش ده خنه
مه ترسییه وه.

هر وهک چوڼ زانایه کی هاوچه رخ ده لیت:
(مړوف شتیکی دی نییه جگ له میکانیزمی
بیوکیمی، که له سیسته میکی سووته مه نییه وه

ده وراچوونی نه و نه فسه ی که له به رامبری خوا دا
یاخی ده بیت، به دی ده کرت. به م پتیه ش نه و
پرسپاره ی لیره دا سر ه لده دات نه مه یه: نایا
له ویدو هم گړانکارییه وه چند یاسایه کی
کاریگر به دی ده کرین، نه گرشتی وا مه یه، نایا
هم یاسایانه تاییه تن به مړوفی خورناوایییه وه،
یاخو یاسای جیهانگره وه؟

ژیاره کانی ناسیا ماوه یه کی زږووریون
له روه تی هم گړانکارییه گورانه. به لام به
ده سپنکردنی چاخی کړلونیالیستی و داگیرکاری
نه و ولاتانه ی له ناست ده سلاتی ته کنیکي
خوراوا لاواز بوون، ناشکرا سوو که هم روه ته
میژوییه په گه پانه وهی بڅ نییه نه و ده ستنه ییش
که جوړینه ری هم بزونه وه یه و به روه
پیشه وهی ده بن زیاتر په پړه ی یاسای سوود وه
ده ست هینان، تاوه کوو نریکوبونه وهی معنه وی
شارستانه ته جیاوازه کان له به کدی. له و رڼه وه
که هم میژوه ی نیدا بووه میژوییه کی جیهانی،
به ناچاری نیمه ییش به ر شالوی ده که وین، به لام
نهک به و هویه وه که خومان له سوسنکردنیدا
ده ستمان هه بووه، به لکه له و رووه وه که نیمه
هیچ شک نابین تا له ناستیدا به مانپارږی.

هر له به ر نه وه یسه پرسپاره که وه خوی
ده میتن: مه به ست له م روه ته میژوییه په چیه؟
نایا نه وه رځی گوره یه که له م میژوه دا
په خش ده بیت وه تا کو له لای هگل بیته
(زه مینه ی) بیپانه وهی مړوفی هم مړوفی ناگایی
به ده ست بهیتیت و به (نارادی) ی خوی شاد
بیت؟ یاخو به و جږه ی که (مارتین هایدگر)
بېری لیکر ده وه، هم میژوه (میژوی
له بېرچوونه وهی وجود) ده؟ نایا به و جږه ی که
شبعه کان بڅی ده چن میژو چاودیره به سر
دواړه وه، یاخو وهک هیندوکان ده لیتن، میژو
قوناغیکي پتیکه وتوی کالی بڅگایه، وانه

وزه به ده ست ده هینیت و هه مان سیستم وزه ی کرمپیو ته ره کانیش دابین ده کات).

نه وه ی لیره دا سه ر دمان راده کیش و شتی کمان بق روون ده کاته وه عیبار ه تی (شتیکی دی نییه جگه له ...) که مرقف له هه موو بواره زانستییه کاند، به پاشکزی یاسایی شته کان ده بین و له نه دجامیشدا وه ک بوویه کی نه نگ (عه بیدار و) (که موکوی) له جه رگی سروشتدا دایده نیت.

به م شتیوه یه ش وینه ی جوانیسی مرقف له جیهاندا وه کو هه لمتکی چری نئو بیروا دژه کان، ده بیته قوریانی و له نئو ده چیت. ناکامی نه م کاره ش دروست بوونی نه و ریره وانه یه که له سه ر بنه مای ترسو داپل سین و دروست بوون و له گشت لایه که وه نه ده بیاتی نوپیان ته نیوه. یاخود پچرانی نه و پارسه نگه فرهه نگیه یه که له ته مومزی خویدا هونه ر و ن ده کات و پاشانیش چه مکی (پووج - عبث) بن بناغیه ی نارمان و خه ونه زیویه کانی یۆتۆپیه مه زنه کان ده کاته بلقی سه ر ناو.

نه م نایدیایانه هه رچهنده به لای (مرقفا یه تییه کی لیک هه لوه شای وه نه وه ی نئمه شه وه جیی ختوووه و گومان بن، هه رگیز ناتوانن ببینه نه و نامانجانیه که نئمه به دریزیای چه ندین سه ده به ده ستمان هینا و ن و به ها فرهه نگیه کانی خومانمان له سه ره وه قایم و پته و کرموون.

نئمه هه رگیز خاوه نی (فهلسه فه ی میژوو) نه بووین، چونکه هه رگیز بوون (هستی) به لای نئمه وه ته نیا رووداوێک یان ته نیا کرده وه یه ک نه بووه. به لای نئمه وه میژوو، میژووی پیرۆزه، یاخود راستر بلتین: میژوو به لای نئمه وه رۆژی واده و په پمانه. میژوو له نیسلاندا، هه ر له ئاده مه وه تا مه مه دی پیغه مبه ر جگه له سه رپۆش هه لمانین له رووی حه قیقه تیکی نه م

شتیکی دیکه نییه، که نه م حه قیقه ته ش به (حەقیقه تی مه مه دی) ناویانگی رۆشستوو ه. به لای شیعیه ی نوانزه نیعامیشه وه (کۆتایی میژوو) بریتییه له که رانه وه ی نیعامی دوا زده یه م که نئستا نادیاره و نه م سه رده مه ش بق نئمه سه رده می (چاوه پوانی) یه.

نه و چالاکی و رۆچوونانه ی (فیشینۆ) یاخود فه ته کانی (شیفا) به لای هیندۆیه کی باوه رداره وه که له رۆخ روویاری (گهنگ) دا خزی

له نه ندیشه یه کی قولدا نوقم کرمووه، زیاتر له حه قیقه ته وه نزیکن، تا وه کو شه ره کانی نیسپانیای سه رده می لۆیسی چواره م به لای فرانسیه کانه وه. لیدوان له بوون به شتیوه ی (بن هه ل و مه رج) وه ک (به ره هه م) جه ختی ده کات، به هۆی بیری (نه زموونگه ری) یه وه هه ر مینده به لای هیندۆیه که وه تاوانه وه ک (هیزی نه فسووناوی خه یال) به لای راسیۆنالیستیکی - هه قلانی - دیکارته وه.

نه و لایه ن و غه ریزانه ی که مرقفناسی نه م سه رده مه ده بن به پۆه، رێک و راست هه ر نه و

بزوینره دهروونی و فرمانره وایانهی نهفسن، که هر موسولمانیکو هیندویه کهرهکیانه خویانی لسن رزگاریکه ن. هزی نه م خاله نهویه که رزگاریوونی مرقف به تهووی به سراره تهوه به له ناویردنی نهو (نا ناگایی) پی، بۆ نموونه له لای قوتابخانهی یوگا حوکمی چهند کاریگه ریهکی شارلوهی بهردهوام دهکاتو له (کارما) بهکوهه سرچاوهی هه لگرتوهه که له نهجامی چهندین جار زانینهوه وه بهرهم دیت.

لهو جیهانبینییه دا، گهره میی مرقف بهوه دهستنیشان ناکریت که ئیراده بههیزهوه به ستراییت، به لکه بهوه دهستنیشان دهکریت که خۆمان لهو هیزه رزگاریکهین. ههر له بهر نه وهیشه شهریه تهکانی خۆره لات وهک هیندی، ئیسلامی و چینی زیاتر جهختی کرداری بی پاداشت دهکن. وهک بیری (بها گافات گینا) له هیندستان، پاخود ناپنی (تاو) له ولاتی چین. بۆیه له خۆره لات پینکها تووی وینهی مرقف له نۆو تهو مژی (بزم) هکاندا، که ههر بهکویه پشت به پارسهنگو جیهانبینی تاییهت ده بهستن، هه لئاوه شیت، به لکه بیری (گشتی بوونی مرقف) له هه موو قزناغهکانی بووندا شیوهی خۆی دهگریت.

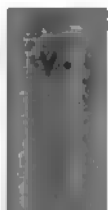
تهماشا دهکین لیره دا مرقف (زه مینه) بهکی دابراوه له رووداوهکان که له زنگاوی عهدهمدا گیری خواردیتهو بوونی نه م مرقف به نازادییه که یوه گرئ دراییت، به لکه مرقف (جیهانبیکی بچکرله) ی بیمه و دایه له گه ل سهراپای قزناغو پایهکانی بووندا په یوه ندییهکی دهروونی و نهفسوناوی هیه. بهم پتیهش، جیهان نه درهوشانهوهی عهقلیکی لاههکییه و نه توپیکی چنراوه له یاساکانی فیزیای ریازیات (ماتماتیک). به لکه ناماده بوونه له گشتیکدا که نه م گشته له کهشفو چاودیریدا درده که ویت نهک له عهینیهتی شتهکاندا. لیرهیشهوه ئیدی خودا، نه

خواستیکی بین مهرجی عهقلی پراکتیکیه له لای (کانت) و نه تیشکبکه له رقیی مرقفدا (له لای فیورباخ)، نه زاده له دایکبوی نامقوونی نایینییه له لای (مارکس) به لکه درهوشانهوه بهکی پیرۆز به دییهیتیکی بیهویه.

نه م به دییهیاته بنه مایهک بهر له رۆشنایی و تهنا تهت بهر له ههر رۆشنایی بهکیش که له عهقلهوه له لای ده بیت، بینایی حهقیقه تمان بۆ دهکات، نهک وهکوو به دییهیاته خۆپه سندهکانی (کۆگیتۆ) و پیتف بینیییه روون و ناوهزهکانی دیکارت.

ههر شارستانیتهت و بیرکردنه وهیک له جیهان، پینکها توویه که پارچهکانی گشتیکی - کل - ئۆرگانیکانه پتک دههینن. ههر بهم هۆیه شهوه (ئوسوالد شپینگله) ده لیت: (نایا کهس هیه بزانیته له نۆوان ژمیریاری دیفرانسیل و بنه ماکانی دهولهتی دهسه لاتداری سهردهمی لویی چواردیهمدو له نۆوان شیوه دهولهتی سهردهمی نیرین له (پۆلیس) ی یۆنان و هنده سهی (نه قلیدس) دا و له نۆوان (پروسپکتیفی بۆشاییهکانی هونهری وینه کیشانی خۆراو دهست گرتن به سهر شویندا به هۆی ریکای ئاسن، ته له فۆن و چهکه نوور هاوێزهکان و له نۆوان (کۆنترپۆزین) ی مۆسیقا و سیسته می ئابوری قیاسیدا، په یوه ندییهکی قول له رووی شیوهوه بهدی دهکرئ؟)

ههر نه م په یوه ندییه بنه مایی و شیوه په یوه سته قولانه له لای نه جیاوازهکانی شارستانییه تا، بینینی مرقف، چه مکهکانی (کات - شوین) و به کورتیه که ی ئۆرگانیزمی ههرهنگیک دهستنیشان دهکن. له ژارنیکا که ههتا ئیستاش بیری شاعیری نهفسانهیی وهکوو ههرهنگهکانی رابردو، به زیندووی ماوه تهوه له سرچاوهی مهله کووتیهوه ئاو دهخواتهوه، چهندین چه مکی وهکوو کات و شوین و هزی،

پابه‌ندی ساختومانه نمونه‌یی په‌کافی رځن، نه‌ک
ياسا شپږه‌یی و ناوازه‌کافی عقل.

نډه‌ی و ده‌کوو سه‌سه‌خترين دوژمن له
روپه‌روپوونه‌وه‌ی نه‌وړک‌ده‌دا خويمان لږ
راډه‌پس‌کښئ، هر‌نډه‌په‌يوه‌نديه‌ شپږه‌یی به
په‌که‌ روخساره‌ جوړلو جوړه‌کافی ژباړی خوراوی
له‌ گشتيکي تړکانیکيدا پټ‌که‌و ته‌نيون. داړمانی
نډه‌ سه‌رده‌مه‌ی خوره‌لات به‌ روونی نه‌وه‌مان
پيشان ده‌دات که‌ نه‌و به‌هايانه‌ی له‌ ژباړه‌کافی
ناسيادا ملکه‌چی (دنيايي بوون) بوون، نډی نه
ره‌ونه‌قی پيشوويان ماوه‌و نه‌متمان‌ه‌ی
له‌مه‌ويه‌ريان بډ خويان پاراستوه. به‌لام نډه‌م
واقعيته‌ ريگه‌ی نه‌وه‌ ناگرئ نيشانه‌ی نه‌و
باوه‌پو پښين و کاتگړی و هه‌ستکردنه
جانوويي‌يان‌ه‌ی له‌ قولايی نه‌نديشه‌و
پيره‌وه‌ريماندا سه‌رکوت کړاون، به‌چې نه‌ماښو
شوینه‌واريان چې نه‌هيشنښ. له‌ نه‌مړوه‌ نا
سبه‌ی ناتوانئ رځی ميله‌تک بگړدري.
بمانه‌وئو نه‌مانه‌وئ نه‌وه‌ی (مړقاپه‌تیی مړوف)،
له‌ بيري نيسلام هيندويي و ژاپونيپه‌کاندا (که‌ له
ه‌موو ميله‌تانی دیکه‌ی ناسيا زياتر چوونه‌ته
به‌رگی خوراوه) به‌ وجود ده‌هينيت، له‌ کونجی
زه‌ينماندا ده‌ميني‌وه. نډه‌ پاشماوانه‌ زور جاران
له‌ قولايی‌يه‌وه‌ سه‌رده‌هينيت و خويان
ده‌نوئين، هه‌لوښتمان ده‌ستنيشان ده‌که‌ن و کار
ده‌که‌نه‌ سه‌ر بيرکړنه‌وه‌مان و ره‌وتی عاتيفه‌و
سوزمان به‌ره‌و چيگه‌په‌ک، کپش ده‌که‌ن، که‌پک و
راست له‌م مه‌يدانی عاتيفه‌په‌داپه‌ نډه‌ هر
نه‌وه‌مان لږ چې ده‌مينيت که‌ له‌مه‌ويه‌ر بووين!
له‌نيوان نه‌وه‌ی پرومان پيپه‌تی و نه‌وه‌ش که
هستی پښ ده‌که‌ين بډشايی په‌کی نه‌وتو دروست
بووه، که‌ نه‌ک هر ته‌نیا به‌ره‌و زايينکي نوئ و
هيزه‌ داهينه‌ره‌کان نامانبات، به‌لکه‌ تووښی
حاله‌تيکی (شپږفریزي) شمان ده‌کات. نه‌و
حاله‌ته‌ش له‌ کاره‌ هونه‌ی و نه‌دپه‌په‌کانماندا

ره‌نگ ده‌دانه‌وه، خوی نيشانه‌ی زه‌مه‌نيکه‌ که
پييدا تپه‌په‌دين.

نډه‌م بزوتنه‌وه‌په، له‌لاپه‌که‌وه‌ ده‌مانشپوئين و
له‌لاپه‌کی دیکه‌پشه‌وه‌ هيزه‌ داهينه‌ره‌کانمان له
په‌لوپډ ده‌خات.

له‌ په‌لوپډمان ده‌خات چونکه‌ نډه‌ له‌ ناست
روپه‌روپوونه‌وه‌ی هاوچه‌رخدا هيچ جوړه
چه‌کيکمان به‌ده‌سته‌وه‌ نډپه. ته‌نانه‌ت توانای
هه‌لېزاردنیشمان نډپه، له‌به‌ره‌نه‌وه‌ی نه‌وه‌ تاقه
ريگه‌په‌که‌ ده‌بييت بيپښ و بيري گه‌پانه‌وه‌ له
سه‌رماندا نه‌هينيت: چونکه‌ ترسی نه‌وه‌مان هه‌په
له‌ خه‌لکافی دی به‌چې به‌مين و په‌کسر له‌ لانکی
بزوتنه‌وه‌ی مي‌ژوو بچينه‌ ده‌ره‌وه.
روپه‌روپوونه‌وه‌ی هاوچه‌رخ. گوتاريکه (خطاب)
مي‌ژوو ده‌ک ته‌نیا چاره‌نووسنيک ده‌پخاته
به‌رده‌ستمان، ته‌نیا چاره‌نووسنيکی وا که‌ ده‌بييت
نډه‌ بيگه‌په‌نين به‌ نه‌دجام.

تواناو براری هه‌لېزاردنیشمان نډپه، چونکه
نه‌وه‌ی به‌ سه‌رماندا ده‌سه‌پيترئ به‌شيک نډپه له‌و
شقی که‌ بتوانين داپه‌شی بکين و له‌ نيوان نه‌و
به‌شانه‌دا نه‌وه‌ هه‌لېزاري که‌ تيماری برينه‌کانمان
ده‌کات. نه‌وه‌ی به‌سه‌رماندا ده‌سه‌پيترئ
ساختومانيکه، پټکه‌ته‌په‌کی داپه‌ش نه‌بووه.

نډه‌ نه‌وه‌ باش ده‌زانين که‌ به‌شيک له
(گشت) داپه‌و ده‌کړئ هستيی له‌ سه‌ره‌وه‌ بکړئ،
بډپه‌ له‌ نډی نډه‌ به‌سه‌را سه‌پاندنه‌ ده‌ستمان به‌
بيرکړنه‌وه‌ له‌ چه‌مه‌ مي‌ژوويي په‌کان کړبووه.
نه‌وه‌تا له‌ پيشخستن و دواکه‌وتنی ولاتانی تازه
گه‌شه‌سندوو ده‌دوين و باس له‌دراهمتی خه‌لکی
ده‌که‌ين. به‌رفانه‌ داپه‌پښ و کوپيوت‌ره‌کان
سه‌رجمان راډه‌کپشن، له‌ ناست ته‌کنه‌لږزايی
سه‌رسوپه‌ينه‌ری جبهانی پيشکه‌وتوودا نه‌فسوون
ده‌مانگرئ.

حه‌ز به‌ ده‌سه‌لاتداری ده‌که‌ين و ده‌که‌وينه
بازاړکړنه‌وه. له‌لاپه‌که‌وه‌ خه‌لکی فري

خوینده‌واری ده‌کەین و لەلایەکی دیکە‌شەوه بە
پەرکردنی عەمباری مێشکبان لە رۆژنامە
نابووتە‌کان هۆشیان تێک دە‌ده‌ین. ئەو‌مان لە‌بەر
نییه رەنگە وا باشتەر بێ، سەرەتا (سیرزا) و بە‌ناو
(شت زانە‌کانمان) لە بنە‌پەرە‌تە‌وه پەر‌وه‌رده
بکە‌ینه‌وه. بە کورتییە‌کە‌ی، رۆژ‌و‌راست ئێمە ئە‌و
کارانە ده‌کە‌ین کە دژی بە‌هاکانی جیهانی چە‌ند
هە‌زار سالە‌مان.

بە‌لام چارە‌نووسی دڵ‌و‌نە‌داری ئێمە، واتە ئە‌م
بیر‌وێ کۆ‌نانە، ئە‌م بیر‌وه‌رییە‌ی لە‌گە‌ڵ خۆ‌مان
هە‌لمان گرت‌وه، چی دە‌بێت؟ ئایا میراتی ئێمە
دە‌توانێت رە‌وتی روودلو‌ه‌کان بە‌ی‌تی‌ت‌وه مە‌داری
خۆ‌یان و ئارامگە‌یه‌ک بۆ ژیا‌نی نا‌وه‌مان پێ‌ک‌وه
بن؟ رە‌نگە، بە‌لام بە‌ شێ‌وه‌یه‌کی نا ئاگا.

کە‌فو کۆ‌لی خوێ‌ن‌و‌هە‌ناسە‌دانی قوولی
فەرە‌نگی و گە‌پان‌وه بۆ جە‌وه‌ر، ئە‌مانە گشتیان
هۆ‌کاری گرنگ، بە‌لام لە‌ بواره ناما‌قوولە‌کاندا،
واتە لە‌ سۆ‌زو غە‌ریزه‌دا.

لە‌گە‌ڵ ئە‌وه‌شدا ئە‌م هۆ‌کارانە دە‌بنە شوێ‌نی
پێ‌ش‌بینیە لە ئە‌ندازە بە‌دەرە گە‌ش‌بینیە‌کانمان،
بەرنامە پێ‌ش‌کەرە‌کانمان تێک دە‌ده‌ن‌وه، دە‌بنە
رێ‌گر لە‌بەر‌ده‌م کارە جە‌سوورە‌کانماندا، بە‌کورتی
بە‌شێ‌ک لە‌ بو‌رمان ئە‌و‌شتانە رە‌ت دە‌کات‌وه کە
بە‌شە‌کە‌ی ئێ‌مان پێ‌ویستی پێ‌یانە. ئە‌م
بار‌وبۆ‌خە‌ش هێ‌نده بە‌رده‌وام دە‌بێت تا بە
ئە‌ندازە‌یه‌ک دە‌گات کە کاریگە‌ری تە‌کنیکی
ئامانجە رۆ‌ش‌نبیرییه‌کانمان لە‌ زە‌لک‌او‌ی
موس‌تە‌حیلدا دە‌مێ‌ن‌وه.

بێ‌گومان ئێمە هێ‌شتا وە‌کوو پێ‌ویست سەر‌و
ساختمان لە‌گە‌ڵ تە‌کنیکدا نییه، لە‌ نێ‌وان (شت
بو‌ون) ی شتە‌کان و ئە‌و کاتی‌گ‌رییانی
کە‌تەر‌ازووی کاری ئێ‌مان هێ‌شتاکە گۆ‌ج‌ان‌و
جووت‌بوونیکی تە‌واو دروست نە‌بو‌وه. هەر بۆ‌یه‌شە
لە‌ بیر‌ی ئێ‌مه‌دا مایە‌یه‌کی جیهان‌بینی ئە‌فسانە‌یی -
شاعیری، شێ‌وه‌ی شتە‌کان دە‌گۆ‌ڕێ‌ت و ئە‌و
شتانە‌مان زیاتر لە‌ شێ‌وه‌ی (یاری) یە‌کدا دێ‌نێ‌ت‌وه

بەر‌چاو، تا شتی کار‌ساز. رە‌نگە هەر لە‌بەر ئە‌م
هۆ‌یه‌ش بێ‌ت ئێ‌مه‌ی خۆ‌رە‌ه‌لاتی (جگە لە
ژاپۆ‌نه‌کان) لە‌کارە تە‌کنیکیه‌کانماندا هێ‌نده
سەر‌کە‌وتو‌و‌نین.

بە‌لام لە‌ لایە‌کی تر‌وه‌ه ئێمە بە‌زە‌نگی
مە‌ترۆسی بیر‌واره خۆ‌ئا‌واییه‌کان بێ‌س‌دار
بو‌وینە‌ت‌وه کە بە‌رده‌وام لە‌م‌پ (نوێ‌خوانی) و
پێ‌شە‌سازییە‌وه دە‌نوێ‌ن. هەر‌وه‌ها لە‌ژێر
کاریگە‌ری ئە‌و ناپەرە‌زاییانی کە سەر‌انسە‌ری
جیهانیان لە‌ ئاست بە‌ها زانستی - تە‌کنیکیه‌کاندا
هێ‌نا‌وتە لە‌رزە، بە‌ خۆ‌ماندا هات‌و‌وینە‌ت‌وه‌و
هێ‌واش هێ‌واش دە‌ستمان بە‌ پرسینە‌وه لە
ناسنامە‌ی فەرە‌نگیمان و بە‌ها نە‌مرە‌کانی
نەرێ‌تمان کڕی‌وو‌و تارادە‌یه‌ک پە‌یمان بە‌و خالە
بر‌بو‌وه کە دە‌کرێ روودلو‌ه‌کان بە‌جۆ‌ریکی تری‌ش
روویدە‌ن.

بە‌لام لە‌گە‌ڵ ئە‌مانە‌شدا چ کارێ‌ک‌مان بۆ
و‌ه‌ده‌ست‌هێ‌نانی چارە‌سەر بە‌ئە‌ج‌ام گە‌یان‌دو‌وه؟
هیچ! نێ‌سان‌وه جاریکی دی هە‌لە‌کانی پێ‌ش‌و
دو‌یارە ده‌کە‌ینه‌وه.

رێ‌ی تر دە‌چێت ئە‌گەر بە‌هات‌باو سو‌ودمان لە
ئە‌زموونی ئە‌و کە‌سانە وەر‌گرت‌با کە لاسایی‌یان
دە‌کە‌ینه‌وه، یاخود لە‌ ئاست بیر‌وه‌ریی با‌و
با‌پیرانماندا ئە‌مە‌گ‌مان دە‌بو‌و، بە‌پێ‌ی توانا
لە‌چێ‌شتنی ژە‌ه‌ری تێ‌کش‌گانه‌کانیش خۆ‌مان
دە‌پاراست، بە‌لام نە‌خێ‌ر! تە‌نانە‌ت پە‌لە‌ی
ئە‌وه‌شمانە بۆ‌ی ئە‌وانە‌ش بە‌دە‌ینه‌وه کە ناشکرا
نییه ده‌گە‌نە هە‌واری مە‌بە‌ست، یاخود ئە‌.

ئە‌ی هونە‌ری لە‌چێ‌دایە؟

ئایا دە‌کرێ بە‌و جۆ‌ره قسان لە‌سەر هونەر
بکە‌ین کە پە‌ی‌وه‌ندی بە‌لایە‌نه‌کانی بێ‌یه‌وه نە‌بێ‌ت و
دە‌بێ بکە‌ین؟ بێ‌گومان نە‌خێ‌ر.

کاتێک رۆ‌ح زین‌دو‌وه گەر لە‌گشت بواره‌کاندا
چالاک بێ‌ت هیچ هونە‌ریکی واقعیی لە‌ ئێ‌مه‌دا سەر
هە‌ل‌اندات گەر بێ‌ت و لە‌ژێر کاریگە‌ری قە‌لە‌م‌ه‌وی
لایە‌نه مە‌عنە‌وییه‌کانی تردا نە‌بێ‌ت. مانای ئە‌م

فسه يه ش نه وه ناگه يه نيت هه رچی هونه رهنه
بيکات شاعبرانه يه. به لام پتويسته بارودوخنکی
گوردجاو له نارادا بيت تاکو مه سه له رقیه کان
پيشکوتینو يه کتری ناوس بگه نه وه. هه ر به م
پتیه ش ده توانين باس له (رقی زه مانه) وه
بگه ين. جا نه م رقی زه مانه يه (وجود)
بگرتیه وه ياخود ديالکتیکی هه لومه رجه کانی
سه رده می دیاریکراو. هونه ری خورئاوا
دیاردیه کی داپراو نییه له فره نگی نه م
سه رده می خورئاوا. له م فره نگی نه م
په یوه ندییه کی قولو نگرگانیکی له ناو نه و
شورپاشانه دا هه یه که له گشت بواره کاندراو
ده دن. جیهان بینیه نوپیه کانیش له هه مان کاتدا
که دروست ده بنو ناسری روانیمان له ناست
جیهاندا هروانتر ده کن، هه ر له و کاته شدا
(ژرپیمان که خقی له خقیدا سست و لاوازه، زیاتر
خالی ده کن. میکانیکی (کوانتا) نه وه ده رده خا
که به شه پتیه وه به ستراوه کانی ماده ناچنه ژیر
یاساکانی فیزمای کلاسیکه وه. لیره شه وه نیمه
روپیه پووی چه مکی وه (بی برانه وه) ی
نیسبه ت و هوی بوون و ماتماتیک ده بینیه وه.
که واته تا دیت پتیه کاته کانی ماده تاریکتر ده بنو
مه يدانی نه ناسراوه کان و نه پتیه کان به رینتر
ده بن.

(فرۆید) له قولایی ده روون ده کزلتیه وه و
میکانیزمی ناانگایی تالو (لبیدو) ده دوزیتیه وه،
(یونگ) یش گشتی بوون ده داته نه و ناانگایی به و
ناوی دهن (ناانگایی گشتی) - کومه لی - که له
سه رچاوه ی نه زه لی نه میده زاده وه یه.
کومه لناسانی فرانسه یی له پتیه کاته ی زه یینی
نه ته وه سه ره تایی به کان ده کزنه وه و زاراو ی
(پیش عقل) یاخود (په یوه ندیی جادویی) یان
به سه ردا ده بن. (نیدموند هوسبرل) ناوی
ده داته وه له خودی دیارده کان و (عاتیغیه تی
زه یینی) ده دوزیتیه وه. نا له م بارودوخ و که شه دایه،
بزووتنه وه مؤدیرن و گه وره کانی هونه ر
سه ره لده دن. هه ر له نیمه پرسپکتیو نیمه و
فرۆیزمه وه بگره تاکو کوپیزم و سورئالیزم.

هه ر له م که شه دایه، (سبزان) گه ره کیه تی
سروش ت له شتیوه ی (لوله یی، توپی و
قوچکه یی) دا پیشان بدات.

هه روه ها (پۆل کیله) که هونه رمه ندیکی
زانایه، ده یه ویت نه بینراو بکاته بینراو. نه مه جگه
له وه ی به تپروانیی نه ده بیاتی نه م سه رده مه وه
به باشی له وه تیده گه ين که له مدیو نه م
بزووتنه وه و گورپانکارییه هونه رییانه وه، چ
ره وتیکی تانه وه و لیکداپرانی فره نگی کان به دی
ده کړی و چوئیش ورده ورده ویتیه ی تپرینه ی
موقوف شوینی لێز ده بیت.

زاناکان باسی (نیپیلیزم) ده کن، (شپینگله)
پتیشپینی رهانی خورئاوا ده کات، پاله وانه
نه ده بییه کان نمونه ی ترس و دلپلوکن و
پووچین، هه روه ک چۆن (مالته ی) پاله وانی یه کتیک
له چپری که کانی ریلکه، له جه وه ری (نامومکین) دا
بۆ ژيان ده گه پێ. به لام ریکو راست هه ر هه مان
(نامومکین) له نه زمونیکی نویی مه عنه ویدا
سه ره لده دات. هه ر بقیه شه (ت.س نیلیوت)
سه رجه مان بۆ لای (خالی وه ستانی جیهان
گه ردان) راده کیشی و (مارتن هایدگه ر) باس
له (که پنوونه ی وجود) ده کات که نه مه ش هه ر
بیرکردنه وه ی بی بیرکردنه وه، واته واقعیه تی
وجوده.

نیتسا با بزانی له لای نیمه هونه ر له چیدایه ؟
نایا له لای نیمه ش هونه ر نه و قونای
نیپیلیستییه ی ته ی کردوه که به گشتی باسمان
کرد ؟

بینگومان رقی زه مانیه ی نیمه ش له شتیوه ی
نه و گه ربوونه یه دا که (شپینگله) پتیشپینی
کردوه، به سه رماندا سه پتیراوه. هونه ری
خوره لات وه کوو خقی ماوه ته وه.

مه به ست له م هونه ره ش نه و بیره وه ریه
نه مرانه یه که ساختومانی زه یینو نه و (گشته)
کارسازه یه که یاسای فره نگیمان ده پارێزیت.
له م یاسا فره نگییه دا، نمونه کان، شتیوه کان
له (یه ک شتیوه بینین) دا دووباره ده بنه وه و

لهجه وههري ناوه وهی خویاندا ژبان دوو باره ده که نه وه، نه که له رووخساره دهره کیه کانداه. نیشانه یی هم خالهش نه وه په که و هونه رمه نده کانتان چه ندین سده په هه ر نه و نه خوش و نیگارانه ده پازینه وه که له نه زمون و ژبانی مه عنه و یی وه ناویان خوار دقت وه. له بهر نه وه مه به سستی هونه رمه نده کانی نیمه داهیتانی تاکه که سسی و گزبان نیی، به لک و وه فادارییه له ناست بیر وه وهی نه ته وه بیماندا. نه و وه فادارییه ی به ناچاری تروی ژبانه وه و ژانه وهی له که ل خوی هه لگرتوه.

خالیکی دی دهره کوهتی هم وه فاداریه، توانه وهی تاکه له گشتیکدا که شوینی تاکي تیدا سپړه وه. هه له بهر نه وه شه په رده ی بیتاوی داهیتانه کانی هونه ری ناسیا داده پوښی و نه زمونی مه عنه وهی گشتی مړی له لای نیمه نه و گرنگی به ددست ده هیئت، چونکه نه نیا نه وانه دهرگای بیر وه رییان بق والا کړاوه که شتبان له بیر ناچیته وه نه نیا نه و که سانهش شتبان له بیر ناچیته وه که خویان هه شار نه داوه. خونه شار نه وه واته په ی بردن به نه یتیبیه کان. هه په ی بردنیکش نوزینه وهی جیهانیکه، که و نه ودا له دهرونی هونه رمه نده. نوزینه وهی جیهان به م مانا ناییه تییه، به نده به تپروانینی هونه رمه نده وه بق هه حقیقت.

نه و هه حقیقه ته ی نه که له شپوهی شنبوونی شته کانداه. باز نه، چوارگز شه، یاخود نه و قهرارانه ی ددستی مړی ددستی کړدوون. خوی دهنوینی، به لک و نه و هه حقیقه ته ی له گومبه زکی یاقووتی سارایه کی چلدا ددبره و شپته وه، یاخود نه و هه حقیقه ته ی له که نار تافکه په که وه فرمانپه وایی به سهر خه لوهی (چینی) یه کدا ده کات. یان نه وهی بزه ده خاته سهر لیوی (بودی ساتوا) یه. هه بویه شه نه خوش و نیگاری شه پل ناسای خه یال، نه وه نده ی بره و له هونه ری نیرانیدا په یدلکړیوه.

به لام نایا له و کاته وه که به ها هونه رییه کان پوچ بوونه وه، له و کاته وه که گومبه زه

یا قووتییه کان له ژیر لاقاوی لمی سارادا نفروبوون و خه نده ی سهر لیوی بودایی په کان کال بقته وه، ده توانریت بانگه واز بق داهیتانه کانی هونه ری خوره لات له سهر ناستی رابروویانه وه بکرت؟

دیاره هیشتا لیره و له وی پاشماوه ی هونه ری بیزینه مان ماونه ته وه، به لام که نه چینه کانی هونه ری بیزینه مان نه و تان له حاله تی توانه وه دلو هونه رمه نده کانیشمان ده یانه ویت به نوره ی خویان رولی (پرومسیوس) بنوین و دیوی دوولی ددسته م بکه. به لام نایا نه وانیش قونای دوو دیوی دلرمانی به هاکان و نیه یلیم و نامو بوونیان تپه پاندوه؟ واته نه و لایه نانه نه بسترکت و چه مکه په کلایی یانه، نه و لایه نانه ی که هه لومهرجی واقعی ژبانیکی سهریه وه خوارو عه دده می پشمان دده ن. نایا نه وانیش (نه و هونه رمه نده) (میکانیزمی کوانتا) بیان له بوونی خویاندا هه سته پیکریوه و (ماده) بیان له (ماده) بوونیدا نوزینه وه؟ نایا نه وانیش سروشتیان له شپوهی باز نه و چوارگز شه دکریت (شت)؟. نه خیر نه وان کاری وایان نه کړدوه. نه ی باشه نه مه چ هونه ری که که دوو له بیر وه رییه نه ته وه یی و دینامیه تی بیینایی ددسه لاتی به هیزه وه به سترایش نانا سیت؟

نه و هونه ر وه که سهر پای بواره مه عنه و یییه کانی ترمان له برینی قونای (به رزه) دایه. واته نه له داهیتانی دیوانه ناسای (فانگرخ) وه ناو ده خواته وه، نه له ناو وه وای نه فسوونای و خه یالی مینا توره کانیشمان وه سهر چاره هه لده کړی. هونه ری له و بابته، یا نه ودا لاسایی شپوه کانی پتیشو ددکاته وه. به ی نه وهی په ی به مه عنه و یانه کانیشیان بیات. یان نه ودا ده چیته ژیر کاریگری شپوه کاری هونه ری مژدیرنه وه. بویه پیویسته هه موو شتیک له نوی نه نجام بده ینه وه. پیویسته له سهره تاوه خومان فیری بیر کړنه وه بکه یی و خومان بژینینه وه. شارستانیته مه زنه کانی ناسیا، به ی تیکه یشتن له (قهدهری میژووی) نه ده توانن

بزوتنه وه په کی مه تر سیدار ده ست پټ بکه نو نه ده شتوانن رځی خویان رزگار بکه نو له کاری داهینه رانی خولقاندنی جیهانی نویدا به شداری بکه نو. جا بڼو نه وه ی بتوانریت نه و ټیگه پشته به ده ست بهنریت پټویسته سهرای پای نه و چه مكو دهر پینانه بناسینه وه که له سده ی پښووه وه هاتونه ته نږو نه ندیغه مانه وه. به واتایه کی دی، پټویسته ټیمه جار ټکی دی فیزی بیرکړنه وه بینو، خومان له وه دا بناسینه وه که له واقعدا تیداین، نه کور له وه دا که بیر لسی ده که ی نه وه. پټویسته ټیمه ببینه نه وه ی که هین.

نایا ده کړی گونجانیک، یاخود سازانیک له نیوان روپه پوویونه وه ی هاوچرخو شپوه ی بیرکړنه وه ه ست کړندماندا بهنینه دی؟ به واتایه کی دی، نایا ده کړی ته کنیکو نه ریت ناشت بکه ی نه وه بیر وه ریی نه ته وه یی رزگار بکړیت، له ه مان کاتیشدا خومان له ناست ره نجی (له ده ستدانی بیر وه ریی که انمان) رابگرین؟

ټیمه رڼر کات ده مانه ویت وه ک شتیکی بټ زیان ته ماشای ته کنیک بکه یی که به دهر دی جوړه ها کار دیت و نه وه مان له بیر ده چپته وه، یاخود نازانین که کړک و جه وه ری ته کنیک، (ته کنیک) نیبه. نه وه ی راستی بیت خه یال ټکی مندالان ی ساکاره گه ر بمانه ویت ته کنیک له به ها پټوه گړندراوه کانی ه لاویرین. ټیمه رڼر جاران له بیر مان ده چپته وه یاخود نازانین، که زانست ته کنیکو ته کنه لږزی له بیر خورئاو ادا هه رگیز لټکدی جیا ناکړنه وه، چونکه نه و دیاردانه نه دجامی بیر خورئاوان. گه ر له م رڼه وه میژووی په شدا سرکه وتی یه ک به نوای یه ک و سر سوړه یته رو لافوای دنیایی بوون هه میسه کلپه یان سه ندوه، نه وه له بهر نه وه بووه که میکانیزم به دپه یته ری ته کنیک بسوه. له و رڼر گاره پشه وه سرکه وتی نه م رڼه وه هاته دی که (نمونه جه وه ر) یی ه کان شوینی خویان بڼو په یوه ندیبه ریازییه کان و به ها چه ندیبه کان - کمبه

- چول کړد. له و رڼه وه بوو که زانست وه کو هیزیک، ده ستی به سر جیهان بینی نه فسانه یی و لسی وور دبوونه وه ی مرقد ا گرت.

هزی چپه مه به ستی زانست لای (تاوکی) چینی (نه فسی بټی کړد اړه) و نایینی هیندویسی و نایینی نیسلام کړده وه ی بټی مه به ست و رازی بوونی (په روه رلگان) ته رویچ ده که نو له لای عارف ټکی وه ک (توکهارت) یش پچران - بنه مایه کی بټی چه ندو چونه. هزیه کی نه وه یه له کړده وه چپه جی کړندا، واته له و کړده وه یه ی له (بوونه شت و پراکتیک کړندا) کټای پی دیت، هیزیک خوی هه شاردلوه، نه م هیزه له کاتیکدا که به ها مه عریلی یه کان پچر پچر ده بن، بولریکی و ده خولقنیت و په رچه کړداریکی و دپنیتته بوون که له نه دجامدا به کټای هاتنی هه ست و نیدراک ته ولو ده بیت.

نه م مه ترسییه ناوه کییه ی که له ماهیه تی گشت جوړه (کړداریکی به مه به ست) دا ده بیزری، و نامانجی ده ست به سر داکرتی سروشت و دابه زانندیتی بټی سر ناستی (سهرچاوه ی وزه) که نه و وزه یه ش ده گوی بڼو کالا، له سره تادا له سروشتی زیاره کانی خوره لات و تا سفور ټکی ش له زیاری یونانیدا - به تایه تی نه و کاته ی که یونان وه بازیه کی بټی مه به ست له بیر بټی نه دجام ده پروانی - ده بیزرو هه ستی پټ ده کړا.

خالی سره دچراکتش لیره دا نه وه یه که بیر نوی به له ناوپردنی بیر وه ریمان ده ست پټ ده کات. کاتیک (فرانسیس بیکون) هیزش ده بانه سر په یکه ره کانی زه یی و به نټوی زانستی نه زموننگه رییه وه تاوانباریان ده کات، له راستیدا بانگه واز بڼو دیارده یه ده کات که له سده ی سیژده هه مدا پیسی گرتبو و که سان ټکی وه ک (رڼجیر بیکون) و (نه لیرتی مه زن) په له ی نه وه یان بوو دایسه پټن. هه روه ها که سټکی وه ک (توکهایم) یش نه و رچکه یه ی ناماده کړدبوو که بڼو ریسیانس و سرده می نوی سوودی لسی وهرده گیرا.

په يکه ره گاني (فرانسيس بيکن) به لای
 نيمه وه، به مانايه له نریتي نیسلامیدا
 هاتوه، واته نو که نجینانه ی که مرقف له
 شیوه ی بیر ه ورییدا له باو یا پیرانی خویه وه
 وهریگرتون و له ناستبشیا نده، تا رژی (واده)
 په پیمان به وه فاداری ده میتته وه. (به کار وړندی
 زانست و پیشختن) پشی، وه که نه وه ی (بیکن)
 بانگه وازی بڼ ده کات و له فلسفه ی نویتدا
 ده بیت جیگه ی سهرچر اکتشانی (دی کارت)، بڼ
 خوی وه رووختنی نوسلووی د لکیر کار وه
 لپړسراو پیشه به که، نیمه شوین ده ستی له
 ته کنولزیای هاوچه رخدا ده بینینه وه نه وانه ش
 که به گه پي ده خن هر ه مان
 (ته کنولکرات) ده گانی هم سهرده من.

له کاتیکدا که سینکی ناسایی بڼ پشکوونتی
 بیر شهودی و نه فسانه ی نه بیت، نازادی
 ناوه وه ی مرقفیش هه ناسه سورده بیت. نازادی
 هر نه وه نییه که شوپشگریه کان له نه جیامی
 ده ست به سه راگرتی ده سه لاتداران، یاخود له
 بواری نایه کسانه کومه لایه تی و سه رکه و تنی
 تیکوشانی چینایه تیدا به دی ده کن. نازادی جگه
 له هه مو نه وانه ی سه روه، بینینکیسی بڼ
 مه به سته له یاریگای جبهانیدا.

نه بینینه ی به قولی له نایدیاله گانی
 حیکمه تی خوره لاتیدا ده بینرین. (نارها تی)
 بودایی و مرقفی کاملی نیسلامی و (نازاده بو ی)
 هیندویسی، گشتیان نمونه ی نه و بینینه بڼ
 مه به سته که له یاریگای جبهانیدا چاو
 هه لده هینن. سه بارت به وه ی بڼچی له ناخی
 مه سه له کاند، دیارده ی که هه یو هم دیارده ی ش
 له فلسفه ی هیندا وه که پشکوونتی گولیکسی
 جادووی له بهر به یانی نه فسانه ی بووندا خوی
 پیشان ده داتو له نایینی نیسلامدا به شیوه ی
 بارینی ره حمه تی ره نگاو ره نگ به سه ر جبهاندا
 دهرده که ویتو لای بودایی به تیش وه که پرشنکی
 گه ریدون ده په ریته سه ر توفیانوسی نه زل
 خوی ده نوینن، ده توانین بلین: له بهر نه وه ی هم

دیارده یه بارانی جبهانیننی نه فسانه یی شاعری
 فره نگی خوره لات ده بیارینن و به رده وام
 دوپاره ی ده کاته وه. هر بڼی له بهر نه وه پیشه
 مرقفی خوره لاتنی سهرچی بڼی شته کان کیش
 نابیتو خوی له نیتو نازانیی خویدا وه که نه و شته
 ده بینن که نه وی به بازی گرتوه.

به لام کاتیک نیمه بیر له زانست و ته کنیک
 خورنا و ده که ی نه وه چه ندین سه رکه و تنی بڼ
 مرقف تیدا به دی ده که ی، مانای نه وه نییه نیمه
 هر شتیکی دڼ به و زانست و ته کنه لوزیایه بیت به
 واقعی و شایانی هه سترکدن نازانستیدلو
 نامانه ویت له ته رازوی زانستیدا هه لیسه نگینن؟
 کاتیک نیمه ده لاین: فلان شت له روی
 زانستیه وه تاقیکراره وه، له راستیدا
 سه رچاوه به کی ره ها ده ستنیشان ده که ی که
 گفت دڼایه تییه کی وه لاختروه و له مه ی
 مه عنه ویاتیش وه، نه گه ر مرقفیکسی به
 رلو ته گیرین، نه واکړه پانی وه لامه کان پر
 ده که ی له بیرو پای تاپه تی و نا که که سیمان!
 هوی نه مه ش نه وه یه که بواره مه عنه وییه کان له
 بارو بڼخنی نه گونجاو بڼ دره خشان وه یان
 هر گیز سه ره لئاده و ناچار به ره و بیرو پای نا که
 که سی تاپه ت راپنچ ده کړین. په پیره و کارانی
 قونابخانه ی (فیدانتا - ویدانتا) ده لاین: (هر
 زانستنکی نه زمونکرو تا نه و کاته ی
 پنجه وان که ی نه خرپته روو، راسته). که واته
 ده توانین بلین مادام (بیون) به دایق شرابی و
 په رده داری بمینیتته وه، حقیقه تیش هه روه که
 زانیاری نیمه له مه ی جبهانی (نه زمونکرو) خوی
 ده نویننن.

باشه نه ی ناگرئ نه وه زیاد بکړئ و بگوتئ:
 که واته هرکات مرقف له پله ی لڼ وریدونه وه ی
 کامل نریک بگوتته وه، بایه ی واقعی به تی
 زانستی - ته کنیکیش رژه به کی رتتر به ده ست
 ده هینن؟ به لام هم کاره به نیمه ناگرئ و
 نازیایه تی و چاونه ترسییه کی بیسنووی گه ره که.
 زانیاری نیمه که زیاتر له بولریدکا چر ده بڼه وه
 ناچارمان ده که ن ته نیا له سنووی زانستیدکا
 بمینینه وه. هر بڼی هه نه و په ناگایه ی نه و تافه

زانسته پیمان ده به خشی ده بیته جیتی شانازی
پتوه کردنمان! به لام هر نه زموونیکي مه عنوی،
ته کانتیکه له گزړه پانی بووندلو مه ترسیبه که ته نیا
نه و مرقانته مه لده ستان به به دیهیتانی که له
ساته وختیکي دیاریکرلودا، ساته وختیکي
شکړدار، ده باننوانی سنووره کان تیک بشکیننو
بازیده نه نه و دیو سنووره کانی خویانه وه. به لام
مرقی نورو که هر چه نه ده له زانسته
دوله مه ندرت بییت، هیندهش جیهانبینی خوی
ته سکت ده کاته وه به قسه ی شاعیریک: (باله
گه وره کانی ده پنه ریکر له به رده م فرینیدا).

نیستاش له کتاییدا نه وه تا روویه پووی
مه مان پرسیار ده بیننه وه: مه به ست
له روویه پوویونه وه ی ماوچه رخ چیه؟ مانای
روویه پوویونه وه ی ماوچه رخ نه وه به که نیمه له
ناست مه ترسیی گزړانی په یوه ندی مرقف به
جیهان و سروشته وه ماوینه ته وه. له به رنه وه نه م
روویه پوویونه وه به نه ک هر گفتوگزی نیوان
له ره ننگه کانی ناخه ملین، به لکو بریاری
توانه وه ی گشتی له ره ننگه کانی له لایه نه تاقه
له ره ننگیکه وه هیناوه که نیدی بۆته دیارده یه کی
جیهانگره وه. نیمه ش به پیتی توانای خومان، له و
نه یلین مه دا که (نیتشه) له سده ی رابروودا تاقه
پیشبینیکه ریکي بوو، گینکل ده ده پنه.

له م ره وته میژووی په دا جیهانبینی نیمه
چاوی بریوه ته نه مانی خوداکان و دلپمان و
بینرخی به ما میتافیزیکی په کان. نه و شته ی که
نیمستا له خورناوا جۆریک به رگری له ناستا پیشان
ده دری و له گه ل بالکیشانی نه یلیم به سهر گشت
لایه نیکي زیاندا، میتشا ه ولی به درخسته وه ی
ده دری. که ولته نیمه تازه بیروا ساکاره کانی
سه ده ی نرزه به م ده لپینه وه و به خوشبینیه کی
وه هاوه باسی زانست ده که یین، وه که نه وه ی
چاوه ری عیسی تاخره مان بکه یین.

نه و نووریانه دهرده داره ی که گزړه پانی
هینان و برینی نوووی دژ به یه کی بوونی نیمه ی
پیک هیناوه، ه و لو کوششمان شهل و شکست
ده کاتو ده بیته ریکر له به رده م جووله ماندا و

ریگه ی پشکووتنی بیرو بیننمان ده به ستی. بیرو
بینینیش نه وکاته داهینه رو به ره مدله، یان
نه و هتا له رابروووه و ناو بخواته وه، یاخود وه ک
حه کیمه موسلمانان ده لپن: له روشنایی
پتفه مه ریښیه وه تیشک وهریگری، یاخود به
ته ووی سهریه خق بیته.

ولته لانه ی نه ته وه یی چول بکاتو خوی بداته
به ر ناو و ناگر تاوه کوو بنه مای نوی به ده ست
بهیتیت. میژووی بیرو خورناوا جۆره ه و لدا نیکه
به ره و به ده سته پتانی بنه مای نوی. نیمه ش
له حالی حازدا نه توانمان مه یه خومان به
روشنایی پتفه مه بری بگه یه نین و، نه هیندهش
شانانین تاوه کوو ده ست بده پنه کاریکي وه ک
(لسیسی فوس) و له به ریشی دهرنه چین.

لیزه دهرکرو و له ویش حه په ساو. نیمه ی
خوره لاتی له (به رزه خی) بڼ نارامی و ه دانداندا
که ناو زامدارو که له لای کربووینو په رچه
کرداره کانیشمان ناچنه به ر تیشکی پیشینیه وه،
گرفتار ماوینه ته وه. له نیوان بوو قوتبدا
ده تلپینه وه: له نیوان (لاوتسی) و (مارکس) دا، له
نیوان رهفتاری جوامیرانه ی سامقزایی په کان و رقی
تابووریدا. له و شوپته ی هیزه داهینه ره کانیش گزړ
بیننه وه، دهرکه وتنی هر جۆره بارون خیک به
بیردا دیت، نه ناست نوورتوینو
نامو مکیتریشیان.

نایا ده توانریت سازانیک له نیوان نه م بوو
رووه ی بوونماندا به دی به پینریت، که به کیکیان
به ره و ناسایشی کومه لایه تی له ژیر نایدق لوزییه کی
دیاریکرودا رمان ده کیشی و نه و دیکه شیان به
قسه ی (نوکهارت) به ره و (بیابانی بوون) یاخود
وه ک (حافن) ده لپن به ره و بانگی جه ره س
دلوه نمان ده کات؟

هرکات نه و نه پتیه پی بزاین، یاخود نه م
پرسیاره به پنه روو، نه وکاته تا راده په که له
خومان حالی بووین.

نه م باسه له م سهرچاوه یوه کروله ته کوردی:
بتهای ذهنی وخطر له ازل داریوش شاپگان
مؤسسه انتشارات امیر کبیر.
تهران ۲۵۳۵ شات لول. ص ۱۲ - ۳۶.

مارکیۆزو بنیامین و رهه‌ندی رۆمانتیکی

■ میثیل لووی

• و. له‌فارس‌یه‌وه: ئارام چه‌مال

هه‌رچه‌نده نزیکی بیرونی‌چوونه‌کانی مارکیۆزو بنیامین هه‌رده‌م جیگای سه‌رنج بووه، به‌لام هه‌ولدنێکی سیستماتیکی بۆ لیکۆلینه‌وه له‌ماهیه‌تی نزیکی مه‌عنه‌وییه‌وه نه‌براه. شولم له (رامانێک له‌مه‌ی خواناسی جووله‌که) دا نویسیبووی که بنیامین و مارکیۆز (له‌گه‌رنگه‌ترین تیۆرمه‌ندانی مسیانیزمی (*)) شۆپ‌شگێن... که په‌یوه‌ندی‌یه‌ سه‌لمێندراو یا نه‌ سه‌لمێندراوه‌کانیان به‌میراتی جووله‌که‌وه ناکه‌شرايه (۱) که‌واته ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ سه‌باره‌ت به‌بنیامین راسته، به‌لام له‌باره‌ی مارکیۆزه‌وه زۆر زۆشن نیه.

مسیانیزمی یه‌هودی به‌ناشکرا یه‌کێکه له‌بنه‌ما سه‌ره‌کی یه‌کانی جیهانبینی بنیامین. مسیانیزمی یه‌هودی به‌ره‌هه‌ندی نۆزه‌خ بێنی (*۲) (apocalypse)، کاره‌سه‌ساتاوی، وێرانگه‌رو،

هه‌روه‌ها ئومێدبێشی به‌رزگاری ره‌هاوه، په‌یوه‌ندی‌یه‌کی زۆر نزیکی له‌گه‌ڵ ئانارشیزمی خه‌یالیانه‌ی به‌ره‌مه‌ سیاسییه‌کانی ده‌یه‌ی (۱۹۲۰)ی بنیامیندا پێکه‌ینا. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا چ ته‌وژمی مسیانیزمی یه‌هودی و چ ته‌وژمی ئانارشیزمی خه‌یالی له‌یه‌ک بوونیادی که‌لتوری‌یه‌وه، واته له‌رۆمانتیزمی ئه‌لمانی‌یه‌وه به‌ره‌کاره‌ دژه‌ بۆرژواکه‌یدو خولیا‌ی جیا‌بوونه‌وه به‌ره‌و کۆمه‌لگاو فه‌ره‌نگی پێش سه‌رمایه‌داری سه‌رچاوه‌یان گرتووه. ره‌خنه‌ی فه‌ره‌نگی رۆمانتیکی نوێ له‌کۆمه‌لگای پێشه‌سازیه‌ی سه‌رمایه‌داری به‌ره‌وه‌یه‌وه‌کردنه‌وه‌ی که‌لتور (culture) له‌گه‌ڵ ژیا‌ر (civilization) یاخود رزگاری (Gemeinschaft) له‌گه‌ڵ کۆمه‌لگادا، یه‌کێکه بووه له‌ناواخه‌ سه‌ره‌کی یه‌کانی ئه‌ده‌بیات و فه‌لسه‌فه‌ و زانسته کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌کانی

نژیکبونه وهی سهرده می رۆشنکهری به ئایینی
 جیهانبینی یه کهی (مارکیوز) به تهووی غهیره
 ئایینی و بن باوهری به به خودا، مارکیوز له ئاسنی
 مهبسیانیزی به هوبیدا وه (دهرکه و تنیکی)
 رۆمانتیکی ئه لمانی، ئه وهنده هاوهری بنیامین
 نریه، واته ئه رۆمانتیکی که حه سهرت بق
 کۆمه لگاکانی پێش سهرمایه داری ده خواتو
 فهرهنگی هونهری له بهرامبهر کۆمه لگهی بن
 رۆهی بۆرژوازی دا راده گویت. له نیوان نامه یه کی
 مارکیوز دا به ناو نیسانی (رۆمانی هونهری
 ئه لمانی) (Der deutsche Künstlerroman)
 سالی (۱۹۲۲) و وتاریکی بینامیندا به ناوی
 (چه مکی ره خه گرانه ی هونهر له رۆمانتیکی
 ئه لمانیدا) لیکچوونیکی زۆر ده بینریت. نامه یه کی
 زانکوی مارکیوز که له م دواییه دا بلۆکرایه وه، بۆ
 تیگه یشتن له کامیونی هزیی ئه وه هر
 له سهرده می به ره مه مگانی لای یه وه تا دوا
 به ره مه مگانی، بایه خێکی زۆری هیه. ناواخنی
 ئه م نامه یه ناکۆکی جیهانی و ئیقانه له گه ل
 واقعی ئه زمونی و (ناکۆکی) هونه ره شه له گه ل
 ژیا نی بۆرژوازی دا، واته هه مان ناکۆکی یه ک که
 رۆمانتیسته کانی به شیوه یه کی کوشنده
 تر ی گه یشتوون و دواتر وه سفیان کردووه. هه ندیک
 له رۆمانتیسته کانی به تاییه تی (رۆمانیس)،
 هه ولێاندووه به له بهرچا و گرتنی جیهانی ئه زمونی
 به سهر ئه وه دوا لیزی یه دا ژالین و له جیگهیدا
 واقعیکی یوقوبایی، واته جیهانیکی خه یالیانه ی
 نوێ دابنن، که تیایدا ناشتی و تارامی، عه شق و
 فریا (*) بالا دهستن، که سانی تر ی وه ک گۆته ش
 له (نازله کانی ئارته ری لا) دا نیشانی ده دن که
 عه قلیه تی ئایدیالیستیانه ی هونه ره شه ده بیته
 هزی دژیه تی یه کی رادیکالانه له گه ل سیستمی
 واقعی دا، دژیه تی یه ک که کۆتایی یه که ی ئه نها
 ته سلیمبوونه به مرگ. هه ندیک له رۆمانسی یه کانی
 وه ک "ئی. تی. فوغمان" شه یادی هیژه کۆن و

ئه لمان له کۆتایی سهرده ی نۆزه ده می سهره تای
 سهرده ی بیسته مدا، ته نانه ت عه قلیاوه رێکی وه ک
 قیبه ر له یه رده م ئه م کاره دا به پارێزوی
 نه مایه وه.

یه که مین به ره مه مگانی بینامین وه کو نامه
 زانکویه که ی سالی (۱۹۱۹) دا له مهر رۆمانتیکی
 ئه لمانی و وتاره نامهر اوه که ی سالی (۱۹۲۲) شی
 له باره ی په یوهندی یه هه لێاردینه کانی
 (Wahlverwandschaften) گۆته به ناشکرا
 له هه مان یاردایه. بینامین له نامه یه کدا هزی
 مهبسیانستی له ئه ندیشه کانی هه ره ک له شیلگلی
 ئو فالیسرو نه ریتی به هوبیشدا ده خاته پوو.

مارکیوز به پێچه وان سه وه، په یوهندی
 به مهبسیانیزی وه (ج له جۆری یه هودی و ج له جۆری
 مه سیهی) و به شیوه یه کی گشتی به ئایینی وه.
 نریه. نژیکبونه وه ی مارکیوز له ئایین هه ره ک

گه یشتن. له سره هم بناغه یو به پری شو
 زانیاریانې که لاه، نا شو ده مې بنیامین
 له ژياندا مابوو، له نویښه کانی مارکیټزدا هیچ
 ناماژیه که به (واټه بنیامین) نه راوه (4). هم
 بې ده نگی به له پای چوپه؟ په ټیک له گریمانه کان
 ده توانیت ته وه بیت که مارکیټز پاش رزگار یون
 له قنای هایدگری له سالانی (۱۹۲۸ - ۱۹۳۲)
 به خپرای له رمانسیت دور که ته وه، شو
 لیکدانه وه مارکسی یې ه لېژارد که په یوه ندي
 به نه ریتی عه قلابوه پړانې رڼا واره وه،
 یا خود به ده سته ولاړه ټیک له نه فلاتون وه
 به سوکراتو له رڼه نگی یې وه به هیکل که پشت.

مارکسیزمی مارکیټز له سره پای ژياندا
 هر دم له نیوان هر یو چه مسری رمانتیکي و
 عه قلابوه پیدا نه مسرو سړی ده کرد. هم نوو
 چه مسره لای مارکیټز له گډ په کدا ناکړک نین،
 له راستیدا نه فیکرنه وه وړایه تی نیوان ثابدياو
 شو واقعه ی که مې به نه توخه هاوېده به که
 گوهری بنچینه یې بیرکرنه وه شو پټک
 بېښت. له پېښه کی به کی نویدا که مارکیټز له سالی
 (۱۹۶۰) دا له سره کټی (عقل و شورش -
 Reason and Revolution) نویویه تی،
 په ره گرافیکي رڼر سر رنج راکټش مې به که تپایدا
 هم بابته ی به پاشکاوې خستته یو:
 (پالسه کټیو زمانی شاعرانه ... له سر
 بنه مپه کی هاوېش به پکده گن. ره گزی
 هاوېش له هر یو کیاندا، که پانه به نوای .. زمانی
 نه فیکرنه وه دا وه (ره تکررنه وه په کی مه زنه)
 (5). نه لکه په کی دی که له نیوان عه قلابوه پری
 رمانتیزمدا هاوېده، به پرر سپاری به له به ردم
 به ها مرقی به چو نایه تی به کان واټه به ها
 مهنه وی و ټاکاری به کان له به رامبر به ها سرتاپا
 چه ندایه تی به کانی بازای سهر مپه داری. له لایه کی
 نرو ه مارکیټز عقل به شپوه په کی ته و او
 وینه یی و نامرانی ټیناکات، به لکو به جوه ریکی

تاریکه کانی نپسامات یون که جیهانی
 ه موویان تووشی هر په شې نابوودی ده کرد.
 به بچوونی مارکیټز به شې رڼر رمانه
 هونری به کان (واټه نه رمانانه ی که قاره مانی
 سهره کی تپایاندا هونرمه نده) خواوه نی
 ره ه نديکی ره خنه گران نه له به رامبر
 به پیشه سازی یون به نامیزیونی روو له زیاتری
 نابوری و ژيانی هر مه نگیدا، واټه ره وټیک که
 سهرتاپای به ها مهنه وی به کان نابوو ده کاتو
 ده پیاوړتیه په راوړه وه. مارکیټز جهخت له سر
 نه وه ده کات که مې به سستی راسته قینه ی رڼر
 له نوو سهرانی رمانتیکي و رمانتیکي - نوی
 گزینی ریشه بیانه ی ژيانو لبرینی سنوریه ندي به
 ته نگی کانی ماتریالیزمی بڼو دایس یوه. به م
 جوره، مارکیټز هم ده سته به له نوو سهران به راوړد
 ده کات به سوشیالیسته خه یالی به کانی وه
 رڼر گاری "فوری" (3).

ه نديک له بچوونه کانی مارکیټز له نامه کی
 رمانی هونریانې نه لمانیدا که م تا رڼر ټیک له
 (عشق و زیار Eros and civilization) و
 مرقی تاک ره ه نندا سهر له نوی نویاره
 ده بیتنه وه. لیکچوونیکي سهر سوره ندر
 له کامیونی عقلی مارکیټزو بنیامیندا مې به:
 سهره تا رمانتیکي نه لمانی و بابته هونری به کان
 سهر دجی راکټشاون، پاشان له ده مپه ی (۱۹۲۰) دا
 له ژیر کار ټیکرنی (لوکاش) و (کوروش) ده چنه
 ژیر کاریگری مارکسیزم وه وواتر له ده مپه ی
 (۱۹۳۰) دا له گډ دامه زراوه ی لیکولینه وه
 کومه لایه تی به کانی فرانکفورتدا* هاوکاری
 ده گن. هر نویکیان به توندی ره خنه ناراسته ی
 سوشیال دموکراته کان ده گن و هر چه نده
 خوازیاری نالو گزینی شورش گزیرانه ی
 سوشیالیستین، به لام په یوه ست یون به پارتی
 کولمبسته وه رت ده گن وه. پټده چیت
 له نه لمانیا یا خود له پاریس (۱۹۳۳) به په کتر

ده زانیت که له پېښه سازي سرمايه دلري و ته نانت له توروگا زوره مليکاندا بوونی هه يه . يه کيڼي هم نوو جه مسره (واته جه مسري رومانتيکي و عه قلوباوه پي)، نيشانده ري يه کيڼي به ره مه کاني مارکيوزو، له سر نوو جه ختکرينه تاييه تي به (رومانتيکي يا خود عه قلوباوه) له وه يه که قونافه جياولزه کاني پهره سندنن زه يني خړي به سهريدا ده سه پاند .

له ده يه کاني ۱۹۲۰ او ۱۹۴۰ دا جه مسري عه قلوباوه پي بال به سر ته نديشه ي مارکيوزو دا ده کيښت پاش سالي (۱۹۲۵) واته پاش بلاو بوونه وي بيبليوگرافيا له گه ل رافه کړيني به ره مه کاني شيللردا، به دريژلي سس ده يه ي يه ک به دواي يه کدا هيچ تاماژه يه ک له باره ي مه سه له هونري و نه ده بي و فخره نكي و ه روو ها روويه روو بوونه و يان له گه ل واقيعا له به ره مه کاني مارکيوز نابينرئت . هه رچه نده مارکيوز له سالي (۱۹۲۷) دا وتاريکي له باره ي (خه سه له تي پوزه تيفانسي فخره ننگ) وه باکو کرده وه، به لام هم نوسينه له بري نه وه ي بزوچونه کاني سالي ۱۹۲۲ ي تيا بوو ياره بيت وه، که چي به ته ووي راييکالترين نه فيکر نه وه ي نوو بزوچونانه يه . به پي ن هم وتاره، فخره ننگي باوو نه ده بيات به تاييه تي، به پاراستني جيهانتيکي نوم يده خي له به رامبر ژياني ره شوقيانه ي روزه نه دا، رولتيکي شايديو لوزي و پاريز گلرانه ده بينيت، (بزو نمونه) باسي جواني (ده روون - Seele) ده کړيت و به سهريدا هه لده دريت، بزو نه وه ي پاساوي به خت ره شي جيهاني مادي بداته وه: (نازايي "ده روون" ده کړيته به مانه تا جه سه نوو چاري نازارو، نه شککه دجوو کړيله يه تي بيت وه . نازادي ده روون سوو به خي بوو بزو ته سلېميوني شايديو لوزيانه ي (بوون) به شايووي سرمايه دلري . ده روون ما يه ي نارام به خشين . شادي يه کاني ده روون شايسته ترو که م

ترسناکترن له شادي يه کاني جه سه . به م جوزه پنده چيت مارکيوز بړوي واپيت که جياوازي يه کي سر ده کي له نيوان فله سه فو نه ده بدا هه بيت، له وخاله دا که په يوه ندي به هه ل و مه رجي باوو بالا ده ستوه هه يه، (جواني هونه ر - له به رامبر حه قيقه تي تيژو دا - هاو تاهه ننگ له گه ل نوو خراپه يه ي که هه يه .)

به م جوزه مارکيوز له به رامبر هم چوارچيوه (پوزه تيفي سي) فخره ننگو نازادي و سر ووه ي يه ي خه بالدا، نه ريتي فله سه فو ي عه قلي ديکارت، کانت و هيگل ده هينيت به پيش که به چه مکي (ده روون) بيگان يه و ره خنه يه کي عه قلانيانه ي له روح هه يه . سره پاي نه وه ي که چه مکي ده روون يه کيک له تاييه ته نديه کاني نوو ته وژمانه يه که بړويان به عه قل نريه، له ميژوو باوه پيانه ي رومانتيکي (هېرده) وه بېگره تا ده گاته تيژه نو يکاني هيژه باوه پره کان (هيژ وشه يه کي خوزه ويسته له شايديو لوزي ي فاشيستدا) (به لام) (هيگل له چوارچيوه ي لايه نگراني ده ولته هيژ باوه پره کاند نريه . هيگل لايه نگر ي روح بوو، (به لام) ده ولته نو يکان لايه نگر ي نه فس) . دياره مارکيوز ناگاي له خه سه له تي تا ک لايه نه ي دانپه رووه ي هونه رو نه ده بياتي باوي سر ده مي بزو ژوايي هه يه . مارکيوز نه وه دياريد هکات که هونه رو نه ده بياتي باو (ته نه شيوه چه قبه ستوه کاني (بوون) ناراسته ناکن، به لکو نيشانده ري ده روو ره نجی همان بوونيشن؛ (واته) نه ک هر سازش له گه ل نه و شيوه بالا ده ستانه دا بکن، به لکو له ناو خوياندا ياده ووه ي نه و شته شيان هه لگرتوه که ده بووايه بيت . له و رووه وه که هونري مه زني بوونوايي ... ونيه ي جواني خه لکو شته کان و شادي سه رووه ي به ره ننگي شادي هم جيهانه وه کيتاوه ... (نه و) له بوونيداي ژياني بزو ژاويدا نه ک هر دلانده وه نريه که ... (به لکو) خه مي

جیابونه وەش ماوه). نوێتر ئەم دیدگایە دەورێکی چارەنوسەسازی لەبەرەمەڵەکانی مارکیۆزدا دەبینیت. لەگەڵ ئەوەشدا لەسالی ۱۹۳۷دا ئەم تێپروانییە وەك توخمێکی لاوەکی ناویشتە چەمکی هەمەکیانەیی هونەر دەییشت وەك (دیاردەییەك) (پۆزەتیفانە): (نەرەنگ دەبیته خزمەتکاری بوون. ئایدیای شۆشگێزانە لەهونەردا دەگۆڕیت بەفاكتەرێك بۆ ئاراستەكردنی بوون. چونكە هونەر بەرجەستهكاری جوانی ئەو رووشەیه كه هەیه. خالی كۆتایش لەسەر هەستی جیابونەوهی شۆشگێزانەیه.) ناشرکرایە مارکیۆز بەم چوارچێوە تیۆرییەوه مەرئووردهییت لەهەلۆیستە زەینییە سەناتیکو نەرەنگی بەکانی بنیامین (6).

رەنگە بتوانرێت لەسەر بناغەی ئەو ئاراستە عەقڵانییەیی كه لەسییەكاندا بەسەر و تارەكانی مارکیۆزدا زالبوو، لەسالی ۱۹۴۱دا لەگەڵ بابلویونەوهی ككتیی (عەقڵ و شۆپش)دا بەلوتكە دەكات، ئەو روونبۆرێتەوه كه بۆچی مارکیۆز بەرامبەر بە بەرەمەڵەکانی بنیامین بێ باوەج بوو. بەپێچەوانەوه مەیلی زیاتری مارکیۆز بەروو جەمسەری رۆمانتیکێ لەپەنجاگان و شەستهكاندا، یەكێك بێت لەنیشانەکانی كەشفاکەری سەر لەنوێی بنیامین. گەشەكردنی ئەو گۆڕانە تازەیه لە فیکری مارکیۆزدا دەتوانرێت لەو پێشەکییە جیاوازانەدا ببینن كه لەسالاكانی ۱۹۴۱، ۱۹۵۴، ۱۹۶۰ لەسەر ككتیی، (عەقڵ و شۆپش) نوسیویەتی. مارکیۆز هیشتا لەسالی ۱۹۴۱دا (رۆحی عەقڵانیانەیی ئەمریکایی) پێرۆز دەکرد، لەراستیدا ئەم بەپێرۆزێكارتێنە تەرجومەییەکی راشکاوێنەیی سیاسیانەیی چالاکییەکانی مارکیۆز بوو وەك راپۆزێكاریێکی (دۆ فاشیست) بەرێوەبەرێ خزمەتگۆزارە ستراتێژییەکانی ئەمریکا لەجەنگی جیهانی نووهدا، بەلام مارکیۆز پاش كۆتایی هاتنی

جەنگی ساریو مەكارتیزۆم* لەدەیهی پەنجاكانداو پاش لێكۆڵینەوهی قوولتر سەبارەت بەكۆمەڵگەیی ئەمریکایی، رەخنەیی نوێی لەشارستانیەتی پێشەسازی و عەقڵانییەتی ئامرازیانەیی ئەوان گرت. ئەو (مارکیۆز) لە(پاشكۆ)یەكدا، كه لەسالی (۱۹۵۴)دا بۆ چاپی دووهمی ككتیی عەقڵ و شۆپشی نووسیو، ماهیەتی ئاكوکیانەیی نەریقی عەقڵاوەری رۆژئاوا دیاری دەكات: (لە قۆناغی نوێدا، لەهەمان سەرەتاوه، ئایدیای واقیعیەتی عەقڵ، چەند رەگەزێکی تێدا بوو كه بەلێنی بەیەهێتانی كۆمەڵگەییەکی ئازاد و خۆشگۆزەرانە دەخستە مەترسییەوه: كۆیلەكردنی مۆرف لەرێگەیی چالاکی بەرەمەڵەیانەوه... دەستبەسەرێكارتی سەرکوتەرانە بەسەر سۆشەتی مۆرفو دەوریەیدا). (7) هەرەها لەناو هەمان پاشكۆدا، كارە چاكخۆزە شۆشگێزانەكەیی خەیاڵ و هونەر سەرلەنوێ كەشف دەكاتەوه، واتە كەشفاکەری ئەو ئەو مەسەلەنەیی كه لەنووسینە سەرەتایییەکانی خۆیدا لەسالی ۱۹۲۰دا بۆی كەوتبوو، سەرلەنوێ كەشفی دەكاتەوه.

ئەو قۆناغە نوێیەیی (رۆمانتیکییەت) بەككتیی ئێرۆس و ژیا (۱۹۵۵) دەست پێدەكات مارکیۆز لەم ككتییدا بەرلایەکی نوێووە لەبەرەمەڵەکانی فرۆش و خولپای سێكسی لەبەرەمەڵە عەقڵانیەتی مۆتیرنیییدا دادەنێت دەیانكە بنەمای كاركردنی خۆی. بەم شێوەیه هونەر (لەتێپروانیی مارکیۆزدا) بەهراوێر لەگەڵ ئەو وتارەیی لەسالی ۱۹۲۲دا نوسیویەتی و تیایدا راستی تیۆرە لەبەرەمەڵە جوانی و هەمیانەیی خەیاڵكردنەوهی هونەریدا دانابوو، لەكلۆرۆزەنەییەکی ئەولو جیاوازهوه دەردەكەوێت: (خەیاڵپەرەری تا ئەو جێگەییە كه داکۆکی لە حەقیقەت رەتكردنەوهی مەزنی دەكات، پاخود تا ئەو جێگەییە كه بەرامبەر بەعەقڵ، بەشێوەیەکی

په‌زه تیفانه دلکزی له نومیدی داهینانی
 په‌کارچیی مرقو سړوشتی ده‌کات که عه‌قل
 سه‌رکوتی کړدوه، لایه‌نیکي نه‌بستیمی هه‌یه.
 چارنکی تر نووسه‌ری مه‌زنی نه‌لعانی (فردریک
 شیللر) که مارکی‌ز له‌سالی (۱۹۲۵) دا له‌باری
 به‌رهمه‌کانی په‌وه لیکولینه‌وهی کړدوه دیت‌وه
 مه‌یدان. وتاره ستاتیکي په‌کانی شیللر له‌گل
 پی‌شان‌دانی نه‌وهی که (ده‌بیت له‌نازادی
 هه‌سته‌کاندا به‌دوی رزگارپووندا بگه‌رتن نه‌ک
 له‌نازادی عه‌قلدا) یاخود لانی که نه‌وهی که
 (ده‌لپت) (یاساکانی عه‌قل ده‌بیت له‌گل
 په‌یوه‌ندی په‌هستی په‌کاندا بگو‌نجیت)،
 ((نیم‌ساسات) خاوه‌ن چو‌نایه‌تی په‌کی
 ته‌قینه‌وه‌یی په‌) به‌پنی بۆ‌چوونی مارکی‌ز
 (هیردر، شیللر، هیکل و نفالیس، تاراده‌یه‌ک
 چه‌مکی له‌خو‌ن‌امو‌بونیان وه‌ک په‌ک گه‌شه‌پیداوه.
 نه‌وکاته‌ی که کومه‌لگای پی‌شه‌سازی به‌هزی
 یاسای بنچینه‌ی به‌کاره‌یتانه‌وه‌ فورمه‌له‌ بوو،
 له‌شیکردنه‌وه‌ی هه‌سه‌فیشدا باسی لایه‌نه
 مطلبی په‌کانی کرا.) (له‌دروژه‌ی نه‌م ده‌سته‌واژه‌یه‌دا
 وته‌یه‌ک له‌شیللر وه‌رگسراوه) نه‌م خاله
 گرنگی په‌کی زوری هه‌یه: مارکی‌ز هونه‌رمان‌دان،
 هه‌یله‌سوفان، رومانسی په‌کانو عه‌قل‌باوه‌ره‌کانو
 به‌تایبه‌تیش نه‌و نوو بریاره‌ی که پی‌شتر له‌سالی
 ۱۹۲۷ دا وه‌ک نوین‌سهرانی ده‌روون (Seele)
 (هیردر) و روح (Geist) هیکلی خست‌بوره‌پوو،
 له‌به‌رهمه‌کی کومه‌لایه‌تی - هه‌رهمه‌نگیان‌به‌دا
 دایده‌نان.

بنی‌مه‌لامت نی‌یه که له‌کتی‌بی (نیروسو
 ژبان‌دا، واته له‌یه‌که‌مین نووسینی مارکی‌زدا، که
 تیایدا ره‌ه‌ندیکي رومان‌تیکي له‌بیرکړنه‌وه‌یدا
 ده‌رده‌که‌ویت، ده‌کرت (که‌شفی دویاره‌ی)
 بنیامین به‌دی بکرت‌وه. مارکی‌ز له‌م کتیب‌دا
 به‌شیلو‌زی جو‌راوجو‌ز، په‌ره‌گرافیکي گرنگ له
 (چند تیزیک‌وه له‌باری هه‌سه‌فهی می‌ژووه)

(۱۹۴۰) وه‌رده‌گرتو، رال‌هو ستایشی ده‌کات.
 کاتیک که مارکی‌ز نه‌م کتیب‌ه‌ی نووسی، نو‌سینه
 سه‌ره‌کی په‌کانی بنیامین هیشتا بلاو نه‌کراپووه
 (مارکی‌ز له‌چاپی سالی ۱۹۵۰ دا له‌تیزه‌کانه‌وه
 Die neue Rund Schau په‌ره‌گرافه‌کی
 وه‌رگرت‌وه.) ده‌زانین که له‌گل بلو‌یوونه‌وه‌ی
 به‌رهمه‌کانی (Schriften) ی بنیامین له‌سالی
 ۱۹۵۵ دا به‌هزی "نا‌دورتو" وه، رۆ‌شن‌بیرانی
 رادیکالی رۆ‌ژ‌نا‌وا له‌نا‌صتیکی فرولاندا پی‌ش‌وا‌زیان
 له‌پرو نه‌ندیشه‌کانی بنیامین کړد. به‌لام مارکی‌ز
 پی‌ش نه‌مه‌ش هر په‌یوه‌ندی به‌ بنیامینه‌وه
 هه‌بووه، (نه‌م گرنگی پی‌دانه‌ش) هیسچ
 په‌یوه‌ندی په‌کی به‌بلو‌کړنه‌وه‌ی
 به‌رهمه‌کانی په‌وه نی‌یه. له‌راستیدا په‌یوه‌ندی
 مارکی‌ز (به‌بنیامینه‌وه) له‌داینامیکی په‌تی
 ده‌روونی په‌ره‌سه‌ندنی مه‌عنه‌وی په‌تی په‌وه
 سه‌رچاره‌ی گرت‌وه. له‌برگه‌یه‌کدا که مارکی‌ز
 وه‌رگرت‌وه، بنیامین وای نووسپو: (خو‌لپای
 داپران له‌ره‌وتی می‌ژو‌وا په‌یوه‌ندی به‌چین‌تیکي
 شل‌ش‌گت‌پرو هه‌یه له‌حاله‌تی پراکتیک‌دا.)
 مارکی‌ز به‌م شتو‌یه‌یه‌ی باس له‌په‌یوه‌ندی خزی
 له‌گل نه‌م برگه‌یه‌و سه‌رجه‌م نا‌وا‌ه‌پو‌کی
 نووسینه‌کانی بنیامین ده‌کات: (تا نه‌وکاته‌ی
 یاده‌وه‌ی نه‌کرایت‌ه کړده‌یه‌کی می‌ژو‌وی،
 چه‌کینکی واقعی نی‌یه. له‌م باره‌یه‌وه‌ خه‌بات
 له‌دزی کات رۆ‌ل‌تیکي چاره‌نوس‌ساز له‌خه‌بات‌دا
 ده‌گت‌ریت دزی ده‌سه‌لات.) یاده‌وه‌ی رابو‌رو
 وه‌ک چه‌کیک له‌شه‌پدا بق‌ناینده: کوبه‌ندیه‌کی
 چاک‌ترو وور‌تر له‌م ده‌سته‌واژه‌یه‌ به‌زه‌حمت
 له‌دید‌گای شل‌ش‌گت‌پرا‌نه‌ی رۆ‌مان‌تیک‌کدا هه‌بوو،
 دید‌گایه‌ک که مارکی‌زو بنیامین تیایدا
 به‌شدارپوون وپه‌سه‌ر تی‌روانینه‌ سیاسی و
 ستاتیکي په‌کاناندا زال‌بووه (۹).

مارکی‌ز له‌سالی (۱۹۵۵) وه‌ تا سه‌رده‌می دوا
 به‌رهمه‌کانی، چارنکی تر هونه‌رو نومیدی

هونه رهنه ندانه و رومانسيانه، بق جيهانك
 كه ناشتي و نارامي بالي به سهردا كښايېت،
 سهرنجي رلگښاپوه په كڅك له تايبه تمه ندى په
 سهره كې په كاني كڅيې مړولى تاك رهنه ند
 (۱۹۶۴). بق هه مان مه به سته. ماركيوز له م
 كڅيېدا به م شپوه په جهخت له سهر تواناي
 رهڅنه گرانه ي نه م نومېده دهكات: (له راستيدا
 تېروانيڼه كلاسيكي په كان بق نامقوونى هونرى
 نا نه و چېگه په ي كه ناشكرلكه رى نه گودجاني
 ستاتيكا په له گال كومه لكاي گه شه كړودوا،
 لايه نېكي رومانسيانه ي هيه. نه م نه گودجانه
 ناشكرلكه رى حه فقيه تپانه. نه وه ي كه له م
 تېروانيڼه وه له پيره وه ريدا ده مينيتت وه و
 له پاده وه ريدا چېگه پرده بيت، به ناپنده وه
 به سترلو ته وه، نه و تېروانيڼه ي په يوه ستن به
 ناسوده يي په وه، ناسوده يي سه باره ت به بينيني
 له ناوچوونى كومه لكايه ك كه ده ست
 به سهر كو تكدنى دهكات. هونرو نه ده بياتي
 مه زنى سورواليستپانه ي ده په كاني بېست و
 سى په كان، نه م نه نديشانه يان له هه لسوكه وتى
 شپږشگېرانه و نازدانه ي خوياندا جارژكي تر
 بوزيږپوه. (10) ده كړيت له كڅيېه كاني بولتري
 ماركوزه شدا هه مان نه و جوړه گوزار شتانه له مهر
 ناكوكي جيهاني هونه رهنه ندانه يان شاعبرانه
 له گال واقعيه تى هه بودلو، رهنه ندى
 رومانسيه تدا بدوزيږتپوه. بق نمونه له
 (نامه په كدا ده رياره ي نازادى) (۱۹۶۹) ستايشي
 نه گونجاني ره هاي شاعبراني سورواليستى دهكات
 كه (ره گره سيمانتېكي په كاني شپږش له زمانى
 شاعبرانه دا) ده بوزنه وه. (11) بنيامين خؤشى
 به هؤى تايبه تمه ندى په شپږشگېرې و رومانتيكي و
 نازادېخوازى سورواليزمه وه، له لايه نگره پر
 له جؤش و خړوشه كانيان بوو. له و تارتكا
 سه باره ت به سورواليزمى هره نسى (۱۹۲۹) به م
 جوړه ي نويسى: (نه وروپا له پاش باكونين،

نېگه يشتنېكي راښكالانه ي بق نازادى نه بووه.
 سورواليسته كان نه م چه مكه راښكاله يان
 هه لېزارېدوه... نامانجى سورواليزم له سهرجه مى
 كڅيېو هه نكاوه كانياندا، به ده ستوپڼاني هڅى
 سؤزو جؤشى پتويسته له پڼياوى شپږشدا.)
 (12)

ماركيوز له كڅيېى (دې شپږش و شپږش) دا
 (۱۹۷۲) جهخت له سهر نه وه ده كاته وه كه له
 گرنگ ترين به رهنه هه هونرى و نه ده بى سده ي
 نرزه ده هدا (مړكيكي ته و او نرزه بوزيولې بالا
 ده ست بووه. هره نكي بالا، هره نكي
 ماديپانه ي بوزيولې به ره و دانگا كڅش دهكات و
 نه فى دهكات و لى ي دوورده كه وپته وه. له راستيدا
 هره نكي بالا خؤى له دنياى كالاى و
 له توندوتېږى پيشه مازى و بازگاني بوزيولې و،
 له خوارو خپې په يوه ندى په مړيى په كان و،
 له مه ترياليزمى سهرمايه دارى و له علقلامتري
 جپاده كاته وه. {چونكه} دنياى ستاتيكيانه نه و
 واقعه رهنه كاته وه.} خالكي گرنگ نه وه په كه
 به پڼى ماركيوز له (مړولى تاك رهنه ند) دا
 ره سه نترين و ره هاترين و بڼه ملاونه ولا ترين
 دره وشانه وه ي نړؤسكي كامل له ناو به رهنه مه
 نه ده بى په مه زنه كاندا، نه و به رهنه مان (كه
 له واقعي و ستاو بلند ترده بڼ، واقعيك كه نړؤس
 نه فى دهكات و بڼ بابه خى دهكات). نه م
 به رهنه مانه "په يوه ندى په هه لېزارېدلو ده كاني
 گوته" و "گوله كاني شه" ي بوليږ ده گړتپه وه،
 نه و يو كڅيېه ي كه له تېرپامانه ستاتيكي و
 له لسه فى په كاني بنياميندا رلتيكي سهره كيان
 هيه (په كمين كڅيېيان له ده په ي ۱۹۲۰ او
 نوو مېشيان له ده په ي ۱۹۳۰ دا. (13)

له كڅيېى مړولى تاك رهنه نددا چېگه په كى رڼد
 تايبه ت بق بډچونه كاني بنيامين ته رخان كړاوه
 وه كه نه وه ي كه ده يزانن نه م كڅيېه له پال
 پيشاندان رلتيكي به رچاوو كاريگر بق بنيامين،

به م جوړه کړتايي پرېښت (تېږده ي رهځنه گرانه.. له کاتېکدا که هېچ مژده يک نابخشيت و هېچ سرکه وتنېک نېشان ناداد و به نېکه تېلي دهمېنېته وه. به م جوړه هم تېږه ده خوازېت بړ نه وانه وه لادار بمېنېته وه که به بې هېچ نومېدېک ژيانې خويان به ختکړو (بهخت) ده کړن، له پېنځو نه فېکړنې مه زندا. فالته ر بنيامين له سره تاي فاشيزمدا نووسې: (نومېد تنها له بهر نه وکه سانه به نيمه درلوه که بې نومېد يوون (14). له ناوړه پوکي و تاريکي بنيامين له سالي (1922) دا که له باره ي په يوه ندي يسه هه لېږدېر درلوه کاني گوت وه نوسرابوو، نو پرگه يه و تايه کي قولې تاييني هه بوو، له کاتېکدا مارکېږز (به گېږانه وي غه يره تايينيانه ي تاييه ت به خوي له بنيامين) راشکاونه گوزارشېکي سياسي لن ده سته بهر ده کات.

توخمېکي هاوېه شو خه سه له تېکي تاييه ي له لورسي بېرکړنه وي مارکېږز بنياميندا هه يه، که ده توانرېت به نومېدې بېچاره ياخود شوقېشگېږي په کي به دبېنانه ناوېنرېت. چ مارکېږز چ بنيامين له گال نه و بړچوړنه دا نېن که (ده وتي سورشتي) يانه ي ميژوو، که شه سهندني هېزه کاني به ره مهېنان ياخود پېشکه وتنې حه تمپانه ي کړمه لايه تي، ده بېته هلي درکه وتنې کړمه لگاپه کي غه قلاني و نازاد. له پوانگه ي نه وانه وه وه کړ نه وي که بنيامين له تېږامانېکي سه سوپه ينه ره وه که لاله ي کړېوه، شوقېشگېږان ده بېت نه وه فېږين که (ميژوو بدن به زه ويدا). سرکه وتنې مرقابا تي به هېچ شپوه يک پېشتر دانه نرلوه حه تنې نر يه. به وشپوه يه ي که بنيامين له "فريشته ي ميژوو" دا باسي کړېوه. سه باره ت به چه مکي (پېشکه وتن) تنها (چه رده يک له وېراني) لېږده که وېته وه. شوقېش (مه له کړن نر يه به ناراسته ي روياي)، به لکو شه پړکي بېرهمانه يه له گال هېزه کړېه کاني

ميژوودا، شه پړکي سهخت و درېږخا يه نه که ناتوانرېت نه دجامه کي پېشېبېني بکړت. مارکېږز له و پاشکړيه ي که بړ چاپي نوېي "هژده يه ي بړميراي مارکس نووسيويه تي، وه ها ده لېت: (ناکايي له شکست و ته نانت له بېچاره يي، مولکسي راستي تېږوه نومېده کانيه تي). نه و جوړه ره شېبېني يه نيراده گري يه، نه ک هه ر تنها دابېرانيکي زږي له گال بېرکړدريدا هه يه (وه ک خوپه ده سته وه دان و خوقېبېني په کي کاوتسکي) به لکو به پېنجه وانه وه نا نومېدانه ترين بانگېشگېستکړنه بړ کارکړن و، هه نگاونان و روويه پوړيوونه وه. (15)

له م باره يوه (مړولي تاک ره هه ند) قه رزارکي زږي تېزه کاني سالي 1910 ي بنيامينه. نېستا ده کړت نه وه تېگه ين که بړچي مارکېږز له هه مان سالي بلوړيوونه وي کتېبي (مړولي تاک ره هه ند) دا، نه و پېدلويستې يه ي دي که و تاريک له باره ي بنيامينه وه بنوسېت، نه م وتاره که زږ ناسراو نر يه، پاشکړيه ک بړ نه و پېنچ وتاره ي بنيامين که نوسينه کاني له مې (له لسه فې ي ميژوو، ره خه يک له سره زه بېرزه نگ 1921) وهن. نه م وتاره ي مارکېږز هه رچه نده شه و نده سيستماتيکي نر يه، به لام به ناشکرا خاله هاوېه شه کان و جياوازه کاني نيوان مارکېږز بنيامين ده خاته پوو. له پېشاهه وي هه مو مه سه له کانه وه، چ مارکېږز چ بنيامين لايه نگري نه فېکړنه وي ره هاي نه و سيستمه کړمه لايه تي يه ن که هه يه. هه ر يوکيان خوازياري شوقېشېکي رادېکالز و پېدلويستې گروپه چه وساو ه کان به سووېوه رگرتن له توندوتېږي له نر ي چه سينه رانيان) به په سمې ده ناسن. مارکېږز له ميانه ي شوقه کړنې و تاريکي بنياميندا له باره ي توندوتېږي يوه (1921) جهخت له سر نه وه ده کاته وه:

(تونڊوتیژی له دیدگای بنیامینه وه، تونډوتیژی په ك نړۍ په كه نه وانه ی خولړه وه به سهر نه وانه ی سره وه دا زال بكن،... تونډوتیژی په ك كه بنیامین ره خنه ی دهكات تونډوتیژی په كه له "بوون" وه (Bestehenden) هاووه، له خودی "بوون" وه ره وایه تی و راستی و مافه تاییه تی په كه ی به ده ست پېښت... بنیامین له وه جیددی تریو كه به هوی به لېښکی څار ووه له وښی (ناشتی) دا، هاووه به ناشتی به پېښت... (16) هر ډوکیان دژی هم مو جوړه ناشت نه بوونه وه یسکه کی ریډر میس تی و قزنا غاوه پی په گزو، څوړش به ته قینه وه په ك ده زانن له ره تی میژوړدو، به سهره تایه کی سهرتاسه ری نویی ده زانن نه ك نوسخه په کی باشر له و سیستمه ی كه هیه و نه بجامی کی كه لكه بوی گزانیکی هیډی هیډی. سهر له وه دایه كه، نه و نایینه نویی، دوا ی گه پانه وه دهكات بڼ رابور ډویه کی به له سهرمایه داری، به هه مان نه و ښویه ی كه بنیامین له ژیر وینه به ناو بانگ كه پدا نووسیویه تی، ټاكام (خوړا پسكاندن دباله كتیکیانه ی پلنگه به ره و رابور ډو)، مارکیوز نه ك ته نها له و وتاره ی كه سه باره ت به بنیامین نووسیویه تی، به لكو له به ره مه كانی سالانی "۱۹۶۰ او ۱۹۷۰" شدا له باره ی نه م مه سه لانه وه، له گه ل بنیامیندا هاوین.

له گه ل نه وه شدا، بی ډو ډلی جیاوازی دیاریکروایان له نټواناندا هیه سه باره ت به ټیگه یشتیان له څوړش. مارکیوز له څوړه كانی خویدا بړگه ی سهره کی ټانار ښیستیانه ی په كه مین به ره مه كانی بنیامین له به رچا و ناگرت و، هه ولده دات كه ناوه پړکی ټایینی له پړگه ی څوړه په کی نه و او غه یړه ټایینی و غه یړه خواپه رستی په وه له مسیانیزمی بنیامین به تال بکاته وه. له م باره په وه (مارلیوز) ده لیت: (له

ره خنه گرتنی بنیامین له تونډوتیژی، نه و خاله دیاره كه مسیانیزم ښویه په کی دره و ښاوه ی حه قیقه تی میژووه. ټازادی مرقایه تی ته نها به ښویه نه فیکرنه وه په کی رادیکالانه ی نه وه ی كه هیه، چټگه ی ټیگه یشتنه، چونكه نه نانه ت چاكش له ژیر باری ده سه لاتی (بوون) دا بیژ تولا ده پېښت و ده پېته هاو په ښی تاوان. مسیانیزمی بنیامین هیچ روویه کی هاو په ښی له گه ل ټایین په رستیانه ی باودانی په، له روانگه ی نه وه وه (بنیامین) گوناو، بی گوناو ووتنه زای كز مه لایه تین. (17)

رهنگه نه م لیکدانه وه په ټاړاده په ك ډروست بیت، به لام په ك لایه نه په. هه رچه نده ره هندی قولی خوداناسیانه ی بنیامین كه ریشه ی له نه ریتی جووله كه دایه، په یوه ونه ی به و ته زه كز مه لایه تی په كانه وه هیه، به لام ټاكړیت نه م ره هنده ته نها بی ټاسنه نزمبكریت وه. بیروپوچونه كانی مارکیوز هم نیشاندی دیدگای خودی نه وه، هم نیشاندی مسیانیزمی بنیامین. له كاتیگدا مارکیوز له سالی (۱۹۴۱) داو له كتیبی (عه قل و څوړش) دا هیشتا قسه له سهر نه فیکرنه وه په کی (بنه پتیانه ی) نه و واقعی په ته دهكات كه هیه و، له سالی (۱۹۶۴) دا به ته واده تی په نا ده باته به نه فیکرنه وه په کی ته و او.

یه كټك له روانگه هاو په ښه كانی تری بنیامین و مارکیوز، نه وه په كه هر ډوکیان ره خنه نه ك ته نها له سهرمایه داری ده گرن، به لكو به ښویه په کی گشتی ره خنه له سهرجه م كز مه لكا پیښه سازیه كان و نه كنه لږزیای به ښه كنه رو به ره مه پټاننك ده گرن كه ده پټه هوی له خو نامو بوون و، ټیكدانی سروشت و نه فسانه ی پیښكه و تنیش. هه روه ك چون مارکیوز له وتاریکی خویدا سه باره ت به بنیامین نووسیویه تی: (بنیامین له به رامبه رچه مکی نه فره تاویانه ی پیښكه و تنی به ره مه پټان كه سروشت

به پاداشتيكي مفتو خورايي) ده زانيت كه ده بيت
سووي ليوه رگرزت، تيقره ي كاري كومه لايه تي
"قوريه" ده كاته سهرم هسقي خوي كه (له جياتي
باوه پيووني به سوووه رگرزت له سرو هسست،
ده توانيت شو بونه وهراني بداتي كه به زه بر
له ره همي نه ودا شارلوهيه.) سرو هسستيكي نازانو
رزگاروو شاپسته ي شو مرقه نازاده يه كه
له زه بر و نهنگي سته مكارانه رزگاري بووه. (18)
شم بابته يه كيك بوو له به لگه كانيان بو
ره خنه يه كي توند له به كيتي شورده وي، كه پتيان
وابوو نه يتواني (واته شورده وي) له به رامبر
كومه لگه ي پيغه سازي رزئاو ادا به
به ره مباوه وي به هسكروته ته كنه لوزي يه كه ي،
به ديلكي واقعي بخته پوو.

له لايه كي تره وه، چ بنيامين و چ ماركيوزيش
هريه كه پان به شيويه تاييه تي خوي، بنيامين
له بوري فره نگيدا له گال سينه مادلو،
ماركيوزيش له بوري نابوريدا له گال نو توماتيكا
دانيان به تواناي نازابه خفانه ي ته كنه لوزي اي
مؤيندا دنا. هردوكيان هوليان دندا
بوته وه ي ماميه تي ناتهابي پيشكه وتني مادي و
ته كنه لوزي پيغه سازي تيبگن، نه گهرچي
دوره دجامه كانيشيان وه يه ني يه (ماركيوز
وه ئانور لوزو هركايمه رو زنده تر له بنيامين
ره خنه ي له به ره سه پناني زورو بوري هونه ري و
كاره فره هنگي يه كان ده گرت).

له دوا به ره همي ماركيوز به ناوي (ره هه ندي
جوانفاسي - البعد الجمالي) (1977د)، جاري كي تر
ناوي بنيامين ده هينرتوه و ديسانوه بابته
سهره كي يه كه ي نووسينه كه ي سالي 1922 ي
ماركيوز، واته ناگوركي يه كان هونه ر (نه ده بيت)
له گال واقعي و هستاو ادا ده بيت ته ناوه روكي
سهره كي شم به ره هه. ههرچه دنده له سالي
1977 د چيدي نوسه زاني رومانسيه تي نو ي له
نارادان، نه وه كو نووسه زاني كلاسيكي، (به لام)

ماركيوز (به دنا وكرني رومانتيكي وه ت وه
ره وه نديكي ته واو كونه په رستانه، به يه كيك له هه له
ته واوه كان دوكماتيزمي سنانتيكاي ماركسي
ده زانيت. ماركيوز له "ره هه ندي جوانفاسي" دا
(نهفس) له به رامبر به عه قل داد منيت، به لكو
نه وه نيشان ددات كه هونه ر به رپرسي نازادي
هسته كان و، خه يال و عه قل، دياره عه قلتيكي
دابراو له عه قباوه ري بونباده بالا ده سسته كان.
ره هه ندي سنانتيكي به په يوه ندي له گال نيرق سدا،
له به رامبر سه ركونكرني خه ريزه كاندا، له دزي
جيهاني وه ستاوو به ليني نازادي ده وه ستيته وه،
رولتيكي شوق شگيرانه دداته پاراستني يادگاري و
پيره وه ري رابوروو، چونكه (يوتوپي اي ره سه ن
ره گو ريشه ي له ياده وه ري دابه).

شو دو نمازده يي كه له م كتيب دنا بنيامين
دراوه، نهك هه ر ته نها ليكچووني نه نديشه كان
ماركيوز له گال ره هه نده رومانتيكي يه كه ي
هاورتيكي ناشكرا ده كات، به لكو تاراده يه كه وه
بهاره رگروه كه ماركيوز سه به رته
به پيرو يوتوپچوونه كان بنيامين هه يه تي له باره ي
په يوه ندي هونه ر به سياسه ته وه. وه بلي ي
له پاله كتندا ماركيوز خوي له (بنياميني بولي يري)
به نزيكتر ده زانيت وه كه له (بنياميني بريختي).
له گال نه وه ي كه ماركيوز يه كيك له لايه نكراني
شيعره كان بريخت (ته نانه ت يه كيك له شيعره كان
به ته واوه تي له "مرقيس تاك ره هه ندي" دا
وه رگرته وه)، به لام پي ي له سه ر شو باوه ره ش
داده گرت كه (ره نكه شيعره كان بو دليو رامبو
له چاو نو مايشه دباله كتيكي يه كان بريختدا
توانا يه كي شوق شگيرانه ي زوروينيان هه بيت).
ماركيوز له (بريختي) ترين به ره همي بنياميندا
به ناوي (دانه ر له جيگه ي داهينه ر) ره خنه له
(به يه ككرني چوني تي نه ده بيتات و سياست له زور
ده سه لاتي هونه ردا) ده گريته له لايه كي تريشه وه
به شيويه يه كي به رچاو سنايشي و تاره كان بنيامين

دهكات له باره ی شاعیره نه فرده تلکړلوه کانه وه: (به وین په یی مودلو جوړلای له موماره سه که به های نازاد بیه خشانه ی هونه ره که پټک ښځیت، به تایبه تی له ناو نهو به ره مانه دا به رجه سته به، بنیامین به دوا ی نه م باب ته دا چوو له نویسنه کانی (نه دگار نالن پو) (بولین) (پروسست) (والری) دا. پاشان مارکیوز دریژده به م رله به یی ده دات: (ره خنه ی "فارلوه ی" نه م جوړه نه ده بیاته څیړتیک کی په (شه هوانی) له روزگار کړنی هیژده څیړتیک - ټیگه ره کانداه خهار دلو له که جیهانی ناسایی په یوه ندی و ره ختاره کان له یه که مه لده وه ښځیت. (نه م هیژانه له ماهیه تی خویاندا دژده کومه لایه تینو، زه بریکیان هه به ژیره ژیر له به رامبه ر سیستمی کومه لایه تی. (19)

چ مارکیوز چ بنیامین، شوق ښکېزکی رومانسی بوون: رومانسیه ت به و مانایه ی که هسره ت بڼه فره نگی پیش سره مایه داری ده خن، هسره ټیک که له هونه ری مونی (پساده وه ری رابور دودا) پاریز لوهو، شوق ښکېزکی له به رنه وه ی نه م هسره ته یان بڼه رابور دودا کڅی به نه لیکر نه وه یه کی رادیکالانه ی نه و سیستمی که هه به وه وه ما (نومیدی بیچاره یی) له پیناو کومه لکایه کی نوی و رادیکال له داهاتو ودا.

نه م شوق ښکېزکی په روماننیک کی په له گول مارکسیزمی نه واند نا کړک نریه، چونکه له بڼه چوونه کانی مارکسو نه نگزیددا ره هندی روماننیک کی هه به، نه وه نه ده به سه تیروانینیان سه بارت به "کارایل" و "بالزاک" و نه وانی تر بزنانین. دیاره له سه ده ی بیسته مدا مرفی تاک ره هندی مارکیوز نه و ره هنده رومانسی یی سره کو تکر دود. دواچار ناراسنه وه رگرتنی شوق ښکېزانه ی روماننیک کی به خه باتی چینایه تی نامونی یه، چونکه چ بنیامین و چ مارکیوز هه ری که یان به ښیوه ی تایبه تی خوی،

سهرجه می به ره م و ژیان و نه ښځه کانیان له دوا ټاکمدا به خه باتی زه همه تکیهان زانیوه بڼه روزگار کړنیان له کړتو پیوه ند. *

تنبینی

(1) سرچاوه ی نه م نویسنه ی (میشیل لوری) له کتبی (دیاره تغیر جهان) (مقالاتی دیاره فلسفه سیاسی (از کارل مارکس تا والتر بنیامین) و مرگ اوه، انتشارات روشنگریان و مطالعات زنان ۱۳۷۶، ل ۲۰۲ - ۲۱۸.

(2) مه م و نه و ښانه ی له که وانه په کی به م ښیوه دا { } نویسرون، له وه رگرتی کور دی به ره یه، نه نه بڼه ناسانکړنی مانای رسته کان به کارهاتون.

په لویزه کان

1- Gershon Scholem, on Jews and Judaism in Crisis (New York: Schocken, 1979), p. 287.

ښانه وه شوم ناوی بلوخ و ناوړه ښځیت.

- مارکیوز به ناماوه کړن به یی تی. نه ی هومان، نه وه ښان ده دات که له به ره مه کانی نه ودا (ناوړت پر دیک ۲ به سه قولایی نیوان سؤزو ښاره نو جیهانی واقعدا بکڅیت)؛ بنیامین له واره که په دا سه بارت به "په یوه ندی هه لیز لده کانی گوت" که نه هه ی هه له سالی ۱۹۲۲ دا نویساره، به ته وای هومان نه و تیروانینه پېشان ده دات: له داستاند، له نیوان سؤزو ښاره نو یی (ژبانی بودلوانی) دا قولی به که هه به، به (په یوه ندی په هه لیز لده کانی گوت) به ره می بنیامین له سالی ۱۹۲۲ له - Illuminationen (Frankfurt a.m.:

Suhrkamp (1969) P131 بگ پتته وه

3- Herbert Marcuse. Der deutsche Kustierroman, 1922, in Schriften, Vol1 (Frankfurt a. m. : Suhrkamp, 1978), pp43-49, 86, 117-19, 133-43.

کتابخانه رئی تئودور چیت که مارکیزیس لژیر
کارگر ریس رخنه گرانی نادرینو مورکاپه رلایت
له نریتی عه قلاومپی له (۱۹۴۷) Dialektik der
Aufklärung به لام بیگومان نهو به غنوهی تایهتی
خوی بو نه دامگیری به گه بشتوه.

8- Herbert, Marcuse, Eros and Civilization, 1955 (London: Sphere Books, 1969), pp132, 154.

9- Marcuse, Eros and Civilization, p. 186.

10- Herbert, Marcuse, one Dimensional Man (London: Routledge, 1964), p.60

11- Herbert, Marcuse, An Essay on Liberation (Boston: Beacon press, 1969), p,33.

12- Walter Benjamin, "Der Surrealismus," (1929) in Angelus Novus (Frankfurt, a.m. Suhr Kamp, 1966), p212.

13- Herbert, Marcuse, Counterrevolution and Revolt (Boston: Beacon press, 1972), p86: marcuse, one Dimensional Man, p.77.

14- Marcuse, one Dimensional Man, p. 257.

15- Walter, Benjamin, "Theses on The philosophy of History," 1940, in Illuminations (London: J Cape, 1970), pp259 - 261

سه بارهت به (رهش بین) مارکیژ سهیری وتاره
سه رنج راکتیکه کی "راسل (اکوی) بکه به ناوی
(Reversal and Lost Meanings) له

Critical Interruptions, New Left Perspectives on - Herbert, Marcuse, ed. Paul Breines (New York: Herder and Herder 1970) p70-73.

16- Herbert, Marcuse, "Nach Woyt" in Walter Benjamin, Zur Kritik der Gewalt (Frankfurt a.M; Suhr Kamp, 1965), pp.99- 100- 101

4. بنیامین له وتاریکی کورنیدا که له بارهی
دامه زلوهی لیکولینه وه کلمه لایه تی به کانی فرانکفورت
نورسیروی (۱۹۳۸) ناوی مارکیژ دینیت، سهروه ما
له نامه یه کدا بق مورکاپه به چاویکی مارکاری سهیری
رولی مارکیژ ده کات له بارهی کاری هاویهش له سهیر
کتیپی Autoritat und familie به وتاریکی والتیر
بنیامیندا بچوره وه به ناوی "Ein deutsches
in Gesammelte" Institut Freier Forschung
Schriften, vol.3 (Frankfurt a.m. Suhrkamp
1972)

5- Herbert Marcuse, "preface" in Reason and Revolution (Boston: Beacon press, 1960), P.X.

6- Herbert, Marcuse, "Über den Affirmativen Charakter der Kultur," 1937, In Kultur und Gesellschaft, vol. 1 (Frankfurt a.m. Suhrkamp, 1970), pp. 67-68, 78-81, 89-94.

بنیامین نهو وتارهی خوندی بچوره له تووژینه وه یه کله که
له سهیر دامه زلوهی فرانکفورت (۱۹۳۸) به ناماره کردن
به مارکیژ، جهخت له سهیر روویه پوکړنه وهی چه مکی
رخنه گرانه ده کات وه له بهرام بهر چه مکی (نیجایی).
به بیروپای نهو مارکیژیش نهو (فرهنگه نکی
رخنه گرانه یه) وهک فرهنگه یی عقل باوهر فرهنگه یی
میکل نییه: نهو فرهنگه نکه له په گزه فرهنگه نکی به کان
پنکاتوره که (له گل) بناغی سه ره تایی و دیدگا کانیاندا
په یوه ندیداره و، نکولی له په یوه ندیشیان ناکه له گل
نیمسانیه تی دلماتو خودی نیمسانیه تدا. بنیامین
به پیچ وانهی مارکیژ وه، له جیاتی وده ورنانی نه ریتی
فرهنگه نکی بورژوازی وهک (تایدیولوژیا)، (پتویستی
رزگار کړنی میراتی فرهنگه نکی کو کاملیونی تپولینه
رخنه گرکان له گل نامادجی (جنگا کړنه وه له پپانو
نه ریتی ره سه تدا) جنگای سه رنجدانه. به وتاری بنیامیندا
بچوره وه:

"Ein deutsches Institut," PP 525 - 526.

7- Herbert Marcuse, "Epilogue," in Reason and Revolution (Atlantic Highlands, N.J: Humanities press, 1954P reprint, 1991), p433.

مهدنیو دیموگرافی په ګان کې مېژودو بېګوناهېکې ټول
د سټوګرېکونو څرګند (د چارې ټولنې په ګی نوښتونو) ده.

* ټم وټاره ټول په ګمېن چار په ټولې (مارکېټز
بنیامین: دورې مه لږې وټاښی) له ګولډنې "Telos"
(مارچ ۱۹۸۰)، ل ۲۵ - ۲۲، ټولګر او ټه وه.

17- Ibid. , pp. 101

18- Ibid., pp. 104

19- - Herbert Marcuse, The Aesthetic
Dimension (Boston: Beacon press, 1979),
pp. Xij- Xij, 6-9, 11, 19 - 20, 33, 73.

Messianism له نړیښتی قهرمې په هود تاته مړی،
فریادره سټیک په ټولې مه سیحیه وه له نارادایه که پرېاره
قهرمې بنی نیمسرائیل له چنګې ټولنه ګانې رزګاریکاتو
په نوټکرېنه وهی کړمه لګو مه قامګری فریخته خود لوند
هاریکاري ده ګیه نیت. نوټنه ره جړلو جړه ګانې ټم
فریادره مه ده توانیت له نوسینه په ګمېن په ګانې
جوړه ګو مه سیحیه تدا بېلوریت وه، ټم دوره
له سرشانی عیسی نامریی په. به پټی ټم نوټدو
ناره زووه وټه نوټد به قوناغېکې نوټو ګامل،
بزوتنه وه په ګ شپوهی ګرت ګه ټولې بزوتنه وهی
میسانیستی مه بوو. ټم باوه په له سر بنچینه ی نړیښتی
جوړه ګو، له ده رګه وټنی مه سیددا نیسانه وه
سره درده ګانه وه. له ګمه لدا لاینه جیالوړه ګانې
مسیانیزم چنګای لیکولینه وه په.

* رزګاری ره (Redemption) باوه پټی ټایپنی په
له مه سیحیه په تدا، ګه پټی وایه، مرقف ده توانیت
له ګوناهه ګانې رزګاری بیتو به ره حمه تو ګه وره یی
خودا بګون. له راستیدا ټم زارلوه په به ګرېنې نازدانه ی
کړیله ده وټرا.

Eros and Freya په پټی ټه فسانه یقناني په ګان،
نیرۆس، کوپې ټه فرودیت، عه شقی شه هوښی له خود لیلان و
مرقف ګان جوړولو فریاش خوایه کی به رجه سته بوونی
عه شقو جوانی په.

** مه کارتیزم: له ده په ی په دجا ګاندا لیزنه په کی
لیکولینه وه له باره ی چالاکی په ټه نه مریکا یو په ګان
به ریزه ی سیناتور "مه کارتی" چه ند لیکولینه وه په کی
سه باره ت به نفوزی کړم ټیمسته ګان کړه له ده زګا
ده ولته په ګان، له قوناغدا که ناراده په ګ هاوکات بوو
له ګل سهره ټای ه لګرسانی چه نګی ساردا نازدی په

د خښه و ژوند

■ و مرگرتن و میژوی نه ده

■ تیوره و میژوی و مرگرتن

■ که اهل دی گرتن له قوناعی کلاسیکدا

■ جاپی گهره و ونیښ له قوناعی میوز

وه رگرتن و ميژووی نه دده بی

■ کيبيدي فارکا

• و: نه حمده موفتي

ده دست له ميژوو هالېگرتو به سهریدا
تېه پييت. لېره وه باستر وایه راشکاوانه
پرسياري نه شووټنه بکين که پيويسنه
له چوارچيوه ي بيرکړنه وه يکي تيوري سه باره
به نه دده ب، بدرت به ميژووی نه دده ب - ميژووی
نه دده بی هر له رقمانسيه توه ثانوه پاسني نه م
سده يه زانستي نه دده بی بووه به زيره کانه و نه و
توړينگانه بووه که خولز اووه بق ناسيني نه دده ب،
به لام شووټن و ريگای ميژووی نه دده بی بووه
کېشه يه که په يوه نديبه کاني نيوان ميژووی
گفتي و ميژووی نه دده بی که وټه ژور پرسياره وه و
ليکولينه وه ي فزرمالي کاري نه دده بی
سه رکه وټوړوو له سهر حيسابي په يوه نديبه کاني
نيوان به ره مه که نو سه ره که ي.

- ميژووی گشتي و ميژووی نه دده بی

۱- ميژووی ميژوو

نه دده ب پان باستر بلټين نه و ده قانه ي به دده قه
نه دده بی يه کان ناوده برټن تانټيس تاش
له چوارچيوه يه کی توندوتول دا به شيولز يکی
دياري کړاو و دياري کمر ره وانه ي په ياموه رگر
ده کړين. نه و چوارچيوه يه ش نه و ميژووه
نه دده بی يه که زياتر له سده يه که له ريگای
کتیبه کورتکړاو کاني خوټندن و فیرکړنه وه
دانراون. به و پي يه ي تيوري نه دده بی له نه رکی
ده قه کان و مه رجه کومه لايه تي يه کاني نه و نه رکه
ده کړلټنه وه، نابيت کينده ي ميژووی نه دده بی
له راموش بکات، به لکو به پېچ وانه وه بچوړوني
ره خنه گرانه، له سهر ميژووی نه دده بی به وپي يه ي
خوی وه رگرتني نه دده بی ليکدانه وه ي له ريگای
نه گه ره کاني و شي کړنه وه ي نه گه ره کان، خوی
ده سه پيټيت.

نه و تيوري که هالگری بچوړوني هاوزه مان
(synchronique) و بيرزه مهن يه ناکرت

میژوو چییه؟ نهو رابردووهی که (دهیزانین) هه موو رابردوو نییه، به لگو له سهه ربنه پتهی لسه له لیزاردن بووه، که بین گومان به چه ند پیژوانه یه که بووه - به وشایی و ناوشایی، سایکلوزیانه و نایدیقلوزیانه - که واته میژوو بریتییه له رابردووی هه لیزاردن دروست کرلو.

له سهه نهو بته پتهش پته ده جیت مرقف خوی بریار له رابردووی تاییه تی خوی بدات: به لام نایا نهو راسته مرقف سهه ربه ست بیت له ده ست نیشانکردنی رابردووی خوی؟ تو بلتی چه ند هیزکی میژوو یی سهه ربه خۆ له گروهه کومه لایه تییه کان و یان تاکه کان، نییه، به واتایه کی تر میژوو چییه نه گهر به ره می نویسنه و دهی میژوو یی (هیسئوگرافی) نه بیت؟ نه قله به گومانه کان به به لای و له لامی نهو پرسیاره ده ده نه وه (واته میژوو به ره می هیسئوگرافییه "و")، به لام هه موو نهو نه قلانهی میژوو به لایانه وه به دی میتانی پرژوهیه که مانایه که ده دوزیتوه به نه فی و له لام ده ده نه وه، نه وانیش زلزلن له قذیس نۆگستین تابوسویه، له هه یگۆ و مارکسه وه بۆ نه شبنگلر و تزیینی. لیزه وه روویه پووینه وهی (لیزه دا ده ست و از مکنای برای Dray به کارده میتن). نتوان فلسفه یی "ره خنه گرانهی" میژوو یان "قورمالی" یانه و فلسفه یی گشتگیری میژوو یان تیژوانه، دروست ده بیت. لایه نگرانی هه لوئستی دووه شتیوازی (شکلین) پیشکش ده کن که به هۆیه وه مانای میژوو روون ده کرتیه وه، که واته یان میژوو بزوتنه وه به کی نویسنه وهیه (Lineaire) (وه که بیرۆکه یی په ره سه ندن) یان بزوتنه وه یه کی بازنه یییه (بیرۆکه یی میژوو خوی دوویاره ده کانه وه) یان دژی نه وه نه بیت (بیرۆکه یی دیاله کتیکی میژوو). نهو نه گه رانه (فرضیات) له میژوودا به شیوه یی به یاننامه به ناویانگه کان و گفتوگو مهنه کان ده ببنرین، له م باره یه وه برونه

"پیشه کی کرومویل" یان برونه "ناکۆکی نتوان کۆنه کان و تازه گهره کان" - هه ره و ناسته دا له کتیه کورت کرلوه کانی (Manuel) ی خویندن دا ده ببنرین که به شتیوازیکی له خۆ گرتوانه (چمنی) له زمانه خواستروه که پدا ده ست و ازیه وه که (پیشه وه - رائد) یان (دلرمان - انه گاک) و "کاربان وه - ره فعل" به کارده هیزیت یان کاتیک له سهه کلاسیزم و رومانسیه تی نه مر ده دوت، "بروانه (چه مک - ماوه" _ concept (periode).

به هه ره حال کاتیک میژوو یی وشیارو تقمارکرلو سهه ره له ده دات که لیکدانه وه ی به ره مه کانی رابردووه هه له ده بزیژیت و ده لاله تیکی پته ده به خضریت. پته نه چن بکه وینه نوای گریماس که ده لایت "نونه یی لیکدانه وه ی به کاره یترلو به سهه میفه وه له بواری بایقلوزیاس و نه وه ی که به شیوه یی نامانجگری مودالی - غائییه بعدیه - هاتوه posteriori-finalite a له کاتی نیتادا زۆر بین لایه ن دیاره "گریماس ۱۹۷۶: (۱۷۸).

هیزی میژوو یی سهه ربه خۆ له ده سه لانتان هه بیت یانن نا، میژوو به به ره ده وامی به پتی سهه ده مه که ی کهه تیایدا روویداوه، نوسراوه و لیزه دا چه ند تیبیننییه له خۆ ده سه پیتیتیه

له ناستی شکلی و ناستاتیکی دا، تیبینی ده که یان که میژوو له سهه ده می کلاسیکی دا، به ره له هه موو شتی، وه که ره گه زیک مامه له ی له گه ل کرلوه که مه عریفه یه که ده گه یه نیت. له به رامبه ری شیعر دا دانه راوه وه که چۆن راستی Le vrai به رامبه ر راستی چاوه پوانکرلو (الحقیقه المحتمل Le vraisemblable) داده نریت، "وه که نه رستو گوتویه تی میژوو شته کان وه که خۆی پیشکش ده کات، شیعریش به وشایییه پیشکش ده کات که پتیوسته بیت". سهه ره پای نه وه ش میژوو نوس پتیوستی به شتیوازی نه ده بی

هه بوو نامه له سده په کدا که تا نه وکاته ش
 بچونیکي ناشکرا له سر نه ددې نه بوو، که نه م
 بچوونه تاراده په ک نویه، میژووش وه ک
 زیریږی (eloquence) چکه له "ره که زکی
 نه ددې" زیاتر نه بوو، به لام به پله یه کی که میڼک
 نزمتر له شپیر. میژوو وه ک زیریږی به زمانې
 په خضان نوسراو نه وه. به لام وه ک شپیر
 ناوهری کی گټرانه وه نامېزې هیه. له بووا
 نا کامیښدا میژوو شکلی هه رڼو تاییه نه ندی
 ودرگرتوه نه وانیش هه بوونی نامادجېکی
 دیاری کولو ودرگرتی ولنه یه کی نه خلای
 به شپوه یه کی ناچاری. هه له سره تای سده ی
 هه ژده هه وه نو دیارده ی گرنګ په کتری
 دهرده خه ن وهه ریه که یان نه وی تر ته ولوده کات،
 نه وانیش دیارده ی چونه وه خوی (لنکماش) ی
 پله به پله ی بواړی نه ددې دیارده ی که شه کړنی
 بونیادی میژوو وه ک زانستیکي سهریه خق.

تییښی ده کړیت به دريژایي سده کان نامستی
 مانا نایدولوزی که کان که هیستوگرافیکي
 پنده نه خشریت، میژوو له سده ی هه ژده هه وه
 نه نا باس کړدن و لیکنه وه ی پیراده ی خودیای
 نیه، به لکو له خزمه تی نامادجه کانی
 لیکلره وه یه کی نه خلای و (پسپوړی
 دهر وناسی) دایه، لونگیه دیوفیر سنری له سالی
 ۱۷۱۲ دا نویږیږی ته (تویژینه وه له سر میژوو
 مانای لیکلینه وه په له فاکترو بیروپلکانو نه و
 تاره زووانه ی که له مرقدا یه تا له مرقدا قبول
 ببینه وه له کتاییدا هه مو نه وه همانه ناشکرا
 بکه یڼ که ده توانن کاریکه نه سر رڼو نه و
 روودلو کتوپریانای کار ده که نه سر دله،
 به مانایه کی تر میژوو مرقف فیژده کات چوڼ خوی
 بناسیت له ریڼگی نه وانی تره وه) پروانه "نیهارد
 پالماد" ۱۹۶۴ ل ۲۰.

به گوږه ی نه و پیتاسیه میژوو له گه ل
 نه ددېدا (پنګومان نه ددې کلاسیکی)

جیاولزنی په. هه له سده ی هه ژده هه وه تا
 نه مرق پتیکه کانی هیستوگرافیکي هه وشیاریه کی
 نایدولوزی پتیکه هتیاوه که دوی چه مکی
 (پیشووی) میژوو.

ناشکرا په نه و ((میژوی نه ددې)) یه
 له سده ی تیزده هه مدا له دیک بوو نیشانه کانی
 سرده ی له دیک بوونه کی هه لگرتوه.
 "سرده ی ریمانسیه ته بلوونه وه ی خویندنی
 عیلمانی له قوتا بخانه": میژوی کی نه ته وه یی و
 فدری په. که دواتر سیفه تیکي باش
 به کلاسیکی ته فدره نسواو ریمانسیه ته نه لمانیا
 ده به خضیت. تییدا پرستنی پالووان هیه و
 چند نمونه یه ک پتیکه کی ده کړیت که ده به
 پتیکه یی بولوه کان. میژوی نه ددې گرنګی زیاتر
 به نوسره کانو په یوه نښه کانی نیوان نوسرو
 به ره هه کانی ددات زیاتر له وه ی گرنګی به خودی
 به ره هه که بدریت. نه وه ش پابه نه ده به
 خویندنه وه خویندنی عیلمانی تاییه ت
 به چاکه کانی مده نیه ت، یان گرشیاو بیت
 چاکه کانی بډیوازیه ت، وه ک رلان پارت ده ل،
 میژوی نه ددې له ناوهری کدا بابیه تیکي
 قوتا بخانه یی په هه بوونی به دی نایه ت نه نا
 له ریڼگی فیژیونی یه وه (خویندن) نه بیت "پارت
 (۱۹۷۱ ل ۱۷)

۲- زانستی میژوو

سهره تا پرسپاریکی پتویست هیه نه ویش،
 نایا هیچ به نه پتیک هه بوو له تومار کړنی
 میژوولو له پخت نه و هه مو روودلو
 میژوی یه وه، یان به شپوه یه کی تر بلین نایا
 میژوو زانسته؟ نایا میژوو پختی به ستوه
 به چند ریسیایه که وه که هه مو زانسته کان
 پیاده ی ده کن؟ له راستیدا میژوو سونیکي
 تاییه ت به میتونولوزیا ده که په نیت، خوازیاره
 هه مو ریساکانی لیکلینه وه به شپوه یه کی گشتی
 ده ست نیشان بکړیت. پتویسته زانست بیت، وه ک

چون پټويسته ليکولينه وه له سر روډلوه دهگه نه کان بکات به بن نه وه نوډاره بونه وه تيدلبيت، له بهر نه وه کارتي گرانه ته او به زانسته وه بې سترېته وه (همان گپوگرفت سه باره به "زانستی نه ده ب" هه). بابه تي زانستی ميژويي چي ده بيت جگه له روډلو (evenement)؟ که واته ناياب هېچ پټودانگيک هه روډلوه کان پولي بکات؟

سره پای نه مانه ش روډلوه کان يک له نوای يک تو مار ده کړين و ميژو ده پوټ له يک کاتدا به شي وه گټرانه وه هلي يانه (سببي) دهر يان بکات. کړکړنه وه نه نو شو شي واره پر ژده يه کي ناته او له گال پيري وه هميا يه کده گړنه وه post hoc ergo propter hoc ليکولينه وه ره خه ييش له سر يان به جيا جيا گرفتس نذر گوره تر سوست ده کات. چون ده بيت ميژو ته نها زانست بيت که پشت به شي وازي گټرانه وه بيه ستيت، له کاتيکا هه مو زانسته کان تيايدا ريگاي تر نه گړنه به ر بؤ سه لماندن؟ يان ناياب ده بيت سه لماندن و شي کړنه وه زانستی به شي وه هيكايه ت بن؟. ميگلېز (۱۹۷۱ - ۷۳) ده لئيت (گوتاري ميژويي له کاتي ره تکر نه وه شي وازي سه لماندن که ژور يه گوتاره زانستی يه کاتي پن ده ناسرېته وه، شوي ليکداني نو وفاق يانه نيوان چنه ده سته وازه يه ده ست نيشان ده کات که خويان دواړن - هه چنه ده خوازياره ببيت گوتاريکي راستگور - له کاتيکا پټويسته ده کات، له هه مان کاتدا شي وازي گټرانه وه تاييه ت به خيال Fiction به کار ده ميتيت هه چنه ده دواکاري مه وزوعيه ته "مرکف له وته لانه رزگاري نابيت که شارستانيمان پيشنياري ده کاتو پابه نه به جيا وازي کړن له نيوان نه قلاني و خه يالي دا، له بهر نه وه ميژو ناچاره بچته نه و پانتايي يه نا کړکي يه وه، که به بؤ چووني پؤل فاین (۱۹۷۱ - ۱۰) رومانتيکي راسته قينه ه.

با گرفته که له لايه کي تره وه باس بکين، که نو ييش لايه ني شي کړنه وه زانستی يه که له سر بنه ماي چنه ياسايه کي گشتي و چنه مه رجيکي دياري کړو پيک نيت - به گويزه ده سته وازه کاني هميل (Hemple) له نوسينه به ناويانگه کيدا "کاريکي ده گه نه چنه ياسايه کي گشتي له ميژو دا داپريژيتو مه حال مه رجه کاني دياري کړوين" يان ناسر او دياري کړوين. له بارو بؤ خه دا بن هوه ديه گره بلتي بن په يوه ندي يه کاتي هه به نه دجامه وه به فاعلي له ميژو دا هه.

ماوه ي په دجا سالي شو کيشانه به بن ولام ده خريته پو بؤ چوني بالاده ست نه وه بو زانسته سروشتي و زانسته مرؤي يه کان دويواري ته او جيا وازن - جيا وازي بابه ته کاني وانه که جيا وازي ميژو ده به کار ميژو ده کان داپريژيت. به لام له وکانه وه بارو بؤ خه که دا گټر دا، ليفي شتروس نوسميويه تي "جيا وازي نيوان زانسته مرؤي يه کان و زانسته سروشتي يه کان له سر بنه پرتي سره به خويوني نه و دويواري ني يه، به لکو له نه دجامي نه وه يه ناتوانين کيشه کاني بواري يه که م چاره سريکي زانستی يانه بکين". ميژو دواړي زانستی يه که و تژينگه کان دواړن، به لام يک زانست هه يه. له گال نه وه شدا پيري که ي ورده کاري کړن ي زانستی له زانسته سروشتي يه کاتدا، پيري که يه کي تازه پيشنيار کړوه وه نمونه يه کي نايديالي زانسته کان به شي وه يه کي به رچاو بن ميژو وه. له بهر نه وه ش کاتيک نه بينين له لايه که وه ناره زوي خودي (الرغبة الذاتية) هه يه بؤ سؤزو ليکولينه وه له بابه ته که نه و داپريژيتي چنه ياسايه کي دياري کړو شوي تيکي ده بيت، له لايه کي تره وه نريکي يه ک تيبيني ده کريت له نيوان ياندا کاتيک "ياساي" زانستی ده ست له سيفه تي يه قيني رها هه لاکريت و له سر نه گره ناماريه کان (احتمالية احصائية) پيک نيت.

۲- میثروی ندهبی

کاتیک له گودجاندنی کیشه تیوریه ناویراوه کان سه بارهت به میثروی ندهبی ده کولینه وه ده ست ده کین به گه پانسی، جوریک له لهی برون بهی ده کین: به راویرکردن و پیوانه کان و ناگرکی یه کان بولرکی زیاتر ده دات بق دوزینه وهی نایبته ندیه کانی بولره که مان به شیوه یه کی باشت.

چه مکه کانی - روودلو (الحدث)، گپانه وه که م پایخ تر ده بیت له میثروی ندهبی دا وهک له میثروی گشتی دایه، له روودلو کان نمایش کارن (پیلانی فیدر) "له شاترگری (جهنگی میترانی) راسین دا، شیوانی گپانه وه نایته ناوه وه تنها له چند ناستیکی دیاری کراودا نه بیت که نه ویش به شیوه یه کی رقر ساده په (بق نمونه کاتیک له سر ره وته ندهبی یه کان ده بوژین (ریالیزم پاش رومانسیهت هاته کاپه وه).

له بهرامبه ردا "لیکدانه وه" و "سه به بیته" ده توانن رولیکی سه تنه ریسان هه بیت له میثروی ندهبی دا، به لام دانانی یاسایه کی پوخت به مهرجه دیاریرکراوه کان نه رکیکی مه حاله، کاتیک ده لپین "سیاسهتی لوپسی چوارده سیما ی تایبته خلی هه بووه - مه به ست کلاسیکی فهره نسی په - و پترارک Petrarque کاری کرد بقوه سر دو بیلیه DuBellay نمونه ی یه که م بهرجه سته کردنی په یوه ندیه کی سه به بیی ده ره کی په، (میثروی گشتی و میثروی ندهبی) به لام نمونه ی دووه بهرجه سته ی په یوه ندیه کی سه به بیی ناوخری په، به لام نه و نامرازان هه مان نیه که پیویستمانه بق وه سف کردنی نه و په یوه ندیانه به شیوه یه کی زانستی.

لیکولینه وه له و بابه ته وه رگیراوانه نیگه رانیته تی سوست کروه وه به شیوه یه که له جه وه ره کان نزیک ده بیننه وه به وهی (روودلو،

گپانه وه، سه به بیته) ده ست وازه بنه ره تیه کانی میثروی ندهبی نین. میثروی ندهبی بلو روویه روی ره خنی رقر بقوه به وهی میثرویه که گرنگی به ترقیات (شته بهرکه کان و) دلو وهیج سه تنه ریکی نیه، نه مه له کاتیکدا پیویست بوو ناویرایه نه و زانسته ی خلی له وه مو شته کان هه لته قورتنی. (ویلک ۱۹۷۲)، به لام نه وه شمان له یادن چیت هه که رقر قووله و کیشه که مایه ی چاره سه ر نیه. دژاریه که هیه که لانسون ناشکرای کربو به چه مکی میثروی ندهبی یه وه لکاو وه به م دیایه باتیزون Bateson ناماژه ی بقرکرد نه وه په میثروی گشتی له وانه ده کولینه وه که ده گرپن و میثروی ندهبی نه وانه ده گرپته خق که ده میثرویه وه. له بهر نه وه میثروی ندهبی ناتوانیت ببیت به شیک له میثروی گشتی. نه و خالی میثروی ندهبی جیاده کاته وه نه وه په گرنگی به روودلو یه که له وای یه که کان و بونیاده کان نادات، به لکو به باب ته کان و نه و شیوانه ی له رابروودا هه بوون و تانیستاش هه (راسین ژیا، به لام فیدرا تانیستاش ده ی)، لانسون (۱۹۶۵ - ۲۳ ل) نوسیوییه تی "رابروو بابه تی میثروونسان و نتمه شه، به لام رابروویه که نه میثرویه وه: نه ده ب ندهبی رابروو و نیستایه له یه کاتدا. له و بارو یخه دا پیویست بوو له سر میثروی ندهب له چند بولرکی تری لیکولینه وه (تورینگه) کان نزیک ببیتنه وه بق دوزینه وهی نامرازه زانستی په گودجاوه کان له گه ل باسکردنی بابه ته کان وهک (میثروی هونه، نازده لناسی). مه به ست له میثرو ته نه ها گپانه وه ی روودلو کان نیه به لکو نامارو پلین کردنیه تی، هه ره و ریکه په شه وه ده توانیت رقریک له رقران ببیت به میثروی شکه کان Histoires des formes وهک فالیری و جینه وه سفیان کروه وه. نه و شکلانه ش نه چیت خانی یه که له وای یه که کان که سروشتیکی میثرویانیه ی هیه

(ره‌گه‌زه نه‌ده‌بی‌یه‌کان) نه‌وه‌ش ریځ‌گی‌ پټی د‌ه‌دات له‌ناو می‌ژوو‌دا دب‌یرت، به‌لام مایه‌ی له‌ناو‌چوون نی‌یه به‌پ‌چه‌وانه‌ی رو‌دلوه یه‌ک له‌لوی یه‌که می‌ژوو‌یی‌یه‌کان ناماده‌گی‌ش له‌رووی مه‌ده‌نی‌وه لیک‌ل‌ینه‌وه‌ی یه‌کان‌گی‌ربونی ناسان‌تر ده‌کات. پ‌تی‌ویسته له‌س‌ر می‌ژوو‌ی نه‌ده‌بی له‌همان کات‌دا گرن‌گی به‌س‌ر ه‌ل‌دانی باب‌ته نه‌ده‌بی‌یه‌کان و ق‌و‌ناغی زان‌ینه یه‌ک له‌لوی یه‌که‌کانی بدات. له‌وانه‌یه می‌ژوو‌ی ش‌ی‌وازه‌کان و وه‌رگرت‌یان ب‌یت له‌همان کات‌دا (پ‌روانه ف‌و‌دیکا ۱۹۷۶ او ی‌اوس ۱۹۷۹). ب‌چ‌ون‌یک‌ی له‌و ش‌ی‌وه‌یه له‌س‌ر می‌ژوو‌ی نه‌ده‌ب ره‌گه‌زه بای‌زگرافی‌یه‌کان دوورده‌خاته‌وه (که نو‌تر ب‌ل ج‌اری نو‌وم به‌ناس‌ت‌یک‌ی تر د‌یت‌وه ناو لیک‌ل‌ینه‌وه نه‌ده‌بی‌یه‌کان له‌ریځ‌گی ره‌خنه‌ی ده‌روونی‌یه‌وه) نه‌و ب‌چ‌وونه‌ش له‌م‌یراتی نه‌ده‌بی ته‌ن‌ها چ‌ه‌ند شک‌ل‌یک له‌ناو زه‌مه‌ن دا ده‌پ‌ار‌یز‌یت.

له‌به‌رنه‌وه پ‌تی‌ویسته نو‌و ب‌چ‌وون دب‌یرت له‌س‌ر دو‌ی‌وار یه‌کم ب‌واری پارادیگماتیک (Paradigmatique) که باب‌ته‌کان له‌به‌راورد‌یک‌دا و به‌ ناو‌نیشانی‌ک‌و مه‌زل‌گی‌یه‌ک، ره‌گه‌زه نه‌ده‌بی‌یه‌کانی ت‌یدا پ‌یک ده‌ه‌یرت، له‌ب‌واری سین‌تاگماتیک syntagmatique نه‌وه ده‌رده‌که‌و‌یت که به‌ "ماوه‌کان" نام‌رلو‌ه‌وه ب‌چ‌وونه سو‌ودی ده‌ب‌یت له‌ده‌رخ‌س‌تنی سروشتی ره‌گه‌زه دیار‌یک‌رلو‌ه‌کان به‌ش‌ی‌وه‌یه‌کی می‌ژوو‌ییانه.

– لیک‌ل‌ینه‌وه‌ی می‌ژوو‌ی نه‌ده‌بی ف‌ه‌ره‌نسی می‌ژوو‌ی نه‌و ش‌ی‌وازه‌ تان‌ی‌ستا س‌ری‌ه‌ل‌نه‌دلو‌ه‌و نه‌وه‌ی گرن‌گی به‌نه‌ده‌ب د‌ه‌دات پ‌تی‌ویسته ک‌ت‌ی‌به ک‌ورت‌کرلو‌ه‌کان بخ‌وا‌ز‌یت و نه‌وانه‌ش چ‌ه‌ند سی‌فه‌ت‌یک‌ی ج‌یا‌که‌روه‌یان ه‌یه‌و پ‌تی‌ویسته له‌به‌ک‌تری ج‌یا‌ب‌ک‌ر‌ینه‌وه‌و ش‌ی‌ب‌ک‌ر‌ینه‌وه. ک‌ورت‌کرلو‌ه‌کان چ‌ه‌ن‌دین ق‌ر‌م‌اری (ناوه‌کان، می‌ژوو‌ه‌کان، شو‌ینه‌کان، پ‌له‌کان، ناو‌نیشانه‌کانی)

ت‌ی‌د‌لی‌ه که له‌چ‌ورده‌و‌ری چ‌ه‌م‌ک‌یک ک‌ر‌ی‌ونه‌ته‌وه، نه‌و ق‌ر‌مارانه ک‌ر‌کر‌اونه‌ته‌وهو به‌گ‌ر‌ی‌وه‌ی چ‌ه‌ند ی‌اسایه‌کی به‌های (Jugement de Valeur) به‌کاره‌ی‌ن‌رون و تان‌ی‌ستا به‌ناش‌ک‌رای پ‌تی‌ویست‌یان به‌دل‌پ‌شنه‌وه ه‌یه.

سیستمی به‌ها ناو‌اغ‌نی‌یه‌کان (القیم الضمنية) که نه‌و ق‌ر‌مارانه ناراس‌ته ده‌کات که له‌ک‌ورت‌کرلو‌ه‌کاندا (Manueh) به‌تاک ه‌یل‌ر‌اونه‌ته‌وه دروست ده‌ب‌یت له‌س‌ر ب‌نه‌ره‌تی نه‌ری‌ته ر‌ق‌ش‌نب‌یریه‌کان ک‌ر‌ک بون‌یک‌ی نیم‌چه س‌رتاس‌ری دروست ده‌کات (س‌ر‌س‌و‌ر‌مان له‌ر‌ا‌برد‌وو به‌به‌رده‌وامی که ب‌وال‌ل له‌س‌ری ده‌د‌و‌یت) له‌ل‌ای‌ن ه‌موو خ‌ه‌ل‌که‌وه، یان لاتی که‌م ره‌خنه‌گران و ف‌یر‌کاران کات‌یک‌یش نه‌و سی‌سته‌مه له‌نه‌ج‌امی گ‌ر‌ز‌ی و نا‌ل‌و‌زیه سی‌اس‌ی و نی‌ستات‌یک‌ی‌یه‌کان ده‌گ‌ر‌یت: که‌چ‌ه‌ند ناو‌یک ده‌ک‌و‌رت‌ر‌یت‌وه‌و ه‌ند‌یک‌ی‌تر زیاد ده‌ک‌ر‌ین.

نمونه‌ش له‌س‌ر نه‌وه ز‌ق‌رهو به‌ناسانی ده‌ن‌وز‌ر‌نه‌وه: له‌س‌رده‌می کلاسیکی‌دا ناوی د‌وبار‌تا (DuBartas) ناب‌یست‌ین که ج‌یک‌ایه‌کی پ‌ن‌نه‌به‌خ‌ش‌را ته‌ن‌ها له‌س‌رده‌می ر‌ق‌مان‌سیه‌ت‌دا نه‌ب‌یت که نه‌ویش (ر‌ق‌مان‌سیه‌ت و.) ناوی ژان پات‌یست ن‌رفال ل‌برد که ه‌ند‌یک پ‌ن‌یان وایه له‌نت‌یو شاع‌یرم‌کانی ر‌ق‌مان‌سیه‌ت‌دا سه‌ت‌ه‌ری تر‌ین‌یانه له‌ف‌ه‌ره‌ن‌سا، س‌ره‌تا له‌ک‌ت‌ی‌به‌ک‌ی لانس‌ژ‌ندا که‌ناوی "Pentheon" ه‌ ناو‌نه‌برا تا‌چ‌اپ‌ی پان‌زه‌ه‌می ه‌مان ک‌ت‌ی‌ب که نه‌ویش به‌ت‌ی‌ب‌نی‌یه‌ک نو‌س‌راب‌وو گ‌وایه ک‌ت‌ی‌به‌که د‌یف‌ق‌رم ک‌راوه – به‌لام ر‌ا‌برد‌وو به‌کار‌ی‌گری سو‌ریال‌یزم گ‌ر‌پ‌ان‌ک‌اری ز‌ق‌ری به‌س‌ره‌دل‌هات ه‌ر له‌س‌رده‌می بر‌تی‌وون و ب‌ز‌ق‌نه‌وه‌که‌یه‌وه س‌اند‌لو‌تر‌یامون و رام‌ب‌وش خ‌و‌ی‌ند‌نه‌وه‌ی ج‌یا‌وا‌زیان ب‌ل‌ک‌را، نم‌ونه‌ی نه‌وه‌ش له‌ک‌ر‌مه‌له پاش‌ک‌لی (لاگارد می‌شار‌دا ده‌ب‌یرت، که گ‌ر به‌راورد‌ی ب‌ک‌ین به‌پ‌یش‌وو گ‌ر‌پ‌ان‌ک‌اری که‌وره رو‌ید‌لو‌ه، که به‌ش‌ی‌وه‌یه‌ک گ‌ر‌پا بس‌و له‌گ‌ل

سه ليقه‌ی مۆدرنلدا ده گونجاو شوونئىكى
سه نته رى به خطيه نه و نوسه رانه‌ى
له سه رده ميكي نزيكدا له پهلويژدا بون (كينو،
نارتق، به تاي، ليرى... هتد)

به گشتى كتىبه كورتكراره كان نامارنىكى
رووتى تماره كان نين، چونكه تماره كان
پتويسته له ريگه‌ى چەند چه مكىكى ديارىكراره وه
په يوه نديك له نتيوانياندا بروست بكات. نه و
چه مكانه ش نه ريكان ريزكردى تماره كانه،
نه وپش پۆلين كوردنى له هه موو ميژووى به تى
فرلواندا (سه ده) (مه به ست لى) چولچپوه به كى
زهمه نى به و)، "ناتيوواليزم" يسان چەند
سيفه تىكى وهك "پيشرو" و "ژانسيست"
(Janseniste) "پى پيريت. نه شتوانريت
چه مكه كان به گويزه‌ى ناستى روتكرده وى
ده لاليجان (التجريد اللدالى) به سى تويز ريك
بخريزو ناوده نرين: تويزى چه مكه كان —
نامرازه كان (المفاهيم - الانوات) تويزى چه مكه كان
— ماوه كان (المفاهيم - الفترات) و تويزى
چه مكه كان — هزده كان (المفاهيم - الافكار).

چه مكه كان — نامرازه بنه رته تى به كان نه مانەن
سه ده - نه وه - رموت - قوتابخانه، بزوتنه وه
— به رله — لوى (بۆ نمونه لوى كلاسىكيه ت -
مابعد الكلاسيكيه) — پيشرو — خويندكار —
نهرت — كاردانه وه — په ره سەندن — دلپهان
(انمطاط) — به قوناغ بسون (التمرحل
Periodisation) — چاره نوس - نه و مكاني
داهاتوو - وەرگرتن. نوسه ر - نه ديب - شاعير -
رؤمانتوس

چه مكه كان — نامرازه كان، له ميژووى
گشتى به وه خوازاون (جگه له چه مكه كانى
زنجيره‌ى سى هه م كه زنجيره‌ى بگه ره
ره سه نه كاننو ناتوانريت نساوينرين بسو
ده سته وازانه‌ى له ميژووى نه ده بى و ميژووى
سياسى دا هاتون.)

چه مك - نامراز چەند تايبه ته نديتتى به كى
هيسترى گرافى هه به (وهك خواستنى بايلوژى و
تيلالوژيك)

— چه مك - ماوه سه باره ت به نه ده بى
فه رهنسى

رئىسانس — بارووى — مانپه ريزم
Manierisme (۲) - پرىس — مئنفى (۲) -
كلاسىكيه ت - رۆشنگه رى - رومانسيه ت - رىاليزم
— هونه ر بۆ هونه ر — ناتيوواليزم (سروشست
گه رايى) — سه مبقاليزم — سوياراليزم - پيشرو وى
— وجوديه ت.

تويزى نووه م چەند ده سته وازه به ك ده گرتنه
خو كه پيشرو نيستاش نوومانايان هه به - به كم
ده ست نيشانكردى له ساتىكى ديارى كرلوا له
رابر نوو، نووه م نه وساته تيد په ريفيت بۆ
ده رپينه ناكوتايى به كان. له به رامبه ردا نه و
چه مكه "كلاسىكى" "رۆمانسى" يان "بارووى"
يان به كارديت تا سه رجه م ميژووى شارستانيه ت
بگرتنه وه، چونكه بزوتنه وه به كى باز نه بى به نه گه ر
دياله كتىكيش نه بيت.

چه مكه كان — هزده كان كه تويزى سى هه م
پيك ده ميئيت تويزىكى ناميژووى و نا نه ده بيه
له رووى مه بده نى به وه، له كاتىكيش دا ته نها
مانايه كى هه به سه باره ت به ميژووى نه ده بى
هه ر نه و چه سپاندى ريزمانه ميژووى به كان
نووپات ده كاته وه.

سه ده‌ى شانزه هه م: هيومانيزم - نينجىاليزم —
پلتياد

سه ده‌ى حه فده هه م: نيكارتيزم — پياوى
به خطنده، پياوى نابوه مند، پياوى چاكي
ژانسيست — بىرى نازاد — هاوتاي باب ته تى
Vraisemblable — نه ده ب.

سه ده‌ى هه ژده هه م — سه نسواليزم
(حسويه) ^(۱) — فهيله سوف - هه ماسه ت -
رۆشنگه رى - پيسمىزم (ره شبينى)

سهدهی تۆزدههم — هه لچوونی سهده
(اضطراب القرن) — بهرنی — زیده پژی بی مانا —
پارناسی — داپمان — شه پخوانی Satanisme
به شیوه یه کی ناشکرا سنوری نیوان هه رسی
تویژه که دروست نه کراوه و نه چه مکانه باس
کراون ته نها نه وان نین که پتویسته بفرینه
چینه کانه وه پتویسته چهند لیکۆلینه وه یه کی
ده لالی قول بکریت بق دهست نیشانگری بوازی
وودی هه توژیژیک و بوازی وودی هه موو
چه مکیک له هه توژیژیکدا. لیره وه ده تونین بلین
نه سئ توژیژیه له نه خشه که دا ناماژه ی بق
کراوه، رونگری نه وه یه کی ناشکرای پی به خسراوه.
ریکه ده دات به سه ره نوی پیک هیتانه وه ی پرسی
زهمه نی یه کانی میژوی نه ده بیی باو، و له به ره وه
هه موو نه وان به پیک ده هیتیت که پیشتر له بوازی
داپژوازی ماوه کاند و سهفمان کرد.

بق پیک هیتانه وه ی نه وه ی پارت (۱۹۷۱ -
ل ۱۷۲) ناوی ناوه ریژمانی میژوی نه ده بیی باو،
پتویسته دووکار بکریت:

۱ - له سه ره ناستی ریژمانی: پتویسته
تویژینه وه له سه ره ریخسته لیکدراره کان بکریت
له نیوان نه چه مکانه ی خاوه نی یه ک توژیژیان
چهند توژیژیکن و "پیشه وای ریژمانسیه ت"
چاره نویسی ژانسیژیم (۱ - ۱، ۲ - ۱، ۳ - ۱)
پتویسته به تاییه تی مه سه له ی زانی نی نه وه ی تایا
هه موو لیکدانه کان نه کرین لیکۆلینه وه ی
له سه ره بکریت، به م پی یه ش پتویسته چهند
پتوانه یه کی پارادیگماتیک ی دابنریت و لیکۆلینه وه
له سه ره وه بکریت که بزانیژیت تایا هه موو پایه کان
یه ک شیوه نه له م حال ته دا چهند پتوانه یه کی
سه نتاگماتیک داده نریت. پی ده چیت نه و
چه مکانه ی سه ره توژیژی یه که من به ناسانی
به ستریته وه به چه مک کانی توژیژی دووهه م و
سئ هه م، به لام له به رامبه رد پیه وه سستی به
هاویه شه کانی نیوان هه ر دوو لوا زنجیره زقریه ی
کات ده گمه نتره له سروشتی نه وی تر.

ب - له سه ره ناستی سیمانتیک (دلالی):
لیکۆلینه وه له سه ره نه رکی میتۆدی دژه کان
Antonymie و میتۆدی له یه ک چوو (الترادف)
Synonymie بکریت (میتۆدی دژه کان وه
ریژمانسیه ت له به رامبه ره کلاسیکیه تدا"
، "کلاسیکیه ت به رامبه ره بارۆکی"، میتۆدی
سینقنیمی وه ک "ریژمانسیه تی کلاسیکیه کان".
دوو نمونه ی ورد له سه ره کاری ده لالی له و جۆره
هه یه، یه که م پابه ند به ماوه کان و دووه م نوسه ره
که ره کان:

۱ - کاری سیمانتیکاته (دلالی) سوودی
له وه دایه سه ده کان بق چهند مه و دایه کی کورت
دابه ش ده کات که کورت ره له سه ده، نیوه ی
یه که می سه ده له گه ل نیوه ی دووه م دا به
به ره دوه وامی دوو به روون، نه ویش به پی ی
چه مک کانه - ماوه کان (ریژمانس - بارۆکی،
بارۆکی - کلاسیکی، ریژمانگری - ناتیمورالیزم)
هه ره ها به پی ی چهند ده سه وه لژه یه ک که چهند
یاسایه کی به هایی ده ره دهرن وه ک (گه ش بیی -
ره ش بیی، ریژوپتیکی - ئازاوه) به مه ش
ده توانریت نه م خسته یه ی خساره وه بق
سه ده کانی شانزه هه م و هه فده هه م دابننن:

نیوه ی به که م	نیوه ی دووه م
ریژمانس	بارۆکی
بارۆکی	کلاسیک
که ش بیی	ره ش بیی

۲ - که له نوسه رانی پڕۆگرام زقریه ی کات
دوانن (ریژناسار - مالتیژب، کورنای - راسین،
بوسویه - فینلۆن، فۆلتیژ - رۆسۆ، به لزاک - زۆلا،
سارته ر - کامۆ) کاتیژیک شکل - یان ناسنامه ی
ره گه زی نه ده بی به کاره ی تراو - به راورد
داده ریژنیت، ناوه پۆک - ئیستانیکاو ئایدۆلۆژیا،
رویه پووینوه کان داده ریژنیت، به لام لیکۆلینه وه

له‌سەر نووسەران کە پتووستیان بەتەرییی ئاسان
هەیه وەک (رابلیه، مۆلیئر، میدرۆ، میگو، بروست)
زۆریه‌ی کات لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی گرفتاری ده‌بێت.

پێشتر چەند پرۆسەیه‌که‌مان بینی کە پشتمانی
به‌ستووه به‌رێزمان و سیمانتیک‌ی تایبەت
به‌رێزمانی میژووی ئەدهبی له‌ناستی پارادیگماتیک
دا، به‌لام به‌زیادکردنی لیکۆلینه‌وه‌ی یاسا
به‌هاییه‌ له‌خۆگرتووه‌کان و له‌ره‌زیاته
نایدۆلۆژیه‌کان‌ی پێشوو، چەند پرسیارێک ده‌ست
پێ‌ده‌کات ئه‌و پێوانانه‌ چێن کە کتێبێکی
کورته‌کراوه‌ی میتۆدۆلۆژیا پتووستیه‌تی بۆ پۆلێن
کردنی لقییانه‌ی ماوه‌کان (بۆ نمونه‌ "به‌ر
له‌کلاسیکیه‌ت" "نۆی هه‌ردوو جه‌نگ" ؟ به‌چ
یاسایه‌که‌ بابه‌ته‌ ئەده‌بییه‌کان له‌ناو کاتیک‌ی
دیاریکراو و له‌ماوه‌یه‌کی زه‌مه‌نی بچووکدا پله‌به‌پله
ده‌کرێن ("رێزمانی نێوان هه‌ردوو جه‌نگ" و
"ته‌قلیدو تازه‌گه‌ری" هند)؟ لیکۆلینه‌وه‌ی ووردی
زمان جاریکی‌تر خۆی به‌و ئاسته‌ پێشنیار ده‌کات:
ئەو خواستنه‌ باشانه‌ی ناو کورته‌کراوه‌یه‌کی
مه‌نه‌جی چێن (وه‌ک مارسلین دیسبورد فالموړ:
شیر ه‌اواره‌کانی غه‌زله‌ی به‌جێ ده‌هێلێت)؟ ئه‌و
نایدۆلۆژیا شارلوه‌ی خواستنه‌کان چێن؟ بۆ نمونه
ئەو ووتیه‌ی ده‌لێ، پاش پێشڕه‌ویی مێراتی
ئەده‌بی و کلاسیکیان به‌هێز و به‌تواناو
یه‌که‌گرتوویی نه‌مێنێته‌وه‌ (کامانه‌ ئه‌و ئایدیانه‌ی
کە له‌چەند ده‌رپرینێکی وه‌ک "موسیه
Musset" دا به‌دی‌ده‌کرێت، کە به‌شێوه‌یه‌کی
سروشتیانه‌ له‌ناو هه‌موو شاعیره‌ رۆمانسیه‌کاندا
خۆی ئاشکراده‌کات له‌ "به‌ره‌مه‌کانیدا" و
هه‌ندیکێ‌تر "ه‌ارمۆنی‌یه‌" مه‌زنه‌ لیریکه‌کانی
لامارتین به‌هۆی مه‌زنی هه‌ست کردنی‌وه
به‌سروشست بووه‌ تیا‌یدلو کاریگه‌ری نایینی و
ده‌وله‌مندی وێنه‌کان و زۆری جوړه‌کانی
نیقاعه‌کان بووه‌؟.

لیکۆلینه‌وه‌ی ره‌خنه‌یی بۆ میژووی ئەده‌بی
باو، چەند بونیادێک ئاشکرا ده‌کات که‌له‌سەر
چەند راستی و بنه‌مایه‌که‌ دامه‌زران و بنه‌ره‌ته
به‌هاییه‌ له‌خۆگرتووه‌کانی بونیادی له‌سەر پێک
هاتوه‌ ده‌رده‌خات:

لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی له‌جوړه‌ ناتوانیت له‌چەند
پێوانه‌یه‌که‌ زیاتر دابنێت بۆ تیگه‌پشتمانی
سه‌رماتکانی به‌قوناغ کردنی ئاسایی. پتووسته
ئەو قوناغه‌ تێپه‌رێنێ و به‌که‌م لیکۆلینه‌وه‌ له‌سەر
چه‌مکی ره‌گه‌زی ئەده‌بی به‌کێن تا به‌کێنه
میژوویه‌کی راسته‌قینه‌ی شکه‌له‌کان، واته‌ نا
چۆنیه‌تی لیکدانی لایه‌نی دەرپشتمانی ماوه‌کان و
لایه‌نی پارادیگماتیک‌ی به‌ره‌مه‌کان و ره‌گه‌زه‌کان
بناسێن. میژووی ئەده‌بی هه‌ولێکی به‌رده‌وامی
تازه‌بوونه‌وه‌یه‌ بۆ پۆلێن کردنی دیاکرتی.

(١) مه‌زه‌به‌تی نه‌خلاقی مه‌سحی ئوندره‌وه‌.

(٢) Manierisme مه‌به‌سنگه‌را: ئه‌و تیۆریه‌یه‌ که
ئه‌لێ هه‌موو شتی له‌میژوودا بۆ مه‌به‌سنتیکی دیاریکراو
تاراسته‌ ده‌کرێت.

(٣) خۆنوانن له‌ ئەده‌بو هونه‌ردا

(٤) Sensualisme: ئه‌و بۆچوونه‌یه‌ که‌پێی
واپه‌ هه‌موو هه‌زه‌کان له‌هه‌سته‌کانه‌وه‌ سه‌ره‌چاوه‌مان
گرتوه‌.

كتیبی

تیۆره و میژووی وەرگیژان

بهشی دوهم

چەند ئاماژەیهکی میژوویی یان:

چەند کورتەیهکی میژوویی ھونەری وەرگیژان

• و: یاسینی ھەفتی سەعی

(۱)

وتاری یەكەم:

وەرگیژ لە میژووی دێریندا..

هەتا ئێستا میژووی وەرگیژان لە جیهاندا، وەك میژووی مۆسیقا، ھونەری شێوەكار، ئەدەب.. ھەند، نەنوسراوەتە وە قوناغە جیا جیاكانی سەرھەلدان و گەشەکردنی ئەم چالاکیە مۆییبەیی گەلانی دنیا دیاری نەكراوە. تاكە كەسێك لەم ھوارەدا ھەولی دلسۆزانەیی دابیت، وەرگیژی

بەناویانگ (ئیدوارد كاری)یە. ئەم وەرگیژە ناسراوە، بەتواناترین وەرگیژی ھەریە لە دنیا، تاكە پسیژدی وەرگیژانە لە كۆنگرە جیھانیەكاندا، ھەرخۆشی یەكەمین خەمخۆری پاراستن و داپشتنی مافەكانی وەرگیژە، دامەزرێنەری (F.I.T - فیدێراسیۆنی تێودەولەتی وەرگیژان)ە. سالانێکی دوورو درێژیش ھەرخۆی سكرتێری گشتی ئەم رێكخراوەبوو. ئیدواردكاری لەبۆاری ھاخ كۆرنەوێ میژووی وەرگیژاندا

چەندىن تۆيۈنلەشكەن نووسىبۇرۇن (۱) بەپاي (ئاندېرى
ف. فېدېرۇروف) تۆيۈنلەشكەن كەسكى دەپنە بىلەن ما-
پرېنسپى تۆيۈنلەشكەن چالاكى وەرگىپان (۲). .
بەلام ھەندى نووسىرى دېگەن سۆز ساغ كېلىدۇ.
تۆيۈنلەشكەن زۆرۈر بىلەن ما دەنرەپىن، چونكى لى-
پوۋايدەن كە وەرگىپان لەپەرەپانى مېژۇدە
ھەبوۋە سىنوۋى سەرھەلدان گەشەكېلىدىغان
گەلى فراوانە دياردەپەكى نۆتى شارستانىت
نىيە، ھەتا پەناسانى ساغ يېزىدۇ.

وهرگیزان لهسه‌ره‌تای میژوودا.

له سه‌ره‌تای میژوودا، له ژبانی خپله دووره
په ریږه دواکه وتووه کاندا، له وگرمه لگا بڼیاساو
لیکچرچراوه‌دا، بڼیگومان مرقفیک ه‌ب‌ووه وه
وهرگتې، نوو مرقفی زمان جیاوازی له په کتر حالی
کردبې، مرقفیک ه‌ب‌ووه شاره‌زای زمانی
خپله کانی دهریوهری خپله ک‌ی خوی بیت.
(نیتن‌گراف -)ی نه مس‌اوای
Bernatzik، له ی‌ه‌ک‌ک له توپ‌ژبنه وه
مه‌یدانیه کانیدا له نیتو خپله ه‌ره دواکه وتوو دووره
په ریږه کانی باکورې (لاوس)دا که ناسراون به

راستی یه ی که له نټو ئه م خټله پهرشو بلاوه دا،
که دابه ش بوون به سر ژماره یه کی زور له گروپی
گچکه گچکه دا، که زور جار گروپ ټک بزم او ی چه ند
مانگ ټک چاوی به میچ گروپ ټکی دیکه ناکه وی،
که چی خه لک ټکی زوریان نه ک زار اوه جیاوازه کانی
خټله که یان ده زانن، بگره خټله کانی
ده وویه ریشیان ده زانن له ناو خټله جیا
نشیننه کاند، هر چه نده هاتو چو گله گرانه،
به لاه چه ند که سټکه به ناوی (ته نه ر) هه ن که
هه وال و ده نگویاسی خټله کان به یه کتر ده که یه نن و
زمانه جیاوازه کان ده زانن و له نټو یاندا وه ک
وه رگټر کار ده که ن (۳). هر هه مان لټکوله ره وه،
له گه رانی به رده و امید به ناوچه جیا جیا کانی

په پړوټه ناو زمانې ته له مانپه ورو بووه به وشه ی (Dolmetscher). بڼه زیاتره سه لماندنې بڼه چوونه کائنات له مېر بونی نه و جوړه چالاکیه له میژووی تیریندا، دهر وانیڼه میسرې کونو دهر ولته پاشایه تی تیرین، ده بینین چنده کارمه ندیکې پایه به رزی دهر ولته هی بوون نازناوی پیشه بیان (سړوکی وهرگپړه کاب - Capo interprete) بووه. نه م نازناوه، وه ک پلو پایه په کی به رزی دهر ولته، وه ک تایبه تمه ندیکې بڼه ماله، له باوکوه بڼه کوپ ماوه ته وه، له لایڼ ده سه لاتی پاشایه تیه وه، به وپه ی ریزه وه پاریزگاری کړاوه. به پنی نه م راستیه ده بیت میژووی وهرگپړان له چینو هندستانو نه مریکا شدا، سوور وریزو گلی تیرین بیت.

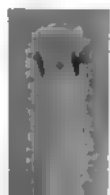
وهرگپړان له کوندا.

به ر له م موو شتی، هه ولی گورپنی وهرگپړان به چالاکیه کی چه سپاو، له ناماده کړینو داپرشتنی لیستی وشه کانی دووزمان به رابه به یه ک، یان له داپرشتنی هره نگی دووزمان یان زیاتردا دهرده که وئ. له م باره په وه نه و (تاته گلینه - لوحات طینیة) یوزلوانه ی شارستانیته کانی ناسیاسی چکرله چنندین نمونه ی له و بابه ته مان بڼه ده سه لمینن.

به لام په که مین بیرکړنه وه ی سیستماتیکې له باره ی هونه رو پیشه ی وهرگپړانه وه له (رؤما) یوزلونه ته وه، له و شاره ی که له پووی پراکتیکې په وه (نه ده ب) تیدا هاتو ته دنیا وه. که رچی له سه داه سده له باره ی وهرگپړانه وه نه بڼ، به لام به ته واره تی به رهمه کانی (لیفیو ناندرونیکو، نیقیق، نیقیق.. هه تا ده گاته پلاوتو، تیریتنس یوم جوانترین و گودجاو ترین نمونه کانی (ناماده کړن - اعداد) ن له زمانیکه وه بڼ زمانیکې تر. هه ر له په که مین سده ی به ر له زاینی په وه. کانی (چیچیترون - Cicerone) دهر باره ی

وهرگپړانی گفتوگویی (Demostene) و (Eshine) قسه ده کات، که ووه ترین گرفتنی تیوری له باره ی وهرگپړانه وه دهرده پنی که بڼ ماوه ی دوو هه زارو سال به سهر پیشه ی وهرگپړاندا بالا ده ست ده بی: نه گهر پیویست بیت به وه فابین بڼ وشه کانی تیگسته که (واته: وهرگپړانی هرلفی) یان به وه فابین بڼ نه و فیکره ی له نیو تیگسته که دابه (واته: وهرگپړانی نازاد یان نه ده بی. ناماده کړن، یان "بڼه های جوان").. چاره سه ی چیچیترون له م دوپانده دا، هه لېژاردنی بنچینه یی جوړیکانه: "من گفتوگو که ی نه و انم وه ک وهرگپړنکی ناسیاسی مامه له نه کړیوه، به لکو وه ک نوو سه ریک له گه ل رسته و رینه مانا کانی نه و اندا هه لک وک و تم کړیوه، که رلوم به پنی سروشتی زمانې لاتینی خو مان، وشه ی گودجاو یژنه و مانایانه ی نه و ان بدوژمه وه. که واته به پیویستم نه زانیوه بقهر وشه په کی نه و ان، وشه په کی لاتینی له به رابه ردا دابنیم. له گه ل نه وه شا مانای ته ولوه تی و نرخی هه موو وشه په کی نه و انم پاراستوه. له راستیدا هیچ پیویست ناکات له کاری وهرگپړاندا ژماره ی هه موو وشه کانی ده قه نه سلپه که بگاته خوینره. به لکو پیویسته قورسای هه موو وشه کان بگاته خوینره." نه م دپړانه که رچی به سادو ساکاری و ترلون. به لام شایسته ی نه و ان له جاریک زیاتره به و زیندووی و کاریگریه ی خو یانسه وه بیننه بڼه مای فوژموله کړننیکې ناشکرو له لایه کی تریخه وه چاره سه ریکی ناشکراترن بڼ گرفتنی وهرگپړان، که پاش تیپه پووی دوو هه زارو سال هیفتا نه و زیندووی و کاریگریه ی خو یان پاراستوه.

نیو سده پاش چیچیترون، پیاوونکی وه ک نوراتس یو - Orazio هه مان پیناسه و بیرو یو چوونی نوی کړنوله وه چه سپاندویه تی له وهرگپړانی نامه کان بڼ پیرونیس - Epistola

ad Pisones: به لām نه مجارهيان، هيندهي بڼه پيښاسه کړېښي "ناماده کړېښي نه ده بې" به کارهاتون، هينده مه به ستياڼ له وه رگيځپان نه بووه؛ که چې له گڼل نه وېشا پيښاسه که ي (نوراسيځي) څن ترانويوې ته به رگي ښو هه موو سده په بگړت. نه مه ش ده فې پيښاسه که به تي: -
Nec verbum verbo curabis
(reddere fidus in terpres)

به له نوراسيځي و چېچيږون، له سې هه مين سده ي به له زايښي دا، له قه له مړوي نيميراتوريه تي (تيوليتي فيلاډيلفي) دا له لايڼ (سيڅانته) وه تيکسته کونه که ي ته ورات وه رگيځپاوه، که له مړوي بابه خه وه هيچي که متر نه بووه له نمونه کاني تر، به لām له بهر نه وه ي ده فې وه رگيځپانه که له ناوچووه ناتوانين له باريه وه هيچ بلين له و تپړوانينه ره خه يي به ي (سان جيترولامو) زياتر که چوند سده په ک نواترو له سهرده مې (سان نه گوسيتيځي) دا نووسراوه.

له سهرده مې ده سلا تي که نيسه دا، (نيڅاگرې) ناويک، که هاوېږي هاو ته ماني (سان جيترولامو) بووه، کتيبيکي به ناوي (به سهرهاتي ژيانې سان نه ننوتوي) وه رگيځپاوه: له پيښه کي نه و کتيبه دا پرنسيپيکي که لښ گرنکي بڼکاري وه رگيځپان داپښتووه، که ديار ترين به لگي ناو و ناويانکي پيښاسه و بيوړيچونه کاني (چيچيږون) ه له و سهرده مه دا. نيڅاگرې ده لښت: "نه گره به ره ميک به شتوازي وه رگيځپاني هه رفي له زمانتيکه وه وه رگيځپينه سهر زمانتيکي تر، نه و بڼ گومان لايڼي زږي (مانا) ي تيکسته نه سليه که مان شارنق ته وه (...) له وه رگيځپاندا نه گره هه ننډي وشه ش له بېرېکه يڼ، تووشې هيچ گرفتک نابڼ، به لām نه گبه تي له وه دايه که هه ننډي (مانا) گهرچي بچوکيښ بڼ، له ياد بکه يڼ". به لām له پاشاندا خودي (سان جيترولامو)، هه بڼ خوي له م باره يوه به نووسيني بابه تيکي نورگاني و تيږي

له سهر (وه رگيځپان) کڅايي به سهرده مې کڅن ديتن به ناوښتاني: "De optimo genere interpretandi"، نه م نووسينه نزيکه ي بيسه لاپه ره بووه له کاتي خويدا نيږراوه بڼ (په ماکيځي)، نه م نووسينه ش ديسانوه سهرتاپا راسان و توژينه وه لښکانه وه ي که لښ ده وله مه ندي، نه و پياوه به نه زمون و قال بووه نه م باره يه، ده رياره ي بيوړيچونه کاني (چيچيږون) له سهر وه رگيځپان. نه م ده قانه ي که تا نه مړي به بابه خه وه ده خوښترينه وه له سهر ده ستي (سان جيترولامو) پاريزلرون. نه م پياوه که له کاتي خويدا به پيښه نكي وه رگيځپه کان ناوزه دکراوه يه کيک بوه له عاشقه کاني کارو پيښه ي وه رگيځپان (٦). بيوړيچونه کاني (چيچيږون) ي له داپښتنيکي نوځي چوپړدا کڅکړيځ ته وه له شتووه فورمه له يکي هه ميشه زيندودا بڼ هه تا هه تابه بابه خو گرنکي پاراستوه، که ده لښت:

Non verbum de verbo, sed
(sensum exprimere de sensu)
نه م فورمه له نوځي به، به رگي گړپنکار به جه وه ره کاني چهندين سده ي گرتووه، به لām زمانه واني مؤنډين، ده سکاره کي سهرتاسه ري کړيووه و پرمساري تاقانه ي خوي له م باره يه وه، بوته دژوارکړښي ته نگوچه له مې وه رگيځپان، که ده پرسې: مانا چي به؟ مانا (مانا) چي به؟ (٧)
What is the meaning
-
of meaning?/

وقاري دووم:
وه رگيځپان له سده ده کاني ناوه راسندا..
هه روه ک بينيمان، به ره وه ي زمانه واني بېته خواوه ني رتسايه ک، وه رگيځپان له ديتزه مانه وه هه بووه وه ک چالاکيه کي نه ده بې يان ته نگوچه له مېه کي نه ده بې، جيگايه کي ديارو به رچاوي هه بووه. سده ده کاني ناوه راسندا، بڼ

وهرگیترا نیس سه رده می پند که ورتن و
گه شه کرنیکی تاییه تی بووه، چونکه وهرگیترا
وهك گرفتگی نه ده می هه میسه وابسته بووه
به هل وهرجه پرلکتیکی کهانی نه ده بووه،
که وات هه ریه و هویه و وهرگیترا نیس زیندوترو
گه شاه ورترووه.

مه زه ب، یان باشت بلژین فراوان بوونی
سنووری باقو بوونه و هی نایینی مه سیحی،
له بارتوین و گودجاوترین هؤکارو بزوتنه ری
وهرگیترا نیس بووه. به هؤی باقو بوونه و هی نایینی
مه سیحی یه و. چالاکی وهرگیترا نیس فراوانتر بووه.

به هؤی بوون به مه سیحی یه و، کاری وهرگیترا
نقدترو گرنکتر بووه. له نینگلته ره له سه ده ی
(هه شتم) دا (یادا) له سه ده ی ده یه مدا (شا
نالفرد) له سه ده ی پانزه مه مدا (نالفرد) ی
هه بووه وهك نمونه ی وهرگیترا هه ره به تولنای
تیكسته پیرزدهكان. به هه مان شتیه ئیرله نده
(بانگرن) هه بووه. له سويسره بیری (سان
گاللز) هه بووه كه به تاییه تی پیاوانی نایینی تیایدا
فیری زمان و وهرگیترا نیس بوون. له ولاته سلافیه كاندا
(چیریللز) و (میتوید) هه بوون كه سو گوره پیاوی
نایینی مه سیحی بوون به پله ی (فیتسکوفو —
Vescovo). نه م نو پیاوه هینده پسپوړو
شاره زابوون، هینده سه رقالي وهرگیترا نیس بوون،
توانیویانه شتیه نه لافویتییه کی تاییه تی دایه یتن
كه تانه مرق ماوه پس ی ده وتری نه لافویتی
(Cirillico). نه مه له لایه كو له لایه کی تره ووه
په یدابوونی زمانه نوئییه كانی به (نیو لاتینی)
ناوزه دكراون، دیسه انه ووه ده بینه هؤی
گه شه پینکرن و بوژاندنه و هی وهرگیترا.. چونکه
نقدیه ی هه ره نقدی به ره م و تیكسته
لاتینییه كان له لایه وهرگیترا شاره زلکانه ووه
ده خرتنه سه ر زمانی (نیو لاتینی). بۆ نمونه
"Cantilene de sainte Eulalie" به کهمین
تیكستی نه ده می فهره نسریه (سالی ۸۸۲ ی.ن)،

له راستیدا ناماده کړن و وهرگیترا نیس یابه تیكه
له زمانی ره شه خه لكه ووه (لاتینی) بۆ سه ر زمانی
فهره نسری (نیو لاتینی).

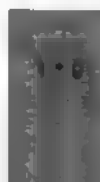
شان به شانی وهرگیترا نیس، هه روه ها
وهرگیترا نیس نا تایینی دهورنکی کاریگره ی هه بووه:
بۆ نمونه: "il serment de strasbourg"
به کهمین (لاته) ی له دایك بوونی ره سسی ولاتی
فهره نسریه. نه گه ر به چاوی گومانه سه ییری
بکه ین، ده بینین نووسینه ووه ی دهریرینه
دیبلوماسیه لاتینییه که به زمانی زمانی. (لاته)
یاسایییه كان، نه وانه شسی كه په یوه ندی
به داپشتنی رتکه رفتی نیوان خه لكه ووه هیه،
ده بینین هه ره موویان وهرگیترا نیس دهریرین و
بهریوچ چونه كانی خه لكن له شتیه زمانه
نسلیه كانه ووه بۆ زمانی لاتینی.

ده بین له لایه کی تره ووه زنجیره وهرگیترا نیس
گه لی گرنکی سه ده كانی ناوه راست هیه له پیری
نه کهین، كه له وانه یه له روی میژووی یه ووه
له هه موویان گرنکترین: نه و به ره مانه ی له
(یوکارا) وه مه تا (به غداد) هه ره به كان به هاوکاری
هه ندی جووله كه نووسمیوانن. نه و به ره مانه
به نقدی وهرگیترا نیس بوون له زمانی (عبری) یه ووه یان
(گریکسی) یه ووه، به ره مه کهانیس نووسینه كانی
دکتوره كان و له یك سوله كان و ماتماتیک زانه كان و
نه سفیره ناسه كان و جؤگرافی زانه كان بوون:
له راستیدا به هؤی نه م وهرگیترا نیس گرنکانه ووه نقد
به ره می یقنانی سه رله نوئی له (قرطبه) و
له تولید (Toledo) جارتگی دی له دایك
ده بینه ووه ده ژینه ووه.

له گوتایی سه ده ی دولزه هه مدا،

(Maimonide -)

کرنه ی نه زمانه كانی وهرگیترا هه ره بو
عبرییه كان سه رله نوئی داده پیژرتنه ووه كه
نه وانیش هه موویان له به ر روشنایی پیناسه كانی
چیچیرقندا، باسیان له وهرگیترا نیس کردوه، یان

حوت سده له و د ویر (سان جیرولامو) پټناسه کانی نوند و تر کړیته و. هم نووسه ده (Maimonide) له باره په وده لیت: - (کټی ده په وټی بهرهمیک له زمانیکه وده وریکړیته سر زمانیکی دیکه واپټنشیاز بکات که همیغه وټلده بیټ به دواړی وشه په کی گودجا ودا له بهرامبری وشه په کی ټیکسته نه سلپه که یدا دایینی، بهم کاره گلی ماندو ده بیټ و ده رگیزانه که شی نادلیاو بی سره ویر ده بیټ. هم میتوده بق وریکیزان دروست نی په: وریکیز ده بیټ بهر له همدو شتی دهبی فیکری نټو ټیکسته که تی بکاتو له لای روون بیټ، نه و جا ه ولبدات نه و فیکرو بقوونه جاریکی دیکه به شتیوهی گودجاو له زمانه کی تر دا داپریټته وده، بهو مرجعی له داپرشته وده نوییه که دا فیکرو بقوونو مه بهستی ټیکسته نه سلپه که روونو ناشکرا بیټ. پټویسته له گل نه مه شا باسی نه و تاییه تمه ندیه ی زمان بکین، که له زمانیکه وده بق زمانیکی تر ده گویږی، بویه وریکیز به پی ی ټیکه یشتن له فیکرو مه بهستی کان بقی هیه هندی جار په پره گرافیک پټش و دوابخات. بان هندی دهریږین له چاند وشه په که وده بکات به یه ک وشه، بان به پیچه وانه وده. نه وده له سرجه می چالاکي وریکیزاندا گرنکه، نه وده په که وده رگیز سرکه وټوویټ له که یاندنی فیکرو بقوونو نویس ودا، نه وده لای نویس مه بهستی به بی که م وکوی بکاته خوینره، سرجه م بابه ته که ش له لای خوینره مفهوم بیټ. واته وریکیز بهو روه وده بهرهمه که به پی ی تاییه تمه ندی زمانه تازه که داپریټی، که خوینره واهست بکات بهرهمه که نویسینه نه وریکیزان.

قوتا بخانه ی وریکیزان
 له ټولیدو - Toledo:

نه گریسپانیا له بارترینو گودجاو ترین
 جنگی دویا بوویټ و مه یدانی لیک نریک

بوونه وده وټو گویکړنی زانیاری وده ره نگی
 نیوان شارسنانه ته کانی په هودی وده ره بی و
 مه سیعی بوویټ، نه واهیهج پټویست
 بهر سرسوپمان ناکات، چونکه بقا وده ی
 سده وونیوټک، به ته واده تی هتا کړتایی سده ی
 دوانزه هم، مه نزلو منالانی په که مینو گرنکترین
 قوتا بخانه ی راسته قینه ی وریکیزان له همدو
 دنیا دا. (A)

له قوتا بخانه په دا بهر په رشتی وماندنی
 سررکی قه شهکان وگوره پیاوونی ثابنی
 که نیسه جگه له وانه وټنه وده چندی بهرهمی
 گرنک وده: بهرهمه کانی Maimonide و
 Averroes و قورټانو .. هتد، وریکیزان ته سر
 چندی زمان به تاییه تی زمانی لایینی. نه و
 وریکیزان ی له وټدا کاریانکرو وده به ژماره
 ټوویون به لام توانوا وده ته ناو شوناسی ته نا
 دوانزه که سیان ساغ کرا وده ته وده، ټوویان
 نیسپانی و ټینگیزو په هودی (له دین وریکه پلو بق
 مه سیحیت) وده ره می په وده رده ی نټو که لټوری
 مه سیعی بوون: په کیک له هره به توانا ترینی نه و
 وریکیزان ناوی (جیزاردی دهریمونه) بووه،
 که بواتر له رنگی ده ستو وده کانه وده دهرکه وټه
 وریکیزکی پسپووی بلیمه ت بووه.

له قوتا بخانه ی ټولیدو جگه له وانه خویندنو
 وریکیزان ی به ش به شی ټیکسته ناوداره کان و
 گټوگټو راگړینه وده له باره ی وریکیزان وده،
 خویندکاره کان دهبویه کاریش بکن، هرچه نده
 قوتا بخانه که له بنگه وکرمه لگ ثابنی په کان چووه،
 به لام زیاتر ه ولدراوه رنگی پیکه وده ژیان و
 وټستگي په یوه ندی کړنی به رده وای نیوان نه و
 خه لکانه بیټ که زمانی نه ته و میان جیا وده، بهو
 زمانانه له قوتا بخانه په دا ناخافتن کرا وده چالاکي
 وریکیزان نه دجام لراوه، که له وده رده مه دا زمانه
 گرنکه کانی شارسنانه ی بوون.

له کاتیدرال تۆلیدوؤ کتیبخانه‌ی نیشتمانی مه‌بریدا (۹)، په‌دجاو دوو ده‌ستنویسی شه‌و قوتابخانه‌یه‌ پارێزاون، که به‌شیوه‌یه‌کی گه‌شتی سه‌دان به‌ره‌می جۆراوجۆریان له‌خۆیانداندا کۆکردۆته‌وه‌ . سه‌رجه‌می شه‌و به‌ره‌مانه‌ باهترین و زیندووترین به‌لگه‌ی چالاکی و گرنگی شه‌و قوتابخانه‌یه‌ن..

دانستی و وه‌رگێڕان.

گه‌رچی له‌هه‌مان سه‌رده‌مدا، له‌هیچ ولاتیکی تری شه‌و روپادا، هیچ جۆره‌ چالاکی و جێگه‌یه‌کی وه‌ک قوتابخانه‌ی تۆلیدوؤمان به‌رچاو ناکه‌وێت، به‌لام چه‌ندین به‌لگه‌ی زیندوومان له‌ملاولا به‌رچاو ده‌که‌وێت بۆ سه‌لماندنی بوونی چالاکی وه‌رگێڕان

لەتێ

(بۆ نموونه‌ وه‌ک به‌ره‌مه‌کانی دانستی) که‌بێن دودلی به‌لگه‌ی پڕماناو زیندوون بۆ سه‌لماندنی کاریگه‌ریتی چالاکی وه‌رگێڕان له‌هه‌مان سه‌رده‌مداو به‌تایبه‌تیش له‌په‌ڕوی تیۆرییه‌وه‌ . (Convivio) په‌ره‌گرافیکێ پێشمانا له‌نووسینه‌کانی خۆیدا ته‌رخان ده‌کات بۆ کێشه‌و گه‌رفته‌ تیۆریه‌کانی وه‌رگێڕان که‌پێ ده‌چێت له‌بهر بۆچه‌و نه‌کانی (سان جیۆلامۆ) وه‌ سه‌رچاوه‌ی گرته‌بێ. جیۆلامۆ ده‌بیوت (ئه‌گه‌ر که‌سێک له‌وه‌ تنه‌گه‌یشتبێ که‌ چۆن وه‌رگێڕان ده‌توانێ جوانی و تایبه‌تمه‌ندی زمانیک بشیۆنێ، شه‌وا باهه‌ر خۆی سه‌ولبدات وه‌ک به‌وه‌ "تۆمیریۆ omero" له‌لاتینییه‌وه‌ وه‌رگێڕێ).

باوای دابنێین که‌ له‌و تێکسه‌وه‌ سه‌رچاوه‌ی گرته‌بێ، هه‌رچه‌نده‌ هیچ ئاماژه‌ی پێنه‌داوه‌، به‌لام دانستی شه‌و بیه‌وێچه‌و نه‌انی هه‌تاوه‌ له‌شه‌رموونی تایبه‌تی خۆیدا وه‌ک شاهێرێک زیاتر ده‌وله‌مه‌ندی کردوون. بۆیه‌ نووسیویه‌: (له‌به‌ر شه‌و ده‌بێ هه‌موو که‌سێک له‌وه‌ ئاگاداریت که‌ هیچ شتێک نییه‌ به‌توانێ ده‌ره‌پێنی شاعیرانه‌ی پێ هه‌رموونی و تایبه‌تی له‌کانی وه‌رگێڕانیدا بۆ زمانیکێتر وه‌کو خۆی پێارێنێ، بێشه‌وه‌ی سه‌رتاپای تام وچێژ هه‌رموونی شه‌و ده‌قه‌ تێکسوپێک نه‌دات. شه‌و شه‌و هه‌یه‌یه‌ که‌ (تۆمیریۆ) له‌شهوینی خۆی هه‌یشتۆته‌وه‌ به‌بێن جوله‌و بێن وه‌رگێڕان بۆسه‌ر زمانیکێ دیکه‌، وه‌ک زۆر به‌ره‌می ترمه‌مان له‌وانه‌وه‌ بۆ ماوه‌ته‌وه‌ وه‌رمان گێڕاون. هه‌ر شه‌مه‌شه‌ هه‌ی شه‌وه‌ی که‌ بێسه‌ر شه‌مه‌ره‌کانی (سالتریۆ Salterio)، بێ ئاوازو بێ تام وچێژ

بن هارمونيه تن كاتيگ له (عبري) يوه
 وهرگيږلرونه ته سه رگريكي و له وېشه وه
 وهرگيږلرونه ته سر لاتيني، هر له يه كم
 وهرگيږلندا كه متر نه و تام وچيږو هارمونيه ته
 گه به نړاوه ته خوږه، ښجا چ جاى نوجار
 وهرگيږان).

له هره نسا، چنډ ده هيك پاش مړنى
 دانتي، له سالى ۱۲۶۵ ى.ز. (كريستينه دى پيزان)
 نامه يه كى نوسيوه بڼ كړه كى، كه تيايدا
 نمونه يه كى گه ليك چه سپارو توندوتللى
 تومار كړيوه كه چوڼ (وهرگيږان) يان
 (وهرگيږانتيك) ده توانرا له دليك بيت. نه دليك
 شاعره، ويستويه تى بڼ كړه كى روڼ بگانه وه
 برواى پي بيتن كه چنډ (كوميدى خولو نديى)
 گرنگرو بالاتره له چاو (Roman de la
 Rose). نه نه شاعره له نامه يه كدا
 نوسيوه تى: (گر باستر دته وى گوښت
 له وسفكرنى به هشت ووزخ بيت، بالاتر
 گوښت له باسكردن تيلو ژباييت، زياتر كه لكى
 لى وهرگيږ، شاعرانه ترو كاريگه رتر كارت
 تى بگن، نه وكتيبه بخوږه وه كه ناوى
 (دانتي) يه، يان هه ولېده به كيك بڼ بگيږته و،
 چونكه به شپږه زمانى (فيورنټيه - زمانى
 دانيشتوانى فلورنسا) نو سراره: چندين بابيه تى
 ناسكرو به هيزترو گرنگر له وكتيبه دا
 ده ووزيږته وه، كه گه ليك له
 (Roman de la Rose) كى خوت زياتر،
 به سه بره جوانه كى خوته وه ده توانى هه لزانينو
 فيريونو ښگه پشنى لى بلقزيت وه). پينج سال
 پاش نه م ريگه وه، نيكولى نكروزمى - Nicole
 Oreme، له پيشه كى كتىبى وهرگيږلراوى
 (به ره مه كاني نه رست) دا، بابتيك له باره ي
 وهرگيږانه وه نه ووزيږن، كه ده بيته به ياننامه ي
 له دليك بوونى كيشه ي وهرگيږان له هره نسا
 (۱۲۷۰ ى. ز)

هر له هه مان سرده مدا نوو گه وړه نه ديبى
 ښتالي (پيتراكه) و (بقاچو) پيگه وه هه مان خوين
 ده بينن، به هه مان ناستو ناره زووه وه، بڼ
 ليږيوونى زمانى گريكي. له سالى ۱۳۵۴ دا،
 پيتراكه، وه كه خه لاتيگ له بيزه نښه وه كړيپه كى
 له ده ستونوسى (ته ليا ده) پي گه پشنبو، كه
 نيكولاس سيگيږس بڼى نارېو، بڼ كاچوش
 وهرگيږنكي گريكي زانى بڼ په يدكړېو: ناوى
 (ليقتسيق پيلاتق) خه لكى (كه لاپريا) ښتالي
 بو. نه وهرگيږه قه شهيه، ناسراو بوو
 به گريكي زان، گوايه له كاتى خويديو بڼ ماوه يه كى
 دوو دريځ له خواروى ښتاليادا چندين بڼه ماله ي
 گريكي ژباونو نه مېش له وانه وه فيريووه،
 پنده چيت هر بڼ خوشى كلنه گريكي ي
 نيشه چي ښتاليا بوو بيت. نه وهرگيږه توانى
 له سالى ۱۲۶۰ - هتا - ۱۲۶۴ نه و به ره مه
 وهرگيږي (۱۰) و نه وه ي نيسستا
 له به رده ستماندايو له گريكي يوه كړاوه به
 لاتيني، بڼ نيزوانينو ښگه پشنى نه مړومان،
 وهرگيږانتيكى هر فېيه. هينده هر فېيه، به لى
 وشه كان كراون به لاتيني، به لام هيج مه فهم
 نى يه، نه مېش تنها خه تاي وهرگيږ نى يه و
 پنده چيت ښكسته كه به گريكي يه كى سره تايى
 نوو سراييت.

وتارى سى هم:

رئيسانسنس و نوښونه وه ي وهرگيږان
 گر بلين نوښونه وه ي وهرگيږان له گل
 سره تاي رئيسانسنس ده ستى پي كړيوه. نه مه
 نه كه ناهم يه، به لكو هه ليه كى گه وړه يه، چونكه
 چالاكى وهرگيږان له سه ده كاني ناوه پاستدا
 به هيزو توانايه كى زږه وه دريږه ي به نوښونه وه ي
 خوى دلو. وهرگيږان به شپږه يه كى گشتى له هر
 قوناغېكوه چوويته قوناغتيكى تره وه.
 گولنكاري چنډايه تى وچونايه تى به سرده

هاتوو. بۆ نموونه، له سایه‌ی ده‌سه‌لاتی ئاین دا، سه‌ده‌کانی ناوه‌پاست، بوونه دیارترین سه‌رده‌می میشۆدی و ده‌رگێزانی سه‌رفی (ده‌قاوده‌ق)، به‌شیوه‌ی ریزگرتن له نووسراوه پیرۆزه‌کان، که هه‌ر مه‌مووی به‌گوته‌ی خواوه‌ند ناسراون و به‌هیچ شێوه‌یه‌ک ده‌سه‌لاتی ئاین رینگه‌ نادان به‌ده‌سکاری کردنی ئهو تیکسته پیرۆزانه: له‌فهرموله‌کردنی پێناسه‌و ده‌ستوره تاییه‌تبه‌کانی ده‌رگێزاند، ده‌رگێزه‌ نایینی‌یه‌کان، پیاوانی که‌نیه‌، تیۆلۆژیه‌کان، به‌تاییه‌تی سان جیۆلامۆ، له‌م باره‌یه‌وه نووسیویه‌تی (له‌ نووسراوه پیرۆزه‌کاندا، ریزه‌ندیی خودی وشه‌کان، بۆ خۆی نه‌ینیه‌کی خوایی که‌وره‌یه‌) (١١). تا به‌م شێوه‌یه‌ فهرمانی ره‌ها له‌و پارێزگاریکردنه‌وه سه‌ره‌لده‌دا که پێویسته هه‌موو دێژیک له‌و تیکسته پیرۆزه له‌دایه‌شتندا چۆنه‌و چه‌ند وشه‌یه‌، به‌هه‌مان ژماره‌ی وشه‌کانیه‌وه ده‌ریکێندریقه سه‌ر زمانه‌که‌ی تر: ئه‌مه‌یه‌ هه‌ژمۆ سه‌ره‌کی ئهو پڕکێشی کردنه‌ی هه‌موو رۆحه‌ نازاده‌کانی وه‌ک (تێفایگۆ) و نه‌نانه‌ت (سان جیۆلامۆ) خوێنی و هه‌تا ده‌گات به‌ (لوتیۆ)، هه‌ر هه‌موویان شینگێرانه‌ دژی ئهو ریزگرتنه‌ بوون له‌ژماره‌ی وشه‌کانی دێژه‌دێژی کتێبه‌ پیرۆزه‌کان: پڕکێشیکردنیک که‌ ئه‌مۆ به‌جۆرێک له‌هه‌رزه‌کاری و ناکامی سه‌یرده‌کریته‌، به‌لام له‌و سه‌رده‌مه‌دا به‌تواناترین و کاریگه‌رترین هه‌لوێستی زیندووی بواری ئه‌ده‌بو و ده‌رگێزانه‌ بووه. (١٢)

که‌واته پرنسیپی هه‌ره سه‌ره‌کی ئه‌وه بووه که تیکستی که‌ تیکسته نایینی‌یه پیرۆزه‌کان کاتی که وه‌رده‌گێزدریته سه‌ر زمانیکێ تر پێویسته وشه به‌وشه ده‌ریکێندریته‌، ئه‌مه‌ش بۆ مسۆگه‌رکردنی بالاترین وه‌فاداری و دیاریکردنی سنووری کارکردن له‌پێناوی دورخستنه‌وه‌ی هه‌موو جۆره مه‌ترسیه‌کی ساخته‌کاری له‌وشه‌ خواوه‌ندیه‌کاندا، به‌هه‌ژمۆ دایه‌شتنی نوێی ده‌رگێزه‌کانه‌وه.

له‌ده‌روه‌ی بواره‌ نایینی‌یه‌که‌دا، به‌پێچه‌وانه‌وه، هه‌لومه‌رجی ده‌رگێزانه‌ له‌سه‌دا سه‌د جیاوازه‌ بووه: ده‌رگێزانه‌ هه‌رگیز ئه‌وه نه‌بووه که تیۆلۆژیه‌کان مه‌به‌ستیان بووه له‌و سه‌رده‌مه‌دا. نه‌ مه‌به‌ستیان له‌وه‌ش بووه که ئه‌مۆ باسی لێوه ده‌کری. ده‌رگێزانه‌ گواسته‌وه‌ی مانا بووه له‌زمانیکه‌وه بۆ زمانیکێ تر. هه‌رته‌وه‌ی ئه‌مۆ پێی ده‌لێن (سه‌رله‌نوێ دایه‌شتنه‌وه‌ی ده‌قیقه) هه‌ندێ جارێش به‌سه‌ریه‌ستی و نازانیه‌کی زۆره‌وه، ده‌قه‌که کورت ده‌کریته‌وه یان فرلوانتر ده‌کری یان گه‌ڕانکاری زۆری تێدا ده‌کریته‌ به‌پێی جۆری ده‌قه‌که، به‌پێی پێویستی زمانه‌ تازمه‌که، به‌پێی ئاره‌زووی سه‌رده‌م و تاییه‌تمه‌ندیتی جیگا. ئه‌م ده‌رگێزانه‌ که‌لێ‌جار به‌جاریکی دیکه نووسیینه‌وه یان جاریکی تر دایه‌شتنه‌وه‌ ناوه‌د کراون، به‌لام گرنگترین بنه‌ما پاراستنی مانا بووه. ئه‌م شێوه‌یه‌ش له‌وه‌رگێزانی به‌سه‌ره‌اتی ژبانی زۆریه‌ی (سانت - Santi) هه‌کانه‌دو شیعره‌ نریزه‌کان و رۆمانه‌کانی سه‌ده‌کانی ناوه‌پاستدا به‌کارهێنراوه. له‌هه‌موو ئه‌م چالاکیانه‌شدا، بیروبووچوون و پێناسه‌ دانانی هه‌ره جیدی، نووسیینه‌کانی دانتی و (Maimonide) بوون ده‌ریاره‌ی باش یان خراپ، ئاسان یان گه‌ران، رێبهرایان یا ساخ که له‌په‌رۆسه‌ی ده‌رگێزانی راسته‌قینه‌دا ده‌ریان بپه‌وه، ئهو بیروبووچوونانه‌ش به‌هایه‌کی گه‌وره‌و تاییه‌تیان هه‌یه. هاوکات له‌گه‌ڵ رێنيسانساندا، زمانه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه جیاجیاکان له‌دایه‌ ده‌بن، ئه‌مه‌ش ده‌بیته‌ کاریگه‌رترین هه‌ژمۆ بۆ گه‌ڕاندنه‌وه‌ی بیرو هه‌ژمه‌ندی و گه‌وره‌ترین گه‌ڕانکاری به‌سه‌ر سروشتی په‌رۆسه‌ی ده‌رگێزاند، ئێهن، ئه‌م زمانه‌ نه‌ته‌وه‌ییانه‌ له‌هه‌موو بواره‌کاندا چ بواری ئیداری و کارگێژی بووین (١٣)، چ وپواری ئه‌ده‌بی، یاسایی، ئیقله‌مسی، فله‌سفی، زانستی بووین توانیویانه‌ رۆلی کاریگه‌رو دیاری خۆیان ببینن. ئه‌م گه‌ڕانکاری گه‌وره‌یه‌ شان

به شانی زکړیوونې چالاکۍ چاپو بللو کړنه وه
 بووه، که دیسانه وه بڼه هغې زیانکړنې ژماره
 جوړېک له خوږته ر که لاتیني و نه گریکي به هیچ
 جوړېک نه زانېوه. ته نانت که مترین شماره زانې
 دهریاره زمانې عره یې و عیبری نه بووه.
 له قوناغې دواتردا هندی ریازي ریفرمیست
 په یداده یې، که وهرگېراني ټیکسته ناپینیه
 پېرژده کان بڼ سهر هم زمانه نه توهیپانه
 به پېوېست ده زانن، به لام وهرگېراني له جوړی
 حهرغې و ده قاوندهق روت ده که نه وه و پرکېڅی
 ده که ن که به شپوه و وهرگېراني مانایې و
 سهرله نوې داپښتنه وه و ټیکستانه نه دجام
 بدريت، مانای راسته قېنه ی ټیکسته کان بگړپه
 سهر هم زمانانه، نه و مانایانه ی که که نیسه
 به رده و ام له بیر خوی دهرده وه، چونکه
 نه یده و یست به هیچ جوړی ریفرمی به سهردا
 روویدات. هر له هه مان سهرده مده هیدی هیدی
 خه لکې خویان ده پاراست که وښی (زمانی
 میللی یان زمانی ره شه خه لک) له بهرام بهر هم
 زمانه نه توهیپانه ده به کاربېتن، له چاری زمانی
 لاتیني دا، که هه میښه نه و دیان لویات کړدېووه
 که تنها زمانی لاتیني، تنها زمانی دنیا یه، تنها
 زمانی شایسته و بڼ گړیوگول. له راستیدا (Du
 Bellay) هیڅتا به زمانی فهره نسی ده لیت زمانی
 ره شه خه لک، یان زمانی سهر جاده، وه یان
 (Etienne Dolet) که له ټیکسته که ی خویدا
 تنها جاري هم وښانه به کارده هینې، نه و
 دهنووسن: بهرام بهر زمانی سهرجاده ی
 فهره نسی، نیثالی، نیسپانی، نه له مانې،
 نینگلیزی، ده بڼ وښی زمانی فهره نسی، زمانی
 نیثالی.. هتد به کاره یېتن، هه روه ک چون دواتر
 زمانی لاتیني، زمانی گریکي. له م سهرده مده
 (لوتیرو Lutero) له سالانی (۱۵۲۲ هتا ۱۵۲۴)
 په که مین وهرگېراني سهرتاسه ریی (نینجیل) ته وړ
 ده کات بڼ سهر زمانی نه له مانې. له هه مان نه و

سالانده (نامېلکه په ک دهریاره وهرگېراني)
 دهنووسن به ناوینېشانی (Sendbrief vom
 Dolmetschen) که تیایدا زکړ به توندی
 بهرگری ده کات له و راستنیه ی که وهرگېراني
 پېوېسته کاتې نه دجام بدريت، که وهرگېراني
 شماروه ی ټیکسته که تېده گاو ده دوزرېته وه. هر
 نه ویش له م باره یوه ده لیت: نه کریستیان ټیکي
 ساخته چی و نه یه هودی په ک ده توانن هه رگریانو
 هه رگریان نینجیل به چاکي وهرگېراني. پېوېسته
 گویزانده و ی ټیکسته که له زمانی (زویشتووه) وه
 بیت بڼ زمانی (که یشتووه). نه م هه گویزانده و ی
 حهرغه کان نه یې، به لکو ماناو ناوه رقی هه موو
 قوناغه کانی نه و گویزانده و یه بیت: چونکه
 ریژگریسی بڼ سنووری وښه کانی ټیکسته که
 لاتینیه که، ماناکان ده کوڅی، زمانی نه له مانې
 ده کوڅی: هر لوتیرو خوی دهنووسیت (پېوېست
 ناکات پرس به وښه لاتینیه کان بگړین تا فیرمان
 بکات چون نه له مانې بنووسن. پېوېسته له مالدا
 روی ده م بگریته دایک، له سهر شه قام رویگریته
 منال، له ناو بازاردا رویگریته پیاوی بازار، ده بڼ
 دیقته به ده یین ده م و زمانی نه مانه چونه، چون
 ناخافتن ده که ن، بڼ وهرگېراني نه مانه ش ده بڼ
 ریژ له و شپوه تاییه تیبه ی فیروون و
 په روه ده بوونیان بگړین، تنها به م ریگایه نه وانه
 له نیتیه تېده که ن و ه ست ده که ن به نه له مانې
 گلفوگریان له که لا ده کړیت).

که م تازکړ له هه مان سهرده مده (سالی ۱۵۲۵)
 Calvinisti (کالینیسیت) ده کانی شاری جنېف
 له لای خویانده وه له ټیکسته عیبری و گریکي په که وه
 ده ست ده که ن به وهرگېراني (نینجیل) بڼ سهر
 زمانی فهره نسی: هر چه نده نه م په که مین
 هه ولی به فهره نسی گړنی (نینجیل) نی یه، چونکه
 به رله م و په که م هه ولی له لایه ن (Lefevre d'
 Etaples ۱۴۵۰ - ۱۵۲۷)^(۱) وه دهراره و
 له بهر که وه بڼ بهرگ (نینجیل) ی کړیوه

به فقه پرنسی. له هه مان نهو سالاندا قه شه کانی
مؤرانی، هه لکرانی ریښانی (Johann Huss) بق
یه که مین جابر شه تیکسته پیرزده یان
وه رگیزاوه ته سهر زمانی (چیکس). به مهش
بناغه ی زمانی ویزه یی بق که لی چیک دارپژا.
له سالی ۱۶۱۱دا به ناویشانی (نینجیلی نینگیزی
به پیی دارشکنه وهی شا به عقوب . Re
Giacomo) نینجیلی نینگیزی چاپو
بلاوکرایوه به زمانی مؤدیرنی نینگیزی، که بووه
به یه که مین نمونه ی شه زمانه تازه به هروهک
چون وه رگیزاوه که ی (لوتیرق)، به که مین نمونه ی
زمانی نه له مانی به. له روه ی کی تره وه شان به شانی
شه پی ثابنی ده توانین بلتین، شه پی وه رگیزانیش
به ریابووه: بق سه لماندنن شه رایهش. که نیسه ی
کاپولیکی به په پی ده سه لاتوه دلکوکس خلی
کرپوه له بیرو بچونه نوتق کراتیه تاییه تیه کانی
خلی ده ریاره ی تیکسته ثابنی به پیرزده کان.
رایگه یاندوه که ته نه هه یه ته که نیسه ی
"نیکلچس" میرانگرو پارین گاریکاری شه
تیکستانه به، هه شه مانیش به بریارنکی (سان
کونچیلجی) شاری تریتق که ده بیت ناگاداری
نهو تیکسته ثابنی به پیرزده بین که ده که ونه
به رچاوی خه لک: هه ره مان (سان کونچیلجی)
به نرکیکی پیرزی زانیوه بق که نیسه ی خوا که
بزانتیت ناگادار بیت و خه لکی هوشیاریکانه وه که
کام له وه هوه تیکسته وه رگیزاوه لوانه
له لاتینیه وه په سه ندرکراوی شاره زایانی ثابنی به.
له به رنه وه هه رمانیک ده رده کاتو رایده که یه نن که
له هوه هوه وانه وانه وه گشتی به کاند،
له بلاوکرلوه کاند، له گشتوگورکاند، له باسکرینی
په یامی پیغه مبه راند، له گیزاوه ی میژوی
ثابنه کاند، پیویسته ره چاوی شه سه رچاوه
په سه ندرکراوه بکریت که شه باسانه یان لی
وه رگیزاوه (۱۵) به تاییه ته سه رچاوه هه ره
نیرینه په سه ندرکراوه کان که میژوی به کی

دووردیر ژده له لایسه ن که نیسه وه
باوه رپینکراون (۱۶). له به رامبه ری شه وه رگیزاوه
هه رفی و ده قاوده قه دا که زور لایه نی گرنگی تیدا
بزپوه وه وه رنه گیزاوه. گروپیک له داکوکیکارانی
وه رگیزانی نازاد په یاده بین که برولیان به مه فوه ی
دیموکراتیکانه ی وه رگیزانی تیکسته پیرزده کانه:
له به رنه وه ی شه ده قه ثابنی به پیرزده ده که ونه
به رده ست وچاوی هه مووکس که واته ده بیت
که لیک روون وناشکراو مه فوه ی بیت. شه مهش ته نه
له رنکه ی زمانی نه ته وه یی خه لکه وه شه ده جام
ده دریت. واته ده بین وه رگیزانی سه رجه م واتی
شه ده قانه بیت به زمانیکی پارلوی خه لکی
نیماندار، نه که وه رگیزانی هه رفی و ده قاوده ق
له لاتینیه وه. (هه ره له به رنه مه شه که نینجیلی
گروپس کالفینیکه کان شه وه ی له بیرنه کرپوه که
که نیسه ی گریگ خاوه نی به لایه نی که مه وه هه شت
جور دارشتن وه رگیزانی ده قه پیرزده کانه
به زمانی گریگی؛ چونکه نینجیل وه رگیزاوه
سهر زمانی نارامی و سوریای کون و فله ستینی
کون و قبتی و: خودی سان جیژولامو خوشی
(هه سنی به مه ترسیه کی زور ده کرد که نینجیل
وه رگیزیت سه ر زمانی هاویشتمانیه کانی
خوی)؟ به یه کدادان و مل ملانی ی نیتوان
کاتولیکه کان و ریفرمیسته کان له سه ر خودی
چالاکي وه رگیزان خوشی، مه سه له یه کی هه روا
ساده و په یوه نندیدار نه بووه ته نه به مه عناو
واتاوه، له پوه ی فووم وینوس و وه رگیزانی
هه رفی به وه، بگره کیش به کی که لی قولتر بووه
له ولای هه موو شه شتانه وه).

به پیچه وانه ی بواره ثابنی به که وه، له بواره
گشتی به که دا جگه له وه ی زور به کتوپری ژماره ی
به ره مه وه رگیزاوه کان زیاد ده کات، له چه ندین
لاوه پیناسه و ریسی که لی ووردتو گونجاوتر بق
هونه ری وه رگیزان داده هیتن. ماوه یه که له مه ویه ر
باسی بق چونه کانی (لوتیرق) مان کرد (۱۷). ده سال

پاش (لوتیځی)، (Etienne Dolet) د پټ، له وټاریکي چکرله ی چوار لاپه پیدایه ناوینشانی (باشترین شپوهی وهرگپړان له زمانیکه وه بڼ زمانیکي دی) له سنوری به یاننامو وراگه یاندنیکي کڅمپلېتدا، ژور به ودری و هوشیارپه وه باسی وهرگپړان دهکاتو (۵) یاسای بڼه پرتی بڼ داده نئ، که تا نیستش نهو یاسایانه به زیندووی و کاریگر یی ماونه ته وه:

۱/ پیویسته وهرگپړ ژور به باشی له بابته و مانای ده که تیگاتو مه به ستو نیازی نووسه ریش حالی ببی له هه لېژاردن و دهرپړنی نهو بابته دا.

۲/ پیویسته به هه مان ناستی زمانی وهرگپړانه که، زمانی ده که نه سلې په که بزانی. (واته: به هه مان شاره زایی له کوریدا، بڼ نمونه، فارسی یان عربی یان هند بزانی، ټینجا نهو ده که له زمانه وه بکاته کوردی - وهرگپړ)

۳/ نابی وهرگپړ به هیچ شپوه په ک ریگه بدات بکه وینه ژیر کاریگر یی وهرگپړانی هرفی یان ده قوده فی نویسینه که وه.

۴/ ده بی وهرگپړ له وشو ده سته واژه و شپوهی به کاریتانی زمانه نه سلې که نوورکه ویته وه و به زمانیکي فهرنسی باش بنووسن که له لای خه لگی فهرنسا مفهوم بیت (واته: له نویسلوبی زمانی ده که نه سلې که نوورکه ویته وه و به نویسلوبی زمانه که ی خوی وهرگپړانه که دایرېژن - وهرگپړ)

۵/ ده بی وهرگپړ هه ولبدات (stile - طرانی جوانی خوی هه بیت، زمانی پاراو و دایرشتنی نروم خوشاواز بیت، ریتووسی په ککرتوویت، به هونه رمندانه بنووسن و شکو برینگ نه بیت.

له سالی ۱۵۴۸ دا (توماس سبیلېت - Sebilllet) چالاکی وهرگپړانی وه ک جړنک له جړه کانی نویسینی نه ده بی ریزه ندرک، نه مهش ته نه رهنګدانه وهی بایه خو گرنگی

وهرگپړان دهرده خا له و سرده مه دا: به هه مان شپوه (Dolet) و (Du Bellay) به جوته له باوه په دایوون که وهرگپړ نهو که سه داهینه ره په که نه ندامیکي چالاکی له خیزانی گهری نووسه راندلو پیویسته سرجه م مافه کانی وه نووسه پسا ریزوویت. (Sebilllet) له نویسینه که پدا ده لیت (وهرگپړان شپوه شیعریکي هره باوه له مرقمانه دا، ژور به جوانی و چاکی له لایه شاعران و پپاوانی رووناکبیره وه قبول ده کړی) (۱۸). پاش سالتیک (Du Bellay)

ی به سنی وټاری نووردرنژ چالاکی وهرگپړان پیرز ده کات، له کتیبیکي دا به ناوینشانی (Deffence et illustration de la langue francaise): وټاره کان نه مانن: -

* زمانی فهرنسی هه ژارنی په، وه ک ژور که س رای ده بی

* وهرگپړان به س نی په بڼه وهی ستراکچریک بدات به زمانی فهرنسی

* له باره ی وهرگپړه بی توانا کانه وه و له باره ی نهو پیویسته وه که شاعران خهریکي وهرگپړان نه بن.

هه روه ا (Montaigne) له لای خوی وه وه که خه مخوری هه مو ته نگوچه له مه هره زیندوه کانی سرده مه که ی خوی، له باره ی وهرگپړانیشپوه ده دیو (۱۹) وه که هه میسه به پتوهری ناماده وه، نه عبیر له بڼ چوون رای خوی ده کات: له دی یاساو پرنسیپه کانی (Du Bellay) که ده لن هه رگیزلو هه رگیز نابی شیعری وهرگپړدری، نووسری (Essais) له و سنوره دا رابده که یه نن: (که لن مایه ی خوشحالیه به ره می نهو نووسه رانه وهرگپړی که ته نه ناوه پوک بکه یه نیته خوینر: به لام که لیک ترسناکه به ره می نووسه ریک وهرگپړی که که یه شقوته ناسنیکي که لیک به رز له دایرشتن و هونه ی نویسین و خه یالفروانی و نه نتازیدا، که

دوره نهم به رسمه‌های دمیته نیدلمیکسی
گلی لوان.

که واته، به شیوه‌های گشتی، مکاره
نایدلمیکسی شاینی و فلسفه‌های رینیسانس
توانیوانه نه که مارویه بشکتن که به‌ناوی
(Versio)ی سده‌های ناوه‌پاسته به سترابو
له‌دوری و رگپانی هرفی؛ هروها توانیویته
به‌هزی به‌رهمه و رگپدراره گوره‌های
(چیپیزون، توراتسین، سان جیرولامو)، سرجه
نه‌نگوچه‌له‌گوره‌کان له‌چارچیوه‌یه‌کدا
کویکاته‌وه بزانی چون به‌قولی له‌باره‌پانه‌وه
گفتوگر ده‌کات. به‌م شیوه‌یه له‌نیه‌وی دوره‌می
سده‌ی شانزده (Peletier du Mans).
تدبیه و رده‌گیری و هست ده‌کین نه‌نانه
نه‌وه‌ستی ریزگرنه له‌جیوازی شارستانیته
له‌وه‌رگپانه‌کدا رنگی دلوته‌وه، نه‌مه
به‌مرجیک میشتا چند سده‌یه‌کی ماوه نه‌وه
جیوازی شارستانیته پاش درک پیکرنی
په‌سندبکرت. له‌پیش‌ه‌کی نه‌وه‌رگپانه
شیمیه‌دا (Peletier) رز به‌توندی به‌رگری
دلکزی له‌وه ده‌کات که پیوسته ره‌نگویزی
ناوچه‌یی و ناوه‌کان و تایه‌تمندی شوینی
روودانی نه‌وه به‌سهره‌اتانه له‌وه‌رگپانه‌کدا
پاریزی، هرخزی له‌م باره‌وه په‌رگرافیکی پر
مانای نویسیوه (دامالینی بون و به‌رامه
تایه‌تمندی ناوچه‌یی و فره‌نگی زمانه‌وانی و
میژوی له‌وه‌رگپانه‌کدا، واته دامالینی ه‌مو
لایه‌نه جوانه‌کان له‌ده‌قی (تدبیه). دامالینی
شیوه‌ی جلویه‌رگو شیوه‌ی زیان و گوزهرانی نه‌وه
سده‌مه کزنه‌ی گریک له‌به‌رهمه‌که، نه‌مش به‌وه
بیانویه که نه‌وه تایه‌تمندیانه گلیک عتیقه‌وه
سهرین بق نه‌مقرمان).

له‌لایه‌کی تروه ده‌توانین بلین، گه‌شه‌کردنی
میژینه‌ی و رگپان به‌وه‌پیه‌وی، که
چندین فره‌نگی لیکنه‌وه‌ی مانای و شه‌کانی

دو زمان به‌رامبه‌یه‌کتری رز به‌کوپری
په‌یدابون و به‌ژماره‌ش هتا ده‌کات ه‌رو
له‌زیادابون بون.

ه‌رو له‌وه‌سده‌مه‌دا چندین زمانزانی پسچر
په‌یدابون که شاره‌زایی په‌کسانیان له‌چند
زمانیکدا ه‌بو. نه‌مانه که وینه به‌ده‌جام دانی
فره‌نگی (۸) زمانی وه‌ک: گریکی، لاتینی،
فیمینگی، فره‌نسی، نیسپانی، نیپالی،
نینگیزی، نه‌له‌مانی. قاموسی نه‌مه‌شت
زمانه به‌یه‌که‌وه له‌سالی (۱۵۵۰) دا دروستکراوه.
له‌سالی ۱۶۷۷ دا قاموسی (۱۱) زمانی
دروستکراوه جگه له‌وه‌شت زمانه: عیبری،
گالیسی، پورتوگالی، بق زیادکراوه. به‌م شیوه‌یه
بزوقنه‌وه‌ی دروستکردنی قاموس سال له‌نوی
سال په‌ره‌ی سنده‌وه. له‌وانه‌یه له‌م کوتایی‌یه‌دا
نه‌وه رز گریک بیت به‌لایه‌نی که‌مه‌وه بق جیهانی
که‌لتوری فره‌نسی، که‌نامازه به‌وه‌زه‌به
نوی‌یه‌ی و رگپان بکین که‌رینیسانس
توانیویته و زانیویته به‌رهمی به‌ین.
هینه‌ش به‌سه که‌نامازه به‌سالانی کوتایی
سده‌های ناوه‌پاست بکین که‌نه‌ها دو ده‌ست
نویسی و رگپدراری (کرمیدیای خواوند) یان
به‌رچاوکه‌وتبو، نه‌وه دو ده‌ست نویسی که
هرگیز بلایه‌کرانه‌توه: و رگپانیک بی‌ناوی
(نورخ) له‌سهر شیوه‌ی شیمیه‌ی نورزاده‌وه که
له‌سده‌ی (پانزده‌دا) و رگپدراره، نه‌وه رگپانه
به‌شیوه‌ی ده‌ست نویسی ماوه‌توه که‌تا
نه‌وکاته به‌چاپ نه‌گه‌به‌نرابو) له‌سالی ۱۸۹۷ دا
له‌کتیخانه‌ی نیشتمانی زانکزی تورین
نورزاده‌توه: ده‌ست نویسی تری و رگپدراری
همان ده‌ق (که‌نویش هرگیز بلایه‌کرانه‌توه)
که‌نیمانه‌وه به‌شیوه‌ی شیمیه‌ی نویسی و رگپانه‌توه
کاتی نه‌ده‌امدانی ده‌گرتیه‌وه بق سالانی
سهره‌های سده‌ی (شانزده‌مه)، ناوی
خاوه‌نه‌ک‌ه‌ی نه‌نورزاده‌توه، به‌لام توانرابو

1) CaRY, E. La traduction dans le monde moderne.

به تائیهی له لاپره کانی ۱۰ - ۱.

2) FEDOROV A.V., Vvedenie u teoriju perevoda

به تائیهی له لاپره (۲۰).
ههروه

THIEME, HERMAN
GLASER, Beitrage Zur Geschichte des Dolmetschens, Isar - Verlag, Munchen
1956. P. 79 (لاپره ۷۹)

له م سهراوه پها زیاتر له (۲۰۰ بوسه) نمونهی
وه رگتیر له ویرمان ده خا به ورمه م که وه
بیبلیوگرافیکه بقی نه و رگتیرانه کراوه له میژوی
کونه وه هتا نیسته. له ستره م سدهی به له زانییه وه
دهست پنه دهکات هتا سده کانی ناو پرستو پاشان بقی
سهرده می مؤنن.

3) BERNATZIK, H. A., les esprits des feuilles jaunes, ۱۹۹ / لاپره

4) LEVI - STRAUSS, C., Tristes tropiques.

له شاری (رؤما) په کمین بهرهمی
وه رگتیر له به نازانی بلو ده کرته وه له سالی ۱۴۶ ی
به له زانی. نه دجوهی پیران - ریکه وتن نامی
کستوکالی (Magone Cartagines)
وه رده گتیرت.

6) LARBAUD, V., Sous l'invocation de saint Jerome, NRF, Paris 1946, ... (لاپره ۵۶۷)

۷) ناویشانه په ناویانگه کی بهرهمی
شاکاری (C.K. Ogden) و (I.A. Richards) -
(نیویورک سالی ۱۹۴۱) ه.

۸) پا پهای نسو سهرده مه
(تیننیک چپنتسلی چوردم) نامه به بقی سه ریکی
زانگوی پاریس ده نووسن له (۱۲۴۸/۶/۲۲) دا. دلوی
چهنه خویندکاریکی له دهکات که زمانی هه ره می و
زمانه خوره لاتیه کانی تر بزانن: نه مه ش نابیته
به لگه کی نه وه کی له سدهی سیانزه هه مدا له پاریس
قوتابانه په کی تاییه به فیریونی نه زمانانه
هه بویون. چهنه سالییک نو تیر... له سهرده می

دهست نووسه که له سالی (۱۸۷۹) وه
له کتیبخانه ی پاشایه تی فیهننا بپاریندی.

له کزانی سدهی (شانزه هه مدا)، به تاییه تی
له سالی (۱۵۹۶) دا، وه رگتیرانیک کی کومپلیتسی
(کرمیډیای خولو هندی) ده کویته بهر چل ککه
له بهرگه وه بقی بهرگه به فنیوه ی شیمیر
وه رگتیر لرو: نه م بهرهمه له لایهن
(Balthazar Grangier) وه نه دجامد لرو.
نه م بهرهمه بزم او هی نو سه د سال توانی
له سه رخوانی هه رهنسبه کان به میښته وه (هه ر نه م
دهق وه رگتیر لرو هی (Grangier) بووه، که
له لایهن لویجی شانزه هه مه وه له به ندیخانه دا،
چهنه هه فته به بهر له سید لرو دانی بقی چهنه د
جاریک (به هه شت) ی دانتی خویند لرو وه،
نه مه ش له زیندانی نه و که نیسه گه وره په ی که
تیایدا به بند کرابو).

له کزانی سدهی شانزه هه مدا، وه رگتیران
ده بیته په کیک له بهرهمه نووسلروه گرنگه کانی
که خه لکی به کاری دینو به لویدا ده گه پینو
ده پخویننه وه، نه گه نه یلین، ده بیته بهرهمی
باوی نه و سهرده مه، به لایه نی که مه وه ده توانین
بلین که شتر چی تر وه رگتیران بهرهمی کی
ده گه می ناو ریشنبیری نه و ولاتانه نه بووه.

په راویند:

* کتیبی (تیزه و میژوی وه رگتیران - Teoria e storia della Traduzione)

نوسینی: جورج مؤنن

وه رگتیرانی بقی نیالی: سته پانه مؤرگانتی
په کیک له کتیبه کانی زجیره ی (کتیبخانه ی چکولی
نیناودی) شاری تروینلی - نیالی - که تاییه ته
به (فیلرلویا، زمانه وانی، رهنه نه ده بی)،
- به شلی نووه - له م کتیبه به ناویشانی (چهنه د
ناما زه په کی میژوی) یان: - (چهنه کورته په کی میژوی
هونه ری وه رگتیران) ه. له لاپره کانی (۲۷ هتا ۶۷) له بهر
نوویدریکی نه م به هه کوسان به نوو په هه وه. (۲۷ هتا
۴۵) به شلی په که مو (۴۶ هتا ۶۷) به شلی نووه.
نه مه ش ناویشانی دهقه که په:

interpretandi) زحیره نموده ی به ک لهوی دیکه
 خرابتری تداپه که دلرشته گریکه به که ی (سیتانته)
 به کاری هینان و له نیکسته عیبه که وه وه ریگپاره،
 ته نانت رقریه ی (فادجیلست) هکان نا نیستاش هر
 به هله و مریده گین. به لام (سان نه گزستین)
 پیشیناز دهکا هه مو شو هه لانه راست بگرینه وه
 که سان جیرو لام ده ستنیفانی کردین به پنی نه م
 سقست (Sofista) : (نه گره شته کان نابیان،
 له ولته که نه خوت هله بیت: نه گره شته کان
 ناشکرابون، نهوا له وده بیت که (سیتانته) خویان
 هه که بووین).

(۱۶) له لاپه (Calvino) وه باسکروه
 له: .

Critiques du Concile de Trente et
 remede contre le Poison.

(۱۷) نینجیلی کالینیسته کان، له و ی
 لوتیر، که متر نازایانه مانقته پیشه وه: هه مان شو
 نوسه رانه رایانگه یاند که به هیچ شپوهه که
 نه که تونونه زیر کاریگری هیچ شپوهه جوتیک له
 دلرشته جیاجی کانی نینجیله وه. به لکو به نازادیکی
 ته ولومه کاره که مان نه نجام دوه، به پنی له و ی
 که چنه به دلی (خوای گه ووه موزن) بیت.
 له شوتینکی تردا نووسیویانه: (هینده ی مه سه له که
 په یوه ندی هه به عیبه که وه، نیمه وشه به وشه
 شو به شانه ی که بق هه مووان ناشکران وه رمان
 گپاره، به یاراستنی تایبه نه ندی خویه وه، که
 له نه زانتر له توانادا نی به و ناکری به ده سکاریه وه
 وه ریگپریز بق سر زمانی خومان که له ولته به
 مانا که ی ون بین. له گه له هه مو نه مانه ش، هینده
 ته نه نیان هه به که ناتوانی به ناسانی، له بیرگری
 یان له نه موزدا هه ی بگرین. به لام به شه کانی تر،
 تام وچیزمان پی به خشیوین، نیستا باله م بارمیه وه
 هه ندی شتر باس بکین (.....) له م حالته ی
 نولیدا ده سته ولزه کان ده گپریز که له زمانی
 خوماندا دلیان ده پیژینه وه، به لام له هه ندی شوینی
 دیکه دا ناچاروین که تام وچیزه که که متر
 بگینه وه. سه ره یی نه مانه هه ره موویان له سه
 صفوره کانی نازایی له وریگپاردا بق به تونوتولی
 ریکه و نووین. ته نانت له وریگپاریشدا خومان
 به ناچار به کتری ده زانی که هه ره موومان
 له به رامیه ی وشه به کی عیبه یان گریکه دا هه مان
 وشه به کارپین.

(18) SEBILLET, TH., Art poetique
 francais, Paris - 1548 (۲) به رگی (۱۸)
 لاپه (۱۴)

(۱۹) به تایبه تی له ماره ی مانه و ی له
 رما: (il journal de voyage Bordas, Paris 1948, لاپه (۲۸).

هه رمانه وایی (Filippo il Bello) که پاش سالی
 ۱۲۸۰ ده سلات ده گرتکه ده ست. (Pierre)
 (Dubois) له نوو سبنیکدا به ناو نیسانی (De
 recuperatione terrae sanctae) پیشینازیه
 پیشه که ده کات که په پمانگه یه بگریته و تایبه
 به و وه ریگپره هه ریانه ی که هه ره زلیان له زمانه
 خوره لاتی به کاند هه بیت، نه مش به و مریجه ی
 خوتندکار له مزید مانی وه وه ریگریته. به لام نه م
 پیشینازیه ته نها به نوو سروای مایه وه
 جزیه جینه کرا.

(۹) ببلیوگر لاپه ی کی تایبه تی به م باسه
 له گورای (Babel) ژماره (۴) ی سالی ۱۹۶۰ دا
 بلوکروه ته وه له نوو سینی:

DUNLOP, D. M., The Work of
 Translation di Toledo, (۱۹۰۰)

(۱۰) بلوکروه ته وه له لاپه (T.)
 Hortis (COCHIN, H.) به ناو نیسانی
 (Boccace) له پاریس سالی ۱۸۹۰ لاپه (۱۰۲).
 De optimo genere (۱۱)

interpretandi) نه م شپوه ی مامه له کړنه، بق
 نمونه: له شپو زنی تایبه تی نینجیلی نیمه دا،
 توانوییه تی به رامیه زمانه لاتینی به نوکان
 (Neolatine)، چه ندین هه لوی زمانه وانی دروست
 بکات که له دلرشته که ی (سیتانته) دا پیشتر هه ست
 پی کولیو: بق نمونه وه زیاده وونی ژماره ی وشه
 دقتا هه روه کان، یان وشه ی نه گودجاو له سه ره تایی
 رسته دا. هتد.

(۱۲) هه روه (Fulke) :
 (To translate precisely is not to observe
 the number of words).

(۱۳) له هه ره نسا، له سه ر دلی (Villers
 Cotters -) له سالی ۱۵۲۹ دا (فرانچینسگری به که م)
 به ریار ده دات که پتویسته نه نها زمانی هه ره نسی
 له نو سجنو به لکه نامو نوو سروه ده ولته نه کاند
 به کارپیت.

(۱۴) نینجیلی جنتف، وه ریگپاریتکی
 هه ره نسی نینجیلی له بیرکریوه که له سه رده می
 هه رمانه وایی (کارلوی پینجه م) ی هه ره نسا دا
 (سالانی ۱۳۲۷ - ۱۳۸۰) نه نجام لروه، که بق
 دواتر بلوکروه ته وه. ته نها باسی شو وه ریگپارنه
 هه ره نسی به ی نینجیلی کړوه که له سه رده می
 هه رمانه وایی (کارلوی هه شتم) ی هه ره نسا دا
 نه نجام لروه سالانی (۱۴۷۰ - ۱۴۹۸).

(۱۵) بق خودی شو پرنسپیه ی
 ده سلات خویان (La Vulgata) بق ماوه به کی
 نوو ریژ له لاپه که نیسه وه به کاره ی لروه.
 چه ندین لاپه و ی (De optimo genere)

که لتوری گریک له قوناغی کلاسیکی دا

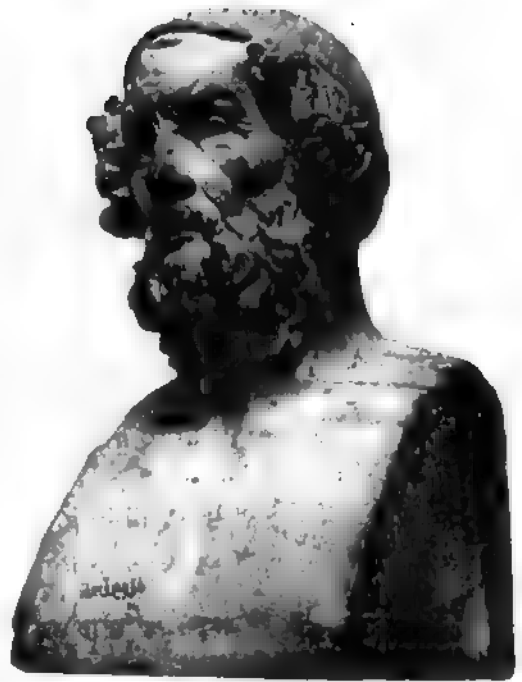
■ کالدویل و میتریل

● و: نازاد صدیق محمد

تایینی گریکی رولتیکی مه زنی گیترا له هه موو قوناغیکی ژبانی هه موو گریکه کان دا. که مه و هه رزشیان سروشتیکی تایینیان هه بوو. هونه ری بیناسازیان، هونه ریان و شپهریان یه کجار زځر که وتیوونه ژیر کاریگری ناینه وه. فیستیغاله ناینی یه کانی گریک هه رفه تیان هه ره خساند بق شاتق کاران تاشاتوگری بنووسنو بهرهم بهینن. ده سکه وته نه ده بی و هونه ری یه مه زنه کانی ژبانی گریک به شتیوه یه کی سهره کی به سای ناینه وه نه دجام دران.

له کاتیک دا گریکه کان بیری لیکولینه وه بیان هه بوو، سهر دجی رابردوویان دلو میژووویان نووسی. نه و گریکه نه ی تر که شاتوگریان نووسی هه ولیان دا نه وه بدقزنه وه که ده بیت باشترین شتیوه شاتویی بیت. کاتیک ناچار ده بوون و تار بدن هه ولیان ده دا باشترین جوری ناخافتن

ده سکه وته سیاسی و که لتوری یه کانی گریک، به شتیوه یه کی سهره کی ده سکه وته نه و خه لکه بوون که له نه سینا دا ده ژبان. له قوناغی کلاسیکی میژووی گریک دا (له نزیکه ی ناوه پاستی سده ی هه شته مه وه تانزیکه ی ناوه پاستی سده ی چواره می پیش زایین) نه سینا هونه رمندی به توانا، نووسه ری ناودارو بیریری دانای پیگه باند که ناویانگیان خه لکی داهینه رو دانای شاره کانی لیکه ی به ره و نه سینا راده کپشا. پیتریکس، له چوارچتوه ی راگه یانندی سهر کردایه تی سیاسی و که لتوری نه سینا دا، له کتیبی (نه سینا قوتا بخانه ی هیلامه) نووسیویه تی: حکومتی دیموکراتی نه سینا، پیشه کانی خه لکه که ی، په روه ره و خویندنی لاوه کانی، ژبانی کومه لایه تی و ناینی هه موو پیگه وه یارمه تی نه وه بیان دا نه سینا بیپته مه لبه ندی گریک.

چه وسپته ره گانه وه فرمانبره وایی ده گران،
خه لکی نه سینا بیرلکی دیموکراسی یان
پیشکه شس جیهان کرد، بی گومان پیویسته
نه وه مان له یادییت که له نه سینا تنها هاوولاتیان
مافی نه دیموکراسی یه یان هه بوو.

هه موو نه و بیانانی که له نه سینا ده ژیان
مافی ده نگدان و ده رگرتن و به رتیه برینی
نورسینگه یان نه بوو و مافه کانی تری
هاوولاتیان، بق نه سه لمیترابوو. نه م بیانانه
هاوولاتی شماره کانی - ویلایه ته کانی - تری گریک
بوون یان خه لکی زه وی به کانی دیکه بوون.
هه روه ها کزیله کان که له ماله کان یان له سوکانه کانی
نه سینا دا کاریان ده کرد، بی گومان، مافه کانی
هاوولاتیان بق نه سه لمیترابوو. و خه ملینرلوه
که له سه رده می پتیریکلیس دا نزیکه ی ۱۷۵ هه زار
هاوولاتی، ۲۵ هه زار نیشسته جی ی بیانی و ۱۰۰
هه زار کزیله - تیکرا ۲۰۰ هه زار کس له نه سینا دا
ژیاون.

هه موو هاوولاتیانی شاری - ویلایه تی -
نه سینا و هه روه ها بیانیه کانی ش له نه سینا
له ترماره کانی نه و ده پمه دا (deme)^(۱)
ناونوس کرابوون که تیایدا ده ژیان. هاوولاتیانی
دهیم کوده بوونه وه بق نه وه ی لپیرسرلوه
ناوچه ییه کان هه لپرتن و کارویاره ناوچه ییه کان
به رتیه بییه هاوولاتیانی ده پمه کان له ده
عه شیره تدا یه که ده خران. له کاتی جهنگدا هه ر
هاوولاتی یه که باجیکی ده دا که له عه شیره ته که ی
وره ده گیرا به گویره ی ریزه یه کی دیاری کراو و
له ریزی ده سته ی عه شیره ته که یدا به شداری
جهنگی ده کرد. هه موو سالیک په دجاپیاو له ده
عه شیره ته که، به قورعه، هه لده بژیردان بق نه وه ی
له نه دجومه نی پینج سه ده ی دا کاریکه ن
که دلمه زلوی سه ره کی فرمانبره وایی بسو
له نه سینا دا. نه دجومه نه که کارویاری نه سینای
به رتیه ده بریو پرژه کانی که لاله ده کرد بق نه وه ی

بنورنه وه. پیاوانی به تواناو جه کیمی ده وله تی
گریک هه ستیان کرد له چوراجپویه نه ره که
گشتیه کانیان دا ناچارن و تاریدن بق خه لکی و
سه باره ت به رهودلوه تراژیدی یه کان و پرسه
سیاسی یه کان بنوین هه ر نه و پیاوانه ی ده ولت
وتاری زاره کی ره وانبیزی نه و تریان دلوه که بق
نیمه به جی ماون. نه و گریکانه ی تر که قابل نه بوون
به لیکدانه وه ی باوی، په سه ندکرو له نیر گشتی
خه لکی دا، سروشتی گه ربوون و مه به سستی ژیانی
مروق ده ستیان کرد به لیکزلینه وه له زانستو
فه له سه فه.

له سه رده می پتیریکلیسدا (۴۶۱ - ۴۲۹ پ.ن)
هاوولاتیانی نه سینا له سایه ی شپوه یه کی
دیموکراتی حکومتدا ده ژیان، له کاتیکدا
هاوولاتیانی نه سینا له سه رده می پتیریکلیس دا
خویان فرمانبره وایی خویان ده کرد، هاوولاتیانی
هه ندیک له شماره کانی - ویلایه ته کانی - تری یونان
دا له لایه ن پادشاکان، هه ندیکان له لایه ن
نه ریس - تزکراته کانه وه، بازرگانسه
ده وله مه نده کانه وه، پاخود خاوه ن
زه وی یه کانه وه، هه ندیکی تریشیان له لایه ن

له کۆبوونه وه یه کی کۆمه له دا له لایه ن هاوولاتیانه وه دهنگیان له سه ر بدریخت.

پاشا ریفرمه کانی سۆلۆن (٥٩٤ پێش زایین) هه موو هاوولاتی یه کی نۆزینه که ته مه نی له هه ژده سال تپه پرپیته نه ندانی کۆمه له بوون (ئیکلیس - ecclesia - که وهی ecclesiastic کلێسه ی لۆه رگی راوه، له و کۆبوونه وه یه ی - کۆمه له دا - هاوولاتیان مافی قسه کردن و ده نگدانیان هه بوو له سه ر هه موو نه و پرۆژانه ی که ته نجومه نه که که لاله ی کردبوون. کلابسشنس (سالی ٥٠٨ پێش زایین) ته نجومه نیک ی له ده ژنه رال پێک هینا، یه ک ژنه رال له هه ر یه کێک له ده عه شیر ته که، که سه رکردایه تی سوپا و که شتیگه لیان ده کردو رۆلی ده سه تی ئه رکانی ده بین ی. هه ر هاوولاتی یه کی ئه سینای ی که زه وی هه بوویته شایسته ی نه وه بوو بپێته یه کێک له و ده ژنه راله و ده کرا جارتکی دیکه هه لژێردریته وه. هه روه ک بینیمان، پێریکلس، ماوه ی سی و دوو سال له و پۆسته دا بوو.

به ره له سه ره لانی دیموکراسی ئه سینا هه موو کێشه یاسایی یه کان له لایه ن خودی پادشاهه یان یه کێک له نه ندامانی خێزانی شاهه نشاهی یه وه بریاری له سه ر ده درا، به لام ئیستا هه موو نه و کێشانه ده بریتنه دادگاوه له لایه ن ده سه ته یه کی سۆیندخواردوی هاوولاتیانه وه بریاری له سه ر ده در ی. دادگا یاسایی یه کان په ره سه ندنیک ی ب ی وینه ی دیموکراسی ئه سینا بوون. هه موو سالێک شه ه هه زار هاوولاتی ته مه ن سه روو سی سال به قورعه هه لده بژێردان بۆ وه ی بینه نه ندانی ده سه تی سۆیندخۆران (هیئه المطلقین). نه و ده سه ته سۆیندخۆرانه دابه ش ده کران به سه ر چه ند ده سه ته یه کی ژماره جیاوازه وه، هه ندیک له و ده ستانه له ٥٠١ نه ندام پێک ده هینۆان. نه و ده سه ته سۆیندخۆرانه به رۆزینه ی ده نگ بریار یان له سه ر کێشه یاسایی یه کان، له نه سینادا، ده دلو

گوێیان ده گرت بۆ نه و قومه تانه ی ده درانه پال خێزانی شاهه نشایی ئه سینا و سه رکرده کانی دیکه. زۆریه ی لپیر سراوانی شاره که به نه ندامانی نه نجومه نی پێنج سه ده ی ده سه ته سۆیندخۆره کانی شه وه مووچه یان وه رده گرت و نه ندامانی کۆمه له ش له به رامبه ر نامه ده بوون له کۆبوونه وه کاندای مووچه کانی تریان وه رده گرت. به و شێوه یه هه ر هاوولاتی یه ک ده رفه تی بۆ ده ره خسا له حکومه تدا به شدارپیته، هه ژار یان ده وله مه ند بوویته. وه ک هاوولاتیانی ئینگلستانی نو ی له کۆبوونه وه کانی شاراندا هاوولاتیانی ئه سینا له کۆبوونه وه کانی ده یمه کاندای نه زمونی سیاسییان کۆده کرده وه و نو تر زۆریکیان توانای به رچاویان نواند وه ک نه ندامانی ته نجومه ن، که سایه تی یه کانی خاوه ن شکۆی شاهه نشایی یان وه ک ژنه رالی ئه سینا.

ئه سینا خاوه نی سامان بوو (به تایبه تی زیوو کانا له لۆزیوم) که لیانه وه داها تی ده سه ت ده که وت. جگه له وه ش کری یاری به نده ره کان کۆده کرایه وه له سه رده می پێریکلس دا شاره کانی ئیمپراتۆریه تی ئه سینا باجیان ده دا. غه رامه وه رسم کۆده کرانه وه نه و داها ته ی له و هه موو سه رچاوانه کۆده کرایه وه بۆ دابین کردنی خه رجی یه کانی حکومه ت به کار ده هینرا. حکومه ت داوای له ده وله مه نده کان ده کرد بوجه ی تایبه ت ته رخان بکه ن بۆ که شتیگه لو فیس تیفا له ئاینیه کان. له کاتی جه نگدا بودجه کانی دیکه له رێگه ی باجیک ی تایبه تی جه نگه وه کۆده کرانه وه، هه موو هاوولاتیان هه رکه سه و به شێوازی خۆی به شدار ی تیا دا ده کرد. هاوولاتیان راسته وخۆ باجیان له سه ر زه وی یان داها ت نه ده دا، به لام له کاتی جه نگدا وه ک نه ندانی عه شیره تیک باجیان ده دا.

زۆر بیسانی به شێوه یه کی هه میشه یی له شاره که دا ده ژیان. هه روه ها ئه وانیش له قه ماری

ده همه كاندا لېسته كړاېوون. نه وان، (واته
بياني په كان) باچيكي بچكوله يان ده دا بچ
نيمتياري ژيان له نه سينادلو له ريزي سوپادا يان
كه شتيگه لدا خزمه تيان ده كړد، به لام
نه يانده تواني بېن به خاوه نې زه وي يان بېنه
هاوولاي. بياني په كان هه نديكيان كړيكي كارمه
بوون و نه واني ترېش سه رقالي بازرگاني دهره كي
بوون. هه نديكيان هينده به نه مه ك بوون بچ
نه سينا وهك نه وه ي هاوولاي بووين.

له نه سينا كويله كان نزم ترين چيني خه لك
بوون، هه نديك له كويله كان مندالي كويله كان
بوون، نه واني ديكه پياوانيك بوون كه ريفتربوون و
له لايه ن نه و جه ردانه وه فرق شرابوون به كويله تي
كه په لاماري كه ناره كاني دهره راسه تيان
دابوو، نه واني ديكه ش ديلي جه ننگ بوون. نه و
جه ننگه ي له دژي شاره كاني. ويلايه ته كاني -
گريكو ولاتاني بېنگانه بسه رپا كړاېوون،
نه واني ترېش يان نه وانه بوون كه له شاره
ويلايه ته كان. فرق شرابوون له جياتي قهرزو هيندا
فرق شتي قهرزداره كان كاركي ياساي بوو.
له هه نديك له ويلايه ته كاندا - شاره كاندا - پاوكان
ده يانتواني نه و مندالنه به كويله تي بفرق ش
كه نه يان ده ويستن. كارمه نده گشتي په كان -
كاتبي هه رمانگه كان، و ته بېزه كان و ته نانه ت
پياواني پولي سيش - هه موو كويله ي خودي
نه سينا بوون. خيزانه ده وله مهنده كان،
كويله كان يان وهك خزمه تيكاري ناو مال
به كارد هيندا، به لام زرينه ي كويله كان له دوكان و
كانه كاندا نيشيان ده كړد. نه وان (واته كويله كان)
به گوپړه ي ياسا له مامه له ي توندوتيز ده پاريزدان و
هه نديكي شيان هينده پاره يان كړده كړده وه
بتوانن نازادي خويان بگرېوه. له دوكانه كاندا و
له كاري گشتي روزنه دا هاوولايان، بياني په كان و
كويله كان شان به شاني په كترې نيشيان ده كړد.

محافز كاركي نه سينا ي سكالاي خوي
كړدوه له نازادي په ي ريگه ددات به بياني و
كويله كان له نه سينادا، كاتيك نووسي:

خاليكي ديكه نه و پره نانا سايي په ي موله ندانه
ده به خشرېت به كويله و نيشه جي بياني په كان
له نه سينادا، كه خو بادان ناياسايي په و كويله ش
ناچيته نه ولاوه تاله سره شقام ريگه ت بدات لي
تپه ريت. هوكاري نه و نريته ناموو تاييه ته ليك
ده ده مه وه. واي دابني ليداني كويله يه كه له لايه ن
هاوولايي په كه وه كاركي ياسايي بېت، زورجار
نه وه رووده دات و دووباره ده بېته وه كه له وانه په
هاوولايي په كي نه سينا يي به هه له دا بچيت له ناست

کۆپلەیکە یان بېگانەیکەدلو ئۆی بدۆیت، چونکە خەلکی ئەسینا لەکۆپلەیکە یان بیانییەکان پۆشتەترین، ھەرەك لەپوخساردا بالادەستییکە یان جیاوازییەکیان نییە، ئەگەر خودی ئەو راستییکە کە پێگە بدۆیت بەکۆپلەیکە نوقمسی خۆشگۆزەران و رازاندنەو، ئەمەندیکە ھالەتیشدا لەناستیکی بالادا بۆین، ئەمەش دەبێت واپیشان بدۆیت بەمەبەستیکە دیاریکەر ئەجام نەو. نێمە ھێزیکە دەریایەکان ھەیکە پۆشت دەبەستیت بەسامان، پێویستە بەگۆڕە ی باروئۆخ کۆپلەیکە بۆئەوێ کرێکی کۆلەکانمان بەدەست بھێنین، رێگە بەدەستکۆپلە راستەقینەکان بەنازادی بۆین. ھەرلەوئەو ھۆیکە نێمە جۆرێک بەکسانیمان لەناخاوتنی کۆپلەکانمان و پیاوانی ئازاددا پێکھێناو، جارێکی تریش لەنتوان نیشستەجێیکە بیانییەکانمان و ھاوولاتییکە ئازادەکاندا ھەمان ئەو جۆرە بەکسانییکە ناخاوتنمان پێکھێناو چونکە شارەکە پێویستی بەنیشستەجێیکە بیانییەکانی ھەیکە بۆ ئەوێ پێدلووستییکەکانی فرەیییکە لەو جۆرە ھونەرەکان دابین بکەن و بەخاتری ھێزە دەریایییکەکشییکەتی.

ئەسیناییەکان بەزۆر پێشەو ھەریک بۆین. زۆرییکە ئەسیناییەکان جووتیار بۆین. ھەندیکیان لەگوندەکانی ئەتیکا دەژیان، ئەوانی تریشیان لەئەسینادا دەژیان و بەزۆر دەچوون بۆ کێلگەکانیان، بەلێژی گردەکانەو بۆن و ھەرە گاگەلیان دەلەوەراند، لەتەختانی نیمچە لێژی ئەو گردانەدا (کرم)یان دەوئەند. لەھەموو شوێنێک تەخت تر لەو شوێنە باخی زەیتون دەوئەند. لەئۆ ریزی دار زەیتونەکاندا دانەوێلە تۆو دەکرا. لەنزیک شاری ئەسینا جووتیاران میووە سەوزەو گۆلیان دەچاند. لەناو شارەکەشدا زۆرییکە کرێکاران لەدوکانە بچووکەکاندا یان لەنیشە گشتییکەکاندا نیشیان دەکرد. لەدوکانە

بچووکەکانی ئەسینادا خاوەنەکەیکە، خێزانەکەیکە، شاگردێک یان دووان، لەوانەیکە ھەندیک کۆپلە شان بەشانی پەکتی نیشیان دەکرد. ھونەرەندان پەسپۆریوون لەو پێشەو سەنەتەکاندا کەوا ئەو بەرھەمانەیان بەرھەم دەھێنا کە لەجیھانی ناوچەیکە دەریای ناوہ پاسندا خواستی زۆری لەسەریو. جوانترین بەرھەمی ئەو ھونەرەندانە بریتی بوو لەو مەزھەریانەیکە رووکاری دەروەیان بەشیوێکی جوان دەپازننرایەو.

بازرگانان ئەو مەزھەری، شەراب و زۆنی زەیتونەیان بەپاچە دەگەیان دەبەندەرەکانی ناوچەیکە دەریای رەش سوریا، میسرو ناوچەیکە خۆیانلای دەریای ناوہ پاسند. پاش ئەوێ ئەو بەرھەمانە دەفرۆشان، پاچەکان بارەکران لەدانەوێلە، کۆپلە، دەزوی کەنان، کاغەزی بەردی و زۆر بەرھەمی تر ئەو ناوچانەو بەرەو ئەسینا دەگەرانەو.

پارەکانزایی ئەسینایی (ئۆل) لەھەموو شوێنێک پەسەند دەکرا چونکە ھەمیشە بری زامن کرۆی زوی تێدابوو. کۆنفیدراسیۆنی دیۆس ئەسینا ناستی، لەناوچەیکە ئیجەدا، دەستەبەرکرد، کەشتیگەلی ئەسینا جەردەیی لەخۆرەلاتی ناوچەیکە دەریای ناوہ پاسندا ریشەکێش و سەرکوت کرد. ئەم ناستییکە سەلامەتی کەشتی بازرگانەکان بۆرەو بەبازرگانییکە دا کەوا کرد بازرگانانی ئەسینا گەشەبەکن.

نامانجی سیستمی پەرەردەیکە ئەسینا گەشەپێدانی میتسکو راھینانی جەستە بوو. ئەسیناییەکان وایان لەھەر ھاوولاتییکە چاوەروان دەکرد کەببینیت ھەریکە لەکۆپەکانی لێری خۆپێندنەو، نووسین بۆو توانایییکە پەیداکردووە کەبوانت ژانییکە بۆ خۆی دابین بکات. ھەموو قوتابخانەکان تاییەتی بوون، دەولەت خەرجی خۆپێدنی لەئەستۆ دەگرت

جگه له خه رجي خویندنی نه و مندالنه نه بیت
که باوکیان له جهنگدا کوژابوون.

کوپانی باوک و دایک دوه له مهنده کان باشترین
دورغه ته کانی خویندنیان ده ست ده کوهت.
کزیله کان ده یان برین بق قوتا بخانه و ده یان پنه یوه
و فیزیان ده کورن چون جلویه رگ له بهریکه ن،
چون به پکی برین، پیش نیوه پزیان هوزلوه ی
شاعیره گه وره کانی گریکیان ده خویندو فیزی
گورانی وتزو ژهنیسی نامیزی قیساره ده بوون.
پاش نیوه پزیان ده چون بق گورپه پانی راهینان و
له وئ رایان ده کرد، بازیان ده دا، زورانبازی یان
ده کردو رمو قورسی یان هله ده دا. نه وان (واته
قوتابی یه کان) فیزی مه له کورن و یاری رلوپوین،
توق، چاویه ستزو یاری بله ده بوون له پال زور
یاری ترده که نه مرق مندالان ده یکه ن. قوتابی یه کان
ریکه یان پی نه ده درا زوری کاته که به یاریه که
به سهریه رن وه که هندی که کوپانی نیمه ده یکه ن
چونکه نامانجی په روه رده ی جهسته یی گریک
گه شه پیدانی گشتگری جهسته یی بوو. پېنشیپکی
سازده کرا هه روه که چون نه مرق نیمه پېنشیپکی
سازده که ی.

له تهمنه شازده سالیدا هه ر مندالیک باوکی
توانای دابین کورنی خه رجي یه که یی هه بوایه
هونه ری ره وانپیژنی لای مامؤستایه که ده خویند
که پی یان ده وت سولی. هونه ری ره وانپیژنی به و
نامانجه ده خویندرا مندال که فیزییت چون وتار
بدات، نیدی نه وه نه رکی مامؤستاکه ی بوو
که دلنیا بیت له وه ی نه و زانسته ی وه رگرتوه
که پیویسته بق پیوایتک له ژانی گشتیدا به شداری
بکات. پیوایتی نه سینا گشتوگزی زوریان ده کرد
له و باره یوه که چی خویندن و په روه رده یه کی
شایسته و گودجاو پیک ده هینیت بق کوپه کانیان.
له یادی هه ژده مین سالپیژنی له دایک بوونیدا هه موو
کزیپک له ترماره کانی نه و ده یه ی تیایدا ده ژیا
وه که هاوولاتی یه که ناوونوس ده کرا. هه ر کوپیک

باوکی دارابولیه زنیپویشی ناسیننی بق ده کپی و
نه ویش له په رستگایه که دا سویندی نه سینایی
ده خولرد:

هه رگیز نه م چه که پیژزانه سه رشو پناکه م،
هه رگیز هه فاله که م له پیزی سوپادا، هه ر که سیک
بیت، به جی تاهیلیم به رگری ده که م له شته ناینی و
نېنسانیه کان، به نه نیا بم یان له گال کویله دا.
له ویش زیاتر ولخته که م که متر ناده مه ده ست
نه وه ی داهاتوو، به لکو مه زنترو زیاتر له وه ی
که ورم گرتوه. گویرایلی نه و داهوره انه ده بم
که له کاتیکه وه بق کاتیکي دیکه حوکم ده که ن و
هه روه ها گویرایل ده بم بق یاسا دلپیژلوه کان
یان هه ر یاسایه که گال بیخاته کار به گوییره ی
به رژه وندی گشتی. نه گه ر هه ر که سیک هه ولبدات
بق تیکشکاندننی یاخود پیشیل کورنی یاساکان من
ریگی پی تاده م به لکو یاساکان ده پارپزم به نه نیا
بم یان له گال کویله دا بیت. ریز ده گرم له ناینی
باوویا پیرم. شایه ته کان خولوه نده کانی نه سینان.

پاش نه وه نه و (واته نه و لوه ی که سویندی
ده خولرد) ماوه یه کی دوو سالی له راهینانی
سه ریازی دا به سهرده برد بق نه وه ی ناماده بکریت
تاله سوپای نه سینادا خزمه ت بکات.

مه لیه ندی چالکی یه کانی ژنانی چینی بالای
نه سینا ماله وه بوو. دایکانی چینی بالانهرکی
فیژکورنی که کانیان له نه ستودابوو. دایکان
که کانیان فیزی خویندنه وه نووسین، چین،
درومان کورن، چیشیت لیسان، به ریوه بردنی
ناومال و رینمایي کورن و به ریوه بردنی خزمه تکارو
کاره که رانی ناومال، ده کرد. و ابابوو باوک و دایک
هه موو ناماده کاریه کی شوو کورنی که که یان
ده کرد له سه ر بناغی توانای دلرای نه و که سه ی
هه لده برتیرلو به شیوه یه کی گشتی پیوایتک که زور
له که که گه وره تریوو. زورجار نه وان (واته باوک و
دایک) پیویستی یان به یارمه تی (ریکخه ر) ده بوو.
(پس ده چیت نه م ریکخه ره زلی ده لال یان

به ريويكي ببينيت — وه رگيتې سهره پاي نه و نه ريت نه نو سړاوي سهرکيلي گډه کان به و نا پاس ته يه دا دهر بڅنه زږي نه و مېر دايه تي به کان به ختيا ريويون. يه کيک له نو سړاوانه بريني به له:

(مالئاوا، گډي ميلايټ - ليږه دا باشتريني ژنان راکشاوه، که مېر د به سږه که ي خڅي، نو مينيه س، خو شويست، تږ زږ ناياب بوويت، هه ريويه له پاش مهرگيشت بېر د دکات، چونکه تږ باشتريني خېزانه کان بوويت. مالئاوا، تږيش، نازيز ترين مېر د، ته نها منداله کامت خو ش بويت).

نه ريت نه کږمه لايه تي به کان، چالاکي به کاني ژناني چيني بالاي سنودار کړدبوو. نه وان (واته ژنان) هه رگيز مال ه و يان به جي نه ده هيتشت به ياور ي نه ند اميکي نږيني خېزانه که نه بووايه يان کږيله يک ته نانه ت کاتيک ده شچون بڅ که مو فيستي فاله کان. کاتيک مېر د پياوي ده عوه ت ده کړ د بڅ ناني نيواره، ژنان له نه پارتماني تاييه تي خڅياندا نانيان ده خوارد. ژماره يه کي که مي ژنان که که ساپه تي به رچاويان هه بوو کار يگه ريي زږيان هه بوو له سهر سهر کړ د سياسي به کاني نه سينا، ته نانه ت له سهر خودي پيژيگل س ژناني چينه نزمه کان له کيکله کاند ا نيشيان ده کړ د يان له دوکانه کاند ا ياخو د له کڅشکدا له ناو بازارې شتيان ده فروشت.

خانوي نه سينا يي به کان ساده بوون و به رگو ناو ماليشيان ساکاريوون. هاوولائياني سهر به چينه بالاکاني نه سينا له خانوي به خشت دروست کړاوي به گه چ سواخ درلو يان به کلس سپي کړلوا ده ژيان که سهر يانه کاني به قرميد دروست کړاويون. هه وشه يه کي کړاوه به پويي ناسماندا مه لېه ندي (سه نته ري) ژياني خېزانه که بوو. له هه ر چورالايه وه (واته چوارلای خانووه که وه) پانتايي به کي داپوشراو بڅ هاتوو چوکړ دن تيده په پي که پي نه دوترا راپه وو ژوره کان

به سهر يدا ده کرانه وه. ناو مال ه کان زږ د ساده بوون - جيکي نه نو ستر و (سرين)، کورسي، قه نه ف ه (شويني پالدا نه وه و ده سکی ني په)، مېزو سندوقيکي مه حکم (پي ده چي ت نه وکات له جياتي که واته ر به کار هيترا ييت - وه رگيتې).

بڅ دابن کړ دني رووناکي له شه قامه کاند ا مه شغل ده سوو تيراو له مال ه کانيشدا چرا لامپاي به ردين يان قورين به کار ده هيترا که به زږ نيشي ده کړ د. له زستاندا خه لوو ز ي داريان له مقه لي مسدا ده سووتان و بڅ نه وه ي خويان له سهر ما پپاري ز نو ناو مال ه کان يان گهر م بکن. سه باره ت به ناو ده بوايه له کار يزه کان، بېر ه کان و گه لي په گشتي به کانه وه ناو بهيتنو بيگه په ننه مال ه کان يان. هه روه ها به رگ پو شين ساده بوو. به پږ، بڅ ناو مال، چ پياو چ ژن (تونک - tunic) يان ده پو ش ي که به رگيکي تاييه تي نه وکاته ي گريکه کان بووه ده گه يشت ه سهر نه ژنويان و له سهر که له که يان به پشتي نيک توند ده يان به ست. بڅ دهر وه ش عه بايه کي دريژ به سهر تونیکه که داده پو شراو بڅ پاراستني پي شيان سه نده ليان له پي ده کړ د.

ژياني پياواني نه سينا زږ کږمه لايه تي و به شي زږيشي له دهر وه ي مال دابوو. بڅ پياوان ژياني کږمه لايه تي له ناو بازارو گډه پاني راهيتاندا چه قی گرتبوو، بڅ ژنانيش ژياني کږمه لايه تي له هه وشه دا چه قی گرتبوو. هاوولائي به کي نه سينا هه رگيز نه يده تواني له وه تي بگات بڅ چي ده بيت پياوي گډشه گيرو ته نها ناچار بوو بکشيته وه به لاي خو يند نه که پدا بڅ نه وه ي به قوولي بيري لي بگاته وه. هاوولائي به کي نه سينا مال ه که ي وا له قه له م دا بوو که جيکي به که بڅ نو ستر و خواردن، هه روه ها جيکي به که که ته نها له کاني که شوه وای تووش و خراپ دا تيايدا بڅي.

هاوولائي به کي خوا پيدلو، پاش خواردني نانتيکي ساده ي به ياني، وا عاده ت بووه

که به یانیانی به بازپکردن، سه پر شستی کردنی کاروباری نیشه کانی، سلاوکردن له هاوریکانی و نه وانه ی شاره زای نیشه کانین له ناو بازاردا به سرده برد. نزیکه ی نیوه پڅ ژه میکی چه وری به دلی خوی ده خوارد که له هوله که دا پتیکه شتی ده کرا. پاش نانی نیوه پڅ سرخه وږکی ده شکاند. سره تاي پاش نیوه پڅی به مشق کردن له په کیک له گډه پانه کانی راهیناندا یان پیاسه کردن، یاری کردنی دلمه یان ناخافتن له گډ هاوریکانی دا، به سرده برد. سوتر له پاش نیوه پڅدا له په کیک له گهرماوه گشتی به کاند خوی ده شتو نینجا ده گهرپایوه بڅ ماله وه تانانی نیتواره بخوات.

زور نانی نیتواره ناماده و پتیکه ش ده کرا. نه گهر میوانی نیرینه ی نه بوایه پیاو له گډ ژنو منداله کانیدا نانی ده خوارد به لام نه گهر میوانی نیرینه ی هه بوایه ژن و منداله کان خویان به جیا نانپان ده خوارد. ده عوه ت کردن ناپه سمی بوو، ناعاده تی نه بوو بڅ میوانیک براده ریکسی خوی به نینایه ته وه بڅ نه و ماله ی خویسی لږده عوه ت کراوه. نوای نه وه ی نانی نیتواره ته ولو ده بوون ناههنگی خواردنه وه ده سستی پی ده کړد، که دیارترین سیمای نیتوران بوون ده به یه کی پر له شهرباب ده هینرایه ژوره وه، خانه خوی تکرزیکي لږده پشت بڅ ریژلینان له خولو ونده کان و نیدی فهرمانپه وایه کی خواردنه وه هله ده بژیردرا. په که م نه رکی نه و (واته فهرمانپه وای خواردنه وه) نه وه بوو سه پر شستی تیکه ل کردنی ناوو شه رابه که بکات. سوتر پیکه کان ره وانه ی ده وری ده به شه رابه که ده گران و خواردنه وه و خوشی ده سستی پی ده کړد. فلوت ژه نی کارامه، کچانی سه ماگر یان هر که سیکي کارامه ی دیکه ی بولری دلخوش کردن له وانه بوو سه رمال بکرایه، له وانه بوو قیساره بگتیردرا به سه میوانه کاندو دلو له هه ریه کیکیان بکرایه قیساره بژه نیت، یان له وانه بوو فهرمانپه وای خواردنه وه باسیکی

رابه که یاندایه بڅ نه وه ی ناخاو تن و وتو وږی گشتی له سه ریکرایه، جاباسه که جدی یان هر بڅ خوشی بوایه، که بگوندایه له گډ ل ناره زوی میوانه کاندو. هه روه ها له وانه بوو به بریاردن گفتوگوکړه جدی بوایه. په کیک له و گفتوگو ترمارکراوه کانی ناههنگی خواردنه وه ی نه فلاتون له سه ر خوشه ویستی بوو. کاتیک خوشی و رابواردن ته ولو ده کرا یان گفتوگو ده گه یشته کونایی، کزیه کان که مه شخه لیان هه لگرتبوو مالی گه وره کانی خویان رووناک ده کړده وه و رژه که ته ولو ده بوو. له ناههنگه کی نه فلاتون دا نه وانه ی به شداریون هینده ریژه یان به مشتمووو گفتوگوکړکانیان دا که له به یانیدا هه موو میوانه کان بیتجه له سوقرات لږ ژیر میزه که دا خه ووان لیکه وتبوو.

هاورلاتیانی ده وله مند سه ر به یانه کڅمه لایه تی به کان بوون که رولیکسی کاریکه ریان ده بیینی له کاروباری سیاسی و پاسایی دا. پیاوای هه ژارترو نیشته جی بیانی به کان یانه ی کڅمه لایه تی خویان هه بوو. نوکانه کان مه لبه ندی کڅمه لایه تی یان ده نواند یان پتیک ده هینا نه ک هه رپڅ نه وانه ی که نیشیان تیایاندا ده کړد به لکو بڅ بی کارو کپیاره کانیش. سوقرات به به رده وای راهاتبوو به نوکانی په یکه رتاشین نه وانی زیږپڅی ناسنپان دروست ده کړدو نوکانی نه وانه ی زینی نه سپپان دروست ده کړد له به رنه وه ی له وږی ده یثوانی هه میشه په کیک سه رمالی ناخاو تن بکات. هه روه ها نوکانی ناسنگران و سه رتاشان به هه مان شپوره رولی مه لبه ندی کڅمه لایه تی یان ده بیینی. پیاوای خاوه ن زه ووی وژر که له گوندیکي نه تیکاو ده هات بڅ نه سینا نوکانیکي دلگیری خوی ده کړد به باره گا بڅ خوی. له پال نه وانه دا رڅر کڅمه لای نایینی هه موو چینه کانی پتیکه وه کړده کړده وه. گډه پانه کانی راهینان و گهرماوه کان به پروی هه موو هاورلاتیانی نیرینه دا

کراپوونه وه، بهك گډه پانی راهیتان کرابووه وه بق
بیانی به کان و هاوولاتیان وه بهك.

گریکه کان باوه پریان واپوو خولوهنده کان
چاودیزی هه موو چالاکی به کی ژیانیان ده كن.
زږد زه حمه ته بق نیمه ډرك به وه بکین کلتوری
گریکی چهنده پشتمی به ستووه به تایدیاکانی

سولونیس

گریکی سه باره ت یان بق خولوهنده کان. پیش
هه موو شتیك گریکه کان لهو باوه په دلبوون
خولوهنده کان (به نږینه و میینه یانه وه) له ناو
هه موو هیزه کانی سروشتدا نیشته جین، واته
خیزان له ژیز سایه ی پاریزگاری تاییه سی
خولوهندیسی خولوهنده کاندایه، هه روه ها
خولوهنده کان له هه موو کږبوونه وه په کی واته
خړبوونه وه په کی سیاسی و کږه لایسته تی دا
ناماده ن. نه ناهت نه وان (واته گریکه کان) لهو
باوه په دا بوون رځی پیاوه مه زنه کان، پاش
مردنیان، ده بیت به خولوهند، بق نه وه ی هه مان نهو
ناره زوو به رڼه وهندی یانه پیاریزیت که نهو پیاوه
مه زنانه له ژیانیاندا لڅمه تیان کړبوون. وهك
دوره دجامیک باوه په وه هابووه که خولوهنده کان
له هه موو شویتنیکدا بن.

زیوس خولوهندی ناسمان، باوډی
خولوهنده کان و پیاوان، هیرای خیزانی، شاپولون.
خولوهندی خور، نه سینا خولوهندی (میینه)
حیکمه ت له نږو دوازه خولوهنده مه زنه که دلبوون.
گریکه کان لهو باوه په دلبوون نهو دوازه
خولوهنده له چپای نږو مپیا دا ده ژین. هه موو نهو
دوازه خولوهنده و خولوهنده کانی دیکه له لایه ن
زږدیه ی گریکه کانه وه ده په رستران. بیتجگه لهو
دوازه خولوهنده گریکه کان، ژماره په کی زږد
خولوهندی ناوچه یی یان له مه زاره ناوچه یی په کاند
ده په رست. باوه پی گریکه کان بهو خولوهندانه
وابلیکږدن واپیریکه نه وه هه موو هه لسوکه ورتو
ره فتاریکی ژیانی رڼا نه په یوه سته به ناینه وه.
کاتیک گریکه کان له خولوهندیک ده پارانه وه بق
کومه کیکي تاییه تی، سیفه تیک به دوی ناوی
خولوهنده که دا ده هات که سروشتی نهو پارانه وه ی
روون ده کرده وه. کاتیک گریکه کان نهو یان کړد،
خویان خولوهندیکیان ده خولقاند که باوه پریان
واپوو نهو کومه که ده دات که خواستوویانه، بق
نموونه کاتیک هاوولاتیانی نه سینا له نه ټینا
ده پارانه وه بق نه وه ی شاره که یان پیاریزیت نهو
خولوهنده وهك نه ټینا پل یاس ده په رسترا، کاتیک

لږی د پاراننوه وهك پالېشتی هونرمندان وهك
 نهینا نیرگین - د پهرسترا کاتیک وهك
 به خشندهی تهنروستی لږی د پاراننوه د پووه
 نهینا هاریجیاو کاتیکیش وهك خواوړندی
 (میینهی حیکمت) لږی د پاراننوه وهك
 نهینا پارشینوس د پهرسترا. گریکه کان
 نهینا کانی تروشیان د پهرست. هریه کیک له
 خواوړنده بڅ خوی خواوړندیکي تاییه تی بوو بڅ
 نهو کړمه لو یارمه تی په د پهرسترا که گریکه کان
 پیان ولبوو د بیه خشتیت. به گشتی، زوری
 خواوړنده مه زنه کانی تریش زیاتر به هه مان شتوه
 د پهرسترا.

گریکه کان بهو شتووه بیریان
 له خواوړنده کانیان (نیزینه یان میینه)
 د دکردهو که پیاوړن بن، گوره تر له مردن،
 به شتووه په کی سره سوپه یتنه جوان بنو توانبن
 به سر هه موو خه سلته نینسانیه کان
 که گریکه کان هیاو بوو. نهوان (گریکه کان)
 نه د ترسان له خواوړنده کانیان، وهك هندیك
 له گه لانی دیرین د ترسان. بڅ نهوهی د ریخه
 که خواوړنده کانیان نهو خه سلته نینسانیه
 یان هه بووه، گریکه کان چیرکیان سه باره تیان
 دوت که نیمه پیان ده لږین نه فسانه.

گریکه کان هندیك تاییدا ناوړونیان سه باره
 به ژانیکي ناینده هه بوو. لوا ویتگی مریوان،
 جیهانی خاوه وه، شویتنکی رهشی دلته نگ بوو.
 به هه حال، گریکه کان لهو باوه ردا بوون نهوانه
 فیږی پره نسپه فردهوسی په کان کرابوون
 سه باره به نه پنی په کانی (ویمیتنه) دایکه زوی
 وه زعیان توژتک باشسترووه لهوانه
 که فیژنه کرابون، نهوان (گریکه کان) وهك
 مصری په کان نیدعا یان نه کربووه که زور ده زانن
 سه باره به ژیانی ناینده. گریکه کان لهو
 باوه ردا نه بوون ده بویه مه راسپه ناینی په کان
 به نه دجامدانی ته قسه کان، قوریانی کړن،
 سه ما کړن، گورانی په کورسه کان وروشتن
 له ریږتانه کان دا نه دجام بدرین، به لام به گشتی
 نه پای گشتی و نیاسا دلوی له گریکی په ک دکرده
 برهوی به هه رکام له خواوړنده کان بیت یان

باوه ریکات بهوهی نهو چیرکیانهی له باره یانه وه
 دوتریت راستن.

گریکه کان لهو باوه ردا بوون خواوړنده کان
 رنمایو و ناموژگاری یان ده کهن. نهوان
 (گریکه کان) سره جی بالنده کانیان ده دلو به وړدی
 سهیری ناژه له کانیان ده کرد کاتیک ده یان برن بڅ
 شوینی سره برین بڅ نهوهی بگریقه قوریانی.
 نهگر گایه که به ناسانی خوی سره ریکه وتاپه بڅ
 شوینی قوریانی په که نهوه نه شه مه په کی باغی
 بوو، به لام نهگر رابکی شرایه ته سر شوینی
 قوریانی کړن نهوه نه شه مهی خراپ بو.

گریکه کان له بابلی په کانه وه فیږی
 پیشبینی کړن و لیکدانه وه و تاکانی خهون بوون.
 جکه له وه نهوان (واته گریکه کان) ده چوون بڅ
 مه زاره کان که پیان ولبوو لهو خواوړنده کان
 راسته و خو له ریگهی سروش هینه کانه وه قسه یان
 له گه ل ده کات. به ناویانگترین سروش هیږن،
 سروش هینهی ناپولق بوو له ده لفی. لهو
 که شیشیک میینه ده چووه ناو چالیک وهو
 که پرسیار ده کرا ولامی ده دایه وه که و ده زانرا
 ناپولق ولام ده داته وه. لهوانه په هندیك لهو
 ولامانه به چنده شتوواژک وریگ پیرین. پیش
 نهوهی کورسیسوس ی پادشای لیدیا جهنگ
 رابگه نیت له نژی فارسه کان نوینه ریکی نارد
 بڅلای سروش هینه ره که له ده لفی تاپرسیار بکات:
 چی رووده دات نهگر من له روویاری هالیس
 به پرمه وه؟ سروش هینه ره که ولامی دایه وه:
 نهگر تڅ له روویاری هالیس به پریته وه
 نیمپراتوریه تیکی مه زن تیک ده شکیتیت. بهو
 پی په پادشای لیدیا روویاری هالیسی بری و
 تیکشکیترا. نهو (پادشاه) نیمپراتوریه تیکی
 تیکشکاند به لام بڅ به دبسه ختی نهو
 نیمپراتوریه ته کهی خوی تیکشکاند.

گریکه کان له پیشبیک ورنش په گوره کان و
 شپستاله نایینی په کاند ریزیان له خواوړنده کانیان
 دهنه. نهوانه (واته چالاکی په ورنش و
 هونه ری په کان) له سروشتا نایینی بوون. گریکه کان
 لهو باوه ردا بوون بهو پی پهی خواوړنده کانیان
 خه سلته نینسانیه یان هه بوو نهوانیش چیریان

له سه يركړنې پېښېږي په كاني وهرز، شيعر،
مؤسقا، سه ماکړن و شاتر ودره گرت.
له فيستفاليتکا خه لات ددرا به دا يکي باشترين
مندال، له به کښکي تر دا خه لات ددرا به و پياوړي
دهيتواني زږدترين کات له سه ريكه پي بوه ستيت
له لسو پيښکي گريس کراودا بډر ريزلپتان
له ديږنيسيس خواوړندي شه راب.

له ننځو نه و فيستيفالاندا پېښېږي
وهرزشي په کان له هه مو نه واني ديکه
به ناويانگرتبون. نزیکه ي هه مو شاريک
پېښېږي وهرزشي خځي هه بو. چوار
پېښېږي وهرزشي سازده کران بډر هه مو
شاره کان ولايه ته کان. فيستفالي تولمپي هه
چوار سال جاريک له چپاي تولمپيا له ناپيس ساز
ده کرا به ناويانگرتين پېښېږي وهرزشي بوو،
پېښېږي په کان بريتي بوون له راکړنې مه ودا
دوسه د پاره يي تاراکړنې مه ودا سيميل،
زږدانبازي، مشت کډله، هه لداني دم قورسو بډر
دوله مهنده کانيش پېښېږي نه سپو عره بانه.
پيويست بوو هه مو پېښېږي کاران گريک بزو
زږد به باغي و وريامي په وه مه شفيان کرنييت.
هه چهنده خه لاتنه که ته نها چه پکه گولتيک يان
گه لاي زه پتون بوو، که پيروزبوو به لاي
خواوړنده وه، هه رکه سڼک بيبردايه ته وه ده بوو
پاله وانيکي نه شتماني.

نايني گريک، ناينيکي زږد نينساني بوو. نه و
ناينه وای له گريکه کان کرد له ننځو جيهاندا هه ست
به مالي خويان بکن چونکه نه و ان (واته
گريکه کان) له و باوړه دابوون بوونه وري وه
خويان (خواوړنده کان) هه مو هيزه کاني
سروشتي کونترول ده کرد له پال ژياني خيزاني،
کږمه لايه تي و سياسي دا. نه و ان (واته گريکه کان)
له و باوړه ودا بوون نه و بوونه ودرانه
(خواوړنده کان) ده يانتواني له مرقف تي بگه نو
مرقف ليان تي بگات. له سڼگي نه وه شه وه بوو
که نويزه کانيان بډر خواوړنده کاني نايني گريک
ده کرد. نويزي نه سپنايي په کان هه ر زږد ناسانو
ساده بوو. په کيک له نويزانه بډر خواوړندي بالا
ده کرا له کاتي مې بارانيدا بريتي بوو له: بيارينه،

بيارينه، زيوسي نازيز، به سه ر زه وي کيلاوړو
ده شتي نه سپنايي په کانددا. نايني گريکه کان
پره نسپه بنچينه يي په کاني حیکه تي فيرده کردن
وه نه و ده سته واژانه له سه ر ديواړي مه زاري
ناپول له ده لفي هه لکولرابوون. ديوان له و
ده سته واژانه بريتي بوون له: (خوت
بناسه و) زياده پزي له هيچ شتيکدا مه که) نمونه
بالاکاني گريک بډر ژياني باش، جواني، پيکه وه
گودجان و راستي له ناين و له سه فوه
وهرگرابوون.

هونه ري بيناسازي گريک به ره مي ناين بوو.
له بهر نه وه ي گريکه کان وه پياوړو ژن بريان يان
ده يانپواني به خواوړنده کانيان گه پشته نه و
دهره دجامه ي خواوړنده کان پيويستي يان به خانوو
هيه تنيدا بزي. گريکه کان نه و خانوانه يان
به شويي پيروز ناوده برد. نيتمه پي يان ده لپين
په رستگا. جوانتريني په رستگانان له مه ر مه ر
دروست کرابوو. ژورنيکي دزيږو ته سک له نا
وپه رستگاکه دا هه بوو که په يکري نه و
خواوړنده ي لږ دانه را و په رستگاکه ي بډر دروست
کرابوو. هه مو په رستگانان له پېشه وه دالنيک و
هه نديکيشيان له پشته وه دالنيکيان هه بوو.
سه قفي نه و دالانان له سه ر چه ند کډله که يه ک
را ده گريتران و له هه ر لپه کي چوارلای هه نديک
په رستگا ريزيک کډله که دروست ده کرا. که سه قفي
په رستگاکه لار ده بوو وه جه سه لونيکي
سيگوشه يي، له پيښه وه له پشمته وه ي، پيک
ده ميئا.

گريکه کان سڼجوري کډله که يان په ره پيدا.
يه کيان (دوريک - doric) زږد ساده بوو،
کډله که کاني ده ويويري له سه ر په که مين پله ي
په رستگاکه جيگيرده کران و لوتکه ي کډله که کان
رووت و ته خت بوون. له سه رووي کډله که کانه وه
ريزيک به رد هه بوون که پي يان ده و ترا نفريز - f
(rieze). نه و (نفريز) ده کرا به چه ند به شيکه وه،
په کيان پيک ده هات له سڼ پارچه به رد ي براوي
ريکخراو (تريگليف - triglyph) نه وي ديکه يان
که پالي پيښه ده دا بريتي بوو له ميترب - M
etope ت به و شيډه يه تريگليفو ميترب به واي

بگه. له ده روزه ی چوونه نیو ناوچه
پیرۆزه که وه، که مه موو لوتکه ی نه کړیو پو لیس -
قه لای نه سینایه، نه وان پیریکلس و راویزکارانی،
له شپوه ی دالانیک ده روزه یه کی ره مزی چوونه
ده روه بیان به کوله که ی دوزیک دروست کرد
که ناوړا پرؤپایلیا. له لای راستی پرؤپایلیا،
له سوچنکی به رزی نه کړیو پو لیس دا په رستگایه کی
بجووکی نایونیکیان بق نه ثنا فیکتوری
(خواهندی میینه) ی دروست کرد که نیفریزنکی
هه بوو وینه ی رووداوه کانی جهنگی له گه ل
فارسه کان دا له سه ه لکولرابوو. له سه لوتکه ی
نه کړیو پو لیس دا په رستگایه کی خواهندی (نه ثنا
پارثینوس) بیان دروست کرد، نه و خواهنده بوو
که فرمانبره وایی نه سینای ده کرد. په رستگا که
دو ژوری هه بوو: له ژوره گه وره که یاندا که رووی
له خوره لات بوو په یکه ری نه ثنای تیدا بوو،
له ژوره بجووکه که دا که رووی له خورئاوا بوو
خشل و ژپری په رستگا که ی تیدا دانرابوو.
له هه رنوسه ری کۆتایی په رستگا که ی
پارثینوس - هوه دالانیک هه بوو که سه قه که ی
له سه شهش کوله که ی دوزیک جیگیرکرا بوو،
ریزیک کوله که دهووی دابوو، بهو شپوه یه هه شت
کوله که له هه رنوسه ری کۆتایی و په رستگا که و
هه شه کوله که شه له هه ر لایه کی یه وه
جیگیرکرا بوو.

یه کتری دا ریزه کران. میتوب و پیدامینت که شپوه
سینگرشه یه کی سه کوله که کان بوو پرده کران
له په یکه ر.

دوه مین جوری کوله که کان پسی ده و ترا
یاخود بریتی بوو له نایونیک (Ionic) و تقد رازاوه تر
بوو. هه ریزنکی نه م کوله که نه له سه ر بناغه یه ک
جیگیرده کران. لوتکه ی کوله که که به نووسین و
هه لکولین ده رازینرانه وه و نیفریزی نه مانه ته خت و
ریک بوون. سی یه مین جور - کورنیشیان - دواتر
دروست کرا کاتیک لوتکه ی کوله که ی نایونیک
گورپرا به لوتکه یه کی جوانتر و رازاوه تر
که پارچه یه ک هه رمه پ بوو و به جوری که زه خره ف
ده کرا که له گه لای روو که ی ناگانثوس بچیت.
هه موو کوله که کانی گریک هه لاساو رووکاری
سه روه شیان تکزیک چه ماوه بوو، نه م شپوازانه ی
هونه ری بیناسازی تانیستاش به کارده هینریت،
هه رچه نده له زوری ی حاله ندا به شپوازی چاککراوو
په ره پیدراو به کارده هینرین. زوری ی کوله که کانی
ته لاره کانی نه مرق له سه ر موبلی یه کیک له و
سی جوره کوله که ی گریک دروست ده کرین.

کاتیک فارسه کان نه سینایان داگیرکرد (۴۸۰ پ.
ن) قه لای نه سینا و په رستگا کانیان تیک و پیک
شکاندن بهو شپوه یه پیریکلس و راویزکارانی
دهره تیکیان هه بوو په رستگای نوی دروست

هه موو هیلکی ئەم جوانترین پەرستگایە تۆزێک چە ما بوو. مێژوێکەکانی ئەم پەرستگایە پێکرا بوون لە نەخشو هەلکۆلینی بەرچاو کە وێنەی شەپەرە ئەفسانەیی بەکانی نێوان گریکو نامە ژێرەکان و شەپەرەکانی نێوان لاپیشس و سەنقەرەکانی تۆمارکردبوو یاخود دەنواند. بەیکەرەکانی سەر سینگۆشەیی سەرەوهی لای خۆرەلات وێنە و دیمەنەیی لە دایک بوونی ئەوێنای دەنواند لە کانتیکدا بەیکەرەکان سەر سینگۆشەیی سەرەوهی لای خۆرناوا وێنە و دیمەنەیی مەملانی نێوان ئەوێنای پۆلسیدیلنی بۆ خواوەنداریتی کردنی ئەسینا دەنواند و تۆمارکردبوو.

بەسەر رووکاری ناوێهوهی دیوارەکانی پەرستگا، بەلام لەناو دالانە پاکۆزکۆرە کە دا، ئیفریزێکی نرێژی جینگیرکۆر هەبوو کە وێنە و دیمەنەیی رێتۆلنێکی ئەسینایی بەکانی، بۆ رێزلیتانی ئەوێنای خۆلەند، دەنواند و تۆمارکردبوو. هەرگیز هیچ پەرستگایەکی تر لە رووی جوانی و گودجانی خۆیەوه لە پارشینون - پەرستگای پارشینوس - زیاتر نەبوو.

لەکانی جەنگی پێژوێنیسیان دا ئەسینایی بەکان پەرستگایەکی نیکەیان (ئیریکنیوم) لە ئەکرۆپۆلیس دروست کرد. ئەم پەرستگایە کۆلە کەکانی ئایلیفیک بوون. پەرستگای ئیریکنیوم بەوه جیا دەکرێتەوه کە کۆلە کەکانی مەقسەلەن و سەلفەکەیی لەسەر کۆلە کە جینگیرە کۆرە بەلکو لەسەر بەیکەری جەستەیی کچۆلە جینگیرکۆرە. پەرستگاکانی ئەکرۆپۆلیس مەزنترین دەسکەوتو بەرەمی ئەندازیارانی بیناساز، بەیکەر تاش، بەناو هونەرەندانی ئەسینایی.

ئەو بەیکەرانی کە لەلایەن گریکەکانەوه داتاشارلۆن بەلگەیی بەرزی نمونەیی گریکەکانە بۆ ژیا نێکی باش. ئەو نمونانە جوان، گودجاو و راست و دروست بن. وەک بەیکەرەکان بەکار دەهێنران بۆ پۆرترێتکردنی خۆلەندەکان و رازاندنەوهی پەرستگاکان، ئەوا ئەو نمونانەیی گریکیان وێنا دەکرد. بەیکەر تاشەکانی سەرەتای گریک ژۆر شارەزای گودجان و تەنسیقی

جەستەیی مرقوف نەبوون و لە داتا شیندا هێندە کارامە نەبوون. ئەو بەیکەرانی ئەوان دروستیان دەکرد سادە و ناکامڵ بوون.

هەرچەندە بەیکەر تاشەکانی گریک لە بەیکەر تاشە میسری بەکانەوه فیزی بەیکەر تاشین بوون، بەلام نوو خاالی ئیجابیی هەبوو کە لای میسری بەکان نەبوون. بەکیان دابین کردنی بێی ژۆدی بەردی مەرەپ بوو کە داتا شینێی ئاسانتروپو لە بەردە رهقەکانی میسر. ئەوی تریان مۆبیلی زیندوو بوو، وەرزشکاران کە بەشداری پێشپێکی وەرزشی بەکان و کچانی لاو کە بەشداری رێپێوانە نایینی بەکانیان دەکرد. بەلام پێتەپێ و هێدی هێدی بەیکەر تاشانی گریک ژۆر شەست فیزوون سەبارەت بە گودجان و تەنسیقی فۆرمی جەستەیی مرقوف کارامەیی بیان پەیداکرد لە داتا شینێی بەردی مەرەپدا.

سێ بەناویانگترین بەیکەر تاشی گریک بریتی بوون لە: مایرۆن، فیدياس و پراکسیتیس. مایرۆن بەیکەری ئەو وەرزشکارە داتا شیی کە فۆرس فیز دادات، ئەم بەیکەرە لە هه موو بەیکەرەکانی نیکەیی وەرزشکاران لە ژیا نەوه نزیکتر بوو واته زیندووتر بوو. فیدياس لە کانتیک دا سەرپەرشتی بەیکەرەکانی دەکرد لە پارشینون بۆ خۆشی بەیکەری ئەوێنای پارشینوسی دروست کرد. هه روه ها ئەو بەیکەرەیی زیوسی لە تۆلۆمپیا دروست کرد، ئەم بەیکەرانی ئەوێنای زیوس لە تەختە دروست کران و بە زۆر داپۆشران، تەختە کە بۆ گۆشتی جەستە و زۆرە کەش بۆ بەرگی. ئەو بەیکەرانی هێندە جوان بوون کە فیدياس لە چاوی گریکەکاندا لە خۆلەندەکان گەورەتر سەیر دەکرا.

پراکسیتیس، مەزنترین وەستای چە کوشی داتا شینێی بەیکەر، بەیکەری ژمارە بەک خۆلەندی دروست کرد بەناویانگترینیان بەیکەری هیرمیس - ه. لە تۆلۆمپیا.

شاعیرانی گریک هۆنراوەیان نووسێوه تا ئەمڕۆش دەخویندرێتەوه و لیکۆلینەوهی لەسەر دەکرێت. گریکەکانی زوو چیرۆکیان سەبارەت بە خۆلەند و پالەوانەکانیان دەوت.

ئەو شىعەرلەرنى پىيان دەۋرىتىدۇ داستان. ئەو داستانلارنى دىيار ئەماۋىن بەلەم چىرىككە كان ھېشتا زىندون. ھۆمەر مەزىنە شاعىرانى گىرىك لەنۇسىنى داستاندا، ھەردىۋ داستاننى ئەلىادە تۇرىسىنى نوۋسى. باۋەي وايە لەنزىگە ۸۵۰ پ.ز. دا زىاۋە. ئەلىاد ناۋى خىرقى لەئلىۋم ۋەرىگىتۋە كەناۋى گىرىكى خىشل. - ئەم داستان ۋەسقى رۇدولۋە كانى پەنجايەك رۇزە لەدەسالى گەمارقى (ترقى - TROY) دەكات. داستانى تۇرىسى تاپىپە تە بەسەرىكىشى بەكانى تۇرىسىس (پولېسىس) لەكانى گەپانەۋەي دا بىۋىلات لەجەنگى تۇرىان دا. ئەم شىعەرلە مەزىنە داستانە كانن. يەككە لەبەناۋىيانگىر بىرگە كانى داستانى ئەلىادە پانەۋەي ھىكتۇر تۇرىان بىۋى كۆرەكەي ۋەساتى مالىئاۋىي كرىنى لەخىزانەكەي پىش ئەۋەي سەرقالى جەنگىكى كوشىندە بىت لەگەل ئاكېلىس دا كەقۇزىن ۋ ئازاتىر جەنگاۋەرانى ئەفسانەيى گىرىك بوۋ.

ۋەبەخىرايى ھىكتۇرى بالا دەست خودەكەي لەسەر تەۋىلى لاۋرىۋ لەسەر زەۋى داينا دەدرەۋشاۋە لەسەر زەۋى، كۆرە ئازىزەكەي ماچ كرىۋ بەخۇشى بەۋە بەزى كىردەۋە بەۋ شىۋەيە لەزىۋس ۋ ھەموو خولۋەندەكانى ئاسمان پاراپاۋە:

تۇزىۋس ۋ ھەموو خولۋەندەكان ئەۋە بىبەخىش بەكۆرەكەم تالە نىۋ تۇرىاندا ۋەك دىيارى بەرچاۋىت، ۋ جوامىزانە لەئلىۋم دا ھەرمانىۋىيى بىكات، بەلكو ئەۋان بلىن ئەم پىاۋە مەزىنە لەباۋكى مەزنى! كاتىك پىشۋازى دەكەن كەلەكۆرەپانى جەنگ دەگەرتىۋە دەسكەۋى خوتىۋى دۇزىنى سەرىپاۋ دەھىنەۋە كەبەۋ شىۋەيە دايكى لەدەۋە شادمان دەبىت.

بەۋشىۋەيە دەۋا، بىۋ ئامىزى ھاۋسەرە ئازىزەكەي ئەم مىدالەكەي نارد، ئەم لەئامىزى بۇن خۇشى دا مىدالەكەي پىشۋازى كرد، دەگىريا كەئەۋ خەندەي دەكرد. سەرىكردە راۋەستا، ۋ جۋولا، لەگەل بەزەيى دا، نىۋچەۋانى بەدەستەكانى سىۋىۋى:

بەۋ شىۋەيە غەم مەخۇ، يەك خۇشەۋىستى مەن. ھىچ پىاۋىكى زىندون ناتوانىت مەن پەنھان بىكات پىش ۋادەي خۇم، ھىچ پىاۋىكى داكەۋتو لەدامىنى ئۇن ترىسۇك يان ئازا، ناتوانىت خۇى لەقەدەرى بىزىتەۋە.

بەلەم تۇ بۇرەۋە مالىۋە، لەۋى سەرىپەرىشتى كرىكارەكانت ئىشۋىكارەكانت، شۋىنى خۇت بىكە، ھەرمەن بدە بەكارەكەرىكانت ئىشەكان خىرايەكەن. غەمى جەنگ باۋە بىۋ ھەموو پىاۋانى لەدايك بوۋى تۇرى، لەھەموۋان زىاتىر بۇمەن.

نەزىكەي ۷۵۰ پ.ز. ھەسسىۋ كەرەكان ۋ رۇزانى نوۋسى، جۇرىكە لەرۇزانە بىۋ جۋىتارىان ۋ دەريائانان، لەشۋەي قەسىدەدا. ئامۇزگارى ۋ قەسە بەنرخەكانى بىۋ جۋىتارىان، دەكرى ئەمۇش دۋىيارە بىكرىتەۋە:

دۋو جەجەپ ئامادەبىكە ئىشيان لەسەرىكە لەمالەۋە، يەكپان پارچە پارچە بىت، ئەۋىتريان پىكەۋە بەستروپىت. زۇر باشتىر وايە ۋابەيت، بىۋ ئەۋەي ئەگەر يەكپانت شىكاند، تۇ دەتوانىت گاكان لەۋى دىكەيان بەستى. پىگەي گول لەھەموو شىك ئازادىن لەكرىم، تەختەي نىۋانىان دارىپەۋو بىت. دۋوگا ئامادەبىكە، گاي تەمەن تۇسال، لەبەر ئەۋەي ھىشتا وزەيان بەكارنەبرلۋە، ئەۋان باشتىن بىۋ كاركرىن. ئەۋان لەكىلگەدا شەپناكەن ۋ جەجەپەكە ناشىكىتەن ۋ ئىنجا ئىشەكە بەناتەۋى جىبەلن. لىگەپى چالاكىكى چىل سالە دۋايان بىكەۋىت، لەگەل چۋار دەستەۋ پىياسكە ۋ ھەشت پارچە بۇنانى ئىۋارەي، ئەۋەي ئامادەي ئىشەكەي ئەۋ دەبىت لەكىلگەپەكى راستدا لىدەخۇپىت ۋ تەمەن تىدەپەرىتت بىۋ گەيشتەۋە بەھاۋەلەكانى، بەلەم مىشكى لاي ئىشەكەي دەبىت.

لەقەسىدەپەكى تىردا ھەسسىۋىس لىكەدەۋەپەك سەبارەت بەئەسلى جىھان لەدايك بوۋى خولۋەندەكان دەخاتەپوۋ.

ئەۋ چالاكىمە كۆمەلەيتى، ئابۋورىۋ سىياسىيە چىرانەي شان بەشانى گەۋرەبوۋ. شەرەكان، پىشەسازىۋ زىانى چالاكى ئىش بازىگانى كەدەرەنجامى فرلوان بوۋەر

کۆلۆنیالی بوو، له پال سه ره لدانی بازگانی و
پیشه سازیدا باره تی دهسته به رگرتنی نه و
هاندرو ئاواتانه ی دا که شیوازی نویی شیعی
خولقاند. نه و شیوه نوییانه ی شیعو سه ره تای
په خشان له سه ر پارچه کاغه زی به ردین
ده نووسران که له میسه ره وه ده هیئهران و
له نووسینیشیاندا نه و نه لفو بی یه یان به کار
ده هیتا که گرکه کان له نه لفو بی یی فینقی یوه
دروستیان کردبوو بۆ خۆیان. نه لفو بی یی فینقی
ته نها له کۆتسانته کان پیک ماتبوو، گرکه کان
بزویانیان بۆ زیانکردبوو. هه ندیک شاعیر مره وویان
بۆ سوپاکان نووسی بۆ نه وه ی بیلین له کاتیک
ده پۆیشتن بۆ گۆره پانی جه نگ، شاعیرانی تریش
کۆرانیان نووسی بوو بۆ کۆرانی بێژان له رێتیوانه
نایینی یه کاندای بۆ ریزلێنان له خواهنده کان بیلین.
له جۆره کانی دیکه ی شیعردا شاعیران
کۆرانی یان به بالای شاره کانیان، سه رگرده کانیان،
وه رز شکاره سه رگره وتوه کان، خۆ شه ویستی،
شه رابو سروشتدا هه لده گوت. له به رنه وه ی نه م
قه سیدانه ده نووسران تابه یا وه ری یان له گه ل
قیساره دا وه ک کۆرانی بێژی رین پێیان ده وترا
لیریک. نووسه ری هه ندیک له لیریکه جوان و
شیرینه کان - ساپه ز - یه که له نزیکه ی ۷۰۰ پ. ز دا
ژیاوه ئیمه نه م بگره یه له یه کیک له قه سیده کانی
نه م خانمه شاعیره وه رده گرین:

پیرۆزه وه ک خولو هندی نه مر نه وه،

نه و لاوانه ی ته نها سه یری تو ده کهن و

ده تبیین و ده تبیستن له هه مان نه و کاتانه دا

به نه رمی ده نویت و به شیرینی بزه ده که ی.

به ناویانگرتین شاعیرانی لیریک (پینداری
ئیبیس) بوو که مه زنه ترین وه ستاو مامۆستای
ریگای کۆرال بوو. زۆر قه سیده ی له سنایش
کردنی سه رکه وتوانی فیه ستاله وه رزشی یه کان
نووسیوه. بۆ ریزلێنانی جیگه یه کی تاییه تی بۆ
نه و، له په رستگای ناپۆلۆ له ده لفی، گه رابوو.

دراما شیوه ی سه ره کی نه دهب بوو
له سه رده می مه زنی نه سینادا. شانۆکاران
تراژیدی و کۆمیدی یان نووسی که له فیه ستاله
نایینی یه کاندای نمایش ده کران بۆ ریزلێنان

له دینۆسیس خولو هندی شه رابو به هار. له هه ر
فیه ستالیکدا شانۆکاران پێشپه کی یان ده کرد بۆ
وه رگرتنی خه لاتیک. له سه رده مه کانی زوودا
کۆرسه کان له پێشپه کیی سالانه کاندای ته راتیلیان
ده وت و سه مایان ده کرد. بواتر دایه لۆکی درامی
په ره ی سه ند بۆ شانۆگه ری راسته قینه
که له شیوه ی شیعردا ده نووسراو هه میشه کۆرس
به شداری ده کرد له شانۆگه رییه که دا. نه م
شانۆگه رییه له لایه ن بیست هه زار که سیکه وه
ده بیهران کاتیک نمایش ده کران له سه ر شانۆی
دینۆسیس له لێژیایی باشوری ئاکرۆپۆلیس.
نه کته ره کان و سه ماکاران له سه ر زه وی یه کی
ته خت نمایشیان ده کرد، ئۆرکسترایه کی بازنه یی،
یان شوینتیکی سه ماکردن، که له ناوه راستی دا
شوینی قوریانیدانی (مذبح)ی دینۆسیس هه بوو.
دیمه نی پێشه وه ی په رستگایه ک ده بووه باکگراوند
له کاتیکدا بینهران له قه دپالی گرده که دا
داده نیشتن و سه یری نه کته رو سه ماکه رانیان
ده کرد. له ریزی پێشه وه که شیش و که سایه تی یه
گرنگه کانی نه سینا داده نیشتن. کورسی به ردین
له شیوه ی نیمچه بازنه یه کدا په ره سه ندنیک
بواتریوو. له به ر نه وه ی نه کته ره کان ماسکیان
ده پۆشی نه ده توانا گوزارشتی رووخساره کان
ببینریت و نه ریتی قورسیش جو له ی خێرای
مه حال کردبوو. ئاخاوتنه کان درێژیوو و تواندن
باش بریتی بوو له باشترین وتنه وه ی رسته کانی
ناو دراما که.

بیرۆکه ی زۆرینه ی تراژیدیایان باسی
له خولو هنده کان، پاله وانه کان و که سایه تی یه
مه زنه کان ده کرد که سه رقالی ململانی ی
تونوتیژیوو و به ته واری ده که وتنه زۆر کاریگه ری
و زیانیان پێ ده گه یشت. شاعیرانی تراژیدی نه و
بیرۆکانه یان به کارده هیتا بۆ گفتوگۆکردن له سه ر
گرفته کۆمه لایه تی و نه خلاق یه کانی نه و
سه رده مه ی خۆیان.

نه ســـــــــــــــــخیلۆس (۵۲۵ - ۴۵۶ پ. ن)
که له جه نگه کانی ماراثون و سالامیس دا به شداری
کرد، ژماره یه کی زۆر تراژیدیای نووسی، ته نها
حه ونیان پارێزاون. نه سخیلۆس ئیلهامی

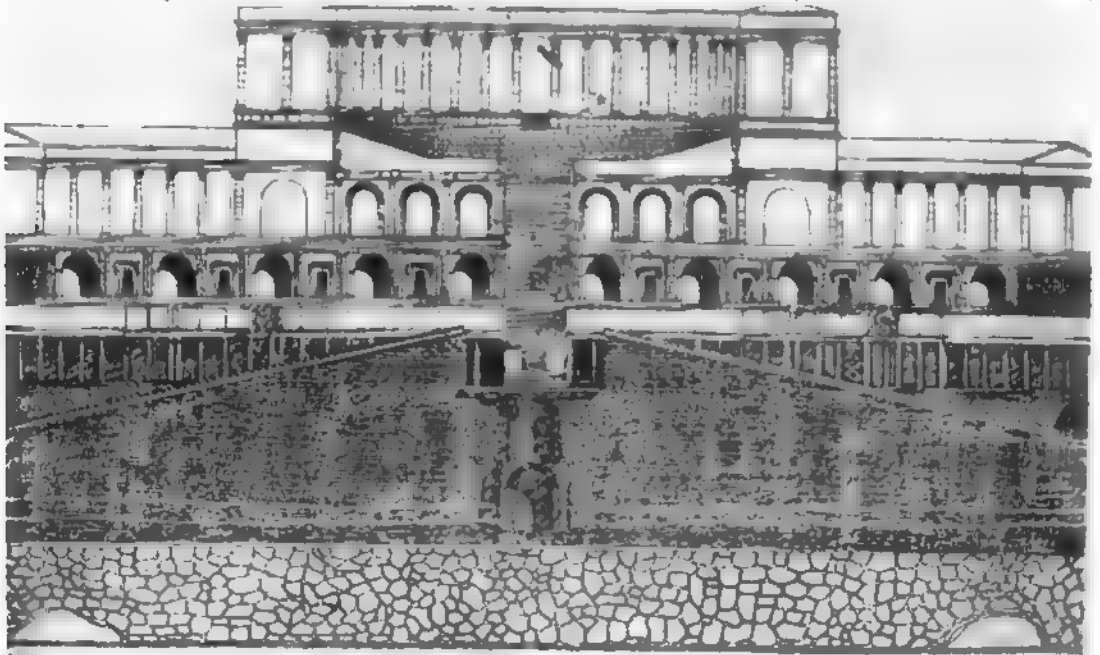
له سهه ركه و قتي مه زني گريكه كان له سالاميس سالي ٤٨٠ پ. ز و هرگرت تادراماي فارسه كان بنووسيت. له و درامايه دا نه سخيلوس و قتيه يه كي كار يگه ري نه و جه نكه ده ريامي به مه زنه ي كيشاوه. نه و (واته نه سخيلوس) واي پيشان دلوو خولو ونده كان به شكست سزاي زيركس - يان دلوو له سهه له خوبايي بووني. له دراماي سنوره كاني پرميئوس دا، پرميئوس - زه به لاح - ياساي زيوس پيئيئل كرد به و ه ي ناگري دا به مرقف يان پياوه كان و له به رنه و كس رده و ه ي زيوس به شپوه يه كي ناعاديلانه سزاي دا. له سي دراماي ديكه دا نه سخيلوس باسي چيركو و چاره نووسي ناگاميمون، كه سهه ركرده يه كي گريك بوو له جه نكي ترزيان (ته رواده)، و خيزانه كي ده كات. شاتوگه ري به كاني نه سخيلوس له بونياد دا ساده بوون به لام نه و وشانه ي نه و به كاري هينان و نه و نايد يانه ي نه و گوزارشتي لي كردن كار يگه ري به كي مه زنيان هه بوو له سهه بينه راني گريك.

سوفوكليس (٤٩٦ - ٤٠٦ پ. ن) نيشتمان په روه رنكي راسسته قبته ي نه سينايي بوو كه له سهه رده مي پيريكس دا ژيا. نه و (سوفوكليس) له هه موو شاعبراني ديكه ي تراژيدي به توانا تر بوو له بونياد و داپشتني شاتوگه ري دا.

ليكولينه و ه يه كي سهه باره ت به تراژيدي نووسي كه نه پاريزز لوه. ته نها هه وت له شاتوگه ري به كاني كه پيشتوته ده ستي نيمه.

باوه ري هه بوو به ديموكراسي نه سينا. له و باوه رده دا بوو له زير سايه ي هوكمي خولو ونده كاندا، هاوولائي به كاني ديموكراسي به ك ده توانن بالاترين نامادجه كان - كه له تواناي مرقف دا بيت - به ده سست به پيئن. يه كيك له شاتوگه ري به كاني نه نتيگرون و چيركي كچي كه ناچار ده بيت له نئون شكاندن ياسايه كي خولو ونده ياسايه كي ثيبس دا به كنيكيان هه لده بزي ريت. له كورسيكي به ناويانگدا سوفوكليس - له نه نتيگرون دا - ريزو نيعجابي خوي به رامبه ر ده سكه و ته كاني مرقف به م وشانه گوزارشته ده كات:

له نيو هه موو شته كاندا هيچ كاميان به شپوه يه كي جولن له مرقف به هيز ترين. نه و ده توانيت به ده رماي زمستانيدا تپه ريت، سال له گل سال به جه دجه ركه ي هيزي بزيوي زه وي ده سته مو ده كات، به ته مه نترين خولو ونده نه مره كان. نه و بق ده سكه وتي خوي بالنده هه لنيشته و كاني هيلانه ي دالو ماسي به سك پره كان ده گرنت، و به زيره كي خوي و درنده كتيوي به كاني مالي كرووه، نه سپي يال دريو

گای ماندوو نه ناس. زمان هی خویه تی، شنه ی
 بای بیرو میسکی دروست کردنی شاریش، فیژیووه
 خوی له سه رماو بارانی به خوب دالده بدات،
 نامرانی چاره سه رکردنی هه موو نه خوقشی به کی
 هه یه، ته نها مردن نه بیئت. ته نانهت بق نه خوقشی به
 یاخی به بی هیواکانیش چاره سه ری هه یه، و
 به توانا بی سنووره کانی به رده وام ده جوولیت،
 هه ندیک جار به رهو خراپه، به لام پاشان به رهو
 باشه.

نۆدییپ پاشا بریتی به له چیرۆکی گریگیک
 بی پیژانی تاوانیکی ترسانک ده کات که سه رنجام
 به سه رییدا ده شکینه وه، له رۆژانی مه زنیدا کاتیگ
 که پادشای ئییس بوو. خه سه ته تراژیدی، زمانه
 پاراوه که ی، دایه لۆگه زیندوو که ی، پلۆته
 بی هاوتا که ی و کۆرسه گه رموو گه رپه که ی پیکه وه
 وای لینه که ن شانۆگه ری به که ی ته واور کامل بیئت.

نوروپاییدیس (٤٨٠ - ٤٠٦ پ.ن) که به رچاوی
 خوی ترسو ترقینه کانی جهنگی پیلۆپۆنیسیانی
 بیینی، وته بیژی هه ژاران، بی قیزو چه و ساوه کان
 بوو. نه و (واته نوروپاییدیس) به ناویانگترین
 شاعیرانی تراژیدی بوو له قۆناغی نواتری میژووی
 گریگ دلو ژماره یه کی رۆزی شانۆگه ری به کانی
 نه مپۆش به رهه م دهه ییزین. شانۆگه ری ژنانی
 ترویسیان (ته رواده) له گۆشه نیگای ته رواده یی به
 داگیرکراوو تیکشکینراوه کانه وه چیرۆکی نازارو
 نه شکه نهجی نه و ژنه ته رواده یی یانه ده گێرپته وه
 که له لایه ن گریکه کانه وه له ته رواده به دیل گیران.
 شانۆگه ری نه لسیستس چیرۆکی پادشایه ک
 ده گێرپته وه که قه ده ری بوو بهریت به لام نه گه ر
 بیتوانایه که سیک بدۆزپته وه بۆی، بیان له جیاتی
 نه و، بهریت ژنانی رزگار ده کرا. نه لسیستس ی
 خیزانی قابل ده بیئت له جیاتی نه و بهریت. مردن
 هات بق ژنه که، به لام هیراکلس ی پالولان رزگاری
 ده کاتو ده یگێرپته وه.

به هیزترینیان له زمانو له ناویادا، شانۆگه ری
 میدیایه که وینه یه کی زیندووی رقو نوژمنایه تی
 ژنیک نه فسانه یی وینا ده کات له گه ل نه و تۆله ی
 له مێرده که ی ده کاته وه که پێشتر تووشی نازارو
 نه شکه نهجی کردوو.

کۆمیدی کاریکاتیرو گالته جاپی کردوو.
 نه ریسستۆفانیس هه ره به ناویانگترین نووسه ری
 کۆمیدیا گالسته ی به کۆمه له کان، ده سته ی
 سویندخۆره کان و سه رکرده کانی نه سینایی به کان
 کردوو. له شانۆگه ری هه رده کانه دا به هه له
 سوکراتی فه یله سوف به چه وائسه کردنی لاوانی
 نه سینا تاوانبار. ده کات. له شانۆگه ری بۆقه کانه دا
 گالته جاپی و سوکایه تی به بیلچوون و هۆنراوه کانی
 نورپاییدیس ده کات، به به راوهریکردنیان له گه ل
 بیلچوون و هۆنراوه کانی نه سخیلۆس دا. ژماره یه ک
 له شانۆگه ری به کانی پارانه وه ی، به تال له سۆزی
 تیدا به بۆ بهرقه رارکردنی ناشتی له نیوان
 شاره کانی گریگ دا که سه رقالی جهنگی
 پیلۆپۆنیسیان بوون.

له شانۆگه ری لیسپستراتادا نه ریسستۆفانیس
 له سه ره زاری لیسستراتای پالسه وانی،
 که شانۆگه ری به که ی به ناوه وه ناوانه له کاتی
 نووانی دا سپارتانی و نه سینایی به کان نه م وشانه
 ده لیت: ئیستاش، هاوپی یانی نازیز، من ده خوارم
 سه رزه نشتی ئیوه به کم هه ربولاتان

که ئیوه، هه مووتان له یه ک خوینن، هه موو بران
 په رته وازه بوون
 خودی هه مان شوینی قوریانی له هه مان
 سندوقه وه

له پیلانی، پیتۆ، وئۆلمپیان نای
 رۆر رۆزی تریش که رۆر درژن ناوه کانیا ن بێنم
 که ئیوه، هیلینی به کان. له کاتیگدا نوژمه
 چه کداره به ره ری به کان چاویان تی پیریون. شه ر
 ده که ن و هیلین تیک ده شکینن!

له خه ونی نه ریسستۆفانیس دا به ناشتی به وه
 شاره شه رپکه ره کان ناشت بوونه ته وه له گه ل
 یه کتریدلو له نارامی و پیکه نیندا به خوقشی ده ژین.
 هه ندیک له شانۆگه ری به تراژیدی و
 کۆمیدی به کان که له لایه ن شاعیرانی تراژیدی و
 کۆمیدی او نووسران له سه رده مه کانی نواتر دا
 نصایش کران. ده قی نه م شانۆگه ری یانه
 پارێزوان، له ولنه یه له و سکرپیتانه وه وه رگیزابن
 که له لایه ن نه کته ره کانه وه به کاره یزوان
 شانۆگه ری به کانی تر هه موو تیاچوون و فه وتان.

هېڅو پۇتس (۴۸۵ - ۴۲۵ پ.ن) باوگى مېژوو بوو. ئەو مېژووى جەنگە كانى فارسى نووسى بۇئەۋەي يادەۋەرى قوربانىيە رۆر و مەزەنە كانى ھېلىنى و بەرپەرىيە كان بپارېزىت. ئەو ۋە سىفىكى دورو درېژ ئىمپراتورىيە تى فارسى تى ھەلگىشى مېژوۋەكەي كرىۋە. ئەو يەكېك بوو لە باشترىن چىرۇك بېژەكانى ھەموو سەردەمە كان. يەكېك لە بەناۋىيانگرتىن چىرۇكە كانى باسى سەرداننىكى سۇلۇن دەكات، كەياسا ناسىكى ئەسىنابىيە، بۇ دانگاي كۆرۈسىس پادىشاى لىدىا. لەم چىرۇكە دا ھېڭۇش دىدى خۇى بۇ ھاۋولاتى باش دادە رېژىت.

سۇلۇن نامادەكارى گەشتەكانى كرد، لەو چوارچىۋە يەدا كەتبايدا چو بۇ مىسر بۇ دىۋانى ئاماسىس، ھەروەھا ھات بەسەرداننىكى كرىۋىس لەسارىس. كرىۋىس ۋەك مىۋانى خۇى پېشۋانى لى كرد، لەكۆشكى پادىشاى تىدا نىشتەجى تى كرد. لەسىيەم يان چوارەم رۆزى بوايدا، ئەو فەرمانى دا بەخزمەتكارەكانى گەنجىنەكانى پىشانى سۇلۇن بەدەن، ۋە ھەموو مەزنى ۋە خۇشگۈزەرانى يانى پىشان بەدەن.

كاتېك ھەموۋىانى بىنى، ۋە ۋەندەى كات رۇگەى پىدا، پىشكىنى. كرىۋىس ئەم پىرسىارەى ئاراستەى كرد: نامۆى ئەسىنا، ئىمە زۇمان بېستۋە سەبارەت بەھەكىمى تۇر سەفەرەكانى تۇ بەرۇر ۋالاتدا، لەسۇنگەى خۇشەۋىستى زانىن ۋە ئارەزوۋى بىنىنى جىھانەۋە. مەن بەو شىۋەيە پىم خۇشەۋە ھەزەكەم لەتۇ بېرسىم، كى، لەنىو ھەموو پىاۋاندا كەتۇ بىنىۋىتن، تۇ دايدەنىتت بەلغۇشتىن پىاۋ؟ ئەمەى پىرسى چونكە لەو باۋەردا بوو خۇى دلغۇشتىنى زىندەكان بىت: بەلام سۇلۇن بەبى ھىچ لەروودامان ۋە مۇجامەلەيەك ۋەلامى دايەۋە، بەگۈرەى ھەست ۋە سۆزەكانى خۇى، گەۋرەم سەبارەت بەئەسىنا بۇمان بدۇى، پىرە لەشتى سەرسۈرەت ۋەك بېستۋوۋى، كرىۋىس داۋاى كرد بەتۋندى، ۋەكۆى لەمەموو شىۋىنىك بەلغۇشتىر دادەنىت. كەئەۋىتر لەۋەلامى دا ۋتى: پىش ھەموو شىنىك، چونكە ۋاتەكەى

لەرۇزانى ئەۋدا گەشتەى دەكرد، خۇىشى كۆپى ھەبوو چوان ۋە چاكىش بوون، ۋە ئىابوۋ تابىنىت ھەرىەكىكىان مىدالى دەبىت، ۋە ۋە مىدالانىش ھەموو گەۋرە دەبن، لەۋەش زىاتر، چونكە پاش زىانىك كەخەك بەۋىشۋەيە سەبىرى دەكەن بەخۇشى بەسەر برابىت، كۆتايىيەكەى زىاد لەپىۋىست شىكۇداربوو. لەجەنگىك دا لەنىۋان ئەسىنابىيەكان ۋە درلوسىكانىاندا لەئىلىۋىس ئەو ھات بەدەنگ پىاۋانى ۋاتەكەيەۋە، روۋىپروۋى دۈژمەن بوۋەۋە، لەگۈرەپاندا رۆر جوامىرانە مرد. ئەسىنابىيەكان رېپىۋانىكى گىشتى بەخاكسپاردىن پىبەخۇشى لەو شىۋىنەى لى كەۋت، ئەۋپەرى رېزلىنەن رېزىان لىنا.

ئەم چىرۇكە تارادەيەكى رۆر تىشك دەخاتە سەر نمۋىنەى ھاۋولاتىتى لەسەردەمى پىرىكىلىس دا.

ئىۋىدىس يەكەمىن مېژوۋىۋىس بوو بەرپىزى زانىستى بنۋىست. ئەو باۋەرى ۋابوۋ مېژوۋى خۇى نوۋىارە دەكاتەۋە ھەرىۋىشە بابەتتىكى بەسۋە... ئەو بەنىازىۋو مېژوۋەكەى بىتە كىتېسى تىكىستى ژەنەپال ۋە سىياسەتمەداران. بەۋىرپىيەۋە سەرچاۋەكانى دەپىشكىنى ۋە ھەۋلى دەدا ئەۋە بلىت كەروۋى داۋە. لەمەدا جىاۋاز بوو لەھىڭۇش پۇتس كەۋتۋىتەى: مەن پابەندىم بەگە ياندنى ئەۋەى ۋتراۋە، ھەرچەندە پابەندىم بەۋەى باۋەپ بەھەموۋى بىكەم. ئىۋىدىس ۋەستاي شىۋانى ئەدەبى بوو. راپۇرتەكەى سەبارەت بەۋتارۇكى پىرىكىلىس كەلەكۆتايى سالى يەكەمى جەنگى پۇلۇپۇنىسىان ئاراستەى بەشدارانى مەراسىمىكى بەخاكسپاردىنى ئەۋانەكرا كەلە جەنگەدا كۆزۋابوون، ۋىنەيەكى پىرشىنگدارى دىموكراسى ئەسىنا پىشان دەدات:

شىۋە ھىكۈمەتى ئىمە ناچىتە پىشېركى ۋەكەبەرىيەۋە لەگەل دامەزىلۋەكانى ئەۋانى ترەۋە. ئىمە لاسايى درلوسىكانەمان ئاكەپىنەۋە، بەلام نمۋىنەيەكە بۇ ئەۋان. ئەۋە راستە ئىمە پىمان دەۋىرتىت دىموكراسىيەك، لەبەرنەۋە ئىدارە لەدەستى رۆردايە ئەك لەدەستى كەم دابىت. بەلام لەكاتىك ياسا عدالەتى يەكسان بۇ

هه موو وهك يهك زامن دهكات له ناكوكي به تايبه تي به كانيان دا، ئيدعاي باشترو باشتري داني پيدانزله، كانتيكيش هاوولائي بهك به هر شيوازيك ديارو به رچاوييت، له خزمه ته گشتي به كاندا به سه سندر كرله يان هه لاوردلوه له واني تر، نهك وهك مه سه له ئيمتياز، به لكو وهك پاداشتيكي به هره مەندي، هه وهك هه زاري نهنگي و كوسپ نيه، به لام مرقف ده توانيت سوود به ولتاكهي بگه نيته هه رچه نده هه لومهرجيشي دزواريت..

وتاردان بهري نيموكراسي گريك بوو. وتاردان په رهي سه نده له نه ريتي دوان ووتاردان له ياري به كاندا وهك پيدلويستي بهكي وتاردان له كومه له و دانگا كاندا. وهك گريكه كان وتاري زځرياندا ميشكي پي بريان برنوني به ره ووهي بپرسن چ خه سه له تيك وا له وتار دهكات زځر كارگر بيت. بځ دابين كردني نه م پيدلويستي بهي گريكه كان، ئيسوكراتيس، نه سينيائي بهكي سه دهي چواره م، خويندنگه بهكي دامه زړاندو تيايدا خه لكی فېري هونه ري نووسينو خويندنه وهي وتار (ره وانبيژي) ده كرد. نه و پره نسپانه ي نه و دايرشتن بځ ريگه ستنی وتاريك هيشتا له خويندنگه كانی ئيمه دا ده وترينه وه. مه زنتري وتاريژاني گريكو نيموسينييس بوو، دوا پاله واني نيموكراسي گريك كه فيليپتيكيسي له نزي فليپسي ماسيدون گه ياند. وتاره كه ي سه باره ت به تابع وادانزله، له و كاته وه تانيستا، شاكاري نه ده وي و تاريژي بيت له بهر زمانه كه ي، تانه ي توندوتيزي و گفونگر كارگره كه ي..

گريكه كان هه واپان دا گه ربون شيبكه نه وه و ليكبيده نه وه. بهوشه ي فهلسفه له وشه بهكي گريكي به وه وه رگيزاوه كه واتاي خو شه ويستي حيكمت ده گه به نيته. گريكه كان له و باوه په دابون فهلسفه ليكلينه وه له گه ربون و هه و لدان بځ شي كردنه وه و ليكدانه وهي نه سلی و ستراكچه رو واتاكانی، له خځوده گرنت ياخود ده گرته وه. مرقف له سه رده مه كانی پيشووترا هه لائزو ناوابووني خځر، بووه له رزه، هه وره بروسكو تريشقو ديارده سروشتي به كانی

ديكه ي به دلته پال خولونده كان ليكي داونه ته وه. ميسري و بابلي به كان زځر فيزيويون سه باره ت به ناسمان و زهوي به لام زانياري به كه يان ته نها بځ مه به سه عه له و ناييني به كان به كار ده وينا. بيرياري گريكي به كه م كه سانتيك بوون كه باوه په كونه كان سه باره ت به خولونده كان وه لابنين و پرسياريكه و هه ول بدن پرسيار بنچينه ي به كان له باره ي گه ربون نه وه. وه لام بده نه وه.

هينده ي ئيمه بزاني به كه ميني نه و فهيله سووفانه (عاشقاني حيكمت) يان عه و دالائي دواي سروشت تاليسي ميلتياس بوو كه له نزيكه ي ٦٠٠ پ. ز دا باشتري ئيشي خځي كرد. تاليس نه و پرسياره كه ي له خځي كرد: گه ربون له چي پي كه اتوه ؟ وه لاميشي دابه وه (ناي) تاليس له به روه لامه كه ي ري زي لي نه ترا به لكو له به رنه وه ي به كه م كه س بوو نه و پرسياره بكات و هه ول بدات وه لامی بداته وه. وتراوه تاليس له ميسر زانياري سه باره ت به نه ندازه و نه ستيره ناسي به ده ست هيناوه و هولي دوه نه م زانستانه له گريك بناسيتنيت و بلاويكاته وه. چيروكي، كه له وانه يه راست بيت، واي ده گيزته وه تاليس پيشيبيني خځرگيراني كړدوه كه له ٥٨٥ پ. ز دا روي دوه. ئاناكس ————— يمانده م (٦٠٠ - ٥٤٧ پ. ن) خويندكاري تاليس نه ستيره ناسي، نه ندازه و بايلوژي خويندوه و لي كړليوه ته وه. نه خشه بهكي كيشا كه به كه م نه خشه بوو له جيهاني خځرناو ادا كيشرا. نه و به كه مين سه عاني خځري سوست كرد، پره نسپه كه ي له بابلي به كانه وه فيزيو، هه روه ها گريكه كانی فيزكرد چځن كاتي پي برانزو به كاري به ينن.

فيثاگورس، كه به كي كه له به ناويانگترين فهيله سووفه كانی گريك، له نزيكه ي ٥٨٢ پ. ز دا له نوورگه ي سامووس له خځره لائي ئيجه له دايك بووه. وهك پياويكي لاو مالي به جی هيشت و ده و تريت گه شتي زځري كړدوه و له ميسر خويندويه تي. سه رده جام له كورتكن نيشته جي بوو كه شاركي گريكي بوو له باشووري ئيتاليا. له وي قوتا بخانه بهكي فهلسفه ي دامه زړاند. نه م

قوتابخانه‌یه تهرخان کرابوو بۆ لیکۆلینه‌وه‌ی
که‌ریوون و مرقوف. ئەو (واته فیثاگۆرس) هه‌موو
مرقوفی دابه‌ش کرابوو به‌سه‌ر -سێ پۆل دا -
عاشقانی خۆقی، عاشقانی سامان و شه‌ره‌ف و
عاشقانی حیکمه‌ت (فه‌یله‌سووفه‌کان).

ده‌وتریت ئەو (واته فیثاگۆرس) ئەو وشه
گریکی‌یانه‌ی داپه‌شتوو یان داهێناوه‌ که‌وشه‌کانی
فه‌لسه‌فه‌ و فه‌یله‌سووفیان ل'پێک هێناوه.
به‌هه‌رحال ئەوان به‌خێزایی سه‌رقالی سیاسه‌ت
بوون و له‌کۆرتۆتن ده‌یه‌رێنران بۆ شه‌اره
گریکی‌یه‌کانی‌تر له‌ئیتالیا.

فیثاگۆرس مێشکێکی دره‌وشاوه‌ و
که‌سایه‌تی‌یه‌کی کاریگه‌ری هه‌بوو. کاریگه‌ری
مه‌زنی هه‌بووه‌ له‌سه‌ر گریکه‌کانی سه‌رده‌می
خۆی. ده‌وتریت ئەو سه‌له‌ماندی روویه‌ری
راسته‌هێلی سینگشه‌یه‌کی راست په‌کسانه‌ به‌به‌ری
روویه‌ره‌کانی نوولاکه‌ی تری سینگشه‌که‌. ئەو یان
شوێن که‌وتووای و تیان خۆر، مانگ، زه‌وی، و
ئه‌ستێره‌کان هه‌موویان به‌ده‌وری ئاگریکی
ناوه‌ندی خپروونه‌ته‌وه‌ واته‌ خۆر رووناکی‌یه‌که‌ی
له‌ئاگره‌ ناوه‌ندی‌یه‌که‌ راده‌کێشیت و ره‌وانه‌ی
ده‌کات بۆ زه‌وی. ئەو له‌واوه‌ره‌ دابوو زه‌وی
ته‌خت نی‌یه‌ وه‌ک زۆریه‌ی گریکی‌یه‌کان پێیان
وابوو به‌لکو خه‌ر.

ئه‌مپیدۆکلس (٤٩٠ - ٤٢٥ پ.ن) ئەو تیۆره‌ی
پێشکه‌ش کرد یان په‌ره‌پێدا که‌ماده‌ له‌چوار
توخم پێک هه‌اتوو: خاک، هه‌وا، ئاگر و ناو.
فه‌یله‌سووفه‌کانی‌تر ئەم تیۆره‌یان قبوول کرد
به‌لام دیموکره‌تیس (٤٦٠ - ٣٧٠ پ.ن) هه‌وا
زه‌مان و هاوشاری تراس قایل نه‌بوو به‌و تیۆره‌.
ئهو و تسی ماده‌ پێکهاته‌وه‌ له‌گه‌ردیله‌ی زۆر
بچووک که‌جیاوازیوون له‌یه‌کتری له‌قه‌باره‌، شتیه‌،
کێش و له‌شتیه‌ی تردا. ئەو و تسی ئەو گه‌ردیلانه
نه‌بێنراون و قاییلی شکاندن نین. ئەو ئەم
گه‌ردیلانه‌ی ناونا نه‌تۆم. ئەو به‌و شتیه‌یه‌ وانه‌ی
ده‌وتوه‌ که‌له‌سه‌ره‌تادا ئەم نه‌تۆمانه‌ له‌وه‌زعی
سکون دا بوون به‌لام به‌پێکه‌وت پێکه‌وه‌یه‌کیان
گرت بۆ ئەوه‌ی گاز، شله‌و ره‌قی پێک به‌هێتن.
تیۆره‌که‌ی دیموکره‌تیس پێشه‌کی یان

رچه‌شکێتی تیۆری نه‌تۆمی داتۆن بوو که
بنچینه‌ی کیمیا‌ی مۆدێرنه‌. تیۆره‌که‌ی
دیموکره‌تیس له‌لایه‌ن زۆریه‌ی فه‌یله‌سووفه
گریکه‌کانه‌وه‌ قبوول نه‌کرا و نایدیای چوار توخمی
پێکه‌ینه‌روه‌ک خۆی مایه‌وه‌ تا نوێنه‌وه‌کان
ریگه‌یان خۆش کرد بۆ دامه‌زراندن یاخود
گه‌له‌کردنی تیۆری مۆدێرنی نه‌تۆمی.

عه‌ودالێکی گریکی‌تری سه‌روشت هابیۆکره‌تیس
بوو (٤٦٠ - ٣٧٧ پ.ن). ئەو له‌دوورگی کۆس
له‌دایک بوو. پێش ئەو کاته‌ زانستی پزیشکی
به‌شتیه‌یه‌کی زۆر له‌زۆر کاریگه‌ری جادوودا بوو.
زۆریه‌ی مرقفه‌کان پێیان وابوو زۆره‌
شه‌ره‌نگێزه‌کان یان توپه‌بوونی خواوه‌نده‌کان
ده‌ینه‌ هێی نه‌خۆشی. بۆ چاره‌سه‌رکرن ئەوان
ده‌چوون بۆلای که‌شیشه‌کان له‌په‌رستگاگاندا. زۆر
که‌شیش مه‌راسیمی ئاینپێیان ئەه‌جام داو
ده‌رمانیان سازکریو چاره‌سه‌ریان وه‌سف کرد بۆ
نه‌خۆشان وه‌ک ئەوه‌ی له‌لایه‌ن خولوئه‌نده‌کانه‌وه
فه‌رمان کرابێت به‌به‌کاره‌ینانیان. ئەم که‌شیش و
پێساوانی‌تریش له‌رێی ئەزموونه‌وه‌ زانیاری
به‌رچاویان کۆکردوه‌ سه‌باره‌ت به‌ ده‌رمانه‌کان و
چاره‌سه‌ری نه‌خۆشی‌یه‌کان. میسرۆ و بابلی‌یه‌کان
هه‌ردوولایان زۆر شت فێریوون سه‌باره‌ت به‌زانستی
پزیشکی. پێش سه‌رده‌می هابیۆکره‌تیس پزیشکه‌
گریکی‌یه‌کان له‌وانه‌وه‌ فێریوون. که‌چی هیشتا
به‌کاره‌ینانی جادو له‌چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشی‌دا
زۆر بلاویو. زۆریه‌ی گریکه‌کان ده‌چوون بۆ
مه‌زاری خولوئه‌نده‌کان، به‌تایبه‌تی مه‌زاری ئاپۆلۆ
ئاسکلیپه‌س، که‌ته‌وکاته‌ بوویوه‌ خولوئه‌ندی
سه‌ره‌کی چاره‌سه‌رکردن لای گریکه‌کان.

هابیۆکره‌تیس پێی ده‌وتریت باوکی زانستی
پزیشکی چونکه‌ هه‌موو جادوویه‌کی تیۆره‌کانی
پێشوی به‌لاوه‌ناو بناغه‌ی تیۆره‌کانی خۆی
له‌سه‌ر تییینی‌کرن و ئەزموون داپه‌شت. ئەو کوپی
که‌شیشه‌ی ئاسکلیپه‌س بوو له‌مه‌زاری
خواوه‌نددا له‌دوورگی کۆس. که‌م زانراوه
سه‌باره‌ت به‌ژیانی. ده‌وتریت له‌میسر
خوێندویه‌تی، وه‌ک پزیشک نیشی کردوه‌و
به‌توانای له‌ده‌ست نیشان کردی نه‌خۆشی‌دا

هميشه راستو هه له ش هميشه هه له يسه.
له شويني نهو بيره كه به دا نه وان نهو بيره كه يان
قبوول كرد كه هه ر تاكيك خوي بوو (پتوهرى
هه موو شته كانه). به ده سته واژه يه كي تر نه وان
له و باوه رده دا بوون مرقوف چي به باشتر زاني بق
خوي نهو راست بوو بق نهو.

سوقرات (۴۶۹ - ۳۹۹ پ.ن) مسه زنفترين
كه سايه تي رووناك بيري سه ده ي پيئجه مي
نه سينابوو. هه رچه نده پارهي كه م هه بوو، نهو
به شي زوري كاته كي به نيش كردن نابهلكو
به سهرداني بازار و دوكانه كان له نه سينابو
به سهرده برىو له وي پرسياري ده كرىو به مبه ستي
كه پان له سهر وه لامه كان ده دوا. نهو برىوي و ابوو
كونجاوترين ليكولينه وه بق مرقفايه تي، مرقف و
بهو پي ته هه ولي دا شت بدقزيتوه سه بهاره ت
به مرقوف بق نه وه ي مرقف كان باشتر بكات.
به كه مين شست كه نهو نوزي يوه نه وه بوو
كه نزيكي هه مو مرقفك له و باوه رده دا بوون نهو
شته يان ده زاني كه نه يان ده زاني. به كيك
له دهره دجامه كاني نهو بوو كه دان نان به نه زاني دا
سهره تايه بق زانين. نهو نوژمنكي ورد
بيرنه كرينه وه ورد قسه نه كرين بوو.

ميتودي سوقرات بق پرسيارو وه لام بق
نوزينه وه ي راستي پي دي دوتريت ديالكتيك. نهو
هه ولي دا واتاي راستي، داسوه ي، نازايه تي،
جواني، گوي رايه لي و شته كاني تر بدقزيتوه. نهو
برىوي به خولو هنده كاني گريكو كه رامه تي كرىكار
هه بوو. نوو نه سينابي به هه له تاوانباريان كرد
به وه ي نكوول له خولو هنده كان كرىوه و لاواني
نه سيناي پيس (چه واشه) كرىوه. به رگري
كرينه كي له دانگادا خروته نيو پوزشه كي
نه فلاتوونه وه. پاش نه وه ي دانگايي و نيدانه
كرابوو و فهرمانى مرنى درا دهره تي راكردين
پي به خشره به لام ره تي كرده وه چونكه برىوي
هه بوو به مل كه چ كردن بق ياساكانى نه سينابو
له كاتيكدا له زيندان دا بوو پيش نه وه ي شه رايي
شه وكران هه لقوپيئيت، له گل هاوپي و
قوتابي يه كاني دا، سه بهاره ت به نه مري گلفوگزي
ده كرد. گلفوگزي سهر جيگي مريكي سه بهاره ت

ناسراوه. له نوو سينه كاني دا، (سه بهاره ت
به پيه تاكان) هه روه ها (سه بهاره ت به رزيم
له نه خوشي يه سه خنه كان دا) يسه وه نهو ته نكيدي
كرىوه وه نه خوشي يه كان هوكاري سروشتي يان
هه پيه و ده بيت چاره سهرى سروشتي يان هه بيت
يان بكرت. نهو نتيبيني كاريگري كه شو هه واو
وه رزه كاني كرد له سهر ته ندروستي.

هه رچه نده زور له تيوره كاني دوترره ت
كرانه وه پاش نه وه ي تافيكردنه وه كان
سه لمانديان هه لن، به وان هه وتنه وه كاني
بناغه يه كي دنياي داناه زانستي پزيشكي
مؤديزي له سهرى جيگيره، تانيتاش بزيكي زور
نووسيني پزيشكي نهو شوين كه وتواني
له به رده ستدان.

سوفي يه كان ريتمايي لاهه گريكي يه كانيان
ده كرد، له گريكو له سه ده ي پيئجه مي پيش زابين
دا خويندنگه ناماده يي يه كان، كوليژه كان و كتبي
چاپكرو نه زانرايوون. نهو خويندنه ي كه لاوان له
مؤسيقا، خويندنه وه نووسينه كاندا وه ريان
ده كرت له خويندنگه تاييه تي يه كاندا به س نه بوون
بق هاوولاتي ديموكراسي يه ك. بق دابين كردني
پتيويستي به خويندن، چينيكي پياوان كه پي يان
ده وئرا سوفي ريتمايي يان له سياسه ت، له هونه ري
نووسين، ريگخستن و وتاردان دا پيشكه شي نهو
لاوانه ده كرد كه هاتبوون گوي يان بق بگرن. به كيك
له و سوفيانه، پرتاگوراس، ده ستي كرد
به ديراسه كردني ريزمان. نهو يه كه م كه س بوو
ره گز - نير، مي، بق لايه ن به كار به يئيت.
سوفييه كي تر، گورجياس، وتي: نيمه بق جه نكي
زيان نوو به هامان پتيويسته، نازايه تي و حيكه ت،
نازايه تي بق نه وه ي روويه پوي مه ترسي بيينه وه
حيكه تيش بق نه وه ي به سهر نهو مه ترسي يه دا زال
بين. سوفي يه كان نيدعايان ده كرد به وان هه
وتنه وه كه يان مرقوف بكن به هاوولاتي يه كي باشتر.
نهو ان قوتابي يه كانيان له سهر راهيتانه
بنچينه يي يه كان راده هيتا كه له و باوه رده دا بوون
به هوييه وه قوتابي يه كان سه ركه وتوده بن
له ژياندا! نهو ان نايي گريكه كانيان قبوول
نه كرىو نهو بيره كه يان ره ت كرده وه كه راست

به نه مری خړاوه ته ناو کتیبی (فایډو - ی) نه فلاټوونه وه.

نه فلاټونون نایډیای (شار - د هوله ت) ی کاملی پهره پېدا. دواړه سال پاش مه رگی سوځرات، نه فلاټونوی موریدي (۴۲۸ - ۲۴۷ پ.ن) که نه رسیټوکرانیک بوو، له باخیکي گشتی نه سینادا قوتا بخانه یه کی دروست کړد پی ی د هوتر نه کادیمیا. له ویی به یاوه ری قوتایان و هاوړی پان وانه ی له سره ه موو بابه تیکی زانراو د ه وته وه و لیکولینه وه ی ده کړد. له وانه وینه وه نو سینی دا نه فلاټون میتو دی سوځراتی له پرسپار و وه لام دا خسته کار. قوتا بخانه که ی نه فلاټون ماوه ی ۸۰۰ سال به رده وام بوو تانه و کاته ی جوشینپانی ټیمپراتوری رومانی رووخاندی که بقی خوی مه سیحی بوو ه ولی د ه دا له ټیمپراتوریه ته که ی دا هر ته وه و بټپه رستی ریشه کتیش بکاتو بسړیته وه. نه فلاټون ته نه ا قوتابی و بیرباریکي مهن نه بوو به لکو هونه رهنديکی نه ده بی خاوه ن توانا و کارامه بوو. نووسینه کانی له شیوه ی دایه لگدان و تیاپاندا سوځرات رولی پښه نگ ده بیني. له به رنه وه ی نووسینه کانی دایه لگن هه میشه زه حه ته تی بگه یت نه فلاټون گه یشته چ دهره نجامیک.

له دایه لگیکي به ناویانگدا که پی ی د ه و تریت (کومان) نه فلاټون تیروانیی خوی سه باره ت به دایوه ری دارښت. له چوارچیوه ی نه م دایه لگه دا نه فلاټون تیروانیی خوی بقی د ه و له تی کامل پښه کش کړیوه. نه و وتی شاریکي - د ه و له تیکی (ویلايه تیکی) پینچ ه زار که سی د ه توانیت باشترین شیوه ی حکومتی ه بیت، هینده گه وره د ه بیت به پله ی (الاکتفاء الذاتی) بگات به لام هینده ش بچووک د ه بیت که ه مووان به شداری چالاکی په کانی بکه ن، له به رنه وه ی عاقل و حکمت ته نه ا بناغه ی ته ندروسته بقی راهتپان، نه و وتی پتویسته عاقل و حه کیمان ه مشقیان پی بکریټ فرمانره وایی بکه ن و ریسا دروست بکه ن بقی ریتویننی ه موو نه وانی تر.

چینیکي جه نگاوه ر له وه رنښکاران، د ه بیت، به رگری له شاره که بکه ن له کاتیکدا خه لکه که ی تر

که به شیوه یه کی نسبی ناحسه کیم پتویسته له کنگلو و یوکانه کاندا ټیش بکه ن. تیروانیی نه فلاټون بقی شاری - د ه و له تی (ویلايه تی) کامل له وانه یه یاخود ده کړی کورت بکریته وه بقی دوو پښتیناری ساده، روون و به لکه نه ویست که خویان به لکه ی خویان د ه بن، نه وه شاریکه تیاپدا ه موو هاوړلای یه که له پیناوی به رژه وه ندی شاره که ی دا هر شتیکی زږد باش له باری دا بیت به و پی یه ی سروشت توانای د لوه تی، ده یکاتو هه میشه د لڅو شیش د ه بیت به نه دجامدانی نه و کاره و هه میشه یش بی ته وه ی له گه ل هاوړلای یه کانی دا یه کانگیریتته وه. له شاره کامله که دا، حکومت راهتپراوه یان پیک هتپراوه و کارده کات ته نه ا بقی مه به سنی پاریزگاری کړدن له هاوړلاییتی یه کی له و جړه و پاراستنی شاره که له په لامارو د لگبرکاری دهره کی و دوویه رکه کی یان ته فره قه ی ناو خوی.

نه رستوتالیس یه که م مروف بوو که میتو دی زانستی به کارهینا. نه رستوتالیس (۲۸۴ - ۲۲۲ پ.ن) قوتابی نه فلاټون و ماموستای تاییه تی نه لیکسانده ر (نه سکه ندنه ی) لاو، ماموستای ه موو زانسته کانی ریزگاری خوی بوو. له قوتا بخانه که ی دا که له باخچه یه که دا بوو - ناوی لیسپوم بوو. له نه سینا زږد جوری گرفته کانی له گه ل قوتابی یه کانی دا ده خسته به ر گفتوگو کاتیک ه موویان له ریزه وه کان دا لی ی کړده بوونه وه.

له وانه و کتیبه کانی دا، نه رستوتالیس بناغه ی میتو دی ته ندروستی خویندنسی دانا، له و میتودانه دا ټیمه سی هه ننگویان د ه ناسین: ۱- هه ننگوی یه که م بریتی بوو له خویندنسی نه و زانیاری یانه ی پښتر به د ه ست هتپراون و بقی نه و مه به سته نه رستو نه و کتیبانه ی کړکړده وه که له لایه ن نه وانه ی پیش خویوه نوو سرباویون، یه که م کتیبخانه ی گریکی دامه زانده.

۲- هه ننگوی دووه م بریتی بوو له تیپینی کړدن و خویندن. نه و له گه ل قوتابی یه کانی دا سه رنجی رووه ک، نازهل، جه ست ناسمانی یه کان و مروفیان د ه دا. بقی نه وه ی له هه لویستی و ره فتاری مروف،

له ژبانی سیاسي دا، ټیټگن، میژووی ده ستوری ۱۵۸ ده وله تی گریکبان نووسی یوه و لوی کولینه وه. ۲. دوا هه نگو، له و راستی یانه ووی ککرانه وه و ډیراسه کران، هه ولی ده دا بگاته دهره دجامی گشتی، میتوده کانی نه رستق تالیس بقی خویندن به شپوه په کی بنچینه یین هه مان شو میتودانه نه مرق له خویندن دا به کار ښی.

لینکلینه وهی نه رستق له گه رښون گه یان دی په نه و نه دجامی که نه و تیسره قبول بکات که هه موو شته کان له چوار توخم پټک ښی: خاک، هوا، ناگرو ناو. نه و وتی پټویسته چوار پرسیار سه باره ت به هه موو که رسته په کی که رښون بکریزو وه لام بدرینه وه. کی دروستی کرد؟ له چی دروست کرا؟ له چ شپوه په کی دا دروست کرا؟ بقی دروست کرا؟ نه رستق لینکلینه وه په کی له سر هه موو بواره کانی زانست ناماده کرد، هه رچه نده نووسینه کانی سه باره ت به زانستی فیزیایی که م بایه خ بوون، نووسینه کانی له سر شته زیندووه کان به تاییه تی له سر ناژولان تا نه مرقش ډیراسه ده کریښ. وه سفکردنی بقی شپوه کان و خووه کانی ناژولان کارکی نایابه به لام زانیاری سه باره ت به فیسفیلوژی هه ژاریو. کتیبه که ی له سر رووه که له ناوچوو.

له نووسینه سیاسي په کانی دا نه رستق خوی واپیشان دا که خاوه ن باوه پټکی به هیزه به شاری. ده وله تی گریک، به لام له گه ل نه فلاتون دا له و باوه په دابوون بقی نه وهی به رژه و ون دی هه مووان مسوگر بکریښ، پټویسته ده وله ت به کومه له یاسایه کی ریکبفرنت که له لایه ن هاوولاتیانی هه کیمه وه داده نرښ. نه و هه موو حکومته کانی به سنی گروپ پولیسن کرد: شاهه نشاهی، نه رستق کراتی (حکومت له لایه ن باشترینه وه) و کومون وټلیش (حکومتی ده ستوری). نه و وتی شانشین ده بیته هه مله که تی سته مکار له کاتیک دا پادشا به دواي به رژه ون دی خوی دا نه که ده وله ت دا ده که ویت، هه روه ها نه رستق کراتی ده بیته فرمانپه وایی که مینه له کاتیک دا له به رژه و ون دی

چینیټک هوکم ده کات، هه روه ها کومون وټلیش ده بیته به ډیموکراسی له کاتیک دا ته نه ا دواي به رژه و ون دی زوریڼه ده که ویت که مینه سه مرکوت ده کات.

به ډریژایی ژبانی نه رستق تالیس زور کتیبی نووسی له سر ژماره په کی فره و هه مه جوری بابته کان، سیاست، شپعر، ره وشت، فله سه وه زانسته کان، به روه مه کانی بناغی خویندن بوون له زانکوکانی سه ده کانی ناوه راست دا و ته نانه ت نه مرقش به روه مه کانی نه رستق کار له خویندنمان ده که نه زور بولری فیژیوون دا. پاش مرنښی، قوتابی په کانی ډریژمیان به نیشسه که ی دا، ککرینه وهی کتیب له سر بابته تی هه مه جوری.

پوخته تی نه م به شه

نه سینایی په کان نایدیای ډیموکراسی یان په رپه یی دا. نه وان خستیانه بولری پیاده کړینه وه له شمار. ده وله تیک (ویلايه تیک) دا که تیايدا هاوولاتیان لټپر سرلوانی خویان هه لده بولرډو پاش گفتوگزی تیرو نه سل له کومه له دا یاساگانیان په سه نده کرد.

به دابین کړینی موچه بقی نه وانه ی پوخته کانی کار کړینی گشتی یان ودرده گرت دهره تیان بقی هه موو مرقشیک، نه که هه ده وله مه ند، ره خساند خره تی نه سینابکات.

نایدیای ډیموکراسی نه سینایی په کان ریگی بقی نه و نایدیایه خوش کرد که ده بیته ناکلکی نیوان هاوولاتی په کان له لایه ن هاوولاتیه کانیا نه وه چاره سه ریکریښ. نه م نایدیایه ش دامه زانندی ده سته ی سویندخوره کانی لی که وته وه که هه لایه نیکی ناکلک ده یوانی له به رده می دا نیفاده و شایه تی خوی بدات و کتیه که ی روون بکاته وه. نه وانه ی سکالایان ده کرد وه که سوقرات به رگری له خوی کرد. به زوریڼه ی ده نگ هوکمی که له لاله ده کرا.

نه سینایی په کان سه رقالی زور پیشه بوون. زوریه یان جوتیاربوون، هه نډیکیان بازرگان

شانوگري شيعري مه زن گه يشتو ته ده ستي
 نيمه. هه نديك له و دراما يانه نه مرق بهرهم
 ده هينرين. نووسه راني په خشان ميژوو، و تار و
 وتاري هه لسه في يان نووسى. په كه مين
 هه يله سوو هه كاني گريك له سروشتي گه رږون
 كولينه وه. زكريان زانباري زانستي يان
 پيشيني كړو به ده ست هيتا. هه يله سوو هه كاسي
 دواتر سروشتي گه رږون، شوي تي مروز
 له سروشتو سروشتي ژباني باش. كه ده بوايه
 وه كه نه فلاتون له فايديرس دا نووسى له جواني،
 گوجان و راستي دا بنوړي ته وه. د پراسه كړد.

په لومړني كسان

۱. ده يم: په كه په كي نږدې د لېه هكړيني نه نتيدي
 د نړينه له ولايتي گريك كان دا.

۲. نه م پاهه به شي پېنجه له كتيبي

From the history of mankind from early
 times to the present day. new york - 1954

بوون و هه نديك شپيان هونو رمه نږبون.
 هاوولايتيان و بياني په كان له زږد بازگاني دا نږشيان
 ده كړد، زږد جار شان به شاني په كترې، زږدي ي
 نږشه كان له لايه ن كړي له كانه وه نه نجام ده دران
 كه نه وانښ له بهر امبه ر خراب مامه له كړيني دا
 پاريزد او بوون و زږد اريش نازادي په كي بهرچاويان
 پي ر هوا ده بينرا. بازگكانان گه شتي ده رايي يان
 ده كړد بډ به نډه ده دوو ده كان بډ نه وه ي زږو
 شه رابو بهرهم مي نوكانه كاني نه سينا بفرق شونو
 دانه وړله و نه و شتانه ي تر به پي ن كه باز اريان
 هه بوو. بازگكاناني ولايتي تر ده هاتن بډ نه سينا
 تاشمه كه كانيان بفرق شون و بهرهم مي نه سينياني
 بگېن بډ ماو هه كي كورت نه سينا مه لېه ندي
 نابووي جيهاني خړد او او بوو.

نه سينياني په كان كړه كانيان فيزي خويندن
 ده كړد هينده ي ناموازه كانيان رڼگه يان پي بداتي
 كه ساني پشت به خړبه ستروونو وه كه هاوولايتي
 به شداري بگېن له حكومه تدا. دايكان كچه كانيان
 فيزده كړد بډ نه وه ي بزاتن چاوبديزي ناو مال بگېن.
 چالاكي ژنان زياتر له نږو چور ديوازي مال دا
 قه تيس بوو. ژباني نه سينياني په كان زږد
 كړمه لايه تي و به شي زږديشي له ده رموه بوو.

گريك كان زږد خولو ه نديان (نږينه و مي نږه)
 ده په رست كه زږد دلسوزانه په يوه ستي ژباني
 زږدانه ي خويان و چالاكي په كاني هه موو زږديكيان
 كړد بوون. له و باوه په دابوون كه نه و خولو ه ندانه
 شيوه ي مروفان هه بوو و بهو شيوه په يكه ريان
 بډ دروست ده كړن وه په يكه ريان بډ خويان
 دروست ده كړد له و باوه په دا بوون نه و خولو ه ندانه
 پيوستني يان به مال هه يه تيايدا بږين بږيه
 په رستگايان بډ دروست كړن. له بنياتقناني
 په رستگان دا. نه سينياني په كان شيواري نوښان
 له بيناسازي دا په ر ه پيدا كه تانيستاش د پراسه
 ده كړي و به كار ده هينريت.

نووسه راني گريك شيعرو په خشان يان نووسى.
 شاعيرياني داستان، لږيكو شانوگري شيعري يان
 نووسى. زږد داستان و شيعري لږيكي جوان و

جاری گەردونی مافی مرقوف،

بانگەوازیکی گەردونییه یاخود بەرەمیکی خۆرئاواییه؟

■ نووسینی: مەریوان وریا قانیع

● و: گۆردان بابا عەلی

کۆلتوری یان نایینی پێکھانی گروپە کە ئەو
هەڵدانی ئەو کاتی کۆمەڵگای نۆنەتەوی
پیشان دەدات بۆ زامکردنی بەجیهانی بوونی
دەقە کە رۆلێن لەسەر وی سنۆرەکانەو؛ دیدی
کە سنۆرەکان تێپەڕنیت.

خوێندنەوێکی باشی بانگەوازی کە نیشانی
ئەدات کە نووسەرانی دەقە کە ناگاداری ئەو بوون
کە شانس و توانای پراکتیزەکردنی مافی
نوسراوەکانی ناو بانگەوازی کە شانس و توانای
کەم بوو. هەریەکەش دەقە کە یان وە
بەرنامە یەکی مۆراسی و ئیتیکسی دەرشتووە،
بەرنامە یەکی کە مرقافیەتی لە هەموو کاتێکدا و
هەر وڵاتێکدا هەڵدات بگەڕێتەوە سەری. بەلام

پەنجە ساڵ لەمەوێر هەشت دیلۆمات لە
پاریس پێکەو کۆبوونەو بۆ نووسینی ئەو
دەقە ی پاشان ناوی لێنرا "جاری گەردونی مافی
مرقوف". ئەو هەشت دیلۆماتە لە وڵات و کیشووە
کۆلتوری جیساوازی هاتبوون. خەلکی
ئۆسترالیا، چین، فەرەنسا، شیلی، بەریتانیا،
لویزان و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بوون.
ئەو هەشت کەس بە درێژایی نووسال خەریک بوون
تا ئەو سی ۲۰ بەندە ی بانگەوازی کە یان دەرشت کە
سی (۲) لاپەرە یە دەبێت.

بە پێکھانی گروپی دیلۆماتەکاندا دیارە کە
هەر لەسەرەتاوە ویستراوە رنگا لەو یگرت
بانگەوازی کە بێتە تراپیسیرنیک تاییەتی

ههشت وولاتی ئه ندامی
 نه وکاتی نه توه به کورتووه کان
 خویان له دهنگدان کیشاوته وه،
 نه وولاتانهش بریتیبوون له
 سعودیه و نه فریقای باشوور و
 ولاتی بلوکی سۆشیالیستی.

ولاته سۆشیالیسته کان که هیچ
 جۆره ئازادییه کی بلوکرینه وه
 ئازادی سیاسی و مافی
 سه ره تاییه کانی تسری
 هارولاتیانیان نه ده ناسی،
 بانگه وازه که یان ره تکرده وه،
 به و به هانایه ی که گویا
 به رنامه به کی بۆرژوازیانه وه جگه
 له هه ولدانیك بۆ پاراستنی
 ئاسایشسیسی سیستمی
 سه رمایه داری "هیچی تر نییه.

سعودیه، که نه یده ویست زیان
 له ده سه لاتی نوخبه ئایینییه که ی
 بکه ویت، بانگه وازه که ی به
 به هانه ی ئایینی و کولتوری وه
 ره تکرده وه. سعودیه کان پتیان
 وابوو که بانگه وازه که له گه
 ئیسلام و نه و دنیا یه ی ئیسلام
 پیشنیاری ده کات نه ده گودجا.
 ههروه ها نه فریقای باشوور
 که تازه سیستمی ئاپارتهایدی،
 ره گه زیهرستی، داهینابوو،

نه یترانی خوی له بانگه وازه که دا بدۆزیتوه.
 نه و به هانه یه ی له هه رسی حالته که دا
 هاویه شه بۆ ره تکرده وه ی بانگه وازه که، نه وه بوو
 که گویا نه بانگه وازه کاراکته ریکی جیهانی
 نییه و راسته وخو ده قینکه پابه ندی چین، کولتور،
 ئاین یان ره گه زکی دیاریکراوه. لیژه وه نه م

Danezana Gerdûn ya Mafên Mirov

جاری گهردرونی
 مافی مرۆڤ

INSTITUT KURDE DE PARIS
 FONDATION FRANCE-LIBERTÉS
 F.I.D.H.

له گه ل نه وه مو وه ولاته شدا بۆ داپشتنی
 ده قه که وه کۆکیومه نتيکی جیهانی و
 سنوویه زین، که چی هیشتا هه ره خنه ی
 لیگه راوه و دژایه تی کراوه و به به ره می
 که لتووریکي دیاریکراو دانراوه.
 به که مین ره تکرده وه ی ده قه که له کاتی
 به که مین پیشکه شکر بنیدا بووه له سالی ۱۹۴۸ دا.

دهقه ناتوانیت خوی و نیشاندات که دهقینکی
که ربونییو له سهراسهری جیهاندا دهچیت.

نیتستاش، په دجا سال نوای ده رچونی نهم
بانگه وازه، هیتستا نه وچوره ناپه زایی و
به ره له ستیانه هر به هیزن، به لام به جوریکی تر
له زار وده سازی و له چوارچیو ده کی تیوری
جیا وازدا پیشکه شه ده کړین. ره خنه له جایی
که ربونیی مافی مرقف، وه "کیونینمان
Kunnenman" ده لیت، ده توانیت به گشتی
بکرت به سې به شه وه:

۱. ره خنه ی کولتوری

۲. ره خنه ی تیوره ی ریژه که رای

۳. ره خنه ی پوست مؤدیرنیزم.

من له م ووتاره دا له نوو جوره ره خنه ی
په که مو نووم ده سویم. جوری سیهم، واته
ره خنه ی پوست مؤدیرنیزم، وازی لیدینم، چونکه
به پای من نهم ره خنه په هیج شتیکی جه وهری بقی
نه و دو گروه ره خنه یه تر زیاد ناکات و
له زوری کاتدا ته نها نوپاره کړنه وه ی
ره خنه کانی دیکه په.

ره خنه ی کولتوری و ریژه یی له بانگه وازه که ی
مافی مرقف، له ویتو ده ستپنده کات که گویا هر
گروپیک پاشخانی کولتوری خوی هیه و نه و
که لتوره ژبانی نه و گروه ده ستپشاند ه کات. بقی
نمونه نه وه ی بقی "کولتوری ریژناوایی"
ده لوت و ده گونجیت، رهنگه بقی کولتوره کانی
دیکه نه گونجیت. نهم ره خنه په بانگه وازه که
له سهر بنه مای نه وه وه رنده کانه وه که گویا
نهم بانگه وازه له گه ل پاشخانه کولتورییه
جیا وازه کاندایه کنگریتته وه. گویا بانگه وازه که دژ
به ترادیسیتی، بیرویی چون و ه مو نه و
به هایانه په که سهر به کولتوری ریژناوایی نیین.
هم له ریژناو او هم له ده ره وه ی ریژناو ادا
ره خنه ی کولتوری له جایی که ربونیی مافی
مرقف گیراوه. له ده ره وه ی ریژناو به هانی

کولتوری به تاییه تی له لایه ن ده سه لاتداران و نه و
رؤشنیرانه وه گیراوه که له خزمه تی
ده سه لاتداران دان. نهم ده سه لاتدارانه به ناوی
کارا کتوری "خویی" و "تاییه تی" کولتوری
ترادیسیتی خویانه وه دژایه تی بانگه وازه که
ده که ن. بقی نمونه پارتی به عس له عیراقدای به ناوی
کارا کتوری تاییه تی و ده گمهی نه ته وه ی
عه ره به وه، نه که هر ته نها بانگه وازه که ی مافی
مرقف، به لکو دژ لایه تی تری دیمو کراسیانه ی
نه ندیشی مؤدیرنه ی ره تکریتی وه. له هیج
شویتیکی تر له جیهانی عه ره پیدا وه عیراقی و
جه خت له کولتوری خویی و تاییه تی عه ره ب
نه کراوه. پارتی به عس سنووریکی دژ ناشکرای
له نیتوان عیراقی و نوبای ده ره وه دا کیشاوه، که
له کژتاییدا بقیته هوی نه وه ی نوبای ده ره وه وه که
نورمنیکی گه وده ویتا بکات. نهم جه مسهر
که راییه په پگیره له سهر عیراقیه کان ده سال
جهنگو ملیونه ها قوریانی که وت. ره تکرینه وه ی
که لتوری نهم ده سه لاتدارانه بقی به یاننامه که
له کاتیکدای که خویان به و چه که کژمه لکوزانه
پرچه که ده که ن که به ره می خورناوان و
له خورناو او هیتراون. له کاتیکدا که تیپوانین و
بؤچوونی ده سه لاتدارانی عیراق به رامهر ریژناوای
تیپوانینیکی خراپ بوو، که چی هه مان نه و
ده سه لاتدارانه خویان له به غداد شتومه که و
کالاکانی ریژناوایان به کار ده هیتا و تا نیتستاش
به کاری دینن و له پشوو ده کانی شیاندا ده چون بقی
که نار ده ریاکانی ریژناوای.

جکه له مانهش له بازایی ره شدا له عیراق
به به رچای ده سه لاتدارانه وه فلیمه سیکسیه
ریژناواییه کان و کژفاره سیکسیه کانی وه که
"Play Boy" ده فرق شران و بلوده کرانه وه،
به لام سن لاپه رهی جایی که ربونیی مافی مرقف
قه ده غه بوون.

بەلام ئەو ھەر تەنھا دەسلەتداران و
 رۆشنپەرەكانيان نيين لە رۆژەلات كە ئەم
 بانگەوازە وەك بەرھەمی كولتور و تەربىيەى
 رۆژئاوايى سەپردەكەن. بەلكو رۆر لە رۆشنپەرەيانى
 رۆژئاوايىش ھەمان ديد دەويارە دەكەنەو كاتێك
 بانگەوازەكە وەك بەرھەمىكى يەھودى - مەسىحى
 سەپردەكەن. تازەترين دەقیك كە لەم ماوەیەدا
 خوێندومەتەووە بەم تێرۆانیفە نووسراوە،
 وتاریك بوو لە رۆژنامەى "Trouw" ی ۲۸ - ۱۱ -
 ۱۹۹۸دا بوو (۱). نووسەر لەم ووتارەدا
 پەيوەندىكى راستەوخۆ لە نێوان بانگەوازەكە و
 دە نامۆزگارىەكەى يەھودىەتدا دەخاتەروو.
 ئەم جۆرە ديدە پێى وابە، وە رۆزگار
 بە نانا شىكرایى، كە كولتورەكانى ديكە كەمتر
 شارستانى و كولتورى رۆژئاوايى تەنھا كولتورى
 مرقۇنستانىە. لە پێشچاوى من ئەم جۆرە ديدە
 ھىچى زیاتر نىيە لەو ديدە یۆنانىە نێرینەى كە
 جیھانى دەگرد بە دوو بەشەو: لە لایەك
 یۆنانىەكان و لە لایەكى تریشەو ھەموو ئەوانەى
 یۆنانى نەبوون، بەرەبرەكان.

ئەو پرسىارەى دەبێت لێرەدا بپرسیت ئەو یە
 كە ئایا بە پێى ئەم بیروىچوونە، ئەو جیواوایى
 كولتورىە گرنگانە چىن لە نێوان رۆژئاواو
 بەشەكانى ترى جیھاندا؟ پێش ئەو ی وەلامى
 ئەم پرسىارە بدەمەو پێویستە تێبینىەك
 دەربارەى زارلەو ی "كولتور" بەوشێوەیەى لەم
 پرسىارەدا بەكار دێت، بخەمە بەرچاوى. لەم جۆرە
 ديدەدا زارلەو ی كولتور وەك شىتىكى نەگەر
 سەپردەكەیت، وەك نامۆرى كۆپىكرىن كە
 مرقۇناتىك بەرھەم دەھێنیت لە ھەموو روویەكەو
 لە یەك دەچن. كەلتور لەم ديدەدا نەگەرێكە كە
 جەوھەرىكى جىگەرى ھەبەو دەستىشانى
 ئەو دەكات كە نىسان چىو چۆنەو بەچ
 شێوەیەك ھەلسوكەت دەكات.

ئەم ديدە كولتورىە، كە دىتىكى
 كەلتورالىستىە، جیواوایىەك لە نێوان رۆژئاواو
 بەشەكانى ترى جیھاندا پێشنىار دەكات كە لادن

لێى مەحالە. گوايا ئەم جیواوایىەش لەو
 جیابوونەو یەدا دەردەكەوێت كە تاكو گروپ
 لە یەك دی جیادەكاتەو. لێرەدا واپشنىار
 دەكەیت كە گوايا "كولتورى رۆژئاوايى" و
 لەگەڵشیدا جارى گەربونى مافى مرقۇلە سەر
 بنەماى تاكە كەسەو بىناكراو، لەكاتێكدا
 "كولتورى رۆژەلاتى" لەسەر بنچینەى گروپو
 بەرژەوەندى گروپ بىناكراو.

بۆ ئەو ی ئەم بۆچوونە بخەمە ژێر
 پرسىارەو، جارىكى دی دەگەرێمەو سەر
 نموونەى عێراق، چونكە من لە عێراقەو ھاتووم
 بە شىتىكى رۆژى ژيان لە عێراقدا برىوتەسەر. پارتى
 بە عس لە عێراق بە بەھانە كولتورىەكان ھەموو
 جۆرە بىكرىو یەكی دیموكراتىانە
 رەتدەكاتەو. بەلگەو بەھانەكانى بە عسش بۆ
 ئەم رەتكىو یە ئەو یە كە ئەوان ھەرچى زیاتر
 جەخت لە گروپ و قازانجەكانى گروپ دەكەن.
 بەلام ھەر كەسێك زانیارىەكى سەرەتایى
 دەربارەى عێراق ھەبێت، دەزانیت كە وولاتىكى
 فرەجیواوایى و ھىچ گروپىكىش لە عێراقدا ئەو
 مافە سەرەتایانەى نىيە كە لە كۆمەلگایەكى
 تەندروستا گروپەكان دەبێت ھەیانبێت.
 بە پێچەوانەو ئەو گروپانەى رۆژێك لە رۆژان
 خەونیان بە لایەنى كەمى ئوتۆتۆمىیەو بىنىو،
 ھەموو جۆرە مافىكان لێزەوتكراو و
 بەشێوەیەكى سىستەماتىك قەكراون. لە عێراقدا
 ھەم مافەكانى تاكو ھەم مافەكانى كۆمەل
 بە ھامەنشێو پێشیل كرلن و بە بەردەوامىش
 دەكرێن.

جگە لە مانەش، مەحالە پتوانىت مافە تاكە
 كەسىەكان و مافە ھاویەشەكانى گروپەكان لە یەك
 جیابكرێنەو. من ھىچ نمونەىەكم بۆ نادۆزێتەو
 تیایدا ئەو نىشانىدات كە مافەكانى گروپ زامن
 كرلێت، بێتەو ی پێشەوخت مافەكانى تاكە
 كەس پارێزدا بێت. لە ھەر كۆى مافە تاكە

كەسىپىيەكان پېنسىيەل بىكرىن، ئەمما مافە ھاۋىيەشەكانىش بە ئەندازەيەكى گەرە پېنسىيەل دەرگىزىن. لەمەر شوپىنكىش مافى گروپەكان پېنسىيەل كرايىت مافى تاكەكانىش پېنسىيەل كرلوه. جياكرىنەۋەى مافە تاكە كەسىپىيەكان و مافە ھاۋىيەشەكان ھەمىشە بەھانەيەكى بېمانايە بۆئەۋەى زۆر بەئاسانى ئازلايى تاكە كەسىپىيە ھەۋالەتتېيان زەۋەت بىكرىت.

ھىچ كاتىكىش ئەۋەندەى ئىستىنا گروپ لەكۆمەلگا رۇژئاۋاييەكاندا ئامادە نەبۇرە، ئىستىنا لەۋولاتانەدا گروپ بۆ ھەمۇر جۆرە چالاكىەلى ھەلسوكەۋىتىكى ئىنسانى ھەپە لەھەمانكاتدا كە تاكەگرايىش لەۋپەرى گەشەۋ ئامادەگى خۇيداپە. لەدەرەۋەى رۇژئاۋاشدا، بۆ نەۋە لەغىرلادا، چەندە تاكە تاكەگرايى غائىبە بەھەمان ئەندازەش گروپى جياۋلز غائىبەن.

شىتېك نىيە ناۋى مافى مۇقى رۇژئاۋايى و مافى مۇقى رۇژھەلاتى بىت، يەك ماف ھەپە ئەۋىش تەنھا مافى مۇقى ھىچىدى. گرنگىرەن پەيامى جاپى گەرىۋىنى مافى مۇقى، ۋەك "Femando Savater" لە كىتەپكەپدا "كۆمەلگەيەكى باش" دەلەت، بىرىتە لە: "مافە گەرىۋىنىيەكانى مۇقى پېنسىيەرى ئەۋە دەكەن كە مۇقىەكان مافەكانى يەككى دەسەلمەتن سەرەپى جياۋازى نىۋان گروپەكانيان: مافەكانى مۇقى ئەۋە پېنسىيەرى دەكەن كە گرنگىرەن شىتېك ئەۋەپە كە تاكىكى ئىنسانى بىت نەك كەسىك سەر بە رەگەز، نەتەۋە يان كۆلتۈۋىزىكى تايىت".

مافەكانى ھاۋالەتتېيان و مافە سىياسىيەكان بەشىۋەپەكى باش لەبانگەۋازەكەدا دەرلەزىلەۋىن. زۆر رىكخىراۋ دامودەزگا ھەن چاۋىتەرى لەئامادەيى راستەقىنەى ئەم ماھانەيان پېنسىيەلكرىن و ئەتكرىنەيان دەكەن، ۋەك سىازمانى لىبېۋىزىنى نىۋەتەۋەپەى "Amnesty International". بەلام لە راستەدا مافە

كۆمەلەپەتى و ئابۋورىيەكان زۆر باش دانەرلەزىلەۋىن. رەخنەكانى جىھانى سى ئەم خالە رەۋاپە. بۆ نەۋە سەگىك لە ھۆلەندا ژيانىكى باشتەرى ھەپە لەئەندازىارەك لەسۇدان. ۋەك قەشەى ھۆلەندى بەناۋيانگ "Musken" دەلەت: "ھەژاركرىنى نەخشە بۆكىشراۋ كەمەر تونوتىز نىيە لەسەر كۆتكرىنى سىياسى".

ھەنۋەكىي بۈۋى ئەم لۆكىۋەنتە مېژۋىيە، لەئىستادا زۆر زۆرە لە ھەنۋەكىي بۈۋى ئابدۇللاقجياكانىز. جاپى گەرىۋىنى مافەكانى مۇقى سەرەپى ھەمۇر سەختىيەكان بەرپۇرەپە بۆئەۋەى بېتە بەرنامەپەكى مۇرالىي گەرىۋىنى كە ئامادى پاراستىنى بەھاۋ گەرامەتى ھەر مۇقىكە(۷).

بەرلۆز:

(۱) Trouw يەككە لە رۇژنامە سەرەككەپەكانى ھۆلەنداپ. كاك مەريوان خۇلى بۆ مارەپەك لەم رۇژنامەپە كارىكرىۋە ئىستاش ۋەك زۆرنالېستىكى سەرەخۇ روتارىيان بۆ دەنۋوسىت، كە زىاتەرى بابەتەكانى دەرپارەى كوردىستان و غىرلوق ناۋچەى رۇژھەلاتى ناۋەراستە.

(۲) مەريوان رۇيا قانچ ئەم ۋقارەى بۆ يەكەمجار ۋەك موحازەرەپەك لە ۷ - ۱۲ - ۱۹۹۸ دا لە ھۆلى "Vrijhof" لە زانكۆزى "تۈپتە" لە ھۆلەندا پېنسىكەش كرىۋە. ئەم موحازەرەپە يەككە بۈۋە لەۋزىرە موحازەرەنەى بە بۆنەى تېپەرۋىنى پەدجا سال بەسەر نۋوسىنى "جاپى گەرىۋىنى مافى مۇقى" - دا لە ھۆلەندا پېنسىكەشكرىۋە. پاشان ئەم موحازەرەپە لەگۇلارى "Inter Disciplinair" ى كۆلەزى ئىدارەى زانكۆزى "تۈپتە" دا ژمارە ۱، سالى دەپەم، بەرۋارى شىۋىياتى ۱۹۹۹ بۆلۈكرلۈتەۋە.

لله عبي كملانه

■ اميرى هاو چارخى قلاى قلاى

■ چاقل ده قيقى نوسكال واپل

■ ايشيلوى زير ياران (نيرست هه مهنكوای)

له شیعری هاوچه رخی فینله ندییه وه

• و: شیرزاد حسەن

وژە ی شانلو که له وینه و خوازه کاندایه ته قیتوه، ده کرێ بلێن فهرمهنگی شیعری (نه ندرسن) ناخواری پاک و خاوی بێ، فهرمهنگی تیکه له، وینه و خوازه زۆر تیکه له کانی له دنیای دهره وه و سروشت قهرز دهکات، له زانسته سروشتی و کۆمه لایه تییه کان، هه ندێ جاروو له روتنه لکاری (abstract) دهکات و هه ندێ جاریش به ته وای بونی خاک و خۆلی لێ دێ و به رجه سته یه، تیکه له له ریتمی (جان) و داپه شته ی قسه زۆر بازارپییه کان، دهری پینی ها که زایی کهسانی زۆر ره شوکی، تا دهگا به شوهرپوونه وه هه لپه نجان مانا رۆحیه یه کان، شیعری ئه م زاته چینی تیکه له خه یال و نه زمونی ساده ی ژیا نی رۆژانه، هه ندێ جار، له شیعره کانی دا هه ست به و سه رمایه ده که یه که مرقه تیک هه سته ی پێ دهکات نه و

ئه مجاره یان مه به ستمانه شاعریکی هاوچه رخی (فینله ندا) به خوێنه ران بناسین، که ده کرێ بلێن ئاو وه وای شیعره کانی نه وه ندیه به ئیمه ناشنا نه ی، شاعریک که هه نووکه ئه ندای په رله مانه، پیا نۆزه نه، پزیشکی دهرونه، رۆمانتوسه، سه رنوسه ی یه کێک له گۆزاره هه ره به ریلو و پێشه نگه کان بوو، جگه له وه ش که تا ئیستا وه زیری که لتووری فینله ندی یه.

ئه شاعیره به رواله ت هێمن و له ناخدا قه له بالغ - (کلاس نه ندرسن) ه. ئه م زاته به چه ندین گه مای جوانی هونه رو نه ده سه وه سه رقاله. سه ره تای هه له کانی بلاو کړنه وه ی ده که ریتوه بۆ سالانی (۱۹۶۲). له و ساوه تا ئیستا هه فده دیوانه شیعرو سێ رۆمانی بلاو کړنه وه. شیعره کانی خالی نین له هێزو

و هخته ی له ناو به فردا رهق ده بیته وه، نه م باس له ره قیوونه وهی مرقف و پاساری ده کا، ته نیایی که سه کان و په یکه ره کان به یه که ده چویتی، باس له به شه خته بوونی رزج و جهسته ده کا، له شبعره کانی نه ودا گویت له و گریانه خنکاوه نابن، نه که له به رنه وهی که سه ته نیاو ماندووه کان ناگرین، به لکو فرمیسه که کان له سه روومه ته کان به ستوویانه و نایه نه خورای، خه می ته نیایی و دونیای پر له به سه له که کردوونی به په یکه.

بایه خي (نه ندرسن) به خه لکو کومه لگا بایه خيکی به کجار گه ووه مرقف دقستانه یه، هر له سه ره تاي ته مه نی خویوه واهاتووه تا بکری مه زتر و قوولتر بۆته وه، هر نه و خه می خه لکه ش بو وای کرد ببی به نه ندامیکی کارامه ی په رله مان و له ولاره ش هر یق دلخوشی له بۆنه کاندان مؤسیقا بژهنی و سه ما بکات، نه م پیاو یکی خاوه ن په یامه و ره وان ناسه و له ولاره به ریمتی (جان) ده نووسی.

یه که م دیوانه شیعر ی (نه ندرسن) هه مان سال (۱۹۶۲) بلاویقوه که نیایدا بوو به پزیشک. بوو به یه کیک له پتفه نکه کانی تازه کردنه وهی شیعر ی فینله ند - سویدی. یه کیک بوو له نه ندامه چالاکه کانی نه و بزافه ی که شیعریان له سته می رۆحی شوانکاره یی رزگار کرد، بانگه شه یان بۆته وه کرد که ده بی شیعر چیتر دووره په ریز نه وه ستن، ده بی خۆ له کتفه کومه لایه تی و رامیاریه کان هه لقور تپتن، واز له و نه غمه رۆز زالی (لیر کییه ت - غنائیه ت) بیتن، به ته نها هونه رسازی و جوانکاری نه کات به نامانچ، به لکو له بری نه وه روویکاته کومه لگا و جیهانی دهره وه، ده کری بابه ته کانی شیعر جیهانی شوانکاره یی یان شارستانی بین، هر به هه مان نه ندازه و زه خم، ده کری فهره نگی شیعر پر بی له مانا بالاکان، تیکه ل، له ولاره ش باپرین له وشه و ده سه ولاره ی وا که به رله و قوناغه شیعر به پیسی زانیوه.

(نه ندرسن) ناراسته ی شیعر ی (فینله ند - سویدی) گۆپی، یه کیک له خاسیه ته گرنگه کانی نه وه بوو که روو له واقیع و نیمه نی ژبانی رۆژانه بوو. جگه له وده ش که نه م سه ریه ستنی دا به شیعر که بۆخری ببی به پالوکه، لای نه م چۆن دوو ماده ی کیمیاوی تیکه ل ده بن و ره گه زکی دیکه به ره م دپن، ده کری وشه کان هاوکوونی ره گه زه کیمیاوییه کان بن. لای (نه ندرسن) تیکه لکردنیکي سه یر له نیوان نه وهی زانستییه و نه وهی که کومه لایه تی: هه یه، ده کری شیعر شویتی به یه ککه یشتنی هه مو وشته دژ به یه که کان بین، ده کری جن ژوانیش بین:

به دیدنه ییه که ده ست پین ده کات
دیدنه ییه که گرنگ نییه - نه و دوو که سه ی
که به یه که ده گن
که تۆ ده سه کانت کراوه ن
منیش باوه شت بۆنه که مه وه

له کۆی نویسه کانی (کلاس نه ندرسن) دا جۆره روانینیکی ره خنه گرانه به دی ده که بین، ره خنه یه که که ناراسته ی کومه لگا کراوه، نه و له جوانی یه کانی - ده وله تی خۆشگوزه رانی - تپده گات، له هه مان کاتیشدا باسی مه ترسی یه کان و ته له زگه کانی نه و جۆره کومه لگایه ش ده کات، شیعره کانی پین له ته وس و پلار، قسه له سه ره له وه شانه وه و لیکترازان ده کات، هه ندی جار شیعره کانی بار ده کات به په ندو حیکمه ت، هه ندی جاریش فانتازییه کی واقیعی. (نه ندرسن) قسه بۆ هه موومان ده کات، به سه ر ده ریاکاندا هه لده فپو ده گاته ئیمه، ده کری خه لکی سه ر به که لتووری جیا چپزی لته وریگرن، جا نه و چ رۆز زاتیانه به نیو خه می خۆیدا شوپیتته وه، چ خۆ له خه مه رامیار یه کان تپوه بگلیتن، چ وه ک پزیشک بپوانیتته دونیایان وه کسو باوک/ کوپ/ عیشقبار/ سیاسه تخوان

هاونيشتمانيهك... هر كامه يان بئ، ئەم بە رۆحى
پياوڭى شار نشين دەنگ هەلدەبئ، لە هەموو
حاله تەكانيشدا بەبواى وڭنەى خۆيدا دەگەئ
لەئىو ئەو خەلكەدا، لە وڭنەى خەلكيش دەئىو
وڭنەى خۆيدا.

(ئەندرسن) سەر بە ئەو يەكە هەر لە
مەدالى يەو تالاوەكانى جەنگى بوو مى جىهانى
چەشتوو، رۆژانى بۆمبارانى لەيادە، خۆ
شاردەو ئەزىر زەمىنەكان، بىننى مىرگى
هەزان، بەفەرمانى وژەو توانا وڭنەى مەدى
رۆحى كەسەكان، ئەم لە يادى ماو ئەو رۆژانەى
لە شەپە گەورەكاندا - فەيلەند - بوو بە
پيخوستى ئىوان جەنگاوەران.

(ئەندرسن) ئەو جۆرە شاعىرەشە كە
ئەو نەدى بۆ بە دياردە ئىزەوكانى كۆمەل
رەختەى هەپ، بە هەمان ئەندازەش قەسە لەسەر
خۆى دەكا، هەندى جار رەشچىنانە دەوئ
هەندى جار بەبۆپەى مەزاقەو هەيش
دەكات. گرنگ ئەو يەكە بزانين (ئەندرسن)
بەبواى بە بئ دەنگى نىيە، ئەم ئاچار
تەقاندەو مى هەستەو نەستەكان بە پيويست
دەزانى، بۆ دەربەريش بەبواى وابە كە ئەو پەپى
سەريەستى دەمانگەيەن بە كەمالى شىعرو ژيان.

وێك ئەو مى هەچ رۆى ئەدەبى

لەمەره... لە باخچەى ئەم ئەخوشخانەدا
چى زەردى سوز: ئەو شاو هەن..
مەن كۆيان ئەكمەرە
دەيانخەمە ئىو گەلنەم و دەيانەمەرە مائى
ئەسا دەبين چۆن دىوارەكانى ئىو ژوورەكان
رەنگى رۆناهى هەلدەمەن
زۆر نەزىك... هۆ لەو ئىدا... لە ژوورەكى لاتەرىك و داخراو
كە كەسەك شىتەنە سەر بە دىوارەكان دا هەدا
دەئىو خەونى مەيشدا پاسەوانىك، خويندەوار..

دەرگا لەسەر خۆى كەلەل دەدا

هەموو ئەوانەى كە لىزە كەوتوون

لەو بېرەيدان كە ئەم زستانە ناژن

مەن ئىنجانەيەكى پەر لە گياو و گۆلى و شەكەبەو

خۆمیان پيشان دەدم

كەلەو ئىنجانەدا كۆمەلە بوو نەو مى زۆر چكۆلەم چاندوون

يەكەك وا زەن دەكا

كە ئەم بوو نەو مەلە چاوەرەى باران

ئەوان هەر هەموو دەچنەو سەر ئەو كارانەى

كە دەيانكرد

هەروەك بلىي هەچ رۆى ئەدەبى..!

(ئەو شەرى كە پەپى دەوتەئ هەلسەنگى)

مەن بەناو شارى (هەلسەنگى) دا دەگەرم...

بەئىو خەلكىدا.. بەئىو پەيگەرەكانىدا

بەئىو سەگەكانىيان.. بەئىو تەنبايى ئەواندا

لەناو هەموو ئەواندا مەن بۆ خۆم دەگەرم..

بۆ خۆدى خۆم..!

مەن دەرگى ئەكمەم... دەرگى تەنبايى ئەوان

كە هەندى جار چۆن سەردەكاو دەبى بە گریان

گرىانىك تارادەى دەرزان

هەوارو نەزەو دادو فەغان

مەن دەبينم كە چۆن تەنبايى سەردەكا

ئەو كاتەى شار قەلبا لەفتەر دەبى

خانوو كۆنەكانىش لەبشت پەردە داوارەكانەرە

بەدەقەتەرە لىكەدى رادەمىن

ئەو خانوو كۆنەنى و ن دەبى

ئەو و مەختەى تازەكان رۆو و ئاسمانىكى تارىك

بەند دەبى

تا بىن بەرزو بەرزەر...

تەبى پەر قەلبا لەفتەر..

مەن ئەم شارەدا كەسانىك دەبينم.. كەسانىكى بىن ئاسفە

بىن هۆدە بەر ئاودا دەسوورەنەرە..

دەرمان بىن ئەو مى هەچ بىبين

ھەندى جارىيەتكە ئەمەشامانە..

لەبىرىمما قوت دەپتەرە و دەپىرىمى:

ئەينى مەن كىم؟

ھى كىم..؟

بۇ كۆي مەل بېنىم..؟

بەخىندىمەك ئۆمەكەنم لىكىدى دەتەزىن..

خەندىمەككى ئۆستانە

رەئى بىمارستانىكى نىشان دەندەم..

سىفناخ لە خەلىكى

لەوئىدا ئاۋنورسى دەكەن (ئارمىيەكى پىن دەپەخىشەن

ئارمىيەك بۆتەنىيى

كارىتىكىش..

كە تىيىدا ئورسارە ئەم كىرە

بۇ كۆي بېچى

ئورسارە كە ھىچ باۋەرنىكى ئىرە

ھىچ كەسنىك

جەگە ئەم شارە گەۋرە..

سەر بە ھىچ كەسنىك ئىرە

ئەم شارە كەئازاننى ئەمى تىا دەئى

ئەم شارە كۆي بە تەنىيى ئەم ئادەت

بەلكو رەئى ئەجزاخانە..

رەئى بىمارستانى نىشان دەدا

يان گۆرنىك لە دەروەى ھەرنىمى ھەر ھەمور ئۆستان

مەن يەككىم دەپتەرە ياد..

كەسنىك كە وىستى خۇ بەئاۋدانلو ...

بە مەلە خۇ لە كۆت و بەندى ئەم شارە...

ئازاد كا

كەسنىكى ئۆرەك ھۆلۈ گىزۈ گەۋرە بوو

بەرلەۋەى لەسەر جانمەكەن بىكەي..

بەرلەۋەى بىخىكى و سەركاۋ كەي

مەن كەسنىك دەپتەرە ياد

كە سولارى شەمەندەفەر بوو روۋو مال

ۋەلى كە گەيشتە ئەۋى..

ھىچ مال و ھىلانەمەك لەۋنارە نەبوو

دەمى ئىۋاران بەدەم پىياسەر ھەر ھەمورىيان دەپىنەم

ئەم ۋەختە شىتەنە رەئى دەكەن..

لەبىرىمەم جامخانى كۆگەيەكەرە بۇ كۆگەيەكى ئۆر

ھەروەك پىشەى سۆزەنىيەكەن

لەۋلەۋىش ياساۋلەكەنى شەم مۇرەنە بەتۈرەۋە دەكەن

لە بىمارستانەكەن ئورۇشيان دەپم

كە بە قاۋش و راپەرەكەندە دەخۇلەتەرە

بەندەۋى ئاۋى خۇيان و بەرۋەرەكەندە دەگەرەن

روۋەتى ئەۋەم دەپتەرە ياد

بەتۈرەۋە ھەروەك ئەم بۆلە بەرتەسكە

ۋەكە فرەمىكە لىن بېراۋە

شارەكە پەئى دەۋەتە ھىلەنسىكى

لەۋىدا كەسنىك دەپىنى تەنىياتر لە پەيگەرەكەن

كەسنىك بىن ئاۋو ئاسنامە

لەم شارە كە خانۋە كۆنەكەن لىكىدى رادەمىن

لەم شارە خانۋە تازەكەن روۋو ئاسمانىكى تارىك

ھەلەمەكىشەن

لەم شارە كە خەلىكەكەى لە سەگەكەن تەنىياتر

روۋو ئوۋلۇپى شەم

ئەم ۋەختە پىيادەپەزەكەن لەۋزىر كەۋە ئاسنىنەكەن

خەۋە ئۆتكە دەياناۋەرە

ئەم ۋەختە شار دەپم بە ھى كۆتەرەكەن

مەن دەيانىيەم

يەكە يەكە

بەنزىيەۋە لەسەر شۆستەى بەندەرەكەن

روۋو دەريا

ۋەكە سىخۇر مەل دەنەن

لە باخچەكەن ئۆزە نىگەى سىخۇرەنە دەگەرەۋە..

روۋو ئاسمانىكى لىۋو تارىك

سەرەلەدەپەن.

(سەرەۋەستى)

"سەرەۋەستى ھىچ ئاگەيەننى

گەر سەرەۋەستى ئەۋەتى تۆت پىشەنل كۆر"

سەرەۋەستى شەيەر بۇ ھەمىشە

ئازابوونە لە پىۋىستى

بەمانا زۆر سادىكى

فەرماتە ھولسى كۆيەيە

بەسىر ئاغادا

سەگ بەسىر خاۋەنەكىدا

ھەژر بەسىر ھولەمەندا

كۆزىلو بەسىر بگۆزدا

شەيەر جۆرىكە لەرۇ

شەيەر خۇ بەدوور دىگىرى لە واقع

ساخە بەسىر سىريالىمەندا..

زال دىكا.

شەيەر ھەرگىز ناخورى

بۆلەو كەسانەش نىيە كە كەم دەستەن

بەلكو بۆلەوانىيە كە دىلوان

وا بەجۆرىكى تر

شەيەر نرۇ دەرناخات

بەلكو ھەر بۇخۇى نرۇيەكى

ھىچى تر

كە شاراب و گوندىكان دەسووتىن

ئەو ومختەي مەرمەكانىش گېرەگىرن

شەيەرەكان مۆمەكانيان نەدىگەر سىنن و

دەنوو سن: (سەرىستى لەلما گېر دىگىرى)

بەلام خۇ ئىلىكى گېرگرتو

بۆنى سووتانى لىنايەت

بەھەر حال.. گونە سووتامكانىش

بەچەشنى خەلكى سووتار

ھەر ھەمان بۆنىان لىدئ.

(لە ھىلىسكى)

لە ھىلىسكى دا خانوومكان ئەرمەندە جوان نەن

باخچەكانىش ئەرمەندە سەوز و گەشاۋمەن

ھەواشنى لە شارە گەرمەكانى تر پاكتر نابى

خەلكەكى بەختەرمەن نەن لەخەلكى شوئەنانى تر

ھىلىسكى شارىكە بىن رووخسار

خەندەيكە كە لە بىن رووخسارىكە دىبارى

خەندەيكە بە رووى دەرپا

شارىكە بەتمەنپا پەشتى لەئىفە

ھەندى چار خەيالت بۇ زەردى خەندەيكە دىچىن

بزمەك لە پەشت مەلو

چەپەيكە لەژىر لىۋەو

تۇش ئاۋومىندانە بەدەوردا نىيەت و دىچى

بەلكو ئەو خەوایە چاۋانى بىيىنى

دەمو لىۋى

پاشان دىيىنى شار خۇى كۆدەكاتەو

زۆر توند خۇ لەتمەو مەزو دىچىن

تۆ دىگىرى ھىلىسكى - ت خۇش بوى

لەبەر بەناسايى بوۋنى

لەبەر بىن رووخسارو بىن ئاكارى

لەبەر كەمتەرخەسى و بىن پاكى

لەبەر ئەو كەسانەى يەك تەختە لەسەر شەقامەكان

كەوتوون

ھەر لەرىشدا لال و پال مەروون..!

(مۇخەككەن)

(۱)

كە پىندەكەنىت رووت چەندە گەشاۋمە

كە دەلىۋى رۇخت چەندە زىندەو

چەندە تەرسۇكە عىشقى تۆ ئەو ومختەي..

لەگەلما دىخەرىت

(۲)

لەوان نىمەيان ھەلاھەلا نەكرد

تۇش بەتمەنپا نىت

كە ئوو تەنيا لەر ناۋە ھەبىن

تەنياترىنيان چىتر ئاۋى

(۳)

لەردىو وشەكانەنەو ۋالەيكە ھەيە وەك مەيتخانە

لەردى رىق دىكا، ئاستەمە بەخشەندىمى بىسەلمەنن

چى روو دەدا لە دەرەۋى ئونىاي وشەكان

دېنگر نېنومره بڼ زمان
بڼه نېا شېره که دتوانی شتگان زیندو کاتره

(۷)

نژمکی تادېاره

نوروی را لودېو چاومکانت

هرگیز او هرگیز تاییبیت

(۸)

پمکېک بالندهگان دهر دکا

بهری نو بارو هاور دکا

دسته گانم وان له او دسته گانت

(۱۲)

تاسان کسینک شینت بگی

همو شتینکی لن زوت بگی

لوسا سیرکه - چنده بسمیری دفتار دکا

(۱۸)

و شگانت جوان هلمبر تره

لورکاتې و سلفی شتیک

بڼ ژنیکې تایینا دگکی

بزانه چنده جولنه رووخساری

لور وختی کوئ له تو دگروئ

(۱۹)

وردگار به له آسمکانت

لور کاتې دتوانی له ژنیکې کمر بگیمینیت

که چنده هیمه لور وختی لگریان...

ژیر دیمیتوره

(هالوشینانی ژور)

پمکسیان بوو به تانیریکې پاک

نورمسیان به متانیکې چکزه

سرمسیان له کانیای دا

وازی له سیکسی خزی هینا

گریانی چارمسیان نهمینشت لور سې کسبه بخون

پنجمسیان به تیشکی له تومی کورت

شمسمیان: گندهی پر بوو له مشه

حورتسمیان: لوسر کومونیزم له سیداره لرا

گریمر زاری هشتسمین

نهمینشت لور حورت کسسی تر بخون لرا

نژمسیان: سلفاندی که خالکی بڼ گوتاه دگروئین

دسمسیان: پنجمینې کولانی عوفیای رگمیانه

پانژمسیان: دورو له بزمین مالمکې خزی شتکانه

فرمیسکمانی دواژمسیان:

نهمینشت لور پانژه کسسی تر...

بخون

پمکسیان بوو به (شت). پمکسیان گوزا به مشال

پمکسیان تیشکی له تومی ویرانی کرد

پمکک ورو زیره ویرانی

لوروی تریان که بونی کارسانی دگرو...

که پیش بڼ

لوروی که مالمکې خزی شتکانه...

لوروی دیمینی

همو و توانش که نوقی فرمیسک بوون...

نمایان هینشت هاوریکانیان سرخه...

بشکینن

(له تومیندی)

پیاوړیک لورپری تالومیندی دا

وای به میلدا مات:

باشترین شت لوریه که لخنو نژیکترین زمریانا

خز ملواسم

به چ زمستانیکره به گورسینکا سرکورت...

رووو تالو زمریانا

لوریدا بورگای (له تالوتس) ی یوزیمیر

پیاوړیکې تر لورپری بڼ لومیندی دا

وای یو چوروو

باشترین شت لوروی که به نژیکترین لره ختمو

خو بخنکینم

له چله پوپه دا شادی دوستگیر بوو
به شومو به پاران تینویتی خوی خنکاند
پیای سئ یمین له پیری بئووه هیی دا..
وا هات به خیالی دا:

باشترین شت لهویه که حسیکی خمو بخمه نیو
تورنلموه

کهچی بوو به مانگیکی جوان
هاوهمی شوری هر هموو بیداران

(بو که سیکي نوئ)

هئی..! له شتهی وا لبردمتا..
دهی .. له هر هموو نوئیایه
له ژنهی هو لهوی.. که روخسارو..
سینهی هییه: دایکت

منیک، که سینهو مکه کانه بکملکی هیچ نایمن:
باوکت

لهوی وا لهوی غاردها: براهه
لهو وا هست دکا که تو شتیکی سیرو سهری
(هی لهوی خملکی بغیته سر خمن)

کهواته تو سر به خیزانیکی لهوئی
پر به پیویست خوراکت دست دکوی
چنده بکری له نامیزت دگرین

نیسقانی شکاوت.. برومکانه بو دپیچینهوه

لایه لایه بو دکمین تاخو دمتباتره
چی چیروکی کون هییه بوئی دکپینهوه
هر به راستی تینکت دهمین
پاشانیش که گهره دهییت

لینت دهرسین: نه خو بیرت دیتره
که نیمه چندان خوش ویستی

بالنده

سهبارت به بالندهکان کم دهرانین
چونکه همیشه له ترسی نیمه هلمه دهرن
بو مملیکی مردووش..

زور زحمته بوئرت بیخسته نیو هر دور له پت
هر لهوی بکویته نار نزیکترین قورتوره
له هموو شونیکیدا.. دواي لهوه..
وا زهن دکای له هموو شونیکیدا

لهو مکه مردووه دهیینی
هتا له نیو هاوړنکانتا

هاوړنکانت له ناو همرمکاندا

له ناو همرمکانیشدا وا زهن دکای
لهو مکه مردووه دهیینی که وا له نیو هر دور له پت
دستهکانت

هر وک بلنی زیندوبین

هر وک بلنی تازه له هیلکه تر وکابین

وشه

لهوانی له مندا دهمین به وشه

پاشماوی لهو شتانهن که له یاد چوونه توره

غریقی زهره پیری دهمین یواره

له ژور دکای لهوییدا

من له شپوهی لیومکانت ورد دهمینهوه

فیگاری

وای له نالومیدی.. چ گهریه

بتمنا وشه تکه.. وکلی بهدا لهوه نازانم

چون لهو فیگاری.. زوگرم بئ

پردهی دلم بهرنادات

وزمو هیزی خوی له من وهر دگرین

له من دمخوات (۱۹۹۰) دالیه

لهوی له مندا ویران نیویم: هر دهمین

دهلی: لهوی که خمی نهمین: به خیالند چن لیمویم

خاومنی هیچ نییه

کسینک بئ ختم بئ.. چی بوئی دهیکا..

لهگل کن بئ دهیکا

کسینک بئ قهر بئ.. هیچی نییه بزی کا

قعتیش خاومنی هیچ نهووه

لەردا نە ئازلر ھەيە.. نە ئاسوودەگى.. نە تەبائى
شەيەر بەتەنھا لەناو خەمدا دەرسكى
بەخشندەيى.. قوونى بىر كەندە.. تېرۋان
بوونى قەزايەك لە خوشنوودى
ھەر ھەمووى زادەى خەمن

بۇ يادگارى

ژنە سووتا .. ژنە لەرداوا لەژىر جە سووتا وەكانىدا..
سووتا
بىن شەرم .. دورر لە ئاڧومىدى .. دورر لە ھىوا..
سووتا .. سووتا

دەمو ددانەكانى بەسەر يەكدىدا قەرساند
وەك نويزىك .. پارانە ھەيەكى ژىر لىو سووتا
سووتا لەي شوينەى دووگەلى چاوەكانى
لە گۆرەكانەو ھەستا
لەبەرگىدا سووتا .. بە بىرنەكانەو سووتا
وەك شتىكى فەرامۆشكراو سووتا..
بە نەينى و لەغزەكانەو سووتا
وەك سىيەرى بالندەكان دەنۆ قژى خۇيدا سووتا
نا رۇشن وەك پەراونكى پىرۆزو كۆن
كە بۆ خۇدا نووسرايى
سووتا...

لەدەريا ھا تە دەرمەو سووتا
ئەو بۇ يادگارى بوو كە سووتا
بۇ چاكبەونەو بىن دەنگى
بۇ فرەنسكەكان.. بۇ لىدانەو..
بۇ سەرلەنۆى زىندوو بوونەو
سووتا

بۇ پەرجوويەك .. بۇ دايك .. بۇ باوك سووتا
ئەي بۇ ئاورىشمىنى بەردىن سووتا
ئەي بۇ ساردى گېرى ئىمە بوو كە سووتا

رئ

رنگايەك ھەيە.. بەرلەتۆ..

كەس پىدا نەپۇشتوو
لەردا ھەيە ئەو رىنگايە..
رئى تۆ بىن
گەر دۆزىتەو .. دەين بە ھى تۆ
خۆى ھىچ رىنگايەكى وا بوونى نىيە
وەلى دەين ئەو كاتەى بەسەرىدا دەپۆى
دواچار كە دەگەيت .. لە دواپىچدا..
رئى ون دەين و ئامىنى
كەس نازانى تۆ چۆن گەشتىتە ئىرە
بەر لە ھەمووانىش خۆت سەرسامى..
چى تۆى گەيانە ئىرە.

.....

ھەرچەكەمان لەدەست دەرجى
مەرج نىيە ھەرگىز بىزى بىكىن
ئەو كەسەى كە خوشمان ويست
ھەمىشە بىرى دەكەين
قەت ئەو كەسە بىز ناكەين..
كە خوشمان ويست
ئەو كەسەى كە خوشمان ويست
بۇ ھەمىشە خوشمان دەيى.

(.....)

وەك كەنارەكان
بۇ قەسەردن خۇ رانينىن
ئەو كاتەى دەممان پىن لە بەرد
ھەر ھەمووى ورتە ورتىكە
لە وەختى خۇرناوايووندا.

(۹)

من بەتەنيام..

لەگەل ئەو جادەيەى بەسەرىدا غل دەيمەو
ھەناسە دەدا .. ئەو وەختەى پىستى مەيش..
ھەناسە دەدا

لەنێو سینەمدا مۆسیقایەک هەڵدەستێ
 پارچەییەکێ تازە (شویبێرت)
 ئاسمان بەسەرشاردا دەگری..
 لە من و لە شەقامدا لافاوێک سەردەکا
 هەموو کە من نێم رێ دەکەم
 بەلکو شەقامو بەدەم ئاوووە رێ دەکا
 لە من رادەکا

من رادەکەم.. لە دەرگایەکیوە دەچمە ژووری
 لەو شوێنە کە سینک میزی کردە جۆگە
 جارێکیان لێرەبوو من و سەقام، سەرەتای ژیان بوو
 ئەو ژیانە لە دەست من راکرد
 ئەوسا ئەموو دۆزینەویەک کە لەمە دەتاساند
 وای لە خۆشی بەهەشتیانە..
 سۆزی بەدەر لە عەقل
 هەموو شتێک لەیاد..
 تەمەن پانزە بوو کە لە دەفتەرەکەما نووسیم:
 (ژیان هیچە...!)
 (تابلۆی پێو پوچە)
 هەموو کە چاکتر دەزانم: ژیان شەرابێکە سەرخۆشکەر
 لە مایێکی کۆنێفەدا پێرەداک سکاڵا دەکا:
 هەموو ئەو کسانە دەبوو (ئەو) یان لەیادبێ
 رویشتن و بزەبوون
 بەلام هەر دواي ساتیک..
 گەیی و سکاڵاکە لەیاد چوو
 من قەت کاتی ئەوەم نەبوو لە باوکم بپرسم:
 ئەو ئێمە بەدەریژایی ژیان پەلە بووین
 قەت نەمانتوانی گۆی لە یەکدی بگێرین..
 قەت نەمانتوانی...!

(*) نەتلاست: دەرگایەکی خەیاڵی بە لە ئوقیانووسی
 نەتەلسی. رۆژئاوای چیاي - تارێ - گوێب کاتی خۆی
 ئەو دەرگایە لەویدا نوقم بوو.

سەرچاوە:

WHAT BECAME WORDS

Claes Andersson

Sun & Moon PRESS

Los Angeles

1996

Translated from the Finland -

Swedish

By Rika Lesser

چەند دەقیكى ئۆسكار وايلد

• ۋ: كەرىم غومەر

۱. ھونەر مەند

ئىۋارە پەكيان ئارەزوۋى دروست كرىنى پەيكەرىك بەخە پاليدا ھات، پەيكەرى "ئەو خۇشى يەى كە ساتىك دەخايە نىت". چوۋە ناۋ دىناۋە تاۋەكو بەدۋاى بىرۋىزدا بگەرېت، چونكە تەنھا لەرېى بىرۋىزەۋە دەپتۋانى بىرىكەتەۋە... بەلام ھەموو بىرۋىزى سەرپايى جىھان دىار نەما. لە ھېچ شۈبھىكى دىناۋە بىرۋىز نەماۋو جگە لە بىرۋىزى پەيكەرى "ئەو (غەمەى تا ئەبەد دەخايە نىت).

ئېستە ئەو پەيكەرى ھەبوو كە بەدەستەكانى خۇى دروست كرابوون لەسەر گىرې شتىك دىناۋو كە لە ئىيانىدا خۇشى وىست بوو. لەسەر گىرې ئەو شتە مردۋەى كە لە ھەر شتىكى تر زىانتر خۇشى وىست بوو، ئەم پەيكەرى دانا كە بەدەستەكانى خۇى دروستى كرىبوو، بەلكو بېيتە نىشانەى خۇشەۋىستى مرقۇف كە نامرېتۋ رەمزى غەمى مرقۇف كە تا ئەبەد دەخايە نىت.

جگە لە بىرۋىزى ئەم پەيكەرە بىرۋىزى تر نەبوو. ئەو پەيكەرى ھەلگىرت كە خۇى دروستى كرىبوو كرىيە فرېنىكى گەرەد دايە بەر ئاگرەكەى... لە بىرۋىزى پەيكەرى "ئەو غەمەى تا ئەبەد دەخايە نىت" پەيكەرى ئەو خۇشى يەى دروست كرىد، "ئەو خۇشى يەى كە ساتىك دەخايە نىت"

۲. چاگە كار

كات شەۋ بوو... ئەو بەتەنیا بوو. لەدۋرەۋە دىۋارەكانى شارىكى بازەنەى بىنىۋ رۋەۋ شارەكە رۋىشت... كاتىك نىك بوۋە گۈىى لەدەنگى جى پېكانى خۇشى نەغەمەى بەرزى چەند عودىك بوو كە لە ناۋ شارەكەۋە دەھات. لە دەروازەكەيدىلو يەكېك لە دەرگاۋانەكان دەرگاگەى لىكردەۋە... چاۋى كەۋت بە خانۋىەكى لە مەرپەر دروست كراۋ كە چەند پاىەكى قەشەنگى لە مەرپەر دروست كراۋى لە بەردەمدا بوو. پاىەكان تاجە گۈلەنەيان پىتۋە ھەلۋاسرابو. لە ناۋەۋە لە

دەر وهی خانوه که مه شخالی له داری نوز
 نورست کړای لی بوو. چوه ناو خانوه که.
 کاتیک به لای هولی (چالسیږنی) (۱) یکه و
 هولی (په شب) (۲) هکه دا تپه پړی و گیشته هولی
 نان خوارنه گوره که، که سیکي بینی له سر
 قهقهه یه ک پال که وتبوو، گولیکي سووری تاج
 ناسای له سر سهری دانابوو، لیوه کانیچی
 به شه راب سووړیون.

چوه پشتمی یوه ده ستیدا له شانی و پتی
 وت:

"بچی ناوا ده ژیت؟"

کور ه لاوه که ش ناوړی دایه وه و ناسی یه وه.
 وه لای دایه وه، وتی:
 "به لام من رۆژیک له رۆژان تووشی
 (جزامی) (۳) بووم و تر چاکت کړمه وه. نه ی به چ
 شیوه یه کی تر بژیم؟"

له خانوه که چوه دهر وه و دیسان چوه
 سر شه قامه که... پاش که میک که سیکي بینی
 که روخساری و جله کانی بړیه کړدوو،
 که وشه کانی به سرواری رازابوونه وه. له پشت
 نافرته که وه کوریکي لاو که عه بایه کی دوو
 رهنګی پۆش بوو هات و راوچی ناسا به نه سپای
 نریک بووه... نیستا روخساری نافرته که وه
 روخساری قهقهه نگی په یکه ریک و ابوو، چاوه کانی
 کور ه که ش شه وه تی یان لی ده باری... به پرتاو
 لوی لاوه که که وت و ده ستی دا له ده ستی و پتی
 وت:

"ریکه یه کی تر نی یه پیایدا برژیت ریگه ی
 گونا مکردن نه ییت؟"

نافرته که رووی و هر گچلو ناسی یه وه
 پڼکه نی و پتی وت:

"به لام تر له گونا مه کانم خوش بویت و نه م
 ریگه یه ش ریگه یه کی خوشه" .. له شاره که چوه
 دهری... که له شاره که چوه دهری کوریکي لوی
 بینی که له لا ریگه یه ک دانیشت بوو ده گریا...

رووه و لاوه که رۆیشت و ده ستی دا له تاله
 دریزه کانی قژی و پتی وت:
 بچی ده گریه؟"

لاوه که ش سهری به رز کرده وه و ناسی یه وه
 وه لای دایه وه:

"به لام من رۆژیک له رۆژان مردم و تر زیندوت
 کړمه وه. نه ی جگه له گریان چی دی بکم؟"

۲. هورید

که نه رسیس مرد گومی خوشی یه کانی له
 کوپی ناوه شیرینه کانه وه گچلو بچی کوپی
 فرمیسکه سویره کان. (توریده کان) (۴)
 به گریان وه له دارستانه که وه هاتن به لکو بتوانن
 گورنی بچی گومه که بلین و سه بوری بده نه وه...

که بینی یان گومه که له کوپی ناوه
 شیرینه کانه وه گچلو بچی کوپی فرمیسکه
 سویره کان، قزه سه وزه که یان کړده وه و بچی گومه که
 گریان و وتی یان:

"پیمان سه یز نی یه که به و شیوه یه دلته نگی
 بچی مردنی نه رسیس... چنه د جوان بوو!"
 گومه که وتی: "به لام نایا نه رسیس جوان
 بوو؟"

توریده کان وه لای یان دایه وه:

"ده بیت کی له تر باشت برانیت. نه و به لای
 نیتمه دا گوزهری کړدوو به لام ویل بوو به لوی
 تژدا. له که ناره که تدا راده کشاو سه یزی ده کړدی و
 له ناوینه ی ناوه که تدا خوی ده بینی یه وه"
 گومه که ش وه لای دایه وه:

"به لام من نه رسیسم خوش ده ویست چونکه
 که له که ناره که تدا راده کشاو سه یزی ده کړم له
 ناوینه ی چاوه کانیدا هه میشه جوانی خقم
 ده بییه وه"

۳. ماموستا

که تاریکی پالی به سر زه ویدا کیشا،
 (جوزلی نریماسیا) که مه شخه لیکي

له (سنه و بهر) دروست كړلوی د لگړساندېو له
گرده كوه بهر و د لاله كه ملي نا چونكه له ماله ووه
كارنكي بڼ پيش هاتېو.

كانټېكش له سهر بهر ده سټېكانې

(د لاسي دېسوله پېشن - Valley of

- Desolation) به چوكا هات، كوپه لاوړكي
رووت و قوتې بېنې كه ده گړيا به خړو به قوتكي
رهنگ مه نگرېنې. له شې چون كولي سېي به لام
هر هه موو نازاي به نړك زامدار كړېدو.

خوله ميشپش تاجي سهر سهرې بوو. جړزيف
كه خاوه نې دارايي و سامانكي يه كچار زږد بوو
به و كوپه چاو پر فرميسكه رووتې و ت:

"پېم سهر نې يه كه غه مكه ت هينده
گه وړه يه، به د لنيايي يه ووه مه سېح پياوړكي داد
په رور بوو"

كوپه لاوه كه ش ووه لاسي دليوه و:

"من بڼ نه و ناگريم به لكو بڼ خړم ده گريم
منېش ناوم گړې بڼ شه راب، گه پو گولېشم چاك
كړېدې ته ووه بېنايم به خشيو ته كوړ. به سهر
ده رياكاندا رځيشتوم. له له شې گړستان نشېنان
شه يتانه كانم ووه درنا. له بيا باندا كه خوارنې لڼ
نې يه ناني برسې يه كانم دلو. مړوي ناو گړپه
ته نگو تاره كانم زيندو و كړېدې ته ووه. به بهرمانې
من و له بهر دم خه لكنكي زږدا دار هه دجړيكي زږ
وشكي كړد.

هر هه موو نه و شتانه ي كه نه و پياوه
كړېدوونې منېش كړېدوون، له گه ل نه و ه ش دا
له خاچيان نه دام"

۵. دادگاي قيامت

خاموشې يه ك بالي كېتېابو به سهر دادگاي
قيامت داو پياوه كه به رووتې هاته به رده مي
په زدان، په زدانېش كټيبي ژياننامه ي پياوه كه ي
كړده ووه پڼي و ت:

"ژيانې تڼ پڼ له شه پو گونا هېووه. دل ره ق
بوويت بهرام بهر نه وانه ي له ته نگانده ا
پڼوېستي يان به يارمه تي تڼووه. دل ره ق و
بڼ به زه يي بوويت له گه ل نه وانه ي بڼ ده رته تان
بوون. هه ژاران هاواريان بڼ ده هيناي كه چي تڼ
گويت لڼ نه ده گرتن. گويتكانت له ناستي هاواري
بونه ووه به د به خته كاندا داخوابو، مېراني
بڼ باو كه كانت ده بږد بڼ خړت و رتيوت ده نارده
ره زې درلو سټېكانته ووه. ناني مندالانت ده بږدو
ده تدا به سه گه كان تا بيخړن. سهر كز ده ژيان و
درويان بڼ من ده نارده، تڼ ناچار ت ده كړن ده نڼو
رڼو بانه كاندا وږل بڼ. له سهر نه و خاكه ي تڼم
لڼ دروست كړد خوړنې كه سه بڼ گونا هه كانت
رشت."

پياوه كه ش ووه لاسي دليوه ووتې:

"ته نانه ت نه گه ر واغم كړېدېت"

ديسان خودا كټيبي ژياننامه ي پياوه كه ي
كړده ووه پڼي و ت:

"ژيان ت پڼووه له گونا هه شې. نه و
جوانې يه ي پېشانم دلويت تڼ به دوايدا گه راويت و
نه و خپوه ي شاربومه ته ووه، تڼ به لايدا گوزهرت
كړېدووه ... ديواره كانې ژوړه كه ت به تابلو
رازانديږوه. له ناو پيخه فې پڼ له به دكاريت ته ووه
له سهر نه واي بلوړه كان ووه ناگاهانويت. هه و ت
قوريانگه ت بڼ نه و گونا هانه دروست كړد كه من
رېم پڼ دابوون. له و شته ت خوارد كه نه ده بوو
بخوړيت و قوماشي پڼ شاكه كه ت به سڼ نيشانه ي
شووره يي چنرابو. بته كانت نه له نالتون و نه له
زيو بوون تاوه كو بهرگه بگرن به لكو له كړشت
بوون كه ده مړيت. بڼ ت ده پڼاند به قزيانه ووه
هه نارت ده خسته چنگيانه ووه. پڼ يه كاننيان
به زه غفران رهنگ ده كړو فهرشت له بهر پڼ ياندا
را ده خست. پڼ لوه كاننيان ت به (نه تيموني) (۷)
رهنگ ده كړو جهسته شيان به كه تيره ي لره ختي
مي و سواغ ده دا. له بهر ده مي ياندا خړت

له (سنة ویه) دروست کړاوی د لږ ساندېو له
گرده کوه بهر وېله که ملی نا چونکه له ماله و
کارځي بې پېش هاتېو.

کانتیکش له سره بېرته سټېکاني

(ټولې نېسوله پشن - Valley of

Desolation) به چوکا هات، کوږه لاوځي
رووتو قوتی بیني که ده گریا به خړو به قوږتکي
رهنګ مه نگویني. له شي چون گولي سپي به لام
هر هه موو نازای به ډېرک زامدار کړېو.

خوله میښیش تاجي سره سړی بو. جوړیف
که خاوه نی دلایي و سامانیکی په کجار ټوږ بو
به و کوږه چاو پر فرمیسه روته ی وت:

"پټم سهیر نی په که غه مه کت هینده
که وره په، به دلفیایی په وه مه سېح پیاوځي داد
په رومر بو"

کوږه لاوه که ش وه لامي دایه وه:

"من بې نه و ناگریم به لکو بې خوم ده گریم
منیش ناوم گړې بې شېراب، که پو گولېشم چاک
کړېته وه و بینام به خشمیو ته کوږ. به سره
ده ریاکاندا رږیشتوم. له له شي گورستان نشینان
شه پتانه کانم وده رنا. له بیاباندا که خوارنی لن
نر په نانی برسی په کانم داوه. مردوی ناو گړه
ته نگو تاره کانم زیندو کړېته وه. به فرماني
من و له بېرده م خه لکېکي ټوږدا دله هه ډېرېکي زې
وشکي کړد.

هر هه موو نه و شتانه ی که نه و پیاوه
کړېوونی منیش کړېوون، له گه ل نه و ش دا
له خاچیان نه دام"

۵. دادګای قیامت

خامقشی په ک بالی کټ شېبو به سر دادګای
قیامت دلو پیاوه که به رووتی هاته به رده می
په زدان، په زدانیش کټیبي ژياننامه ی پیاوه که ی
کرده وه و پې ی وت:

پو ژيانی ټو پې له شه پو گونا هېووه. دل رهق
بوویت به رامېر نه وانه ی له ته نګانه دا
پټو یستی یان به یار مه تی ټو یووه. دل رهق و
بې به زه می بوویت له گه ل نه وانه ی بې دهره تان
بوون. هه ژاران هاوریان بې ده مینای که چی ټو
گویت لن نه ده گرتن. گوینکانت له ناستی هاور ی
بونه وهره به د به خته کاندا د لږابو، میرانی
بې باوکه کانت ده بېر د بې خوت و رویت ده نارده
ره نی دراوستی کانت وه. نانی مندا لانت ده بېرو
ده تدا به سه که کان تا بیخون. سه رکز ده ژيان و
درویدان بون دهنار د، ټو ناچار ت ده کړن دهنیو
رې و بانه کاندا وېل بې، له سر نه و خاکه ی ټوم
لن دروست کړد خوینی که سه بې گونا هه کانت
رشت ..

پیاوه که شو وه لامي دایه وه وتی:

"نه نانه ته که ر و انم کړی پټ"

نيسان خودا کټیبي ژياننامه ی پیاوه که ی

کرده وه و پې ی وت:

"ژيان ت پرېوه له گونا هه و شې. نه و
جوانی په ی پیشام دلویت ټو به دوایدا که پاویت و
نه و خپوه ی شاربومه ته وه، ټو به لایدا گوزهرت
کړېوه ... دیواره کانی ژوره کت به تابلو
رازانډېوه. له ناو پیخه فی پې له به ډکارپته وه
له سر نه وای بلویره کان وه ناگاهاتویت. هه وت
قوریا نګت بې نه و گونا هه دروست کړد که من
ریم پې دابوون. له و شته خوار د که نه ده بوو
بخوړیت و قوماشی پو شاکه کت به سنی نیشانه ی
شووره می چنرابو. بته کانت نه له نالتون و نه له
زیو بوون ناوه کو به رګه بګرن به لکو له گزشت
بوون که ده مریت. بون ت ده پزلند به قزبان وه و
هه نارت ده خسته چنګیانه وه. پې په کانیات
به زه عفران رهنګ ده کړو فرشت له بهر پې یاندا
را ده خست. پټلوه کانیات به (نه نتمونی) (۷)
رهنګ ده کړو جه سته شیان به که تیره ی دره ختی
میو سواغ ده دا. له بېر ده می یاندا خوت

پشيله ی بهر باران

■ نیرنست هه مه نگوای

● و: به کر موسمان

به تاییه تی بۆ ئه و شیوه نویسنه ی که به راسته و پهوانی ناویانگی په یادکردبوو. زۆر له نوسه ران ووستیان له سه ر ئه م شێواز به بۆن، به لām سه رکه وفتی ئه و تۆیان وه ده ست نه هینا. شێوازێکی توندوتۆڵی ئه مریکی په یڕه وگرد، که ئاره زووه کانی. (هولیات)، وه ک شه په گا، راوو شه کارو راوه ماسی له ده ریای قوڵو به ریندا ئییدا رهنگیان دلوته وه که ئه مانه هه ر هه موویان بوونه باب ته تی زۆر له رۆمانه کانی. "پشيله ی به ریاران" په کۆکه له کورته چه رۆکه کانی، به پوختسار ساده و رهوانه له به چۆکه یدا. به لām له راستیدا له پشتی ئه و روکه شه واقعییه دا سامانی که له ته مومو ژو ره مزه ت و وورده کاری مانایی هه یه که خوێنه ر به بلیمه تی خو ی په ی پێ ده یا. شتیکی سه یروش نیه که به ر بلێن که هه ر ئه م کورته چه رۆکه ره خه یه کی دژه به یه کی له لای ره خه گره ئه ده به به کانه و نه کاسیه کانه وه وروژان.

هه مه نگوای له سالی (۱۸۹۹) دا له یه کێ له گه ره که کانی شیکاگو چاوی به ژیان هه له پناوه، باوکی دکتۆرێکی ناوێرو به پێزیووه. له جه نگی جیهانی یه که مدا وه ک شۆفیری فریاکه و تن له ئیتالیا به خۆ به خه ش کاری کرد، به لām هه رزوو بریندار کراو هه ر له وێش تیمارگرا. له پاش جه نگ که پاپه وه بۆ ئه مریکا و له سالی (۱۹۲۱) دا ژنی هیناوه.

دواتر وه ک رۆژنامه نویسه که له ئه وروپا کاری کردو، له وێ چاوی که و توه به ژماره یه کی زۆر له نوسه ره گه و ده کانی جیهان، له میانی ئه و ئاوا نوسه ری به ناویانگ.. جیمس جۆمبس.. و.. ئییزاپا وه ند.. ی شاعیر. یه که مین شه مه ره کانه و کورته چه رۆکه کانی له سالی (۱۹۲۳) دا با لۆکرا و نه ته وه. له سالی (۱۹۵۴) دا خه لاتی تۆبلی بۆ ئه ده ب به خه ساره وه. هه مه نگوای هه ر له کاتی ژیا نی خو یا ناو و شه و ته تی په ی یادکردبووه،

شسته و ره هیلای ده کرد.
 بارانکه به دارگویره هندیه کانا
 ده هاته خوارئ. رتگاویانه
 چه ویزه کان گوماویان
 تیا هه لنبشتبوو ئاوی
 ده ریاک ش له گل بارانکه
 هه لئه ساو نینجا به دامینی
 که ناره که وه نه شکایه وه
 سه ره نوئ ریزی نه به سته وه
 له وکاته دا گزده پانی لای
 په پیکری جه نکه که چول و چ
 نو تو مبیلتکی لی نه بوو.

له ولای گزده پانه که شه وه،
 له ناو ده رگای قاوه خانه که دا،
 شاگردئ وه ستابوو سهیری
 گزده پانه چوله که ی ده کرد.
 خانه نه مریکه که له نیو
 په دجهره که دا وه ستابوو
 سهیری دهره وه ی ده کرد.
 هه رپک له ژیر په دجهره که ی
 نه مانه وه له دهره وه پشیله یه ک

له ژیر یه کن له میزه سه وزه ئاوی دا چولوه کانا
 خوی گرموله کر بوو. پشیله که نه یو یست
 پتر خوی بچو کتر بکاته وه، تا ئو دلپه بارانانی
 به میزه که دا ده هاته خوارئ ته پی نه کات. خانه
 نه مریکه که به هاوسه ره که ی وت: - "هه رنیستا
 نه چه خوارئ و نه پشیله یه دینم"

هاوسه ره که شی له سه ر پیخه فله که یه وه ووتی..
 "نامن نه چم."

خانه که ووتی: - "نه خیر هه ر خقم نه چم.
 نه وه تا نه پشیله به سته زمانه له ژیر میزه که دا
 خوی گرموله کر بوو تا ته پنه بی" هاوسه ره که ی
 لی ی راکشابوو و، سه ری خستبوو سه ره نوو
 سه رین و دهستی کرده وه به خویندنه وه ووتی: "
 وریابه ته پنه بی." خانه که ریخته خوارئ، کاتی

هه ر ته نها نوو نه مریکی هه بوو که له نو تیله که دا
 مابوونه وه. نامو بوون به هه موو نه و که سانه ی
 به سه ر قاسمه کانا له هاتو چونیانا بژوره که یان
 به لایانا ره ت نه بوون. ژوره که یان له نه قومی
 نوو هم به ره و روی دهره ابوو. هه وه ها روشی
 کر دبوو به باخی گشتی و په پیکری جه نگ له باخی
 گشتی دا بره ختی گویری هندی گه ووه سه کزی
 سه وزیای تیا بوو. له رتانی خوشیانا هه همیشه
 هونه ره ندیکی لی بوو به خوی سنیپا که یه وه.
 هونه ره ندان زور که یفیان ده هات به و دارگویره
 هندیانه و ره نکه کر لوه که ی نه و نو تیلانه ی روویان
 کر دبوو به باخه کان و دهریا. نیالیه کان له و په پی
 دنیاوه ده هاتن تا چاوئ به په پیکره که ی جه نگ دا
 بگتیرین، په پیکره که له برلنز دروست کرابوو،
 له به ریارانه که بریقی نه دلیه وه له وکاته دا

به لای نوسینگه که دا، رابورد ئوتیلچییه که هه لسانیه سه ری و دهسته ونه زهر سه ری ریژی بق دانه وان. میزه که ی له ویه پی نوسینگه که وه بوو. کابرایه کی که له گه تی به سالانچوو بوو. خانمه که به زمانی ئیتالی وتی: - "چاک نه باری".

کابرای ئوتیلچی چوو به دلایا. کابراش له وه لامدا وتی: - "به لئ، به لئ قوریان راست نه که ی ریژیکی توفو بارانه."

له وسه ری ژوره تاریکه که وه له ویدیو میزه که یه وه راوه ستا. خانمه نه مریکه که نه م کابرایه ی چوو به دلایا.

نه و شتیه ئیجگار سه نگینه ی نه م کابرایه ی چوو به دلایا که چۆن به ده م هر سکا لانه یه که وه ده چوو. به و یقاری نه م کابرایه ی به دل بوو. شتیه ی خزمه تکردن و به ری کردنی نه م کابرایه ی چوو به دلایا. هه روه ها هه ستر کردنی نه م کابرایه وه ک ئوتیلچییه ک.. ده موچاوه تیک سمراوو به ته مه نه که ی وه روه ده سته زله کانی به دل بوو. هه رله و خه یالی خۆشه و یستیه دا بوو که خانمه نه مریکه که ده رگا که ی کرده وه وه سه ریژی ده روه ی کرد. شه سته وه هیلای ده کرد. کابرایه ک که کاپتیکی لاستیکی له به ردابوو له گه رپانه چۆله که وه به ره و قاره خانه که په یه وه. نه بن پشیل که ش هه ر تۆزی به ولاره لای ده سته راست بوو بیت.

نه شین بیتوانیایه به ژیر گویتسوانه که دا برۆیشته یه. هه ر که له تاو ده رگا که دا راوه ستا یه کئ له پشته وه چه تره که ی بق هه لکرد. که ناوی دایه وه بیینی نه وه کیژه کاره که ره که یه که ژوره که یان بق پاک ده کاته وه.

به ده م زهرده خه نه وه به زمانی ئیتالی وتی: - "با ته نه بیت." بی گومان دیاریوو که ئوتیلچییه که نه و چه تره ی بق ناردبوو. به ریگا چه وریزه که دا که وتیه پی کاره که ره که ش چه تره که ی بق گرتبوو تا گه یشته ئاستی

په ده ره ی ژوره که یان. میزه که له ویدا بوو، بارانه که ش ره نگه سه وزه که ی جوان شتیبوو وه. به لام پشیل که ی لای نه مابوو. له پریکا دیارنه مابوو. کاره که ره که سه ری هه لپی و سه ریژی کردو وتی: "نه ری خانم هیچت لایون بووه؟" کیژه نه مریکه که وتی: "پشیل یه ک ئالیزه دا بوو" "پشیل؟" کیژه نه مریکه که وتی: "به لئ، پشیل یه ک". کاره که ره که ش به ده م پتکه نینه وه وتی: "پشیل؟ پشیل و له م به ر بارانه؟" کیژه نه مریکه که وتی: "به لئ، له و ژیر میزه دا بوو. ئینجا زۆر حه زم ده کرد بیگرم. زۆرم حه ز له پشیل یه". کاره که ره که روی گزیوو که نه و به ئینگلیزی که وته دوان.

کاره که ره که وتی: "خانم وه ره بابۆینه وه ژوره وه نه گینا ته نه یی."

کیژه نه مریکه که ش وتی: - "وابزانم راست نه که ی." به ریگا "چه وه که دا گه پانه وه به ناو ده رگا که دا ره ت بوون. کاره که ره که له ده ره وه راوه ستا تا چه تره که دابخات. که کیژه نه مریکه که به لای ئوفیسه که دا ره ت بوو کابری ئوتیلچی له شوین خۆیه وه سه ری ریژی بۆدانه واند. کیژه که له ناخیا هه سته به شتیکی زۆر توندوتل کرد. کابرای ئوتیلچی وای لی کرد خۆی زۆر به بچوک بزانی و به لام له هه مان کاتیشا خۆی زۆر به زل بزانی. بق ساته وه ختن هه سته به رۆح زایه کی کاتی کرد. به سه ر پلیکانه کاندای سه ر که وتو ده رگای ژوره که ی کرده وه وه جورج هیشتا هه ر له سه ر پیخه فه که بوو خه ریکی خویندنه وه بوو. جورج کتیه که ی داناو لای پرسی: "نه ری پشیل که ت هینا؟"

نه میش له وه لاما وتی: "له وئ نه مابوو." ده سته له خویندنه وه که هه لگرتو وتی: "نه ری تۆ بلای بق کوئ چووین.. خانه که له سه ر پیخه فه که دانیشت وتی: زۆر زۆرم حه ز له و پشیل یه بوو. خۆیشم نازانم بق هینده م حه زلن

بوو. هه زه له و پشيله به سته زمانه بوو. من هيچ خوځشي له ودا نابېنم پشيله يه كي به سته زمانې ناوا له وپه ر بارانه بڼ. جورج ده ستي كړدېووه وه به خوځېندنه وه نه وپش داننه وپوه وه له به رده م ناوښته ي ته واليتنه كه دا لني دانېشت. به ناوښته ده ستيه كه سه پړيكي خوځي كړد، ووردېووه له م لاي، ښجا لايه ي تري ده موچاوي، سه پړيكي پشتي سه ري خوځي كړد، ښجا گه رډن و ملي. سه پړيكي نه ملاو لاي خوځي كړد و "ووتي واپزانم چا كتر واپه قزم دريژي كه مه وه". جورج سه ري هه لېري و سه پړيكي پشتي ملي ژنه كه ي كړد كه چه شني پشته ملي كړې خشت وړي ك بوو.

جورج وتي: "من هه ژنه كه م قزت هه ر ناوا بڼ."

نه وپش وتي: من هه زه لني ني يه و لني بيزاريووم. بيزارم له ودي له كوړېچم..

جورج شوږن گړپكې ي كړد له سه ر پڅخه هه كه و هه ر له و ساته ودي ژنه كه ي كه و تېووه توان نه م چاوي لني نه بېري بوو. جورج وتي: "گيانه كه م تل ناوا نقد نقد جواني."

ناوښته كه ي له سه ر ميژي ته واليتنه كه دانوا به ره و په دېره كه رښشت و سه پړيكي دهره ودي كړد. دنيا خهريك بوو تاريك دلنه هات، "هه ژنه كه م قزم له پشته وه توندو تول بگرم و به ده ستي خرم گړيپه كي گه وري لني بده م. هه زه كه م پشيله يه كي جواني شم هه بڼ و له سه ر باوه شم داينېنم و كه ده ستم هينا به سه ريا نه وپش له خوځشيا بمياوښن. "جورج له سه ر پڅخه هه يه وه ووتي "نې؟"

"هه ژنه كه م له سه ر ميژ دانېشم و به كه وچكي زيويني خرم نان بخوم و سه رميژش به موم رازا بېته وه. هه زه له به هاره و هه ژنه كه م له به ر ناوښته قزم شان به كه م و هه زه له پشيله يه و له جل وپه رگي نو يي."

جورج وتي: ښاي توخوا نه گه ر بڼ ده نگ نه بڼ، بړق شتي بېښه و بيخوځنه وه. جورج ده ستي كړده وه به خوځېندنه وه. ژنه كه ي له په دېره كه وه سه پړيكي دهره ودي كړد. ښستا دنيا ته واو تاريك داهاتېو. باران به خوړم به سه ر دارگوځيزه هندي ه كانا نه هاتنه خوارځ. ژنه كه وتي: "به هه ر حال، من هه ر پشيله م نه وځي. هه ر ښستا پشيله م نه وځي. گه ر قزي خاورو دريژم نه بڼ و هيچ خږو خوځشيه كم نه بڼ. خوځنه بڼ پشيله يه كم هه بڼ "جورج خوځي لني كه پكړدېووه گويي لني نه ده گرت. سه ر قالي خوځېندنه وه بوو. ژنه كه ي له په دېره كه وه سه پړيكي نه و تروسكه روناكې ي ده كړد كه له گړپه پانه كه وه ده هات. له وكانه دا په كن له ده رگاي دا، جورج سه ري له كتيپه كه ي هه لېري ووتي: "به لني فرموو." كاره كه ره كه له نيډو ده رگا كه دا راوه ستا بوو. پشيله يه كي گوري ي توند نوساندېو به خوځيه وه و پشيله كه ش خوځي نه هينا و نه بړو خوځي نه دا به له شي نه وه وه. كاره كه ره كه ووتي: "بېوره، نو تيلچپه كه دلاوي لني كړد م نه م پشيله يه بڼ خانم بېښم.)

سه رچاوه:

More Modern Short Stories

Selected and edited by: Peter J W Taylor

Oxford University Press

First Published 1981

گفتگو

• رنگای کریمی و لاجوردی

ريڭاي دريژى ريچيس دؤبريه

• و. بېوا علاء الدين

ئەوئى بەردەوام دەيىتۈ، ئەوئى بەسەردە چىت.
بۇ نەمۇنە كىتىپ ئەتەتەت لەگەل تىپەپىيۈنى
چەندىن سەردەمى جىياۋزىشدا بىيىتتەو، بەلام
شەكەكانىتر...

{لەبەر پلەوپايەى (ئەو جىگەپەى لىرى
دەنيشتۈۈيىن) ئەستەمەگەر (شەكەكانىتر) لەبەرچاۋ
نەگىرىن: لەژىرۈيىنەكەى سەرىكەو كە لەپشت
ئەو مېزەى بەگەلەى ئەكەتتەپا رازىنرابوۋە،
هەلۈاسىرابوۋ، لەكەتەشدا كە ئوتومبىلە
(لېمۇزىن) مەكانى وەزارەت بەگەپەپانى ئەلېزىدە
ھاتۇچۇيان دەكرد، دؤبريه وەك گەنچىك دەھاتە
پېش چاۋكە پەشۇكانىكى ئالۇز بەدەمچاۋىيەو
دېارىۋو. سىمىلى كە ئەوسا لەسەر مۇبىلى
نېتەسەرى ئەمەيتەتەو، ئېستە بەجۇرىكىتر
رېكخراپوۋ. گىرىئى بۇيىنباخەكەسى چاككېرېو.

{لەگىلارۈە (كەدۇبريه پەيۋەندىكەى بەتىنى
لەگەلدا مەپوۋ) تامىتران؟ لەجىپھانى سىتەمەو
بىق ھەمانبەرىكى گەستى پايەبەرز؟
لەچەپەوۋىيەو بۇ دېمۇكراسىيەتى كۆمەلەيتى؟
ئەمانەن قۇناغە لېككەكەكانى دؤبريه لەپوۋكەشدا.
بەلام پاشى بلۈككەنەوئى كىتىپەكەى (رەخەكەرتىن
لەغەللى سىياسى) لەدەنگەى گالىمار، راۋىزكارى
تازەى سەركە كۆمەرى ھەرىسى (مەبەستە
دؤبريه خۇيەتى) وىپاى كە بەرەشكارى بلىت
دؤبريه كىيەو بىر لەچىدەكەتەو. ئەم
چاۋپىكەۋنەش (جان پۈل ئەتتۈۋن)
لەنوسىنگەكەى خۇى، لەئەلېزىە لەگەلېدا سەزى
كەپەو.

دؤبريه: ئەوئى بەلەى مەو سەركەپە،
ئەوئە كەبزانن چۇن جىياۋزى بىكەين لەنۇۋان

لهه موو شوینه کانی (ئهو جینگه شهیدا) دقسیه و
نامیری تهله فونو بلینسی بالیون خانسه
جور او جورده کسانو فرمانبر به جل و سرگی
ره سمیه وه ده بپنران}

نؤریه: نه گهر ویستت وهك من له کاری
سیاسی بکولیته وه، خراب نیه گهر له زیانی رۆژانه
نزیک بیته وه. نه وه نه زمونیکه، هه له یه رۆشنه بپ
پشت گوی ئی بخت.

{ له وکاته دا به خۆم وت: نؤریه کامیانه؟ نایا
هاوپی ئی (فیدل کاستر) یه، هاوپی ئی نه لیتدی، یا
نه ورمانتوسه یه که خانمانی خه لاتی (فیمینیا) ی
نافره تان پستی سه رسامن؟ نایا نه و زیندانه
کامیره یه که له (بولیفا) ده سنگیر کرابوو، یا نه و
چه په مه تر سیداره یه که نه مریکه کان بامسی
ده کهن، وه یا نه و (راوینگار) تازه یه ی سه رهك
کۆماری فهره نسایه، که به یانی چوارشه مه له و
کۆشکه دا پشسوانی لیکردم، که هه موو رۆژیک
زیانی تازه ی خۆی تیا به سه ره ده بات. به هه ره
حال، نه وانه ی به ره له بیست سال مالرویان
ناسپوه، پیش نه وه ی بچیته نۆ ناوه نده
ره سمیه گانه وه، نه زانن که له بوری له به ریهك
گرتنه وه دا (تناسخ) هیچ شتیک مه حال نیه.

له سپراره بۆ بۆلیفیاو بۆ خه یالی شیمیر.
نه وانه ی نه و شوینانه نازانن له به رنه وه ی تیایدا
نه ماونه توه، توشی لۆمه ی نه و که سانه ده بن که
لیتوه ی هاتونه توه. ریجیس نؤریه، "نه و
پیاوه ی که س ناره زووی ناکات" نه و (بۆرۆزیه
بچوکه ی له نیوان دوو ناگرو چور دیوار دیه) **،
بوو به فرمانبره ریکی پایه به رز له ناو حکومه تی
فهره نسدا. نایا هه روا به ساده یی نه وه مان له یاد
بچیت که مرقه کان به قه د جیاوازی یان له وانی تر،
له خۆیان نه گۆپن، هه روهك فیهله سولمانی نه خلایق
نه یانگوت؟}

نؤریه: هه میشه باوه رم وایوه که رۆشنه بپ
ته نها نیسی نه وه نیه (هه ر) به ره م به پینن، به لکو

پتویسته راکانی بگۆریت بۆ چالاکیه کی
پراکتیکی، که له گه ل واقعیدا تنیکه لاوینت.

نوفیل ئوبسرفاتور: باشه نه مه نه وه ده مگه یه نن
که له (۱۰) ی تیاره وه، به لای تۆوه هیچ شتیک
نه گۆراوه؟

نؤریه: نه وه ی که گۆراوه، یانه وه ی که منی
گۆرپوه، نه وه یه که فیزیوم زیاتر خاکیی
(مواضع) بم. له وکاته وه هه ندی ئاسقی ترم
نۆزیه وه که پشتر نه مبینیوو. بۆ نمونه وهك
وته زایه کی هه قلانی نه م زانی ده ولت چیه؟
به لام نیشکرینی رۆژانه له ده ولت دا، هه رگیز
نه مه زانی چیه. گهر بامسی خاکی بوویشم کرد
مه به ستم نه وه یه که رۆژجار نۆمه ی رۆشنه بپنران
پیمان واپه که هه ر خۆمان ده توانین راسته یه کان
ببینین و ده ریان به پینن. به لام له به شسی نادیهاری
ده ولت دا، یان نه و به پۆه به رایه تیه ی ناو نراوه
گشتی - که واش نیه - بۆم ده رکه و توه که
که سانیگ هه ن هه رگیز ته له فزۆن پیشانیان
نادات و ناویان نیه. به لام له راستیدا نه وانه
خاوه نی کۆمه لێ نه زمونی کامل و پینگه یشتوون،
که له وه و پیش به خه یالدا نه ده هات واین. دلنیات
نه که م له وه ی که نه و فرمانبره گه ورا نه شایه نی
ستایشن.

ن.ا: نایا کتیه که ت (ره خه گرتن له عه قلی
سیاسی) هیچ کام له م نه زمونه تازانه ی
پۆه نه یاره که باست کرین؟

نؤریه: باوه رناکه م، چونکه نه وه کتیه ی
تیوریسته نه وهك رۆشنه بپ.

ن.ا: مه به ستم له وه چیه؟

نؤریه: مه به ستم له وه که تیوریسته
به پتچه وانه ی رۆشنه بپره وه، نه و که سه یه که هه ق
ده لیت، بۆ نه وه ی بایه خ به ره نگانه وه ی نه و

راستیه بدات له سر ژبانی خړی و ژبانی نه وانی تر. تیوریست نه دندلزاره یا د پروون شیکاره. هرگز ناکړت به پره رسیار له ه موو حاله ته کان دابنریت. به و بڼه په شوه، و به بڼه شوه ی پېش ناپه زاییه کانت بگوم، من ته موئی د ژوالی نه و دابره ده کم، که نه کړت له نیوان کاره که مدا وک تیوریستیکو، چالاکیم وک رق شنېرېک رویدات. له نیوان نه و دووانه شدا جیاوازیه کی شارو ه په، هینده ی جیاوازی نیوان کتیبیک دهریاره ی جیومیتیه ری (زانستی نه دندلزاری) و هیلکاری (تصمیم) نه دندلزاریک که نه خفه ی شوینیک ده کیشیت.

{ به و بڼه په و (ره خفه گرتن له ه قلی سیاسی)، نه و کتیه جیومیتیه په که ۱۶۸ لاپه په یو، پتویسته خوینه له ناکامی (دیاله کتیک) و (شیکرنه و) په که که سازش ناکه، هیواش هیواش ناوهره که کی بخوینیته و. به لام پرژه که ی بریتیه له و لامدانه و ی نه م پرسماره: (بؤچی خه لکی له و ته ی کړه ل کړه ل ده ژین، له رپه و ی ه ق ل لاده و دن؟).

نه و ی که نو مسر له و ره خفه یدا مه به ستیه تی گه رانه و په بڼه سرچاو، گه رانه و په بڼه باسکردنی نه و ه لومرجه ته مومر لویانه ی نه گری وړینه ی کړه ل (الهیان الجمعی) ده یه ښه نارو. د ژیریه بیو و نه ی و وک (بیریاړکی کانتی) نه م روونکر نه و په دهنوسن: سیاست بڼه ماو په کی د ریژ مه سه ل ی سیاسی لن شارمه و. نه مه به و مانایه نا که شه مه نده فره ښه مه نده فره ښکی تر ده شاریته و، به لگو به و مانایه ی که ه موو شه مه نده فره ښه نه و هیل دده موشیت که پیددا ده ووات. د ووی د ژر ه ن. خیرایی د ژر ه ن، به لام په ه هیل ناسنن، یان په که له ریگی ناسنن هیه.

پاشان له شوینیکې دیکه دا ده لیت: { له ناکامی لیکلینه و نه برژه که په و، ده یه ویت (نه ستی سیاسی - اللوعی سیاسی - لای مرقایه تی) روون بگانه و. }

ن. ۱. هر له سره دای لاپه په کانی کتیه که تدا نه و ده خوینیته و، که (نه و ی ده یه ویت کاریکی دیاریکر لویکات، نه و که سه نیه که تیوریزه ی مهرجه گشتیه کانی نه و کاره ده کات). هه و وک له شوینیکې دیکه دا ده یخوینیته و (پتویسته به شه یه یه و نه و دوو فاقیه مان خورش بویت، وک نه و ی چه کیکی نه ینی بیت) بؤ؟

د ژیریه: نه و راسته. به لام (چه کی نه ینی) به مانای نه و نایت که پاشه کشت له و هوکمانه بکین، یان د ژیان بوه ستینه و. به لگو مه به ست له و چه که سیحیه نه و په که د ژرجار ه لېژار دنی نازادانه ی خه ک ناکړت به شیوه په کی عه قلانی ته فسیر بکړت.

ن. ۱. که واته رق شنېر ده توانی له و بواره سیاسیه دا چی که شف بکات، که هیلستا تیوریست ناپزانتیت؟

د ژیریه: نه و ی که مه به سته که شفرکدن نه به لگو لری پتچینه و په (طبقی) نه و دشی که تا نیستا لیم پتچاوه ته و، نه و په که پتیش ه موو شتیک ده سه لات به رپوه به رایه تی کردنی بڼه ده سه لاتانه.

ن. ۱. نه م جزره لیکدیزه، له نه فرین لیکردنی ده و له مه ند له سامان و، رقی خاوه ن بېروانامه له بېروانامه ده جیت.

د ژیریه: هه لیه ! کاتیک نه لیم ده سه لات بریتیه له به رپوه به رایه تی کردنی بڼه ده سه لاتی، له راستیدا نه و باشتیرین و سه لیه بؤی. نه و سیسته میکه (نسقی) له چه نده ها شیوه ی

بېدهسه لاتى نيسې، كاتيك ئەم جورە
 بېدهسه لاتيانە لەگەل يەكتردا هاوسەنگى دروست
 دەكەن ئەنجامەكەى بەرەو بېرار دەچىت. ئەوسا
 تەنھا بەگومانەو دەمروانىيە ميتولوزىيائى ئەو
 دەسه لاتەى ھەموو شتىك دەزانى و رەھايە، بەلام
 ئىستا بەتەلوو تى بۆم دەركەوتووە كە ھەر
 ئۆريە. بېگومان ئەو شتىكى راست نىە كە
 بېدهسه لاتى خەلكىتر، بەبېدهسه لاتى خسۆم
 دەپۆم. من لە (۱۰)ى ئايارەو ھىچ دەسه لاتىكەم
 نەبوو. ھەميشەش سەرم دەسوپم كەبېينم
 دەسه لاتم پىبەخسرت. لۆرە لەئەلېزىيە تەنھا
 يەك كەس نەبىت كە ئەویش سەرقەك، كەسى
 نېكە دەسه لاتى راستەقینەى نىە، لەم
 بارەيەشەو لەو زياتر ئالۆم.

{لەو وپىش پىئى ووتبوم با (تەنھا دەريارەى
 كىتەبەكەم قسەبەكەين)، بەلام شتەكانىتر،
 بەدلتايىيەو پەيوەستن بەگەم دەمباراستنەو.
 بەلام من ھەزم ئەكرد بزانم كە لەو پىنچ
 ھەفتەيەى رابردودا لەئەنگولا چى روويداوە، وە
 ئەمويست بزانم كە چوو بۆ نەتەو يەكگرتووەكان
 چى ووتەو چى كرىووە، يا لەكۆشكى سېى كە لە
 كۆتايىيەكانى ئەيلودا، نېك ئەن سەرقى
 ئەدجومەنى ئاسايىشى نۆو نەتەويى پىشوانى
 لى كرىبوو. وەك چۆن ھەزم ئەكرد بزانم راي
 چىو چى ئەزانى دەريارەى ھەلويسىتى
 ھەرنەسى و مەكسېكەكان لەئاست سلفانۆر، وە
 دەريارەى كوبيەكان لەئەفرىقاو، بىدارى
 شىسۆن و ھەرفات چى دەزانى، كە لەوانەيە
 ئەو ئۆر زياتر سوودمەندتر بىت وەك لەوەى
 بەسەر لوتكەكانى ئەو كىتېي (رەخە) يەدا بەرز
 بفرىن، كە ئەگاتە گرىگورىوسى ھەوتەم و
 ئىمپراتۆر قوستەنتىن. بەلام ئۆريە بەو شىخوہە
 بىرناكاتەو: تەنھا چوار مانگە لەئەلېزىيە، بەلام
 نزىكەى ۱۰سالە خەرىكى نووسىنى ئويىكتىيەبە.
 بەلاى ئەووە ھىچ بولرێك نەبوو يەك نەبوو لەپىتناو

پاساوەيتانەو بۆ تېورەكەى دەريارەى كارى
 سياسى، دەسه لاتىك بەداتە خسۆى و لەو
 شوپنگەيەو بېيىت، كە لەناو ئامىرى دەولەتدا
 داگىركىووە. لەبەرئەو دەيەوت وای لەخەلك
 بگەيەنيت، كە مەرج نىيە (راوێژكارى سەرك)
 لەو فەيلەسوفە بچىت كە ئەشيت كەسېكى وەكو
 ئۆريە بىت. خۆيشى گومانى لەمەنيە: چونكە
 وەك چۆن چەمكەكان چارەسەر دەكرين، ئاكرىت
 ئۆسيەكانى بەرپۆرەرايەتى دەولەتېش وا
 چارەسەرىكرين}.

ن. ۱: كاتى فرانسومىتران بۆ سەرقاىيەتى
 ھەلۆژىدراو، لەماوہى سەرقاىيەتيەكەيدا ھەستا
 بەدەستىنېشانكرىنى سىنپىشەرەو لەناودارە
 كۆچكرىووەكان. كام لەوانە پالەوانى ئۆپوون،
 بەتايىيەتى لەوكاتەدا؟

ئۆريە: من لەوكاتەدا وەك ھەموو
 ھەرنەسىيەكان ھەستم بەكەمى ئەكرد. كاتيك
 مىتران ھەولىدا مېژووۋەكى لەيادكرائو
 بگەيىتتەو، يارمەتى داين لەبەدەستەيتانەوہى
 خودى خۆماندا. بايەخى پالەوانەكان لەخودى
 خۆياندا پەنھان نىيە، بەلكو لەو بوارەدايە كە بۆ
 بەردەوامبوون دەپھنە بەردەستمان. لەگەل
 (جيسكان)دا شوناسى نەتەويىمان بەرەو وێرانى
 دەچوو. لەبەرئەو دەمىكە گەيشتومەتە ئەوہى
 رۆز لەكەللەرقىو، دان بەخۆداگرتن، تواناي
 پالەوانەكان بەسەرئەوہا كە بەتەنھا كارىكەن،
 بگرم و ھىچىتر. من ھەزدەكەم بىابان بېرم وەك
 چۆن كەدىگۆل و مىتران كرىيان. ئەوہشى لەواندا
 خۆشم دەوى ئەوہە پىاوانە بۆ ماوہيەكى
 دووردرۆژ لای ئەو كەسانەى ئىستا ئەمريان
 دەكەن، بۆزراوېوون. بەلام ملكەچ بوون بۆ دىگۆل
 دەگەرپايەو بۆ جورێك لەبەگەورەگرتنى سۆفیانە،
 لەكاتىكدا ئەمەكلارى بۆ مىتران لەھەستكرىن
 بەرۆزگرتنەو ھاتووە، كە من ئەمەيانم
 پىباشترە.

ن... ا: پابه ندېوونی سیاسي تل له ههسته وه په نهك له بیرویاوه په وه. له وه ده چی حه ماسه تی شاعیر یانه - یاخود (رژن) - بتکاته خاوه نی بیرویاو متمانته پښه خشی، وهك له بیرکدن وهی عه قلانی.

د ژیریه: خوی شتهكان هر بهو شپوه په ن، جا نه وه سه بارهت به من بیت، یاخود سه بارهت به كړمه لگه به شپوه په کی گشتی. بڼ نمونه ننو نه ته وهی بجون زیاتری به خشیبه مارکس په كان، وهك له وهی به خوړندنه وهی (سه رمایه) ده سنگریان بوو. له م رووه شه وه، نیمه له ناسینی هه لچونه ده روونیه كانمان - (خوشه ویستی، بوغز، شهیدیایی) - كه بنچینه ی برواكانمان، رڼر لواكه وتوین، من وهك تیوریستیك، له سه رم نییه راستیه کی زال به سه ر راستیه كاندا بڅمه به رده ست. به لكو تنها نه وه م له سه ره شی بكه موه بڼچی بیروپروایه كه هیه - كړگه ل یان تاکی - به راستیه كه رهنگه له لایه نی لوجیکه وه باوه پیتگری نی گران بیت. پتویسته سنوریك بڼ ه لویستی نه و قازیه دابنیزین كه له سه ر بالكونه كانی میژووه وه، به ره كه ت و نه فرده ته كانی ده به شپته وه.

من پیچه وانه ی نه وه ده لیم: هیتلر، ستالین، خومهینی، هه موویان هه ن. ناشتوانین ره تیان بكه پنه وه له بهر نه وهی كه سی سپرلوه و خویان به میژوودا هه لواسپوه، با ساکاری سی سه رده می روژنگه ری بڅهینه لاره كه پښان و ابوو عه قل ده وتوانیت شه پښه بریكات. نه وه نده شه به سه كه یه سوعی و رڅه شه پانگیزه كان نور بڅهینه وه تا كړمه لگایه کی په كسان و عاقل له دایك بیت. نا، مه سه له كه رڼر له مه نا لږ تره. پتویستی شه بهرسین: بڼچی ده بین مرقه كان به كړمه ل بژین، نه وه شه نهك به هوی بیرك په کی روون و تاییه ته نده وه، به لكو له پیناوی قوریانی دان به كه مترین به شی عه قلانی له ناو سروشتی خویاندا

بهو مانایه شی سیاست به لوجیکه وه گړی نادریت، هینده ی نه وهی له پووی پراكتیکه وه په یوه سه به هه لچوونه وه. هینزی هر بیرویاوه پښکیش به پله ی په كم له وه وه دیت كه چه نده شاعیریه ت و هه ماسیه تی تاییه.

ن... ا: كاتی پایه خدان له سه ر دریكاریگه ره كان چر ده كړنه وه، نه وهك راستی، نه مه یه كه به ره و ناوچه رگه ی دژپویمان ده بات.

د ژیریه: ده لیله كانی دژپوی له گه ل هه موو چالاکیه كو پوژده یه کی مه عریفه دا هه ن. من له كتیبه كه مدا جكه له تنها پره نسیپيك پشتم به هیچی تر نه به ستوه كه نه ویش نه وه یه: باواز له بیرك په خیروشه پ بهنیزین، تا تی بگه ی نه وهی كه به راستی له ناو گروپدا چی رووده دات، كاتی كه ده سه لات کاریگه ری ده بی. كاتی نه مه وی یاسی ده سه لات بكم، له نر خاندنی نه وه ده سه لات نور ده كه وه وه، هه ول ده دم به رامبه ر سروشتی ده سه لات واړه فطاریکه م كه پزیشكیت به رامبه ر برینیک ده یكات. به لام گه نه وه م قبول كړد كه خه لكی گشتی ده یلین. سیاست مرقف شیت و ږنده و پر مه ترسی ده كه ت. په كسه ر ده لیم: هیچ شتیك به بین هق روونادات. كه واته هوی نه و نه زانیه بین كوتاییه چی یه ؟ تنها نه وه نده ده لیم كه نه م سه رده مه ی نیستامان له هه موو سه رده مه كانی تر ږنده تره، به لام وهكو وړینه شه هیچی له وانی تر كه مترنیه: سان - برتلومیو، كولانو جهنگه نایینه كان كوتاییان نایه ت. به لام گه ر ږنده یی نه ریته كانمان كڅن بیت، باتنه نا نه م پرسپاره ره خنه یی به كین كه شایه نی كړنه: بڼچی ده بی خه لكی سه ر له خویان بشپوینن؟ له گه ل نه وه شدا كه هه موو نه مه له میژوویه کی پر له ژاوه ژاوه خرقه شان ده چیت، نه زه لیه تی نه م خرقه شان و ژاوه ژاوه له كوڼیوه هاتوه ؟

ن. ۱: به بهر پای تو نایا ناکریت چاره پئی
 نه گهری دروستبونی کومه لگه به کی له سرخو
 عاقل بگه یی؟ نه ناهت نه گهری دروستبونی
 سرده میکی نالتونیی به شیوه به ک له شیوه کان؟
 دؤیری: گروپ مانای به دبختی (تعاسه).
 نه وهشی که کزگه لیه بریتیه له توندوتیژی.
 هرگزیش له م گیزاوه دهرناچین. به مانایه کی تر،
 هموو نه و پرژانه ی ه و لی رنخستنیک زاتی
 کومه لگه ددهن. وهک ره تکرده وهی
 سهنته ره کانی دهسه لات. یان ه و لی
 به پیره به رایه تیه کی زاتی ددهن، له میتافیزیکای
 نه و چه مکانه دهچن که له میژودا ته نها وهک
 چه مک هن. نه وانه زیاتر له نوشته ی نه فسونای
 دهچن، که بهرگی ره خن گرتیان پو شیوه له و
 پاشه پژه رووناکی (مارکس) پی ی وابوو
 دیته دی. به لام نه میش په یمانی پاشه پژونکی
 رووناکمان پی ددهات، وهکو دنیا نمونه ییه کی
 (کاستوریادیس). نه م سرودانه جگه له نوشته
 زیاترین و نه مبیستوه له واقعیدا به دی بیژن.
 له وه شه وه نه وه دروست نه یی که مرؤف ناتوانی
 له ناو کومه لگه دا بیر له یی دهسه لاتی خوی
 بکاته وه. پاشان ره وشت وهک گوتاریک نه بیته
 مایه ی دل نیکه لاتم.

ن. ۱: نایا باشترنیه مرؤف وا ههست بکات
 که پیویسته ستایشی خیرو نه فره تی شه پیکریت؟
 دؤیری: نه م پئی له وه ناگرئی که ره وشت
 به کردلر دهست پیده کاو کوتایی دیت، نه وهک
 به قسه.

{کاتی ریجیس دؤیری سوپای تارماییه کانی
 بانگ دهکات، به له زه تیکه وه خوی ددهاته دهست
 مه یله کونه کی: به ووشه به ک یان پیکه نینیک
 گالته جارانه هموو روودلوه میژوویییه کانی تر
 پشتگویی ده خات، جگه له و روودلوانه ی
 ماره ییه که یان خوین و قاره مانیتییه. ته نها له و

ساتانه شدا مرؤف ههست به بهر وکی و لاواری
 خوی دهکات له بهرده م م زنی شه هیدوبونی
 بهرجه سته کرلودا. نه ی چس بگه یی؟ نه وانه ی
 وهکو دؤیری به دبختی هموو جیهانیان
 خستوته سرشانی خویان، هرگز حه قیقه تی
 به دبختیه که یان دهرناخن. وا دهرده که ویت که
 پیمان بلین. دؤیری پیمان بلیت: به یی خاچ
 رزگاروون نه و، یی کوشنار فیداکاری نه. زدر
 پرسیارم له خوم نه کرد دهریاره ی راستی که م
 وینه یی دؤیری: بژمده ره کوت که نه و بیژنه ییه
 دهگه پیتوه بق مه یله مه سیحیه کی نه و بق
 (نه شکجه و قوریانی دان).

دؤیری: نه وه قوریانی دان که شتیک
 پیژدهکات. بقنه وهی له سیاسه تیش تی بگه یی،
 نه توانین بن سله مینه وه ببینه لاهوتی. له م
 باره یه شه وه بیرۆکی سهرکی له (رهخنه گرتن
 له عقلی سیاسی) دا نه وه به که له ناویه ک میژودا،
 دوو میژوو مه ی، نه وه ی که تا نه مرق توانیومانه
 به شیوه یه کی دروست، بیکه یی، لیکدانه وه ی
 په یوه ندی مرؤفه به سر وشته وه. به لام
 میژوده کی تر، واته میژووی په یوه ندی مرؤف
 به مرؤفه وه، وهک گری کویزه به ک ماوه ته وه.
 میژووی به ک م په ره سه ندوه، به لام میژووی
 دووم له شوینی خویدایه و به هیچ شیوه یه ک
 ناجولیت. نه وهش مانای نه وه یه که میژووی
 کویله کردنی مرؤف له لایه ن براکه یه وه، زه مه نیکه
 له باز نه یه کی دلخرودا ده سورفته وه. به م مانایه ش
 به دبختی گروپ شتیک نه گزپه وهک زدر
 نه گزپه تر، سیاسه تیش نه بیته زانستی
 به پیره به رایه تی کردنی. له م بواره شدا چه مکی
 (پیشکوتن) نه بیته چه مکیکی خه یالی: که سبک
 نه له سیاسیه کانی نه مرقی نیمه بتوانی بلن
 له دیموسینی (سه ده ی چواره می پ.ن)، یان
 له سیاسیه ناشوریه کان لیته اتوتر یابه توانانم،
 که سئ هه زار سال بهر له مرق ژیاون؟ زه مه نی
 سیاسهت په یوه سته به نیستایه کی نه به دیوه.

ریتمی گرم و هوایی هیزه‌شان تیکه‌لای بی‌کتری ده‌بوون. کاتی رۆنه‌چینه ناوکتیبه‌که‌یه‌وه (ره‌خنه‌گرتن له‌عه‌قلی سیاسی)، که له‌زنجیره‌ی (مکتبه‌الافکار) له‌گالیمار ده‌رچوو. وه هه‌ر

به‌هۆی نه‌وه‌شه‌وه نۆبیره‌چوو ره‌زی میرلوپونتو کویری و فۆکۆو سارته‌ره‌وه. نه‌هینین که شیوازی تیکۆشانه‌که‌ی زیاتر پته‌ویوه. وه‌جگه له‌ناوازیکی گه‌نجانیه‌ی مارکس و گالته‌جارییه‌که‌ی، هه‌ج شتی که له‌مارکسیزمی تیان‌ماوه. له‌ئێستابه‌دواوه نۆبیره‌ی وای لێ‌هاتوو... که‌هه‌نده‌ی ناوی (قه‌دیس پۆلس) ده‌هه‌تێ، هه‌نده‌ی باسی (لینین) نا‌کات. وه‌زیاتر بایه‌خ به‌ماوه‌ی یه‌که‌می باوکه‌کانی که‌نێسه‌و میژووی هونه‌ر ده‌دات، وه‌که‌ له‌و ده‌رامه‌تانه‌ی له‌زه‌وی و زار ده‌ست ده‌که‌ون و دینه‌گیرفانه‌وه. کۆبوونه‌وه‌کانی نیقییا چوونه‌ته‌جێی کۆنفرانسه‌کانی گوتاوپال. چیت نۆبیره‌ی بریاری داوه‌ دژی هه‌لۆسیتیه‌کانی پێش‌شووی خۆی بیری‌کاته‌وه. {

ن.ا: که‌ باسی (ئێستای نه‌به‌دی) بکه‌ین، وه‌که‌ نه‌وه‌ وایه‌ باسی (سروشتی مۆقاییه‌تی) بکه‌ین. به‌لام نه‌مۆ به‌ده‌گه‌ن که‌سێک هه‌یه‌ بکه‌رێته‌وه بۆ نه‌و چه‌مکانه.

نۆبیره‌: هه‌رگیز. نه‌مۆ مۆده‌ی گه‌رانه‌وه‌ بۆ سروشت هه‌یه‌. پێویست نا‌کات له‌ تیکه‌وتنێک رابکه‌ین، تاجاریکی‌تر تێبکه‌وین. ته‌نها له‌مێژوووه‌و هه‌چی‌تر بۆ ته‌نها سروشت و هه‌چی‌تر. به‌م پێیه‌و پاش نه‌وه‌ی لوکریس و سبینوزا وواقیه‌کانم خۆینه‌وه، پێم وایه‌ که‌(سیسته‌می شته‌کان) بوونی هه‌یه‌.

ن.ا: نه‌وه‌ی باست کرد شتیکی چاوه‌پوان نه‌که‌روه... ئێمه‌ تا ئێمه‌ کتێبه‌ی دوا‌یش واما‌نده‌زانی هه‌ر مارکسیست.

نۆبیره‌: نه‌مه‌ مانای چی؟ من نه‌و کاته‌ی فه‌یه‌له‌ سوهم مارکسی نیم. که‌ بایه‌خ به‌وینه‌کتێشان یان مرڤن نه‌ده‌م، نه‌و مارکسیزم ناتوانیت له‌ویاره‌یه‌وه، هه‌ج سووینکم پێبکه‌یه‌نیت. به‌لام له‌به‌رامبه‌ر نه‌وه‌شدا، گه‌ر پێویست بکات پێوه‌ی زێده‌بایی (فائض‌القیمة) له‌فهره‌نسا، له‌ساله‌کانی ۱۸۸۰دا شی‌بکه‌مه‌وه، یان لم‌لانی له‌سه‌ر ده‌سه‌لات له‌نه‌رژه‌نتین شی‌بکه‌مه‌وه، به‌دڵنیاییه‌وه من نه‌و کاته‌ی مارکسیانه‌ کارده‌که‌م. که‌واته‌ ئێمه‌ ئیقلایدین کاتی وینه‌ی سینگۆشه‌یه‌که‌ ده‌کتێشین، وه‌ هه‌موومان مارکسین که‌ به‌شی‌کردنه‌وه‌یه‌کی سیاسی نا‌وخۆی هه‌لده‌ستین. به‌لام ده‌ریاره‌ی تێپروانین له‌جیهان، له‌ناکامی نه‌و شی‌کردنه‌وه‌ نا‌وخۆیه‌وه، من له‌لاینگه‌ره‌کانی نیم...

{ئێمه‌ قسانه‌ی نۆبیره‌ هه‌موو نه‌وکه‌سانه‌ سه‌رسام ده‌کات، که‌ تانیشتاش دروشمه‌ لینینی - کاسترۆیه‌ییه‌کانی نۆبیره‌یان له‌بیرماوه. نه‌و زه‌مانه‌ رۆی که‌لای نۆبیره‌ ره‌وانبێژی نه‌کا‌دیمییه‌که‌ی (جامعی) و شی‌وه‌کانی (شۆپش له‌شۆپشدا) و

که واته من زگر پابه ندیم بهو که دجینه یه وه که
له زیندان کومکری ته وه. نو می ده واریشم که رزق
له رزقان فرست هه بیت بقره وهی سه ره نوئی شو
که دجینه یه کوبکه مه وه.

ن... ۱: مه به سست له وه یه که له زیندانی
(کامیری) دا گرنگی میژوی نایینه کانت بقر
ده رکه وت؟

نۆریه: له پووی زه مه نیه وه، ناره زوی من
له میژوی نایینه کان ده که رفته وه بقر سه رقال
بوون به وینه کیشانه وه. هه موو شتیکم ده رباره ی
له رمایشتی نایینی بیرم چته وه، به لام هه موو نه
موزه خانانه م له بیره که منال بوومو سه ردام
کراوون. بته وئی نه ته وئی وینه کیشان
مه سحیه ته، مه گه ده هلیزه کان به زه خرده وه
وینه نه کیشرا بوون؟ سیمای، جیوتق، به تاییه تی
تنتوریه. هه ره نه مه شه مه رسامیی، چونکه
مه سحیه کان له وکاته دا له بزی بت په رسته کان و
نه و که سانه تپده کوشان، که وینه کانی
نیمیرا تکرهان ده په رست. سه رباری نه وه ش
ده لیم، نۆمهی ما سحیه کان په شتا و پشت
له رزارباری شتیکی ناوازه ی میژوویین، که نه ویش
نه و بیرگی به رجه سته (تجسد) بوونه یه، که
به پای من هه رچی تازه گه ری و هیزمانه له و
بیرگی یه وه هاتوه.

ن... ۱: به چ رزگی یه که

نۆریه: مه سحیه ته نه که هه ر زمان نه دات،
به لگو پتو سستی ش ده کات له سه رمان که له پشت
جه سته وه به دوی وشه دا بگه رتین. نه وه ش خزی
له خزی دا تازه گه ری هکی سه رمکبه. ده رباره ی شه
بابه ته (نه لسه کنده ر کوون) بیرگی یه کی گرنگی
هه یه که نه لیت: نه پنی به رجه سته بوون به واری
له به رده م نه گه ری لیکر لینه وه زانسته یه کاند
کریتسه وه. به و مانایه ی که نه وه که شلی

لوجیکیتیکی دیار یکاروه بقر دیار ده گان و،
که شه فکری نه وه که له پووی نایینه یه وه، بقر
کهوتنه خواره وهی ته نه ره که کان له وکاته دا، که
به وهی شه م بیرگی یه وه نه شه توانا بلتین
تی که شکاندن پیرزیه کانه.

وه هه روه ها نه لیم نیراده ی نۆمه له پیکه وه
به ندبوونی سیاسیدا. واته هه لس وکوتی
رزقانه مان شان بداته سه ر چه مکیک بقر جیهان، وه
مانایه که ده یه نه کله لگی سیاسی مریگی لی -
به رنه دجاسی نه پنی بیرگی یه به رجه سته بوونه.

مه سحیه تی سه ره تایی، ده رباره ی ناسینی
تپوره کان وه سیله یه کی جوانی بقر جی هیشتون.
سه رباری نه وه ش مور شیدی زیندانه که واته
(زیندانی کامیری) ژانامه ی گریگاری هه رته می
پیشکه شکردم به خوتنه وه، که نه وه ش وای
لیکردم له سه رده م تی بگه م. به لئ، له کامیری بیرم
له (کانوسا) ده کرده وه.

ن... ۱: له مه دا که تۆ ده بلتیت، هه ندیک
(زیاده روهی تپایه)، که هیچ په یوه ندیه که نیه
له نتوان ژوانی پیشووی خرتو نه مانه ی نیتنا
باست کرین؟

نۆریه: نه خیر، من له شیوعیه ت (واته
نایدیو کراتیه ت) تی نه که پشتم، تا له وه تی
نه که پشتم که چی رویدلوه له کانوسا. نه گه ر
نه مانترانی نه وه ش بگه پنه وه، که له تیکه له ی
تپو کراتی نه وان ده سه لاتی زه مه نی و ده سه لاتی
رقییدا چی به ره م دیت، مه حاله خلمان بناسین
له م جوگرافیا هاوچه رخددا. مه حاله تی بگه پین
له وهی که چۆن و بۆچی به واره بوون به وهی
راستی ره ها لای خقمانه، نه مانکه په نیتنه نه وهی
ده سه ت به یه نه ناگرو تاسن له یه گتر به هه ر چوار
لای جهه اندا.

ن... ۱: که واته به به واره ی تۆ هه ری که میژو،
پاپایه تی له په سه ری به یزه نلی و، تۆتو کراتی نه ی

قەيسەرى رووسى، ئايدىيوكراتىزىمى شىوعى
پىنگوۋە كۆردەكەتەۋە...

نۇبىرى: بەلكو يەك ھىل، كە ئەگەرتتەۋە بۇ
(قوستەنتىن)، كاتى بۇ يەكەمجار بانگەشەى بۇ
باۋەپى بەرجەستەبوون كۆرد. لەئەجىمادا،
مەسىھىيەت لەسەر ئەۋ باۋەپە راىھىتاۋىن كە
خودا جگە لەيەك كۆپ كەسى تىرى نىيە. بەم
مانايەش، مەن پىم وايە كە خۇرناۋا زىاتەر
لەخۇرەلات پەلەى كۆردە لەۋەى خۇى لەدەست
تونالىتارىزم - ۋە شىۋە دېندەكانى - رىگار كۆرد.
ھەزم ئەكرد مەسىھىيەكان بەگشتى - ۋە كاتولىك
بەتايىيەتى - يادەۋەرىيەكى ئەختىك بەھىزىريان
ھەبوۋايە. دەبا پىش ئەۋەى نەۋنەمان دەريارەى
لېبوردن بۇ بېئىننەۋە، لەبەر دەرگا
بەكەنىسەكراۋەكانى مالى خۇيانەۋە دەست
پىن بگەن: بىر لەگىرىكارى ھەۋتەم بەكەنەۋە.

ن.۱: مېژوۋ نووسەكان، ئەۋانەى
بەنۋورۋىزى مامەلە لەگەل رۋوداۋەكاندا
دەكەنۋولم دەكۆلنەۋە، قەد رىگە بەۋە نادەن
كە تۇ ئەيلىت گۇپان ھەر ئەۋەندە بوۋە،
لەپاپايەكى سەدەى ناۋەپاستەۋە پەرەى
سەندوۋە بۇ سكرىتىرى ھىزىب. ئەم جۇرە
پەرەسەندەن رۇر خىزىيە.. يان ھەر شىتىكى
دروستكراۋە، كە لە واقىعدا واش نەبوۋە.

نۇبىرى: ئەم قىسانە دۇن. كاتى زانايەكى
بايۇلۇزى تونىكارى پىكەتەى خانەى ئازەلېك
دەكات، ھەرگىز جىھان لەئازەلەكە
دوورناخاتەۋە، لۇجىكى سەرەكى بوۋەۋەرى
زىندوۋ نالېت فىلۋ مۇرفۋ بولبول تىكەلاۋىكە.
كەۋاتە مېژوۋەك ھەيە بۇ ئايىنەكان، بەلام كارى
ئايىنى مېژوۋ نىيە: ئەمەيە كە مېژوۋى ئايىنەكان
پىمانى دەلېت.

ن.۱: ئايا لەئەفسانە گەۋرە بابلىيەكانەۋە تا
ئىستە، ھىچ شىتىك لەبىرۋىچۈن يان
نەرىتەكاشاندا نەگۇپاۋە؟

نۇبىرى: بۇچى پەيگەرەكانى فېدىياس كارمان
تەدەكەن، بۇچى تا ئەمۇش شىكسېر لەگەلماندا
ئەدۋىت؟ شىۋەى بەرەمەھىتەنى كۆيلايەتى تەۋاۋ
ھاتتە ئاۋا ئايانەۋە، ۋەك گۇپان لەئىۋدالىزىمەۋە
بۇ سەرمايەدارى. بەۋەش ھىشتا ئەۋ كارانە بەلەى
ئىمەۋە ھەر ھاۋچەرەن. پىۋىستە (چىنىكى پىر
لەھەلچوون) لەمۇلدا بىئىننەۋە، سەريارى
ئالوگۇرپەكانى مېژوۋەكەشى. ئەى كەۋاتە
ھەندى جار لەكۆۋە چۆلى يان بەستەن لە زەمەندا
رۋودەدات؟

ن.۱: ئايا نىزىكى نىۋان دىاردەى ئايىنىۋ
دىاردەى ئىستانىكى پالى پىۋەناۋىت بۇ ئەۋەى
بىر لەۋ شتەنە بەكەتەۋە، كە لەمېژوۋى مۇلدا (تا
زەمانى) ن؟

نۇبىرى: بەھەرھال، لەكتىبەكەمدا لەۋ خالەۋە
دەستەم پىن كۆرۋە، بۇئەۋەى لەچەند شىتىك
تىبگەم: - گروپ، دەسەلات، دەمارگىي..

ن.۱: بايگەپىننەۋە بۇئەۋەى پىشەتى،
لەمەسىھىيەتدا نەھىنى بەرجەستەبوون ھەيە،
كەۋاتە نىۋەندى گەيەنەر (ۋىسىگ). ۋەك چۆن
لەبۋارى ئايىنىدا دەردەكەۋىت، لەبۋارى
سىياسىيەتدا ھەيە.

نۇبىرى: گروپ ناتۋالى لەۋىنەى نىۋەندى
گەيەنەر دەريازىن، چۈنكە بەشۋناس بەردەۋامى
خۇى لەرزارىيەتى. ھەمۇ شىتىك ئالپىرەدا
پەنھانە، مەش بۇئەۋەى ئەۋە بەسەلمىتم، جەختم
كۆرۈتە سەر ئەم لايەنە.

ن.۱: ئايا ئەۋەيە گەۋەرى كارەكەى تۇ؟
نۇبىرى: تەۋاخۇيەتى. شىتىك ھەيە كە
ناتۋالېت خۇمانى لىلەبەدەين، ئەۋىش ئەۋەيە كە
گروپ ناتۋالى دەركى شۋناسى خۇى بىكات،
ئەگەر يەككە ئەبىت نۆيتەرايەتى بىكات.

له بهرام بهر گروهی تریا، نیمه‌ستی هستگوان به خویی پینه به خویی - که به مانی به ش شو نهونده که به نه به زه روه نه بیته (کاره‌زی) - هر شو نهونده که به نه به ش له ناو گروهی زامنی هاو نامه‌نگی ده‌کات، لای من نه گروهی له‌گل گروانی بونیادی ده‌سه لایه‌ها ناگرویت.

ن. ۱: که واته وینه نه نه‌ندی که به نه هر له‌کونه ده‌کو نه‌گرویتی شسته به‌ستوری زه‌مینی سیاسی هاتوه، یان بابلیین و‌کو سه‌له‌بندانی زه‌مینی کون هر ماوه‌توه، سهردهم به‌سهردهم نه‌گرویت. و‌کو چن له (نه‌گروا) ه‌بوه، ناواش له (گروهانی سوو‌نا به‌رده‌وام بوه. که نه‌ویش خویی له‌شوره‌ی په‌رسنی تاکه که سبک‌دا ده‌بینی‌توه، که ده‌ریازوون لری مه‌حاله، له‌ه‌موو سهرده‌می‌کا.

نوریه: پیوسته شته‌کان زل نه‌کین: ه‌موو ماوه‌یه‌کی می‌نوریه به‌پری پیوستی خویی په‌رسنی جزاچور پنجه‌ه‌نن، له‌واو ده‌کو که‌سی له مانی‌توه تا که‌وره ده‌بیته نه‌بیته که‌سیکی ناسایی، نه‌وه‌ی به‌سهرده‌ی سه‌پاوه ته‌که‌کوم به‌نه‌فره‌تی تریا‌توه بکات. گ‌ر له‌سهرده‌توه بزاین شتیک ه‌به له‌ناو‌وه‌ماندا کوشتنی بارواو برون به‌ه‌لو‌س‌ری دایه‌ ده‌خوازیت، باشره له‌وه‌ی که له‌ری‌کادا که‌شی بکین. هر به‌و شوره‌به‌ش، ناسونی نا‌انگایی سیاسی له‌وه‌فره‌تمان رزگار نا‌کات، که نه‌ی‌دا په‌نه‌انه، به‌لکو رزگ‌مان ده‌کات ته‌که‌کومی پیوه‌بکین. ده‌چن زانینی پاسای کچی کرینی زه‌وی نابیته ه‌وی ری‌گرتن له‌که‌وتنه خواره‌وه‌ی سو‌وتیک. به‌لام لانی که‌م نه‌وه تریا‌ه‌گین که له‌په‌ده‌یه‌کی به‌زهره‌ خومان لری‌دایه‌ خواره‌وه، چی چاره‌زمان ده‌کات.

ن. ۱: به‌لام به چ ه‌تیک نه‌توانیت به‌پار له‌وه به‌دیت که نه‌م ه‌ته‌مان چنگیره‌و شو ه‌ته‌مان نا‌چنگیره؟

نوریه: به‌ناری نه‌وه‌وه‌ی له‌می‌نوریه‌وه لیری‌ووم. به‌رونی له‌می‌نوریه‌ا دیاره که هر که‌ه‌لکه‌یه‌ک باوریه‌کی نه‌وه‌ی نه‌بیته، ده‌موت. کاری نایینی، پاشان کاری سیاسی نه‌خوشی گروهی، به‌لام چا‌کونه‌وه له‌وه‌خوشیه، مرنی گروهی.

ن. ۱: نه‌ی بچی پیوسته له‌گروه‌دا نیمان به‌شتیک ه‌بیته؟ نه‌ختیک پش توستا شو په‌سیاره‌م کرد، و‌لامت نه‌داده‌وه..

نوریه: تریکی نه‌م نیمان کاریکی نه‌خلای نه‌، به‌لکو پیوستی‌کی لوجیکه. له‌وه‌شوره ساری ه‌لاره که‌ناری ده‌نیم: کامل نه‌رونی گروهی.

ن. ۱: نه‌م پیوستی به‌ختیک روونگر نه‌وه ه‌به..

نوریه: له‌باری چه‌می (کامل نه‌رونی) ده ناتوان‌ه‌یچ شتیک بگم چه‌که له‌وه‌ی تیره‌که‌ی گودل (Godel) له‌باری لوجیک‌دا پی‌نور بیسه‌پنم به‌سهر باری سیاسی‌دا. نه‌م تیره‌یه پری وایه که (هیچ سیستمیک ناتوانیت راستی خویی بی‌نا بکات، به‌بی نه‌وه‌ی په‌نا‌بایه‌ به‌ر ده‌گ‌ری‌ک‌تر که‌له‌ده‌وه‌ی خویی بی‌ت). به‌مانایه‌کی تر، هیچ سیستمیک ناتوانی خویی خویی به‌له‌می‌نن. نه‌م شو رو‌ه‌نا‌یه‌یه که ده‌وه‌ی بیخه‌م سهر سیستمی که‌ه‌لایه‌تی: مانایه‌کی شو سیستمه سروشتی ه‌به، ده‌بی پورسین شو ده‌گ‌نه‌ ده‌ره‌که‌پ چریه، که‌ری‌که به‌په‌نا‌کونی حقیقه‌تی شو سیستمه نه‌کات؟! وینه‌ی (نه‌وه‌ندی که‌به‌نه‌ر) یان سهرلری کاره‌زی لیره‌وه‌ی نه‌ت.

ن. ۱: تایا نه‌م و ده‌گ‌به‌نیت که‌رونی نا حقیقه‌ت له‌ناو گروه‌دا، کاریکی حقیقه‌ت؟

تۆپرى: ئەو رالە كرنىكى سىرۇشتى بۇ ئەو
 شتەنى لەسەرو سىرۇشتەون لەناو كۆمەلدا.
 بەلام بۇ مرقۇنكى مادی وەكو من، ئەو
 ئەجامىكە ناكىرت پىشتگىن بىرىت. ئەو
 مەسەلەيكە رىگە خوش دەكات بۇ
 رەتكىنەوئى پاشەكشى كىرىن لەبەردەم نادىاردا،
 وەرەتكىنەوئى گەوجىتى (ھۆمى) بىرە
 (Monsieur Homais) پىشەكەكەك
 لەگەسایەتەكانى بەلزاك لەرقمانى (مدام بۇ
 شارى)دا كەپىرى وایە، ئایىن جگە لەمنالى
 گەوجانەى مرقۇف ھېچىدى نىبە. ئەكرىت
 یەسوعىيەكانو تەنانت خواش رەت بگەپنەو،
 بەلام نىسانەو لەپەنجەرەو دىنەو ئوئى: بۇ
 نمونەش ئەمە پىرى دەوتىرى (سۆھبالبىزى
 راستەقینە).

ن.۱: كەواتە كارى (نۆۋەندى گەپنەن) زامىن
 كرىنى پەرزىنىكە بۇ گروپ، كاتىن كەشتەك
 لەبالايى (تەلى) پىشەكەش دەكات. بەلام ئەو چ
 بالايىكە؟

تۆپرى: لىزەدا سىياسەت ئەتوانىت رۇلى خۇى
 بېنىت، بەوئى كە ناوەرۇكىكى ئەزمونگەرەنە
 بداتە ئەم وئەزا بالايى: ئايەتوللا، سكرىتېرى
 گىشتى، سەرەك كۆمار، سەردارى سەرەخۇى
 فەرەنسا.. سىياسەت ئەتوانىت ئەمانە ھەلېزىرىت.
 بالايى ئەتوانىت لەبەرەجەستەبوونى سۆھبائەدا،
 لەئەفسانەى سۆھبالبىزەدا، وەك چۆن دەتوانى
 لەھەلېزاردى گىشتىشدا دەرىكەوئىت. بەلام ئەبىت
 (نۆۋەندى گەپنەن) نەپىشى شىكىتىر بكات جگە
 لەخۇئى: پىزىقارىيا، مافى مرقۇف، خوا.. تا نوابى
 ئەوئەش ئازادى سىياسە كە بەھەلېزاردى پەكەك
 لەو ناوئىشانە ھەلدەستى. بۇ نمونە من
 ناوئىشانى مىترانم پىنباشترە لەبىرىجنىف یا
 رىگان.

ن.۱: لەمەو ئەو بەرەم نىت كەمەر
 پىاۋىكى سىياسى لەپىشەكەشكرىنى بەھالاکاندا
 بەرژەوئەندى ھەپە.

تۆپرى: لەمەو ئەو بەرەم نىت كە
 لەسىياسەتدا بەرژەوئەندى لەمىندا ھەپە. لەمىندا
 سىستەمەكە كۆنىكى تىدەبىت و بۇ دىنایەكى
 ترمان دەگىزىتەو، كە نىپای ئەوئىو سىرۇشتە
 (مىتافىزىكا)، كە لەوئىدا بەرژەوئەو بۇ بەھالاکان
 ھەپە. ھەر ئەمەشە ھۆى ئەوئى كە
 لەزىانى سىياسىدا مەراسىمى (بەخاك سپاردن)
 باروبۇخىكى شلۇق دەھىننىتە ئارلەو، ھەموو ئەو
 خەلكانەى لەبەخاك سپارىنى تەرمەكەدا بەشدارى
 دەكەن، سەرەپای خەم و پەژارەپان، دلخۇش
 بەوئى وا ھەست دەكەن كە بەھۆى مەروەكەو
 گروپىك پىكەدەھىتن. ھەموو كۆمەلگەيك بەو
 دەست پىدەكات كە كۆمەلگەى ھارپىكانى
 مەروەكەن. چونكە ھەموو كۆمەلگەيك پىوئىستى
 بەوئەپە باوەر بەبالايىك بكات كە دروستى بكاتو
 پەرزىنى بكات.

ن.۱: ئەگەر راستى ئەم رايەمان قبول كىرد،
 ئايا پىوئىستە چ جۆرە بىروايەك لەجىھاندا ھەبىت
 بۇئەوئى كارەكان بەباشى بۆن بەرئەو؟
 تۆپرى: شىتەكان بەباشى ناچن بەرئەو،
 چونكە چىدى لەكۆمەلگەكاناندا بىروای كارا
 بەرەم نەسەمىن. لەئەجامىشدا بىروا
 تىرۇرىستەكان نەشونما دەكەن. وەك ھالەتى
 كۆتايىپەكانى ئىمپىراتۆرىتى رۇمانى. بىئەوئى بۇ
 ھەمىشە پەپەستىك دروست بگەن.

ماوئەيكى ئورو درىز بىروام وابىو كە
 ماركسىزم ئەو ۋەھمە گەرەپەپە، كە ئەتوانىن
 كۆمەلگەى ھارچەرخى لەسەر بىنابكەپن. بەلام
 پىوئىستە ئەمىرۇ دان بەوئەدا بىنىم كە ماركسىزم
 لەرژەشتدا وورۇ دروست نەبوو. بۇ نمونە
 بەدلىنایەو ئەتوانم بلىم ماركسىزم لەلایەنى
 لىكەنەوئەپەو بۇ ئایىن زۆر ھەژارە.

ن.۱: ئەوسا دەتگىووت قىسەدىسو
 پىتەمبەرەكانى ئەم زەمەنە ناویان گىلارلەو،

روزالوکسمبورگ، تروتسکی یان پۆلیتزره (Politzer) ..

نۆڤریه: راسته شیوعیهت له مارویه کدا پیتیکی ئەفسانەیی گەورەیی هەبوو. تا ئێستاش لای بەشیکی گەورەیی جیهانی سێهەم ئەو بەپیتیەیی هەیە. لەویارەییەشەوه ئەفغانستان و پۆلتۆنیا، لەو رووهوه کە پەڕەستە بەبابەتی پیرۆزییە کۆمەڵایەتیەکانەوه، سەردەمیکی تازه یان دەست پێکردووه. بەرامبەر ئەم مەسەلەیه، کۆمەڵگە دیموکراتیکەکانمان گوزارشت لە لاوازییەکی سۆزداری مەترسیدار دەکەن. ئەو کورت بوونەوهیه لەقوریانی دایدا رێخۆشکەرە بۆ بوودل بوون لەپاشەپۆزی ئەو کۆمەڵگایانە. بەلام کاتێ کورانی بلوم (Blum) ئەتوانن روویه پڕوی کورانی لینین بالکونیتو ریجیمیتو (Quinto Regimiento) ببێهوه ئەوهی تەمردن بەرگری لە زانکۆی مەدریدکرد. ئەوکات دەتوانین هەلبژارینی جیهانی دروست بکەین؟

ن. ۱: نایا بەرپای تۆ ئەمە وادەگەیه نیت کە بەهای هەر بیرۆکەیهک پەڕەستە بەژمارەیی ئەو کەسانەوه، کە لەپێناویا خۆیان بۆ مردن نامادە دەکەن؟

نۆڤریه: بۆ بەها لۆجیکیهکی نا، بەلام لەپڕوی راکێشان و جدیهتە سیاسیهکەیهوه، بەلێ. ئەوهش مانای ئەوهیه کە بیروپاکیان لەمێژووی پراکسیسکردندا کەمتر کێشمان هەیە لەوێنەوه ئەفسانەکان. بەلام ئەمە ئەوه ناگەیه نیت کە لەهەواری ئەفسانەدا لۆجیک نییه. ناکرێت مرقۆفی چەپەرەو مەرگ بپەرستێت، ئەو مەرگەیی سیمای جیهان دەگێرێت. چونکە هونافی چەپەرەو بریتیه لە (بابزی ژیان) - بەلام هەموو جۆریکی ژیان نا.

میلان ئەسدرای (Milan Asdray) هەواری دەکرد: (بۆی مەرگ). بەلام تێکۆشەری ئێسپانی لاپاسیوناریا (La Pasionaria) پێچەوانەیی ئەوهی دەگوت: (مردن بەپێوه، باشترە لەژیان بەسەرشوقی). کەواته ئەوهی یارمەتی مرقۆف یان

کۆمەڵگەیی ملکەچ ئەدات بۆ ئەوهی رۆژێک لە رۆژان هەستێتەوه سەرپێ، سیستەمیگ نە لەبیروپای لۆجیک، بەلکو پێم وایە وروژاندنی هەستی هەماسەت خولقێتیانە.

ن. ۱: کەواته ئێبێت لەگەڵ ئەوهدا تەبابیت کە ئیوان لەو سێ پالەوانە دامەزرێنەرەیی بەفەرماشتیان سەردەمی تازه کرایهوه، شەهیدن.

نۆڤریه: پەرستنی باو باپیره کۆنەکان فاکتەری پەڕەندییه لەژیاندا، ئەوهک پەرستنی قوریانییهکی خەمقوایی. بەر لەئێستا نووسیمە کە: یادەوهی شۆرشگێڕانەیه - ئەوهش بێئەوهی بزێم ئەو دەستەواژەیه سەرکەوتو دەبێت و رۆژێک لەسەر شەقامەکان بەرچەستە دەبێت ناھەنگەکانی پانچیون (Pancheon) لای ئێمە کە تۆش ناماژەیی پێدەدەیت، وای نیشان دەدات کە فەرەنسا بەوهی فرانسو میترانی کردۆتە سەرۆک، سەرلەنوێ هەستاوێتەوه، چونکە نایەوێت وەک ئەتەوهیهک بەریت. ئەم نیشتمانی، نیشتمانی منە، نیشتمانی تۆیه، نیشتمانی هەموومانە. ئەزانیت ئەوه مانای چی؟ مانای ئەتوانین بەسەرریهزیهوه یەک چار لەژیاوماندا بلێین. بلێم: (فەرەنسا نیشتمانی منە...) ئەوهندە بەسە کە ئەو شانازیەمان بەدەست هێنا بێتەوه، تا هەموو ئەو شتانەیی پێکەوه دەیکەین، شتیکی مەزن بێت.

(پەرۆزەکان)

* ناوینیشانی رۆمانیکی نۆڤریهیه (اللامرغوب فیه).

** ناوینیشانی کتێبیکی نۆڤریهیه (مذکرات بودجوازی صفیر بین نارین واریعة جدران).

سەرچاوه

گۆڤاری (الفکر العربي المعاصر)،

مقابله مع نۆڤریه، ترجمه: د. آدوینس هکرة

ژماره: ۱۶، تشرینی یەکەم / تشرینی دووهمی ۱۹۸۱

A black and white photograph of a seated Buddha statue, likely from the Gandhara region. The statue is shown from the waist up, seated in a meditative posture. It has a serene expression, a prominent nose, and a full beard. The hair is styled in a topknot (ushnisha) with a crown. The Buddha is wearing a robe with a distinct border and a large, ornate necklace. The background is dark and textured.

ره‌نگدانه‌وی هونه‌ری بودیزم له‌هونه‌ری

کریستیانیدا

• ئا: دلرا همه‌ سه‌عی

بودا سالی ۵۶۲ پ.ز له‌دایک
بووه، هه‌موو ژوانی له‌ناو
ئێشه‌کانی‌گه‌دا به‌سه‌ر بره‌وه.
بودی ئایینیکی نۆد به‌ریگه‌وه‌و پتر
له (۲) ملیار که‌س له‌سه‌ر زه‌مین
په‌په‌وه‌ی ده‌که‌ن، کاریکی نۆدی
گره‌تیه‌ سه‌ر هونه‌ری سه‌رتاپا
جیهان، که‌ ئایینه‌کانی
رۆژئاواشی گره‌تیه‌وه له (جو-
کریستیانی-موسلمان).
له‌وێنه‌کانی (ا،ب،ج،د) گه‌ر
سه‌رنج بده‌ی له‌و وێنانه‌ی
مه‌سیح و مریه‌و قه‌شه‌کان
به‌هه‌ونی ئاگاداری بودا له‌سه‌ریان
ناشکرایه، به‌تایبه‌تی له‌جوله‌ی
ده‌ستیاندا.

(۲) بودا (به شینگ)

سده‌ی ششم، له‌ماتورای که‌لک‌تا.
له‌موزه‌خانه‌ی هندیسی، له‌سهرخویی
ده‌مچاوه‌کائی بودادا، میمنیسی و هاوگوندجایی
هونه‌ری کلاسیکی هندیسی تایاندا ره‌نگ
ده‌داته‌وه.

(۱) شای خواکان، نیگاری سهر کوتال، سده‌ی ۱۷-۱۸

موزه‌خانه‌ی نیشتمانیسی هونه‌ری خوره‌لاتیسی له‌روما.
تیبینیسه‌کان له‌روونکردنه‌وه‌ی بودیزمدا، چ بوداو
بودلکان و چ بودیزاتفاکان، لیکده‌دن، که نه‌وانیش
ده‌بنه‌وه به‌یه‌ک بودا، هه‌ریه‌که له‌و خولایه‌تییانه
به‌شیوه‌یه‌کی تاییه‌ت نیشاندراون. به‌ده‌ستورزیکی
یاسایی ورد که هونه‌رمه‌ند به‌هیچ شیوه‌یه‌ک ناتوانی
لییان ده‌رچن، نه‌نانه‌ت له‌هه‌لبراردنی ره‌نگه‌کانیشدا.

(۳) بودا مایتریایا.

هونه‌ری یابانی سهرده‌می
ناسوکا ۵۲۲-۷۱۰ز. نارا
کوکوجی، په‌یکه‌ریکی
دارینه، به‌لگه‌یه‌ی بۆ
بلاویونه‌وه‌ی بودیزم هه‌تا
یابان.

(۴) بودیساتفا.

هونه‌ری چینیی

سهردهمی وی

۳۸۶-۴۹۹م.

موزه‌خانه‌ی لوف

له‌پاریس، له‌ناو چیندا

کاریگری هونه‌ری

هیندی رهنگده‌داته‌وه.

(۵) بودا.

به‌چوارمیشقی

سده‌ی

هه‌شته‌م و

نۆیه‌م.

له‌جاوا.

(۶) بودا. له تېرماندا.
 سالی ۵۰۱ ز سهرده می
 (شاهنشیناستیا).
 موزه خانای مونه ری
 خورده لاتیسی له روم.
 دده مو چاوی بودا
 هېمن و نارامه،
 که ورتونه چهل
 چه پکېکی به رزی
 باده مین. گریکی
 کلپه داری به تیشک
 له ژورده سهریسی،
 هېمای ژدهی بودا
 نیشاند دات،
 که جیهان
 روښنده کاته وه.

(۷) سیانه‌ی بودا شاکیامونی، له‌گال دور
بودیزانتا، ۶۲۲ز. کوتایی سده‌ی شه‌شم
له‌کوریاوه گیشترقه یابان. بودیزم
کاریگره له‌بهرلوانی هونه‌ریک، که
به‌ناشکرا مۆرکی چینی به‌سره‌وه‌یه. ئەم
سیانییه برۆنزیانه له‌سەرچاوه نه‌ژالو
کۆنه‌کانی هونه‌ری چینین.

(۸) په‌یکاری بودای
گه‌وره. تۆدایچی، نارا،
دایووستو، یان بودای
گه‌وره. په‌یکه‌ریکی
برۆنزییه پینچ سده‌ ته‌ن
برۆنزی خوارنوهه. بۆ
دله‌شتنی. ۱۷ مەتر
به‌رزه. له‌پژده
گه‌وره‌کانی دنیا‌یه.

(۹) پەیکەری زەبەلاحی بودا ئەمینابا. کاماکورا، فوتوکوین.

لەناوەراستی سەدەی سیانزە بەبرۆنز داریژراوە. لەچەقی پەرسنگایە کدا بوو، شەپۆلی دەریا

تەپاندوویەتی و ئەم پەیکەرە بەرووتی ماوەتەو.

بەرزیکە ١٣ م. شیوێ ریاڵیستەکی لەهونەری کاماکورا دەچیت.

سرچاوه: له نینسکډیپدیا ی تو مینډللی نیتالییه وه.

کتابی شماره

شاهین نامی

(توانی کوشش کنی به کوشش ما)

تی نیس نیلیت

تاوانى كوشتنىك له كلّيسه كه دا

■ توماس ستيرنس ئيللېت

● و: عەتا قەرەداخى

چى مەترسىيەك چاۋەرىمان ئەكات.
ئىمەى ھەزار، ئافرىقانى مەزارى كاترىپىرى؟
لەگەل چ بەدبەختىيەكدا ئەزىن؟ ئىمە ھېچ
مەترسىيەكمان لەرىدانىيە
لەكلّيسەدا دلنبايى بوونى نىيە، ھەندى جار
كە ھەستى كارى
قولاپى چاۋەكانمان لەسەرنجى دەئالّىنى،
بەرەو كلّيسە ھەنگاومان پى ھەلّەھىنى، ئىمەش
ناچارى ئەو ئەبىن بى لەرودا ۋەستان، دان
بەخۇدا بگىرن.
لەوكاتەو تشرىنى رووناك بۆتە تشرىنى دزىق
لەوكاتەو سىوان ئەو ۋەن بەسەرىكە
كەلەكە ئەبىن ۋەزەو

بەشى بەكەم
كارەكتەرەكان: كۆرسى ئافرىقانى كاترىپىرى،
توماس بېكىتى سەرىكى قەشەكان، سىقەشەى
كلّيسە، چوار فرودەرو پەيامبەرىك.
نېمەنى بەكەم لەمۇلى سەرىكى قەشەكان،
رۇزى دوى كانوونى بەكەمى سالى ۱۱۷۰
روونەدات.
كۆرس: بالېرەدا نىك كەنىسە رابوۋەستىن، با
چاۋەپوان بەكەن
داخۇ مەترسى راپېچمان ئەكات؟ داخۇ ھەست
كردن بەدلنبايى
بەرەو كلّيسە ھەنگاومان پى ھەلّەھىنى؟

به رگی قاوه یی مهرگی له ناوی بۆگه نولیت
پیشیووه،
سالی نوێ چاوه پوانه، ههنامه ئه دات،
چاوه پێیه، له تاریکی دا چرپه نه کات،
کرێکار پێلای قوڤاوی تهه کێژێ و دهستی به
ئاگر نه دات
سالی نوێ چاوه پێیه، چاره نووس له
هاتندایه
کێ دهستی بۆ ئاگر درێژ کردیوه و له جهژنا
یادی قه دیسانی کردۆته وه.
یادی شه هیدان و نه قه دیسانه ی کردۆته وه
چاوه پێ نه کهن؟
کێ دهستی بۆ ئاگر درێژ نه کاو نکولی له
گه و ده ی خۆی نه کا؟
کێ خۆی به ئاگر نه دلو نکولی له گه و ده ی
خۆی نه کا
حهوت سالان به سه ر کۆتایی هاویندا
تیپه پێوه
له و کاته وه سه ر رگی قه شه کان به جێ ی
هێشتووین ههوت ساله. نه سه ر رگی کێکی بۆ خه ک

نێسۆز بوو، خۆ نه گه ر ئێستا به شگه رێته وه، حال
هیچ له وه چاکتر نابێ
که پاشاو بارۆنان فه رمان برانن.
نێمه نازاری هه مه چه شنمان چه شتووه
به لام له گه ل ئاره نوو ماندا به جێ نه هێلرێن
نه گه ر هاتوو ته نه هاش جێ هێلرێن... ئاوا
ئاسووده نه بین
ههول نه ده بین کاروباری مالمان رێک به خه بین
بازرگان به ترسو و شه ره وه ههول نه دات
که من سامان به ده ست بێنێ
کرێکاریش له سه ر پارچه زه ویه که ی نه و
نه چه میتووه رهنگی زه و ی به به ر نه بێ
وه ک رابروویه کی تی بێنی نه کراو،
ئێستا په شیوی و ده رزه هێوره کان ته م ترسی نێ
زستان دیتو له ده ریاهه مردن دیتێ
به هاری وێران که ر له ده رگامان نه دات
ره گو گولله چاوو گوێچه که مان نه خۆن
هاوینی شووم شوینی شه پۆلی هه لچرومان
گر نه دات
هه ژاران چاوه پوانی تشرینی بۆگه نی تر نه کهن
بۆچی هاوین پر سه ی
گره ی پایزو ته م تومانی زستان دیتێ؟
له قرچه قرچی هاوین دا چی بکه ی
جگه له وه ی له باخی وشکو وین به ردا
چاوه پوانی تشرینی تر بکه ی؟
نه خۆشی هێر شمان بۆ دیتێ، چاوه پوانین،
چاوه پوانین.
شه هیدو قه دیسان چاوه پوانی نه و که سانه ن
شه هید نه کرێن و نه بنه قه دیس
چاره نووس له له پی دهستی په زداندا
چاوه پێیه، وێنه ی نادیار نه کێژێ.
من نه و شتانه م له به ر تێخکی رۆژدا بێنێوه.
چاره له به ری دهستی خوادا چاوه پوان
ده کات، نه ک له دهستی نه و که سانه دا

نه خشمه پېښېښېښې ښېښې چاكو خرابه
دهك نو

له بهرې دهستاندا شو هېوايانه يان هه لگرتووه
كه كات ده يان كړيټ.

وهره نه كانوني ناسوده، كټ ده تېښې؟ كټ
ده تپاريزي؟

داخو چاريكي دي نه وهې مه رږوم به رږسوايې
له دليك ده يې؟

نېمه ي هه ژاران ناتوانين هېچ نه جام بده يڼ.

جگه له چاوبښيړو له چاوه رواني.

(قهقهه كان نه چنه دهره وه)

قهقهه ي په كم: حوت سالان به سهر كړتايې
هاوړندا نېپه رږووه حوت ساله سهرقي قهقهه
نېمه ي جن هڅستوه.

قهقهه ي دوهم: ده بڼ گه وړه مان پاپاو
سهرق قهقهه كان چيان له توانا بڼ؟

ده رهاق به پاشاي مگروونو پاشاي
هه رهنسا

كاتي كه توان فيليان رڼكخستوه، به كيان
گرتووه

پنكه وه كړيوونه توه، كړيوونه وه يان په سهند
كړيووه، كړيوونه وه يان روت كړيټه وه.

كړيوونه وه ي ناكړتاو نوايې نه هاتوو
له هه رلايه كي ولاټي هه رهنسا؟

قهقهه ي سڼ يه م: له حوكمراني نه م نښايه دا
هڅنې نابېڼم قايلم بكات جگه له زه برونه ننگ، جگه

له دوو رويي، جگه له خرابي جار له لوي جار
پاشا حوكم بكات يان باروننه كان

به مېز به مېزي مامه له دهكړيټو، لواز
به خورگه يوه هه رږوك به ك ياساي به ده ست

هېناني مېزو پاراستنيان هه يه
مړي جينگريش دژ به چاوپنځكي و ناره زروي

پيسي خه لكان ده جهنگي
لاوازيش گياني خري ده كېښي.

قهقهه ي په كم: داخو نه م هڅتانه كړتايييان
ناپه

هه تا شو ده مه ي كوا هه ژاران، له بهر ده رگادا
هاوړيټو پاپايان ياد ده چيټه وه

يادييان ناميټن هاوړيټي به كيان بووه؟
(په يامېر خو نه كات به ژوردا)

په يامېر: پاسه واناني به زدان، چاوبښيړاني
كه نيسه

هاتوم هه نيسا ناگادارتان بكم
سهرق قهقهه مان له نينگلېزستانه له نزيك

شاره

به هه له دلوان كه مې له پېښ شو ره وان
كروم تا پيتان بلېم كه به پيې توانا بق

پېښوازي شو خرقا مده كه ن.
قهقهه ي په كم: چي يه، دوو خستنه وه

كړتايې پڼه ات
سهرق قهقهه كان گه بڅت به پاشا؟

داخو كامه ناشتېوونه وه به كه له نيواني دوو
مه زنه پياوا.. روي دلوه؟

قهقهه ي سڼ يه م: داخو كام ناشتي له نيوان
ده زگاو چه كوڅدا به دي ديت؟

قهقهه ي دوهم: ده پيمان بلن
ناكړكي به كاني سهرده مه ي نه وسا كړتايې

پي ديت
ديواري هه ستي له خړبايي بوون كه نه وسا

ليكي پهرت نه كړن، نيسا دلنه پميت؟
داخو نيسا كه هه يان ناشتي يه؟

قهقهه ي په كم: داخو به بېروايه كي ته لو
ره هاوه، يان، ته نيا به دلنښابوون

له تواناي رقما، ده سه لاتداريټي و بړوي
هه قيلي و خړشوويستني خه ك نه گه رېټه وه؟

په يامېر: نېوه هه قفانه كه گوزار هڅتي
گوماننك بكن

نه به هه ستيكي خورگه وړه زاني و به خه هه توه
ديت پېښه وه بېروچووني له گومان ده رنه كا.

له ويو سنووي گومان كړنه وه، خه لگي
دلنيا نه كا

ئەو خەلکانەي که له بېمه نېکی شیلگیرانەدا
 پېشوازی ئەکن
 لە سەر رێگا هەموو ریز ئەبزو کۆوێکانیان
 بەرز ئەکەنەو
 رێگاش بەگە لاو گۆلی دوکەوتوی وەرز
 دانەپقش.
 شەقامەکانی شار ئەوەندەي خەلک رۆلەنە
 سەر، نزیکە بۆنکین
 مەن وای بۆ ئەچم که ئەسپەکەي ئەو کلکی
 بچێن
 تەنها یەک تال مەو بەس بێ بېتە یادگارێ
 بەنرخ
 ئەو ئیستا لەگەڵ جەنابی پاپاو پاشای
 فەرەنسادیە
 لە راستیشدا کەیف خۆش و خەنرێ، لە ولاتی
 خۆیا میوانداریان بکا
 بەلام بەگۆڕەي پاشای خۆمان باسێکی ترە.
 قەشەي یەکەم: بەلام ئەي ديسان شەپە یان
 ناشتی یە؟
 پەيامبەر: ناشتی یە، بەلام ماچی ناشتبوونەو
 نییە
 گەر رای منت ئەوێ بۆ ئەم مەسەلە یان لێم
 ئەپرسی
 ئەوا بە رای من سەرۆک قەشەکان پیاویکە
 هەردەم بوور لە واخە
 هەرگیز لەدەلوی ناگەرێتەو. گەر رای منت
 ئەوێ، مەن وای بۆ ئەچم که ئەم ناشتی یە
 نەلە کۆتایی، نە لە سەرەتا، لە هیچیان
 ناچێت، ئەوەش ناشکرایە، ئەوکاتەي سەرۆک
 جیابوو لە پاشا، بە پاشای گوت:
 گۆردەم مە چەشنی کەسێ جێت نێلم
 که جاریکی دی لەم ژوانەدا نایبینمەو
 ئەمەش شتێکە کەوا دەربارەي بەتەرەي
 دانیات ئەکەم
 گەلێک را هەبوون که مەبەستی بوون

بەلام هیچ کەسێ وای بۆ ئەچوو که
 دۆزمنێکی وا ناسوودە بێت.
 (ئەچیتە دەرەو)
 قەشەي یەکەم: لە چارەنووسی سەرۆک
 ئەترسم، بۆکەنێسە ترس دام ئەگرێ
 ئەوەش ئەزانم لەخۆبایی بوون، سەرچاوەکەي
 پێشمەوێچوونێکی لەناکاوە
 ئازارو ئەشکەنجەيە تال، رەگی پێ دانەکوێن
 سەرۆکم بێنی وەک سەرۆک قازیبان پاشا
 فەرووی دابوو
 دەست و پێوەندەن بەمامەلەي ناچیزەیان
 هەلیان ئەدلو ئەشیان ترساند
 ریسوا بوو. ریسوا ئەکرا، تاکیو تەنها بوو
 ئەو خۆی لەکۆپی ئەوان تاهوێو هەردەم
 لەگوماندایە
 گیانی مەزنیتی هەمیشە لەسەر چاکە
 وەستاو لە هەلوێستیا هەستی مەزنیتی مکووم
 بەهێزە ئەو لەو هێزەي دەسلاتی دنیا ئەیدا
 بێزارە، تەنها بۆ یەزدان کەنوش ئەبات.
 لەوانەي پاشا لەهەموو کەسێ بەهێزتریوین،
 پاخود لاوازتر
 بەلام ئەي (تۆماس) شەکان لای تۆ لەیەکتر
 جودان.
 قەشەي دووهم: ئەوا سەرۆکمان گەراو
 دواو، جاریکی تریش
 ئەوا ئازادی سەری هێناو. ئێمە ساتن رۆر
 چاوەروانمان کرد، لە کانوونەو بۆ کانوونی پەر لە
 جەر
 سەرۆک قەشەکان ئەبێتە سەرۆکمان، ترسو
 دودلی بەجێمان دێن
 ئەو پێمان ئەلێ کەوا چی بکەین، شوێنی
 گونجاری خۆمان ئەدات و رێنومامان ئەکا
 ئیستا سەرۆکمان وا لەگەڵ پاپا،
 فەرەنسا.

ئىستائىستىن لىدە تاشە بەرد شانى
لىدە تاشە بەرد شانى

ئەتە تاشە بەرد شانى
ئەتە تاشە بەرد شانى

بەردە تاشە بەرد شانى
بەردە تاشە بەرد شانى

لەگەل تەۋمە ھىزى بارىن ۋە ھىزى
لەگەل تەۋمە ھىزى بارىن ۋە ھىزى

ئىستائىستىن لىدە تاشە بەرد شانى
ئىستائىستىن لىدە تاشە بەرد شانى

دەبا پىشۋازى سەۋك قەشەكان لەدەۋە
دەبا پىشۋازى سەۋك قەشەكان لەدەۋە

گەۋدەمان... سەۋك ئەگەرتىۋە... كەۋاتە
گەۋدەمان... سەۋك ئەگەرتىۋە... كەۋاتە

ئەلەم خەنى بىن، بەرۋىيەكى گەش
ئەلەم خەنى بىن، بەرۋىيەكى گەش

لەپشۋازىدا خۇمان بىۋىتىن
لەپشۋازىدا خۇمان بىۋىتىن

مەن خۇم خىزەتچى سەۋك قەشەكان، دەبا
مەن خۇم خىزەتچى سەۋك قەشەكان، دەبا

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بىسۋىتەۋە
بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

خىراپ بىسۋىتەۋە
خىراپ بىسۋىتەۋە

ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە
ئەۋ مىلەكى كەۋا ھەۋت سالى رىكە بىن كەلگە

بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.
بەگەرمى پىشۋازى بىگەين.

قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان
قەشەكى سەۋك: با مىلى كاتىمىز بى چاك پان

بۆسەرماي زستان دارو تەختەمان
كۆكرىۋتەو

لەگۈي ئاگرىدا، لەنئو قوزىنى شەقامەكاندا
قەسمان كرىۋە

لەوئ بەدەنگى بەرزىش دواوين.
(ئەزىن و ئازىن)

مەرگۈ لەدايك بوون و شايماي ديوە
كارى خراپەش، گەلىكمان مەبوو

جاري زەريپە مەلى تەكاندوين
بەلام هېشتاكە مەر ئاخاوتووين و مەر

پىن كەنبووين

دەستەيك زۆرى كۆپى كىزەكان بەشپوۋەپە
سەير لەبەرچاۋ ونبوون

هېندى تىرشيان (زۆر) بىن توانابوون.

ئىمە مەموومان ترسى تايپەتى خۇمان
مەبوو

خەمى تايپەتى خۇمان مەبوو، ترسى نەيتى
خۇمان مەبوو

بەلام ئىستاكە ترسىكى گەۋرە دىت
بەسەرمانا، ترسى يەك كەس نىپە، ترسى

مەموۋانە

ترسى لەچەشنى لەدايك بوون و مردنە
كاتى لەشۋىنى ديوەمدا ژيان و مردن بە جووت

نەبىن.

ئىمە ئەترسىن لەوساتەي كەۋالىنى
نابىن

پىركىشى ناكەين بەرەۋپوۋى يىنەۋە،
كەسكىش نىپە كەلىنى تى بگات

دلمان لەسینگمان ئەچنەدەرى، مېشكمان
چەشنى پىازى پاكراۋىن پېستەمەيتى

خۇشمان ون ئەپىن. ون ئەپىن

دوايىش ترسىكە هېچ كەس تىنى ناگا
ئۆھ تۆماس، ئەي سەرىكى قەشە، شۆھ

تۆماس گەۋرەي مەموومان

بۆ، بۆ، بەجىمان يىلە، لەم بارە هېچ بىن
حالەماندا، جىمان بېيىلە

هېچ دالۋا مەكە بەرامبەر چىپەرى ولات
بوۋەستىن

بەرامبەر چىپەرى سەرىك نەسقىفان، بۆ
چارەنوۋسى مەر مەموو جىپان.

سەرىكى قەشە بۆخۆت دىلۋاۋ دىل پىرپوۋا

بۆچارەنوۋست، لەژىر سىبەرا هېتور دانىشە

داخۇ ئەزانى كەۋا چى شەلىنى شاخۇ ئەزانى
ئەمە يانى چى؟

كەگەلىن بېچوۋك كەۋتە نىۋى دوايى
چارەنوۋسەۋە

گەلىكى بېچوۋك كەۋا لەنتوان شتى بېچوۋكدا
ژىن ئەگۈزەرىنى.

دەمارگىرى ۋا كار لەمىشكى ئەكا

بەرامبەر چارەي ولاتەكەي سەرىكى قەشەۋ
مەموو جىپاننىش بوۋەستىتەۋە.

ئۆھ تۆماس سەرىك قەشەكان جىمان بېيىلە.

جىمان بېيىلە، بايەقوش بەجىن بېيىلە، بەرەۋ
فەرەنسا كەشتى بىرپانە.

تۆماس، سەرىكى قەشە، لەفەرەنسا شىت
مەر سەرىكمانە.

ئەي تۆماسى سەرىكى قەشە چارۋىكى سىپى
لەنئو ئاسمانى خۆلەمىشى دەرپايى تىقتا

بەرزىكەرەۋە دەسا بىرپانە

جىمان بېيىلە، جىمان بېيىلە بۆرەنسا.

قەشەي نوۋەم: چ شىتۋازىكە لەم پىارى
ئالەبارەدا نئوۋە پىنى ئەبوتىن

ئىۋە ژنانى گەمژەۋ كەۋدەن و زۆر فەرپوۋىسن

داخۇ نازان سەرىكى مەزىن لەم نىزىكانە
تەشرىف ئەيتىن؟

لەنئو شەقامان، خەشامەتى زۆر ئەشنى
دەخۇش و خەنى خۆدەرخەن.

ئىۋەش ۋەك بۆقى سەرچەپۇچەي دارەۋەر
ئەقېرىن

خۇ بۇق ھېچ نەبىن ئەگۈلۈنۈپتۇ گۆشتەكەي
ئەخۇرى.

گەرچى ئەشتىرسىن لەتىگەشتىنى ترستۇكىتان
ھېچ نەبىن كەمى بولمى دەن، تا سەرو سىمى
پەر لە ھىواتان بەچاۋ بېيىم
ئىشۈش پېشۋانى ئۆزگەرمۇ گۈپى
سەزگىمان بىكەن.

(تۇماس دېتە ئۆرۈدە)
تۇماس: ئىستا ئاشتىيە، لىتيان بىگە پېن با
ئاسۈدەدەن

ئەوان گەلەك لەۋەي ئەمىزان باشىر ئەنۈپ،
ئەۋەش شىتىگە ئىۋە تىي ناگەن
ئىۋە بزانن ياخۇد ئەزانن ئەوان ئازارۇ ئەرك
ئەكىپىن

ئەوان بزانن ياخۇد ئەزانن كارىكرىن ھەردەم
ئازار چەشتە

ئازار چەشتىنىش دېسان ھەركارە، كارىگىر
دوچارى ئازار ئابىتو

ھېمىنىش ھەروا بەندەجام نايەت
بەلام ھەروكىان لەكارى بىن بېروانەۋە

ھىۋى ھەتاھەتايى چۈستو چەسپان
ھەتا بىتۈنن خەلكى رازى كەن، ئەگەر

ويستىشپان
ئەوا پىۋىستە كە خەلكى سەرچەم ئازار

بېچىن
بە ويستى ئەوان ئەبىن نىۋەش بىمىنىتەۋە...

نىۋەش كارو ئازار چىشتىن
ئەشە مىللى كاتىمىز بىسۈپتەۋە، پان ھەتا

ئەبەد ۈشك بۈەستى،
قەشەي ئۈرەم: ئۆزگەردەم، بېۋرە لېم،

نەمبىنى كەوا تەشرىف بېيىنى
چەنەي ژنانى كەمۇر بىن مېشك بېزارى

كرىن.
گەرەم لېمان بۈرە، دەبوا پېشۋانزىت

گەرەمتر بولايە

ئەگەر پېش ئىستا بۇ تەشرىف ھاننت ئامادە
بويىنا.

بەلام سەزگى مەن ئەزانن كەوا ھەوت سالى
چاۋەپىز كرىن

ھەوت سالى رەبەق ھەر پارانەۋە، ھەوت
سالى بەرەلەيى

لەھەوت رۇزانى ئامادە بويى كاتىرېزى زياتر
دلىمانى بۇ پېشۋانزىتان خىستە سەريارى ھەژان

ھەرچىن بىن، مەن كەپەي ئاگر لە ئۆرۈدەكانتا
بەجىن ئەمىلم

ھەتا ۋەپىشۈرە لە دېسەمبەرى ئىنگلەتەرەدا
بېرەۋىتەۋە

ئىستاكەش سەزگى كەشتىكى نۆيى تر
دەمىنىتە گۈر

ئەشە ئۆرۈدەكان بىدۇزىتەۋە، كاتى بەرپىكى
بەجىت ھېشتون

تۇماس: مەنىش ھەول ئەدەم بەۋىشۈە رىگەي
كە ئەپان بېيىم بەجىن پىلم

سوپاسى ئۆزۈ بىن پايانىشۇم بۇ چاۋدېزى
بەخىشەدەيتان

ئەۋەش شىتىكى كەمە، ھەۋانەۋە يەكەمى نىۋ
كاتىرېزى

لە بەرامبەريا، ھەرپەشەي ئۆزىنى تىنۋ
دەۋرمان ئەدات

قەشە ھەلگەپۈەكان، لە پۆرك، لەندەن، لە
سالسېۋى دىي پەيامى ئىمە ئەۋەستىن.

سىخۇرپان لەسەر رۇخى دەرياگان
بالۇكرىتەۋە

نارەۋىيان بۇ بېيىنى مەن، ھىندى بە رىسى
تۈۋىندۈ تېزەۋە مامەلەپان لەگەلدا كرىم

بە مەزنى يەزدان ئاگام لە تىنى ناخى دلىانە
بۇيە نامەكانم لە رۇزى ترا رەۋانە ئەكەم

گەپىشتىنى ئەۋ شىتىكى جوان بۈۋ، بۇ
ساندۈپچۈ بۆركۈۋارېنىۋ (قەرىۋى) كىنتو

ئەۋانەي كەوا سۈپىندىان خۇلەدېۋ سەرم بېرەن

بېجگه له (چون) ې همیدې سانسېږي که
له ناوې پاشا نه ترساو، له ناپاکېتې نه سله مېوه
وه ځای لږ کړېن ده ستیان رابگړن، له بهرنه و
هڅه نیمه بېزار نین.

قهقهه ې په کم: نه ې دلخو نه وان دواي تو
نه که ون؟

تقماس: واشه ې سک برسي بې کاتيکې که م
به رزنه بېته وه و نه سوړېته وه

پاشان به دده وران دېته خواره وه، چاوه پېږي
به لگه و بېنېږو... هل نه کا

نه شېن کړتايې شېنکې ساده، نه قېنه وه په،
به زه يې خوابېت

نه مه له ساتېکا که و په کم مين گه و ه ې
کارمان بېته تارمايې

مل ملانې بې له گه ل تارمايېا.
دېپان گه لیک له کړتايې به گړي و گڼل تره،

هه موو شته کان له پېږي روډاندان... چاوه پوان
بگن!

(فریودې ې په کم دېته ژورده وه)
فریودې ې په کم: گه وړم نه بېني که من

چاوه پېږي بانگه واز ناکم
هاتوم بې نېره و چې توونډو تيزه پشت گويم

خستوه
به مېواي نه وه ې شکمه ندېتي نه م

روژگار بهت، لږ بوورېنې بې سهرکې شېتي سووک و
بېنرخم بدوړېته وه.

يادي روژانې جوانې رابردو... بگه يته وه.
دلخو جه نابت دږي هاورې په لاوازي نه وسات

نه وه ستيت؟
تقمې پېره مېږد، تقمې به خته وه، بېکېتي

لنډه ن، نه بې جه نابتان نه و نېاره ې بېرېچېته وه
له سهر که نار بووېن؟

کاتې که من و پاشاو جه نابت هاورې ې په کتر
بووېن

نه ې نېستا گه وړم نه بې تو يادي چې
بگه يته وه؟

خړشوويستني پاشا؟ نه شېن بتوانېن بلېن که
هاوېن کړتايې پي دي

يان ساتي خړشې قهت تې ناپه پې؟
شمشال ژه ندن له سه وزه گيادا، که مانچه لېدان

له سنگي هڅا
زه رده خه نه و گولي سېو نه که ونه سهر ناو

گړداني چرېني هه تا نيووه شه و، چرپې ې نېو
ژوان

گړي ناگړې که وه رزي زستان نه نگه تاو نه کا
تاريکې نه پره وېته وه، به کارېگري هڅو و

حېکمه تو شه راب!
نه مړې توو پاشا بوونه وه هاورې، نه شېن

قهقهه و که ساني تريش خه نې بېنه وه
خړشې و رابوارېن پېوېستيان نيېه

به پې کړېني پر له مه ترسي.
تقماس: تو دهر ياره ې نه و وه رزانه نه وېږي

که و رابوورېن
يادم دېته وه نه وانه ناشې له ياد بکړېن.

فریودې ې په کم: له وه رزي نوږدا
به ها رله گه رمه ې زستانا دېتو به فرې سهر

چلان
نه شېن هه لېپېچې وه ک گولاله ې جوان، سه هڅل

به نړيږي چوگا نيشکې خړو بېشکېنېته وه
خړشه ويستې نامېزي باخ نه شېن ناسووده يې

به قهه قه واره ې بېزاري بږنېته وه.
تقماس: دهر ياره ې سبه ې شېن وانازانېن

بېجگه له وه ې له نه وه په که وه بې نه وه ې دواي
خړي نه مېنېته وه

جار له دواي جار نه مه ش ديسان دېته وه
مړوف شېن که م، له نه زمونږي خه لکې فېر

نه بې
به لام له ژيانې مړيک خړيدا نه زمونږي جارې

تر ناگه پېته وه
بې

چیا بېړه و کښانه کانیښ هه لگېړه روه
ته نها هر گه مژه له سر گه مژه یی خوی
به رده واهو

نه شې وا زه نه کن توانای نه وهی هیه
زده من به وویستی خوی ناپاسته کان.

فریوده ری په کم: گه وره م نیشانه ی وه
چاودا گرتن شتیکی جوانه

مړیوږ گه لاس جار شتیکی خوی نه وئو
ره تیه کاته وه.

نه و سرده مانه ی پر له خوی بوون
نه گه پښه وه.

منیش نه مه تام له خزمه ت تودام.

توماس: له م بړچوونه وه، سره نچ مه ده نه
ره فطار گردنتان، نیوه دلنیا بوون

نیستاکه ش بیرتان له لای (تویه) بڼو له دوی
گه وره تان هه نگاو هه لپتن.

فریوده ری په کم: به م خپراییه نا
گر زږد به خپرا هه نگاو هه لئا، نه شې

خه لکی تر خپرا تر بړون
قه شې رابرتان له سنوور به دهر به خوی

نه نازئ
باشترین نازله نه وه نی په کوا به رز نه زه پښت

نه م شپواری هه لس وکوتیه، شپواری پاشای
گه وره مان نی په

له گه نه وانه ی تاوانیان کړیوه نه نه بوو
هینده دل ره ق بوویتا په

نه مه له کاتیکدا هه مووش هاو پت بوون
پیاوئ دلفراوانبه

پیاوئ ناسایی نه ژی هه تاکو ژه من به چیرتر..
بخوات

گوئ له ناموزگاری هاو پت بگروه جیمان
به پله با به ته نها بڼ

نه و سا دیمانه ی سرکه وتن نه کولئ و هه نا
سر نیسقان نه تویتیته وه.

توماس: تو بیست سالی ریک دوی زه من
که و توویت.

فریوده ری په کم: نیستا جیت دپلم بڼ
چاره نووست

جیت دپلم بڼ نه و ناسوده بوونه ی که له
پیناویا نه شې ره دجیکی زږت کښابڼ.

مالئاوا گه وره من چاوه پوانی (بانگوان)
ناکه م

هه روه ک چوئن هاتم هه رئاواش نه پږم، چس
زه برو زه نکه له یادی نه کم

به هیوای نه وهی که شکمه ندییت.
لیبوردن بڼ سره کښی سووکو بی نرخم

بدوزیته وه
گه وره نه گه رتو له نویژه کانتا یادم که پته وه

نه و منیش یادی ماچی ژږد پلیکانه کان گشت
نه که مه وه.

توماس: نه ی نه ندیشی ده می به هاران، بڼ
گڼر مه و کښه به ته نها بړو

که سن واییری کرده وه که ره شه با فیکه
نه کښی

نه وه که ناشن رواندن.. سره گرم کردنه
نه شیاو.. نه و شته یه ناره زوی ناکری

نه وهی که دنیای مریو به ناگادینئ هه
ورپنه په

گر هاتو نالام ساته وه خته دا هوش
به رکه مال نه بوو.

(ته فرده ده ری نووم دپته ژوره وه)
ته فرده ده ری نووم:

گه وره پڼ نه چن له یادت کړدیم، یادت
نه خه مه وه

کائی له (کلاریندوئن) له (نور سامتپوئن)
به خزمه تی جه نابتان گه یستم

دواجاریش له (مونتیکال)، له (ماین) هه روه کو
نه وهی بیته وه یادم

با وای دانه نیتین کەوا ئەوانە لەبەرەوه دەرییە زۆر
خۆشەکانن

هەردەم تەئە ترانزۆ بەرامبەر یەکن، ئەوانە
یانگاری سەردەمانی زوون

بەرەوه رە گرنگەکانن، بەرەوه رە سەردەمی
سەرۆک قازیان

بەوانە نیتسنا چۆن پاشماوەیان نوێ
ئەبیتەوه، تۆکە مامقستای لە رامیاریدا

هەموو خەڵک تێکرا پەیمانیاں دلو، ئەبێ
جاری دی ئەو پێشەوایی دەولەتمان بکا.

تۆماس: مەبەستت چیه؟
تەفرەدەری نووهم: کورسی فەرمانی سەرۆک

قازیان کەلێکی کەشایتەوه
لەکانتیکدا کە سەرۆک قەشەبوویت، هەلەبە

گەورەبوو لەلایەن تۆوه.
بەلام نیتسناش ئەشێ جاری دی بەدەست

بیتەوه.
گەورەم بیریکەوه هێزی بەدەست هێنراو

ئەشێ بگسێت بۆ شۆکۆمەندی ژیاں هەر
بەردەوامو سامانیکی هەتا هەتا بێ

گۆپی نامیزی کەنێسو پەیکەری مەرمەری
دەسەلات کۆم بەسەر خەڵکی دا بەلگەیی شیتی

نییه.
تۆماس: بۆ پیاوانی ئاین چ خۆشییەکە؟

تەفرەدەری نووهم: دڵتەنگی
بۆ ئەوانە کەوا تەنها سەرگەرمی کساری

خواپانەیان بوون
ئەشێ ئەوانە ئەوکە سەنەبن کەوا سامانی

زۆرۆ بەندیان بەدەست هێنا
دێی پەر لە فیل و تەلە کە بازیاں پێشبین

کۆمبێ؟
هێز لە ئارایەو، پێرۆزیش ئەوەتا وا لەپێدايه.

تۆماس: کەواتە ئەوە کێیه؟
تەفرەدەری نووهم:

سەرۆک قازیان، شاو سەرۆک قازیان

پاشا فەرمان ئەکاتو سەرۆک قازیان بێ
زیادو بێکەم فەرمانەکی ئەو بەجێ ئەهێنێ

ئەم رەستەیه لە قوتابخانە ناگوتیتەوه.
پەيامی گەورە، پاراستنی هەزارەکانە.

داخۆ بنیادەم لەژێر دەسەلاتی هەرشی
یەزداندا، ئەتوانی شتی ئەجەم بدا

ئەوانە کەوا وەک نێفەدەبوون... نیتسناکە
پشتی یاسا ئەگرن

بۆبەرۆهەندی زەمێنەبە چاک فەرمان ئەکەن.
هەرچی شت هەیه بە ئەجەمەدانی عەدلو

بەکسانی بێ گەرت ئەبێ
تا ئەو سنووری وا عەدالەت لە زەوی و

ئاسمان بەدیار ئەکەون.
تۆماس: ئەمە پانی چیه؟

تەفرەدەری نووهم: هێزی راستەقینە
بەنرخ، دیار وەدی ئەهێنێ

هێزی رۆخی تۆش وەک نۆزەخێکە لەسەر
زەوی دا

هێز بۆ ئەو کەسە کەوا ئەزانێ بەکاری بێت
لەبەردەستدايه.

تۆماس: باشە چ کەسێ ئەو هێزە هەیه؟
تەفرەدەری نووهم: ئەوکەسە کە دێت

تۆماس: لە کام مانگا دێت؟
تەفرەدەری نووهم: نوورتین مانگ لەسەرەتادا.

تۆماس: باشە ئەو نێمە چ پێشکەش
بکەین؟

تەفرەدەری نووهم: هێزی (کەهەنوتی) بۆ دلو ئەکەین.
تۆماس: بۆ چ پێشکەشی کەین؟

تەفرەدەری نووهم: لەپێناو هێزو شۆکۆمەندیا.
تۆماس: نا!

تەفرەدەری نووهم: بەلێ یان ئازایەتی تێک
ئەشکێتێ

پاشای بێ وڵات لەکانتری بێ ئەبیتە خەزەنجی
پاپای بێ دەسەلات.

پیرە (ئاسک) یش سەگ دەورەیان دلو.

تۆماس: نا!

تەفرەدەرى نووم: بەلن پتویستە پیاوانو
دیزان لەو دیووی سنور جەنگ ھەلگیرسیتن
ئەو جەنگەش ھارپئی چوستو چالاکی ناو
ولائی ئوئی.

سیاسەتی تایبەت سوودی گشتی یە
ھێشتاکە دەبێت کە شکرەندی بەرگی
قەشەنگی بپۆشێت.

تۆماس: تۆ قەشەکان لەیاد خۆت ئەکە
ئەوانە ی من پەرتو بلۆم کردووەتەو.

تەفرەدەری نووم: رقی برسییتی، ناخسێ مل
ملانی ی بەرژووەندی تایبەتی بکات.

تۆماس: تۆ (بارقنەکان) لەیاد ئەکەیت
ئەوانە ی کەوا دەسلاتی بێسەرۆبەریان
لەسەر ئاستیکی پووج و بێنرخە.

تەفرەدەری نووم: دژی بارقنەکان، داخۆ
باوھپی پاشا ھەمان باوھپی جوتیارو سەرۆک
قازیبانە؟

تۆماس: نەخێر، داخۆ من ئەو ھ کەوا کلیلی
بەھەشت و نۆزەخ لەدەستەدا یەو

بەتاکی تەنھا لە ئینگلتەرا ناوم ئەھێنێ؟

ناخۆ ئەو کەسەم... بەپێی ھەمانی پاپا،
ھەلەدەچێ و پاشان پشوو ئەدا؟

پاشان لای ئەدانەو بەلای بێ ھێزەکانا؟

خۆی جینگیر ئەکا ھەتا ئواپۆژی پەش
بکولێتەو.

ھەمان بداتە پاشایان لەگەڵ خزمەنچیان
پێکەو کارنەکن

لەدەرگای والای دەرگاکی مەو. نەخێرا!
لێرەو بۆ.

تەفرەدەری پاشان جیٹ دێلم بۆ چارەنووست
تاوانەکان وەک رۆژ ناخسێران، دروشمی (دالی)
پاشا ئەشارنەو.

تۆماس: ھیزی دنیایی بۆ بنیادنانی جیھانیکی
چاک

بۆ راگرتنی رژیمیەک وەک ئەو رژیمە ی دنیا
دایناو، ئەوانە ی کەوا بەرژیمی دنیا بپوایان ھەبە
بۆ ھەمانی خوا مل ئەوی ناکن

ئەوانە لە لوتکە ی نەزینندان، بەلام بێ
سەرۆبەری پتوھەندیان ئەکات

وشکیان ئەکاتەو، دەرە ی کوشتە
لەنیوانیاندا تەشەنە ئەکات

ئەو ی پیرۆزە رسوای ئەکن، ھێزێش ئەو ھەتا
لەدەستی پاشا دایە

ھێش ئەو ساتە ی کەوا پاشا بووم، ھیزی
ھەبوو، ژیری ھەبوو

بەلام ئەوکارە ی بۆتاکی جبار ی پیرۆزی
بەبەرپرلو، ئیستا بێولتایەو ھێج ناگەیت.

(تەفرەدەری سێیەم نێتە ژوورەو)

تەفرەدەری سێیەم: من میوانیکی چاوھەوان
نەکرۆم.

تۆماس: من چاوھەوانی ھاتنم ئەکرد.

تەفرەدەری سێیەم: بەلام بەم شتوھەنا،
یان لەپێناوی ئەم مەبەستە ی ئیستاکەدا نا،

تۆماس: مەبەستەکی جێ ی سەرسووپھان
نێیە.

تەفرەدەری سێیەم: رۆژ چاکە گەورەم.

من نەمشەخۆرم، نە سیاسەت بازم، نە لە
کارکەوتووم، نەفیلبارزکی بەردەم دیوانم

نە لە ئەو ھەدا پەسپۆریم ھەبە کە لەدەستو
پێی نیوان دیوان ھم

من کێژو سەگ و ئەسپ ئەناسم

ئەشزانم کە چۆن کارم بخەمە ژێر دەسلاتی
ئەو سەرۆکە ی کەوا ھێشکی لە ئیش وکارا چاک

دەخاتەکار

نێمە پیاوانی گەورە ی ولاتین، ئەزانین کەوا
ولات چی ئوئی

چونکە ولات ولاتی خۆمانەو نێمەش گرنگی بە
ولات ئەدەین

نیمه برپړه یې پشتمنې نه م گه له یښ، نه و
مشه خوږو پیلان گټرانه نښ
له دده وری پاشا پیلان ساز نه دهن
له توندوتیزیم نه یې بیرون من ټینگلیز ټکی
راستی یې لروم.

تقماس: نه ی پیاوړی راستنګو ده به رده وام به .
ته فرده دهری سې یه م: مه به سنت دپاره
په پرده وکرښی هاوړې په تی له سه رخومان
ناو ده ستی

به لکو پابه ندی بارو زوفه، بارو زوفیش شتی
ناشکرانین

نه شی هاوړې یې لروم نادرست بیټه هاوړې یې
راست و حه قیقی

به لام هاوړې په تی راست و حه قیقی بوتا که
جاری که له ناو بچن ناگه ریخته وه

نه شی دوژمنایه تی زږد به خیرایی بیټه
په ککرتن.

نه و دوژمنایه تبه ی که هیچ بولری بږ
هاوړې په تی نه هیشتو ته وه نه شی به زووی دباری
نه مېښ.

تقماس: تو نه ی هاوړیشتمانی
مه به ستی خوت وک هر پیاوړکی دهریاره ی
پاشا به پرده په کی رهش دانه پوښی.
ته فرده دهری سې یه م: نه مه راستنیه
سهره تاییه !

تو هیوات نی په له گ ل (شا) هینری ناشت
بیټه وه

بږ حه شار دانی رووی دلنیا یی
تو هه رده م له رووی ته نهایت وه سرنچ
ده ده پت، نه و هس هه له یه.

تقماس: تو هینری، تو پاشام !
ته فرده دهری سې یه م: نه شی به شېکی زږدی
هاوړې بیان له هه مان حاله ندا بژن.
پاشای ټینگلیزیش زږد به هیژ نی په

پاشای فخره نساش سه رقالی ده ستی کټشهی
(تاندو یه)

مندالی برسی له هه رچوړده وریا چاوه پروان
نه که ن

نیمه ژبانمان بږ ټینگلیز ستانه، نیمه
له جهرگی نه م خاکه په داین

که ورده م من و تو هه رنووک (تورماندین).

ټینگلیز ستانیش نه و ده فرده په که بږ فرمانی
رژیمی تورماندی مل نه وی نه کا

رئی (نه ننجیقین) بدن با خوی ټک بشکینتی
له (تاندو) جهنگ هه لکیر سینتی نه و هه رگیز

له و تڼ ناگات
نیمه بارقنانی ولای ټینگلیزین، نیمه گه لین.

تقماس: نه مه به ره و کویمان نه بات ؟
ته فرده دهری سې یه م: به ره و په کټنی په زږ

سهرکه وتوانه. بږ به رژه وه ندیه زږد زیره کانه.
تقماس: نه ی تو چیت هه یه، کاتنی له جباتی

بارقنمان نه دوی یې.
ته فرده دهری سې یه م: له پیتناوی پارتی به هیژنی

وادا
که تیشکی چاوی به سه ر ناراسته ی تو دا

نه گټری
هه تا پرسپاری له جږدی پرسپاری سه رږک له

تو پرسن
به گوړه ی نیمه ش خو شوویستنی که نیسه

نه بن سوونیک بن.
پېرژنایی (پاپا) له جهنگی رزگار یا. پالپشتن

که لیک مه زنه
تو که ورده م، که ر له پیتناوی ټینگلیزو رږما

خوت له گه لمایی نه و سوپامان له یه که م جاردا
ده ست نه و ده شینتی

ده سه لاتی زږد زه پروزه نگ که ده سه لاتی
به سه ر رژیمی قه شهو پاشاو بارقنا سه رجه م

کرپوه، هه لته ته کټنی.

تقماس: ههولی من ته نهها هه له پیتناوی
نه مه دا بووه.

ته فرده ده ری سئ په م: تق هه ولت دلو هه تا کو
نه وه به نه دجام بگات.

به لām هه رگاتن (کات) تن په پیو له یاد نه کړئ
نیمه ش چاوه پئی به رزیوونه وهی ریکه ستنی
نوین.

تقماس: نه گه ر سه رکی قه شه بهوا به پاشا
نه کا، چوڼ بهوا به وانه ی که وا هه ول نه ده ن
ته ختی پاشا تیک بهن؟

ته فرده ده ری سئ په م: پاشایان جگه له هیزی
خزیان ریگای که س ناده ن
خه لکو که نیسه مافی خزیانه دئی فره مان ی
ته خت هه لېسن.

تقماس: نه گه ر سه رکی قه شه بهوا به ته خت
نه کات

نهو مافی هه په ته نهها بهوای به یه زدان هه بیټ.
من ته نهها جاریک به چه شنی پاشا فره مانم کردووه
پهاوانی وه تق خه نیو دلخوش بوون که
له به رده رگام وشک راوه ستن

من ته نهها له سه ر کورسی فره مانم به م شیوه
نه بووم
به لکو له به ره ی خوین رشتنی شا ملم به چه ندین
نهوی کردووه.

داخل نه وکه سه نه بووم که به چه شنی باز
فرمانم به سه ر نیچرا کردووه
نیستا که ش له نیو که له گورگدا، شیوه ی گورگم
وه رنه گرتووه

له سه ر ناپاکی له مه وپېشت هه ر به رده وام به
منېش که سېکم نی په بلن ناپاکم له پاشا
کردووه.

ته فرده ده ری سئ په م: به لām گه ورده م،
له به رده رگای تق من راناوه ستم
هیواد لرېشم پېش به هاری تر، پاشا ریزی
خوی بق دلسوزیتان ناشکرا بکا.

تقماس لهو بقوونه ی که من پېش نیستات
بکېشره دلووه چونکه هه ولتکی تقد بی نه دجامی
هه رس هیناوی هیتری به
(سامسون) هه رگیز له (غزه) به ده ست تر
نی په خق نه گه ر شتی کم شکاند
نهوا پتیویسته بهرله هه موشتن خقم تیک
بشکېتم.

(ته فرده ده ری چواره م دپته ژورده وه)
ته فرده ده ری چواره م: تقماس، تق تقد چاک
نه که ی

توانات هه رگیز له ق نابن ماده م منیش
له ته کتام، که واته تق به ته نیا نیت.
تقماس: تق کئی؟ وهک ناگاد لریم، میوان
سئ که س بوون نه وه کو چوار که س.

ته فرده ده ری چواره م: هیچ سه رسام مه ی
به وهی که سئ دی پتیوای بکه یت

داخل پېشتر پېشبینی هاتنی منت کردبوو؟
من خقم هه موو ده م نه که ومه پېشی
پېشبینیه وه.

تقماس: تق کیتی؟
ته فرده ده ری چواره م: که تق نه مناسیت هیچ
پتیویست ناکات به ناوه پیتانم
کاتن که هاتووم دیاره نه مناسیت.

تق من نه ناسیت، به لām هیشتا که رووت
نه بینبووم
چونکه تا نیستا کاتو شوین هه ودای یه کتر
بینینی ریک نه خستووه.

تقماس: پیم بلن نیستا هاتوویت چی بلنیت؟
ته فرده ده ری چواره م: ده شن له نوایا بلیم بق
هاتووم

هیچ پووچانی سه رده می پتیوو بوونه
دلووه

له ریگا لادان لاوازتری به، به گویره ی پاشا رقی
ره شنی نهو کزتایی نایه ت.

تۆش چاك ئەزانىت كە پاشا دووجار بېروا بەو
 كەسە ناكات كە ھاوپىئى بوو
 قەرد بە وريايى بەكار ئەھيتىئى، تۆش وەكو
 ئەوھى كە قەرداربارى بىن خزمەتى بگە
 چاۋەپوانىش بە تەلە بتەقئ
 ئەو ساتەتە تۆ خزمەتى خۆتت لە پېتناۋى
 تىكشكاندن و روخاندە پېتەكەش كرىوۋە.
 ئەو بەگۈپرەى بارقەكانىش، ئىرىي بىرىن بە
 سادە پىاۋان لە رقى رەشى پاشا سەخت ترە.
 پاشا سىياسەتى گەشتىان ھەيە، بەلام بارقەمان
 سوۋدى تايىبەتى و ئىرىيەى كرىنىيان دەسەلەسى
 شەپتان ھەرس پىن نېئىن
 بارقەن ھەرىكە دىئى ئەويانە، بەلام پاشايان
 پېئويستە كەوا ئوژمنى گەورە تەفرۆتوونا كەن.
 تۆماس: مەبەستت چىيە؟
 تەفرەدەرى چوارەم: بەرەو پېئىش بېرە ھەتا
 ئەگەيتە خالى كۆنایى
 ھەرچى رىنگايە لەبەردەمتا قفل درلون جگە
 لەو رىنگاي بۆت دانراۋە،
 بەلام، خۆشەنۋەدى چىيە، ھوكمى پاشايى،
 يان بىن پاشاي
 پېر لە فېل و تەلەكەى نەئىبىيە ھارۋەكانە كە
 ھەول ئەدات
 دەسەلاتى تەولو بكانە سەر ھىزى رۇھيا؟
 ھوكمى پېرەلە بەسەر مەرفەدا ئەو ساتە درا
 نامادەم تىكشكاۋ
 كلىلى دۆزەخو بەھەشت كەۋتە دەستى تۆ،
 ھىز بۆ خۇپاراستن و ناسوۋدە بوۋە
 توۋندىكە.. تۆماس، بەلام توۋندىكە پاشاۋ
 ھەشتە لە ژۆر پاژنەى پېلاۋى تۆدان
 پاشا، قەرال، قەشە، بارقەن، پاشا. ئەمە
 فەرمانى پېر لە گومانى سوپاى تىكشكاۋ و
 جەنگى تاعوون و راپەرىنىشە.
 پىلاننى تازە و پەيمانى دۆرلو، لەپەك كاتژمېردا
 سەرۆك، خزمەتكار.. ئەخولقەئىن

بەلن ئەمەيە رىنگاي فەرمان و سولتەى دىيائى
 پاشاي پېئىشۋو لەسەرەمەرگا ئەو ئەزانى
 نەكوپ، نە ئىمپىراتۆر بەكەلكى نايەن، ددانى
 كلۆرى خۆى ئەكرۆئى. تۆش كوريس بگەرە
 رەشەبايە، تۆماس، رەشەبايە شىرىتى نەمىرى
 ژيان و مەرگ بەرىزىكەرەۋە، بەو ھىزە بىگەرە،
 توۋند بىگەرە.
 تۆماس: داخۇ لەم خاكەدا دەسەلات ھەيە؟
 تەفرەدەرى چوارەم: ھەيە، بەلام بۆيەك
 كەس ھەيە.
 تۆماس: ئەمە شىتەكە مەن لىئى تىنناگەم.
 تەفرەدەرى چوارەم: كارى مەن نىيە كە تىت
 بگەيەنم
 ئەو چۆن ئەبىن؟ تۆماس مەن ھەساتووم
 ھەرنەۋەت پىن بلىم كەوا ئەيزانى.
 تۆماس: ئەشەن ئەمە چەندى بگېئىش؟
 تەفرەدەرى چوارەم: ئەوھى ئەيزانى چاك
 بىپارزە
 ھىچ لىم مەپرسە و بىرىكەرەۋە، تۆماس،
 بىرىكەرەۋە
 لەشكۈمەندى لۋاي مەرگ كە پاشا ئەمىرى و
 پاشايە تر دىت
 پاشايە تىرىش رۆئىم ترە، كاتى، كە پاشاي
 نوئى دى
 ئەوھى پېئىش ئەو ياد ئەچىتەۋە، قەدىس و
 شەھىد لەناخى گۇرا فەرمانيان ئەكەن
 بىرىكەرەۋە تۆماس، بىر لە ئوژمنى ترساناك
 بگەرە.
 لە (كەس) كرىندا چىنگە كېئ ئەكەن،
 لەسېبەرىشا زەنەقىان ئەچىن.
 بىرىكەرەۋە لەو ھاجىيانەى بەتاكە رىزى
 لىئى رەۋاستاون.
 لەبەردەم قورىيانى دانى وەكو ئەلماسى
 پىرىشنگ پەخش كەردا ئەۋە لۋاي ئەۋە لە
 نوئى كرىندا ئەچەمىنەۋە

به نيمه تي خوا بير له موعجزه بکړه وه،
 بير له دوښمنه کانت له شوناني تر بکړه وه.
 تڼماس: بيرم له م شتانه گشت کړېوته وه.
 تفرده دهری چواره م: له بهر نه وه په منيش پيټ
 نه ليم.

بيرو باوه پټ زور مکرور تره له وهی که پاشا
 ناچارت بکا
 تو هيندي جاريش له نويزه کانتا بچوونت
 هه په

هندي جاريش دهره ق ريپاڼی
 فريشته کانيش له سوو دلپدايت

هروها له نيوان خه وتو به ناگاشدا،
 به پانپاني زووکاتي بالنده گوراني نه چن، به
 په شپماني بير نه که يته و

شتي ناميني که به رده وام بي، جگه له
 سووراني ميلي (زه من)

هیلانه نه پرم و بالنده نه گرین، نيچير نه بري و،
 نالتوونيش به فېر نه پوا

زيرپش نه بيته خشي خانماني شوخ، جنگای
 پيروز تېک نه شکي نري

عهمباره کاني نه چيته ده ستي مشه خوران و
 سوزاني وه

کاتي موعجزه رانه وسيت، دلسوزه کانيش
 به جيت نه هيلن

خه لکي هول نه دهن که له بېرت که ن له وهش
 خراپتر نه وه په پياوان هر بهو رقه وه واز ناهينن
 ليت

به لکو هول نه دهن ناوو شوره ت بيتنه
 خوارو به نه فره ت که ن نه شگه پين به دواي که م و
 کوپتا مه تاکو به لگي ميژوويت بدوزنه وه

هيندي خه لکي تريش ناشکرای نه که ن، له لای
 نه م پياوه شتي نه بووه نه پيني بووین

که نه به دريژي قوناغي ميژوو رولي گه ليک
 چاکي بينيووه.

تڼماس: به لام، نه بين چی بکړی؟

چی ماوه که وا نه نجام بدری؟ داخو (کاجی)
 هتا مه تایی نی په له سره بڼی؟

تفرده دهری چواره م: به لن تڼماس، به لن ..
 دیسان توش بېرت له وه کړېوته وه

ده بن چ شتي له گه ل شکومه ندی قه دیسه کانتا
 به راورد بکړی

که بق هه ميشه له بهر ديواني په زدلانا نه ژين؟
 کام شکومه ندی له سره رووی زهوی،

شکومه ندی قهرال ياخود هی پاشا
 کام، به خونا زيني نه م سر زه مينه نه گهر

به راورد بکړی
 له گه ل نيمه تي به رزی ناسمانا کورت
 ناهيني؟

بگه پي به دواي ري شهيدي بوون و له سره
 رووی زه مين ساده و ساکاريه.

هتا له دنيا به رزو بالا بيت
 دوو بق خواری خوت سه رنج بده تڼماس

کاتي که که دناو ته ولو جينگړه.
 نه وانه ی نه وسا نازاريان دلویت، نيستا له

جهوری نه به ديا نه ژين.
 دواي کفر کردن .. جلهوی سوزتان بگرن.

تڼماس: تڼ کيت که یاری به ويستم نه که ی؟
 که سانتيکی دی به هزو ويستی دنيا ييه وه

به رله تل هاتن
 هيزو خوشييان بق به هايه کی ناشکرا پي بوو.

نيستاکه تڼ چی پيشکهش نه که يت؟ چی دوا
 نه که يت؟

تفرده دهری چواره م: نه وهی نه ته وي
 پيشکهشي نه که م

داخو بينيني نا له م جوره په له و ناسته دايه
 نه مری تڼمار کات؟

تڼماس: که سانتيکی تر کالای راستيان
 پيشکهش کړيووه

کالای حه قيقی، به لام بين نرخ

تقش ته نه‌ها خه‌ونن پېښ‌گه‌ش نه‌که‌ی ريگای
(نه‌نا) بوون ناشکرا نه‌کات.

فریوده‌ری چواره‌م: تقش ته نه‌ها خه‌ونت پېښه
بینیوون.

تقماس: دلخو له‌م‌و‌دای رځ‌سی ماندووما،
ريگایه‌ک نړیبه به‌رو هه‌ل‌ی خو به‌زل زانین ری
نه‌گریته به‌ر؟

من چاک نه‌زانم ته‌م سره‌ست بوونه
خامو‌شی نیستاو نازاری سبه‌ی ناشکرانه‌کات.

دلخو تاوانی هه‌ست به‌گوره‌یی، به‌تاوانی تر
له‌ناو نه‌بریټ؟

دلخو نه‌توانم به‌ین ماندوویوون کارئ نه‌دجام
ده‌م، نازار، بچیټم؟

ته‌فره‌ده‌ری چواره‌م: تق بزانی یان نه‌زانی،
چی نه‌که‌ی یان چوڼ نازار نه‌چیټی

تق بزانی یان نه‌زانی نه‌و کاره‌یه نیڅو ژانه،
نازار چه‌شتمیش کاره... نه‌مړی چالاک نازار
نه‌چیټی نه‌نه‌وه‌ی که‌وا بینس ریږه هیچ کارئ
نه‌کا

به‌لام ته‌م دوونه له‌کاری هه‌تاه‌تایی و
له‌خامو‌شی نه‌به‌میدا هاوپه‌یمانن

همیشه پاه‌ندن به‌وه‌ی که‌ نه‌پانه‌ویټ، دپاره
نموونه نه‌مینیتته‌وه

میللی زه‌مه‌نیش نه‌سوړیتته‌وه تا بق نه‌به‌دی
نارام نه‌گرن.

ککړس: ناساپش نړیبه له‌مالدا، ناساپش نییبه
له‌نیو شه‌قامدا

گوټم له‌ده‌نگی په‌شپږی قاچ له‌مرد دانه
هه‌واش به‌هیزو گرده‌لول نه‌کا، ناسمان
هه‌وو تاریکه

زه‌وی پال نه‌نن به‌قاچمانه‌وه، ته‌م بزنه
ناخو‌شه چریبه، چریبه ته‌م ته‌م‌تو‌مانه؟

ته‌م تیشکه سه‌وزه تیږه‌وه چریبه له‌کلوی
هه‌وره‌وه دانه‌به‌زیته سره‌لری وشکه‌ل؟

زه‌مین هه‌ست نه‌کا به‌سه‌ره‌لدانی
زیندوویوونه‌وه له‌نیو بززه‌خا

ته‌م شه‌ونمه شیداره چریبه له‌به‌ری ده‌ستما
کڅنه‌بیټته‌وه؟

ته‌فره‌ده‌ری چواره‌م: ژيانی مه‌ردوم فی‌لو بین
نومیدی‌به

سه‌رجه‌م خسته‌کان هه‌موویان ساخته‌ن،
ساخته‌ین یان بین نومیدین

عه‌ره‌بان‌ه‌ی کاترینو پشیل‌ه‌ی خامو‌ش نه‌و
خه‌لاتانه‌ی له‌ناهه‌نگی مندالا نه‌درین

نه‌وخه‌لاته‌ی به‌باشترین وتاری ښینگلیزی‌به
نه‌دری

نمره‌ی قوتایی و ویسامی پیاوونی دولت
نه‌و شتانه‌ن راستی که‌میان تیدایه، مرقیش

له‌دری‌به‌که‌وه بق دری‌ه‌کی تر هه‌نگاو هه‌لدینن
ته‌م بنیاده‌مه چه‌نده مه‌گروونه، نابینایه‌و،

سوړه... له‌سر خو‌کوشتن.

له‌فیلتیکه‌وه بق فیلتیکی دی هه‌نگاو هه‌لدینن
له‌شکره‌ندی‌به‌که‌وه بق شکره‌ندی‌به‌نر،

هه‌تاکو نه‌کا به‌دواخه‌یالی
له‌سرسام بوونیا به‌م‌زنی خو‌ی، خو‌ی لن

ون نه‌ین هه‌تا نه‌بیټه دوژمنی ککړه‌ل و دوژمنی
خو‌یش.

قه‌شه‌ی سړی‌به‌م: تق... گه‌وره‌م، تقماس دری
شه‌پولی هه‌لچو مه‌جه‌نگن

نه‌به‌رو روی با، نه‌له‌زریانا گمی مه‌رانه
ناشس، چاره‌پوان بکه‌ین هه‌تاکو زه‌ریا

هتوریتته‌وه
له‌ده‌می شه‌ودا چاره‌پوان نه‌که‌ین که‌رژ
بیټته‌وه

بق نه‌و کاته‌یه‌ی که‌وا کاروانچی ريگای کاروانی
بدوژنتته‌وه، تاگه‌می‌وانیش پشت له‌رژ بکا؟

(ککړس و قه‌شه‌و ته‌فره‌ده‌ره‌کان یه‌ک به‌دوای
یه‌کدا)

کۆرس: ئەو بەبەقوشە کەوا ئەخوینن، یان
 ھێمایە کە لەنیو دارانا؟
 قەشە: ئەو کێلوانە کەوا پەنجەرە ی چەسپ
 کردووە، ئە ی داخ دەرگا کلۆم دراو؟
 تەفرە دەری چوارەم: ئەو بارانە کەوا
 ئەکێشێ بەپەنجەرەدا
 ئە ی ئەو بەبە شانشانین لەگەل دەرگا کە
 ئەکا؟

کۆرس: ئەشێ لەمۆلدا گلۆپ داکیرسێ،
 لەژووریشەو مۆم گێردی؟
 قەشە: داخ ئێشکچی نزیک دیوار مات و چۆ
 دەکات؟

تەفرە دەری چوارەم: داخ سەگی زل نزیک
 دەروازە ئەسووێتەو؟
 کۆرس: مەرگ، سەد دەستی ھەیە، بەھەزار
 ریشدا رینگای خۆی ئەکا.

قەشە: بەشیوە یەك دێ خەك بیبینی، بەلام
 وا ئەپوات کە ئەبیینی، کە ئە بیستی.
 تەفرە دەری: دێت بەچرپە خۆی ئەکاتە
 گوێدا، یان زۆر بەتوندی لەکەلە ئەدات.
 کۆرس: شەوێ کابرایە ئەپواو چرایە
 وابەدەستی یەو، کەچی ئەکەوێتە
 کەندە لانیکەو.

قەشە: ئەشێ لەرۆژی ئاشکراو روونا مرقف
 بەپلیکانەدا سەرکەوێ. بەپەیزە یەکی شکاوا
 بخلیسکێتە خوار.

تەفرە دەری چوارەم: پێ ئەچێ لەکاتی
 گوشت خواردندا ھەست بەسپوونی سمی بکات.
 کۆرس: گەورەم ئیمە دلئاسوودەنین
 ھیچ ئاسوودەنین. ئیمە ئافرەتانی گەژەنین،
 ئەزانین کەوا چاوەپێی چینو چاوەپێی چی
 نین.

لەبارە ی ئازاردان و چەوساندنەووە شتی
 ئەزانین

ئاگامان لەتەقینەووە، لە زەبرو زەنگ، لە
 ھەژاریتی و لە ئەخوشیشە
 لە وەرز ی زستان پیر بێ ئاگرە، وەرز ی
 ھاوینیش ساوا بێ شێرە
 نیش و کاریشمان لەدەست دەرنەچن
 تاوانەکانمان لەبار ی شانمان گرانتر ئەبن
 بێنیمان لاوی خرابە ی ئەکرد
 کێژی بریندار لەسەر جوگای ئاش گیانی
 ئەرزێ

کەچی ئاوە ھاش ئیمە ھەر ئەزبان، لەنیوان
 مەرگ و ژانا... ئەزبان.
 ئەو شتانە ی کەوا پارچە پارچە بوون بەکمان
 ئەخست

دەمی ئیوان دارمان کۆ ئەکردەو
 ژێر زەمینی سادەو ساکارمان بێنا ئەکرد.
 بۆ خەو و خواردن، بۆ خواردنەو، بۆ
 پشووگرتن.

یەزدانیش ھەردەم ئاوەزو ھېوای پیمان
 ئەبەخشی
 بەلام ئێستا کە زەبرو زەنگی نوێ سەری تی
 کردوین

کەسێ ناتوانی دوورەپەرزییت، کەسێ
 ناتوانی دوورکەیتەو

ئەم زەبرو زەنگ بەژێر پیمان، بەرووی
 ئاسمانا تیکرا ئەکشی
 لەژێر دەرگایان، لە دووکەل کێشان بلو
 ئەبێتەو و گونچکە ئەگرت

دەم و چاوانیش ھەردووک پێ ئەکات.
 خوا لەبەزی بێ بەشمان ئەکا، جێمان ئەھێلێ
 ئەوساش ئازارو جەور، لەنازاری لەدایک بوون
 یاخود گیان کێشان جەرگ بێترە.

عەرەق و پف بوونەو لەھەوای چرا. بۆنی
 خنکێتر ی بێ ئومیدی ئەپەوێتەو
 وێنەکان لەھەوای چرپا بەرجەستە ئەبن،
 نەپە ی پلنگو شوێن پێ ی وچی بەپێتیا رویشتو

بېړنه وهی چلی درمخت کاتی که مېرمنون
 پياشورپوتوه
 که متیاری هه وشار چاره پوانی پیکه نینو
 پیکه نین نه کا
 پیاو ماقوولانی دوزخ نامادهن دهورت
 نه دهنو له بېرده متا سه رنه وی نه گن
 له هه وای چا به م دیووه دیوا نه چه مینه وه
 نکه ترماسی سه ریکی قهقهه، رزگارمان بکه،
 رزگارمان بکه
 خویشت رزگاریکه تا بهاروزیت، گهر خوت
 نیکه شینی نیمه ش تیک نه شکین.
 ترماس: نیتساکه رزگام ناکسکراو روونه..
 به به ستیش دیاره:
 به هه له دا برین (سه رگرم کردن) نېسان
 جاری دی وانا په توه
 داخو (فریودان) به رزترین پله ی ناپاکیتی به
 که کاریکی چاک له پېناوی هه له به کا بکه ی
 راپه پینیکی سروشتی له هه له به کی ناساییدا..
 له ورگه یه وه زیانسان لیوه ی سه رچاوه
 نه گری.
 بهرله سی سالان هه رچی رزگایه که بقی
 خورشبه غتی و بقی پیشکوتنو بقی مدح کردنه
 هه موم پیشکین
 ههستی به خفتیاری، بېرکرنه وه، له گه ل
 فیریووندا، موسیقاو هه لسه فیه، ههستی زانفوازی
 چوله که یه کی رهنک نه رخنه وانی به که له سه ر
 دلری زه نبق نه خویتن
 شاره زایی مهیدان، سه رده کردن لیلی
 شه تره نچ
 ژوانی نېو نامیزی باخ، گردانی چرین له گه ل
 موسیقای نامیزی نوئی دا
 هه موم نه و شتانه که بېن جیوانی شاره زوو
 نه کرین
 ته ماح نه و کاتی دی چی تر دهرک ناکه ین که و
 هه موشتی جیکای شیا نه

ته ماح بېن دهنک دی و ناهیبینری به چاو، تاوان
 له گه ل چاکه دا ته شه نه نه کا
 نه و روزه ی که وای یاسای پاشایم له
 نینگلته رده دا چه سپاند
 له گه ل پاشادا بهرامبر (تولوز) جه نگم
 هه لگېرساند
 له بارونم دا له شویتنی خویان به وای
 نه وه شدا، دزی نه وانه دوام، وایان نه زانی
 که سیکي سووکم..
 دزی خانه دین، نه وانه ی که واره وشتیان به قهر
 دزی نیتکیان نه بیت پاشان له (قاپی) پاشا
 نانم خوارد.
 هه تا بیمه به نده ی خواوه نند، نه گهر چی
 پیشتر ناواتی نه ودم هه رگیز نه خواستوه.
 به نده ی خواوه نند زیاتر له باره بقی تاوان کردن،
 بقی نازار چه شتن
 له چاو نه و که سه ی که وای خزمه تی پادشا
 نه کات. که سق خزمه تی بیري مه زن بکات، نه شتی
 نه و بیرش خزمه تی بکات.
 کاری دوستیش ته نها نه وه یه: خه بات کردن
 له گه ل که سانی سیاسی نه شتی نه و بیره بکات به
 سیاست
 نه که له روانگی نه وه ی که نه یکه یین به لکو
 له روانگی نه وه ی له سه رین
 من نه وه نه زانم که میژووی زیانم شتی
 بېنرخه، خوکوشتنیکی که مژه یی و
 که لیک شیتانه و هه لچوونی رده گزیه رستی و
 نالین نه فیه
 نه زانم که وای هه موم زه مانن میژوو نه دجامی
 سه رسوورمینه ی له هه کاره نکر لاره کی یه کان
 وه نه دجام دینن
 به لام هه رچی کاری خراپو ناچیزانه یه،
 هه رچی تاوان و زه برو نکره
 هه رچی دهمی تیزی ته شوئی به که مته رخنه می
 به کاره پتانه.

تقو تقو تقو پتويسته كهوا سزا بدرين،
ههروهها نيوهش

چی تر من له گهل تيزی شمشيردا نه کارئ
نه کم، نه نازار نه خوم

نه مېستاش نهی فريشته چاکه کم، نيتورلوی
په زدان بق ئيشک گرتنم سه رکوه به سه رده می
شمشيردا.

(وهستان)

به يانی جه ژنی له دايك بوونی سالی ۱۱۷۰
سه روكی قه شه له كلنسه وتار نه خوینیتته وه.

شكوه مندی بق شه په زدان نهی له بهر زترین
جنگابه، سلاو بق ناشتی په روه رانی سه رزمین..
نايه تی چواره، بهشی نووه می نینجیل (قه شه
لقها)

به ناوی باوكو رڼو رڼی پیرۆزه.. نامین.
جگه رگوشه خوشه ویسته کانی په زدان، وتاری
نه به يانی جه ژنه م گهلېك كورت نه بیته، تاكه
هیوام نه وه په له م رڼی جه ژنه دا له قولایی
ناخانه وه هیوای قولو نهینی مه زن بخوانن.
کاتی قه دیس نه فرموی ئیمه بق نازارو مهرگی
گوه رمان ناماده بووین، له م جه ژنه دا نامه نگ بق
له دايك بوونی شه نه گتیرینو له هه مان کاتیشدا
دلخوشین به ته شریف هیانی بق رنگار کرنی
خه لکی و له پیتاوی شه مه به سته دا جارێکی دی
خوینو جه سته پيشكه شی په زدان نه کات و مكو
قوریانی و خو به خت کرن و قابل بوون به هه موو
تاوانه کانی دنیا. هه ر شه وی رابردو بوو
ژماره په کی رڼی فريشته له بهر ده م چاویترانی
(به پتوله حمدا) ده رکوتنو نه یان گووت:

شكوه مندی بق په زدان له بهر زترین جنگاو
سلاویش بق نه وانهی له سه ر رووی زه مین ناشتی
خوانن.. هه موو سالی له هه مان کاتدا نامه نگ
جه ژنی له دايك بوونی (گه رده) مان له گهل نازارو
چواره مېخه کیشانه وه یدا نه گتیرین. خوشه ووستانم
هه روه کو دیاره شه به مه به سته ره رفتار کرنه

له شپوه په کی سه رنج راگیشدا. هه ركه سیش له م
دونیایه دا بیته نه شی نازار بچیزئ و خه نیش بیته..
هه ر له بهر هه مان هو، شه ساته ش یان نازار بالا
ده ست نه بین به سه ر خوشنوویا، یان نازار له ژیر
کاریگری ناسووده یدا تهره نه کرئ، به م شپوه په
ته نها له م که شی سقېتی په ی مه سیه دا له هه مان
کاتدا خه مبارو خه نیش نه بین به کاریگری هه مان
هوکار، ئیتستاش ته نها ساتېك بیر له وانی شه
وشه بکه نه وه (ناشتی)، داخل به لای ئیوه وه
ناشتی که وتوت بهر چه پوکی جه نگو مه ترسی
شه جه نگو؟ داخل به لای ئیوه وه دهنگی فريشته
هه له یه، په یمان دن فیلو ته له که و بین نومید
بوونه؟

ئیتستا رابمېنن، سه روكمان خوی به چ
شپوه په ك ده رياره ی ناشتی دوا.. به ده ورو
پشته که می گووت:

ناشتی بق ئیوه به جی ديلم، ناشتی
نه به خشمه ئیوه. داخل شه مه به سستی له و
ناشتی به بوو ئیمه بیر لست نه که پنه وه..
ئینگته را له گهل درلوسیگانیدا له ناشتیدا بیته،
بارق نه کان له گهل پاشادا له ناشتی دا بن، خاوه ن
خانوو قازانجی خوی به ناشتی وه ریگری، دلی
بیگریش باشترین شه رابی بق هاوړتگی له سه ر
میز هه بین، ژنه که شی گورانی بق منداله کان
بچرئ؟ شه پیاوانه ی هیچ ناگاداری شه شتانه
نین. که وتونه ته سه ركه شتیکی دیلیتی و
بست نومیدی بناسنو له رنگای شه هیدبوونه وه
چیز نازاری مهرگ بکه ن. دواي شه مه به سته
چی په؟ نه گه ر پر میاری شه بکه ن، شه یانسان
نه خاته وه که هه ر شه کاته گووتوویه تی:

(په شپوه ی دویا پیتان نه به خشم من پیتان
نا به خشم) دواي شه ناشتی نه به خشمه
شاگرد هکانی، به لام جودایه له و ناشتی په ی دویا
نه یبه خشم..

بیر له شتیکی ودها بگه نه وه که تاکو نیتستا به خه پالتاندا نه هاتووه، نیتمه نه نیا بق جه ژنی له دلیک بوون و کچی مه سیح نامه نگ ناگپین، له رۆژانی داهاتوودا نامه نگي شهیدبوونی په که م شهید ساز نه که یین، که نه ویش ((ستیفن)) ی پیرۆزه. دالخو وه کو بزائن به ریکوت بووه که رۆژی په که م شهید رۆژی دوی له دلیک بوونی مه سیحه ؟ بئ چه ندو چوون هرچون راسته وخو خه نی و دلته نگیش نه بین به بونه ی له دلیک بوون و دیسان بازار چه شتنی گه ووه مان (مه سیحه وه) هه مان شپوه به مرگی شهیدان خه نی نه بین و نازاریش نه چپژین. خه نی نه بین به وه ی که گیاننیکي تر چووه پال نه و گیانه پیرۆزانه ی به هه شت له پیتاوی شکرمه ندی په زدان و رزگارکردنی بنیاده م دا.

خوشه وستان نیتمه به و جۆره بیر له شهیدبوون ناگه پنه وه وه کو مه سیح په کی پیاو چاک له بهر نه وه ی مه سیح بووه شهید کراوه و به و پین په ش که لیک بۆی دلته نگ بین. نه خیر نیتمه وه کو مه سیح په کی پیاو چاک بیر له و که سه ناگه پنه وه له بهر نه وه ی بچپته روژی قه ددپسه کانه وه. له راستیدا نه وه ش مایه ی دلخوش بوونه. بۆیه نه دلخوش بوومان نه دل تنگیمان وه که نه و نی په له دنیادا هه ن.

شهیدبوونی مه سیحانه هه رگیز ریکوت نی په، قه ددپسه کانیش ریکوت دروستیان ناکات. شهیدبوونی مه سیحانه به لایه نی که مه وه له توانای که سیکه وه دپت شاپانی نه وه بیته قه ددپس هه رچون که سیک به تواناو هه وئو ته فله لا نه بیته سه ریکی خه لکی. شه هادوت هه موو کاتن له نه خفه کیشانی خودایه له نه دجامی خو شو یستنی مرقا په تیدا که به ناکیان دپن و ریتوویان نه کاتو نه یان گپرتیه وه سه ر ریکای خۆی... نه خیر شه هادوت هه رگیز مرقف دروستی ناکات، شه هیدی راسته قینه نه و که سه په که بۆته

(نامرانی) ده ستنی خوا وه ندو توانای خۆی له توانای نه ودا ونگریدوه و چی تر ناره زووی هه یج شتی بقخوی ناکو ته نانه ت له وه ش ده رچووه که ناره زووی شکرمه ندی شه هیدبوون بکات. به م شپوه په چون له سه ر زه مین که نیسه نازار نه چپژین و دلخوشیش نه بین... به شپوژنی که خه لک نیناگا، هه مان شپوه له به هه شتیفیدا قه ددپسه کان له پله ی به رزدان که چی رقد ناسایی خویان نیشان نه دهن، به پینچه وانای نه وه وه نه بینرین که نیتمه نه یان بینین، به لام له بهر رووناکی گه شان وه ی په زداندا بوونی خۆیان ریزه پین نه دهن.

نه ی جگه رگرفه خوشه وسته کانی په زدان نه مرق ده ربار وه ی شه هیدانی رابروو بۆتان دوام، دلواتان لی نه که م به تاییه تی یادی شه هیدی کانترپیری، سه ریکی قه فله (نیللیفچی) پیرۆز بگه نه وه، چونکه جیگای خۆیه تی له جه ژنی له دلیک بوونی مه سیحدا یادی نه و ناشتی په بگه پنه وه که له گه ل خۆی هینایی، له بهر نه وه رۆله خوشه وسته کانم به روا ناکام جاریکی دی و تارتان بق بدده و له وانته شه له م نزیکانه دا شه هیدیکي ترتان هه بین و نه وه ش دوا شه هید نه بیته. دلواتان لی نه که م نه م وه شانای نه یاندرکپنم نه زیه ریکن و له کاتنیکي تردا بیرپان لی بکه نه وه... به ناوی باوک و رۆله ی رۆی پیرۆز.

نامین

بەشى نووم

كارەكتەرەكان:

سەن قەشە، كۆرمىسى ئافەرەتانی كانترېتېرى،
چوار سولار، سەرۆكى قەشەكان، تۆماس پىكت،
دەست و پېتوئەند

نېمەنى يەكەم لەمۆلى سەرۆكى قەشەو
نېمەنى نووم لە كلېسەو لە رۆژى ۲۹ ى
نېسەمبەرى سالى ۱۱۷۰ روونەدات.

كۆرس: داخۇ لە باشوور بالەندە ئەخوینى؟
مەل دەريا ئەگرى، زىيان بەرەو وشكايى ئەبات
كوا نیشانەى بەهارى ئەم سال؟ جگە
لەكۆچى نوایی بەسالاچوان هیچ جوولە نرپە
دەرچوون نېپە، مەناسە نېپە، داخۇ رۆژ
دەستى بەدرېژبوون كرىووه؟
رۆژى گەرم و دىژ، شەوى كورت و سارد، بەلام
تا ئىستاش مەوا خامقەشە

ئەگەر چى لەلای رۆژمەلاتەو زىيان مەل
ئەكات

قەلەرەشى برسى لەنۆو كىلگەدا كەوتووه
بەلام وریابە لەدەرستاندا بايەقوش گۆرانى
مەرگى بىنەمودە ئەلئیتەو
كوانى دروشمى بەهارىكى تال؟ باھۆز
لەرۆژمەلات بەرپەرست كرلوه.

داخۇ جەژنى لەدايك بوونی سەرورمان، يادی
گەرەمان مەسح

هاتنى ئاشتى نىپە بۆسەر رووى زەمین،
خۆشەنوودی نىپە بۆمەموو مەردووم؟
ئاشتى ئەم دنیا جىگای گومانە، مادەم كە
خەلكى چاوەروانى ئاشتى يەزدان
جەنگى نۆو خەلكى دنیا پېس ئەكات، مەرگى
(گەرە) مان نۆی ئەكاتەو

پېويستە دنیا لەوەرزى زستان خاوپن بېتەو
ئەگىنا نوایی بەهارى تال و هاوینى وشكو
دروینەيەكى بىن سوودمان ئەبىن

لەنۆوان جەژنى لەدايك بوون و جەژنى قورىانا
چ كارى ئەكرى؟

لەمانگى مارتا جوتیاران مەموو ئەچنە
كىلگەكان

ئەو زەمبىيانە ئەكىلنەو كە وەرزى پېتووه
وەردیان برېبوون

بالەندەش مەمان گۆرانى ئەوسا ئەچرەو
كاتى كە گەلای دەرخت ئەوەرئ

كاتى كە پىران لەسەر جۆگەكان ئەتريفینەو
مەوا خاوپنەو بەرز ئەبېتەو.

دەنگ لە پەجەرا ئەزىنگېتەو، مەندال
لەبەردەرگا يارى ئەكا

چ كارى ئەنجام ئەدرئ،
چ مەلەپەكە خویندنى بالەندە دەشارتەو؟

دەرختى سەوز مەرچى مەلەپە سەرى
ئەپۆشئ

داخۇ زەوى جوان ئەشارتەو؟ نېمە..
چاوەروان ئەكەين..

كاتىش رۆز كورته، بەلام مەودای چاوەرێکردن
نوورو درێژە.

(قەشەى يەكەم دېتە ژوورەو، قەدىس
ستېفنى لەپېتەو)

(ئەم دېتەنى نۆوان كەوانەكان بەگۆرانى
ئەوترىن)

قەشەى يەكەم:
لەرۆژى لەدايك بوونەو، لەرۆژى قەدىس

ستېفەو، يەكەم شەهید
مىران دانېشتوون شاھیدى درۆم بەرامبەر

ئەدەن
ئەو رۆژەى كە لای سەرۆكى قەشە رۆز

خۆشەويست بوو كېنووئى برىو بەدەنگى بەرز
هاواری كرد

گەرەم ئەم ئاوانە مەخە ئەستىيان، لەپاشى
ئەمە مىران بىن دەنگ بوون

(سروودی قەدىس ستېفنى ئەبېستى)

(قەشەى نووم دېتە ژورەو پارىزەرى
 قەدىس جۇنى لەپېشەوہ) قەشەى نووم: لە رۇڭى لەدلىك بوونى
 قەدىس ستېقەوہ لە رۇڭى لەدلىك بوونى قەدىس جۇنەوہ
 لەكۆبونەوہدا دەريارەى (سەرەتا) زمانى
 لىزاکىشا.. دەريارەى ئەوہى بېستمان، ئەوہى بېنىمان
 بەچاوى خۇمان ئەوہى بەدەستمان گرىتمان، دەريارەى
 زارلەوہى ژيان ئەوہى بېنومانە، ئەوہى بېستومانە لەم
 كۆبونەوہيەدا، بۇتان روون ئەكەپنەوہ.
 (سرودى قەدىس جۇن ئەبېستى)
 (قەشەى شىيەم خۇى ئەكات بەژوردا،
 پارىزەرانى نوورانى و پىرۇزان لەپېشەوہ)
 قەشەى سىيەم: لەسەردەمى قەدىس
 جۇنەوہ، لەسەردەمى قەدىسانى پىرۇزەوہ.
 ئەى خويە، ساوايانى تازە لەدلىك بوو
 وەكو ھازەى ئاوەكان، وەكو ھەورە بروسكو
 دەنگى قيسارە گۇرانيان گووت
 وەكو ئەوہى ئاوازي نوئى بېرىكىتنى، خويىنى
 قەدىسەكانت وەكو ئاو رۇيشت.
 كەسى نەبوو بيان شارىتەوہ، ئۆگەورەم
 تۆلى خويىنى قەدىسان بېستەرەوہ
 لە (رۇما) وە ئاوازي گريان ئەبېستى
 ئەى خودايە سەدای گريانى ساوايانى تازە
 لەدلىك بووہ.
 (قەشەكان پىكەوہ ھەلەستى، پارىزەران
 لەدوايانەوہن)
 قەشەى يەكەم: لە رۇڭى قەدىسانى
 پىرۇزەوہ، لە چوارەم رۇڭى جەڭنى لەدلىك
 بوونەوہ.
 ھەموو قەشەكان: ھەموو ئاسوودەين و يادى
 ئى پىرۇز ئەكەپنەوہ.

قەشەى يەكەم: لەپېتتاوى خەلكىدا، لەپېتتاوى
 خۇيدا نوڭىز بۇ پاك بوونەوہى گوناھەكانى ئەكاو
 ژيانى خۇى بۇ ئەوانەى لەدواپەوہن تەرخان
 ئەكات. قەشەكان: بەيادى پىرۇزەوہ ھەموو
 ئاسوودەين. قەشەى يەكەم: ئەمىرۇ؟
 قەشەى نووم: ئەمىرۇ، ئەمىرۇ چ رۇڭىكە
 وانىوہى رۇيشت؟ قەشەى يەكەم: ئەمىرۇ، ئەمىرۇ چ رۇڭىكە؟
 رۇڭىكى ترو تاريكايى سالە. قەشەى نووم: ئەمىرۇ چ رۇڭىكە، شەوڭى
 ترو ئاسۆيە ترە. قەشەى سىيەم: ئەوہ چ رۇڭىكە، لىنى
 ئاگادارەين.. ھىواى ئەخولزەين پان لىنى
 دەترسىن؟ ھەموو رۇڭى ئەو رۇڭىيە ئەبى لىنى بترسىن،
 پان ھىواى بخولزەين ھەر زەمەنى چەشنى زەمەنىكى تر ئەكىشەرى
 تەنھا لەبىرەوہرى و ھەلبۇرەنا ئەلەين رۇڭىك
 بوو بەلام تەنگانەش ھەردەم وا لەرۇدایە
 تەنانەت لەرۇڭىوونەوہى شتە پېسەكانا
 ئەمىستا ئەشنى ئاماجى نەمرى دەرکەوئى.
 (چوار سوار دېتە ژورەوہ، پارىزەران ديار
 نامېتن)
 سوارى يەكەم: ئىمە خزمەنچى پاشاين.
 قەشەى يەكەم: لىتان بەگومان نىن،
 سەرچاوان ھاتن، داخۇ لەشويىن نوورەوہ
 ھاتوون؟ سوارى يەكەم: بۇكارى پەلە، نەخىر نوور
 نىيە، ھەر ئەوكارەپە لە فەرەنساوہ ھىتانىيە
 نىرە نوئىن بەسوارى كەشتى رابىمان

شەھىرى رابىر دىۋىلە رۇخ دابەزىن

لەگەل جەنابى سەرۋىك قەشەكان كارمان
مەيە .

سوارى دوۋەم: كارتى پەلەيە .

سوارى سىن يەم: لەلاي پاشاۋە .

سوارى يەكەم: پياۋەكانمان وان لەدەرەۋە .

قەشەي يەكەم: ئىۋە شارەزاي خانەدانىتى
سەرۋىكى قەشەن

ئىمە ئىستانكە ئەۋزىن شىف بخۇين

سەرۋىكى مەزن ديارە زویر ئەبىت

گەر بىتە لەپىش كارەكە تاندا

رىزى ميوانتان پىشكەش ئەكەين، تىكايە
بەشدارى خوارىنمان بىكەن

با پياۋەكانىش كەمىك وريابن، نان خولردن
لەپىش كارىكرندايە

داخۇ ئارەزۋىي گۈشت بەراز ئەكەن؟

سوارى يەكەم: كار ئەكەۋىتە پىشى نان
خولردن

بەكەمجار گۈشتى بەراز ئەبىرۋىن، ئەنجاكە
ئەپخۇين .

سوارى دوۋەم: پىۋىستە سەرۋىك قەشە
بىيىن .

سوارى سىن يەم: بېۋ بەسەرۋىك بلىن

ميواندارىمان ھىچ پىۋىست نىيە

خۇمان خولردىنمان مىسۋىگەر ئەكەين .

قەشەي يەكەم: (بۇخىزەتكار) بېۋ بەسەرۋىك
بلىن .

سوارى چوارەم: داخۇ ھەتاكەي بەچاۋەروانى
ئەمان ھىلنەۋە؟

(تۆماس خۇي ئەكات بە ژووردا)

تۆماس: (بۇ قەشەكان)

ئەۋە بۇچوونمان چەندى رىك دەرچوۋ

ساتى پىشپىن كرولە شى. چاۋەروان ئەكرى
كاتىن كە ئەكات

ئەۋكاتى ئەكات ئىمە سەرۋالى ھىندى شىتى
پەلەين

لەسەر مېزەكەم پەپەي رىكخىرولە ئەۋزەۋە،
لەگەل بېۋانامەي ئىمزاكرولدا .

(بۇ سولرەكان)

بەسەر چاۋان بىن، ئەبى ئەۋكارەي بىۋى
ھاتوون چى بىن؟

كە ئەلەين گولايە .. نىرەروى پاشان .

سوارى يەكەم: بەدلىنبايەۋە نىرەروى پاشاين

پىۋىستە كەۋا بەتاكۋ تەنيا لەگەلت بىۋىن .

تۆماس: (بۇ قەشەكان) كەۋاتە تەنيا جىمان
بەلەين

ئىستا پىم بلىن مەسەلە چىيە؟

سوارى يەكەم: ئەمە كرۋىكى مەسەلەكەيە

تۆ ئەي سەرۋىكى قەشە، دىۋى پاشا ھەستاي

دىۋە پاشاي ۋلات، بەرامبەر ياسا شىۋىش
ئەگىۋى

تۆ ئەۋ سەرۋىكى قەشەيەي كەۋا پاشا دايىۋى
ھەتا فەرمانى جىن بەجىن بگەي .

تۆ خىزەتكارو ئامرانى دەست و ھەم كەرى
ئەۋىت

چاكەي ئەۋت لەخۇت بارىكرۋە .

ھەرچى شەرەف مەندىتە ھەر ئەۋ پىنى دۋى

ھىزىشت لەئەۋ بەدەست ھىناۋە، ئەۋ

كابرەيەكى كۈرە بازىرگانە

شەمشەمەكۈيرەي رىزى دۋاۋە بۈۋەكە لە
(چىپىساد) چاۋى ھەلەپنا .

ئەمە ئەۋەيەكە بەرەۋ پاشا چىنگەكرى كىرد .

بەكارىگەرى پەستانى خۋىزەۋ ھەستى
خۇگەرەزانىن

لەپىسى شارى لەندەن دەرچوۋن ھەرۋەكو
ئەسپىن بەكراسەكەتدا .. ھەلگەپان .

فىتلىاز، خۇقەشاردەر، ناپاك، سۋىندى
شىكاندەۋەۋ ناپاكى لەگەل پاشاكرۋە .

تقماس: ئەمە راست نىيە، من، بەر لە وىكاتهى
بىمە لىپىرسراو

تەنانەت ئەومىساش ھەردەم دىلسۆزىوم
بەرامبەر جەنابى پاشا.

جىنگاى خۇم پاراستوو دەرمانى ئوم
بە جىيەتتاو

ھەرخۇم يەكەمىن دىلسۆزى ئومبوم لەسەر
روى زەمىن.

سواری يەكەم: جىنگاى خۇت بىپارىزە، تا
بىپارىزى.

پىم وايە ئومى كە من بۆى ئىچم وەھا
دەرلەچى

پاراستنى وىستەكانت شىتەكە ئەتەوت
شان بەھمانى خۇ بەگەوردەنەن و چاوپىتەكى و
بەدىمىزاجىت.

سواری ئوموم: سوورىوونت لەسەر مل ھوپى و
چاوپىتەكىت

داخۇ وامان لىناكات لەكانى پىوېستا لەخودا
بۆت بىپارىتەنەو؟

سواری سىيەم: بەلئى بۆت ئەپارىتەنەو!
سواری يەكەم: بەلئى نوۆت بۆ ئەكەين!

ھەرسى سوارەكە: بەلئى لەيەزدان
ئەپارىتەنەو، بەلكو يارمەتەت بەدات!

تقماس: بەلام پىاوپاكان، ئىئو گوتتان كە
ئىشەكەتان زۆر بەپەلەيە

بەلام داخۇ تەنیا ھەر سەرزەنشەت و
رىسواكرەنە؟

سواری يەكەم: وەگو كەسانى دىلسۆز ئوم
شىتەزەى سووك كرىنمان بوو.

تقماس: دىلسۆز؟ بۆ كى؟
سواری يەكەم: بۆ پاشا!

سواری ئوموم: بۆ پاشا!
سواری سىيەم: بۆ پاشا!

ھەرسى سوارەكە: يەزدان بەرقەرارى كات!

تقماس: ئىستە پاللىقى دىلسۆزىتان بەورىايى
لەبەرىكەن

ھەتا پىس نەبىن و نەبىن، داخۇ شىتەكتان
ھەيە بىدىركىن؟

سواری يەكەم: ھەرمانى پاشا... ئىستە
پىركىشى دىكاندى ئەكەين؟

سواری ئوموم: بەبىن دواكەوتن، بەرلەوھى
پىرەپىوى سوورەكەوتتەو يان لىزەوھە بىوا.

تقماس: چىتان ھەيە بىلەين، ھەرمانى پاشا،
ئەگەر ھەرمانى پاشايانە بۆت

ئەبىن لەبەردەم خەلكا بگوتى

ئەگەر شىتەكتان خىستە پالم ئومىنىش
لەبەردەم خەلكا تىكرەى ئوم شىتە پىوچ

ئەكەمەوھە.
سواری يەكەم: نەخېر! نە ئىستەو نە لە
ئىرەشدا!

(خەرىكە دەست لىزەى بگەنە سەرى، بەلام
قەشەكان و دەست و پىتەند ئەگەرپىتەوھە

بەتەوای ھىورىان ئەكەنەو)
تقماس: با ئىستەو ھەر لەئىرەشدا!

سواری يەكەم: كەردەوھى ھىچى ئومسات
ئاوناھەم، ئاشكرا ديارن

بەلام دواى كۆتايى ھاتنى كىشەى ھەپەنسا
كانى كەبووتە يەكەم لىپىرسراو، چۆن رۆزى

خۇتت نىشان دا؟
لە ئىنگلەتەرە تۆ ھەلھاتووت، نە نەفى كراو

بووت، نە سەرزەنشەت كراو
ھەموى بىنەوھە يادت، ئوموش بەھىوای

ئالوھەگىپى لەقەلەم پەوى ھەموو ھەپەنسا
تۆ تۆوى كىشەت لەدەرەوھە چاند، بەوىستى

پاپا سەرزەنشەتى پاشاى ھەپەنسات كەرد
بىرۆچچوونى ھەلەت بۆ ھەلەبەست.

سواری ئوموم: سەرىارى ئەمە پاشا ھىشەكە
ھەر لەسەرخۇيەو

پاپانەوھى ھاوپىكانت كارى لىكەردوھەو

بویه لینی ناماده گی خوی بق ناشتی نیشان
 دلوه
 چی گفتوگویه کوتای هاتوه... تا بتگتریته
 دواوه، وه دلوات کربوه...
 سوارى سړیه: بیرده وری سرکیشییه کانی
 رڼانی نه وسات بخوره لوه
 سامان و شهره نندیتیت نه گهریته وه
 سامان و شهره ف که پیت درابوون، بهو
 مه به سته بوون به گاریان بیتى
 نیتستاش جارئ دی لیت نه پرسمه وه، چوون
 رڼی خوت نیشان دا؟
 سوارى په کم: نه وانه تاجیان ناسر میری
 لاه، له گوماندا بوون
 هریزه یاسای تاج له سره نانیان گشت ره
 کرده وه.
 سوارى دووم: له گال به ستنه وه به زنجیره ی
 نه فرته کړن.
 سوارى سړیه: له گال به کاریرینى
 نه وقل کارانه ی له وړه ندا بوون
 بق داپلوسینى خزمه تچیه دلسوزده کانی
 پاشاو
 هه مو نه وانه ی نور له چاری چاودتیری کردن
 کار نه انجام نه دن... کارى گال.
 سوارى په کم: نه مانه راستین، گهر پریان
 قایلیت نه و قسه بکه
 وه لام به روه به رامبه ر پاشا... نیتمش بق
 نه وه ره وانه کراوین.
 ترماس: هه رگیز ویستی من نه بووه، که تاجی
 سرى کوپى (شا) دلگيرئ
 به به سستی سووک کړننى تواناو شهره ف
 مه نندیتى
 بزچی پاشا ثاوتیه خولزه، له گال که مم نور
 بخاته وه لى تیان پریه ش بم
 فرمانم پیکه به تالو نه نیا له کانتریبیری
 به مننه وه؟

نه مه له کاتیکدا له برى تاجی، من ثاوتى سیتی
 بق نه خولزم
 به گویره ی قهقهه کانیش، نه وه ی له سره ملیانه
 نیتلئ من نریه.
 ناگاندریان بکه. بچه لای پاپا، نهو بوو
 فرمانی دایه سریاندا.
 سوارى په کم: به بینه ی تزوه نه وان بوونه
 جتی گومان!
 سوارى دووم: هه به هوی تزوه نه م کاره
 وه کو خوی لى بیته وه!
 سوارى سړیه: سوزت بقیان بجوون!
 ترماس: من نکولئ ناکم، که نه مه به هوی
 منه وه رویدلوه
 که سیکى واش نیم کاتى پاپا ده سستی دلگرت
 من خوم شل بکه م
 ناگاندریان که بچه لای پاپاو به پالشتی نهو
 رقی ره شیان به رامبه ر منو که نیسه ناشکرا
 بکن.
 سوارى په کم: به لام نه مه... لیره فرمانی
 پاشایه
 ترو خزمه تچیانن پتویسته که و نیره جیبیلن.
 ترماس: نه گهر نه وه فرمانی پاشا بیت، نه و
 نه بین خولگرم
 هه تا بلیم: ههوت سالان تپیه رین که س وکارم
 بین ژیانیان گوزه راند
 ههوت سالان چهره سرى و نیش و نازار
 ههوت سالان غریبی و ژیانى دهریه دهرى
 له دهره وه ی ولاتو خق خله تاندن، ههوت
 سالان هه روا کم نریه
 من جارتکی دی نهو ههوت ساله م بق...
 ناگهریته وه
 هه رگیز ناگهریته وه... پتویسته که و هپج
 گومان نه که بیت
 گهر هاتو دهریا شوان و میگل له یه کتر پهرت
 کرد.

سوارى يەكەم: ئىستاناگە تۇرغۇدا تەسەتو
شۇگرمە نىيىتى پاشا
زۆر بە سووكانە گالتە پىن ئەكەيت شىيىتى
ناپەسەند

ھىچ شىتنى نىيەلەيدىنى وەزىرەكانو
خزمەتچىانى دەريازت بىكات.

تۇماس: ئەمەن نىم گالتە بە پاشا بىكەم.
چونكە لە منو لەويش بەرزىر ھەيە، (من) نا،
پىكىتى (چىسايد). كەچى لەدى پىكىت
ھەلەساون، ئەي ھەر پىكىت نىيە كە بانگەوازي
ھوكم ئەكاتو

بىگرە ھەر خۇشنى سەرەوەرى ياساى
كەنپسەو غەدالەتى رۇمايە.

سوارى يەكەم: ئەي قەشە لە قەشەكانغا
سەركىشى ئەكەيت.

سوارى دووھە: قەشە، تۇ بەترىناكى چەقق
دواويت.

سوارى سىيەم: قەشە، تۇ ناپاكانەو
نادلىقزانە قەسەت كىرەو.

ھەرسى سوارەكە: قەشە، ناپاك، تۇ لە
زەلگاوى ناپاكىدا چەقويوت.

تۇماس: من دىلوكارىم ئەخەمە بەردەم دىلگاى
رۇمەو.

گەر بىشمۇكۇن... لەگەرەكەم راست ئەبەمەو
تادىلوكارىم بىخەمە بەردەم دىلگاى خۇدەو.
(ئەچىتە دەرەو)

سوارى چوارەم: قەشە، ئىر، خزمەتكار!
بىگىن، بىيەستىن، جۈلەي بىپىن

بەناوى پاشاۋە ئەم پىاۋە بەندىكەن.
سوارى دووھە: ئىتر قەشە بەسە.

سوارى چوارەم: ئىمە لەپىناۋى غەدالەتى
پاشادا بەشمىزەو ھاتويىن.

(ئەچە دەرەو)
كلۇس:

ئىمە بۇنى ئەوانەمان كىرەو مەدىن ئەھمەن.

ھەستەوەر توانى ئەوەيان ھەيە پىشەبىنى
ھاتنى گىرگىزگەن.

ئىمە گۇيمان لە سەدەي شىمشالى شەوېو،
شىمشالو دەنگى بايەقۇوش

شەوانە بالى گەرەو مۇگەمان بىنيوۋە ھەيە
پىكەن بون، تامى گۇشتى بۇگەنمان كىرەو

بۇنى شەو ھەستەمان بەرگ دانەۋەي زەمىنو
بىن سەرەتو ھىچ پوۋچى كىرە.

گۇيمان لە مەمەرى ئەزەلەن بۇو كە ناۋازى
سەير ئەخۇلقىن

چەقەلۇ گۇنىرىزۇ (جاكۇ)، زىكەي مەشەو
زىق

نەپەي شىزو ناۋازى مەلى سەرەستەمان گۇنى
لەبۇو.

مەلى رەنىگ خۇلە مېشىمان بىنيوۋە
ئەسۋاپاۋە

لەبەرتىشىكى لاۋازى بەياندە كلكى مەشەك
دەجۈلەنەو، ئەو گىاندەلرە نەمۇلەنەشەم

خوارىوۋە
ھىشتا زىندۇيىۋونو تامى سۈيىرى

زىندۇرەنى دەريايان ئەدا.
لۇبىستەرو قىزىلۇ مەشەك شەيتانۇكە لۇل پىچ

ئەمىستا لە رىخۇلەكاندا ئەزىنو گەرا دانەنەن
رىخۇلەشەمان لەبەر رۈۋىناكى بەرەيەياندە

ئەخۇسىتەو
ئىمە بۇنى مەگەمان لەگۇلدا كىرەو، مەرك

باخى گۇلانى گىرەو
مەرك دەستى لەبىنى لۇبىياۋ گۇلە بەھارەو

گۇلە (ئاس) تۈۋەند كىرەو.
ئىمە لەمەۋارە كۇنەكاندا قەدى دەرەختو

شاخى ئازەلۇ لۇۋىسى فېسلۇ سىمى ولاخمان
بىنيوۋە.

لەسەر رۇخى دەريا راکشەۋىنو لەگەل
ھەناسەي

ئەنئىمىنى دەريادا ھەناسەمان دلوۋ
 بەبۇشايى ئىسپىنچا چوۋىنەتە خورئ
 لەسەر خاك راکشاۋىنو پلارمان لەكرم دلوۋ
 لەبەر بادا بەرئگاي كاتىدا رۇيشتوۋىنو
 پەلمان لەكرم دلوۋ
 لەبەريادا بەرئگاي كاتىدا رۇيشتوۋىنو پەلمان
 كوتاۋە
 لەگەل بېنىنى بالئدەي گچكەدا بەخۇدا
 چوۋىنەتەۋە
 ھەستمان بە شافى قالقۇنچە
 كاژى مارو چەرمى بىزىۋى بى ھەستى فىلو
 بالى سافى ماسى كرېۋە
 بۇنى بۇگەنى قاپو بۇنى بەريەلوعە لەنتو
 بۇنەكانى تردو
 بۇنى سابوۋنى بۇن خۇشمان لەرئگاي
 دارستان كرېۋە
 كاتى زەۋى ئەقلىشيتەۋە پرىشكى دارستانى
 ئۆزەخى ئەپرىشكى
 ئىمە بېنوۋمانە گورزە تىشك بەرەو خوارەۋە
 لوول بوۋن بە ئاپاستەيەك كە ترسى مەيمونى
 پىۋەيە كشاونەتە خورئ
 داخۇ ئىمە نەمان زانىۋە، نەمان زانىۋە
 ئەشنى چى بىتە گۇپئ؟
 ئالپىرەدا، لە چىشتخانەدا، لەرئگادا،
 لەگەۋپدا، لە ەمبارى دانەۋىلەي نىو باژىردا لە
 دەمارەكانماندا
 لە ريخۇلەكانماندا، لە كەلەكەماندا، ھەروەك
 لە مونامەرى خاۋەن دەسەلاتاندا
 لە كۆپۈنەۋەي بەتواناكاندا چى لەسەر
 پەپەي بەخت ئەچىرئ، چى لەسەر دامو دەرئگاي
 مىران ئەچىر
 ھەمان شت لە دەمارەكانماندا، لە مېشكماندا
 ئەچىرئ
 لە ھەناۋى ئافرەتانى كاتىرپىرىدا نمونەي
 كرمى زىندوۋ ئەچىرئ.

بۇنمان كرېۋىن، بۇنى ئەۋانەي مەرگ ئەھىتن،
 كاتى چالاكى بەسەرچوۋ. ساتى نازار چەشتى
 نىت.
 ھىچ شتىن شىياۋ نىيە جگە لە شەرمى
 ترستۇكانەي ئەۋانەي كەۋا بەدوا ملكەچى قايىل
 ئەبن.
 ئىمە گورەمان سەرۇك قەشەمان پەسەند
 كرېۋە، سەرى رازى بوۋنمان لەقاندوۋە.
 ئىمە رىمان شىكاندوۋە، دەستمان
 بەسەرگىراۋە، تىكشىكتىنراۋىن بۇ جەستەي
 سىروشت يەكمان گرتوۋە.
 ھىزى (رۇخى) نازەلانەمان رىنومايى
 كرېۋىن، ئارەزۋى شەھۋانى خود جەۋى
 گرتوۋىن
 بەدوا ورتەي پى نازارى مەرگى رۇخەۋە لەژىر
 كارىگەرى دوا ئارەزۋى ويرانى و شەرمەزارىيەۋە
 ئۆھ سەرۇكى قەشەي مەزن، ئۆھ تۇماس
 لىمان بېۋرە، لىمان بوۋرە، بۇمان بپارىزەۋە،
 تا بۇت بپارىيەۋە..
 لەۋىۋى سىۋورى شەرم كرېنغانەۋە.
 (تۇماس دىتە ژورەۋە)
 تۇماس: تاشتى، بەبىرو ئەندىشەتانەۋە وىلى
 تاشتى بن.
 تاشتى بۇ ئىۋە ھاتوۋە ئەبى پىشۋازى بگەن
 بەشى ئىۋەيە لە شتە نەمرەكان شىكۈمەندى
 ھەتا ھەتايە
 ئەمەي ئىستاكە شتى كاتىيە، تا جارىكى دى
 لەيانتان ئەچىر. داخۇ خۇشەيكى ئازارۋى
 لەناۋكاۋ ئەتان جولىنئ
 كاتى قەۋارەي ويستى يەزدان بە تەۋاۋى
 بەرجەستە ئەبن
 ئەشنى ئەۋشتانە لەياد بگەن، بەكارى
 مالەۋە خۇخەرىك بگەن
 بەلام كاتى نىزىك ئاگر دانىشتىن بېريان
 لىئەكەنەۋە

ته من و له ياد چو نه وه له بيره وهرپيا نذر
پر مه زان.

چه شني نه و خونه ي نه گيرپښته وه. که چن
له کاتي گيرانه وه دا

سهرپا نه گورپي و وه ک شتن خه يالي خوني شان
نه دات

مړي فاي تي بهرگي راستي به ره ها کان ناگرې.

(قه شه کان نيته ژوره وه)

قه شه کان: (يه که به لوي يه کدا)

گوره م پيوسته ليره نه وه ستيت، بړي کلپسه
به نيو (کلوسيتمار).

کاتي نه وه نړيه به فبري بده ي، نه وان
به چه کدري نه گپښته وه ..

نه گپښته وه بړي قه سا بڼه، بړي قه سا بڼه.

توماس: به دري ژيانم به پتي خرم هاتوت،
به دري ژيانم چاوه ريم کړه وه

مړين کاتي ديت که شاياني بم نه وکاته ش
که و شاياني مړين

نه و چي تر ترسي تيدا نيه منيش هيچ شتم
نړيه که نه جامي ده م

جگه له گه ياندي په يامه که م.

قه شه کان: گوره م نه وان دپن، نه شين هر
نيستا ميرش به پښ توش نه کوږيت

خيراکه بړي جي قورياني، گوره م خيراکه

ليره مه وه سته دري ژبه قسه کان بده پت،
نه مه راست نړيه

گه ر تو بکوږي، گوره م، نيمه چيمان
به سه ردي، چاره نووسمان به کوږ نه گات؟

توماس: هيوري! بښ ده نگ بښ! بپته وه
ياد تان نيو له کوږيدان .. چي روونه دات؟

نه وان ليره داي ژياني هيچ که سني ناگه ن
ته نها من نه بښ

منيش ترسم نړيه، ته نها له هاته هاتي
مه رگمدا.

قه شه کان: گوره م بړي نوږي شيوان!

پيوسته له نوږ هيچ دوانه که ویت

له ديواني خوا دايار نه بيت، بړي نوږي
شيوان! بړي کلپسه!

توماس: بړي بړي نوږي، له نوږه کان تانا ياد م
بگه نه وه

له وي (شوان) نه دوزنه وه، ران به که يي خوي
بلاوه نه کات

من ترسي پيرزي و دره وشانه وه ي ناسمان و
چرپه م هه بوه

چي تر نکولي ناگه م، شته کان نامازي
کو تايه يي پرخشي نه که ن.

قه شه کان: بيگن! کوتي بگن! راي کپشن!

توماس: ده ستان بکپشنه وه!

قه شه کان: بړي نوږي شيوان! خيراکه.

(قه شه کان پالي نه نين، له وکاته دا کورس
نه دويت، نيمه نه که نه گورپت بړي کلپسه)

کورس: (له نوږه وه (دايز نيرا) به ناولزي
لاتيني نه ويستريت)

ده ستت بجو لپنه، پيلو هه لپنه

ترسناکي به، به لام ترسيکي زورتر

له چاو شه وي کاتي که هه ناو گشت نه بښ به
ناو.

ترسناکي به، ترسيکي زورتر، له په ده شکان

له سه ر نيشه ي يه که لاي که لاي سه سه ختره

زياتر له که ومني شوين پښ له ريدا زياد له
سيه ي به رده م ده روازه

زياتر له مه راو زه ناي قولي هولي کارگيراني
برزه و ديار نامين

مړي نه له رښ و نه بښ به توږي ره شه باو له ياد
نه چنه وه

ياد ناگريته وه ... نه بښه رووي سپي مهرگ،

خزمه تچي بښ ده تنگي به زدان

له داي مهرگ دادگاييه، له داي دادگايش بړي
شايه يي زور ترسناکه

ترسناك تر له ديمه نى دزيوى نوزده خ
بوشايى، ديارنه بوون، پهرت بوون له يه زدان
مه ترسى سه فريكي ناكريگره بى نه و خاكه
چوله، كه خاك نى يه

به لكو نه نها بوشايى و ديارنه بوون و چولايه
بونه و جيگايه نى نه وانه نى مرقف بوون له وى
چى تر ناتوانن ميشتكيان و بهر خويان بيته و
تاگومان و واهيمه دروست كن، بهر و خوم و
خو نواندن ه لني.

كاتى رنج چى تر فريو نادرى
نه بابت هيه، نه به بهست هيه، نه رنگ
هيه، نه شيوازي په شيو هيه
تا رنج خه نى كات به بيني نى يه ككرتنى بى
به هاى هتا هتا نى هيچ له گه ل هيچدا
نوروى ناوى نه به ين مردن نى يه

نوروى دواى مردنيش هه مردن نى يه، نيمه
نه ترسين، نيمه نه ترسين، كى دواتر نه مان
پاريزى، كى بومان نه پاريزنه و، نه و كاتانه نى كه و
نور پتيويستمانه ؟

هرگ له سره داره .. زگار كه ره كه م، رى مه ده
كارت به فبرق بهوات

يارمه تيمان بده قوريان له دوا ترسمادا، نيمه
خولن، هر بى خوليش نه گه پرينه و
بى ريزى حيساب هيرش نه كرتا سهرمان
يارمه تيمان بده قوريان بى نه و هرگه ازيكه.

(توماس و قه شه كان له كليسه و نين)
قه شه كان: دهرگا داخه ن، دهرگا داخه ن،
نه بى دهرگا دابخري

نيمه نه پاريزين، نيمه نه پاريزين نه وان
ناتوانن بيته ژورده و

نه وان بى توانان نيمه نه پاريزين، نيمه
نه پاريزين.

توماس: دهرگا كان بخه نه سر پشت دهرگا
بكرينه و

من نامه و يت جى نويژ كريدن و كليسه نى
مه سيح و شويى پيروز بيته قه لا
كليسه بهر زگاي خوى، خوى نه پاريزين نه ك به
چه شنى دار بهر و بهر د

بهردو بهر و نه گه نين، خويان راناگرن
به لام كليسه خوى رانه گري، نه نانه ت له روى
نور منانيشا دهرگا داناخات.. دهرگا بكه نه و !
قه شه كان:

گهرم نه وانه پياو نين، وهركو پياو نايه ن.
به لكو بهر و شنى ناژه لى لپنده نين
وهركو نه و پياوانه نايه ن كه ريزى شنى پيروز
نه گرن و بى جهسته نى مه سيح سوژده نه بن
به لكو وهركو ناژه ل نين، پتيويسته بهر وى
شبرو پلنگو يه كانه و گورگا دهرگا دابخه نى
نه نى چون داي نه خه يت.

بهر وى نه و ناژه لانه نى كه رنجى پياوانى
ياخييان تيايه

بهر وى نه و پياوانه نى كه نه فره تيان بى بوونه
ناژه ل له خوركردوه، گهرم ! گهرم !
توماس: نيوه راگوزارى بيرم لى نه كه نه و،
وهركو كه نار كه توويك يان وهركو شيتى

به نه دجامه وهرگو گفنگو نه كن، هره وهركو له م
دنياه دا

بى چه سپاندنى راستى و هله نى هر شيتك
هولى تيكه پشنى حه قيه ت بدن

سهره پاى ژيان و چى چالاكيه كاتى نه دجامى
چاكه و خراپه ن نه شى ناشكرا بكرين
دياره نه و كاته ش نه دجامى زوركار تيكه لاو
نه بن.

چاكه و خراپه ش له ديمانه هيدا له ناو يه كتر ..
ون نه بن

نه نانه ت نه وساش ميشتاكه دهرك به مهرگم
ناكرى

بريارى مهرگم له دهره وهروى سنورى زه مهن
نه دريت

نهی قه‌شهی ناپاک بیکیت له‌کوییه؟ وهره
خواره‌وه (دانیاڵ) بۆ نێو لانه‌ی شیر
وهره خواره‌وه (دانیاڵ) به‌شداری خوان بکه.
تقماس: هه‌رپیاوی راستو ئازای وه‌ک شیره
ترس له‌ناخیا گه‌رادانانی...

ئهمه‌ منم لێره ناپاک نیم به‌رامبه‌ر پاشا
من قه‌شه‌م، مه‌سه‌یحی به‌کم، خوینسی مه‌سه‌یح
پاراستوومی ناماده‌م به‌خوینم قوریانی بده‌م
ئهمه‌ش ئاماژه‌ی کلێسه‌یه‌... هه‌میشه
ئاماژه‌ی خوین

خوین به‌خوین، ئه‌و به‌خوینسی ژبانی
پاراستووم. منیش خوینی خۆم نه‌که‌مه‌ بارته‌قایی
مه‌رگی ئه‌و

مردنیشم هه‌ر له‌پیتاوی مردنی ئه‌ودایه‌.
سواری به‌که‌م: هه‌موو ئه‌وانه‌ی په‌ره‌واژت
کردوون بیان گێژه‌وه‌.

سواری نووه‌م: ده‌ست له‌و هێزانه‌ بکێشه‌وه‌وه
که‌ به‌زۆر ده‌ستت به‌سه‌ردا گرتوون.

سواری سێیه‌م: ئه‌و پارانه‌ی ده‌ستت
به‌سه‌راگرتوون بۆ پاشایان بکه‌رێته‌وه‌
سواری یه‌که‌م: ئه‌و په‌ره‌وانه‌ی ئێستا که‌
لێیان پاشه‌گه‌زیوویته‌وه‌ نوێیان که‌ره‌وه‌.

تقماس: له‌پیتاوی سه‌روه‌مانا من ناماده‌ی
مربنم

تا کلێسه‌ به‌هێویری سه‌ره‌رازی بمێنێته‌وه‌،
چۆنتان پێخۆشه‌ وام له‌گه‌ڵ بکه‌ن

به‌لام توو ناوی خودا ئازارو رسواکردنات
له‌که‌س و کارم که‌س نه‌گرێته‌وه‌

چی که‌سانی ئاسایی، یان به‌رزه‌ پیاوان
نه‌خێر رێگای ئه‌وه‌تان ناده‌م.

سواره‌کان: ناپاک! ناپاک! ناپا
تقماس: رێگانه‌ جه‌نابت سێجار ناپاکیت:

ناپاکیت به‌رامبه‌ر به‌ من وه‌کو هه‌وێنی
دناپیت

گه‌ر بێتو ئه‌وه‌ ناو بنێین به‌یار.
ئه‌وا سه‌رحه‌م بوونی من، ره‌زامه‌ندی خۆی
نیشان نه‌دات

من ژبانی خۆم ئه‌به‌خشمه‌ یاسای خواوه‌ند
له‌سه‌روی یاسای بنیاده‌مه‌وه‌

ده‌رگا بکه‌نه‌وه‌! ده‌رگا والا که‌ن!
ئێمه‌ نه‌مانوویته‌ ئێره‌ هه‌تا به‌جه‌نگو
ستراتیژی جه‌نگ یان به‌به‌رگری سه‌رکه‌وتن
تۆمارکه‌ین

یان رووبه‌رووی ئه‌و دێندانه‌ ببینه‌وه‌ له‌شێوه‌ی
مرفه‌دان.

ئێمه‌ له‌گه‌ڵ دێنده‌دا جه‌نگاوین و به‌سه‌ریاندا
سه‌رکه‌وتوین

ئێستا ش پێویسته‌ سه‌رکه‌وتن به‌نازار چه‌شتن
به‌ده‌ست به‌تین

ئه‌وه‌ش ئاسانه‌ترین سه‌رکه‌وتنه‌، سه‌رکه‌وتنی
(خاچه‌).

ده‌رگا بکه‌نه‌وه‌! پێتان رانه‌گه‌یه‌نم، ده‌رگا
والا که‌ن!

(ده‌رگا نه‌کرێته‌وه‌، سواره‌کان دێنه‌ ژووره‌وه‌وه‌
که‌من سه‌رکه‌رم ئه‌ین)

قه‌شه‌کان: ئه‌مه‌ رێگایه‌، گه‌وره‌م خێراکه‌! بۆ
سه‌رپه‌یکانه‌، بۆ سه‌ریان.

بۆ کلێسه‌، خێراکه‌، وهره‌، په‌له‌که‌!
سواره‌کان: کوا بیکیتی ناپاکی به‌رامبه‌ر
پاشا؟

بیکیت له‌کوییه‌، قه‌شهی مشه‌خۆر؟
وهره‌ خواره‌وه‌ (دانیاڵ) بۆ نێو لانه‌ی شیر
وهره‌ خواره‌وه‌ ناوی جن پێی دێنده‌که‌وه‌.
داخو به‌نیشانه‌ی دێنده‌یه‌تی خۆت نیشان
ئه‌ده‌ی؟

وهره‌ خواره‌وه‌ (دانیاڵ) به‌شداری خوان بکه‌!
مندالی چه‌قاوه‌ سووی (چه‌پساید) بیکیت
له‌کوییه‌؟

ناپاکیت بهرامبر به من نهمه له کاتیکدا
 سهروهی رقیعت
 ناپاکیت بهرامبر به زدان بهوهی کلپسه که ی
 پیس نه کهیت.
 سواری به که م: قه زار نیم بهوهی که دلسوز
 نه بووم
 نیستاش هرچی قه زارم، نه فسی بتوانم
 باریوی که موه.
 توماس: نیستدا دلوکریم بۆ به زانی مه زن بۆ
 ماریه می پاکیز بۆ قه بیسی مه زن
 بۆ نیزاروه پیرزه کانی پیترو پولس،
 له کلپسه وه دلوکریم به رز نه که موه.
 (کاتی سواره کان توماس نه کوژن دهنگی
 کورس نه بیستری)
 کورس: هوا خاوین بهر وه! ناسمان سامال
 به! (با) بۆ تکزیه!
 بهرد له بهرد هه لگرو بیان شو! خاک پیسه،
 ناو چلپاره
 نیمه ناژه له کانی شمان به خوین پیسن بارانی
 خوین چاوانی کوژ کردوین
 کوا ئینگلته را؟ کوا (کانت)؟ کوا کانتربیری؟
 نا له رابردووه کی دور، دور، دور، دوردا
 له خاکیکدا که برهخته کانی بی بهرن رینگا
 نه کهین
 کهر برهخته کان بشکینینه وه خوینیان لسی
 بیت
 له زهوی به کی بهرده لانی وشکا رینگا نه کهین،
 کهر دهستان بهریان کهوئ خوینیان لسی دئ.
 چون بتوانین بگه پینه وه بۆ وهرزه هیمزو
 هیوره کان؟ شو له گه لماندا بهینه روه، خور
 بههستینه، وهرز رابگره
 رینگا مه ده رۆژبیتته وه، لسی مه گه پئ وهرزی
 بههار بیت
 دلخو نه توانین جاریکی دی سهیری رۆژو شسته
 ناسایی به کانی بهکین

بینیمان هه موویان له نئو خویستی بهریوه وه
 پیس بوون؟
 نیمه ناواتی نه وه مان نه خواست هیچ شتی
 رویدات
 نیمه ده رکمان به روودلوی ترسینه رو زانی
 تاییه تی و بیزاری گشتی کردوه.
 نه زین به لام ژینگی ساتی کهر زه برو زهنگی
 شو به کاری رۆژانه کوتایی بیت
 نه و زه برو زهنگی رۆژ به خه و کوتایی پی
 بیت.
 به لام قسه ی نئو بازارو دهستی بهگسکو
 کاتی شوهی به خوله میل پف بووه وه له گه ل
 کارژوه دا فریدانی سووته مه نی بۆ نئو ناگر
 هه موو نه م کارانه سنوورکیان بۆ
 نازاره کانشان داناه
 هه موو ترسن پیناسه ی خویستی ههیه، ژیان
 نه وه نییه هه تا کوتایی خه می تیا بخوین
 به لام نه مه، نه مه له دهروهی سنووری
 ژیان، له دهروهی سنووری زه مه نه
 نه مه کاریگری بهرده وانی مه له و خراپه یه.
 هه ر نیمه نا، هه ر مال نا، هه ر شار نییه که
 پیسه، به لکو دنیا سه رجهم بۆگه نه.
 هوا خاوین بهر وه! ناسمان سامال به! (با)
 بۆ تکزیه! بهرد له بهرد هه لگرو بیان شو!
 پیتست له باسک بگره وه! ماسوولکه له
 نیسقان جیا که روه! بیان شو!
 بهرد بشو، نیسقان بشو، میشتک بشو! رۆج
 پاکژ که روه
 هه موویان خاوین که روه، هه موویان پاکژ
 که روه!
 (دوای نه وهی سواره کان توماس نه کوژن،
 بهرو پیتسه وهی تهخته ی شاتر نه رۆژو جه ماوه
 نه بوینن)
 سواری به که م:

بکن به لام تاکه شتی مه به نه مهویت بیلیم.

له‌لوی کیشه‌یه‌کی قوسناک بروتو

له باشتړين حاله تدا به ښې نويې ژيانمان
 له دهره وهی نيشتمان بگوزهرين
 نه ناهه کاتېکېش که سانی هغه ننگ بينو
 ببينن که چوڼ سرزکی قه شه کان لاوروه
 من خرم به تاييه تي که ليک پړي سرسام بووم
 پټويسته تي ببيني نه وه تان کرديت که چی
 بېمېنی جوان هن
 نه و خستوونه ته کړتايي ورو هيچ
 هاله به کيشي تيدا ني په

هر ورو که له سره تاوه گوتم تکايه هر هيچ
 نه بيت نه و پرويامان بده نر تابق تانی روون
 بکه پنه وه
 نه وهی نه بجامان دا به هيچ شپوره به ک پړي
 قايل نين.
 وای بڼ نه چم نه وهی نه پلټم پټويسته
 دهر ياره ی نه م مه له بيت.
 سوری په که م:

له و پروايه دام هم موومان قايل بين به وهی
 (ويليه م دی تراس) دهر ياره ی دوا، هر ورو که
 خالېکی زږد گرنگی ناشکراکرد، که وهری
 گفتوگر که ش نه مه په:

نيمه به هيچ شپوره به ک تلخوش نين به وکاره ی
 کرېمان، به لام نه وهی پړي هه ستاين خړی
 به لکه مينا نه وهی زياتری گهره که و پټويسته گوئ
 بڼ قه شه که ره کانی تریش رابگرين، نيتاش دوا له
 (هيودی مږدی) نه که م که تراسه به کی تاييه تي
 له هونه ري فرمان ره وایي وياسای دوستووریدا
 مه په. جه نابی هیوری مږدی.

سوری نو وه م:
 پټم خړ شه په که م جار بگرېمه وه بڼ نه و
 خالې کی که سرزکیان (ريگنالډ فيتزمان) زږد
 به چاکي خستريه روو. نيوهش که نينگلېزن
 هر دهم سؤزو به زيه تان له گال قورمانی به که دايه.
 نه ووش رقی نينگلزانه به بڼ کړی جوان. سرزک
 قه شه ی مزن که خاوهی سيفاتی چلکه به و من

زږد پړي سرسام بووم، نيتاش قورمانی به، به لام
 دلفر به راستی مه له که نه وه په؟ من قه شه بڼ
 تاوه زتان نه که م نه ک سؤرتان. ورو که نه ميزانم نيوه
 تاوه زکی چېکړی دهر ک پړي که رتان هه په و له و
 بابنه تان نين ته له ی چه پله ی سؤز سره که رمان
 بکات، له به رنه وه دوا تان لښ نه که م به وریایي
 ناگادارین! مه به سته کانی سرزکی قه شه چين؟
 له و لامدانه وهی نه م پرسپارانده دای کلیه که،
 پرسپاره که نه شارپته وه.

مه به سستی پاشا نه و او ناشکرایه، له کاتی
 فرمان ره وایي شا (مانیل) دوا هاتنه ناوه وهی
 (سټيفنی) خه مباری له سر ته سخت لابلو
 شانشينه که نه و او به ش به ش بوو. شامان هه سستی
 کرد تا که شتيکی پټويست بڼ گه رانه وهی فرمان
 دامرکانده وهی مینری راپړيووی میری ناوخوايه
 که ناسایی له پټناوی مه به سته کانی خړی و
 وروژاندنی دا کاری نه کرد، شان به شان له گال چاک
 کردنی سيستمی به پټوهرېدندا. له به رنه وهی وای
 نيشان نه دا که بيکيت خړی بڼ کاری
 به پټوهرېدنی زږد گران هه لېژنې و - که سټيکېش
 نيمه نکلی نه وه بکات - که په کيتی له نيتوان
 دهرکای (قازی قازی به کان) و سرزک قه شه کان
 لروست نه کات. دلفر بيکيت به ووسته کانی مه ليک
 رازی بوو، هه تاگو نيتاش بارتکی نمونه یی
 لروست بکه ين، له پنگهاتنی په کيتی نيتوان
 به پټوهرېدنی رقی و نويایی له ژږ چاودنری
 میری مهرکه زيدا. من (بيکيت) م له زږد په يوه ندی
 جوړو جوړی ره سمیدا به پاکي ناسيووه. پرکيشی
 نه وه نه که م پلټم هرکيز پياوړکی تری شاوا له بار
 بڼ پلایه کی به رزی خزمه تگوزاری مه دنی
 ناسم. نه ی نه مه بڼ چی روویدا؟

نه وکاته ی (بيکيت) به پړي ووستی شا بووه
 سرزکی قه شه کان وازی له سره کايه تي
 قازيه کان ميناو بووه قه شه به که له پله ی
 قه شه يه تيدا، به هه مو مېزکی و به وپړی

شانازیبه وه ههولێ چه سپاندنی رهفتاری بهرزیدا، له ژياندا، دهست به جێش نهوهی چه سپاند که فرمانی بهرزتر له فرمانی پاشامان ههیه و نهویش وهکو خزمهتچی پاشا چه نندین سالا له تهقلای نهوه دایه که نهو فرمان بینا بکات.. دیاره ته نیا بهزدان شه یزانی بۆچی نهو دوو فرمانه ناوا ناتهبان.

دیاره ئیوهش له وهدا له ته کمدان که دهست تێکێشانێکی له م جۆره له لایهن سهروکی قهشه کانه وه کهسانی وهکو ئیسه مانان بیزار نهکات، تا سنووریکی بهریلاو دهست به پشتگیری ئیوه نهکهم. له سیما تاندا نه یهونمه وه. ته نها له سه ر بنه مای نه م پتیه دانگه شه که ئیسه چه سپاندوومانه هه تا شته کان له باریکی دروستدا دابنێین و ئیوهش به شداری نهوه مان نهکن. که سێکیش نی به هێنده ی ئیسه له پتویست بوونی به کارهێنانی زه بسرو زهنگ بیزار بێت. به دلته نگه یه وه ئه لیم له هێندێ کاتدا زه برو زهنگ نه بێته تاکه ریگایه که دانهوی گۆمه لایهتی پێ پاریزێت. کاتێک دیت ئیوه هوکم بده نه سه رسه روکی قهشه کاندو به پێی پێشنیاری په رله مان و به شیوه یهکی ره سمی وهکو ناپاکێک له رمانی له سیداره دانی بدهن.. که سێکیش له شه جامی نهو له سیداره دانه دا به پیاو کوژ ناناسریت، به لام نهو کاته یه پتیه دانگه ی (کاتی له م جۆره ی ئیستا) هه یج پتویست نییه. خێ نهگه ر ئیستا ش که یشتونه ته نهو قه ناعه ته ی که کاری کلێسا نه بێن پابه ندی کاری ده ولت بێن نهوا نهوه تان وه بپه یته وه نهوه ی له م به واره دا یه که م هه نگاوی ناوه ئیسه بووین. ئیسه بووینه هێ بێ هێنانی نهو شتانه بێ ده ولت که ئیوه پێی رازین. ئیسه له پێناوی به رزه وه ندی ئیوه دا خزمه تمان کردو شایانی نهوه ین چاکه مان بده نه وه، خێ نهگه ر هه ر تاوانێکیش له مه سه له که دا هه بێت پتویسته تێیدا به شداریمان بکه ن.

سواری یه که م: (مۆرفی) شتیکی خسته به رده ممان شایانی نهوه یه بیری لێ بکه یه وه، له لای من واده ر نه که وێ گرنگی هه موو نهوه ی درکاندنی له دوو وشه دایه، به تایبه تی بێ نهوانه ی شه توانن به دوا ی به لگه هێنانه وه کانیاندا به یه به هه رحال قسه که رێکی ترمان هه یه که وای بێ نه چم تێوانینیکی تری هه بێت گوزار شتی بکات. نهگه ر که سێک هه یه و تاکو ئیستا قه ناعه تی نه هێناوه، نهوا (ریچاره بریت) که له خێزانێکه به دلسۆزێتی بێ که نیسه نه ناسریته وه.. نه مین بتوانن نهوانه قایل بکات.. ریچاره بریت!

سواری چه واره م: (ریچاره بریت)
نهوانه ی پێش من که لێک ده رباره ی مه سه له که دووان، به لام شتیکیان له باره ی (ریگنالد فینتر ئارن) ی سه روکانه وه نه درکاند، منیش شتی که نی به بیخه مه سه ر خاله تایبه تی کهانی گفتوگۆ که یان. نهوه ی شه یلیم شه شی له شیوه ی پرسیارێکدا دابه ژریت:

کێ سه روکی قه شه کانی کوشت؟ کاتێ ئیوه به چاوی خۆتان نهو رووداوه دلته زینه تان بینوه، شه شی سه رسام بێن کاتێ من به م شیوه یه لێی شه دویم. به لام با له زنجیره ی رووداوه کان وردبینه وه، به کورتی من ناچارم دوا ی قسه کانی دوا قسه که ر بکه وم، کاتێ سه روکی قه شه کان، سه روک قازیان بوو له ژێر ده سه لاتی پاشادا هه یج که س ههولێ به کخستنی ولات و یه کگرتنی و جێگیر کردنی و دابین کردنی گه پانه وه ی ناسایش و دانهوی نه دا له کاتێکدا ژۆر پتویستمان بوو. له و کاته شه وه که بۆته سه روک قه شه کان به ته واره تی سیاسه تی خۆی گزێرووه و اخۆی نیشان نه دات که هه یج گوێ به چاره نووسی ولات نادا، شه مه ش وای لێ نهکات که به راستی بپێته دپه ندی خۆ په رستی.

شه م خۆ په رستی به ش که شه ی کرد تیایدا هه تا به وچار بێن هه یج گومانێک گۆرا بێ شیتی. من

دواى كام سه فر، له كام ترس و له رزدا،
 به ديدارت شاد نه بينه وه؟ كه ي هيزى تو جى
 بگرينه وه؟ كه نيسه توى له ده ست نه چيت،
 نه نياين، بيزارين، غه مبارين، بت په رستى له سر
 وړانه كان بنيات نه نرى، دنياكه يان بى خودايه.
 نه پيښم، نه پيښم.

قه شى سى يم:

نا، كه نيسه له م روډلوه به هيزتره
 سر كه وتن له نازردايه، وه كو قه لايه
 له كاتى چه وساندنه وه دا، سر كه وتن هينده
 مرنه مروف قوريانى بى نه دات
 برؤن نه ي لاوازه غه مباره كان، نه ي نه وانه ي
 رځحان ون كړدوه و له زه ي و ناسمان جيگانان
 نى يه.

برؤن بؤنه و جى يه ي كه خور له ده مى
 ناو ابوډا دوا به ردى خوله ميښى
 به ريتانياو دهر وازه كانى (هېرځكليس) سوور
 هله گتيرى

برؤن كه شتى نقوومى موغامره به سر
 كه ناره خه ماويه كاندا پران
 به و شوپنه ده برؤن كه زنجى يه كان پياوانى
 (قه له) ده ست به سر نه كن

برؤن بى دهر يا به ستوه كانى باكوور
 بى نه و شوپنه ده كه هه ناسه ي مربوط ده ست
 سپ نه كا، ميشك پوچ نه كا.

له بياپانى رؤډا ميږگ بدؤنه وه.
 بگه رين له دواى په يمان به ست
 له گه ل بت په رستنى عره بدا به به به ستى
 دابه شكرينى كه شه پيسه كانيان.

هول بدن بيرچونه وه له سر ته ختى
 شه هوانيان بسپنه وه

يانچوونه وه له سره رچاوه ي نزيك
 دارخوړمايه دا، يان نه وه تا دانشنو له (نه كوټين)
 دا نيتقكتان بگرتينن، له بازنه يه كى بچكوله ي
 نازارى كه له سرده

به لگه ي ته ولوم هيه به رله وه ي فېره نسا
 به جى به نيت به ناشكرا پيشيښى نه وه ي كړدوه
 كه رځر نازى به ناماده بوونى گه واهى نه دات كه
 نه شى له نينگلته ره بكوږيت، هر چى هلى
 نازلوه نانه وه يه يه كه له دواى يه كه له
 هلس وكه وتيدا به كارى هيتان.. به شپوه يه كه كه
 هيچ به لگه يه كه نه ما جگه له وه ي كه بريارى مړنى
 داييت نه ویش به شه هيدبون، هه تا له كړتاييشدا
 نه يتوانى به لگه مان بى بيتنه وه. به چاوى
 خويستان بينيتان كه چؤن له پرسپاره كانمان
 هه لته هات، كاتيكيش به شپوه يه كى دور له وه ي
 مروف دان به خويده بگريت سرزه نشتمان كرد،
 نه يتوانى به ناسانى هه لبيت و خوى له ده ستان
 قوتار بكاتو به مەش رقى پيرزمان به رامبه رى
 سارد بيتنه وه. كه چى هه لته هات. كاتى نيمه رقى
 له ناخماندا كڼه ي نه ستاند نه و سوور بوو له سر
 نه وه ي دهرگانان بگرتنه وه، داخى پتويست
 نه كات شتيكى تر بلیم؟ له وېرپايه دام به هلى نه م
 راستيانه وه كه له به رده متاندايه نه توان بى دور
 دلى فەرمانى كوشتنى دهرى كن، كاتى ميشكيكى
 كه منه رخمى هيه. نه وه ش تاكه فەرمانى
 چاكه يه نه توان بيدنه به سر كه سيكدا كه له
 پال نه م هه موو شتانه ي باس كران پياويكى مرن
 بو.

سواری يه كه م:

سوپاس بؤتق (بريتق)، وازيانم له وه زياتر
 پتويست به قسه كردن ناكات، واش پيشنيار نه كه م
 كه نيسا به هيزورى بگرتنه وه ماله وه، تكايه
 ناگادارين، له كوچه ي شه قامه كاندا كړمه بڼه وه و
 كارتيكى وه هاش مه كن خه لكى بودوږتني.
 (سواره كان نه چنه دهر وه)

قه شى يه كه م: نؤ، باببه، باببه، رويشتى
 لامان، له ده ستان چوويت چؤن بتدؤزينه وه، له
 چ جيگايه كى دور، ليمان نه پوانى؟ نيسا تو له
 ناسمانيكى چاوه ريمان بكات، كى بمانپاريزيت،
 كى ريمان نيشان بدات؟

مېشتا نږه پال نه نږنو له باز نه یې بڼ کولای
 بیرنگدا نه سوړ پټه وه
 هه تاکو به لکه بڼ رهوایی شو کاره تان بڼ
 خولتان بهینه وه
 رقمانیک نه چنن له کاتی چننیدا
 هه لږه شپه وه
 له لږه خې پروپاگنده دا بڼ هه تا هه تابه ریگا
 نه کهن.
 نه مهش بیرویاوه نږه، چاره نووستانه
 له سر زه مین
 پیوسته نیمهش چی تر بیرتان لږ
 نه که پنه وه.
 قهشې په که م: نږه گه وروم، دهولتی نوی
 شکمه ندیمان لږ هه شار نه دات
 به چاکیتی خولت، بڼمان بیاریزه وه.
 قهشې دووم: نیمستان له سر دیوانی
 په زنداندا
 هه موومان هه له قه دیسو شه هیدانی
 به له نږه کلپوینه ته وه یا دمان بکه ره وه.
 قهشې سږیه م: سوپاسمان بکه په نه په زندان
 که له کانترپیری قه دیسیکی تری پږ به خطین.
 کورس: (دهنگی سرروبی (تیدام) ی لاتینی
 له دووره نه بیسرتی)
 نه ی خولوند به ناوی تو، به شکمه ندیت
 که له هه موو بوونه وروانی سرزه میندا
 له به رهرو باراندا، له باو زیاندا، له هه موو
 نه فریه بووه کانتا، له نیچرو روچپاندا بلوه.
 له هه موو نه و شتانه ی هه نو ته نیا تو نه یان
 بینیو ته نیا خولت ناگات لږ یانه
 هه موو نه و شتانه ی له روونانگی (نور) ی تو دا
 هه ن
 شکمه ندیت ته نانه ت له لای نه و هشی ناشکرایه
 نکولیت نه کات.
 نه و تاریکایی که سرچاوه کی مه نږیه
 روونانگی ناشکرا نه کات.

نه وانه ی نکولی له بوونت نه کهن، نه گهر
 بوونت نه بویه نه یان نه توانی نکولی بکه ن.
 نه و ساش نکولی کردنه که یان پوړج نه بووه وه
 نه مهش نه و ه ی نه که باند نه و ان بوونیان نږه
 نه و ان له ژياندا سوړن له سر بوونی تو
 هه موو شتی له ژياندا، مه لان له ناسمان،
 واده و چوله که، گیاندلانی سرزه مین
 گورگو نیچیر، کرمی زهوی و کرمی سک.
 پاسه وانی بوونی تو نه کهن.
 هه وروها مرقیش که خولاندووته پیوسته
 له سر ی لیت به ناگابیت
 پیوسته به بیروفسه و کردلر هوشیارانه
 و ه سفت بکات.
 ته نانه ت نه و هشی دهستی به گسکه، نه وانه ی
 پشتیان له ناگر کردنه وه دا چه ماوه ته وه
 نه و نه ژتیکی له پاک کردنه وه ی مالدا
 خوار ی ته وه
 نیمه خاوین کهره وه و گسک ده رانی
 کانترپیرین.
 پشتیان له ژیر باری گرانا چه ماوه ته وه،
 نه ژتومان له ژیر گرانی تاواندا خوار بڼ ته وه
 له ترساندا دهستان به چاومانوه گرتووه،
 سر له خه فته دا شقپوینه ته وه ته نانه ت
 له ناخماندا ناوای و ه رزه کان
 گورانی زستان، گورانی به هار، ناوای هاوین،
 دهنگی ناژه لو بالداران..
 هه موو ستایشی تو نه کهن.
 نیمه سوپاسی تو نه کهن که به خوین
 قوریانیت دا
 خوینی خولت به خت کرد، خوینی شه هیدان و
 قه دیسه کانت
 زهوی دهولمه ند نه کهن و جیگای پیریز
 لروست نه کهن.
 قه دیس له کوئی نیشته چی نه مین، که ی شه هید
 خوینی له پپناوی خوینی مه سیددا نه به خطین.

مه مسیح به زهیت پیماندا بیتوه
سه روه به زهیت پیماندا بیتوه
نه ی توماسی پیرۆز بومان بپاږه وه.

(توالی)

نهم شاترنامه په له کتیبی:

Modern English Drama. Murder

in the Cathedral

By: T.S. Eliot. Ed. By: Rudy
Cohn. Random

House. Newyork - 1966. P.P
(176-217).

وه رگپړاوه.

خاکینکی پیرۆز مه یه، پیرۆزی لښنا بیتوه،
گرچی سوپا پی شپیلی بکات
هیشتا (چه ماوه) به په کیتی رینوما ییانه وه
دینو چاودنږی نه که ن.

له و جنگا به وه که ده ریاکانی رږښاوا
رږخه کانی (نایقنا) به وه مهرگی پانتایی بیابان
هه لته دین

له شورتقانی له یادچو وه ی نژیکی کوله که ی
مه زنی شکاودا نویژ نه کړی

نه و خاکه شمتیکی لښ هه له قولن بډ هه تا
هه تایه زه وی نویژ نه کانه وه

سه رباری نکولی لښ کړینی هه تا هه تایه.
تر خودایه نیمه به م شپوه په سوپاسی تو
نه که یږن.

نه ی نه وکه سه ی پیرۆزیت به کانتر پیږی
به خشیووه.

بمانبووه، که وره م، نیمه خومان به جوړه
مه رېوومیکي ناسایی نازنین

نه و پیاو ژنانه ی ده رگایان دلخستووه و
له بهر ناگر هه لکرو شکاون

نه وانه ی له به خشنده یی په زدن و شوانی
ته نیایی نه ترسن

خق دبه ده سته وه دن پتویسته، بی به ش بوون
نا راسته کړاوه.

نه وانه ی ده سستی نیو ده لکه نه یان ترسپن
ناگر له ساجی ماله وه دلیه.

مسته کوله له (خان) دلیه و پالنائیش له تونیل
دا.

ساناتر له ترساندنې نیمه که له خوقه ویستی
په زدن نیمه دن به تاوان و لاوانیو هه له کانمانا
نه نیتین

نیمه نه زانین که خه راپه ی دنیا له ملی نیمه په
خوځنی شه هیدان و نازادی قه دیسمان له
نه سترمانن.

سه روه به زهیت پیماندا بیتوه

ایستگاه کانی سهراب

کتیبی روشنی کورنیز

دانی تاریخی

نایناکان له میزوری میله تانی جیهاندا

بهیوته ی کوچی دوالی تین میوزموم

لییادی دوز سئوهری نازادیدیا

* کتیبی رهشی کومونیزیم

جورج طرابیشی

و: ریښه هاردی

کولونیا لیزم، تاوانباریت، به لوم پرسیاری گوره نه وه په نایا ده کړیت قسه له سر تاوانی کومونیزم به ه مان نه و قسانه بکین که له سر تاوانی نازیه کان، دهیکه یین؟ نه گور تاوانه کانیش په کسان بن، نایا هاردیو نایدول ژیا کوش وک به کن؟

لیزه دا دوو پیاوړتیا {مفارقة} گوره هیه .. چونکه نازیزم وک نایدول ژیا یی کیش تاوانبار، ته نانه ت به ولوهی تاوانه کانیش بکات .. له کانتیکا کومونیزم لایه نی که م له ناستی تیریدا به لینی نازادی و برایه تی جیهانیه . به مانایه کی دی تاوان له نونه ی نازیزمدا پتر وهرگتیاوړتیا په کسه ریه، به لوم له نونه ی کومونیزمدا پتر له وهرگتیاوړتیا پیچه وانه ده چن. چونکه واقعی پراکتیکی

بابه تی نه م حوکه پیشینه په ش هر خودی کتیبه که نه یی، به لکو خویندنه ورو ره خنه گره که شی بن. چونکه خویندنه وهی وک نه خویندنه وهی ه لویتستیکه . نوسین له سریشی ه لویتستیکی نوچه ندانه .. جا چ به سلی یان نیجایی. په کم شت که له م کتیبه دا ده تور وژنن ناوینشانه که په تی: {چونکه} جگه له وهی دهی ویت کتیبیکی رهش بیت له سر کومونیزم، هروها له ناوینشانی دوه میدا بابه تی کتیبه که به م شیوهیه دهست نیشان دهکات (تاوان، تیرور، سرکوتگرین).

به مانایه کی دی کتیبه که دهی ویت - نه م ش له ناوینشانه که دا ده تور وژنن - باسی کومونیزم بکات وک نه وهی وک تاوانی نازیه کان و

نه م کتیبه له سره تای ده چونیه وه له کتایی ۱۹۹۷ دا، هراپه کی ناو ته وه: سره تا له ررژنامه و هغه نامه و رادیو کاندلو پاشانیش له و کوفاراندا که سه نگینیان زیاتره . وات له کوفاره مانگانه و ورزیه کاندلا.

من نه وه له خویندنه ناشارمه وه که ررژ نور دل بووم بهرله وهی له سر نه م کتیبه بنوسم چونکه نه م کتیبیکی دزه و له بهر نه وه ش هرت نه وروژنن، هره زیش ه لیزاردنکی پیشینه په و که مجار خویندنه وهی کتیب، دهیگرتیت. ته نانه ت نه گور وک {کتیبی رهش} نه وه ند ده ووره بیت که ۸۵۰ په رهی گوره دلگورده کات. پاشان مه به ستنیش حوکتیکی پیشینه په {مسبق} و ده ش

گومنیزم تا ناستی خیانت پان
تا ناستی هه لگه رانه وه بۆ دژی،
له چه مسهری دژ به ئایدیاله که بیدا
بوو. هیچ تیوره یه که نیه
هینده ی گومنیزم به لئینی دابن
و هیچ تیوره یه که نیه
هینده ی گومنیزم به لئینه کانی
له پراکتیکدا به سرق خستبیته وه،
که وابوو له حاله تی گومنیزم دا
به پێچه وانیه نازیمه وه، نه گهر
باسی بیکونهامی نایدی لۆژی
نه که یین، لایه نی که م ده توانین
باسی پاکیتی نیه ت بکه یین،
نه گهرچی راسته ئه م بیکونهامیه
له هه موو حاله که کاندای راست
نیو رهنگه هه ندیک رهگی
خرابه له ناو تیوری خۆیدا بێت،
به لām ده توانین له ناستی تیوریدا
به دیاریکرای باسی پاکیتی
سه ره تایی بکه یین، چونکه
گومنیزم مژده ی به ره م بوو،
نه که مژده ی ئه و کرمه ی که
له ناو به ره مه که دایه. هه ر ئه م
به لئینه ش بوو که وایکرد
ملیقنه ها مرقف له پاکترین
ده رونه کانو له و که سانه ی زیاتر
له خه لکی دی ناماده یی
گپانفیدایین، له ده دوری
کۆپینه وه، له پێناوی
وه دیهانتی ئه م به لئینه فدا
هه زاران که س کۆژران و
ئه شه که ده درانو زیندانی کران.
بیکومه مان باسکردنی (کتیبه یی
ره شی گومنیزم) سوکایه تی به
شه هیدانی به لئینه که ده کاتو له

ئازیزترین نازیمه گمانی
بهره موریاندا، برینداروان
ده کات. جگه له مه ش کاریکی وا
جه لاده کانیان خۆش حال
ده کاتو به بیکونهامه
ده ریاندین. بیکومه مان هه موو
یه که سانکردنیکی شه هیده کانی
گومنیزم و جه لاده کانی
گومنیزم، یه که سانکردنیکی
قبولانه کران {مرفوض} وه که
چون یه که سانکردنی گومنیزم
وه که جه سته یه کی تیوری به
نازیم، قبولنا کریت.
له به رنه وه ی ئه م
تیکه لکردنه ش رونه دا و باهتر
بوو ناوی کتیبه که له بری
(کتیبه یی ره شی گومنیزم)،
(کتیبه یی ره شی نزامه کانی
گومنیزم) بێت. چونکه
ناونیشانیکی وا رهنگه ئه و
تیکر شه ره گومنیزمه تیوریانه
رازی بکات که ده ستیان نه بووه
له پراکتیکه ده سه لاتاویه کاندای
(المعارسة السلطویه) پتر
خۆشیان بوونه قوریانی ئه و
نیزامه ده سه لاتاویانه ی
تیکر شانی خۆیان به ره مه میه تینا،
ئه م حاله ته له (کتیبه یی ره شی
گومنیزم) دا رهنگی دلوه ته وه:
چونکه زۆریه ی نوسه رانی که
شه ش که سن، له گومنیسته کانی
پان له گومنیسته کۆنه کانی.
له پیش هه مویانه وه ستیفان
کۆرتوا که سهرنوسه ی گۆزاری
(گومنیزم) و نوسه ی به فدا ره

له (مژووی حیزبی گومنیستی
هه ره نس) دا، رهنگه هه ر
ئه مه ش تۆنیککی راستگۆرانه به
(کتیبه یی ره ش) بدات، واته ئیمه
له به رده م چاپیککی تازه ی
ئه ده بیاتی دژی گومنیزمدا نین
که کاتی به سه رچووه، به لکو
ئه و پێشکه کی و باشکۆیه ی
ستیفان کۆرتوا بۆ ئه و مه له له
مژووی و مه له ی رودلوو کان
نوسیبویتی که کتیبه که پێک
ده هین، پتر له پیاچونه وه یه کی
دیموکراتیکه ی چه پ ده چی
به تیوره ی توندوتیژی مارکسدا.
ئیمه ش ده لئین پیاچونه وه..
نه که هه ولان بۆ بیکونهامکردنی
مارکس، چونکه گهر به رزکه وت
نیه که مژده ی به هه شتی سه ر
زه وی گومنیزم له پراکتیکدا
گۆرا بۆ دۆزه، رهنگه
که موکری وه که میکرۆتیک له ناو
جه رگی خۆی خودی تیوره داو له ناو
خۆی چه مکه تیوره کاندای بێت،
نه که ته نها بگه ریته وه بۆ
خیانه تکردن له تیوره و
نورکه وتنه وه ی واقع
له ئایدیاله که ی.
ناشکرانه بۆ ئه و که سه ی
ده به ویت زانیاریه که له باره ی
(تساوان، تیسیرۆو
سه رکوترکردنه کانه وه) به ده ست
به یین، ناچاره بگه ریته وه بۆ
مه له له کانی کتیبه که له سه ر؛
کۆلاگی سقالتی و چینیی و
ناسیایی (کۆریایی، فیتنامی،

که میبودی، لاوسی) و
 نهروپای خوره لاتى (بولندای،
 مه جهری، چیکو سلولفاکی،
 نه لمانی، بولگاری، رومانی) و
 نه مریکای لاتینسی (کوبای،
 نیکاراگوای، پیرقی) و جیهانی
 سیته میش (جه به شی، نهنگولی،
 موزانبیقى، نه فغانسانانی). نه م
 مه له فانه پسپوره به ناویانگه کان
 له میژووی کومینیزمدا، ناماده یان
 کوردوه ... زوریه شیان
 له کومینیسته کانت یان سر
 به چه پی تازهی دیموکراتین.
 له وانسه (نیکولای ورس)
 نوسهری (میژووی یه کیتی
 سق فیت، له نیمپراتوری روسیاوه
 بق یه کیتی ده وله ته
 سهریه خقان) ۱۹۲۲ و (نه ندری
 بازوفسکی) بریکاری
 به ریژه به ری په یمانگای
 لیکنالینه وه سیاسیه کانی سر
 به ناکادی میبای زانسته کانی
 پوله نذا، و (کارل بارتوسک)
 میژوونومی چیکی که پسپوره
 له میژووی تازهی نهروپای
 خوره لات و ناوه پاسقداو
 سهرنوسهری کوفاری
 (نه لته رناتیفی تازه) یه،
 نامانجی نه م کومه له میژونوس
 زانکویسی و لیکناله ره وانسه
 نه خجادمانی گه ورتین
 (سه رزمیری) نابهر چون
 {فضائح} و سته مه کانه که له زیر
 دروشمی کومینیزمدا کران..
 له گه ل ده ستینیشا نکرندی جیگا و

کسات و نساوی جبهه لادو
 قوریانیه کان، تا نهو جیگایه ی
 ده ستیان به و ناوانه گیشتووه.
 جه لاده کان پیک دین له ده یان
 هزار که سو قوریانیه کانیش
 له ولاتی بچوکی وه ک کوریاو
 که میبودیادا، ملیونه ها که سنو
 له ولاتی گه وری وه روسیاو
 چینیشدا، ده یان ملیون که سن.
 به لام به دهر له م لایه نه
 به لگه بیه، نه وانه یه ی (کتیسی
 ره شی کومینیزم) ه ولده دات
 دهریبه یتن، کورت ده کرتیه وه
 بق سن ناست:

- ۱) چه ندایه تی توندوتیژی (عنف) کومینیزم.
- ۲) چقنایه تی توندوتیژی کومینیزم.
- ۳) بقچی توندوتیژی کومینیزم؟

چه ندایه تی توندوتیژی کومینیزم:

بیگو مان توندوتیژی
 کومینیزم - دیاره هه میشه باسی
 توندوتیژی ده سه لاتاوی (العنف
 السلطوي) ده که یین - ده چپته
 ره ونیکسی گه ورتو
 به رفراوانتره وه که ره وتی
 سه ده ی بیسته مه .. سه ده یه ک
 که ده توانین له میژووی
 مرقفایه تیدا به سه ده ی
 توندوتیژی وه سفی بکه یین.
 میژو له م سه ده یه دا و
 ده رکوت وه نه وه ی (زانستی

نازاری مرقف) بی، سه ده ی
 بیسته م سه ره پای نوو جه نگی
 جیهانی که نزدیک ی ۶۰ ملیون
 که سی کرده قوریانی خوی،
 چه ندان کاره ساتی گه وری
 له توندوتیژی ده سته جه معیه وه
 به خویه وه بینی که له هه ندیک
 حالته دا شیوه ی جینقو سایدی
 به خویه وه گرت وه ک کوشتاری
 نه ره مه یه کان له سه ره تای نه م
 سه ده یه داو مزلوکو سست
 له ناوه پاسسته کانیداو دواچار
 کوشنارگای ره وانده یه کان
 له کوتاییه کانیدا.

به لام نه گه ر توندوتیژی
 کومینیزم ده چپته خانیه ی
 توندوتیژی کی به رفراوانتره وه،
 نه و له به رامبه ردا نه مه یه کیکه
 له گه ورتین گرفت و چرتین
 ده لاله ته کانی. نه مه ش هه ر
 به به راوردیکی چه ندایه تی،
 (کتیسی ره ش) ژماره ی
 قوریانیه کانی کومینیزمی
 ده سه لاتاوی به سه د ملیون
 کوژلو داده نن که له پووی
 جوگرافی و نه زمونی وه به م
 شیوه یه دابه ش ده بن:

- ۲۰ ملیون کوژلو له یه کیتی سق فیت.
- ۶۵ ملیون کوژلو له چین
- ۲ ملیون کسوژلو له که میبودا
- ۲ ملیون کوژلو له کوریا
- ۱۷ ملیون کسوژلو
- له نه زمونه کانی کومینیزم له نه فریقادا،

۱. ملیون کوزلو
له نوروپای خورمه لاتدا
۱. ملیون کوزلو
له افغانستان
۱. ملیون کوزلو
له قزاقستان.
۱۵۰۰۰ کوزلو له کوباو
له نوروپای تری کومیزم
له نوروپای لاتیندا.
ناشرکاپه هم ژمارانه
جیوازی گوره له پرلکتیکی
تونو تیژیدا پیدان دودن. بڼ
نونه نه زموږی روسی -
لیننیزم، ستالیزم پیکه و -
و دک (ستیفان کورتوا) ده لیت
به سیمای (نه زموږی) و
عه قلیتیه سی ساریه وه (موی
مروق راست ده که نه وه).
نه زموږی مائويزم به ژماره ی
به رفروانی قوریانیه کانی و
بارستې نه وه جه ماوه وه ی
نه شکه دجه بدلوا تا ناستی مړین
برسی کرد، ده مانده په سپین.
به لام (له همدویان پښت)
له چری کوش تاره کانددا
ده که ریته وه بڼ (خه میره
سوره کان) که تونلیان
به سه ریکا به تی پڼل پڼت
له ماوه ی سن سالو نیودا چوار
یه کی گلی که مېودی له پرده گه وه
دوره پښتن.
به به راورونکرنی نه مه ش
له گه ل تونو تیژي نازیزمدا که
نیدی له سده ی بیستدا
به پیوه ری ره های تونو تیژي

نایدولژي داده نریت، نه و
{یو مان دود ده که هیت}
تونو تیژي کومیزم چوار
نه وه نده ی نه و ژه هراویه،
هر چه نده به راورونکرنی
چه ندایه تی خوی له خویدا
(ناشرینه) به لام تاراده یه کی ندد
ژماره ی ۱۰۰ ملیون
له قوریانیه کانی کومیزم به
(متکراوی {مسکو تاعنه})
هیلراپه وه. له کاتیکدا تاوانه کانی
نازیزم له پاش جهنگی جیهانی
دووه مه وه قزلبه وه بڼ ناو
زباننکی جیهانی. پڼده چن
پنویستی ناو زباندنی نازیه کان
به تاییه تی نه وه ی په یوه ندی
به هولو ککسته وه هیه، په کیک
بیت له و هویانه ی که یارمه تی
شارینه وه ی تونو تیژي
کومیزمی ده سه لاتاوی و
ونکرنی ره هندی تاوانه
ده ست جه معیه کان، دلپن.
هویه کی دیش په یوه ندی
به وه وه هه بو که په کیتی
سوفیت و به هویه وه تیپه
{کتیبه} به رگریه کانی
کومیزم ده کان به شدلویه کی
له گه رچی برهنگ به لام
چالاکانه یان له جهنگدا نری
نازیه کان و تیښکانیان، کرد.
و دک نه وه ی به م کاره په کیتی
سوفیت پاکانه یه کی پښینه ی
و ده رگریتی و ناگریتی بخرینه ژیر
گومانه وه به بیانوی پاراستنی
که رانه تی شه ری جیهانی نری
کومیزم.

دواچار هوی سیهه میش که
له هوی کانی دی زیاتر
چاره نومسازه بڼ پرده ی
شارینه وه ی تاوانه کان بریتیه
له: (نه فسانه ی شوق شگری).
چونکه نایدیای شوقش تا پیش
راپورته نه پښه کی خرق شوق
له به رده م کونگری بیست می
هیزی کومیزمی سوفیتیدا،
نایدیایه کی پیژنو له سه و
هه مو ره خنه و
هه له سه نکاندنیکه وه به و.
ته نانت پاش بلاپونه وه ی
راپورته نه پښه کی
خرق شوقش، هر ره خنه گرتن
له به رکی شوقش له ریزکو دو
دلپو له وه ی بگات به رکی
نه فسانه که. ده کزیت بلپن
راپورته کی خرق شوق له بری
نه وه ی هه سنی ره خنه گرانه
بورژنیز، به پیچه وانه وه پتر
هوه سی شوقشی بزواند.
له هه سته کان و حه فتاکاندا
نه ده ی پیاه لدان به سه ر
کومیزمدا، زیاتر په رده ی سهند،
ته نانت له ناوه ندی جیابوه کان
{منشاقین} و هه راتیه شسدا.
له وکاتدا که هه مو
به رپرسمیاریه کانی (لادان)
ده خرایه نه ستری ستالین،
له هه مان کاتدا پاکانه بڼ ده وری
لینن و ماو کرا. واته نه گه رچی
واقعی پرلکتیکی کومیزم
تاوانبارکرا به لام له هه مو کاتیک
زیاتر گرانسی به سه ر

ئایدیالەكەيدا، ھەلەلدا. بەمشێوەیە لەبەرامبەر ئایدیادا، تاوانەکانی پرالکتیک و دەردەكەوێت وەك ئەوەی شتیکی لاوەکی مێژوو بێت. نوسەرانی (کتێبی رهشی كۆمەنیزم)یش دان بەوەدا دەنێن. ئەمەش خۆی ئازایەتیەكو بۆیان دەژمێردێت. كە ئەوان خۆشیان بەشداریبون لەو گەمەیدا: تاوانبارکردنی واقع بە ئامادجی پاكانەکردن بۆ ئایدیال و بە ئامادجی پاراستنی بیرۆكە (شێقش) وەك چارەسەرێك بۆ رزگاری مرقایەتی. ئەگەرچی لەسەر ھسابی ئازارە ترسناكەكانیش بێت بۆ مرقایەتی.

چۆنایەتی توندوتیژی:

كاتێ باسی توندوتیژی كۆمەنیزم وەك توندوتیژیەکی سیاسی دەكەین، پەكسەر خەیاڵمان دەروا بۆ: ئەشكەنجەدان و ھێرشەكانی (پاكتاوكردن) و دادگایکردنە درۆزنەكان كە لەسەرەتاوە دەرنەجامەكانی زانیارو و زیندانەكان و پۆلیسی نھێنی كە لەسەر یاساوە رەفتار دەكەن. بەلام نێزامە كومونیسەكان لەھەمانكاتدا چەند شێوازیکی تاییەتی و جۆریکی توندوتیژی سیاسی دەستەجەمعیان، پەرەپێدا كە بەشێوەیەکی

تاییەتی لە ئۆرئوگاكانی كارو برسێکردنی (بەرنامە بۆ دلێژلودا) دەردەكەوێت. (كتێبی رهشی كۆمەنیزم) سەبارەت بە ئۆرئوگاكانی كار، بوودل نیە لەوەی باسی (نیمپراتۆریەتی ئۆرئوگاكەكان) بكات. سالانی سیەكان وەك چۆن سەرگەوتنی ستالینیزی بینی، ھەروەھا شێوە گەلێکی توندپەوانە و ھەبێت پێشینی بینی لە دەستدرێژکردن و سەركوتکردن دژی كۆمەلگا، لەپێش ھەمووشیانەو ئەو شێوە تازەییە لەكاری كۆپلەبەتی كە كۆمەنیزم داھێنا: ئۆرئوگاكانی كار. دادگاكانی پۆلیسی سیاسی ناسراو بە (غیبیھو) لەسالی ۱۹۲۹دا بە ھەمانەیی سەر لەنوێ ئاوەدانکردنەو (سوشیالیستی) بریاری كاری ئاچارانەیی بەسەر ۵۶۰۰۰ گێراودا. دەرگرو لەسالی ۱۹۳۰دا بەسەر زیاد لە ۲۰۸۰۰۰ گێراودا. ئۆرئوگاكانی كار لەسالی ۱۹۳۲دا ۳۰۰۰۰۰ دانیشتووی ھەبوو. ھەندێك لە ئۆرئوگایانە بەراستی ئۆرئوگای مردن بوون، چونكە رێژەیی سالانەیی مردن تیایدا ھەندێك جار دەگەشتە ۱۰٪. وەك لە ئۆرئوگای كاری (ئاوچەیی بەلتيق - دەریای سپی)دا. ئۆرئوگاكەكان لەسالی ۱۹۳۵دا پاشا یەكێتی

سیستمی كۆلاگ، كە ئەمە ناوی روسی بەرێوەبەرایەتی سەرەکی ئۆرئوگاكەو سولژنیتسین لەرقمانەكانیدا ناویانگێتی جیھانی بۆ روستکرد، ۷۲۵،۰۰۰ دانیشتووی لەخۆ دەگرت، جگە لە (ھیسۆكەكانی {مستوطنات} كار) كە پتر ئەو خەلكانەیی لەخۆدەگرت كە (كەمتر لەپوێ كۆمەلایەتیو ھەترسیدار بوون) واتە ئەو كەسانەیی ھوكمەكەشیان لەسێ سال تێپەڕی نەدەكرد. ژمارەیی ئەمانەش لەھەمان سالدا گەیشتە ۲۴۰،۰۰۰ زیندانەیی. لەكۆتای سیەكاندا دانیشتوانی كولاگ بوو بەدوو ئەوئەندەو لەسەرەتای ۱۹۴۱دا گەیشتە ۱،۹۳۰،۰۰۰. ئەم ژمارە زۆرەیی دانیشتوانی كولاگ زیانی لە (سیستمی كار)داو تا ئەو رادەییە لەسالی ۱۹۳۷داو بەھۆی ھێتانی ۷۰۰،۰۰۰ دانیشتووی تازە لەدەرئەجامی ھێرش گەورەیی پاكتاوكردندا، بەرھەمەكانی لەچاوسالی رابردودا (۱۹۳۶) بەرێژەیی ۱۲٪ ھاتە خوارووە. ھەر لەبەرئەمەش لافرنکی بیریا (نۆینەری گەل بۆ ناوخر {مفوض الشعب للداخلية} بۆ نوێارە رێكخستەوھەیی كۆلاگەكان و عەقلائیكرەنی سیستمی كارو بەرھەمھێنان

تیاپیدا، به سیلفتی شه‌خسی ده‌ستی خسته نهم کاره‌وه. لهو راپورته ره‌سمیه‌شدا که له ۱۰ نیسانی ۱۹۲۹دا بۆ مه‌کته‌یی سیاسی ناره، هاتوره که به‌ریوه‌به‌ری پیتشوو (نیکولای ئیروف) (که‌پان به‌دوای دۆشه‌هه چینایه‌تیه‌کانی) خستته پیتش (به‌ریوه‌به‌ری کاروبار به‌ریوشوونکی). لێ‌روه به‌ری خوراک‌ی رۆژانه‌ی گیراو‌مکان، نه‌ها ۱۴۰۰ هه‌ریه‌یه که نهم به‌ره دانراوه بۆ (گیراو دانیشتووه‌کان) ه‌سه‌ه بۆ (گیراو کۆکاره‌کان) له‌ده‌ره‌ده‌جانی نه‌ها ۲۵۰،۰۰۰ دانیشوو توانای کارکردن‌یان له‌ده‌ستدوه و رۆژه‌ی مریش له‌ریزه‌کان‌یدا سه‌هاله به‌ری‌وته‌وه بۆ ۸٪.

ه‌گه‌رچی به‌روسا له‌راپورته‌که‌یدا دلوای به‌ری خوراک‌ی زیاده ده‌کات به‌لام له‌مه‌مان‌کان‌دا پیتش‌نیاری درێژ‌کردنه‌وه‌ی کسار له‌ئوربو‌گاکان‌دا ده‌کات بۆ ۱۰ کات‌مێرو که‌م‌کردنه‌وه‌ی رۆژانی پشو له‌چار رۆژه‌وه بۆ سه‌ه رۆژ له‌مانگێکا، به‌گه‌شتی له‌سالی ۱۹۲۴ و ۱۹۴۰دا ژماره‌ی حاله‌تی مرین له‌ئوربو‌گاکان‌دا که‌یه‌شت هه‌تر له‌ ۲۰۰ هه‌زار له‌کاتێکا ژماره‌ی دانیشتون له‌هه‌مان ماره‌دا که‌یه‌شت ۶ ملیۆن.

به‌لام ه‌تیوه‌ی دووه‌مه‌ی توندوتیژی ده‌سته جه‌مه‌ی که‌ گه‌رم‌یزمی ده‌سه‌لاتوای دله‌یتنا، برسی‌گه‌رنی رێگه‌راو به‌په‌ی به‌رنه‌مه‌یه‌کی دارێژراو بوو. ده‌توانین ب‌په‌ین چه‌کی برسی‌گه‌رن به‌ رێگه‌وت دۆزایه‌وه. مه‌رگه‌ساتو قاتو‌قه‌ی نه‌ه‌ه‌ه‌ی ناو‌خو‌یه‌ی له‌سالی ۱۹۱۹- ۱۹۲۱دا له‌نیوان (سپیه‌کان) و (سوره‌کان) دا به‌توندوتیژی رویداو تیاپیدا سپیه‌کان نابو‌قه‌ی سوره‌کان‌یان له‌شاره‌ سه‌ره‌که‌یه‌کان‌دا دله‌وو، له‌لایه‌کان‌وه ده‌ستی پته‌کرد نه‌و کاته نه‌یت که قاتو‌قه‌ی (قه‌مه‌ه) ۲۰ ملیۆن که‌سی گه‌ته‌وه به‌تایبه‌تی بووه ه‌وی موه‌نی ۵ ملیۆن که‌س له‌رونی (دۆزمنانی شو‌شدا)، لهنین پیتش سهر‌ده‌ی له‌هه‌تره‌سی (تیوری) نه‌ه چه‌که‌دا بوو.. نه‌و کاتانه که ه‌یتنا پارێزه‌ریکی لاو بوو له‌شاری سماره، پایته‌ختی په‌که‌که له‌هه‌رێمه‌کانی روسیا که له‌سالی ۱۸۹۱دا قاتو‌قه‌یه‌کی تو‌سناک گه‌ته‌وه. له‌وکاته‌دا لهنین هه‌لو‌تسه‌تیکی ره‌خته‌گران به‌ سو‌کایه‌تی پیکه‌رتی له‌و چینه رۆشه‌ن‌به‌ره ناو‌خو‌یه‌ گه‌ته که‌خو‌ی سازدله‌وو بۆ پیتشکه‌ش‌گه‌رنی پارمه‌تی کۆمه‌له‌یه‌تی به‌ برسه‌کان، وه‌که

بلیاکوف (که‌ دانه‌ری ژوانامه‌ی لهنینی لاره) ده‌لێ نه‌وه‌نده تازایه‌تی تیاوو (بۆنه‌وه‌ی به‌راه‌س‌کاو‌ی رایگه‌یه‌نی که قاتو‌قه‌ی ده‌ره‌سه‌ده‌جانی پوزمه‌تی‌ی جیا‌جیای هه‌یه. له‌پیتش هه‌موویانه‌وه ده‌رگه‌وه‌نی پڕولیتاریای پیتشه‌سازی.. (گه‌ره‌ه‌گه‌نی سیستمی پوزجوانی)، قاتو قه‌ی به‌وێژ‌کردنی ئابووری جوتیاری تو‌که‌وتوو، له‌وه‌ی باب‌ه‌تیه‌وه نزیکه‌مان ده‌خاته‌وه له‌ها ناما‌ده‌مان: سو‌ه‌پالیزم. چونکه قاتو‌قه‌ی نه‌ه‌ه‌ه به‌ته‌ها باوه‌ی به‌قه‌پسه‌ر له‌ناو ده‌بات، به‌لکو باوه‌ی به‌خوداش ده‌کوژی). لهنین جاریکی دی نه‌ه تیزه‌ی له‌قاتو‌قه‌ی ۱۹۲۱دا که ترسانگه‌رن قاتو قه‌ی بوو که روسیا به‌خو‌یه‌وه بیه‌نی، خسته‌وه‌گه‌ر. لهنین نه‌ه قاتو‌قه‌یه‌ی قۆزته‌وه بۆنه‌وه‌ی ده‌سه‌ت به‌هێرشه‌تیکی ده‌سته‌به‌سه‌راگه‌رنی به‌ره‌راوان بکات بۆ مۆلکی که‌نه‌سه ئه‌رسوزو‌کسه‌په‌کان، (ده‌ما‌هی) لوه‌تی جه‌نایه‌تی. لێ‌روه له ۱۹ ژانویه‌ی ۱۹۲۲دا نامه‌یه‌کی تاراسته‌ی نه‌ندامانی مه‌کته‌بی سه‌لی گه‌ته که تیلیدا به‌م‌کاتێکا هاتوه (تیته‌ نه‌تسه ۹۹٪ به‌ختمان هه‌یه بۆنه‌وه‌ی جه‌زه‌به‌یه‌کی کوه‌نده له‌ده‌ما‌هی لوه‌تسه‌ن

به سهرکه تووی بده بن، چونکه
 نیستاو ته نها نیستا به هژی نه و
 هه موو مرقه برسیه وه که
 گزشتی مرقه ده خور و به هژی
 نه و رنگایانه وه که پهن
 له هه زاران لاشه، ده توانین (و
 پیویسته له سه رمان)
 به هیمه تیکی پز لاینه وه که
 به زه یی نازانیت، ده ست به سهر
 مولکه کانی که نیسه دا بگریز،
 نیستاو ته نها نیستا ده شتی
 زوری زوری چه ماوهری
 جوتیاری پشتمان بگریت یان
 به ده رپرینکی ورتتر، واز
 له پشتگیری کومه لن پیواری
 دینی کز نه په رست و بورژوازی
 بچوک، بهینن... به مشیوه په
 ده توانین ده ست به سهر
 خه زینه په کدا بگریز که چه ند
 ملیون رقبلی ئالتونی تیدایه
 (بیر له خه زینه ی هندیگ
 که نیسه بگه نه وه!) بن نه م
 خه زینه په ش ناتوانین ته سه وری
 هیچ چالاکیه که له ده ولت
 به شتیوه په کی گشتی و هیچ
 بونیادنناتیکی ئابووری
 به شتیوه په کی تاییه تی و هیچ
 به رگریه که له جیگا کانمان بگه بن،
 پیویسته له سه رمان چه ند
 له سه ریشمان بگه ویت، بیینه
 خاوه دن نه و خه زینه په که
 چه ندان ملیون رقبلی (رهنگه
 چه ندان ملیار بیش بن!) هه موو
 نه مه ش ناکریت به سهرکه و تووی
 نه دجام بدریت، نیستا نه بیت،

هه موو شتیگیش ئامازه بق
 نه وه ده کن که نیمه هه رگیز
 له کاتیکی تردا ناتوانین
 به ئامادجه کانمان بگه بن. چونکه
 رهنگه ته نها نه و ئانومیدی ی
 به هژی قات و قریه وه دروست
 ده بن، هه لویتیکی لایه نگرانه
 یان لایه نی که م بین لایه نمان
 له چه ماوهردا بق دروست بکات).
 نه م توندوتیژه په {عنف}
 (تیوری) بینونه په، له سهر
 ده سستی ستالین بسو
 به توندوتیژه کی کرداری. لینین
 له وه زیاتری نه کرد که نه و
 (هه له ی) قزسته وه که
 قات و قری دروستی کردبوو،
 به لام ستالین له هه قزسته وه
 تیده په پئی و خوی هه له که
 دروست ده کات، واته چه کی
 برستی و هه خوی به کار دینن.
 به مانایه کی دی له و شوینانه دا
 که پیویسته ده سته ده کات
 به ریکستنی برستی بونه وه ی
 جه زه به په کی کوشه ند نه که
 هر له ده ماغ به لکو له سه رجه م
 جه سته ش بدات... واته له خودی
 جه ماوهری جوتیاری. بق نمونه
 نه مه له (قات و قری که ورده دا) له
 سالانی ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳ دا رویدا
 که شه ش ملیون که سی کرده
 قوریانی. نه م قات و قریه وه که نه و
 قات و قریانه نه بوو که روسیای
 قه یسه ری و به لاشه ی
 بینیبویان، به لکو ده رنه دجامی
 راسنه و خوی سه سستی

چه وساندنه وه ی چینی جوتیار
 بوو که به (سروشست) دوزمنی
 شوقشو هه روه ها ده رنه دجامی
 جیبه جیکرینی کز کردنه وه ی
 زوره کیه وه که ده روزه یه که بق
 بونیادنناتی سوشیالیزم له
 لاییکاندا. (ئامادجی قوناغه که)
 که ره وتی {سیاق} قات و قری
 ده ستنیشمانده کات،
 ده سته سه راکرتنی مولکه کانی
 که نیسه نه بوو، به لکو
 ده سته سه راکرتنی که نی
 جوتیاران بوو. به مشیوه به
 به تاوانی (ده ستریزیکرینه سهر
 مولکیه تی سوشیالیزمی) واته
 شارندنه وه ی که نه و جی
 به کرده گی {عه مه لی}، له ماوهری
 ۱۰ سالدا حوکی زیندان له گه ل
 کارکردندا به سهر زیاد له ۱۰۰۰۰
 جوتیاردا دراو له ماوهری نیوان
 ئابی ۱۹۲۲ و کانونی به که می
 ۱۹۲۳ ییشیدا حوکی
 له سیدلرهدان به سهر ۵۴۰۰
 جوتیاردا، جیبه جی کرا، به لام
 له به رنه وه ی هه موو نه م
 کردارانه هیچ ده رنه دجامیکی
 نه بوو، بریاریدا له تله ی
 (برسیکرینی شاره کلندا)
 (لاییکان برسی) بکات.
 به مشیوه به له کاتیکدا
 ده سته سه ر که نه و مه و مالاتی
 جوتیاراندا گیرا، له هه مان کاتدا
 رنگای چون بق شاربان به هژی
 کونترولکرینی ها تو چوپانه وه
 له پئی و ده ره قه یه کی

ره سمیه وه، لینگیرا. ئیدی (دژه هیزش بۆ سه ر تیکده ران) نه ک هه ر کۆلاگه کان به لکو کۆنخوازه کانیشی گرتوه وه بگه ره کۆمنیسته کانی ناوچه به کانیش. وه ک له وه به یانه دا که سه ر قایه تی حیزب له هه ریمی قه ففازی باکووردا ده ریکردو داوای له (ریکخواوه ناوچه بیه کانی حیزب کرد، پاش شکستی شه ره زارانه ی نه خشی کۆکرینه وه ی گه نم، تیکدانی ریکخوا له لایه ن هه ندئ شه ندای کولاکه کانه وه که نوژمنی شوپشن، تیکوپینک شکپین وه هه روه ها پاکتاوی {تصنعبه} به رگری کومنیسته لادیه کان و سه ره رۆکی کولخوزه کان بکه ن که رابه رایه تی پرۆسه ی تیکدانیان کرد).

له ماوه ی مانگی تشرینی دووه می ۱۹۳۲دا که مانگی یه که مه له (خه بات دژی تیکدان) ۵۰۰۰ کۆمنیسته لادی ب سه ره تاوانی (ده ستتیکه لکردن) له گه ل (ده سیسه ی تیکدان)دا، ره وانه ی زیندان کران، هه روه ها ۱۵۰۰۰ کۆلوژی گیران.. هه موو نه مانه ش ته نها له ناوچه ی قه ففازی باکووردا که خۆی گرنگیه کی ستراتژی هیه له رۆی به ره مه پیتانی خۆراکه وه. به لکه ره سمیه کانی

به رتوه به رایه تی کۆلاگ ئاماژه بۆ ۷۱،۲۳۶ دانیشتوی تازه له ۱۹۳۲دا ۲۶۸،۰۹۱ دانیشتوی تر له ۱۹۳۲دا ده که ن که زۆریه یان نه و جوتیارانه که له دیکانیا ن دورخواوه ته وه.

به لام پیده چه نه نگاوه کانی دژ به تیکدان له دیکانی ئۆکرانیادا که تاوانبارکراوون به جینه جی نه کونی (پۆیوسیسته کانی ده ول ته تی پرولیتاری) بۆ گه نم، که یشتبیته لوتکه ی خۆی. نه گه ر ملیونه ها ئۆکرانی ناچارکران نه ک هه ر به ره مه کانیان به لکو خه زینه ی تۆوی ئیحتیحاتیشیان ته سلیم بکه ن و ریگه ی چوون بۆ شاریان لیکرتن و ته نانه ت سواریوونی شه مه نه ره ریشیان له قه ده غه کسرن، نه وا ریژه ی مردن به شیوه یه کی ترسناک له ناویاندا به رزیقوه به تاییه تی پاش نه وه ی برستی و وه بای تیقۆنید پیکه وه له ناویاندا بلایقوه. ریگاکان له زستانی ۱۹۳۲ی ترسناکدا به هه زاران لاشه داپۆشراو، له هه ندئ شوپنیشدا حاله تی خواردنی گۆشتی مرقف بیخراو. نو سه ری به ناویانگ میخائیل شولوخوف نو سه ری رۆمانی (نونی ئارام) روداوه کانی نه م قاتو فریسه ی له ناوچه ی (کوبان)ی قه ففازیدا که ده که ویتسه لای سنوری

ئۆکرانییه وه، بینسی بو. له به رنه وه نامه یه کی بۆ ستالین نو سیبوو که تیایدا به درژی باسی نه و شه یوازنی نه شه که نه دانی (ساردو) (گه رمه ی) (وه ک خوی ناوی ناوه) ده کات که بۆ ده ست به سه راگرتنی خه زینه ی ئیحتیحاتی جوتیاران به کارهاتوو (ته ماشای ده قی نامه که ی شولوخوف وه لاهه که ی ستالین، له پاشکۆی نه م وتاره دا بکه ن). قاتو فری جگه له سه ره جم ئۆکرانیای، بیابانه کانی رویاری نوو و کوبان و قه ففازی باکووری کازاخستانییه گرتوه وه ۴۰ ملیون که س برستیان چه شت. قاتو فری له ناوچه ی (خارکوف)دا چه قی گرت که پایته ختی ئۆکرانیای کۆنه، به شیوه یه ک که ژماره ی مردوو ه کان له حوزه ییرانی ۱۹۳۲دا گه یشته ۱۰۰،۰۰۰ که س له به رامبه ر ۹۰۰۰ که س له سالی ۱۹۳۲دا. هه ر به ته نها له شاری خارکوفدا له ماوه ی سالتیکدا ۱۲۰،۰۰۰ که س مردن. پیده چه جوتیارانی ئۆکرانیای له هه موو که سیک زیاتر زیانیان لیکه ویتن چونکه ژماره ی قوریانییه کان له ناویاندا گه یشته چوار ملیون. له به رنه وه هه ندئ میژوونوسی ئۆکرانیی باس له پرۆسه ی جینق سایدیکی به مه به ست

دەكــەن لــــە پىنناوى
(بەروسىيە كوردىدا)، بىلەم
بە ھەرحال ئەو ھى جىي گومان
نە ئەو ھى سىتالىن كە
لە ھە پەتدا جورجىايىيە، رىقىكى
تايىيەتى لە ئۆكرانىيە كان ھە بوو.
ساخاروف باسى (فۇبىيى
ئۆكرانى لای ستالىن دەكات)
بەلام نابى ئەو ھەمان
لە ياد بچىت كە
كازاخستانىيە كانىش كە رىزىيە
دانىشتوانى لادىيىن، زىانى
گەرەيان لىكەوت: يەك مىلۇن
قورىيانىدلو دوو مىلۇنىش
ناچار بوون كۆچ بىكەن بۇ چىن و
ناسىيى ناو ھە پاست.

بە كوردى (بىرسىكردن) بوو
بە تەكنىكىكى جىگىر
لە پراكتىكى كۆمىزىمى
دەسە لاتاوى لە قۇناغى
سىتالىنىزىم و رىزىكراو ھە
مانويزمە كانىدا. لە چىندا
سالانى ۱۹۵۸ - ۱۹۶۰ و
لە ئەنجامى ھىرشى بازىدانى
گەرەدا بۇ پىشە ھە، بە پىنى
تەقدىرە نىمچە رەسمىيە كان ۲۰
مىلۇن كەس لە بىر سا مەردن و
بە پىنى تەقدىراتى تىرش ۴۲
مىلۇن كەس. ئەمەش لە ھەردو
ھالەتە كەدا گەرە تىرەن ژمارە
قورىانى بىرسىتتە لە مەژووى
مەقۇلە تەيدا. ھەروە ھەم
ئاراسىستە يەدا (خەمىرە
سورە كان) بە سەرىكايەتى پۇل
پۇت، كوشندە تىرەن قاتوق پىان

لە لا پە پە كانى مەژو،
رىكخست، شارە كە مەبۇدە كان
لە دانىشتوانى چۆلكىران
بۆنە ھەى لە پىنى كار كەردنە ھە
لە سەر زەوى، سەرلە نوئى
بە شىپو يەكى (سوشىيالىستى)
ئاوادان بىكۆتە ھە، دەرئەنجامى
ئەمەش ئەو ھە بوو رىزەى مەردن
لە سالانى ۷۵ - ۱۹۷۹ دا لە رىزى
ژاندا بە رىزىو ھە بۆ ۱۵،۷٪ و
لە رىزى پىوانىشدا بۆ ۲۳،۹٪.
بە پىنى دانىيانانى پۇل پۇت
خۇى ۱۵ مىلۇن كەس بە ھەى
بىرسىتتى و لە سىتدارە دان و
تەقەردىرە ھە كۆژاۋن و بە پىنى
تەقدىرى فەتنامە يە كانىش
۲ مىلۇن كەس. لە كاتىكدا
سەرچاۋە كانى (CIA) باس لە
زىيانىكى دىمۇگرافىسى
سەرتاسەرى دەكەن كە ۲۸
مىلۇن كەس كە مەرتىيە،
بە مەرجى تەنھا بە رىزىو ھەى
رىزەى كۆژاۋە كان لە بەرچاۋ
نەگىرەن، بەلكو رىزەى دابە رىزى
تەرساكى لە دايكوبنە كانىش كە
لە (۲٪) ھە لە سالانى ۱۹۷۰ دا،
دابەزى بۇ رىزەى (۱٪) لە سالانى
۱۹۷۸ دا. بەگىشتى لە ھەموو
ھالەتە كاندا لە سالانى ۱۹۷۹ دا
ژمارەى گەلى كە مەبۇدى دابەزى
بۆ ۵،۲ مىلۇن كەس لە كاتىكدا
سەرمەزە كەى بەر لە شەپى
ناوخۇ بە تەقدىر ۸ مىلۇن كەس
بوو.

بۇچى توندوتىرەى كۆمىزىم:
ۋەك چۆن نازىيە كان چەمكى
(دوژمىنى رەگەن) يان داهىنا،
ھەرواش كۆمىزىمە كان چەمكى
(دوژمىنى چىنايە تىيان) داهىنا.
دىارە دىسان بەرلەردە كە
(ناشەرىنە) بەلام لىكچونى ئەو
دەرئەنجامانەى پراكتىك كوردى
ئەم دوو چەمكە لە واقىيەدا
خىستىيەنە ھە ناچار بەم
بەرلەردە مان دەكات. نازىيە كان
بە بەھانەى شوناسى رەگەزىو
چەندان مىلۇنىيان لە ناۋبەرد ۋەك
چۆن كۆمىزىمى دەسە لاتاۋىش
بە بىيانوۋى شوناسى
چىنايە تىيە ھە دىيان مىلۇن
كەسىيان لە ناۋبەرد. ئاكە جىاۋاز
يەك ئەو ھە يە ھەدى نازىيە كان
بوو بە بورجۋازى كۆمىزىم.
ئەو ھەى لە قورىيانىدا لە ھەردو
ھالەتە كەدا شاىيەنى سزادانە
كردارى مەژۇنە نە، بەلكو
(چۆنايەتى {كىفەيت}) رەگەزى
يان چىنايە تىيە. بەلام ئەگەر لە
پراكتىكى نازىيە كاندا ئەم
چۆنايە تىيە جىگىرە، ئەو
لە پراكتىكى كۆمىزىمى
دەسە لاتاۋىدا جىگىرنە.
لە ئەزەمۋىنى نازىيە
يە ھەدىيە كان دەكۆژىرەن
لە بەرئە ھەى يە ھەدىن، بەلام
قورىانى كۆمىزىمى دەسە لاتاۋى
دەشەن سەرەتا بىكۆژىرە پاشان
چۆنايە تىيەكى چىنايەتى ۋەك
(بورژۋازى) يان تەنانەت

(بورژوازی جهوڪ) و له هه مو
حاله ته ڪانه ڏندا وڌ (ته اندازي
ڏئي به شوقش) ٻي ڏينهن
(سڀڻي مولفونوف) ميٽروپولي
سوفيا اليڪسي له سال ۱۹۲۴
له ڪٽيبيڪدا له به راين له ٿڌر ناوي
(ٿي رهيا سوڊ له روسيا) په ڪٽي
له ناموزگار به ڪان دهه ٿي ته وه
که لاتريس سه رڳي پوليوسي
سياسي به لشفه ڀي ڪان که نه
دهه به (تشپکا) دهه ناسرا،
له تشريني دووهه ۱۹۱۸ دا ٻي
دهه سته ڏيهره ڪي نارووه
(ٽيمه جهنگ ڏي ڪو مهلن
که سي ڏيهره ڪراو ٺاڪهين..
به لکو بورژوازي وه ڪي ٽيڪ
له ناو دهه بهين... له به رنه وه
له کاتي لٽير سينه وه ڊا به ڊوي
نه به لگو هستانه ڊا مه ڪه رهن
که ناوانبار به لشفه پاڻ ڪردار
چيڪر دووه ڏي دهه سله لاتي
سوق ٿي. پرسپاري به ڪم
که پٿوريسته له سه رتان
ناپاستي به ڪن نه وه ڀي: سر
به چ چينگه، نه سلی چيه و
پهرو دهه ڪرڻ و خويندن و
پيشه ڀي چيه؟)

نه وه له نه زموني
به لشفه ڏيڏا رڳر تاييه تيه و ڊا تر
ريتمی نه زموني ڪل منجهن
دهه لاتي پاش خرقه
دهه ست نيشان دهه ڪات،
گواسنه وه ڀي له تونو ٿيڻي
رهه مزيه وه ٻي تونو ٿيڻي
کرده ڪي {عطی} و دلمه زانندن

دهه لاتي ڪي چه وسنه رانه وه
رهه ڪا به (ديڪا ٿڌي
پروايتاريا) ناوڙا.. چه مڪي که
له دهه رپريٽيڪ وه وه رگير وه که
به رڳوت له به ڪيک له نامه ڪاني
مارڪسدا هاتو وه. له راستيدا
لينن به تاييه تي له ڪٽيبي
(شوقش پروايتاريا و ڪاوتسڪي
هه لگو راوه) ڊا که له سال ۱۹۱۸
دا دهه رڳو، تيوريزه ڏي
گه وه ڀي چه مڪي (ديڪا ٿڌي
پروايتاريا) هو.

له ڪٽيبي ڊا که ناومان هٿا
وتي و چه ندان جاريش ڊوپاتي
کرده وه که (دهه ولت له دهه ستي
چيني بالا دهه سته ناميڙي که ٻي
ٽيڪ وپيڪ ڊا سي ڊوڙمنه
چينا به تيه ڪاني، له م روانگه به وه
ديڪا ٿڌي پروايتاريا جياوازي
نيه له ديڪا ٿڌي
چينه ڪاني تر). چونکه دهه ولت تي
پروايتاريا ڀي ناميڙي که ٻي
ٽيڪ ڪانندن بورژوازيه ت).
ناشڪراشه ديڪا ٿڌي و
تونو ٿيڻي کرده ڪي، هاوڀي
هه ميهه ڀي به ڪن. لينن دهه لٽ
(ديڪا ٿڌي دهه سله لاتي که
پشت به تونو ٿيڻي دهه سته و
هيچ ياسا به ڪيڻ ڪونترولي
ناڪات. ديڪا ٿڌي
شوقش گڏر شانه ڀي پروايتارياش
دهه سله لاتي که به تونو ٿيڻي
دهه ڀي ڪري و به تونو ٿيڻي
پارٽيگاري لٽ دهه ڪري. نه
تونو ٿيڻي پروايتاريا له سر

بورژوازي پراڪٽيڪي دهه ڪات..
ٻي نه وه ڀي هيچ ياسا به ڪ
ڪونترولي ڪات).

نه تونو ٿيڻي که به هيچ
ياسا به ڪ رڳي لٽ ناگيري، جگه
له له ناو ڀيڻي ڊوڙمنه
چينا به تي، تيوريزه ڏي دووهه ڀي
خوري له تونو ٿيڻي ڪيڊا
دهه ڏيڙي ته وه که سه رڳي
له شڪري سوڊو وه له شهه ڀي
ناو ڀيڻا.. تونو ٿيڻي له ڪاني
شهه رگه ڊو ٻي به رگير ڪرڻ
له ٿيهره ڀي نوسي (دهه تونين و
له سرمانه له خه ڪ بگه به ڀيڻ که
ٽيمه له سر دهه ڀي شهه ڀي
ناو ڀيڻا (هه رسي سڀي) له ناو
دهه به ڀي ٻي نه وه ڀي ڪرڻ ڪارن
له ناو نه به ڀي، په ڪم شت که
پٿوريسته بيڪه ڀي نه وه ڀي ڊوڙمن
بخه ڀيڻ حاله ٽيڪ وه که تواني
ناو ڀيڻا نه مٿي، نه هه ش
نه رڳو نه ناڪري ٻي واقع
به له ناو ڀيڻي ڊوڙمن نه به ڀي.
له شوقش ڊا وه که جهنگ نه وه ڀي
پٿوريسته بڪري ٽيڪ ڪاني
ٿيڙا دهه ڊوڙمن و ناچار ڪرڻي
به ته سليم ٻوڙن و قبول ڪرڻي
هه رڳه ڪاني سه رگه و توو.
هه سله ڀي نه وه ڀي که تاي
دهه سله لاتي له ولت ڊا ٻي ڪي
دهه ڀي.. واته هه سله ڀي زانيني
نه وه ڀي تاي بورژوازيه ت
به زانيني دهه ٽيڪ ته وه ڀي
دهه ڀي، هتي ڪ ني به که
به گه رانه وه ٻي ماده ڪاني

ده ستور چاره سر بکړي، به لکو
ته نها به گرانوه بڼه مو
شيوه کاني توندوتيزي
چاره سر ده کړي).

نهم وينا به بڼه ياري
سياسي وه نه وه نوژمنه وه
ده بن له پي توندوتيزي وه
له ناوې پي، ده پته هڅي نه وه
شه پي ناوځ، بېن به شيوه
هميشه يي خه باتي سياسي.
به هر حال هميشه شه پي
ناوځ پيوستې به ده پتاني
نوژمن هيه. لږموه جهنگي
سور نړي سپي له ۱۹۱۸ -
۱۹۲۱ دا هر له سره تاوه له ناو
خړيدا کوم له جهنگي نړي
جه شسار دلبوو: به شه پي
به لشفه په کان نړي سوشاليزمه
شق شگرته کان و مهنه شفيکه
چه په کان، جهنگي حيزب نړي
جوتيارن له سره ده مي قاتوق پي
گه وره له ۱۹۲۲ - ۱۹۳۳ دلو
دواجار جهنگي ده وله تي
ستاليني نړي سر جه م
کومه لکا.

له فزا هيزلثيه شدا که
بيړکي جهنگي چينا په تي
هميشه يي دروستي ده کات،
به شيوه ي له پراکتيلو تيږه ي
به لشفه فيدا چوه جړي
بيړکي مارکسيزم بڼه
ملانتي چينا په تي، ده کړيت
خودي (هاورتيکاني) نوښت
بېن به (نوژمنه کان) ه مو
رقيکي چينا په تي (پيژيان)

به سر دا دلبارتني و راپنځ کړين
بڼه پاکتاو کړنو له ناوې رڼ.
به مشيوه ستالين هه زاران
ليسته له کاتي پاکتاو کړني
گه وره له (۱۹۲۶ - ۱۹۲۸) دا
به نيمزاي خړي مړکړد که ناوې
نه و هاورتيانه تيابو که
ده سو له ستياره بدرين.
ده ورته دجامي نه مهنه له ناوې رڼي
۶۹۰،۰۰۰ که سو گرځني ۱۰۸
مليون که سي تر. له ورژگار
ره شه دا وه (يوري مارتيکي)
مهنه شفي پتشيبي کړد، نيد ي
(جه لاد) سو به (سيماي
ناوهندی ژيانی روسی).
به مشيوه به پي نړي درپړني
نوسه ري مارکسي (فاسيلي
غروسمان) که پزليمي نه پي
مقوتيتي ده مستنوسه کاني
له ناوې رڼ، (چه فق) سو به
(تيورزني گه وره ي) نه و
کوشتارگا گه وره يي که (ولايي
به که مي سوشاليزم)
له سره ده مي ستاليندا به سر ي
هات.

خالي تر ستاک نه وه يه
ته ناسه (پاريزه راني
هوشيار ي) ش که نه ندل ي
نه تلجنس ياي روسين،
نه يانتواني خويان له وه پاي نه م
جهنگ چينا په تي و ناوځييه
هميشه يي، پپاريزن.
به مشيوه به نوسه ريکي
(هيوماني) گه وره ي وه کړکي
تواني بنومني (سر جه م نه و

شتانه ي کاتيان به سر چوه،
دژمان راده وه ستن، له به رنه وه
مافي خومانه، خومان له
جهنگيکي ناوځي به رده واما
بيبين. لږموه نه و
ده ورته دجامي به شيوه به کي
سروشتي خويان به سر دا
ده سه پي نه وه يه: نه گه ر
نوژمن ته سليم نه پت، پيوسته
له پر گه وره دري پي پي نه و
له به نه مهنه ش گورگي
له نامه به کي کړاو نه و ولاي
لايه نگراني مافي مړي دايوه
که ناپره زيانم به کيان به نيمزاي
نه لبريت نه نيشتاينو توماس
مان و که ساني دي، له سر
هوکمي له ستياره دانه کاني
موسکر، بلاو کړ بڼه... له و
نامه يه دا ده لني (من نه م
له ستياره دانه ته و له به پر و
ده زانم چونکه بڼه ده سلا تي
کړيکاري و جوتيار ي نډ
سروشتيه که نوژمنه کاني وه
مژوله نيباده بکات). بگره
گورگي خړي نامه به کي بڼه
(رومان رولاني) هاورپي که
يه کيکه له و که م نوسه ر گه وره
له رهنسيانه ي که هيوماني و
پيشکه و تنخوان، نوسه ييو
که تيايدا ده لني (هست نه که م
رولان به وريايي و ويزدانانه تر
بريارت له سر نه و روداو
ناوځيانه ده دا که له يه کي تي
سوقيت رووده دن، نه گه ر پړوا
به م راستيه ساده يه به پي تي:

نیزامی سوڦیتی و پښه نگی
چینی کریکاران خوږیان
له شه ریکی ناوځ واته له شه پی
چینایه تیدا ده بینن. شوو نوو
نورمنه ی که جی نگی له گه لدا
ده کن. و ده شپې بیکن -
نه نقلجنسیایه که ه ولده دا
نیزامی بودوازی بښینه وه. و
جوتیاری ده وله مهنده که
به به رگریکریښ له مولاکیه تی
بچوکی خو دی ده بښته به ریه سنی
رهوتی کړکړینه وه^(۱)
هر له و ساله خدا ناراکړن
قه سیده په کی نووسی که له
دیږنکا ده لږ (چاوه شینه کانی
شکرش له توندوتیږی که
پیوستدا، ده رږ شینه وه)
که واپوو توندو تیږی ته نها
له ه قل وډلی ستالیندا نه بوو.
به لکو ه روو ها به شپوه په کی
سه رکی له خودی عه قلی
شور شدا بوو. واته
له تیوره که یدا.
نه مهش نه و شته په که
له خویندنه وه ی نه م کتبه
ره شه ی کړمنیزمدا که
شور شگرته کړنه کان
نوسیویان، نازارت ده دلو
ده تفرقینن.
له بهر نه وه ستیفان کورتوا
له دهمی ه مویانه وه وانه که به م
شپوه په کړتایی پښتینن؛
هرچیه که نامرقفانه یه،
شیتیه

هرچیه کیش توندوتیږی
به ره م دینن، نامرقفانه یه
که واپوو ه موو توندو
تیږیه که، شیتیه.

له نامه که ی شولوخوف
نوسری (دونی فارام) بق
ستالین له ۴ ی نیسانی
۱۹۲۲ دا

هاوړن ستالین:
پاریزگای فیئنسکی وه که
نوریه ی پاریزگانکی قه فغانی
باکور، نه خفه ی ته سلیمکردنی
گه منی جیبه جن نه کرد، نه که
له بهر (تیکدانکی کولاکیانه)
به لکو به هوی خرابی
سه رکی کایه تی ناوچه یی
حیزیه وه...
له کانونی په که می رابردودا
لیژنه ی هریمی حیزب
په پامیکی بق (په له کردن) له
هیرمی کړکړینه وه
به نوینه ریکا نارد که ه موو
ده سه لاتیکی پی به خرابوو که
نویش هاوړن ترفطنکلفه،
ناوړواو نه م هنگاواښی
خواره وه نا:

(۱) ده سته به سرا
گرتنی سه رجه م گه نه کان
ته نانه ت به و (سلفه)
یه شه وه که
به پړوه به رایه تی
کولخوزه کان وه که تلو بق
به ره می سالتیکی دی،

پیش که ش به
کولخوزه کانی کړیوه.
(۲) دابه شکردنی
شو بهر دواکړلوه ی که
ده بی کولخوزه کان بیده ن
به ده ولت، به سه ر هر
خیزانیکی جنی مه به ستدا.
ده رنه دجامی نه م کارانه
چی بوو؟ جوتیاره کان هر
که ده سه به سراگرتن
ده سنی پیکرد، ه لسان به
شارینه وه ی گه نو دفن
کردنی. نه مهش هندی
ژماره که ده رنه دجامی شو
ه موو
ده سته به سراگرتنه یه:
۵۹۲۰ قنثار گه نم که
(نورزیه وه) .. نه مهش
هه ندیک له و شپوازانیه که
بق کړکړینه وه ی نه و ۵۹۲
(ته نه) که هه ندیکی
دفنکړابوو، به کار هینرا..
له ۱۹۱۸ وه!

شپوازی سارد... کولخوزی
ره ت ده کړتیه وه و (له
سه رمادا) داده نری... به ریووتی.
له هه خزه ندا. زورجاریش
کولخوزیه کان به کړمه ل روت
ده کړتیه وه به کړمه لیش
له سه رمادا داده نری.
شپوازی گهرم... پیکانی
کولخوزیه کان و دامنسی
ته نوره کانیا به گاز ناوړه شین
ده کړیو. ناگری تی به رده ری،
پاشان ناگره که ده کړتیه وه و

جاریکی دی له سهره تاوه دهست پنده که نه وه. له کولخیزی (نابلوقفسکی) دا (بلوئکین) که نویسه ری لیژنه ی پاریزگایه و خاوه نی ه مو ده سه لاته کانه کولخیزیه کان ناچار دهکات له سر زقاپیه که راکشین که تا ناستی سوریه ونه وه گهرمه، پاشان به زیندانی کړدنیان به رووتی له مخزنه دا، (ساریدیان ده که نه وه) له کولخیزی لیبیانسکیدا کولخیزیه کان له بهر ده د دیوارنگدا ره زده کړین و هوکمی له سیداره دانی درقزنانه یان به سه ردا جپه جی ده کړی.

ده توانم هم نمونانه تا بیگوتای دریز بکه مه وه. نه مه ناچینه ناو خانیه ی خراپ به کاره یانانی ده سه لاتوه، به لکو نه مه شینوازی باوه له کړکړنه وه ی که نندا.

نه گهر نامه که مت به شایه نی بایه خدانی لیژنه ی نساوه ندی زانی، نه وا کوم نویستی حقیقی بنیره که نازیاته ی نه وه ی تیابن ده مام له سر سیمای نه و که سانه لایدات که لسم پاریزگایه دا چه زده به ی کوشنده یان له بینای کولخیزی دا.

تر نه ها هیوامانی.
دلسوزت: میخائیل
شولوخوف.

وه لاهمه که ی ستالین بول شولوخوف له (6 ی نایاری ۱۹۳۳) دا:

هاوپی نازیز شولوخوف نامه کتم به دهست که یشت. رازیوویس به و یارمه تی به ی داوات کړدو. هاوپی (شکر یاتوف) م ناریدوه بولنه وه ی چاره سه ریک بول نه و کیشانه بدوزینه وه که بولت باس کړدم. داوات لیده که م یارمه تی بده ی. به لام هاوپی شولوخوف: نه مه ه مو نه و شتانه نیه که ده مه وی پیتی بلیم. چونکه نامه که وتینه یه که دروست دهکات که ناتوانم به بابته ی (موضوعی) وه سفی بگم. به م بقرینه وه ده مه وی چه ند رسته یه کت بول بنووسم.

سوپاسم کړدی بول نامه که ت که ناشکرای نه خوشیه کی بچوک له ده زگا که ماندا دهکات و ده ریده خات که ه نه دی فرمانبره ی حیزب به ه وی ناره زووی پیشکه شکردنی کاری باشه وه، واته بول چه ک کړدنی نوژنه کانمان، ده سندرزی ده که نه سر هاوپیگانمان و رهنکه تا ناستی سادیت زیاده وړه ی بکه ن. به لام هم سر دجانه مانای نه وه نیه بول ه مو شته کان له که لنام. تر نه ها لایه کی شته کان ده بینو به و شتوه یه نابینو که پیویسته. به لام نه وه نه ها

لایه نیکه. بقرینه وه ی هله ش له سیاسه تدا نه که بیت نامه کانیش ت بابته ی نه ده بی نین، سیاسی رووتن - ده بی روه که ی تری واقع ببینی. روه که ی تریشی نه وه یه جوتیاره به ریزه کانی پاریزگا که ت - به ته نها هر پاریزگا که ی نیوه نا - ده ستیان به مانگرتن و تیکدان کړدو به مه به ست سوپای سوریان به بی نان هیسته وه! نه گهر هم تیکدانه ش له روکه شدا به بیده نگ (و بی رزانی خوین) به رپوه چوو، نه وا نه مه هیچ له جه وه ری مه سه له که ناگرویت که نه ویش نه وه یه جوتیاره به سه ریزه کان جانه نیکی تیکد رانه یان دزی ده سه لاتی سولیتی به رپاکردوه.

جهنگ تا مردن، نه ی هاوپی شولوخوفی نازیز!

بیگومان هم دیار کړدنه ره وایه تی به و شینوازه توندوتیزانه نادات که به پی ی ته قدیری تر، فرمانبره کانمان نه دجامیان داوه. له بهر نه وه له سر نه و رهفتاران له تاوانباران ده پیچینه وه. به لام نه وه ی وه ک رزی روون دیاره نه وه یه که جوتیاره به ریزه کانمان مه پی مردو نین وه که نه وه ی به کت نامه که ی تر بخوینینه وه، واتنی دهکات.

دلاوی باشتون ته ندروستیت
 بۆده کهم. ته وقت له گه
 ده کهم.
 دلسوزت: ج. ستالین.

گه ږه ده بېن بڼ رمانی بودونانی
 نوښته رانی: نو رښتېره زه پړانه ی،
 خزیه کاری سه رمايه دلزنو به غه پالی
 خویان ده ماغی گه لن.. به لام
 له راستېدا نه وانه ده ماغی نین، به لکو
 گډوه کانین).

په رلویڅ:

(۱) بڼه وې ستم
 له گورگی نه که بېن ده بېن نه وې
 بلنېن که پېش ۱۱ سال و
 به دپاروگرلوی له ۶ ی نه پلوی
 ۱۹۱۹ دا و له سر گرتنی ده بیان
 زانا له وکاتېدا، نامه یه کی
 نارېزلی بڼ لېنېن نارد که
 تیايدا هاتووه (به بړوی من
 سامان و هیزې هر گه لیک به
 چنده بېه تیو چونا بېه تی وږه ی
 فکری، ده پېوځی.

تېبېنی: شم و تاره له گورلوی
 (لېواپ — عدد ۱۸ — سالی ۱۹۹۸)
 موه وهر گېرلوه که (دلا لاساڅی)
 دهرېده کات.

*Stephan courtois et
 Autres Lelivere Noir du
 commnisme ,Edition
 Laffont, Paris – 1997, 84,
 Pages

شوق پېش هېچ مانا بېه کی نه
 نه گهر هسانې پېشکوتن و
 په رسته ندنی شم وږه یه نه دلت.
 ده بېن پیاوړی زانست به حورمه خو
 رېښکی زږدوه مامه له پان له گه ل
 بکړی، نیمه له کاتیکدا وا ده زانېن
 خویان زکار ده که بېن نه و سهری گه ل
 ده بېن و ده ماغی له تاو ده بېن).

لېنېنېش به ه مان توندې وې
 ناسرلوی خویوه له سر رښتېران،
 وه لاسی دپوه (مه لپه گهر هیزه
 فکری بېه کانی گه لو هیزه
 نه منتلجنسبای بودونانی، تیکه ل
 بکېن. هیزې فکری کرکاران و
 جوتیاران له تیکو شاند له دېله و

دلى تارىكى Heart of Darkness

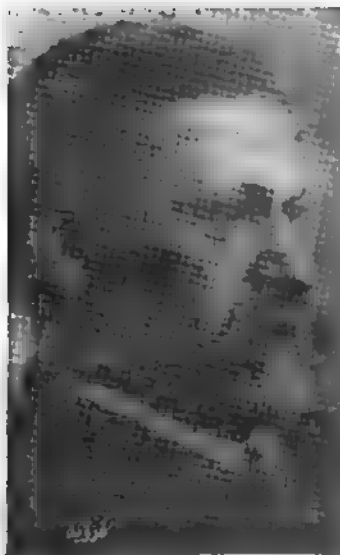
و: ئەنۋەر حەمەد صالح

(ستېيان. گ. مىستروفېچ، مەزاجى بەرىيەيانە: بەرەو تىۋىرنىكى رەخنەيى پۇست مۇدىرن)

لەۋدەچىت باشتىن رىنگە بۇ تىۋىرانىن لە كىتەپ تازەكەي ستېيان مىستروفېچ كىتەپى _ هانس (The 1991 Coming) بىت وەكو ھاۋەلىكى لە تازەيىدا. چونكە (مەزاجى بەرىيەيانە The Barbarian Temparement) وەكو ئەۋ بەرەمە گىنگى دەدات بە گواستەۋە لە شارستانىيەتى مۇدىرنەۋە بۇ شارستانىيەتى پۇست مۇدىرن. لە راستىدا، ئەۋ پىرسىيارە سەرەكەيى ئاپاستەي دەكات ئەۋەپە كە ئەگەر شارستانىيەتى مۇدىرن نۆپىسەرى تىۋىپكى دەستەكەۋتەكانى مۇۋىت بىت، ياخۇد بەتەنھا روخسارىكى نۆپى بەرىيەرىم بىت. بەتايىيەتى كە مىستروفېچ دەپەۋىت ئەۋە پىلەمىت، كە لەكاتىك دا كىمەلگا

پىشكەۋتەۋەكان حەز دەكەن بانگەشەي پۇرسەي شارستانى خۇيان بگەن، لەسەدەي گولاگ (Gulag) و ھۇلۇگۇست و شەپى كەندلۇدا، زۇر زەخمەتە نەگەپتە ئەۋ سەرەنجامەي كە بەرىيەرىم) لەدلى مۇدىرنىتىدا ماۋەتەۋە). ھەرچۇنىك بىت، بەگۈيرەي بۇچونى مىستروفېچ لەكاتى ئىستادا بەرىيەرىم چەند فۇرمىكى نۆپى وەرگىتەۋە، سەرەپاي ئەۋەي دەتوانىت لە چەند بەرىگىكى جۇرلۇجۇردا بىيىرنىت، جىگەي خۇي ھەبىت لە روخسارى ئايدىزدا (AIDS) دلو دەرگەۋىتى بەكارمىنانە خراپەكانى دەرمانە سىپكەرەكان، تا دەگاتە بەدەرىچونى وزەۋ تىكەكانى ژىنگە لەسەر ئاستى ھەسارەيىدا. بە پىشت بەستىن بە ژمارەپەك بىرمەندى سەدەي تۇزدەھەمىنى وەكو شوپنھاۋەر، نىتچە، نۇركاھامو فرۇيدىر قىبلىن، ھەروەك لە تىۋىرلەپسۇرە تازەكەنىش

ھۇركاھامو و بۇدىرلار، مەبەستى سەرەكى مىستروفېچ داپىشتى بىناغەكانى تىۋىرنىكى رەخنەيى پۇست مۇدىرنە كە خۇي بەدوور دەگىرت لە ماناكانى رۇشنگەرى بەھۇي ئەۋ جۇرە ھاۋىيەتە رۇشنىيەي كە ھەپەتى ئەۋە زۇر كەم جىگە سەر سۇپمانە دىك بىگىرت مىستروفېچ فەيلەسوفەكانى وەكو كانت و ھىگل و ماركس و ھابرماس لەگەل ھەۋلەكانىان بۇ بىناقتانى رۋانىيەك بۇ رىخىشتى كۆمەلەيتى لەسەر بىناغەي غەلانىيەت رەتەكەتەۋە. كەۋاتە گىنگىرتىن بۇچونى مىستروفېچ ئەۋەپە كە تاكەكان بەشەپەيەكى بىنەپەتى بونەۋەرى ناعەقلانىن. 'بەشەپەيەكى يەكلايىكەرەۋە ھەۋلەدات بۇ پەرەپىدانى رۋانىيەكى تىۋىرانە كە بتوانىت رافەي حالەتو رەفتارى ناعەقلانى irrational ھەرىكە لە تاكەكان و كىمەلگە بىكات.

بانگەشەي ئەرە دەكات كە ھەر
بە تەنھا ئايەت پەيوەندی
نەوان ھۆرکایمەر شوپنھاوەر
تەواو بکات، بەلکو دەپەوت
پشتگریەتی سۆسیئالوجی و
سایکۆلوجی قولی کارەکانی
بۆدریلارد بکات وەکو خۆی
دەلەیت، ھەرەك دەپەوت ئەر
روائینە تەقلیدپە (بەاوە)
نەھیلەت كە بۆ ھەریەك لە
فرۆید و دۆرکھایم ھەپە.

بەلایەنی كەمەو، نەمەش
كارینکی ماقول نیە. ھێشتا
گەر تیۆری رەخنەیی
لەمەبەسستەکانی خۆی
تێنەپەرینت فەلسەفە ی پوست
مۆدێرن بۆچی؟

(*) گولاگ (Gulag): بەو
كامپانە دەوتنەت كە لە سەردەمی
بەكینی سۆلیەتی پێشوو دا وەكو
زیندان دزی نەبارە سیاسییەکانی
دەولەتو گرێکاران بەکار دەهات، كە
تیایدا کاری سوغرەیان پێدەکردن.

سەرچاوە: گۆلاری
Radical Philosophy
(a journal of socialist and feminist
philosophy)

March/April 1995, No. 70.

میسرتۆفیج تەركیز دەكاته سەر
سروششتی تاكگەرایي
لەلێكدانەو ھەپەکی وردی نوسینە
پشت گوتی خراوەكانی
دۆرکھایم و فرۆید و فیلین دا.
بێگومان ئەم نوسەرە
ناویانگیان دەرکرد بە
رووبەروبوونەو ھەپە
ئارەزوومەندانەیان بۆ روو
تاریكەكە ی مۆدێرنیتی و
دەركەوتنەكانی لە ژمانی
كۆمەلایەتی دا لەشتیو ھەپە
خۆكوشتن دا.

زۆرشت ھەپە لە سوودی
مەزاجی بەرپەریانە بوتنەت،
بەرمەمێکی نینگەرانیكەرو
بەشداریكردنێکی گودجاو ھەپە
رەخنەپەکی تیۆری پوست
مۆدێرن و ھەندێك پرسپیار
بەرزەدەكانەو ھەپە ھەندێك بە
باشی دەزانن ھەپەنەكرین. بەلام
ھێشتا ھەندێك گومان
دەمێنەو ھەپە. بۆ نمونە، ھەپە
سەرەتایی ھەپە یان مشتو ھەپە
و ھەپەنە ھەپە گریمانەپە كە
مۆدێرنیتی ھێشتا بەتەواو ھەپە
بەرپەروزی بەجێنەھێشتو ھەپە؟

پاشان، بنیساھین و
ژماو ھەپەکی بۆ شواماری
بیرمەندان بەدزیی باسی
ھەپەلەكەیان كەردو ھەپە. بۆ
نواچار، سەرەپای بانگەشەي
میسرتۆفیج كە شوپنگەي ھەپە
جێگەي مشتو ھەپە، لەپاستی دا
لەناو سنوورەكانی پۆست
مۆدێرنیزم دا ھەپە بەكەمی
جێگەي مشتو ھەپە.

دوا رەخنە پەپەندە ھەپە
بە پێوانەي رەھای ئاوانەكانی
میسرتۆفیج ھەپە، بەم جۆرە

بەم جۆرە میسرتۆفیج
چەمكەكانی بەزەپە
Compassion و ھاوسۆزی
Empathy بەكار دەبات كە لە
وتاریکی شوپنھاوەر (لەسەر
بنەماكانی تاكاری - 1844
On The Basis Of
Morality و بەپێژەپەکی
كەمتر لە (تێزما ھەپە
ناو ھەپەكان 1874
Untimely Meditations)
ی نیتچەو ھەپە و ھەپەگوتوون
ھەپە ھەپە ھەپەدات ئەم
نوسینانە لەسەر تەلەزگەي
ھەپەرای ئاوارەكانی تاك لەگەل
كارەكانی ھۆرکھایمەر و
بۆدریلارد لەسەر كۆمەلگەي
ژمارە نۆر و رۆجی مۆدێرنی
نەمەریكا ھەپەكەو ھەپەگوتوون،
لەپاستی ھەپە لەلای كۆمەلناسە
پۆست مۆدێرنەكانی وەك
زیگمونت فومەن، بنەمایەکی
رێگە پێشاندە ھەپەو ھەپە
پرسپیاركردن.

ھەپەسستی میسرتۆفیج
دەستخیزاھەپەنەپە ھەپەو ھەپە
ھەپەك لە خۆپەرسستی
تاكگەرایي egoistic
Individualism
و
ھەپەھەپەنەك كۆمەلایەتی
Social Conformity

لەسەرماپەداری پێشكەوتوودا
ھەپەنەك بێت میسرتۆفیج
كاتێك كەمی ھەپە بۆ
تاكگەرایي لیبرال فۆكیاماو
نوسینە تازەكانی كرێستۆفەر
لاش لەسەر كلتوری نارسیزم
The Culture of
Narcissism لەجیاتێ ھەپە

تایپه کان له میژووی میلیه تانی جیهان دا

سیرگی - ۱ - توکاروف / ۱۹۹۸

تا: ناسق جبار

پروانپنه وینه ی په زندان - نه ورا
په زندان پیکهاته ی نه و هیزه
پیریزه یو ه لگری کاره ساتو
نوزده خو به ه هشتو ژبانتکی
پروانپنه یه - یین کلکه ره ووه ی
شته پیریزه کان و نه فسانه ی
نوزده خو و به ه هشتی ونه ووه
له ته ک پاده ووه یو سزاکاندا -
هه ووه دک (ماکس فیهلر)
له کتیبی (جامی نالتون و به
ه هشتی ون یو ودا) ده لیت:
(به ه هشتی ونیو و شوینگی نه و
به ه هشت پیریزه یه، له میژووه
موقایاتی به یوایدا و نه ...).

له دوووی (۵۰۰) لاپه ودا
(سیرگی - ۱ - توکاروف) پاس
له هه ووه تاپنه کان ده کات، وه
به تهنه پاس له تاپنه
جیهانی و نه کان ناکات
(International Religion)

وه دک ثاپنی
مسیحیت و نیسلام و به ووه ی
بودی به لکه نه ام لیکولپنه و به
لیکولپنه و به یکی نه نثری و لولزی
زانستی و فره رهنگی به،

بومه لهرزه،
بورگ کان،
سوتان،
مالویدانی ...
هتد. بونه ته
هشتی
نروستگری
وینه ی
په زندان. وینه ی
ویناندنه کانی
په زندان
زاننیکسی
هه ووه
سهره تایی

جه ووه ی په یوه سته ووه به
نه و هیزه گه ووه یه ی له ووه
شاراوه کانی سروشته ووه بونه
هشتی کاره ساتو موسیبت و
نه گبه تی - هه ووه دک (نیکولای)
تایلور) نه ل:

(به یوای موقای کلکه لکه
سهره تایی په کان، هشتی
سهره هم توفان و کاره ساتو
سروشته تی به کانه و -
نه فسانه کانی دگیر کړیوه).
گه ر له نه فسانه کانی
کلکه لکه سهره تایی به کانه ووه

تایپ له کویوه سهره چاره
ده گری؟

هه ر له میژووه موقای به
یوایی شته نادپاره کاند
ده گه پی و بچون و نیرامان کانی
تاپسته ی دیوه تاریکه کانی
تاسمان ده کات، تقدیه ی زانا
نه نثری و لولزی په کان سهره چاره ی
تایپ ده به نه ووه بون ترسپکی
گه ووه ی سهره تایی و غه ریزی
موقای کلک ... ترسرس
له دیارده کانی سروشته، وه دک
هه ووه تریشته و لاقاو توفان و

سه باره ت به ناینه کانی جیهان و
کرمه لکه سه ره تایی به کان (وهک
کرمه لکه ی سه ره تایی
نوسترالیای غینبای نازه -
ناینی ناوچه کانی زهریای
ئه تله سی - ناینی
هیندو سه کانی نه مریکا و که نه دلو
به رازیل، ناین و ناینزاکانی
ناوچه ی چین و هندستان و
نه افغانستان و یابان و ... هند)
له گ ل نه وهش دا نه م کتیه
هه لگزی توئینه وه به کی
نه نثر پوئلژی به سه باره ت به
(ناینی نیسلام و مسیحیت و
بودی)

نه فسانه کانی په زندان له ننيو
هه ندي مرقی سره تايي دا
جی میشتو مړنکی گوره یو
سهرجم بیروپاکان له وینه
سهرچاوه ده گرن.

نوسر له لیکولینه و په دا
هه ولنکی زانستی میژوی دلو
له پیتاو دین و په و ی نه
په یو ندي په روحیانی که
له ننيوان وینه ی په زندان و
بژوونی کومه لایه تی و
غریزه ی ترسو نه فسانه کانی
په زندان و بیروپاوه په دینی په کان
دا هه په، که واته بیروپاوه په
ثانی په کان نه نهها وه میکی
کومه لایه تی نین، به لکه
په یو ستن به سهرجم نه
بیروپاوه نانی له نستی
کومه لایه تی یو سهرچاوه
ده گرن.

هه‌روه‌ك نوسه‌رى ئه‌م كۆتیه‌
له‌پیشه‌كى كۆتیه‌كه‌دا ده‌لێت:
(ئابین هه‌ژمێكى
له‌رادبهدهره‌، ده‌چێته‌ ئێو

پښکاته ی ژيانمانه وه و کار
نه کاته سر جه وه ری بونیادی
هزی کومه لایه تی و دهرونی،
ه روه ها ناین نمونی
دیاریکونی رنگه کانی
بیرکونه وه به ریپه چدانه ویه
به رامبه ر جیهان، ه روه ها
پښکته ری نه و به شهیه که
ناکریته جیا بکریته وه له
په فتاری کومه لایه تی ناک و
کومه ل).

کواته ناین پیش هـ موو
شتن کژمه لایه تییه و دوا جارش
دهرونی و فیکریه.

نوسر له نووټوئې (۷۴)
په شدا پاس له زږوئې
ناینه کانی جیهان دهکات و
باسیش له ناپنی کون و تازه
دهکات.. هروها باسیش له
بیروپاوړه سره تایی په کانی
کومه لکه بهر په ریه کان دهکات.
- ناین به درزیلی میرو

کاریگره کی نه ورتی هه بووه
له سه هزری موقایه تی - له
به هسی به که می نه م کتبه دا
(توقاریف) به پشتبهستن به
چهند سه چاره به کی میژووی
زانستی هه ولی داوه باس له
ناسه واره دینی به کانی چه رخی
(بالبولیتی) بکات و به هزی
چهند به لگه به کی میژووی به وه
نه وه مان بۆ ناشکرا ده کات که
هه تاگر ئیستاکه گومانیکی
سه ورتاپاگیر هه به سه باره ت
به وهی که نایا له وه مه نه دا
بهرویا وهره ئاینی به کان بوونی
هه بووه یان بوونی نه بووه،
نوابه دوا ی نه م باسه نوسه ر
باس له ناسه واره ئاینی به کانی

چەرخى (نيولييتى) و چاڭخې
بەردىنى نوپۇس چاڭخې زېمىنى
دەكات.

له به‌شی نووه‌می نهم
لیکۆلینه‌وه‌دا نووسەر باس له
ئاینی کۆمه‌لگه‌ سه‌ره‌تایی و
به‌ریه‌ریه‌کان ده‌کات -
به‌تاییه‌تی باس له‌ تاینی
(کۆمه‌لگه‌ سه‌ره‌تاییه‌کانی
ئوس‌ترالیای ئاسمانی)یه‌کان
ده‌کات، وه‌ک: ئاینی باب‌لو
مالیزیه‌کان - ئاینی دانیش‌توانی
بۆلۆنیز - هه‌روه‌ها ئاینی
سیکۆنیزمه‌کان.

له به‌خشی چواره می‌ش دا
 زږو به وردی باس له نایني
 میله ته ټولګه وټو ګاڼي
 روژه لات و باښوړی ناسیا
 ده‌کات، ډولبه ډوای نه‌مه‌ش له
 به‌خشی پټنجه م دا باس له
 زږو به نایني و ناینا ګاڼي
 میله تاني نه‌ریکا ده‌کات..
 منډ.

[illegible]

نہم لیکولینہوہی
(تکرار) یتکاتک لہ

تویژینه وه یه کی میژووی و
کۆمه لایه تی و مسیقلوژی و
نه نثریقلوژی.

نوسه ره له شه رحی
ناینه کاندایه جگه له به لگه
میژووی و زانستی په کان هه ولی
دلوه زیاتر بایه خ بدات به
بیروباوه په سه ره تای په کانی
ناین و هژدی کۆمه لایه تی و
چینایه تی و چه وسانه وه هژی
له پاده به ده ری کاره ساته
سروشستی په کان - هه روه ها
شه رحی نه فسانه ساز
کۆمه لگه کان ده کات و جاریکی
تر په یوه سستی ده کاته وه به
ناره زووه نینسانی په کانه وه،
هه ر لیره وه نه گری بوتریت نه م
لیکۆلینه وه په زۆر نه کانبه می و
به پیتی میژوونکی زانستی باس
له سه رچاوه و گه شه سه ندنی
هه مو ناینه کان ده کات،
له پۆلینکردن و فاخ به ندکری
ناینه کان ریتمیکی کۆمه لایه تی و
ده رونی هاویه شه به دی
ده کیت.

نوسه ره له دینگیه کی
نه نثریقلوژی په وه باس له
چه مکی (ته وته م) ده کات.
به پای (توکاریف)، ته وته م
بریتی په له باوه پینبوون به و
په یوه ندی په به هیزه ی که بۆ
خو ی په یوه ندی په کی
به رجه سته بووه له نثری کۆمه لیک
خه لک و کۆمه لێ که ره سستی
مادی دا، زۆرجار... (ته وته م)
له هسپۆه ی چه ند ئاژه لیک
دیاریکراو دایه، وه ک بۆچونی
زۆری لیکۆله روه کان).

نوسه ره له لیکۆلینه وه په دا
هه ولی دلوه نه و په یوه ندی په

مایکراییه ی نیتوان نه فسانه و
(ته وته م) بدۆزیته وه، هه روه ها
ناماژه شه بۆ نه فسانه ته وته میه
پیرۆزه کان ده کات. چونکه
په یوه ندی په کی گشتگیر هه په
له نیتوان ناین و نه فسانه ساز دا
- نافسکریت نه فسانه و
بیروباوه په ناینی په کان له
یه کتری جیا به کینه وه، هه روه ها
نوسه ره هه ولی دلوه له نثری
زۆریه ی ناینه کان دا شه رحی
جاندو جاندوگری بکات و نه و
په یوه ندی په نادیارانه شه
بدۆزیته وه که له نیتوان (جاندو
- دین) دا بوونی هه په. چونکه
به شیکی هه ره سه ره کی ژانی
ناینی و کۆمه لایه تی کۆمه لگه
سه ره تای په کان پیکهاتوه له
جاندو جاندوگری. هه ریقه
نوسه ره سه باره ت به سرووته
جاندووه کانی خیله
سه ره تای په کانی ئوسترالیا
نه لیت:

(... له لایه کی دیکه وه
ویناندنی جاندوگرانه ی مرقف و
بالا ده سستی به سه ره
ته وته مه کی دا، بۆخو ی شپۆه
ویناندنیکه که زیاتر په یوه سته
به خیله کانی نیتوه ندی
ئوسترالیا وه، زیاتر له
ناههنگه کانی زۆریوندا -
Rites increase
ناشکراده بیت، چه ندین جار نه م
سروتانه تو مارکراون، نه م
سروتانه سروته سه ره کانی،
نه ندامانی سروته که
له ویاوه رده ان که نه مه ده بیته
هۆی زۆریونی (ته وته م).

هه ره له نوایی سالانی
(۱۸۵۰) وه زانیانی مرقفاس

هه ولیان دلوه زۆرترین زانیاری
کۆمه لگه سه باره ت به
کۆمه لگه سه ره تای په کان
به تاییه تی لیکۆلینه وه و
تویژینه وه له سه ره بیروبووچوونه
ناینی په کان و سرووته
ناینی په کان و
کۆمه لایه تی په کان، جاندو،
مۆپال، خو و نه ریته
سه ره تای په کان. وه نه و
زانیانی که کاریگری په کی
نه و توپان هه بووه له م بواره دا
زیاتر (لودیفیخ فیوریخ،
دورکهایم، رادکالف بپاون،
جیمس فریزه ر، ئیستوارد
تایلور، لوسی میر، غولمان،
ماکس فیبر، ک. لیفس
شتراوس، تید. س. لیولن،
کورس غولویه... هتد).

هه ره له سه ره تاوه (فیوریخ)
سه باره ت به چه مکی (یه زدان)
ده لیت:

یه زدان - بریتی په له
به رجه سته کردنی ویست و
ناره زووه کانی مرقف له
جیه جیکردن دا. (واته له
واقعدا) - هه ره له سه ره ی
تۆزده په سه وه مرقفاسه کان
سه رقانی تۆزینه وه ی روحانیه ت
بوون (Animizm) له نثری
بیروباوه په دینی په کانی
کۆمه لگه سه ره تای په کاندایه
به بۆچونی (توکاریف)
په یوه ندی په کی به هیزه په
له نیتوان (زۆج) و (ناین) و
(یه زدان) دا، هه روه ک چۆن
رقه شه رانگیز و
شه پخوازه کان له تاریکی و
شه پ توفان و ترس و
جهنگله وه سه رچاوه ده گرن،
هه روه ها وینه ی یه زدانیش
هاوشپۆه له ترس و دیوه
شاراوه کانی سروشته وه
سه رچاوه ده گری.

ده یویست له گه ل ده ریادا دلوفان بیت.

به بونه ی کوچی دوايي (تیدهیون)

شاعیری به ناویانگی نه نگلته ریبه وه

و: مه سمود ره جیمی

دنیاش به نورسینه کانی نه و
دوله مند نه بن نیمه
کزیوونه ته وه تا بق دوجار
سوپاسی نه و بگین.

قه شیش وتی: نه م خه لکه
کزیوونه ته وه که بق نه وه موو
که وه ره ی که له شیعره کانیدا
به جیهانی به خشیوه ریژی لی
بگرن و له کزتا پیدا ته رمی
سووتیندرا.

ماوه به ک پیش له مردنی
هیوز، شانن نیلیزابیتی نوو م.
به هژی سه رکه وتنه کانی،
مه دالیای شایسته ی پندابوو،
نه و که له کانی ژیانیدا به شای
شاعیره کان ناسرابوو، له چهند
سال پختیره وه به بونه ی
رو دلووه کانی ژوانی یه وه، که
بوویه هژی مردنی یه کم
هاوسره که ی به ناوی - سیلفیا
پلات شاعیری به ناویانگی
نه مریکایی - و نه وی خسته بهر

ته مهنی ۶۸ سالیدا مالاوایی
لی کربین.

شیموس هیه نی، له سهر
داخوایی هاوسه ری هیوز له
کاتی به خاک سپارینه که دا
شیمونکی له دلیان توماس
به ناوی (تاوما بن دهنگ
بهوشه وه خورشده ارقمه چو) و
وو چه پکه له باخترین
شیعره کانی هیوزی به ناوی (برو)
بق ماسی گرین) و (نه و ریژدی
که نه و مرد) ی خویندوه وه.

پاشان (رهد تره نس مه ک
کونی) یه کیک له نورستانی کانی
خویندنی هیوز له زانکوی
که مبرج سه باره ت به هیوز
وتی: وه ختی ختی نوسلووی
نه م شاعیره پایه به رزه کاری
کریووه ته سه رنقستان،
هاوریکان، هونه رمه ندان و
ته نانه ت هاوسیکانی خوی. نه و
قسه ی ریژدی بق وتن هه بوو،

(شیموس هیه نی) شاعیری
به ناویانگی نیرله ندی، له کاتی
به خاک سپارینی ته رمی
(تیدهیون) دا، و تارکی بق
مالاوی کرین له کار و ژوانی
سه رسوو هیپنهری نه و بلیمه ته
پیشکاش کرد.

لوکتور هیه نی ته م ی به
تازیه باران وت: (نه و تقد نوو
جیی هشتین. بق دوزینه وه ی
نه و کاته ی که مردنی شاعیری
وه کو ره مزلن له سروشتدا دیته
پیش چاو، نه بن بگه ریینه وه بق
دلووه. بق مهرگی دلیان توماس
- یا گارسیا لورکا.

فریدلو نیکولاس، مقاله کانی
هیوز، له ته نیشت خه لکه وه
دله ته رمی بابیان هه ل نه گرت.
هیوز کابرایه کی گرشه گیر بوو.
نه وه ژده مانگ مملاتی خوی
له گه ل شیزیه ده ی جه رگدا
نه شارده وه، له ناکامدا له

تيل و تانه‌ی خه لکيکي رځده وه .
(به تاييهت له لايه نه
فيمينيسته کانه وه) که م تا
کورتي له زيانی نيو کومل
خوی ده پاراست .

به لام ريزو ناويانگی نه و
کاتي زياتر بوو که کومه له
شيعري (نامه کانی رځی له دايک
بوون) ی بللو کرايه وه و له م
شيعرانه دا ره نگدانه وه ی خه م و
په ژاره ی بڼ برانه وه ی نه و
له م په روودلو ی تياچوونی
هاوسه ره که ی بهرچاو نه که ووت .

ميندئ له ره خنه گران نه م
شاعيره گرځه گيره له ريزی
شاعيرانی که وره ی سه ده ی

بيسته مدا وه کوو، تس ۱۰ س .

نه ليو و ده بللې ۱۰ چ . نو دهن

دانه نښ . ناشري بهرهمی هيوز

له (Faber & Faber) دا

نه لن: (له پاش ۱۸ مانگ

ململاني نه ترسانه ی هيوز

له گال شير په دجه دا . نويني

به جيمانی هيتشت) . هيوز له

دوست و برادره ی خوی

دواکړدبوو که نه خوشي شير

په دجه ی بشارنه وه . هيوز له

نينگلته ره دا نووسه ريکی

سهرکه وټوو و له لای هم مووان

ريزي تاييه تي بوو هر

نيستايش شاتويه کی (راسين)

که نه و نه رجومه ی کړدوه له

له نده ن پيشکه ش نه کريت .

(چيرک کانی نوښد) که

هيوز له (مينامور

فوسسی به کانی)

(نوښد) وه

وه ريکټرپاوه ته وه

خه لانی نه و ساله ی

(فیت برديسوک) ی

پتدرا، به مخرجی که

له لایه ن ليژنه ی بالاوه

به بهرهميکی (مهن

و به ن) ناسرا .

(نامه کانی رځی

له دايک بوون) کومه له

شيعريکی عاتيفی

سه باره ت به نه وينو

پیک که بشتنی پر له

جه نجالی نه و له گال

سيليا پلانه و ره خنه

و ناژلوه ی رځی لن هه لکیرساو

له لایه کيشه وه بوو به

پرفرقترين کتیبی سال .

به لام دهن گدانه وه ی پیک

که بشتنی هيوز و پلات رهنگه

له هه موو شيعره

سه رسوورپته ره کانی زياتر

بيت . سيليا پلات که هيوز

به جيمی هيتشتبوو به غاز خوی

کوشت . نه که رچی پلات سن

سال پيش له ناسيني هيوزيش

جاريکی نيکه ويستبووی خوی

بکوژيت به لام سه ره پای

نه وه يش (لایه نگره کانی

ره خنه یان لن گرت . هيوز

له ماوه ی ۲۵ سالدا به بين دهنکی

وه لامی نه م ره خنانسه ی

نه داپه وه . پاشان کتوپر

(نامه کانی رځی له دايک بوون)

مهروه کوو بروسکه يه که په رده ی

بين دهنکی دي . ناندره و موشن

ره خنه گری شيعر له کولاری

(تايمن) ی له نده ندا نووسی

نه وانه ی که م نویسی هيوزيان

به وه دانه نا که به زمی که مه،

له ناکاودا هه ست به وه نه که ن

که به پيچه وانه، خویان چه نده

دلره ق بوون . نه م کتیبه له

ره هولي ره شس په ژاره و

په زيوانی نه چن که نيته به

هه سستیکي به هرهمه نندو

له هه مانکاتدا پيچه وانه وه

چاو مان تن پريوه .

نيستايش دهن گدانه وه ی نه م

کومه شيعره به رده وانه بويه

شاعري به ناويانگی نير له ندي

شيموس هيمنی له م مانگه دا

له ژير ته نسيري نه م کتیبه دا

شيعرئكى به ناوى (له يه كه م نيكادا) له شارى نيويۆرك له چاپ دلو. تدهيوز له يادداشتيكيذا، هاوكات له گەل بلأويوونه وەى (نامەكانى رۆژى له دايك بوون) ئەلن: نيازە نه بوو ئەم شيعرانه كه پتر له چاره كى سه ده يەك له مە وپيش دامنا بوو بلأوى بكه مەوه. به لام چاره م نه بوو و خۆم پى نه گيراو، ئيستايش مەرگى هيوز هۆكارى ئەم ناچارى به ناشكرانه كات.

ئەو كه پياويكى قۆزو جووتى چاوى شينى دره وشاوهى پيوه بوو، له حەفەى ئەگۆستى (١٩٣٠) دا له شارۆچكەى دووكه لاوى (ماثيۆلم رۆيد) له (يورك شاير) دا له دايك بوو. باوكى دارتاش بوو. تد، هەر له قوتابخانه وه دهستى به شيعر وتن كردو له پاش دەرچوونى له زانكۆى كه مبريج له بهرئوهى كه فرىاى نووسين بكه ویت نيشى نيوه رۆژى ئەكرد، به كه م كۆمه له شيعرى به ناوى (واشه له باراندا) له ١٩٥٧ دا بلأوكرايه وه و له مە پ تيپينى تايبه تى ئەو له سروشته وه سەردجى هەموانى راكيشا.

پاشان هيوز دهيان كۆمه له شيعر، په خشان، ئگپيرا و شاتقى بلأ كرده وه. ههروهها شيعرو چيرۆكى مندا لانيشى نه نووسى كه به كئ له وانه

به ناوى (ديوى ناسنين) له ئەمريكا دا ناويانگى دەر كرد. هيوز له كتيپى (نامەكانى رۆژى له دايك بوون) دا، سه باره ت به ناوه رۆك و هۆكارى رهوانى ئەم بهرعه مە ئەلن: (مهولم داوه دەرگايه كى راسته وخۆو تايبه تى و دەرروونى له سەر هاوسه ره كه م بكه موه و له م ههول دا بيرم له شيعر نه كړيوه ته وه به لكو نيازە وابوو كه بانگى بكه م و ههست به وجوودى بكه م و پيم وابى ليره يه و گوئى له من گرتوه.

(ئهيلين ئيرد) مامۆستاي زانكۆى كه مبريج و رهخه گرى ئەدهيى، ئەم كتيپه ي به سەر سووپه ئهرو پاداشست و خۆشه ويستى ناين له قه له م دلو. (كريستوفيز ريد) كه كارى پيداچوونه وه يه له ده زگاي (Faber & Faber) دا وتى: هيوز مەزنترين حەقيقات بيز بوو. ئەو ئەيتوانى هه موو روودلو وه يەك ئەوه نده واقيعى و له هه مان كاتدا گالته نامبزانە بگيرپته وه كه خو پنه ر به پنته پىكه نين. لام وايه گرنگ ترين شتى كه ئەو به ئەدهيى چاخى ئيمه ي به خشيوه پتويستى دەرپرپنى راستى يه، هه رچە ند رهش و ره زاگرانيش بيت. پيم وانيه له م چاخه دا كه س باشت له و سروشت، شته كان و بهرانه ت ناواها بدووت ئەوانه ي

كه چنگه يان له دنياى ئيمه و له نئوماندا خالى يه: هيوز له سالى (١٩٤٨) به پايه به رزترين شاعبرى برىتانىا هه لبژيرا و ئەم شانازى يه ي له لاين شانزى نهنگلته ره وه پتبه خسترا. نيشانى شايسه يى سيزده رۆژ پيش له مردنى وه رگرت. ئەم خه لاتە به و كه سانه نه دريت كه له بوارى زانست، هونه، ئەدهب و گه شه دان بسه فره نگدا رۆليكى دياريان هه بوويت.

سەرچاوه / رۆژنامه ي (بيران) سالى چواره م ژماره (١٠٩٧).

له يادی دوو سنځوبه‌ری نازادیددا

و: مه‌جید سالح

جیهانی‌ه‌کان نهم کرده‌وه
تیرۆریسته‌یان مه‌حکوم و ریسوا
کرد.

رۆژی ۹۸/۱۲/۱۴ له ناشتني
تهرمی (محمد مختاری) دا به
هه‌زاران که‌س له رووناک‌بیرو
هونه‌رمه‌ندو خه‌لگی نازادی
خواری ئێران به‌ه‌داریان ک‌ریو
به‌م بۆنه‌وه دلوکرا خوینی نهم
شه‌هیدانه به‌فێرێ نه‌چ‌وو
تۆله‌یان بێ بک‌ریته‌وه. له‌و
پۆیه‌سه‌مه‌دا (سیاوه‌ش) ی
کو‌ری مختاری وتی:

(نازانم ک‌سێ باوکمی
کوشت‌ووه، به‌لام ده‌زانم
ئه‌وانه‌ی فروه‌ه‌رو په‌یوه‌نده‌یان
کوشت هه‌مان شه‌و که‌سانه‌ن که
باوکمیان کوشت‌ووه.)

(مه‌ریه‌م) ی ه‌اوسه‌ری
مختاریش ده‌لێ:

(نهم جه‌وه نانه‌منیه
هه‌ر شه‌ له هونه‌رمه‌ندو

ناپه‌زاییه‌کی گه‌وره‌ی
لێکه‌وته‌وه و به‌هه‌زاران که‌س
بێ به‌م کرده‌وه تیرۆریزمیه
خۆپیشاندانیان له شه‌اره‌کانی
ئهو وڵاته‌دا نه‌جام دا.

له هه‌مانکاتدا
کاردا نه‌وه‌یه‌کی گه‌وره‌ی
جیهانی‌نیشی لێکه‌وته‌وه و
به‌سه‌دان رووناک‌بیرو ناو‌داری
دونیایه‌ - ه‌ارۆڵدینته‌ر، یورگین
ه‌ابرماس، ئالن تورن، ئارتورمیلر
و ده‌یانی تر - نامه‌ی ناپه‌زاییان
بێ ده‌وله‌تی ئێران نارێو دلوایان
کرد که تاوانباران به‌زۆترین
کات بناس‌رێ‌و بدرێ‌نه دادگا.

هه‌روه‌ها دلوایان کرد حکومه‌تی
ئێران چ‌یتر له‌به‌رامبه‌ر
تیرۆرک‌رینی نوسه‌رو بیرمه‌نداندا
بێ ده‌نگ نه‌بێ... نواتر
به‌رێوه‌به‌ری گشتی یونسکو
"فد‌ریکو مایور" و ک‌لمه‌لێ له
هونه‌رمه‌ندان و بیرمه‌نده

پایزی سالی راب‌ریو بۆ
ئه‌ه‌لی قه‌لم و ه‌زد و سیاسه‌ت
له ئێران پایزێکی خوێناوی و
سوور بوو. که‌لانی ئێران هه‌شتا
له پرسه‌ی (دل‌ریوش فروه‌ه‌رو
ه‌اوسه‌ره‌که‌ی) و (مه‌جیدی
شه‌ریف) ی دا بوون ک‌ل‌ستی
گه‌وره‌ی کۆژانی هه‌ر‌وو
نوسه‌ری گه‌وره‌ی ئێرانی
(محمد مختاری) و (محمد جعفر
په‌یوه‌نده) ی هات به‌سه‌ردا.
نهم دوو نوسه‌ره که له هه‌ولێ
زیندو ک‌رینه‌وه و به‌گه‌ه‌خستنی
یه‌ک‌یتی نوسه‌رانی ئێران بوون
له هه‌مان کاتدا به‌ گه‌وره‌ترین
پشتیوانی ک‌لمه‌لی مه‌ده‌نی له
ئێران ده‌هاتنه ژمارین.

کوشتنی نهم دوو که‌له
نوسه‌ره‌ی ئێران له‌لایه‌ن
که‌سانی تارک‌بیرو بێ به‌ نازادی
ه‌زد، له سه‌ره‌تا‌دا ر‌گ‌ر به‌خه‌یرایی
له ئێراندا ب‌گ‌و بووه‌وه و

نوسه رو خه لکه که کان ده کات،
 ده بی بیر له چاره سرکردنی
 نه جه وه نادلنیا په بکهینه وه،
 کیشی هاوسه ره که ی من
 کیشی که لیکه ههست به
 نه بیونی ناسایش ده کات.)
 گولشیری که نوسه ریکی
 ناودارو هاو پیکه کی دلسوزی
 (مختاری) به ده لئ:
 (پیمان ده لئین
 ده تانخنکین، ئیمهش
 نامادهین، مه که بریار نی به

له پیناو کره لئ مه ده نی و
 نازادی قوریانی بدهین، ئیمه
 نامادهین..)
 له سه ره تادا که س
 نه پده زانی تیرکردنی نه م
 نوسه رو سیاسته تدارانه له
 نه ستوری کیدایه دواتر
 دهسته یه که خروان به
 (فیدائینی ئیمه سلامی
 راسته قینه ی محمد مسته فا)
 ناویرد به رپرستی خوی
 له وکاره راگه یاند و دواتر

ره دیان کرده وه و پاشان
 دوپاتیان کرده وه که نه وان
 نه دجامیان دلو.. تا له ۹۹/۱/۵
 رۆژنامه ی (سلام) په رده ی
 له سه ر نه وه لادا که له و
 کاره تیرۆریسته دا وه زاره تی
 (اطلاعات) دهستی هه بووه.
 نه دجامده رانیسی له سه ر بالی
 راسته وه حساب ده کۆین.
 بق ناخشنا بیون له ژبان و
 به ره می نه م نوو نوسه ره و
 له خواره وه کورته یه که له ژبان و
 به ره می هه ر نووکیان ده خهینه
 روو به وه یوایه ی له ناینده دا
 بتوانی به ره مه کانیاں بق
 سه ر زمانی کوردی وه رگیزی.

ژیاننامه ی

(محمد مختاری)

- سالی ۱۹۴۲ له
 خستزانگی ناوه ندو
 زه حهت کیش له شاری
 (مه شهید) هاتوه ته
 دویاوه. هه ره وشاره دا
 خویندنی سه ره تایی و
 ناوه ندی ته ولو کربوه و
 پاشان له سالی ۱۹۶۹
 بهشی نه ده بیاتی فارسی
 له زانکۆی هه رده موسی
 ته ولو کربوه.
- سالی ۱۹۶۷ له گۆفاری
 (نگین) و (هه رده موسی) دا
 کهمه لئ شایعری

بلاوکرپوه ته وه و پاشان
کتيبي (رياليزم و داستاني
بلند) ي جان ناپديک
وهرده گيرپته سر زماني
فارسي.

● سالي ۱۹۷۲ له گـل
هونه رمندی ته شکلي
(مريم حسين زاده)
زه ماوه ند ده کات و دوو
مندانان ده بې (سياوه ش)
۲۵ سـال و (سهراب) ۱۲
سال.

● سـالي ۱۹۷۲
چالاکيه کاني خوي له
(دهن گاي شانامه) له ژور
چاوډيري نو ستاد (مجه با
مينووي) ده ست پي
ده کات و پاش ماوه يک
ده بپته نه ندامي ده سته ي
زانستي ده زکاگو وه ک
شاعريکي نوئ خواز
سوويکي ژور له و ده زکايه
ده بيني.

● ۱۹۷۶ کږمه له شيعري
(وه هم سـندباد)
بلاو ده کاته وه.

● ۱۹۷۷ کږمه له شيعري
(تصيده هاي هارپه) بلاو
ده کاته وه و پاشان کږمه له
شيعري (برشانه فلات)
بلاو ده بپته وه.

● ۱۹۷۹ کږمه له شيعري
(شـ يـعري ۵۷)

بلاو ده کاته وه و پاشان
ده بپته مامـ سقا له
په يمانگاي هونه وه
دراماتيکيه کان.

● ۱۹۸۰ ده بپته
سـکرتيري (کانون
نوسيندگان ايران) و تا
سالي ۱۹۸۱ به رده و ام
ده بـي و پاشان
ده سگيره کړي و دوو سال
له زيندان ده بـي و دوای
نازاد کړين له هـ موو
کارتيکي حکومـي دور
ده خريته وه.

● ۱۹۸۴ بلاويوونه وه ي
(داستان سياوه ش).

● ۱۹۸۶ ده بپته
نه ندامي ده سـته ي
نوسـه راني (دنيای سخن) و
سـي سال به رده و ام ده بـي.

● ۱۹۸۹
بلاو کړيوونه وه ي
(منظومه ي ايراني سروده ي
سالهاي ۱۳۶۴ - ۱۳۶۶).

● ۱۹۹۰ بلاو کړنه وه ي
(اسطوره زال).

● ۱۹۹۲ بؤ ماوه ي دوو
سال ده بپته نه ندامي
ده سـته ي نوسـه راني
گولاري (تکاپو).

● ۱۹۹۳ کتيبي (انسان
در شعر معاصر) ره خـنه و
ليکولينه وه ي نه ده بي.

● ۱۹۹۵ کتيبي (هفتاد
سال عاشقانه) نانتولوژيای
شيعري هاوچه رخ له ۱۳۰۰
بق ۱۳۷۰. هينشتا له لايـن
سانسـوره وه ريگي به
چاپ گه يانـدني نه درلوه.

● ۱۹۹۶ بلاو کړنه وه ي
وه رگـپړاني کتيبي
(ناخـماتوف) ژيانـنامه ي
شاعري گه وړه ي روس.

● ۱۹۹۷ کتيبي (نيمـاو
شـيعري نه مړي) و
(وه رگـپړاني) (مايکوفسکي)
ژيانـنامه ي شاعري
گه وړه ي روس، وه رگـپړاني
(ماندلسـتايـم) ژيانـنامه ي
شاعري گه وړه ي روس.

● ۱۹۹۸ بلاويوونه وه ي
کتيبي (تـمريـن مـدارا)
کږمه له وناړيکي کولتوري،
کږمه لا بـه تي، سياسي،
بلاويوونه وه ي کتيبي
(چشم مرکب) و (ارايـش
دروني) و (سـها بي
خاکـستري و شاعران
معاصر ايران).

له پاش نيوه پړي پـنـج
شـه مـه ۲ ي ۱۲ له نزيکي
خانـوه کړيچيه کي له تاران،
کاتيک بق کړيني شـه ک ده چپته
ده رده وه ده پرفيتن و ژوي دواتر
تـه رـه کـه ي له نزيکي شاري
(ره ي) ده دږزنه وه. مختاري له

نوسینې و بللو کړنه وه ی (ده قی
۱۲۴ نوسه) و به گړخستنه وه ی
(په کیتی نوسه رانی نیران) د قلی
سهره کی هه بوو. مانگیک پیش
تیر کړنه کی له گه پتنج
نوسه ری تردا له لایه ن دانگاری
شور شه وه بانگ کراوه زیاده
سه د وتاری له ۲۰ ساله ی
دوا پیدا نوسپوه ..

سالنامه ی ژبانی محمد جعفر پوښیده.

● ۱۹۵۴ له شاری (یزد)
له خیزانیکي هه ژار و
ده سکورت هاتووه ته
دنیا وه. له شش سالی
ده چپته خویندن و له ۱۰
سالی دا شان به شانی
خویندن بڼو بڼوی خیزان و
کړینی کتیبه دلخواه کانی
ده ست ده داته کار کړدن.

● ۱۹۶۸ ناره نوی
خویندن سی کتیبی
نه ده بیات و روزنامه نویسی
و وتار نویسی و شیعر نویسی
له ناخیدا چه که ره ده کات.

● ۱۹۷۰ دوا ی
ته او کړنی ناماده یی له
کولیز یی یاساو رامیاری
زانگوی تاران وهرده گیرئ و
له ریگ خراوی خویندکاراندا
ده ست ده داته
خه بات کړدن.

● ۱۹۷۴ پشاش
ته او کړنی کولیز یی یاسا
بڼو ته او کړنی به شی
(کلمه لناسی) ده چی بڼو
زانگوی (سوریزون) له
فرنسا و له سالی ۱۹۷۷
به کالوریوس له ویه شه دا
وهرده گیرئ. له و ماو ده یی
که له فرنسا دین له
ریزی خویندکارانی نیران
له دهره وه ی ولات دئی
رژیمی شاهه نشاهی
تیده کړش.

● ۱۹۷۸ پیش روخوانی
شا به ماو ده یی کم
ده که پته وه ده سته داته
چالاکیه کلمه لایه تیه کانی.

● ۱۹۸۸ له ماو ده یی ده
سالدا ده سته داته
وهرگیزانی کلمه له
بابه تیکی سیاسی
کلمه لایه تی و سهره تا
وهرگیزانی (هیرده کچ) ی
بالزاک بلاوده کاته وه نه م
رؤمانه دوو جار چاپ
کراوه ته وه.

● سالی ۱۹۹۷ کتیبی

(کرمه لگا، کولتور،
نده دهبیات) ی گلدمن
وهرده گنیرته سر زمانی
فارسی و دواتر چه ند
کتیبیکی تر چاپ ده کات.

● ۱۹۹۸ بلوکردنه وهی

کتیبی (نه گهر منداله که ت
کچه ... کرمه لناسی و
دهروناسی دروست بوون
که سایه تی لای کچه کان)
که له نویسی
(نه لانا جانی بی بلوتی).
پاشان وهر گنیرانی
(قوتابخانه ی بودابست) که
له نویسی (جورج لوکاج)
چاپ ده کات. دواتر کتیبی
(راگه یانندی مافی مرقوفو
میژوی نه و...)
وهرده گنیرته سر زمانی
فارسی. هه روه ها کتیبی
(میژوو ناگایی چینایه تی)
جورج لوکاج ده کات
فارسی.

● ۱۹۹۸/۱۲/۸

کاتیک له سه رکار
ده گه رایه وه له لایه ن چه ند
نه ناسراویکه وه ده رفینری و
پاش ریژیک تهرمه که ی
ده رفینریته وه.

پوینده له نویسن و

بلوویونه وهی (ده قی ۱۲۴

نوسه ر) و زیندوکردنه وهی

یه کیتی نوسه رانی نیران رولی
به رچاوی هه بوو. مانگیک پیش
تیرورکردنه که ی له گه ل پینچ
نوسه ری ترکه سه رقالی
کویونه وه ی گشتی نوسه رانی
نیران بوون له لایه ن دانگای
شورش بانگ کراوه و
لیکولینه وه ی له گه لدا کراوه.

زیاتر له ۱۵۰ وتاری
نوسیه وه ۲۷ کتیبی نویسه
یان وهر گنیراوه. و نیستا زیاد له
تر کتیبی تری ناماده ی چاپن.
له کوتاییدا سلاو له مختاری
و پوینده که به خویتی
که شیان ریگای کرمه لی
مه دهنی و نازاندیان له نیران
رونک کرده وه هه روغ ده لی
(ته نیا ده نگ ده میتیته وه)
نه مانه ش نه و ده نگانه ن که
هه تا هه تابه هه رده میتنه وه.

ئاگادار يېك بۇ ئووسەرانى گۇلارى سەردەم

- لەگەل دەقە ۋەرگىپراۋەكەدا دەقە ئەسلىيەكەش بىنن.
- رەچاۋى رۇزمان ۋ خالبەندى بگەن.
- دەپن بابەتەكە بەختىكى جوان ۋ لەسەر دىۋىكى كاغەزەكە بىنوسى، دەنا فەرامۇش دەكرى.
- بەپىنى پىۋىست ۋىنە لەگەل بابەتەكەدا ھەپن.
- ھەر بابەتەك بىلۋېكرىتەرە ۋ نەكرىتەرە نادىرتەرە بەخاۋەنەكەي.
- ئەۋ بابەتەنەي بىلۋەكرىتەرە مەرج نىيە دەرپى راۋ بۇچوۋنى گۇلارەكە بن.
- (سەردەم) پاش بەراۋردى پاچوۋنەۋە بەبابەتەكەدا، لەدەسكارى ۋ داپشتەۋەياندا ئازادە.

ئاگادار يېك بۇ ۋەرگىپراۋەكان

دەزگای چاپ ۋ پەخشى سەردەم بەنپازە لەنەنجىرە كىتەپ چاپكراۋەكانىدا گىرنگىيەكى
تايبەت بەۋەرگىپراۋە كىتەپى ھەلبىزەردە بىدات لە زمانى زىندۋەكانى جىپھانەۋە، ھەر بۇ ئەم
مەبەستە:

يەكەم: بايەخى تايبەت بەلىكۈلىنەۋە دەدى لەبۋارەكانى: فېكر، فەلسەفە، تۈزۈنەۋەي
ئەدەبى، دەقى جىپھانى ۋەرگىپراۋ، رەخنە، زانستى مەۋىيەكان، مىژۋو، لىكۈلىنەۋە
خۇرەلاتناسىيەكان، تۈزۈنەۋەي ھۈنەرى، ئەدەبى مەنالى، فەرەنگىسازى...دا.

دوۋەم: دەپن دانەيەك لەكتىبە ئەسلىيەكە لەگەل ۋەرگىپراۋەكەدا ھەپن.
سەيەم: دۋاي ئەۋەي بىرپارى چاپكردنى دەدى! نۇرەي خۇي بۇ چاپ دەكرىت ۋ پاش
چاپكردن، بەپىنى قىۋارەۋ كىتەپەكە (جگە لە رىۋەيەك لەكتىبەكە) خەلات بۇ ۋەرگىپراۋەكى
تەرخان دەكرى.

Sardam

Foreign culture magazine

No. 3 June 1999

Concessionaire :
Sherko Bekas

Editor-in - chief :
Raof Begard

Editing Director :
Azad Berzinji

Art production work :
Kader Meerkhan

Sardam Printing & Publishing House